

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

**Ο ιδεολογικός και προγραμματικός λόγος του γαλλικού
συντηρητισμού: η περίπτωση του Ν. Σαρκοζί (2007-2012)
σε συγκριτική προοπτική**

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Γεωργία Σ. Μπακρώζη

Αθήνα, 2021

Τριμελής Επιτροπή

Γεράσιμος Μοσχονάς Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Ιωάννης Βούλγαρης Ομότιμος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Σεραφείμ Σεφεριάδης Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Γεωργία Σ. Μπακρώζη, 2021

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διατριβής, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η αναδιατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διατριβής για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση διδακτορικής διατριβής από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δε δηλώνει αποδοχή των γνωμών του συγγραφέα.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της διατριβής αυτής νιώθω την ανάγκη να ευχαριστήσω θερμά κάποιους ανθρώπους, χωρίς την αμέριστη συμπαράσταση και υποστήριξη των οποίων, το εν λόγω κείμενο δεν θα είχε ολοκληρωθεί με την μορφή την οποία έχει σήμερα.

Θα ήθελα αρχικά να ευχαριστήσω τον επιβλέποντά μου, Καθηγητή, Γεράσιμο Μοσχονά, ο οποίος με την επιστημονική γνώση που διαθέτει, την εμπιστοσύνη που μου επέδειξε, την απόλυτη ελευθερία κινήσεων που μου παραχώρησε, και με τις καίριες παρατηρήσεις του, με καθοδήγησε σωστά προκειμένου να κάνω την έρευνά μου και να ολοκληρώσω την συγγραφή της διατριβής μου.

Ευχαριστώ θερμά και τα υπόλοιπα δύο μέλη της τριμελούς Επιτροπής, τον Ομότιμο Καθηγητή Ιωάννη Βούλγαρη και τον Αναπληρωτή Καθηγητή Σεραφείμ Σεφεριάδη, οι οποίοι ήταν πάντα πρόθυμοι να με συμβουλέψουν και να με καθοδηγήσουν, οποιαδήποτε στιγμή τους ζητήθηκε, προκειμένου να βελτιώσω το κείμενό μου και τελικά να το ολοκληρώσω.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στο προσωπικό της βιοβληθήκης του Ινστιτούτου Πολιτικών Επιστημών του Παρισιού, το οποίο, στα πλαίσια της μετακίνησής μου για έρευνα του προγράμματος Erasmus, με βοήθησε να συλλέξω όλο το απαραίτητο υλικό που αφορούσε το θέμα της διατριβής μου, αλλά και να έρθω σε επικοινωνία με το κόμμα UMP ούτως ώστε να προμηθευτώ τα απαραίτητα ντοκουμέντα για να ολοκληρώσω την συγγραφή της διδακτορικής μου διατριβής.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τους συναδέρφους μου υποψήφιους διδάκτορες με τους οποίους μοιραστήκαμε κοινές σκεψεις και ανησυχίες. Καθώς και όλους εκείνους που άκουσαν τους φόβους και τις ανασφάλειες μου και με παρότρυναν να μείνω πιστή στον στόχο μου. Τέλος, το πιο μεγάλο «ευχαριστώ» το οφείλω στους αγαπημένους μου και κυρίως στην οικογένειά μου, που πάντα στήριζε και συνεχίζει να στηρίζει κάθε προσπάθεια που καταβάλλω, χωρίς την παρουσία των οποίων δίπλα μου, δε θα ήμουνα σίγουρα ο ίδιος άνθρωπος που είμαι τώρα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ	10
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΑΚΡΩΝΥΜΩΝ	12
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	13
ABSTRACT	14
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	15
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΑΡΚΟΖΙΣΜΟΣ: ΟΙ ΟΨΕΙΣ ΕΝΟΣ ΙΔΙΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ;.....	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Το οικονομικό πρόγραμμα του Ν. Σαρκοζί.....	29
1.1. Ο νεοφιλελευθερισμός ως ιδεολογία.....	29
1.2. Νεοφιλελευθερισμός και Σαρκοζισμός.....	31
1.2.1. Κοινά στοιχεία Σαρκοζισμού και Νεοφιλελευθερισμού.....	32
1.2.1.1. Οι ευεργετικές ιδιότητες της Ελεύθερης Αγοράς.....	32
1.2.1.2. Ευελιξία και Απελευθέρωση της Οικονομίας.....	33
1.2.1.3. Μείωση της Φορολογίας και των Δημοσίων Δαπανών.....	36
1.2.1.4. Ατομική Ιδιοκτησία.....	39
1.2.1.5. Το Περιορισμένο Νεοφιλελεύθερο Κράτος.....	40
1.2.2. Διαφοροποιήσεις Σαρκοζισμού με Νεοφιλελευθερισμό	45
1.2.2.1. Πληθωρισμός: Η προστασία της εργασίας <i>versus</i> η προστασία του νομίσματος.....	45
1.2.2.2. Το κράτος στην υπηρεσία ενός Βιομηχανικού Πατριωτισμού και Οικογενειακού Καπιταλισμού <i>versus</i> η Αγορά στην υπηρεσία ενός χρηματιστηριακού Καπιταλισμού.....	58
1.2.2.3. Ρύθμιση – Ηθικοποίηση του Καπιταλισμού.....	83
1.3. Συμπεράσματα.....	85

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Νεοφιλελευθερισμός και Σαρκοζισμός στα χρόνια της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης.....	88
2.1. Παγκόσμια οικονομική κρίση: θεωρητικό πλαίσιο.....	88
2.2. Ο νεοφιλελευθερισμός στα χρόνια της οικονομικής κρίσης.....	91
2.3. Σαρκοζισμός και Πάγκοσμια Οικονομική Κρίση.....	92
2.3.1. Επιστροφή του Κράτους στην Οικονομία;.....	93
2.3.2. Οικονομικός Πατριωτικός Νεοφιλελευθερισμός: Η ιδεολογική πλατφόρμα για την αντιμετώπιση της κρίσης.....	96
2.3.3. Ηθικοποίηση-Αναμόρφωση του Καπιταλιστικού συστήματος.....	106
2.4. Συμπεράσματα.....	109

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ.....	112

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΣΑΡΚΟΖΙΣΜΟΣ: ΤΟ ΑΠΟΓΕΙΟ ΤΗΣ ΝΕΟΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ.....	120

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η Αναπτυξιακή Κοινωνία ως χώρος Σεβασμού και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.....	123
1.1. Ο απλός, γενετικά προσδιορισμένος άνθρωπος σε μια οργανική κοινωνία.....	124
1.2. Κοινωνία ηθικής τάξης και Κοινωνικής Ιεραρχίας.....	127
1.3. Η αναπτυξιακή κοινωνία στην υπηρεσία ενός ρυθμισμένου φιλελευθερισμού.....	133
1.3.1. Ανισότητα-Ισότητα Ευκαιριών/Δικαιώματα-Υποχρεώσεις.....	134
1.3.2. Ο άνθρωπος ως βασικός οικονομικός παράγοντας στην αναπτυξιακή κοινωνία.....	140
1.3.3. Αντιτάξιμα δικαιώματα (Droits opposables) – Κατανομή κερδών των επιχειρήσεων.....	148
1.4. Συμπεράσματα.....	150

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ηθική και Αξίες του Νεοσυντηρητισμού του Ν. Σαρκοζί.....	153
2.1. Ηθική: Η βάση για όλες τις αξίες.....	154
2.2. Ασφάλεια: “Το πρώτο δημοκρατικό δικαίωμα”	161
2.3. Εξουσία-Αυταρχικότητα.....	169
2.4. Μάης του ’68.....	174
2.5. Το Δημοκρατικό Σχολείο.....	178
2.6. Οικογένεια-Οικογενειακά ζητήματα.....	183
2.7. Συμπεράσματα.....	189

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ο κρατικός Νεο-εθνικισμός μιας Αποενεχοποιημένης Δεξιάς....	192
3.1. Μια επιλεκτική ιστορία για τη Γαλλία.....	194
3.1.1. Κοινό πεπρωμένο, Υπερηφάνια και Εθνική ταυτότητα.....	195
3.1.2. Συλλογική ταυτότητα: εθνική ή ατομική προϋπόθεση;.....	203
3.2. Μια επιλεκτική μεταναστευτική πολιτική.....	207
3.3. Η επιστροφή της Γαλλίας στην Ευρωπαϊκή οικοδόμηση.....	219
3.4. Συμπεράσματα.....	228

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΜΕΡΟΥΣ.....	230

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: Ο ΣΑΡΚΟΖΙΣΜΟΣ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΟΥ ΓΚΩΛΙΣΜΟΥ.....	237

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Οι Βασικές Γκωλικές Ιδέες.....	241
1.1. Η Εξωτερική Πολιτική του γκωλισμού.....	241
1.1.1. “Μια συγκεκριμένη ιδέα για τη Γαλλία” – Η Γαλλία στην πρώτη θέση..	242
1.1.1.1. Μεγαλοπρέπεια: το μέσο για οικονομική και ηθική δύναμη.....	243
1.1.1.2. Ανεξαρτησία: η κορωνίδα της εξωτερικής πολιτικής.....	246
1.1.1.3. Δύναμη-Εξουσία: το απαραίτητο συστατικό για μεγαλοπρέπεια και εθνική ανεξαρτησία.....	255
1.2. Οικονομική πολιτική του γκωλισμού.....	258
1.2.1. Η οικονομία στην υπηρεσία της εθνικής μεγαλοπρέπειας.....	259
1.2.2. Η οικονομία στην υπηρεσία του Κράτους.....	260
1.2.3. Δημόσια Οικονομικά.....	264

1.3.	Κοινωνική πολιτική του γκωλισμού.....	267
1.3.1.	Τρεις φάσεις ανάδειξης της κοινωνικής θεματικής.....	268
1.3.2.	“Association” – “Participation”: Ο τρίτος δρόμος.....	270
1.3.2.1.	“Association capital-travail”	270
1.3.2.2.	Participation.....	273
1.3.2.3.	Ο “Τρίτος δρόμος” ανάμεσα στο καπιταλισμό και τον σοσιαλισμό..	274
1.4.	Η Γκωλική Κοινωνία: ένα είδος μυστικής ενότητας.....	277
1.4.1.	Η θέση των Γάλλων στο γαλλικό έθνος.....	279
1.4.2.	Μια ενωμένη κοινωνία απαλλαγμένη από την πάλη των τάξεων.....	282
1.4.3.	Ο ρόλος του κράτους στην γκωλική κοινωνία.....	285
1.5.	Συμπεράσματα.....	288

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:	Γκωλισμός <i>versus</i> Σαρκοζισμού: Ήπια εξέλιξη;.....	292
2.1.	Χρήση των γκωλικών συμβόλων και αναφορά στον γκωλισμό.....	293
2.2.	N. Σαρκοζί: Η ρήξη με τον γκωλισμό.....	296
2.2.1.	Οικονομική και Κοινωνική πολιτική.....	296
2.2.2.	Εθνικισμός – Εθνική Ανεξαρτησία.....	303
2.2.3.	Η Συντηρητική Κοινωνία.....	309
2.3.	Συμπεράσματα.....	313

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΡΙΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ.....	315

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ: Ν. ΣΑΡΚΟΖΙ: Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΚΔΟΧΗ ΤΗΣ Μ. ΘΑΤΣΕΡ.....	319

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:	Νέα Δεξιά και Μ. Θάτσερ.....	322
1.1.	Απελευθερώνοντας την οικονομία.....	324
1.1.1.	Η προτεραιότητα της ελεύθερης αγοράς.....	325
1.1.2.	Έλεγχος του πληθωρισμού.....	327
1.1.3.	Ιδιωτικοποιήσεις-Αποεθνικοποιήσεις-Απορρυθμίσεις.....	329
1.1.4.	Φορολογία.....	332
1.1.5.	Μεταρρύθμιση των σχέσεων εργασίας.....	333
1.2.	Το περιορισμένο αυταρχικό κράτος.....	336

1.2.1. Οικονομία: το τέλος του παρεμβατικού κράτους.....	337
1.2.2. Το τέλος του Κράτους Πρόνοιας.....	339
1.2.3. Νόμος και Τάξη.....	341
1.3. Η Θατσερική Κοινωνία: Κοινωνικός Αυταρχισμός.....	343
1.3.1. «Βικτωριανές αξίες»/Αστικές αξίες.....	343
1.3.2. Άτομο/Ατομικισμός.....	346
1.3.3. Οικογένεια ή Οικογένειες;.....	350
1.3.4. Έθνος-Εθνικισμός.....	354
1.4. Συμπεράσματα.....	358
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Θατσερισμός και Σαρκοζισμός: Δύο ίδια φαινόμενα;.....	361
2.1. Δύο φαινόμενα, πολλές ερμηνείες.....	362
2.2. Η πολιτική ατζέντα του θατσερισμού και του Σαρκοζισμού.....	369
2.2.1. Οικονομική πολιτική νεοφιλελεύθερης έμπνευσης.....	371
2.2.2. Το Έθνος και η Εθνική ταυτότητα.....	377
2.2.3. Το άτομο και η αυταρχική κοινωνία.....	380
2.3. Ο Σαρκοζισμός υπό το φώς του θατσερισμού.....	383
 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΡΙΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ: Ο Σαρκοζισμός ως ο γαλλικός Συντηρητισμός του 21 ^{ου} αιώνα.....	387
 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	395
 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	400
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	416

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Ομοιότητες μεταξύ Νεοφιλελεύθερου δόγματος και Σαρκοζικής ιδεολογίας.....	113
Πίνακας 2: Διαφορές μεταξύ Νεοφιλελεύθερου δόγματος και Σαρκοζικής ιδεολογίας	115
Πίνακας 3: Ομοιότητες Νεοφιλελεύθερου δόγματος με Σαρκοζική ιδεολογία (οικονομική κρίση)	116
Πίνακας 4: Διαφορές μεταξύ Νεοφιλελεύθερου δόγματος και Σαρκοζικής ιδεολογίας (οικονομική κρίση)	117
Πίνακας 5: Ομοιότητες Νεοσυντηρητικού δόγματος με Σαρκοζική ιδεολογία.....	233
Πίνακας 6: Σαρκοζισμός: Σύνθεση μεταξύ Νεοσυντηρητικού και Νεοφιλελεύθερου δόγματος	234
Πίνακας 7: Σαρκοζισμός: Σύνθεση μεταξύ Νεοσυντηρητικού και Νεοφιλελεύθερου δόγματος	235
Πίνακας 8: Διαφορές μεταξύ Νεοφιλελευθερισμού, Σαρκοζισμού και Θατσερισμού στον οικονομικό τομέα	391
Πίνακας 9: Άθρωπος και Κοινωνία: Ομοιότητες μεταξύ Νεοσυντηρητισμού, Σαρκοζισμού και Θατσερισμού	392
Πίνακας 10: Ηθικές Αξίες: Ομοιότητες μεταξύ Νεοσυντηρητισμού, Σαρκοζισμού και Θατσερισμού	393

Πίνακας 11: Εθνικισμός-Εθνική ταυτότητα: Ομοιότητες μεταξύ Νεοσυντηρητισμού, Σαρκοζισμού και Θατσερισμού	394

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΑΚΡΩΝΥΜΩΝ

F. N. : Front National

R.P.R. : Rassemblement pour la République

U.M.P. : Union pour un Mouvement Populaire

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην έρευνά μας μελετάμε τον ιδεολογικό και προγραμματικό λόγο του Ν. Σαρκοζί, όπως αυτός εκφράστηκε μέσα από τους Προεκλογικούς του πολιτικούς λόγους για τις Προεδρικές εκλογές του 2007 και 2012 και κατά την διάρκεια της Προεδρίας του (2007-2012). Διαπιστώσαμε ότι ο σαρκοζισμός εξέφρασε κάτι νέο στη γαλλική πολιτική σκηνή και αποτέλεσε καμπή στην ιστορία της γαλλικής δεξιάς. Υπήρξε μια δομημένη πολιτική ιδεολογία που έφερε νέες αξίες και προτάσεις πολιτικής στη γαλλική κοινωνία συνδυάζοντας, σε ένα διάβημα συνόλου, τα ιδεολογικά επιχειρήματα και προγραμματικές επεξεργασίες του ιστορικού γκωλισμού, του νεοφιλελευθερισμού, του νεοσυντηρητισμού, της αριστεράς και της άκρας δεξιάς. Πρόκειται για μια μελέτη περίπτωσης με συγκριτική προοπτική, η οποία ακολούθησε τη μεθοδολογία της ποιοτικής ανάλυσης των πολιτικών λόγων του Ν. Σαρκοζί προκειμένου να αναδειχτούν οι βασικές ιδέες που συγκροτούν την ιδεολογία του, αλλά και όλα εκείνα τα στοιχεία που καθιστούν πρωτότυπο, σύνθετο και ιδιαίτερο τον πολιτικό του λόγο.

ABSTRACT

In our research we study the ideological and programmatic discourse of N. Sarkozy during the pre-election period for the presidential elections of 2007 and 2012, and during his presidency (2007-2012). We confirm that “sarkozysm” reflects something new in the French political scene and constitute a turning point for the ideology of the French right. It constitutes a structural political ideology that brought new values and political proposals into the French society, combining the ideological and programmatic arguments of the gaulist ideology, of the neoliberal and neoconservative ideology, of the left and far right party. It’s about a case study that includes a comparative perspective, following the methodology of qualitative discourse analysis in order to highlight the basic ideas of N. Sarkozy’s ideology and all the elements that constitute his political discourse original, composite and particular.

Key – words

N. Sarkozy, sarkozysm, case study, qualitative discourse analysis, gaulism, neoliberal, neoconservative

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις 6 Μαΐου 2007 ο Νικολά Σαρκοζί εκλέχθηκε ως ο έκτος Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας με ποσοστό μεγαλύτερο του 53% και παρέμεινε στην Προεδρία της χώρας μέχρι την 15^η Μαΐου 2012. Η ιδεολογία, οι προγραμματικές θέσεις, το πολιτικό ύφος (αλλά και ήθος) του πολιτικού λόγου, όπως και το ίδιο το πρόσωπο του Νικολά Σαρκοζί, έγιναν αντικείμενο παθιασμένης συζήτησης στη γαλλική δημόσια σφαίρα. Επιστημονικές εργασίες, χρονικογραφήματα, πορτραίτα, αρθρογραφία στον τύπο εστίασαν σε έναν πολιτικό ηγέτη ο οποίος, ακολουθώντας το Συνέδριο του UMP (14/1/2007), εμφανίστηκε σαν ο φορέας μιας «αποενεχοποιημένης δεξιάς» (“droite décomplexée”), υπερήφανης για την ιδεολογία και τις πεποιθήσεις της. Το ενδιαφέρον αυτό ενισχυόταν, όπως ήταν αναμενόμενο, από τον ημιπροεδρικό χαρακτήρα του γαλλικού πολιτικού συστήματος, το οποίο αποδίδει ιδιαίτερη έμφαση στον ρόλο, στη διαδρομή και στην προσωπική «πολιτική εξέλιξη» των κατεχόντων την Προεδρία της Γαλλικής Δημοκρατίας ή των υποψηφίων στις προεδρικές εκλογές. Ενισχυόταν, επίσης, από το γεγονός ότι ο Ν. Σαρκοζί και το κόμμα του ανήκαν στην γκωλική πολιτική οικογένεια και εκπροσωπούσαν μια παράδοση πολύ ισχυρή, έως και «μυθοποιημένη», στη γαλλική πολιτική σκηνή. Αυτή η πολιτική παράδοση όχι μόνο σημάδεψε τη μεταπολεμική γαλλική πολιτική ιστορία αλλά σηματοδότησε την εμφάνιση και καθιέρωση ενός πρωτότυπου συντηρητισμού με «γαλλικά χρώματα» - ενός συντηρητισμού διαφορετικού από τα ομόλογα ρεύματα σε άλλες σημαντικές χώρες της Δύσης. Προπάντων, όμως, η συζήτηση τροφοδοτήθηκε από αυτό που ονομάστηκε «φαινόμενο Σαρκοζί». Ο 6^{ος} Πρόεδρος δεν υπήρξε ένας συμβατικός συντηρητικός πολιτικός. Και ο «σαρκοζισμός» (“sarkozysme”) εξέφρασε κάτι νέο στη γαλλική πολιτική σκηνή – δεν ήταν απλώς μια πιο επιθετική και πιο δεξιά εκδοχή των ιδεολογιών γύρω από τις οποίες συγκροτήθηκε η γαλλική δεξιά.

Η «Επανάσταση του Ν. Σαρκοζί» υπήρξε ένα σύνθετο πολιτικό διάβημα, όπως εξόχως σύνθετο ήταν και το πολιτικό διάβημα του στρατηγού Σ. Ντε Γκώλ. Η σαρκοζική επανάσταση συνδύασε ιδεολογικά επιχειρήματα και προγραμματικές επεξεργασίες του ιστορικού γκωλισμού, του

νεοφιλελευθερισμού, του νεοσυντηρητισμού, της αριστεράς και της άκρας δεξιάς και διατύπωσε μια νέα και φιλόδοξη πολιτική σύνθεση. Η δε ρητορική του Ν. Σαρκοζί, πέραν της καταγεγραμμένης και προφανούς επιθετικότητας ή και, κατά στιγμές, βιαιότητας που την χαρακτήριζε, υπήρξε ιδιαίτερα σύνθετη και διαφορετική από τη συμβατική της παραδοσιακής γαλλικής ελίτ: το λεξιλόγιο υπήρξε οικείο, κοντά στον κοινό νο, με συστηματικές αναφορές σε όψεις της καθημερινής ζωής των γάλλων πολιτών και, ταυτόχρονα, πλήρες από ιδεολογικά μοτίβα προερχόμενα από συχνά αντίπαλα μεταξύ τους ιδεολογικά ρεύματα και πολιτικές παραδόσεις. Ο Ν. Σαρκοζί, αν και αποτέλεσε μια υπερπροβεβλημένη πολιτική περσόνα με πλούσιους φίλους, «φλύαρη» ιδιωτική ζωή, προκλητική συμπεριφορά και έλλειψη «σεβασμού» στην παραδοσιακά προσεκτική διαχείριση των προσωπικών θεμάτων από τους γάλλους Προέδρους, υπήρξε φορέας μιας ιδεολογικής-προγραμματικής πλατφόρμας που αναδιατύπωσε τις σταθερές και το περιεχόμενο του γαλλικού συντηρητισμού. Αυτή η πλατφόρμα μελετάται στην παρούσα διατριβή.

Νεοφιλελεύθερος νεο-γκωλισμός: Ενδιαφέρον και κεντρική θέση της Διατριβής

Το φαινόμενο του σαρκοζισμού εμφανίστηκε σε μια εποχή όπου ο παραδοσιακός συντηρητισμός είχε υποστεί ένα «μεγάλο μετασχηματισμό» - ο οποίος είχε ως αφετηρία τις Ηνωμένες Πολιτείες με την Επανάσταση του Ρ. Ρήγκαν και το Ηνωμένο Βασίλειο κατά την πρωθυπουργία της Μ. Θάτσερ¹, και αφορούσε μια αναζωογόνηση των φιλελεύθερων και συντηρητικών ιδεών. Διαφορετικά ονόματα χρησιμοποιήθηκαν για να ορίσουν το φαινόμενο: νεοφιλελευθερισμός, νεοσυντηρητισμός, Νέα Δεξιά². Εύλογα, ο σαρκοζισμός, ο οποίος αναμφίβολα αποτελεί καμπή στην ιστορία της γαλλικής Δεξιάς, θεωρήθηκε ως η γαλλική εκδοχή της λεγόμενης «Νέας Δεξιάς». Ωστόσο, ο

¹ G. Troy, *Morning in America: How Ronald Reagan Invented the 1980s*, εκδ. Princeton University Press, Πρίντσετον, 2007· E.A. Reitan, *The Thatcher Revolution: Margaret Thatcher, John Major, Tony Blair and the Transformation of Modern Britain*, εκδ. Rowman & Littlefield, Λανχαμ, 2003.

² Γ. Βούλγαρης, *Φιλελευθερισμός, Συντηρητισμός, Κοινωνικό Κράτος 1973-1990. Ανάλυση και κριτική των χαρακτηριστικών ρευμάτων*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 2003

μεταπολεμικός γαλλικός συντηρητισμός, με ηγεμονικό εκφραστή το γκωλικό κόμμα και τον δημιουργό του Σ. Ντε Γκώλ, διέφερε σημαντικά από τα συντηρητικά ρεύματα άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Ο Σ. Ντε Γκώλ προώθησε, και ενσάρκωσε ως ηγέτης, μια σύνθεση αντιλήψεων και πολιτικών αρκετά ρηξικέλευθη για τα δεδομένα του συντηρητισμού της εποχής. Φιλελεύθερες προτεραιότητες πολιτικής (σταθερό νόμισμα, ισοσκελισμένοι προϋπολογισμοί, διαχείριση πληθωρισμού με μείωση των κρατικών δαπανών, ελεύθερη διακίνηση), προτεραιότητες κρατικίστικου τύπου (πλάνο, ισχυρό κράτος με έντονα παρεμβατικό ρόλο στην ανάπτυξη της οικονομίας, βολонταριστική βιομηχανική πολιτική με στόχο την ανάπτυξη κλάδων εθνικού ενδιαφέροντος αλλά και την ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των εθνικών επιχειρήσεων, ισχυρή χωροταξική πολιτική), αλλά και προωθημένες κοινωνικές πολιτικές (που εκτείνονταν από την εγκαθίδρυση του γαλλικού κοινωνικού κράτους και την αυξημένη φορολογία σε υψηλά εισοδήματα και επιχειρήσεις μέχρι τους θεσμούς της «Συμμετοχής»), συνέβαλαν στη διαμόρφωση μιας ισχυρής γκωλικής πολιτικής ταυτότητας. Στο πλαίσιο αυτό, ο «Προεδρικός εκλογικός γκωλισμός» υπήρξε ιδιαίτερα πολυσυλλεκτικός και με διείσδυση ακόμη και στο εκλογικό σώμα της κομμουνιστικής Αριστεράς. Ο δε «δημοκρατικός εθνικισμός» του Σ. Ντε Γκώλ επέτεινε την ιδιοτυπία του γαλλικού συντηρητισμού.

Είναι ακριβώς αυτό το διπλό πλαίσιο (μετασχηματισμός, αφενός, του ευρωπαϊκού συντηρητικού ρεύματος, ισχυρή, αφετέρου, ιστορική specificity του γαλλικού συντηρητισμού) που καθιστούν τη μελέτη της «ρήξης» με το σύνολο της γαλλικής πολιτικής τάξης που ρητά και συνειδητά θέλησε να εκπροσωπήσει ο Ν. Σαρκοζί πολιτικά και ερευνητικά ενδιαφέροντα. Τι είναι η «Επανάσταση» του Ν. Σαρκοζί και πως και σε ποιο βαθμό εντάσσεται και «συνομιλεί» με το ως άνω διπλό πλαίσιο; Πως και σε ποιο βαθμό ο Ν. Σαρκοζί επηρεάζεται από τα ομόλογα συντηρητικά ρεύματα της εποχής του και, ταυτόχρονα, σε ποιο βαθμό επηρεάζεται από τη δική του γκωλική παράδοση, πως, πόσο – και σε ποια κατεύθυνση – την τροποποιεί; Ερωτήματα σαν και αυτά βρίσκονται στο επίκεντρο της έρευνας που ακολουθεί.

Η παρούσα διατριβή χρονικά θα εστιάσει στην περίοδο 2007-2012, μια σημαντική περίοδο, καθώς περιλαμβάνει τις δύο προεκλογικές εκστρατείες του Ν. Σαρκοζί για το Προεδρικό αξίωμα (2007 και 2012) και την πενταετή θητεία του. Το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στη διάρκεια της θητείας του επηρέασε (τουλάχιστον εν μέρει) τις ιδεολογικές και προγραμματικές επεξεργασίες του σαρκοζισμού.

Κεντρικός στόχος της είναι η καλύτερη κατανόηση του σαρκοζικού φαινομένου αλλά και, μέσω της μελέτης της περίπτωσης Ν. Σαρκοζί, η καλύτερη κατανόηση, τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό, της συντηρητικής ιδεολογίας των αρχών του 21^{ου} αιώνα.

Καταρχάς, θα ανασυστήσουμε τα κρίσιμα γνωρίσματα και τις σημαντικές συνιστώσες των ιδεολογικών και προγραμματικών επιλογών που προωθεί ο Ν. Σαρκοζί και θα τις αξιολογήσουμε/κατατάξουμε υπό το πρίσμα των σύγχρονων οικονομικών και πολιτικών ιδεολογιών που αναπτύσσονται εντός του ευρέος συντηρητικού χώρου (Νέα Δεξιά, Παλαιά Δεξιά, ακροδεξιός λαϊκισμός).

Δεύτερον, θα αναδείξουμε τις συνέχειες και τομές που φέρει ο σαρκοζισμός στο εσωτερικό του γκωλικού συντηρητισμού, ενός συντηρητισμού κατεξοχήν γαλλικού, ο οποίος αποτελεί και την ιστορική μήτρα ιδεών στο εσωτερικό της οποίας, και ως συνέχειά της, αναδείχτηκε το σαρκοζικό φαινόμενο.

Τρίτον, θα συγκρίνουμε ειδικότερα τις ιδεολογικές και προγραμματικές επιλογές του Ν. Σαρκοζί με τον θατσερισμό. Ο θατσερισμός εκπροσώπησε μια αποφασιστική ρήξη στο εσωτερικό του σύγχρονου ευρωπαϊκού συντηρητισμού και η σύγκριση με αυτόν θα επιτρέψει στην εμβάθυνση της σαρκοζικής ιδεολογικής και προγραμματικής σύνθεσης.

Ο Ν. Σαρκοζί ενσάρκωσε μία καμπή στην ιστορία της γαλλικής δεξιάς. Ο δε «σαρκοζισμός», σε αντίθεση με τη θέση πολλών αναλυτών³, υπήρξε μία

³ Υπήρξαν αρκετοί αναλυτές οι οποίοι υποστήριζαν με σθένος ότι ο σαρκοζισμός δεν είναι μία πολιτική ιδεολογία με συνοχή, αλλά σκόρπιες απόψεις και ιδέες ενός ανθρώπου που ήταν επικίνδυνος για τη Γαλλία. Ενδεικτικά αναφέρουμε: P. Moscovici, *Le Liquidateur*, εκδ. Hachette Littératures, Παρίσι, 2008· S. Portelli, *Le sarkozysme sans Sarkozy*, εκδ. Grasset & Fasquelle, Παρίσι, 2009· F. Martel, *J' aime pas le sarkozysme culturel. Comment Sarkozy va gagner en 2012*, εκδ.

δομημένη πολιτική ιδεολογία που έφερε νέες αξίες και προτάσεις πολιτικής στη γαλλική κοινωνία συνδυάζοντας, σε ένα διάβημα συνόλου, μια διήγηση για το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της γαλλικής κοινωνίας. Κεντρική θέση της εργασίας μας είναι ότι ο σαρκοζισμός εκπροσωπεί στον πυρήνα του ένα είδος *νεοφιλελεύθερου νεο-γκωλισμού*. Συνδυάζοντας ιδεολογικά επιχειρήματα, αξίες και προτεραιότητες πολιτικής του νεοφιλελευθερισμού, του νεοσυντηρητισμού, της άκρας δεξιάς αλλά και της αριστεράς, ο νεοφιλελεύθερος νεο-γκωλισμός αποτελεί μια πρωτότυπη πολυσυλλεκτική σύνθεση συντηρητικού τύπου. Η σύνθεση αυτή διαφοροποιείται από τον παραδοσιακό συντηρητισμό και την γαλλική εκδοχή του, τον γκωλισμό, καθώς υιοθετεί με έμφαση θέσεις και μοτίβα προερχόμενα από τη νεοφιλελεύθερη και νεοσυντηρητική ιδεολογική και αξιακή μήτρα αλλά και από την άκρα δεξιά. Ταυτόχρονα, ο νεοφιλελεύθερος νεο-γκωλισμός διαφοροποιείται σημαντικά από το νεοφιλελευθερισμό ή το νεοσυντηρητισμό άλλων χωρών διότι εν μέρει παραμένει, λόγω και της γκωλικής ρίζας, *state-oriented*, εντάσσοντας στο εσωτερικό του στοιχεία μιας νέο-κρατικής προστατευτικής συντηρητικής δεξιάς. Αυτός ο νεοφιλελεύθερος νεο-γκωλισμός αποσκοπούσε να καταστήσει τη Γαλλία πρωταγωνίστρια χώρα του 21^{ου} αιώνα σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Στο δε πεδίο του πολιτικού ανταγωνισμού, ο νεοφιλελεύθερος νεο-γκωλισμός επιχειρεί να καταλάβει το χώρο της μετριοπαθούς παραδοσιακής παλαιάς δεξιάς και εν μέρει της ακροδεξιάς, διατηρώντας εν τούτοις, ως πολυσυλλεκτικός, γέφυρες επικοινωνίας με ένα πιο κεντρώο ή λαϊκό ακροατήριο.

Δομή διατριβής

Η παρούσα διατριβή ολοκληρώνεται σε τέσσερα (4) μέρη.

Το *πρώτο μέρος* είναι αφιερωμένο στην οικονομική σκέψη του Ν. Σαρκοζί, η οποία παρουσιάστηκε ως «ρήξη» με τις υιοθετημένες οικονομικές πολιτικές του συνόλου της μεταπολεμικής περιόδου. Η «ρήξη» συνίσταται στην προώθηση δομικών μεταρρυθμίσεων νεοφιλελεύθερης υφής, μίας όμως

Flammarion, Παρίσι, 2012. “Le sarkozysme est une pratique plus qu’ une idéologie”, Συνέντευξη του P. Bréchon, www.la-croix.com , 30/7/2012. G. Brustier, “Et si on parlait plus du sarkozysme et moins de Sarkozy?”, www.slate.fr, 23/8/2016

γαλλικής εκδοχής, καθώς προωθεί ένα είδος κρατικού προστατευτισμού, ο οποίος έρχεται σε πλήρη αντίθεση με το νεοφιλελεύθερο δόγμα. Το μέρος αυτό είναι χωρισμένο σε δύο κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο θα γίνει μία σύντομη αναφορά στην ιστορία του νεοφιλελευθερισμού ως πολιτική ιδεολογία. Στη συνέχεια θα αναλυθεί η οικονομική σκέψη του σαρκοζισμού σε μεγάλο βαθμό υπό το φως των βασικών αξιωμάτων του νεοφιλελεύθερου δόγματος, προκειμένου να αναδειχθούν οι ομοιότητες και οι διαφορές ανάμεσα στις δύο ιδεολογίες. Η μελέτη της σαρκοζικής πολιτικής κατά τα πρώτα χρόνια της χρηματοπιστωτικής κρίσης, κρίσης που συγκλόνισε ολόκληρο τον πλανήτη, θα αποτελέσει το αντικείμενο του δεύτερου κεφαλαίου.

Το δεύτερο μέρος επικεντρώνεται στη μελέτη του πολιτικού σχεδίου του Ν. Σαρκοζί, με βάση το οποίο θα «ξεμπλόκαρε» την γαλλική κοινωνία η οποία υπέφερε, σύμφωνα με τον Ν. Σαρκοζί, από την απώλεια αξιών, ηθών και ισχυρών σημείων αναφοράς. Το σχέδιο αυτό έχει έκδηλες και ρητά διατυπωμένες αξιακές διαστάσεις και προτεραιότητες. Στο πρώτο κεφάλαιο θα αναλυθεί η σαρκοζική αναπτυξιακή κοινωνία, όπως την οραματίζεται ο 6^{ος} Πρόεδρος, στην οποία εκτός από τον σεβασμό και την αλληλεγγύη, η επικράτηση ενός «αστερισμού» οικονομικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων θα συνέβαλε στην εδραίωση μιας κοινωνίας συνοχής αλλά και στην προώθηση μιας φιλόδοξης κοινωνικής πολιτικής. Στο δεύτερο κεφάλαιο μελετάται το σύστημα αξιών που επιθυμεί να εγκαθιδρύσει, προκειμένου να αναστρέψει την εικόνα μιας χώρας σε παρακμή και ενός ηθικά χρεοκοπημένου έθνους. Το τρίτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στη θεματική του έθνους και της εθνικής ταυτότητας, καθώς και τα δύο αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνίας που ονειρεύεται. Με τον Ν. Σαρκοζί, οι θεματικές αυτές επανέρχονται – με πρωταγωνιστικό ρόλο - στο επίκεντρο του δημόσιου πολιτικού λόγου, καθώς με βάση αυτές θα αρθρώσει τους βασικούς άξονες της μεταναστευτικής και ευρωπαϊκής πολιτικής του.

Το τρίτο μέρος επικεντρώνεται στον Σ. Ντε Γκώλ, στη γκωλική ιδεολογία και στην σχέση τους με τον σαρκοζισμό. Ο γκωλισμός αποτελεί βασικό σημείο αναφοράς για την 5^η Γαλλική Δημοκρατία, καθώς ο Σ. Ντε Γκώλ έθεσε τα θεμέλια της και επηρέασε στη μακρά διάρκεια την πολιτική σκέψη της Δεξιάς (αλλά και αντίπαλων στη δεξιά πολιτικών ρευμάτων). Το πρώτο κεφάλαιο είναι

αφιερωμένο στην ανάλυση της πολιτικής σκέψης του ιδρυτή της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, της οικονομίας και της κοινωνίας. Οι πυλώνες της γκωλικής ιδεολογίας θα ανασυσταθούν προκειμένου να δοθεί μια απάντηση στο ερώτημα «τι είναι ο γκωλισμός». Στο δεύτερο κεφάλαιο θα προβούμε σε μία συγκριτική μελέτη της γκωλικής και σαρκοζικής ιδεολογίας, προκειμένου να αναδειχθούν οι συνέχειες και οι ασυνέχειες ανάμεσα στις δύο αυτές ιδεολογίες, δεδομένου ότι ο Ν. Σαρκοζί αντιμετωπίζει τον γκωλισμό ως τμήμα του δικού του πολιτικού κεφαλαίου και χρησιμοποιεί συστηματικά τα γκωλικά σύμβολα κατά την διάρκεια των προεκλογικών περιόδων και της πενταετούς θητείας του.

Στο *τέταρτο* και *τελευταίο μέρος* μελετάται ο σαρκοζισμός υπό το φώς της Συντηρητικής επανάστασης που έφερε η Μ. Θάτσερ στη Μ. Βρετανία. Ο θατσερισμός ως πολιτικό και ιδεολογικό φαινόμενο κυριάρχησε στη βρετανική πολιτική και η Νέα Δεξιά ιδεολογία που εκπροσώπησε επηρέασε τις πολιτικές, όπως και τον λόγο, όλων σχεδόν των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων. Στο πρώτο κεφάλαιο θα αναλυθούν λεπτομερώς οι βασικές κατευθυντήριες ιδέες του θατσερισμού στους τομείς της οικονομίας, της κοινωνίας και του εθνικισμού, πρόγραμμα που αποτέλεσε ρήξη με τις πολιτικές των προηγούμενων ετών. Στο δεύτερο κεφάλαιο ο θατσερισμός και ο σαρκοζισμός θα εξεταστούν συγκριτικά, προκειμένου να διαπιστωθεί στους τομείς των αντιλήψεων για την οικονομία, την κοινωνία και το έθνος ο βαθμός που ο σαρκοζισμός συγκλίνει ή αποκλίνει από την θατσερική ιδεολογία.

Μεθοδολογικές επιλογές, υλικό, συμβολή της διατριβής

Με την παρούσα διατριβή επιχειρείται να «φωτιστεί» το φαινόμενο του σαρκοζισμού στην πολιτική, την κοινωνική, την ιστορική και την επικοινωνιακή του διάσταση με σκοπό να αποτυπωθεί η ιδεολογική και προγραμματική γλώσσα του νέο-συντηρητισμού στη Γαλλία των αρχών του 21^{ου} αιώνα.

Τρία σημεία του μεθοδολογικού μας διαβήματος είναι χρήσιμο να τονιστούν, καθώς η επιλογή τους στήριξε ουσιαστικά και κατέστησε δυνατή την όλη ανάλυση και τα συμπεράσματα της διατριβής, συμβάλλοντας στην, ελπίζουμε, πρωτοτυπία της ανά χείρας εργασίας:

1. Η επιλεγείσα γωνία θέασης για τη μελέτη του σαρκοζικού φαινομένου. Η μελέτη αυτή επιτελείται μέσω της ένταξης του σαρκοζισμού σε ένα πλαίσιο συγκρίσεων που περιλαμβάνει, αφενός, μια ιστορική διάσταση (κατανόηση του σαρκοζισμού υπό το φως του γκωλισμού) και, αφετέρου, μια *stricto sensu* συγκριτική διάσταση (κατανόηση του σαρκοζισμού υπό το φως της ιδεολογίας της Νέας Δεξιάς (νεοφιλελεύθερο και νεοσυντηρητικό δόγμα και του θατσερισμού). Αυτή η διττή προοπτική, χωρίς να καθιστά την εργασία μας συγκριτική (η διατριβή αποτελεί μια κλασική μελέτη περίπτωσης αλλά με συγκριτική προοπτική), επιτρέπει την περιγραφή και κατανόηση της κύριας περίπτωσης με λεπτομερή τρόπο και, επιπλέον, τη χρήση ενός ερευνητικού λεξιλογίου μη επηρεασμένου από διακυβεύματα επικαιρότητας ή από την «εθνοκεντρική πρόσληψη» του υπό μελέτη φαινομένου. Τα προηγούμενα διαφοροποιούν την παρούσα εργασία από αντίστοιχες μελέτες⁴ και της προσδίδουν και ευρύτητα και ένταξη με συστηματικό τρόπο στη διεθνή επιστημονική προβληματική για τον ευρωπαϊκό συντηρητισμό.
2. Η ευρύτητα του εμπειρικού υλικού και οι άξονες μελέτης. Η ποιοτική ανάλυση των πολιτικών λόγων του Ν. Σαρκοζί είχε ως στόχο την ανάδειξη και καλύτερη κατανόηση των χαρακτηριστικών της νέας γλώσσας και στρατηγικής που ο Ν. Σαρκοζί εισήγαγε στο πολιτικό σκηνικό. Για την ποιοτική ανάλυση του πολιτικού λόγου συγκεντρώθηκαν, από την μία πλευρά, οι προεκλογικοί λόγοι για τις Προεδρικές εκλογές του 2007 και 2012, οι οποίοι εκφωνήθηκαν κατά την διάρκεια της Προεδρίας του (2007-2012), δηλαδή οι πολιτικοί λόγοι που απευθύνονταν στο σύνολο του γαλλικού λαού και που εκφώνησε στις μετακινήσεις του με αφορμή τις εθνικές επετείους, τις ευχές για το νέο έτος, τα διαγγέλματα, οι ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές συνεντεύξεις και

⁴ L.J. Calvet, J. Veronis, *Les mots de Nicolas Sarkozy*, εκδ. Seuil, Παρίσι, 2008· M. Gaudin, *Du candidat au Président: Discours et Boniments de Nicolas Sarkozy*, εκδ. Le Bord de l' eau, Παρίσι, 2008· D. Mayaffre, "Vocabulaire et discours électoral de Sarkozy: Entre modernité et pétainisme", *Pensée*, No 352, 2007, σ.65-80· D. Mayaffre, "Sarkozysme et populisme. Approche logométrique du discours de N. Sarkozy (2007-2012)", *Mots. Les langages du populisme*, No 103, 2013· <http://blog.veronis.fr>

οι παρεμβάσεις στο εξωτερικό. Τα προηγούμενα συνιστούν ένα υλικό που αποτελείται από 300 κομμάτια⁵, γεγονός που καθιστά ξεχωριστό το εγχείρημά μας, καθώς μέχρι στιγμής δεν έχει δημοσιευτεί μελέτη που να συγκεντρώνει το σύνολο των πολιτικών λόγων του Ν. Σαρκοζί και να καλύπτει το σύνολο της ως άνω περιόδου (έχουν δημοσιευθεί μελέτες που εστιάζουν σε πιο περιορισμένες χρονικά περιόδους)⁶. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι η ανάλυση του λόγου του Ν. Σαρκοζί επιτελείται στη βάση πέντε θεματικών ενοτήτων ή αξόνων. Συγκεκριμένα: α) η οικονομική και κοινωνική πολιτική του Σαρκοζισμού· β) οι αξίες (τάξη, ασφάλεια, αυστηρότητα, ταυτότητα, οικογένεια, εργασία, προσπάθεια, αξιοκρατία, ατομική ευθύνη-επιτυχία-αποτυχία) που προωθεί ο σαρκοζισμός ως πολιτική ιδεολογία· γ) η θέση και το περιεχόμενο του «έθνους» και της «εθνικής ταυτότητας» στο σαρκοζικό διάβημα· δ) το επίμαχο για τη γαλλική κοινωνία ζήτημα της μετανάστευσης· και ε) το όραμα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και η σχέση Γαλλίας-Ευρώπης στον σαρκοζικό λόγο. Οι ανωτέρω θεματικοί άξονες καθιστούν δυνατή την ορθολογική αξιοποίηση του εμπειρικού υλικού και ταυτόχρονα προσδίδουν θεματική συνοχή αλλά και πρωτυπία στο σύνολο της εργασίας μας⁷.

3. Η επιλογή ποιοτικής ανάλυσης του λόγου Ν. Σαρκοζί επέτρεψε τη διαμόρφωση μιας καλύτερης εικόνας για την γλώσσα, και εν τέλει για την πολιτική ταυτότητα, του έκτου Πρόεδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας. Οι

⁵ Όλα τα επίσημα κείμενα/πολιτικοί λόγοι τα αντλήσαμε από την επίσημη σελίδα του Προεδρικού Μεγάρου (<http://www.elysee.fr>). Τις δε συνεντεύξεις σε ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς τις εντοπίσαμε, ύστερα από υπόδειξη του υπεύθυνου τύπου του πολιτικού κόμματος του Ν. Σαρκοζί, σε επίσημη σελίδα του κράτους (<http://www.vie-publique.fr/discours/>).

⁶ D. Labbè, D. Monière, "Des mots pour des voix, 132 discours pour devenir président de la République française", *RFSP*, τμ. 58, No 3, Ιούνιος, 2008, σ. 433-455· P.O. Dupuy, P. Marchand, "Débat de l'entre-deux tours 2007. La conquête de l'espace lexical", *Mots. Les langages du politique*, No 89, Μάρτιος, 2009, σ. 105-117

⁷ Στα πλαίσια της ανάλυσης αυτών των θεματικών ενοτήτων προβήκαμε σε μια αυτούσια παράθεση αποσπασμάτων των πολιτικών λόγων του Ν. Σαρκοζί και του Σ. Ντε Γκώλ, χωρίς όμως να τα μεταφράσουμε, κατόπιν προτροπής του επόπτη μου κ. Γ. Μοσχονά, γιατί θεωρήσαμε ότι θα αποδοθεί καλύτερα το πνεύμα, το ύφος και η ατμόσφαιρα του σαρκοζικού λόγου.

ποσοτικού τύπου λεξικολογικές αναλύσεις των σαρκοζικών λόγων (είτε αυτές αποτελούν αναλύσεις περίπτωσης είτε ενέχουν συγκριτική διάσταση)⁸, κυρίαρχες στη βιβλιογραφία, προσφέρουν μία μερική, σε ένα βαθμό δε και επιφανειακή, εικόνα του περιεχομένου των σαρκοζικών λόγων. Ένα από τα κεντρικά ευρήματα της παρούσας διατριβής είναι ότι η δύναμη του σαρκοζικού πολιτικού λόγου συνδέεται με το γεγονός ότι διαφοροποιείται από τις λεκτικές συμβάσεις της καθιερωμένης πολιτικής και των πολιτικών προσωπικοτήτων που την ενσαρκώνουν: ο λόγος του Ν. Σαρκοζί είναι πλήρης λεπτών αναφορών σε όψεις της καθημερινής ζωής των ανθρώπων και περιέχει λεπτομέρειες που δεν συναντάμε στον λόγο ενός πολιτικού. Το λεξιλόγιο είναι καθημερινό, προωθεί την εγγύτητα με τον απλό λαό, αποπνέει συναισθηματικότητα. Στον σαρκοζικό πολιτικό λόγο η αλληλεγγύη «περνάει» κυρίως μέσα από την κατανόηση του πόνου των άλλων, τη συμπόνια, αλλά και την οργή (αναφορές, συχνά με σκληρή γλώσσα, σε επώδυνα θέματα, όπως αυτό της αρρώστιας, του θανάτου, του βιασμού, των γηρατειών). Η δε ρητορική «ταύτιση» με τους γάλλους πολίτες τον ωθεί να υπερβαίνει τα δύσκαμπτα όρια της ιδεολογίας του. Τα προηγούμενα δεν θα ήταν εύκολο να στοιχειοθετηθούν από τις κλασσικές ποσοτικές λεξικολογικές μελέτες. Η ανάδειξη της εξόχως σύνθετης υφής του λόγου του Σαρκοζί («εγγύτητα» με τον απλό λαό και «πάντρεμα» των μεγάλων ιδεολογιών και μεγάλων στρατηγικών επιλογών με τις μικρές καθημερινές πραγματικότητες) αποτελεί συμβολή της παρούσας διατριβής.

Με την ανάλυση της περίπτωσης «Σαρκοζί» ελπίζουμε να συμβάλλουμε στον εμπλουτισμό της βιβλιογραφίας και την κάλυψη του ομολογουμένως μεγάλου ερευνητικού κενού στην ελληνική κοινότητα της πολιτικής επιστήμης. Προηγούμενες ερευνητικές προσπάθειες συνόλου (μη συμπεριλαμβανομένων των σύντομων αναλύσεων) επί της παρούσας ερευνητικής προβληματικής δεν

⁸ M. Gaudin, *Du candidat au Président: Discours et Boniments de Nicolas Sarkozy*, εκδ. Le Bord de l' eau, Παρίσι, 2008· D. Mayaffre, *Le Discours Présidentiel sous la Ve République. Chirac, Mitterrand, Giscard, Pompidou, de Gaulle*, εκδ. Fondation Nationale des Sciences Po, Παρίσι, 2012· D. Mayaffre, *Nicolas Sarkozy, Mesure et Demesure du discours 2007/2012*, εκδ. Fondation Nationale des Sciences Po, Παρίσι, 2012

εντοπίζονται στην Ελλάδα. Επίσης, ο τρόπος που επιχειρούμε να προσεγγίσουμε τη σύνθετη πραγματικότητα του σαρκοζισμού και του γαλλικού συντηρητισμού (διπλό πλαίσιο σύγκρισης, ιστορικό και διεθνικό, ποιοτική ανάλυση λόγου στη βάση μιας ευρύτατης γκάμας δεδομένων) προσφέρει μια διεξοδική ανάλυση του θέματος μελέτης, η οποία ελπίζουμε να αποτελέσει συμβολή και στη διεθνή συζήτηση και βιβλιογραφία. Κατά την διάρκεια της έρευνάς μας ανακαλύψαμε ότι όσον αφορά την σύγκριση της σαρκοζικής ιδεολογίας με την γκωλική, οι μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί είναι ελάχιστες, και αυτές που είδαν το φώς της δημοσιότητας επιχειρούν μια σύγκριση του σαρκοζισμού με τις βασικές γκωλικές ιδέες, χωρίς όμως να είναι λεπτομερείς και αρκούντως εμπεριστατωμένες⁹. Αντίστοιχα, όσον αφορά την σύγκριση του θατσερισμού με τον σαρκοζισμό δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε επιστημονικές μελέτες που να παρουσιάζουν και να συγκρίνουν συστηματικά τις δύο αυτές ιδεολογίες, πέραν κάποιων επιφανειακών συγκρίσεων¹⁰. Επομένως, δεν έχει επιχειρηθεί μία σύγκριση σε μορφή συνόλου του σαρκοζισμού με τον γκωλισμό και τον θατσερισμό όπως παρουσιάζεται στην παρούσα διατριβή. Το ίδιο ισχύει και για την κεντρική θέση της διατριβής. Η θέση που υποστηρίζουμε - *νεοφιλελεύθερος νεο-γκωλισμός* - περιγράφει μια προσέγγιση και αποτίμηση του σαρκοζισμού που, όσο γνωρίζουμε, δεν έχει διατυπωθεί με συστηματικότητα στη βιβλιογραφία.

⁹ St. Lequet, "Nicolas Sarkozy et le gaullisme", *French Politics, Culture and Society*, τμ. 28, No 1, Άνοιξη, 2010, σ. 92-105· L. Hoang-Ngoc, "La Sarconomics entre promesses électorales et crise économique. Bilan d' étape fin 2008", *Modern and Contemporary France*, τμ. 14, No 4, 2009, σ. 423-434

¹⁰ E. Maigret, *L' Hyperprésident*, εκδ. Armand Colin, Παρίσι, 2008

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ
ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΑΡΚΟΖΙΣΜΟΣ:
ΟΙ ΟΨΕΙΣ ΕΝΟΣ ΙΔΙΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ ;

Το μέρος αυτό είναι αφιερωμένο στην ανάλυση της οικονομικής σκέψης του Ν. Σαρκοζί, υποψηφίου για τις Προεδρικές εκλογές του 2007 και 2012, αλλά και Προέδρου της Πέμπτης Γαλλικής Δημοκρατίας (2007-2012).

Η κεντρική θεματική των Προεδρικών εκλογών του 2007 δεν ήταν, όπως αυτή της ανασφάλειας του 2002, ούτε της ανεργίας το 1981, ούτε του εκμοντερνισμού του 1988, αλλά και του «κοινωνικού συμβολαίου» του 1995. Αντιθέτως, αποτέλεσε την επιστροφή σε μια πολιτική βούληση, η οποία είχε σαν στόχο την εγκαθίδρυση και την ανανέωση των βασικών αξιών της Γαλλίας. Το βασικό χαρακτηριστικό του Ν. Σαρκοζί έγκειται στο γεγονός ότι κατάφερε να επιβάλλει έναν πολιτικό λόγο βασισμένο στις αξίες.¹¹

Δια μέσου των πολιτικών λόγων του για τις αξίες, ο έκτος Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας ξεδίπλωσε την οικονομική του σκέψη. Η οικονομική πολιτική που υιοθετεί ο Ν. Σαρκοζί παρουσιάζεται ως μια “ρήξη” (“*rupture*”) με τις πολιτικές που υιοθετήθηκαν από το 1945 μέχρι και σήμερα. Η “ρήξη” περιλαμβάνει δομικές μεταρρυθμίσεις νεοφιλελεύθερης φύσεως, μίας όμως γαλλικής εκδοχής. Η οικονομική κρίση εντούτοις ανέτρεψε τα δεδομένα. Στην Ευρώπη, όπως και στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, η επέμβαση των Κεντρικών Τραπεζών και του κράτους κρίθηκε απαραίτητη για την διάσωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Παράλληλα, ξαναζωντάνεψε τις κεϋνσιανές πολιτικές νομισματικής ανάπτυξης και ανάκαμψης των οικονομιών.

Ο σαρκοζισμός διατυπώνει ξεκάθαρα μία θέληση φιλελεύθερης ανασύνταξης. Επομένως, αναζητείται ένα καινούργιο δόγμα, το οποίο θα παρουσιάζεται ως η λύση στα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα που βασανίζουν την γαλλική κοινωνία, με μια άμεση αμφισβήτηση του «γαλλικού μοντέλου», όπως διαμορφώθηκε και καθιερώθηκε από την Απελευθέρωση, χωρίς όμως να αποτελεί μια ακριβή προσαρμογή στο νεοφιλελεύθερο πρόγραμμα. Η διαπίστωση αυτή γεννά ορισμένα ερωτήματα: Ο σαρκοζισμός αποτελεί αντίγραφο του θεωρητικού φιλελεύθερου μοντέλου που υποστηρίζει πλήρως τις ελεύθερες αγορές ή αποτελεί την αφετηρία για ένα νέο οικονομικό

¹¹ J. Bischoff, E. Gauthier, “Sarkozy ou le renouvellement de l’ hégémonie du néolibéralisme”, *Les Documents MarxEspaces*, www.EspacesMarx.com (Ημερομηνία Πρόσβασης 14/2/2011). D. Mayaffre, *N. Sarkozy. Mesure et Démonstration du discours 2007/2012*, εκδ. Fondation Nationale des Sciences PO, Παρίσι, 2012, σ. 37

μοντέλο που θα έχει αντίκτυπο και σε άλλες χώρες; Ποιά είναι τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά του σαρκοζισμού που τον καθιστούν νεοφιλελεύθερο σε σχέση πάντα με την νεοφιλελεύθερη παράδοση της Νέας Δεξιάς, όπως αυτή διατυπώθηκε την δεκαετία του '70 στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και στη Μεγάλη Βρετανία; Υπάρχουν διαφορές και ομοιότητες; Η παγκόσμια οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2008 επηρέασε το νεοφιλελεύθερο δόγμα γενικά, και πώς επηρεάστηκε ο σαρκοζισμός από αυτήν;

Για να δοθούν απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά, το μέρος αυτό θα χωριστεί σε δύο κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο θα γίνει μια σύντομη αναφορά στην ιστορία του νεοφιλελευθερισμού ως πολιτική ιδεολογία, η οποία ξεκίνησε από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και τη Μεγάλη Βρετανία στα τέλη της δεκαετίας '70 και αρχές της δεκαετίας '80. Στη συνέχεια θα αναλυθούν τα βασικά αξιώματα της νεοφιλελεύθερης θεωρίας σε σύγκριση με την οικονομική θεωρία του Ν. Σαρκοζί, έχοντας ως βασικό σκοπό τον εντοπισμό των κοινών σημείων και διαφοροποιήσεων με τον σαρκοζισμό. Στο δεύτερο και τελευταίο κεφάλαιο θα μελετηθεί ο νεοφιλελευθερισμός υπό το πρίσμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, αλλά και το πώς επηρέασε την οικονομική σκέψη του Ν. Σαρκοζί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Το οικονομικό πρόγραμμα του Ν. Σαρκοζί

1.1. Ο νεοφιλελευθερισμός ως ιδεολογία

Μετά τον πόλεμο (1945) μια καινούργια πολιτική αναδύθηκε, η οποία διακήρυττε την ανάγκη για αλλαγή του καπιταλιστικού συστήματος σύμφωνα με τις γενικότερες κοινωνικές ανάγκες. Την περίοδο αυτή την χαρακτήριζε μία σχετική οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη, και γι' αυτό δόθηκε έμφαση στην ανάγκη για περισσότερη κοινωνική δικαιοσύνη. Η πολιτική αυτή ονομάστηκε Κεϋνσιανή πολιτική και πήρε το όνομα της από τον Βρετανό οικονομολόγο Τζών Μέυναρντ Κέυνς (John Maynard Keynes)¹².

Το κεϋνσιανό μοντέλο προέβλεπε υψηλούς κρατικούς προϋπολογισμούς, οι οποίοι θα διασφάλιζαν την εθνική οικονομία. Ειδικότερα, το μοντέλο αυτό προστάτευε τους ανθρώπους από τις γρήγορες διακυμάνσεις της ελεύθερης αγοράς, η οποία είχε προκαλέσει αστάθεια στις ζωές τους και τους καθιστούσε περισσότερο καταναλωτές. Επιπρόσθετα, η ανεργία έπεσε σε πολύ χαμηλά επίπεδα και το κράτος πρόνοιας έφερε στην επιφάνεια υπηρεσίες προς τους πολίτες, ζωτικής σημασίας, οι οποίες ήταν εκτός του οργανωτικού πεδίου της ελεύθερης αγοράς. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι ο κεϋνσιανισμός ήταν εχθρικός απέναντι στην ελεύθερη αγορά και στον καπιταλισμό. Τέλος, το μοντέλο αυτό σε ορισμένες περιπτώσεις υιοθέτησε έναν νεο-κορπορατιστικό τρόπο διαχείρισης των βιομηχανικών σχέσεων, προσπαθώντας να βρεί μια ισορροπία ανάμεσα στην ελευθερία των εργατών να οργανώνονται και στην ανάγκη των αγορών εργασίας να λειτουργούν αποτελεσματικά¹³.

Εντούτοις, την δεκαετία του '70, οι εθνικές οικονομίες του δυτικού κόσμου ήρθαν αντιμέτωπες με προβλήματα, όπως υψηλή ανεργία και πληθωρισμό, μείωση της παραγωγής, κρίσεις στο ισοζύγιο των πληρωμών και βιομηχανική

¹² C. Crouch, *The strange non-death of neoliberalism*, εκδ. Polity, Η.Π.Α., 2011, σ.8-12· M. Hayes, *The new Right in Britain. An introduction to theory and practice*, εκδ. Pluto Press, Λονδίνο, 1994 σ. xi

¹³ C. Crouch, *ibid*, σ.11-13

δυσπραγία. Ο κεϋνσιανισμός, ως οικονομική στρατηγική, σχεδιάστηκε για να δίνει απαντήσεις στο ζήτημα της υψηλής ανεργίας, αλλά εμφανίστηκε ανίκανος να αντιμετωπίσει τον συνδυασμό του υψηλού πληθωρισμού με την αυξανόμενη ανεργία. Το κενό αυτό του κεϋνσιανού εγχειρήματος ήρθε να καλύψει ένα άλλο οικονομικό, κοινωνικό, και πολιτικό μοντέλο. Αυτό της Νέας Δεξιάς και του νεοφιλελεύθερου δόγματος.

Οι νεοφιλελεύθεροι κατόρθωσαν στις αρχές της δεκαετίας του '80 να θέσουν μια καινούργια οικονομική και κοινωνική αντζέντα για τον επόμενο μισό αιώνα. Ο νεοφιλευθερισμός είχε ως αφετηρία του τη σφαίρα της οικονομίας και των οικονομικών σχέσεων και επεδίωξε να μεταφέρει τις νεοφιλελεύθερες αντιλήψεις από την οικονομία στην πολιτική¹⁴. Οικονομολόγοι, όπως ο Μίλτον Φρίντμαν (Milton Friedman) (Chicago School) και Ρόμπερτ Λούκας (Robert Lucas), ο Φρίντριχ Χάγιεκ (Friedrich Hayek), που ανήκαν στην Αυστριακή Σχολή και ο Τζέιμς Μπιουκάναν (James Buchanan) (Public Choice School) άσκησαν μεγάλη επιρροή και διαμόρφωσαν τη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία, η οποία βασιζόταν στις παλιές *laissez-faire* ιδέες¹⁵.

Ο νεοφιλευθερισμός εμφανίζεται ως ένα σύνολο δημόσιων πολιτικών, που το περιεχόμενο του μπορεί να συνοψιστεί στην «A-A-I Φόρμουλα»: απορρύθμιση της οικονομίας, απελευθέρωση της οικονομίας και ιδιωτικοποιήσεις των κρατικών επιχειρήσεων (*“D-L-P Formula”: deregulation, liberalization and privatization*). Τα βασικά χαρακτηριστικά της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας είναι τα εξής: μείωση της φορολογίας για τις επιχειρήσεις και τα υψηλά εισοδήματα· μείωση των κοινωνικών υπηρεσιών και των προγραμμάτων πρόνοιας· χρήση επιτοκίων από κεντρικές τράπεζες για να ελεγχθεί ο πληθωρισμός· περικοπές στα κυβερνητικά σχήματα· ενίσχυση των φορολογικών απαλλαγών για τις εθνικές και διεθνείς επιχειρήσεις που ήταν πρόθυμες για επενδύσεις· δημιουργία νέων εμπορικών περιοχών σύμφωνα με τις ανάγκες της ελεύθερης αγοράς· μείωση της συνδικαλιστικής επιρροής στο όνομα της αύξησης της παραγωγής

¹⁴ Ν. Χαρβεϊ, *Νεοφιλευθερισμός. Ιστορία και παρόν*, Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 2007, σ. 12-13

¹⁵ C. Crouch, *The strange non-death of neoliberalism*, *ibid*, σ.15· L.-C. Bresser-Pereira, “The global financial crisis, neoclassical economics, and the neoliberal years of capitalism”, *Revue de la régulation. Capitalisme, institutions, pouvoirs*, τχ. 7, Άνοιξη, 2010, σ. 1-29

και της «εργατικής ευελιξίας»· μείωση των ελέγχων στο διεθνές χρηματιστηριακό εμπόριο· μείωση του ρόλου του κράτους στην οικονομική δραστηριότητα· και ενίσχυση της σκληρής εργασίας και ανταμοιβή της¹⁶.

Η Νέα Δεξιά διαμόρφωσε την πολιτική και ιδεολογική ατζέντα, δίνοντας στον Συντηρητισμό μία καινούργια ιδεολογική ώθηση. Μεγαλύτερη επιρροή είχε στη Μεγάλη Βρετανία με την Μάργκαρετ Θάτσερ, και στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής με τον Ρόναλντ Ρήγκαν. Ως πολιτική δύναμη η Νέα Δεξιά δεν εκπροσωπεί μόνο τον οικονομικό φιλελευθερισμό, αλλά και τον κοινωνικό-ηθικό συντηρητισμό και τον πολιτικό συντηρητισμό του Νομου και της Τάξης¹⁷. Η Νέα Δεξιά, όπως παρουσιάστηκε, περιλαμβάνει δύο βασικά δόγματα: τον οικονομικό νεοφιλελευθερισμό, ο οποίος προωθεί την περιορισμένη κυβερνητική δράση και την ελεύθερη αγορά, και τον κοινωνικό συντηρητισμό, ο οποίος προάγει την κοινωνική τάξη και εξουσία και βασίζεται σε παραδοσιακές κοινωνικές, θρησκευτικές και ηθικές αξίες. Η πρωτυπία του φαινομένου βρίσκεται στη «νέα σύνθεση» ή απλά στην ανάμιξη του φιλελευθερισμού και του συντηρητισμού στην πολιτική ατζέντα των συντηρητικών κομμάτων¹⁸. Το νεοσυντηρητικό δόγμα θα αναλυθεί σε επόμενα κεφάλαια.

1.2. Νεοφιλελευθερισμός και Σαρκοζισμός

Το οικονομικό πρόγραμμα του σαρκοζισμού περιέχει όλες εκείνες τις συνταγές για την απελευθέρωση της οικονομίας, με βασικές προτεραιότητες την οικονομική ευημερία και την εκ βαθέων ανανέωση του τομέα της εργασίας. Ο Ν. Σαρκοζί ενσαρκώνει μέσα από τους λόγους του την ανάγκη για μια ελεύθερη επιχείρηση και την πίστη στην ελεύθερη και χειραφετημένη αγορά, μετατρέποντας τον εαυτό του σε “μάνατζερ”, σε “πρόεδρο-επιχειρηματία”¹⁹ μιας ανανεωμένης Γαλλίας. Εξάλλου, και ο ίδιος δεν απορρίπτει τον όρο

¹⁶ B. S. Manfred, K.R. Ravi, *Neoliberalism. A very short introduction*, εκδ. Oxford University, Οξφόρδη, 2010, σ.14· L. C. Bresser-Pereira, *ibid*

¹⁷ D.S. King, *The New Right. Politics, Markets and Citizenship*, εκδ. Macmillan Education, Μπεϊσινγκστόουκ, 1987, σ. 16-17

¹⁸ Γ. Βούλγαρης, *Φιλελευθερισμός, Συντηρητισμός, Κοινωνικό κράτος 1973-1990*, *ibid*, σ. 14

¹⁹ E. Maigret, *L'Hyperprésident*, εκδ. A. Colin, Παρίσι, 2008

“φιλελεύθερος”, αλλά αντιθέτως δηλώνει ότι “είμαι φιλελεύθερος”²⁰, “διεκδικώ το δικαίωμα του να είμαι φιλελεύθερος”²¹, “μπορεί κάποιος να είναι φιλελεύθερος”²².

Ο σαρκοζισμός θα συγκριθεί με τη νεοφιλελεύθερη θεωρία. Σε μια πρώτη φάση, θα μελετήσουμε τα κοινά χαρακτηριστικά του νεοφιλελευθερισμού και του σαρκοζισμού (ευεργετικές ιδιότητες ελεύθερης αγοράς, ευελιξία και απελευθέρωση οικονομίας, μείωση φορολογίας και δημοσίων δαπανών, ατομική ιδιοκτησία και κράτος). Σε μια δεύτερη φάση θα αναδείξουμε τα σημεία που διαφοροποιούν τον σαρκοζισμό από τον νεοφιλελευθερισμό (Πληθωρισμός, η προστασία της εργασίας, κρατικός βιομηχανικός καπιταλισμός και ηθικοποίηση καπιταλισμού).

1.2.1. Κοινά στοιχεία Σαρκοζισμού και Νεοφιλελευθερισμού

1.2.1.1. Οι ευεργετικές ιδιότητες της Ελεύθερης Αγοράς

Βασικό χαρακτηριστικό του νεοφιλελεύθερου δόγματος είναι η πίστη στην δύναμη της αγοράς. Χαρακτηριστική είναι η διατύπωση του A. Gamble, σύμφωνα με την οποία «βασικό ερώτημα είναι πάντα κάτω από ποιές συνθήκες οι αγορές λειτουργούν καλύτερα. Θεωρείται δεδομένο ότι οι αγορές είναι ανώτερες από οποιονδήποτε άλλο τρόπο οργάνωσης των ανθρώπινων κοινωνιών»²³.

Για τους νεοφιλελεύθερους, η αγορά ρυθμίζεται από μόνη της. Δια μέσω του κέρδους, της αξίας, του ανταγωνισμού και της δημιουργικής αλληλεπίδρασης της προσφοράς και της ζήτησης, η αγορά λειτουργεί και ενθαρρύνει την εφευρετικότητα, την ποικιλία και την κατανάλωση. Η αγορά, με άλλα λόγια, χρησιμοποιεί ανθρώπινο και υλικό δυναμικό για το μέγιστο όφελος όλων. Παρέχοντας αφθονία υλικών αγαθών σε φθηνές τιμές, η ελεύθερη αγορά είναι κατά συνέπεια προς όφελος όλων, είτε είναι παραγωγοί, είτε είναι καταναλωτές, είτε είναι εργάτες. Επομένως, η ελεύθερη αγορά θεωρείται το καλύτερο μέσο για

²⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαρλεβίλ - Μεζιέρ (18/12/2006)

²¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)

²² Συνέντευξη τύπου του Ν. Σαρκοζί (8/1/2008)

²³A. Gamble, *The Free economy and the strong state. The politics of Thatcherism*, 2η έκδοση, εκδ. Basingstoke, Macmillan, Η.ΠΑ., 1994, σ. 38

την ικανοποίηση των υλικών αναγκών και έχει παράλληλα μια φυσική τάση προς την ισορροπία και την ανάπτυξη. Για τους λόγους αυτούς οποιαδήποτε εναλλακτική από την ελεύθερη αγορά είναι καταδικασμένη να είναι ατελής και να αποτυγχάνει²⁴.

Ο Ν. Σαρκοζί μέσα από τους πολιτικούς του λόγους αναπαράγει το πρώτο και βασικό χαρακτηριστικό του νεοφιλελευθερισμού. Είναι υποστηρικτής της ελεύθερης αγοράς και της οικονομίας της αγοράς και δεν διστάζει να το διατυπώσει: *"Je suis pour l' économie du marché, chacun le sait..."*²⁵. *"Je crois à la liberté du commerce, je crois au libre échange, je crois à l' économie de marché..."*²⁶. *"... il n' y a pas de production sans économie de marché..."*²⁷.

1.2.1.2. Ευελιξία και Απελευθέρωση της Οικονομίας

Δεύτερο βασικό χαρακτηριστικό της φιλελεύθερης Νέας Δεξιάς, η οποία διατυπώνεται από τους υποστηρικτές της οικονομίας της προσφοράς, είναι η πεποίθηση ότι για να λειτουργήσει σωστά η αγορά θα πρέπει να είναι ελεύθερη και ευέλικτη χωρίς να υφίσταται οποιαδήποτε μορφή ελέγχου και περιορισμού. Οι έλεγχοι κατακρίνονται, καθώς μπορούν σε σύντομο χρονικό διάστημα να δώσουν αποτελέσματα, αλλά μακροπρόθεσμα προκαλούν βλάβες και κάνουν την κατάσταση χειρότερη απ' ότι ήταν εξ αρχής. Οι έλεγχοι επίσης αποτρέπουν τις αγορές να λειτουργούν σωστά. Εξάλλου, η μεγάλη υπεροχή της ελεύθερης αγοράς έναντι των άλλων μορφών οικονομικής οργάνωσης έγκειται στο γεγονός ότι είναι ικανή να οργανώσει την οικονομική δραστηριότητα μέσω του καταμερισμού του εργατικού δυναμικού και μέσω της δημιουργίας δυνατοτήτων για καλυτέρευση της οικονομικής κατάστασης²⁸.

²⁴ M. Hayes, *The New Right in Britain. An introduction to theory and practice*, ibid, σ. 27-29· A. Gamble, "The political economy of freedom", σ. 25-54, στο R. Levitas (επιμ.), *The ideology of the New Right*, εκδ. Polity, Κεμπριτζ, 1986

²⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βερμπερί (Ουάζ) (26/5/2008)

²⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ρεσί (15/3/2012)

²⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Γκράν Παλέ στο Παρίσι (16/3/2011)

²⁸ A. Gamble, *The Free economy and the strong state. The politics of Thatcherism*, ibid, σ. 55· A. Gamble, "The political economy of freedom", σ.25-54, στο R. Levitas (επιμ.), *ibid*

Επηρεασμένο από την νεοφιλελεύθερη παράδοση το πρόγραμμα του Ν. Σαρκοζί ποντάρει στην μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας και στον έλεγχο των δημόσιων οικονομικών. Για να το πετύχει αυτό υποστηρίζει ότι η «η οικονομία χρειάζεται περισσότερη ευελιξία»²⁹, με βασικό στόχο την απελευθέρωση των δυνάμεων εργασίας, παρέχοντας την δυνατότητα σε όσους επιθυμούν να εργαστούν περισσότερο, αλλά και να εξελιχθούν προχωρώντας μπροστά: «...la libération du travail, aujourd' hui bloqué par une inadaptation de l' offre et de la demande et un volume de travail insuffisant»³⁰. «Mon projet, il est simple: libérer les forces de travail dans notre pays encourager ceux qui veulent travailler plus...»³¹. «... tout faire pour libérer les forces de travail en France, laisser les gens travailler ... permettre que les gens puissent gagner plus en travaillant davantage...»³².

Προκειμένου να επιτευχθεί η ευελιξία των δυνάμεων εργασίας, ο σαρκοζισμός υποστηρίζει την κατάργηση της 35ωρης εργασίας, όπως είχε θεσπιστεί από του Σοσιαλιστές. Η 35ωρη εργασία συμβάλλει στην κοινωνική οπισθοδρομικότητα και αποτελεί ένα λάθος οικονομικό³³ και κυρίως ένα λάθος ηθικό³⁴. Χωρίς να θέτει υπό αμφισβήτηση την εβδομαδιαία διάρκεια της εργασίας, την οποία θεωρεί κοινωνικό κεκτημένο και άρα δεν θα την αγγίξει, υποστηρίζει εντούτοις, την κατάργηση όλων εκείνων των δικλίδων που αποτρέπουν όσους θέλουν να εργαστούν περισσότερο και να κερδίσουν περισσότερα να το πράξουν³⁵. Η άποψη ότι η Γαλλία δεν εργάζεται αρκετά, αποτελεί και την κατευθυντήρια ιδέα της σαρκοζικής ιδεολογίας: «les 35 heures ont été une erreur économique ... en laissant à penser qu' en travaillant moins,

²⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρουέν (24/3/2007)· στη Τουλόν (7/2/2007)

³⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μέγαρο των Ηλυσίων (30/8/2007)

³¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μασόν (Σαόν-ε-Λουάρ) (8/10/2007)

³² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Άλστομ-Λα Ροσέλ (5/2/2008)

³³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλούζη (11/4/2007)· στο Παλέ ντε Κονγκρέ στη Λυών (Ροδανός) (7/12/2007)· στη Γερουσία (5/3/2008)· στο Οτ-Σαβουά (23/10/2008)· στη Τουλούζη (13/1/2011)· στη Λίλ (23/2/2012)· στη Μασσαλία (19/2/2012)· στο Μορλαί (17/4/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)· στη Μυτυαλιτέ (11/4/2012)· στο Ρυέλ-Μαλμαιζόν (24/3/2012)· στη Μπεζανσόν (30/3/2012)· στο Ρεσί (15/3/2012)

³⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρυέλ-Μαλμαιζόν (24/3/2012)· στο Ρεσί (15/3/2012)

³⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βερμπερί (Ουάζ) (26/5/2008)

*notre pays pouvait se sortir d'affaire dans une compétition internationale de plus en plus rude..."*³⁶. *"Le problème de la France n'est pas que nous travaillons trop, mais qu'on ne travaille pas assez. Le problème extraordinaire des 35 heures, c'est que nous avons été les seuls à utiliser cette politique..."*³⁷.

Επιπλέον, ένα άλλο μέτρο που θα συμβάλλει στην απελευθέρωση της εργασίας είναι η κατάργηση της πρόωρης συνταξιοδότησης, αλλά και της συνταξιοδότησης πριν από τα εξήντα πέντε έτη, καθώς αυτή η πολιτική συμβάλλει στην διόγκωση του δημόσιου χρέους. Για να αντισταθμίσει την αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης, ο σαρκοζισμός προτείνει στους συνταξιούχους να συνεχίζουν να εργάζονται και να προστίθεται στην συνταγή τους και ένας μισθός: *"Je veux que les retraités soient libres de travailler et de cumuler leur retraite avec un salaire"*³⁸. *"Je demande au gouvernement de supprimer les verrous réglementaires qui pénalisent ceux qui voudraient continuer à travailler et qui incitent les entreprises et les administrations à négliger les seniors dans leur gestion des ressources humaines. En particulier, je souhaite la suppression des mises à la retraite d'office avant 65 ans"*³⁹.

Για τον Ν. Σαρκοζί το κλειδί για την ανάπτυξη, την αύξηση της αγοραστικής δύναμης και της ευημερίας, δεν είναι άλλο από την απελευθέρωση της εργασίας. Ο στόχος είναι ξεκάθαρος: τοποθετώντας την αύξηση της αγοραστικής δύναμης στο επίκεντρο του οικονομικού του προγράμματος, βρήκε έναν τρόπο να την αυξήσει (την αγοραστική δύναμη) αυξάνοντας τις ώρες εργασίας: *"Je propose que la croissance et l'augmentation du pouvoir d'achat soient la priorité de la politique économique"*⁴⁰. *"Il faut augmenter le pouvoir d'achat. Les socialistes promettent de travailler moins, moi je veux que les Français gagnent plus. Je veux être le président de l'augmentation du pouvoir d'achat..."*⁴¹. *"....Pour régler le problème du pouvoir d'achat, il n'y a pas de solution miracle. Si le pouvoir d'achat*

³⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ρυέλ-Μαλμαιζόν (24/3/2012)

³⁷ Ευχές του Ν. Σαρκοζί στους οικονομικούς φορείς στο Σολέ (Μαίν-ε-Λουάρ) (6/1/2010)

³⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μασσαλία (19/4/2007)

³⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί κατά την διάρκεια της 40ης επετείου της Ένωσης Δημοσιογράφων στη Γερουσία (18/9/2007)

⁴⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)· στο Σαιν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)

⁴¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

stagne, voire régresse, c' est parce que les 35 heures ont gelé les salaires.... Seul le travail et, à plus long terme, le positionnement de notre économie sur les marchés à forte valeur ajoutée, peuvent remédier à la crise du pouvoir d' achat"⁴².

Κατά συνέπεια, η Γαλλία έχει ανάγκη από μία πολιτική προσφοράς - παραγωγής αγαθών καλής ποιότητας σε χαμηλό κόστος - και όχι ζήτησης, και ενθάρρυνσης της καταναλωτικής συμπεριφοράς. Σχεδόν εξ ολοκλήρου τα μέτρα που προτείνει ο Ν. Σαρκοζί αποσκοπούν στην ανακατανομή της αγοραστικής δύναμης.

1.2.1.3. Μείωση της Φορολογίας και των Δημοσίων δαπανών

Οι οπαδοί της οικονομίας της αγοράς δεν αμφισβητούσαν την σπουδαιότητα της γενικής αξίας του χρήματος, γιατί σύμφωνα με αυτούς δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην αποκατάσταση της οικονομικής σταθερότητας. Για τον λόγο αυτό, τόνιζαν επίμονα την ανάγκη για μείωση των δημοσίων δαπανών και της φορολογίας, ως βασική οικονομική προτεραιότητα, καθώς πίστευαν ότι η υψηλή φορολογία μείωνε την παραγωγή και οδηγούσε σε υψηλό πληθωρισμό και υψηλή ανεργία⁴³.

Για τους νεοφιλελεύθερους στόχος ήταν η δημιουργία μιας πραγματικής καπιταλιστικής οικονομίας. Βασικό στοιχείο του καπιταλισμού δεν ήταν τα χρήματα, αλλά η επιχείρηση και η παραγωγή. Καθήκον ήταν η απελευθέρωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας με άμεση μείωση των φόρων και απορρύθμιση της οικονομίας. Η οικονομία θα ήταν περισσότερο κερδοφόρα, αν οι φόροι ήταν χαμηλότεροι, καθώς τα άτομα θα δούλευαν περισσότερο και σκληρότερα και θα σπαταλούσαν λιγότερη ενέργεια στο πως να αποφύγουν να πληρώσουν τους φόρους⁴⁴.

⁴² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νάντη (13/3/2007)· στο Σερνέ (25/4/2012)

⁴³ A. Gamble, *The Free economy and the strong state. The politics of Thatcherism*, *ibid*, σ. 53-54

⁴⁴ A. Gamble, "The political economy of freedom", σ.25-54, στο R. Levitas (επιμ.), *ibid*

Ακολουθώντας τους νεοφιλελεύθερους και τον Μ. Φρίντμαν, ο οποίος τόνισε την ανάγκη να μειωθεί η φορολογία σε χαμηλά επίπεδα και να μειωθούν τα κυβερνητικά έξοδα, ο Ν. Σαρκοζί, για να ενισχύσει την ευελιξία των δυνάμεων εργασίας, πρότεινε την φορολογική απαλλαγή γενικότερα και την μη φορολογία στο εισόδημα από τις επιπλέον ώρες εργασίας : *«Je veux l' exoneration de charges sociales et de l' impôt sur le revenu pour les heures supplémentaires pour qu' enfin on comprenne en France que le travail est une émancipation...»*⁴⁵. *«Je propose de supprimer les charges et les impôts sur les heures supplémentaires pour ceux qui veulent travailler plus pour gagner plus soient encouragés à le faire, sans que personne y soit obligé»*⁴⁶. Για να αντισταθμίσει την μείωση της φορολογίας στην εργασία, ο σαρκοζισμός προτείνει την φορολόγηση με βάση την μόλυνση και την φορολόγηση στις εισαγωγές από χώρες που δεν τηρούν ορισμένους οικολογικούς και κοινωνικούς κανόνες: *“Je propose d' alléger la fiscalité du travail en taxant plus la pollution et la consommation, les importations des pays qui pratiquent le dumping écologique et le dumping social, et en taxant moins le travail”*⁴⁷.

Στα μάτια του έκτου Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας η μη φορολόγηση των επιπλέον ωρών εργασίας παρουσιάζει αρκετά πλεονεκτήματα. Εξυψώνοντας την εργασία, χτυπάει το κατεστημένο της 35ωρης εργασίας. Με άλλα λόγια, καταστρατηγεί το νόμο της 35ωρης εργασίας χωρίς να θέτει υπό αμφισβήτηση την νόμιμη διάρκεια της εργασίας, στην οποία ένα μεγάλο μέρος των Γάλλων είναι προσηλωμένο. Εν συντομία, η μη φορολόγηση των επιπλέον ωρών εργασίας επικεντρώνεται στην εξής πρόταση: *“Travailler plus pour gagner plus”*⁴⁸.

⁴⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁴⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαιν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)· Ευχές του Ν. Σαρκοζί στους οικονομικούς φορείς στο Σολέ (Μαίν-ε-Λουάρ) (6/1/2010)· Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μω (23/10/2008)· στη Τουλούζη (13/1/2011)· στη Λίλ (23/2/2012)· στη Μασσαλία (19/2/2012)· στο Μορλαί (17/4/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)· στη Μυτυαλιτέ (11/4/2012)· στη Ρυέλ-Μαλμαίζόν (24/3/2012)· στη Μπεζανσόν (30/3/2012)· στο Ρεσί (15/3/2012)

⁴⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαιν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Μώ (13/4/2007)

⁴⁸ P. Cahuc, A. Zylberberg, *Les réformes ratés du président Sarkozy*, εκδ. Flammarion, Παρίσι, 2010, σ. 159-160

Η μείωση των δημοσίων δαπανών είναι ένα άλλο κοινό χαρακτηριστικό του νεοφιλελευθερισμού με τον σαρκοζισμό. Οι νεοφιλελεύθεροι πιστεύουν ότι για να μπορέσει να λειτουργήσει σωστά η ελεύθερη αγορά, θα πρέπει να μειωθούν οι δημόσιες δαπάνες, το κράτος θα πρέπει να γίνει πιο αποτελεσματικό με την μείωση του ανθρώπινου δυναμικού και να δοθεί ένα τέλος στην γραφειοκρατία, η οποία σπαταλά τα χρήματα των απλών πολιτών. Αντίστοιχα, ο Ν. Σαρκοζί, αποδίδοντας μια ηθική διάσταση στην κατασπατάληση του δημόσιου χρήματος, που προέρχεται από την σκληρή εργασία των γάλλων πολιτών, κάνει λόγο για τη σωστή διαχείρισή του και την μείωση των δημοσίων δαπανών. Στόχος του είναι να εγκαθιδρύσει τη λογική του αποτελέσματος ως βασική ηθική προϋπόθεση: *“Il y a aussi le gaspillage de l’argent public. En gaspillant l’argent public on gaspille la peine du travailleur.... L’efficacité de la dépense publique doit être contrôlée, évaluée, discutée. Il faut avoir le courage de remettre en cause les dépenses inutiles.... Je veux installer dans l’Etat la culture du résultat et de l’évaluation comme une exigence morale”*⁴⁹. *“Je veux un Etat qui ne gaspille pas l’argent public. En gaspillant l’argent public on gaspille la peine du travailleur. L’argent qu’on lui prélève, le travailleur l’a gagné avec sa fatigue... Cet argent, moralement, on n’a pas le droit de le gaspiller parce qu’il a été durement gagné... Je veux un Etat dans lequel chaque gestionnaire public, chaque ministre, chaque fonctionnaire soit jugé sur ses résultats”*⁵⁰.

Για τον λόγο αυτό, ένα άμεσο μέτρο για την μείωση των δημοσίων δαπανών είναι η μείωση του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων, με την μη αντικατάσταση όσων βγαίνουν στην σύνταξη. Στόχος είναι λιγότεροι δημόσιοι υπάλληλοι, πιο αποτελεσματικοί και καλύτερα αμοιβόμενοι: *“Il faut avoir le courage de ne pas remplacer un fonctionnaire sur deux partant à la retraite. Ce n’est pas une question d’idéologie. C’est du simple bon sens quand on sait que les dépenses de personnel représentent près de 50% du budget de l’Etat”*⁵¹. *“...un Etat où les fonctionnaires seront moins nombreux, mais mieux payés, où ils pourront gagner davantage quand ils travailleront plus, où les gains de productivité seront*

⁴⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λοριάν (3/4/2007)

⁵⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην Τουρ (10/4/2007)· στο Μώ (13/4/2007)· στο Θερινό Πανεπιστήμιο του MEDEF, Jouy-en-Josas (30/8/2007)

⁵¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (13/4/2007)· στο Πουατιέ (16/4/2012)

équitablement partagés..."⁵². "... un Etat où les fonctionnaires soient moins nombreux mais mieux considérés..."⁵³.

1.2.1.4. Ατομική Ιδιοκτησία

Ο ανταγωνισμός για κέρδος είναι ζωτικής σημασίας για την αποτελεσματικότητα της νεοφιλελεύθερης οικονομίας. Η ελεύθερη αγορά βασίζεται στην επιδίωξη για υλικά κέρδη και ωφέλη, και κατά συνέπεια στην απόκτηση ατομικής ιδιοκτησίας, η οποία υπαγορεύεται από τον ανταγωνισμό, ο οποίος αποτελεί κινητήρια δύναμη της ελεύθερης αγοράς⁵⁴.

Η ατομική ιδιοκτησία θεωρείται ως το βασικό συστατικό της σωστής λειτουργίας του συστήματος της οικονομίας που ευνοεί όλους. Δεδομένης αυτής της κατάστασης, υποστηρίζεται ότι η οικονομία θα επωφεληθεί όχι μόνο από την ατομική ιδιοκτησία, τον έλεγχο της γης και τις παραγωγικές διαδικασίες, αλλά και από την χρήση όσων το δυνατόν περισσότερων δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Κατά συνέπεια, οι νεοφιλελεύθεροι θεωρούν την ατομική ιδιοκτησία ως απαραίτητο και αναπόσπαστο χαρακτηριστικό μιας αποτελεσματικής ελεύθερης αγοράς⁵⁵.

Πιστός στο νεοφιλελεύθερο δόγμα, ο Ν. Σαρκοζί στοχεύει στην δημιουργία μιας κοινωνίας ιδιοκτητών. Το όνειρο μιας κοινωνίας ιδιοκτητών πρέπει να ωθηθεί ξανά⁵⁶. Σύμφωνα με τον σαρκοζισμό, η ιδιοκτησία είναι μία από τις πρώτες ασφάλειες, είναι η ανεξαρτησία, η ελευθερία⁵⁷ και γι' αυτό ο καθένας θα πρέπει να γίνει κύριος της κατοικίας του. Υποστηρίζοντας ότι αποτελεί το όνειρο κάθε οικογένειας⁵⁸, προτείνει οι τόκοι των δανείων για την αγορά κατοικίας να εκπίπτουν συνολικά από το φορολογητέο εισόδημα· η ενυπόθηκη

⁵² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁵³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)

⁵⁴ M. Hayes, *The New Right in Britain. An introduction to theory and practice*, ibid, σ. 28-29

⁵⁵ M. Hayes, *ibid*, σ.29-30

⁵⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)· στο Μώ (28/11/2008)

⁵⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νάντη (15/3/2007)· στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)

⁵⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (28/11/2008)

πίστωση να μεταρρυθμιστεί⁵⁹. να καταργηθούν ο φόρος δωρεάς και κληρονομιάς για τις μικρές και μεσαίες κληρονομίες ούτως ώστε ο καθένας να είναι σε θέση να μεταβιβάσει τους καρπούς της σκληρής εργασίας του⁶⁰: *“Ma République est celle ou chacun pourra accéder à la propriété de son logement... Je propose que l’ on fasse de la France un pays de propriétaires”*⁶¹. *“Je souhaite que les intérêts des emprunts pour acheter son logement soient déductibles en totalité du revenu imposable...”*⁶². *“Je veux enfin que toute famille, au seuil de la vie, soit en mesure de transmettre à ses enfants où ses proches les fruits de son travail sans être taxé. Les choses sont claires: je supprimerai les droits de donation et de succession pour tous les patrimoines petits et moyens”*⁶³. *“Ce patrimoine-là, j’ ai voulu que vous puissiez le transmettre à vos enfants en franchise d’ impôt sur les successions parce que, quand on a travaillé toute sa vie, payé des impôts toute sa vie... il est normal de vouloir transmettre à sa famille le fruit de son travail”*⁶⁴.

1.2.1.5. Το Περιορισμένο Νεοφιλελεύθερο Κράτος

Μεγάλη σημασία στη νεοφιλελεύθερη θεωρία δίνεται στο ρόλο του κράτους. Το νεοφιλελεύθερο κράτος θα πρέπει να εξασφαλίζει ισχυρά δικαιώματα ατομικής ιδιοκτησίας για τον καθένα, την εφαρμογή των νόμων και των θεσμών των αγορών και του ελεύθερου εμπορίου, ώστε να λειτουργούν ανεμπόδιστα. Συνεπώς, το κράτος πρέπει να χρησιμοποιεί το μονοπώλιο του στα μέσα της βίας, για να διατηρεί αυτή την ελευθερία πάση θυσία. Κατ’ επέκταση, η ελευθερία των επιχειρήσεων και των εταιρειών να λειτουργούν μέσα σε αυτό το θεσμικό πλαίσιο των ελεύθερων αγορών και του ελεύθερου εμπορίου θεωρείται

⁵⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στη Νάντη (15/3/2007)

⁶⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρεϋνιόν (15/2/2007)· στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)· στη Ρουέν (24/4/2007)· στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)· στο Σαίν Κουεντίν (26/4/2012)· στο Σερνέ (25/4/2012)

⁶¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁶² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)

⁶³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρεϋνιόν (15/2/2007)

⁶⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ραινσί (26/4/2012)· στο Μπερνέϊ (25/4/2012)

θεμελιώδες αγαθό. Η ιδιωτική επιχείρηση και η επιχειρηματική πρωτοβουλία θεωρούνται καίριες για την καινοτομία και την δημιουργία πλούτου⁶⁵.

Κύριο χαρακτηριστικό των νεοφιλελεύθερων είναι η κριτική που ασκούν στο ρόλο του κράτους πρόνοιας, όπως αυτό διαμορφώθηκε την μεταπολεμική περίοδο. Ο δημόσιος τομέας πρόνοιας εκλαμβάνεται σαν ένα τεράστιο παράσιτο που ζεί εις βάρος ενός παραγωγικού ιδιωτικού τομέα που δημιουργεί πλούτο. Η απεμπλοκή του μηχανισμού της αγοράς από τομείς, όπως για παράδειγμα η υγεία και η παιδεία οδήγησε σε αναποτελεσματικότητα, γραφειοκρατία και εκτεταμένο συγκεντρωτισμό. Για τον λόγο αυτό, ακόμα και σε περιπτώσεις που το κράτος προσφέρει χρηματοδότηση, οι υπηρεσίες θα πρέπει να λειτουργούν υπό το καθεστώς της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, προκειμένου να διατηρηθεί η αρχή του ανταγωνισμού. Εντούτοις, η κριτική των νεοφιλελεύθερων για το κράτος πρόνοιας πάει ένα βήμα πιο πέρα. Επιτίθενται στο σύνολο της στην κρατική πρόνοια, καθώς υποστηρίζουν ότι αποτελεί το μέσο για την επίτευξη της ισότητας και μιας κουλτούρας εξάρτησης⁶⁶.

Βασική πρόκληση για τον σαρκοζισμό αλλά και για τον νεοφιλελευθερισμό είναι η εκ βαθέων μεταμόρφωση του κράτους πρόνοιας. Η νεοφιλελεύθερη θεωρία αμφισβητεί τη σύνολη φιλοσοφία της κοινωνικής πρόνοιας, όπως αυτή διαμορφώθηκε. Το δίκτυο προστασίας που προσφέρει το κράτος στους αρρώστους, στους ηλικιωμένους και στους μη ικανούς για εργασία θα πρέπει να περιοριστεί και να γίνει επιλεκτικό σε περιπτώσεις που η ελεύθερη αγορά δεν μπορεί να επέμβει, και πάντα σύμφωνα με τις ανάγκες του έθνους. Διαφορετικά το κοινωνικό κράτος εκλαμβάνεται σαν ένα είδος φαρμάκου που δημιουργεί εξάρτηση σε αυτούς που το αξιώνουν. Αυτού του είδους η εξάρτηση, σύμφωνα με τους νεοφιλελεύθερους, θα πρέπει να σταματήσει, και για τον λόγο αυτό προτείνουν όσοι αξιώνουν κρατική βοήθεια να εκπαιδεύονται, και να αποδέχονται οποιαδήποτε εργασία με βάση τα προσόντα τους⁶⁷.

Ο σαρκοζισμός επιθυμεί να εγκαθιδρύσει ένα κράτος φιλελεύθερο και απαλλαγμένο από τις συμβάσεις που προέκυψαν από τους προηγούμενους

⁶⁵ Ντ. Χαρβεϊ, *Νεοφιλελευθερισμός. Ιστορία και παρόν*, *ibid*, σ. 97

⁶⁶ M. Hayes, *The new Right in Britain. An introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 37

⁶⁷ M. Hayes, *ibid*, σ. 37-38

κοινωνικούς και πολιτισμικούς συσχετισμούς, σε μία χώρα όπου ο κοινωνικός γκωλισμός κυριάρχησε στην μεταπολεμική πολιτική ζωή. Στην ουσία, ο Ν. Σαρκοζί ξεκινάει έναν πόλεμο έναντια στο κράτος πρόνοιας της δεκαετίας '70, το κράτος-προστάτη, έχοντας σαν σημαία του τις αρχές της αποτελεσματικότητας και τον περιορισμό των δημοσίων δαπανών: *"L' Etat qui protège, ce n'est plus l' Etat Providence des années '60 et '70..."*⁶⁸. Το κοινωνικό κράτος αποτελεί πηγή για πολλά κακά, και γι' αυτό πρωταρχικός στόχος είναι η αποκατάσταση της εργασίας: *"...ce n'est plus l' Etat social d' avant la mondialisation. Ce n' est plus seulement l' Etat qui étendait sous sesse sa protection sociale..."*⁶⁹. Επιθυμώντας τον περιορισμό των δημοσίων δαπανών και την εξύψωση της εργασίας, έχει σαν βασικό του σύνθημα, *«Je veux remettre la France au travail»*, έχοντας σαν στόχο αυτούς που παίρνουν επιδόματα (*"assistés"*) και τους απατεώνες (*"fraudeurs"*), όπως τους αποκαλεί, οι οποίοι ζούν από αυτά και δεν θέλουν να εργάζονται: *"Réhabiliter le travail, c' est en finir avec les politiques d' assistanat généralisé, l' impunité des fraudeurs et le gaspillage de fonds publics. Quand l' assistanat paie plus que le travail, quand la fraude reste impunie, quand l' argent public est détourné ou gaspillé, on demoralise la France qui travaille"*⁷⁰. *"je ne veux pas d' une société où le revenue de l' assistance equivant à celui du travail. C' est une injustice à l' endroit du travailleur et un bien mauvais service à rendre à l' assisté qui perd ainsi l' estime de soi"*⁷¹. *"...je veux que l' effort soit toujours mieux rémunéré que l' assistanat"*⁷². *"...oui à la solidarité, non à l' assistanat parce que l' assistanat est payé par le travail des Français"*⁷³. *"....je veux lutter contre la fraude, les fraudeurs et tous ceux qui ne comprennent pas qu' il n' y a pas des droits sans contrepartie de devoirs"*⁷⁴. *"Si certains sont du côté des fraudeurs, moi je suis du côté de tous ces honnêtes gens qui, payant leur billet, n' acceptant pas que des*

⁶⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)· στη Ρουέν (24/4/2007)

⁶⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)· στη Ρουέν (24/4/2007)

⁷⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (13/4/2007)

⁷¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)· στη Λίλ (28/3/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στη Λοριάν (3/4/2007)· στο Μπερσί (29/4/2007)

⁷² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Γουαδελούπη (22/3/2007)

⁷³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Αρράς (18/4/2012)

⁷⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπορντώ (1/3/2007)

fraudeurs s' exonèrent de règles qu' eux respectent..."⁷⁵. "Je ne veux pas d' une politique qui laisserait tomber ceux qui travaillent dur, ceux qui perpétuent une culture du courage, de solidarité et de l' honneur, et qui s' apitoie sur les fraudeurs, les tricheurs et les trafiquants..."⁷⁶. "Je suis allé à la rencontre de la France qui paie pour les fautes des politiques, des technocrates, des syndicalistes, qui paie pour les fraudeurs, pour les voyous..."⁷⁷.

Χωρίς να καταργεί όλες τις διαστάσεις του κράτους πρόνοιας, οραματίζεται ένα κράτος το οποίο θα είναι στην υπηρεσία εκείνων που πραγματικά το έχουν ανάγκη (τα φτωχά παιδιά, οι ηλικιωμένοι, οι ανάπηροι, κτλ.) και θέλουν να προσπαθούν οι ίδιοι να καλυτερέψουν την προσωπική τους κατάσταση: *"Protéger, c' est aider ceux qui les accidents de la vie ont abîmés au point qu' ils n' arrivent plus à se tenir debout tout seuls. L' Etat qui protège, c' est l' Etat qui ne laisse personne dans la detresse, c' est l' Etat qui tend la main à l' enfant pauvre, au malade, au handicapé, à la personne agée qui est dependante, c' est l' Etat qui donne à ceux qui veulent s' en sortir, ceux qui sont prêts à faire un effort sur eux-mêmes..."⁷⁸.*

Το κράτος πρόνοιας επίσης εντείνει και το πρόβλημα της φτώχειας, αντί να το θεραπεύει, καθώς δημιουργήθηκε γι' αυτό το λόγο. Η φτώχεια, σύμφωνα με τους νεοφιλελεύθερους, δεν θεωρείται μόνο ως έλλειψη πόρων, αλλά εκλαμβάνεται σαν ένα είδος συμπεριφοράς, που αναπτύσσουν οι άνθρωποι στα πλαίσια του κοινωνικού κράτους, και χαρακτηρίζεται από έλλειψη πρωτοβουλίας, εργασιακής ηθικής και προσπάθειας για αναβάθμιση της ζωής⁷⁹. Ο κατάλληλος τρόπος για να εξαλειφθεί η φτώχεια είναι μέσω της ελεύθερης αγοράς και του ελεύθερου εμπορίου. Τα δημόσια προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας είναι αναποτελεσματικά στο να ικανοποιούν τις ανάγκες των ανθρώπων για τις οποίες σχεδιάστηκαν. Καταστρέφουν την επιλογή και προωθούν την εξάρτηση. Η επίθεση στο δημόσιο τομέα προέρχεται από την παραδοσιακά φιλελεύθερη προτίμηση για αυτοεξυπηρέτηση, ανεξαρτησία,

⁷⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (28/3/2007)

⁷⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λοριάν (3/4/2007)

⁷⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπερσί (29/4/2007)

⁷⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπορντώ (1/3/2007)· στο Κορμέιγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ' Ουαζί) (6/3/2007)· στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2007)

⁷⁹ R. Plant, *The Neo-liberal state*, εκδ. Oxford University, Οξφόρδη, 2010, σ. 126-127

οικονομική σύνεση, αλλά και οι φτωχοί θα έπαιρναν καλύτερη απόφαση για το πώς θα ξοδεύουν το εισόδημά τους αν δεν βασίζονταν στις αποφάσεις αυτών που διοικούν⁸⁰.

Ο σαρκοζισμός θέτει ως στόχο του την μείωση της φτώχειας. Θεωρεί ότι βασική αιτία είναι η θέληση των ανθρώπων να μην εργάζονται και η εξάρτηση τους από τα κοινωνικά επιδόματα, τα οποία τους δίνουν την δυνατότητα να κερδίζουν περισσότερα από κάποιο εργαζόμενο. Ο τρόπος αντιμετώπισης αυτού του φαινομένου δεν είναι άλλος από την αποκατάσταση της εργασίας: *“Je n’accepte pas qu’il puisse exister des travailleurs pauvres alors que l’on a déjà bien assez à faire avec ceux qui sont pauvres parce qu’ils n’ont pas de travail”*⁸¹. *“Nous nous sommes également fixé un objectif ambitieux de réduction de la pauvreté... Pendant longtemps, on a considéré la pauvreté comme un statut dans lequel les gens devraient vivre le moins mal possible. C’est inacceptable. Pour lutter contre l’exclusion et la pauvreté, je veux qu’on s’attaque enfin à leurs causes”*⁸².

Στο στόχαστρο της νεοφιλελεύθερης θεωρίας είναι και το γραφειοκρατικό κράτος. Στόχος είναι ο περιορισμός της κρατικής μηχανής και η άρση όλων εκείνων των εμποδίων για την σωστή λειτουργία της ελεύθερης αγοράς. Αντιστοίχως και ο Ν. Σαρκοζί επιθυμεί να καταργήσει το γραφειοκρατικό κράτος, να μειώσει τα δημόσια έξοδα με την μη αντικατάσταση των δημοσίων υπαλλήλων που βγαίνουν στη σύνταξη, καθώς στόχος του είναι λιγότεροι δημόσιοι υπάλληλοι, καλύτερα αμοιβόμενοι και πιο αποτελεσματικοί: *“Je continuerai la politique de non remplacement d’un fonctionnaire partant à la retraite”*⁸³. *“...avoir courage de ne pas remplacer un fonctionnaire sur deux partant à la retraite...”*⁸⁴. Στα πλαίσια ενός κράτους πιο αποτελεσματικού που θα βρίσκεται όχι μόνο στην υπηρεσία της οικονομίας αλλά και του πολίτη επιθυμεί να διασφαλίσει την συνεχή λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών, ψηφίζοντας νόμο στη Βουλή για την ελάχιστη υπηρεσία σε περίπτωση απεργίας: *“...la continuité du service public, c’est pourquoi je ferai voter une loi sur le service*

⁸⁰ A. Gamble, *The Free economy and the strong state. The politics of Thatcherism*, ibid, σ. 57

⁸¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλούζη (11/4/2007)

⁸² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί κατά την διάρκεια της συνάντησής του με τους κοινωνικούς εταίρους στο Hôtel de Marigny (19/12/2007)

⁸³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Πουατιέ (16/4/2007)

⁸⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (13/4/2007)

minimum car il n'y a aucune raison pour que vous soyez pris en otage de conflits qui ne nous concernent pas"⁸⁵. Οι λέξεις που στην ουσία χαρακτηρίζουν το κράτος είναι αξία, επιτυχία, απόδοση, ανταμοιβή και πρωτοβουλία.

Το ζήτημα του κράτους βρίσκεται στο επίκεντρο της διαιρετικής τομής αριστεράς-δεξιάς. Ο Ν. Σαρκοζί προτείνει μια εικόνα του Κράτους, η οποία περιορίζει την λειτουργία του στην προστασία του ατόμου, στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, χωρίς όμως να είναι φορέας της αλληλεγγύης ως δομικής αρχής. Ο περιορισμός του κράτους πρόνοιας δεν σημαίνει ότι και το κράτος δεν πρέπει να ανακατεύεται στην οικονομία, με την δικαιολογία ότι οι αγορές είναι πάντα σωστές και λειτουργούν πάντα ελεύθερα. Είναι μια λάθος αντίληψη για την οικονομική πολιτική.

1.2.2. Διαφοροποιήσεις Σαρκοζισμού με Νεοφιλελευθερισμό

1.2.2.1. Πληθωρισμός: Η προστασία της εργασίας versus η προστασία του νομίσματος

Ο Μονεταρισμός είναι μία οικονομική σχολή σκέψης η οποία δίνει έμφαση στην πρωταρχική σημασία των χρηματικών αποθεμάτων για τον καθορισμό του γενικού ακαθάριστου προϊόντος και του ύψους των τιμών. Ο Μίλτον Φρίντμαν θεωρείται ευρέως ως ο κύριος εκπρόσωπος αυτής της νεοφιλελεύθερης σχολής, η οποία είναι άμεσα συνυφασμένη με την ανησυχία για τον πληθωρισμό. Διατεινόταν ότι ο πληθωρισμός είναι το αποτέλεσμα μιας υπερβολικής ανάπτυξης των νομισματικών αποθεμάτων.⁸⁶

Ο Μονεταρισμός αποτελεί μια θεωρητική αμφισβήτηση των κεϋνσιανών οικονομικών επιλογών, και απέκτησε δημοφιλία στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1970. Η αμφισβήτηση αυτή ενισχύθηκε κατά την διάρκεια των ετών της stagflation ύστερα από την

⁸⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (13/4/2007)

⁸⁶ M. Hayes, *The New Right in Britain: An introduction to theory and practice*, ibid, σ. 40· S. D. King, *The New Right. Politics, Markets and Citizenship*, εκδ. Macmillan Education, Μπεϊσινγκκστόουκ, 1987, σ. 66

πετρελαϊκή κρίση του 1973 και 1979. Η κεϋνσιανή θεωρία δεν είχε να προσφέρει τις κατάλληλες πολιτικές ως απάντηση στα αποθεματικά ελλείμματα. Ο πληθωρισμός ήταν σε υψηλά επίπεδα και συνέχιζε να αυξάνεται κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1970, και ο Μίλτον Φρίντμαν υποστήριζε ότι τα υψηλά επίπεδα πληθωρισμού οφείλονταν στις γρήγορες αυξήσεις των χρηματικών αποθεμάτων. Μια επιτυχημένη κυβερνητική οικονομική πολιτική θα έπρεπε να επιμένει σε αυτό το οποίο ονομάζεται «fixed monetary growth rule».⁸⁷

Στα πλαίσια αυτής της οικονομικής κατάστασης ο Μίλτον Φρίντμαν διατύπωσε πέντε βασικές θέσεις για τον πληθωρισμό: 1. ο πληθωρισμός είναι ένα νομισματικό φαινόμενο που προκαλείται από την γρήγορη αύξηση της ποσότητας του χρήματος· 2. η κυβέρνηση καθορίζει την ποσότητα του χρήματος· 3. υπάρχει μόνο μία θεραπεία για τον πληθωρισμό: ένας χαμηλότερος βαθμός ανάπτυξης στην ποσότητα του χρήματος· 4. ο πληθωρισμός για να αναπτυχθεί θέλει χρόνο, όπως και για να γιατρευτεί· και 5. δυσάρεστες παράπλευρες απώλειες για την θεραπεία είναι αναπόφευκτες.⁸⁸ Πιο συγκεκριμένα, η βασική μονεταριστική υπόθεση υποστηρίζει ότι ο πληθωρισμός είναι ο βασικός κίνδυνος για την ελεύθερη οικονομία και γι' αυτό θα πρέπει να ελεγχθεί. Ο πληθωρισμός θεωρείται το αποτέλεσμα των αποφάσεων που παίρνουν οι κυβερνήσεις υπό πίεση να αυξήσουν τα χρηματικά τους αποθέματα, είτε τυπώνοντας χρήματα, είτε προχωρώντας σε εξωτερικό δανεισμό, και η ανεργία εξαρτάται από πραγματικούς παράγοντες (περιοριστικές πρακτικές, εμπόδια στην ανάπτυξη, εργασιακή κινητικότητα).⁸⁹

Σύμφωνα με τον Μίλτον Φρίντμαν υπάρχει μόνο μία θεραπεία για τον πληθωρισμό: ένας αργός ρυθμός ανάπτυξης της ποσότητας του χρήματος. Με τον πληθωρισμό οι αρχικές συνέπειες φαίνονται καλές: η μεγαλύτερη ποσότητα χρημάτων επιτρέπει σε όποιον έχει πρόσβαση σε αυτή να ξοδέψει περισσότερα, οι δουλειές είναι άφθονες και οι επιχειρήσεις αναπτύσσονται ταχύτατα. Οι τιμές

⁸⁷ A. Gamble, *The Free economy and the strong state. The politics of Thatcherism* ibid, σ. 46· www.econweb.com (Ημερομηνία πρόσβασης 15/3/2014)

⁸⁸ J. Grant, N. Ashford (επιμ.), *Public Policy and the Impact of the New Right*, εκδ. Pinter, Μεγάλη Βρετανία, 1993, σ. 20

⁸⁹ M. Hayes, *The New Right in Britain: An introduction to theory*, ibid, σ. 40· D.-G. Green, *The New Right. The counter-revolution in political, economic and social thought*, εκδ. Wheatsheaf Books, Μεγάλη Βρετανία, 1987, σ. 67

όμως αρχίζουν να ανεβαίνουν, οι εργαζόμενοι αντιλαμβάνονται ότι το κόστος διαβίωσης έχει ανέβει και οι τιμές ακόμα περισσότερο. Οι τιμές συνεχίζουν να ανεβαίνουν, αλλά η ζήτηση πέφτει. Η λύση είναι να αυξηθεί η ποσότητα του χρήματος για να μπορέσει η οικονομία να ανακάμψει. Με άλλα λόγια, ο πληθωρισμός στέλνει τα λάθος σήματα στους παραγωγούς. Οι τιμές των προϊόντων ή των υπηρεσιών ανεβαίνουν ή πέφτουν αντικατοπτρίζοντας τις αλλαγές στην ζήτηση και την προσφορά. Όντας συνηθισμένοι να ερμηνεύουν τις αλλαγές των τιμών ως σήματα ότι έχουν αλλάξει οι συνθήκες ζήτησης και προσφοράς, η γενική αύξηση των τιμών αρχικά μπερδεύει τους προμηθευτές, οι οποίοι θεωρούν ότι η ζήτηση έχει αυξηθεί. Η αύξηση των χρηματικών αποθεμάτων έχει ως αποτέλεσμα να δίνει μια λανθασμένη εντύπωση για μεγαλύτερη οικονομική ευημερία. Σύντομα όμως οι παραγωγοί αντιλαμβάνονται ότι η αύξηση των τιμών δεν συνεπάγεται απαραίτητα και αύξηση της ζήτησης των προϊόντων τους.⁹⁰

Ο Ν. Σαρκοζί, αν και ευρωπαίος εκ πεποιθήσεως, αναγνωρίζει ότι η εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος (ΕΥΡΩ) οδήγησε στην αύξηση του πληθωρισμού με την αύξηση των τιμών των προϊόντων και την μείωση των μισθών: *“Le problème de la France c’est que les salaires sont trop bas, que les prix sont trop élevés et que les prélèvements obligatoires sont trop pesants”*⁹¹. *“L’ introduction de l’ euro a fait monter les prix dans notre pays”*⁹². *“Faire croire que l’ euro n’ a pas fait monter les prix et que depuis 25 ans l’ augmentation des salaires couvre l’ inflation, c’est parfaitement ignorer la réalité quotidienne de dizaines de millions de Français. Les prix sont trop hauts et les salaires sont trop bas”*⁹³. *“Parce que les prix ont augmenté trop vite dans notre pays et pas toujours pour des bonnes raisons.... La vérité, c’est que nos charges sont trop lourds, nos salaires sont trop bas...”*⁹⁴. Η κατάσταση αυτή λαμβάνει χώρα σε μία γαλλική κοινωνία, η οποία τα τελευταία χρόνια ταλανίζεται από μία μαζική ανεργία, μία μέτρια ανάπτυξη και

⁹⁰ D.-G. Green, *ibid*, σ. 69-70

⁹¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Γουαδελούπη (22/3/2007)· στο Μέτζ (17/4/2007)· στη Ρουέν (24/4/2007)

⁹² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (28/3/2007)· στη Τουλούζη (11/4/2007)

⁹³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην Κοινοβουλευτική πλειοψηφία στο Μέγαρο των Ηλυσίων (20/6/2007)

⁹⁴ Διάγγελμα του Ν. Σαρκοζί για τις εργασιακές σχέσεις στο Μελάν (16/5/2008)

από μία ιδιαιτέρως χαμηλή αγοραστική δύναμη: *“La situation de la France: c’est un chômage de masse qui, depuis 25 ans, essouffle notre économie et brise les vies; c’est la croissance médiocre qui condamne l’Etat et les ménages à s’appauvrir; c’est enfin un pouvoir d’achat dépassé par le coût de la vie”*⁹⁵. Χωρίς δισταγμό δηλώνει ότι το νόμισμα έχει υπερτιμηθεί και η εργασία έχει υποβαθμιστεί: *“Moi, je veux parler de la monnaie parce que la monnaie c’est important. Quand la monnaie est surévaluée, c’est le travail qui est dévalué et personne ne me fera changer d’avis sur le sujet”*⁹⁶. Ως κύρια αιτία αυτής της κατάστασης θεωρεί ότι είναι ο αθέμιτος ανταγωνισμός: *“Si les salaires sont bas, c’est à cause des dumpings sociaux, monétaires, écologiques. Quand la concurrence déloyale donne un avantage de compétitivité artificiel aux concurrents ce sont d’abord les salariés qui en subissent les conséquences”*⁹⁷. *“Le pouvoir d’achat qui est trop bas, c’est la faute à la concurrence des pays à bas salaires, au dumping social, écologique, monétaire, à la monnaie chinoise qui est trop basse, à l’euro qui est trop fort, aux prélèvements qui sont trop élevés, aux taux d’intérêt qui sont supérieurs à l’inflation, au prix de l’immobilier qui a beaucoup plus augmenté que les revenus des Français. C’est aussi la faute du chômage de masse”*⁹⁸. Ξεκαθαρίζει κατά αυτόν τον τρόπο ότι ο μισθός δεν είναι ο εχθρός της εργασίας: *“le salaire n’est pas l’ennemi de l’emploi”*⁹⁹. Για τον λόγο αυτό η οικονομική του πολιτική έχει έναν στόχο, την αύξηση της αγοραστικής δύναμης των Γάλλων: *“Je propose que l’augmentation du pouvoir d’achat soit la priorité de la politique économique, après 25 ans de stagnation du pouvoir d’achat, des salaires, de baisse du niveau de vie pour les jeunes générations”*¹⁰⁰.

Ο Ν. Σαρκοζί, αν και υποστηρικτής της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας, είναι κατηγορηματικά αντίθετος στον άκρατο νεοφιλευθερισμό, όπως αυτός

⁹⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρεϋνιόν (15/2/2007)· στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)

⁹⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μασσαλία (19/4/2007)· στη Τουλούζη (11/4/2007)

⁹⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (18/3/2007)

⁹⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην Κοινοβουλευτική πλειοψηφία στο Μέγαρο των Ηλυσίων (20/6/2007)

⁹⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (18/3/2007)· στο Μώ (13/4/2007)

¹⁰⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στην Τουρ (10/4/2007)· στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2007)· στο Μώ (13/4/2007)

υποστηρίζεται από τους μονεταριστές¹⁰¹: *“La pensée unique nous dit: le libre-échange, on ne peut pas y toucher. Il faut tout laisser passer, il ne faut même pas regarder ce qui passe. J’ appelle cette politique de la naïveté. Depuis longtemps la pensée unique nous explique qu’ une monnaie forte c’est bon pour l’ économie et que de tout façon c’est le marché qui décide du cours du monnaie. Eh bien ce n’ est pas vraie. Une monnaie trop forte, trop chère, ou si l’ on veut surévaluée, est un inconvénient et non pas un atout car il handicape la compétitivité des exportations hors de la zone euro”*¹⁰². *“je ne suis pas partisan du laisser-faire. Je ne crois pas que la seule politique possible quand la croissance ralentit, c’est d’ augmenter les impôts pour compenser la perte de recettes”*¹⁰³.

Ως βασικό μέτρο για την μείωση του πληθωρισμού, η σχολή των Μονεταριστών προτείνει την μείωση του ρόλου του κράτους. Ο Ν. Σαρκοζί είναι αντίθετος με την άποψη των μονεταριστών για μείωση του ρόλου του κράτους, καθώς ο ίδιος θεωρεί ότι το κράτος μπορεί να έχει ένα συγκεκριμένο ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη. Το κράτος πρώτα από όλα θα πρέπει να επενδύει σε όλους εκείνους τους τομείς που προάγουν την οικονομική δραστηριότητα: *“Pour qu’ il y ait de la croissance il faut investir. L’ effort de l’ investissement est enorme: revolution numérique, biotechnologies, nucléaire, transports, santé, technologies propres, logemet, recherche, innovation, éducation, enseignement supérieur...L’ investissement, c’est aussi l’ investissement dans le savoir et dans la connaissance... Nous le ferons en delessant l’ Etat des missions et des dépenses du passé pour en faire l’ instrument decisive de l’ avenir”*¹⁰⁴. *“Nous devons avoir une politique budgétaire, moins de dépenses de fonctionnement et plus de dépenses d’ investissement pour investir dans l’ éducation, les transports, les infrastructures”*¹⁰⁵.

¹⁰¹ I. Gilmour, *Dancing with dogma. Britain under Thatcherism*, εκδ. Simon & Schuster, Λονδίνο, 1992, σ. 12-13

¹⁰² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (18/3/2007)

¹⁰³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Θερινό Πανεπιστήμιο του MEDEF στο Jouy-en-Josas (30/8/2007)

¹⁰⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην Κοινοβουλευτική πλειοψηφία στο Μέγαρο των Ηλυσίων (20/6/2007)

¹⁰⁵ Συνέντευξη τύπου του Ν. Σαρκοζί στο ξενοδοχείο Méri dien στο Παρίσι στο Μονπαρνάς (2/4/2007)

Παρόλο που συμφωνεί με τους οπαδούς αυτής της σχολής ότι ο πληθωρισμός θα μειωθεί με το άνοιγμα των γαλλικών αγορών και κατ' επέκταση την ανταγωνιστικότητα των γαλλικών επιχειρήσεων, θέτει ως στόχο του την προστασία της γαλλικής βιομηχανίας και του γαλλικού παραγωγικού τομέα: *“Un métier qui disparaît, un village qui se vide, un bassin industriel qui s’effondre, c’est un drame. Aucune nécessité économique ne justifie que la politique soit indifférente à ce drame et à la souffrance qu’il cause...A quoi sert la politique si la seule loi qui s’impose est celle de la rentabilité à court terme?... Je ne crois pas à la survie d’un capitalisme où toute la propriété est diluée dans la Bourse, où l’actionnaire n’a plus aucun lien avec l’entreprise et avec ceux qui travaillent, où l’entreprise n’est plus une communauté humaine...”*¹⁰⁶. Το κομμάτι αυτό θα αναπτυχθεί εκτενώς στη συνέχεια.

Ο σαρκοζισμός πλέει στο ίδιο μήκος κύματος με τους μονεταριστές όσον αφορά την μείωση του δανεισμού του δημόσιου τομέα¹⁰⁷. Ο Ν. Σαρκοζί, στα πλαίσια μιας βαθιάς μεταρρύθμισης του κράτους με την αξιολόγηση των δημόσιων πολιτικών, έχει σαν στόχο να πετύχει έναν ισοσκελισμένο προϋπολογισμό με μείωση του δημόσιου χρέους: *“Je propose que le principe de la gestion de l’Etat soit désormais la productivité et l’efficacité de la dépense publique... Je propose que l’on entreprenne la réforme de l’Etat par l’évaluation des politiques publiques, en supprimant celles qui se sont pas efficaces ou qui sont contradictoires...”*¹⁰⁸. *“Je me ferais pour objectif sur 5 ans d’atteindre l’équilibre budgétaire et de ramener le poids de la dette à 60% du produit intérieur.... L’assainissement durable de nos finances publiques ne peut aller de pair qu’avec non seulement l’assainissement durable de la gestion de l’Etat, mais aussi l’assainissement durable de notre situation économique. Il faut réduire les dépenses chaque fois que c’est nécessaire, mais il faut créer les conditions de la croissance*

¹⁰⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Στρασβούργο (21/2/2007)· στο Μπορντώ (1/3/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ’ Ουαζί) (6/3/2007)· στη Μπεζανσόν (13/3/2007)

¹⁰⁷ K. S. Desmond, *The New Right. Politics, Markets and Citizenship*, εκδ. Macmillan, Λονδίνο, σ. 115

¹⁰⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ’ Ουαζί) (6/3/2007)

*aussi*¹⁰⁹. Η οικονομική κρίση ενίσχυσε ακόμα περισσότερο την ανάγκη για αποπληρωμή και μείωση του χρέους τους κράτους, αλλά και του ελλείμματος: *“On ne peut pas indéfiniment emprunter pour consommer sans courir droit à la faillite. Mais on peut raisonnablement emprunter pour investir ou pour acheter des actifs quand leur prix est au plus bas”*¹¹⁰. *“Il faudra rembourser nos dettes, réduire notre déficit et notre endettement”*¹¹¹. *“...si nous voulons retrouver la maîtrise de notre destin nous devons rembourser nos dettes, nous devons réduire nos dépenses, nous devons diminuer notre endettement...je veux qu’ on diminue nos dépenses, qu’ on rembourse nos dettes...”*¹¹². Παρόλο που υποστηρίζει ότι η κρίση εκτόξευσε το έλλειμμα, το πρόβλημα στη Γαλλία ξεκινάει από την δεκαετία του ’70: *“La crise a certes creusé nos déficits, mais le problème auquel nous devons nous attaquer est beaucoup plus ancien. Depuis 30 ans, notre pays a connu une augmentation du poids de la dépense publique et une augmentation de sa dette. Depuis 1974 nous n’ avons pas voté une augmentation de sa dette. Depuis 1974 nous n’ avons pas voté de budget en équilibre alors qu’ il aurait fallu être en excédent de façon régulière”*¹¹³. Το βασικότερο μέσο για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα αυτό δεν είναι άλλο για τον σαρκοζισμό από την εργασία: *“C’ est le travail qui crée le travail. Le travail contribuera à rééquilibrer nos finances publiques”*¹¹⁴.

Ο έκτος Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας έρχεται σε ρήξη με τους νεοφιλελεύθερους μονεταριστές, καθώς υποστηρίζει ότι κύρια αιτία του πληθωρισμού είναι η απόδοση μεγάλης αξίας στο νόμισμα και όχι στην προστασία της εργασίας: *“Il faut cesser de dévaluer le travail en surévaluant la monnaie”*¹¹⁵. *“Si les salaires sont trop bas, c’est parce que l’ Euro est trop cher, et que lorsque l’ Euro est trop cher les entreprises pour être compétitives essayent de se rattraper sur les salaires... Une monnaie trop forte, trop chère, ou si l’ on veut*

¹⁰⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην κοινοβουλευτική πλειοψηφία στο Μέγαρο των Ηλυσίων (20/6/2007)

¹¹⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νίμ (Γκάρ) (5/5/2009)

¹¹¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σεν-συρ-Μερ (1/12/2009)

¹¹² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη 19η Έκθεση Επιχειρηματιών (1/2/2012)· στη Τουλούζη (29/4/2012)

¹¹³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλόν (Βαρ) (1/12/2011)

¹¹⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

¹¹⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη 19η Έκθεση Επιχειρηματιών (1/2/2012)

*surévaluée, est un inconvénient et non pas un atout...*¹¹⁶. *“La monnaie est au coeur de ces déséquilibres. Il n’y aura pas de remise en ordre de la finance et de l’économie si on laisse persister le désordre des monnaies. L’instabilité des changes, la sous-évaluation de certaines devises empêchent le commerce d’être équitable, empêchent la concurrence d’être loyale. C’est l’emploi et le pouvoir d’achat qui servent de variable d’ajustement à ce que j’appellerai la manipulation monétaire...”*¹¹⁷.

Για τους υποστηρικτές της νεοφιλελεύθερης οικονομίας ο πληθωρισμός και όχι η ανεργία είναι ένα από τα πιο σημαντικά και σοβαρά οικονομικά προβλήματα. Ο πληθωρισμός συνδέεται με την αύξηση της γενικής αξίας του χρήματος, η οποία οδηγεί σε μία πτώση της αξίας του. Σύμφωνα με τους νεοφιλελεύθερους, ο πληθωρισμός απειλεί ολόκληρο το οικοδόμημα της ελεύθερης αγοράς, καθώς μειώνοντας την πίστη στο χρήμα, οι άνθρωποι αποθαρρύνονται και δεν προβαίνουν σε οικονομικές και εμπορικές δραστηριότητες. Μια υγιής οικονομία της ελεύθερης αγοράς προϋποθέτει ότι το χρήμα έχει μια σταθερή και συγκεκριμένη αξία. Επομένως το κλειδί για τον έλεγχο του πληθωρισμού είναι ο έλεγχος των χρηματικών αποθεμάτων και εφόσον αυτά είναι σωστά, τότε η αγορά μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά και να κάνει τα θαύματά της¹¹⁸.

Για τον Ν. Σαρκοζί το μεγάλο πρόβλημα της Γαλλίας είναι ότι δεν εργάζεται σκληρά και αρκετά και για τον λόγο αυτό «*επιθυμεί να κάνει την Γαλλία να εργάζεται*» (*“Je veux remettre la France au travail”*), η οποία είχε αποφασίσει να μην δουλεύει και να έχει οικονομικά προβλήματα. Η λύση για τα οικονομικά προβλήματα της χώρας του είναι μία και ακούει στο όνομα της «*εργασίας*» (*travail*): “... *le grand problème de la France c’est qu’elle ne crée plus assez de*

¹¹⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (28/3/2007)· στη Λοριάν (3/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)

¹¹⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο 40ο Διεθνές Οικονομικό Φόρουμ στο Νταβός (21/1/2010)

¹¹⁸ A. Heywood, *Political Ideologies. An introduction*, 3η έκδοση, εκδ. Palgrave Macmillan, Νέα Υόρκη, 2003, σ. 94-95· M. Hayes, *The New Right in Britain: An introduction to theory*, *ibid*, σ. 40

*travail pour financer les retraites, la protection sociale...pour élever le niveau de vie, pour réduire la précarité, le chômage...*¹¹⁹.

Η εργασία παρουσιάζεται ως μία αξία, που βρίσκεται στην πρώτη θέση από όλες τις αξίες, και είναι υψίστης σημασίας για την Γαλλική Δημοκρατία: *“...le travail en tant que valeur...”*¹²⁰. *«Je dis ensuite à mes compatriotes qu’il y a la valeur du travail...”*¹²¹. *«si j’étais parlé de la valeur travail, c’est parce qu’elle est centrale»*¹²². *«...la priorité du Gouvernement est de remettre le travail au coeur de notre système de valeurs»*¹²³. *«...le travail est la valeur cardinale de la République française...”*¹²⁴. *«On avait oublié que l’économie, ce n’était pas de l’arithmétique, parce que l’économie c’est du travail. Le travail n’est pas une quantité...”*¹²⁵. *«...la clé, c’est la valeur du travail...”*¹²⁶. *«...Il y a d’abord tout ce à quoi nous tenons, les valeurs qui sont les nôtres. Au premier rang de ces valeurs, il y a le travail...”*¹²⁷. *«...Je veux être le porte-parole de cette France pour qui le travail est une valeur...”*¹²⁸.

Ειδικότερα, ένα από τα κυριότερα θέματα των προεκλογικών εκστρατειών του 2007 και 2012 αλλά και της πενταετούς θητείας του Ν. Σαρκοζί αποτέλεσε η αναβάθμιση της εργασίας (*“la revalorisation du travail”*). Στο προεκλογικό του μανιφέστο *“Mon Projet”*¹²⁹ δηλώνει ότι *«Επιθυμώ την αποκατάσταση της εργασίας, και πάνω από όλα την αξία, την προσπάθεια και τα ρίσκα»* (*je veux réhabiliter le travail et, au-delà le mérite, l’effort, le goût du risque*). Αντίστοιχες εκφράσεις για την «αποκατάσταση της εργασίας» εντοπίζονται στους πολιτικούς του λόγους:

¹¹⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Μπορντώ (1/3/2007)

¹²⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (13/4/2007)

¹²¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)

¹²² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μέγαρο των Ηλυσίων (20/6/2007)

¹²³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βερμπερί (Ουαζί) (26/5/2008)

¹²⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (23/2/2012)

¹²⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (23/2/2012)

¹²⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βιλπέντ (11/3/2012)

¹²⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μολραί (17/4/2012)· στο Αρράς (18/4/2012)

¹²⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (23/2/2012)

¹²⁹ N. Sarkozy, *Mon projet. Ensemble tout devient possible*, www.sarkozy.fr (Ημερομηνία πρόσβασης 10/2/2007)

“Je veux réhabiliter le travailleur qui a été trop longtemps ignoré par la droite et qui a été trahi par la gauche”¹³⁰

“Je veux être le Président de la réhabilitation des travailleurs et de la hausse du pouvoir d’achat”¹³¹

“Il faut réhabiliter la valeur travail... je veux revaloriser le travail”¹³²

“Il faut récompenser le travail, le respecter et le valoriser”¹³³

“Je veux d’abord et par-dessus tout être le Président qui réhabilitera le travail...”¹³⁴

“Réhabiliter le travail, c’ est en finir avec les politiques d’ assistanat généralisé...”¹³⁵

“Il faut que l’ on réhabilite le travail et que l’ on comprenne que pour nous, nous en sortirons...”¹³⁶

“...engager le combat pour la réhabilitation du travail”¹³⁷

“...réhabiliter complètement le travail”¹³⁸

“nous avons engagé le combat pour la réhabilitation du travail”¹³⁹

“jamais en termes de qualité, de dignité au travail, d’ intérêt du travail, de récompense du travail, de considération du travailleur”¹⁴⁰

“... tout fini et tout commence par le travail, sa récompense...”¹⁴¹

“...revalorisation du travail...”¹⁴²

“... que tout doit être fait pour encourager le travail, pour valoriser le travail, pour récompenser le travail”¹⁴³

¹³⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Μπορντώ (1/3/2007)· στη Λυόν (5/4/2007)

¹³¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλόν (7/2/2007)· στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)· στη Τουλούζη (11/4/2007)

¹³² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (13/3/2007)

¹³³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λυών (5/3/2007)

¹³⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (13/4/2007)

¹³⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (13/4/2007)

¹³⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλούζη (13/1/2007)

¹³⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (23/2/2007)

¹³⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (23/2/2007)

¹³⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (23/2/2007)

¹⁴⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ρεσί (15/3/2012)

¹⁴¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ρυέλ-Μαλμαϊζόν (24/3/2012)

¹⁴² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Παλάτι των Βερσαλλιών (31/3/2012)

¹⁴³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μολραί (17/4/2012)

Αντιλαμβάνεται κανείς ότι η εργασία αποτελεί κεντρική αξία για τον σαρκοζισμό, καθώς και η απελευθέρωση της, γι' αυτόν, είναι το κλειδί για την οικονομική ανάπτυξη, την αύξηση της αγοραστικής δυνατότητας και της ευημερίας. Για τον Ν. Σαρκοζί η ανεργία είναι ένα είδος αλλοτρίωσης¹⁴⁴, και γι' αυτό τον λόγο επιθυμεί μια μισθολογική ασφάλεια (*assurance salaire*) σε περίπτωση ανεργίας για τους χαμηλόμισθους¹⁴⁵. Η κοινωνία και το κράτος δεν θα μείνουν αμέτοχοι στο δράμα της ανεργίας και των ανέργων¹⁴⁶, και γι' αυτό θεσπίζεται ένα καινούργιο δικαίωμα: όσοι βρίσκονται στην ανεργία, η κοινωνία και το κράτος είναι υποχρεωμένοι να τους μάθουν ένα καινούργιο επάγγελμα και να τους παρέχουν την κατάλληλη επαγγελματική επιμόρφωση¹⁴⁷. Το δικαίωμα αυτό συνοδεύεται και από μία υποχρέωση: δεν θα μπορεί κάποιος να απορρίψει μία πρόταση εργασίας, όντας άνεργος, με βάση την εκπαίδευση που έλαβε¹⁴⁸.

Για τον σαρκοζισμό ο στόχος είναι ένας, η πλήρης απασχόληση. Η πρόταση αυτή έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τα όσα υποστηρίζουν οι νεοφιλελεύθεροι. Γι' αυτούς η πλήρης απασχόληση απειλεί την ελεύθερη οικονομία, εφόσον η κυβέρνηση αποφασίσει να θέσει σε εφαρμογή ελέγχους για τις τιμές και τους μισθούς σε μια προσπάθεια της να εξαφανίσει τις συνέπειες από τον πληθωρισμό. Η ανεργία αποτελεί μια λύση που προτιμάται, εάν αυτό αποτελεί το τίμημα που θα έπρεπε να πληρωθεί για να αποφευχθεί η κατάργηση ή ο περιορισμός της ελεύθερης αγοράς¹⁴⁹.

¹⁴⁴ N. Sarkozy, *Mon projet. Ensemble tout devient possible*, *ibid*

¹⁴⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)

¹⁴⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (30/3/2012)· στη Λίλ (23/2/2012)· στο Σερνέ (25/4/2012)

¹⁴⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (30/3/2012)· στη Λίλ (23/2/2012)· στη Λυών (17/3/2012)· στη Μάρνη (15/3/2012)· στο Σερνέ (25/4/2012)· στο Ρεσί (15/3/2012)· στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στη Ρεϋνιόν (15/2/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ' Ουαζί) (6/3/2007)

¹⁴⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (30/3/2012)· στη Λίλ (23/2/2012)· στη Λυών (17/3/2012)· στη Μάρνη (15/3/2012)· στο Σερνέ (25/4/2012)· στο Ρεσί (15/3/2012)

¹⁴⁹ A. Gamble, *The free economy and the strong state. The politics of Thatcherism*, *ibid*, σ. 49

Ο Ν. Σαρκοζί εντούτοις, θέτει ως στόχο του οικονομικού του προγράμματος την πλήρη απασχόληση, καθώς θα φέρει και την επιθυμητή οικονομική ανάκαμψη: *“Je rêve d’une France où les Français se sentiraient protégés contre le chômage parce que le plein emploi serait de nouveau atteint. Je veux vous le dire ce soir, le plein emploi ce n’est pas fini, le plein emploi c’est possible. D’autres pays l’ont fait”*¹⁵⁰. *“...nous voulons le plein emploi... c’est cela notre objectif”*¹⁵¹. *“Je propose une politique de croissance pour atteindre le plein emploi”*¹⁵². Για να ενισχύσει την πλήρη απασχόληση, που είναι από τα μέτρα φάρος, προτείνει την εγκαθίδρυση ενός «συμβολαίου μοναδικής εργασίας» (contrat de travail unique) και την συγχώνευση δύο φορέων εύρεσης εργασίας του UNEDIC και ANPE: *“Si je suis élu, je batirai un service de l’emploi digne de ce nom, regroupant ANPE et UNEDIC, capable de proposer rapidement à tout chômeur un emploi correspondant à ses compétences...”*¹⁵³. Το «συμβόλαιο μοναδικής εργασίας» θα αντικαταστήσει το συμβόλαιο ορισμένου χρόνου. Μη αντικαθιστώντας το συμβόλαιο αορίστου χρόνου, θα παρέχονται στους κατόχους του κοινωνικά δικαιώματα που θα ενισχύονται από την παλαιότητα του εργαζομένου: *“Quand les entreprises savent qu’elles pourront licencier en cas de difficulté, elles embauchent plus facilement. Je veux protéger les personnes plutôt que les emplois. Je veux sécuriser les parcours professionnels plutôt qu’empêcher les licenciements. Je veux créer un contrat unique à durée indéterminée qui remplacera les contrats précaires et qui permettra aux salariés d’acquérir progressivement des droits”*¹⁵⁴. *“Je souhaite plus de liberté pour le chef d’entreprise dans la gestion de l’emploi grâce à un contrat*

¹⁵⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μασσαλία (19/4/2007)

¹⁵¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μελάν (16/5/2008)· στη Ρεϋνιόν (15/2/2007)· στη Ζενίτ (18/3/2007)· στη Λίλ (28/3/2007)· στο Μώ (13/4/2007)· στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)

¹⁵² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)

¹⁵³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρεϋνιόν (15/2/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ’ Ουαζί) (6/3/2007)· στο Μώ (13/4/2007)· στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)· στην 40η επέτειο της Ένωσης Δημοσιογράφων στην Γερουσία (18/9/2007)· στην Metso Minerals στο Μασόν (Σαόν-ε-Λουάρ) (8/10/2007)· στο Μελάν (16/5/2008)

¹⁵⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ’ Ουαζί) (6/3/2007)

unique à droits progressifs parce que cette liberté est un encouragement à l'embauche..."¹⁵⁵.

Σύμφωνα με τον σαρκοζισμό, η ατομική εργασία θεωρείται το κλειδί για την υλική επιτυχία και αποτελεί τον εγγυητή για μια καλή ζωή. Όπως χαρακτηριστικά το συνοψίζει ο Ν. Σαρκοζί «δημιουργεί πλουτισμό, καλή ζωή, το αίσθημα του να είσαι χρήσιμος κοινωνικά, την αυτοεκτίμηση»¹⁵⁶. Η λατρεία για την εργασία είναι κεντρική, καθώς μεταφέρει το status κάθε πολίτη στη σφαίρα της εργασίας, και επομένως ο πολίτης θεωρείται πρώτα εργαζόμενος και ύστερα καταναλωτής¹⁵⁷. Με άλλα λόγια, προτείνει μία συμβατή προσαρμογή στο καπιταλιστικό σύστημα, όπως διαμορφωνόταν εκείνη την περίοδο: *"travailler plus pour gagner plus"*. Παρόλα αυτά μέσω της αξίας της εργασίας, επιστρατεύει για τον μισθωτό μία θετική ταυτότητα, η οποία απειλείται από την εμπορευματοποίηση¹⁵⁸ και προτείνει μια καινούργια αντίληψη για τις κοινωνικές σχέσεις, ειδικότερα με μια εξατομίκευση πιο ανεπτυγμένη.

Παρόλα αυτά, ο σαρκοζισμός στρατεύεται στη νεοφιλελεύθερη οδό που έγκειται στην άρση όλων των θεσμικών εμποδίων για την ευελιξία της εργασίας και των μισθών, αφήνοντας την ατομική ευθύνη κυρίαρχο της αγοράς εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, δεν υπάρχει λόγος να προστατευτούν οι θέσεις εργασίας οι οποίες είναι καταδικασμένες από την παγκοσμιοποίηση, αλλά είναι καλύτερα να βοηθηθούν οι άνθρωποι που χάνουν την δουλειά τους εκπαιδεύοντάς τους. Πρόκειται για ένα μείγμα ευελιξίας, με ήπιους νόμους απόλυσης και ασφάλειας, με αποζημίωση για την χρόνια ανεργία: *"c'est de concilier la mobilité et la sécurité, pour les salaires comme pour les entreprises. C' est dans cet équilibre entre plus de mobilité et plus de sécurité qui réside la solution à notre crise de l'emploi..."*¹⁵⁹. *"... L' entreprise doit retrouver de la flexibilité et de la sécurité*

¹⁵⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)

¹⁵⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλόν (25/9/2008)

¹⁵⁷ P. Musso, "Sarkozysme, neo-télévision et neo-management", *Modern and Contemporary France*, τχ. 17, Ν. 4, Νοέμβριος, 2009, σ. 404

¹⁵⁸ S. Rozès, "La Nouvelle France", *Le Débat* (Paris 1980), Ν. 146, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος, 2007, σ. 61-72

¹⁵⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη 40η επέτειο της Ένωσης Δημοσιογράφων στην Γερουσία (18/9/2007)

*juridique: aujourd'hui l' embauche d' un salarié est un risque, elle doit devenir une opportunité*¹⁶⁰.

Πρόκειται για το σύστημα της «κοινωνικής επαγγελματικής ασφάλειας» (“sécurité sociale professionnelle”) ή καλύτερα της “flexicurité”. Το σύστημα αυτό βασίζεται σε δύο πυλώνες: Πρώτον, στην ύπαρξη μιας πραγματικά δημόσιας υπηρεσίας ευρέσεως εργασίας, η οποία διαθέτει τα απαραίτητα και κατάλληλα μέσα για την παρακολούθηση κάθε αιτήματος εύρεσης εργασίας· και δεύτερον, μια νομιμοποίηση του συμβολαίου εργασίας, η οποία θα επιτρέπει ρήξεις με αποζημιώσεις, με διαδικασίες απλές, γρήγορες και ασφαλείς σύμφωνα με το νόμο. Τα ανωτέρω αποτελούν και τους πυλώνες της σαρκωτικής ιδεολογίας¹⁶¹.

1.2.2.2. Το Κράτος στην υπηρεσία ενός Βιομηχανικού Πατριωτισμού και Οικογενειακού Καπιταλισμού versus η Αγορά στην υπηρεσία ενός Χρηματιστηριακού Καπιταλισμού

Βασικό δόγμα του νεοφιλελευθερισμού είναι η πίστη στη δύναμη της αγοράς, και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες αυτή λειτουργεί αποτελεσματικά. Βασική προϋπόθεση για την εύρυθμη λειτουργία της καπιταλιστικής οικονομίας είναι η ελευθερία, η οποία είναι άμεσα συνυφασμένη με αυτήν και τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, καθώς αποτελούν τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος¹⁶². Άλλο βασικό αξίωμα της νεοφιλελεύθερης θεωρίας είναι ότι ο ανταγωνισμός για το κέρδος είναι ζωτικής σημασίας για την αποτελεσματική λειτουργία της¹⁶³. Τα δύο αυτά αξιώματα χαρακτηρίζουν και τον τρόπο λειτουργίας της βιομηχανικής παραγωγής και των επιχειρήσεων. Με άλλα λόγια, για να είναι αποδοτικές οι επιχειρήσεις θα πρέπει να διέπονται από πλήρη

¹⁶⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)· στο Μώ (13/4/2007)· στη Ρεϋνιόν (15/2/2007)

¹⁶¹ P. Cahuc, A. Zylberberg, *Les réformes ratées du président Sarkozy*, *ibid*, σ. 44-45

¹⁶² M. Hayes, *The New Right in Britain: An introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 35

¹⁶³ M. Hayes, *ibid*, σ. 28

ελευθερία, και το κράτος θα πρέπει να άρει όλα εκείνα τα εμπόδια (θεσμικά και ανθρώπινα) για την σωστή λειτουργία τους και την συμβολή τους στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Σύμφωνα με τη νεοφιλελεύθερη πρακτική για το κράτος, δύο βασικές, αλληλένδετες θέσεις προκύπτουν. Πρώτον, το κράτος δεν πρέπει να εμποδίζει την αγορά, η οποία θεωρείται μηχανισμός προόδου και ανάπτυξης· και δεύτερον, η κρατική δραστηριότητα δεν πρέπει να υπονομεύει ή να παρεμβαίνει στην ελευθερία αυτή. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι οι νεοφιλελεύθεροι είναι εναντίον του κράτους. Δεν τάσσονται δηλαδή υπέρ ενός ακραίου περιορισμού της κρατικής δραστηριότητας σε όλους τους τομείς. Αντιθέτως, η νεοφιλελεύθερη οπτική οραματίζεται έναν πολύ συγκεκριμένο ρόλο για το κράτος, στα πλαίσια του οποίου αντιτίθεται σε οποιαδήποτε κρατική παρέμβαση σε τομείς που οι ίδιοι θεωρούν «οικονομικούς». Βασικό καθήκον του κράτους, στην οικονομία της αγοράς, είναι να παραμείνει παθητικό, δημιουργώντας όμως το κατάλληλο περιβάλλον για τις επιχειρήσεις. Επομένως, αποδίδουν στο κράτος έναν ρόλο οικονομικό και έναν ρόλο ενεργητικό, εφόσον αυτό θα δημιουργεί το κατάλληλο περιβάλλον για την ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Με άλλα λόγια, το κράτος θα πρέπει να διασφαλίζει ένα *“pro-business climate”*, κάτι το οποίο συνεπάγεται ότι το κράτος θα πρέπει να βοηθήσει την αγορά εργασίας να προσαρμοστεί στις ανάγκες του κεφαλαίου¹⁶⁴.

Το κράτος βρίσκεται στην καρδιά της σαρκοζικής ιδεολογίας. Οι πολιτικοί λόγοι αναδεικνύουν ένα κράτος που παίρνει δύο μορφές: το «κράτος-επιχείρηση», στο οποίο ο Ν. Σαρκοζί ενσαρκώνει τον «αρχηγό της επιχείρησης που ηγείται»¹⁶⁵ ή έναν «πρόεδρο επιχειρηματία»¹⁶⁶, και το «κράτος- φύλακα», στο οποίο ο Ν. Σαρκοζί παρουσιάζεται ως ο θεραπευτής της ανασφάλειας και της εγκληματικότητας¹⁶⁷. Την δεύτερη αυτή ιδιότητα του κράτους θα την μελετήσουμε σε επόμενο κεφάλαιο.

¹⁶⁴ M. Hayes, *ibid*, σ. 35-36· G. Christakis, “L’ Etat capitaliste à l’ ère du néo-libéralisme”, *quefaire.l’autre.net* (Ημερομηνία Πρόσβασης 25/5/2017)

¹⁶⁵ P. Musso, *Le Sarkoberlusconisme*, εκδ. Aube, Παρίσι, 2008, σ. 392

¹⁶⁶ E. Maigret, *L’ Hyperprésident*, *ibid*

¹⁶⁷ D. Mayaffre, *N. Sarkozy. Mesure et Demésure du discours 2007/2012*, *ibid*, σ. 71-84

Η οικονομική πολιτική του σαρκοζισμού μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένας «νεοφιλελεύθερος οικονομικός πατριωτισμός», ο οποίος συνδυάζει το νεοφιλελευθερισμό και τον οικονομικό παρεμβατισμό. Για να αποδειχτεί αυτή η θέση, θα αναλυθεί η σχέση ανάμεσα στον νεοφιλελευθερισμό και στις πολιτικές ιδέες που ο Friedrich List¹⁶⁸ αποκαλεί «οικονομικό εθνικισμό» με βάση τις πολιτικές επιλογές του Ν. Σαρκοζί. Σύμφωνα με τον Friedrich List οι δημόσιες πολιτικές, που έχουν στόχο να καθορίσουν το διακύβευμα των αγορών προς όφελος του εθνικού οικονομικού συμφέροντος, αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο του καπιταλισμού και του φιλελευθερισμού. Με άλλα λόγια ο οικονομικός πατριωτισμός συνίσταται στην διαφύλαξη των εθνικών συμφερόντων, και γι' αυτό είναι συνώνυμος με τον οικονομικό εθνικισμό. Μπορούμε να ορίσουμε τον οικονομικό πατριωτισμό ως τις οικονομικές επιλογές των κυβερνήσεων που έκαναν διακρίσεις υπέρ συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, ή επιχειρήσεων. Περιέχει με άλλα λόγια ένα είδος οικονομικής εύνοιας, δηλαδή μιας επιθυμίας να διαμορφώσει τα αποτελέσματα των αγορών, προκειμένου να χορηγηθούν προνόμια σε συγκεκριμένους παράγοντες¹⁶⁹.

Ο οικονομικός πατριωτισμός στις μέρες μας αποτελεί μία απάντηση στην αναδιαμόρφωση της οικονομικής διακυβέρνησης και της ανεξαρτησίας των αγορών, οι οποίες αναπτύχθηκαν πλήρως ακολουθώντας τον οικονομικό φιλελευθερισμό, μετά την κατάρρευση του Bretton Woods, την εξάρτηση από την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση το 1980, και την πτώση του κομμουνισμού το 1989. Η ανάπτυξη των αγορών άσκησε πιέσεις στον εθνικό οικονομικό παρεμβατισμό, προκειμένου να κρατήσει αποστάσεις από την παραδοσιακή βιομηχανική πολιτική. Οι κυβερνήσεις επομένως θα έπρεπε να γίνουν πιο δημιουργικές στη διασφάλιση των παραδοσιακών τους πολιτικών στόχων, με την εισαγωγή νέων μέσων. Πιο συγκεκριμένα, μετέφεραν τους οικονομικούς τους στόχους από το εθνικό στο περιφερειακό επίπεδο, την Ε.Ε., γεγονός το οποίο ενίσχυσε τον οικονομικό νεοφιλελευθερισμό, ως πολιτική επιλογή. Η πολιτική της στήριξης των τοπικών, εθνικών και περιφερειακών παραγόντων

¹⁶⁸ F. List, *National system of political economy*, εκδ. Garland, Νέα Υόρκη, 1974

¹⁶⁹ B. Clif, C. Woll, "Economic patriotism: re-inventing control over open markets", *Journal of European Public Policy*, N.19, τχ.3, 2012, σ. 308

είναι σήμερα περισσότερο διασπασμένη και με λιγότερη συνοχή, αλλά όχι λιγότερο επικρατούσα¹⁷⁰.

Ο οικονομικός πατριωτισμός παίρνει διάφορες μορφές: υπερεθνικός οικονομικός πατριωτισμός· οικονομικός εθνικισμός· τοπικός οικονομικός πατριωτισμός· συντηρητικός οικονομικός πατριωτισμός, που αναφέρεται στον παραδοσιακό προστατευτισμό· φιλελεύθερος οικονομικός πατριωτισμός, που περιλαμβάνει ένα είδος φιλελευθεροποίησης προς όφελος συγκεκριμένων οικονομικών παραγόντων. Η μελέτη θα εστιαστεί στις δύο πρώτες μορφές του οικονομικού πατριωτισμού, σύμφωνα με τις οποίες αποβλέπει στην προάσπιση των παραγωγών και των προνομίων τους τόσο στο εθνικό όσο και στο υπερεθνικό επίπεδο. Με άλλα λόγια, η παραχώρηση προνομίων υπέρ της τοπικής παραγωγής με κύριο στόχο την ενσωμάτωσή της στις αγορές έχει σαν στόχο την μετατροπή της σε εθνικούς “πρωταθλητές”¹⁷¹. Ο τομέας της βιομηχανικής πολιτικής είναι εκείνος που εκφράζει έντονα τον οικονομικό πατριωτισμό του Ν. Σαρκοζί. Από την στιγμή που ανέλαβε την εξουσία έθεσε ως στόχο του να επανεκινήσει την γαλλική βιομηχανική πολιτική, υιοθετώντας την άποψη ενός ενεργητικού, αλλά επιλεκτικού κράτους.

Το πρόγραμμα του αντικατοπτρίζει ένα κράτος, το οποίο τοποθετείται στην καρδιά του καπιταλιστικού συστήματος παραγωγής και στον τρόπο ανακατανομής του πλούτου, αλλά διαφέρει σημαντικά από την εικόνα που έχουν οι νεοφιλελεύθεροι. Ο Ν. Σαρκοζί δεν κάνει λόγο για ένα παθητικό κράτος, για ένα λιγότερο κράτος ή για ένα αδύναμο κράτος, αλλά για ένα διαφορετικό κράτος: *“Je ne crois pas à la doctrine minimum... Je ne crois pas qu’ en France l’ Etat puisse être réduit à un rôle secondaire. Je ne crois pas que la nation puisse conserver son unité avec un Etat faible”*¹⁷². *“Mais la France, pour être forte, a besoin d’ un Etat fort. La France est faible parce que l’ Etat est faible”*¹⁷³. *“...il va en soi qu’ en France l’ Etat sera attentif et jouera un role actif”*¹⁷⁴. Ερχόμενος σε πλήρη ρήξη με τους νεοφιλελεύθερους, υποστηρίζει ότι η ελεύθερη αγορά και το δόγμα του laissez-faire δεν είναι το πάν και ότι το κράτος οφείλει να έχει

¹⁷⁰ B. Clif, C. Woll, *ibid*, σ. 309

¹⁷¹ B. Clif, C. Woll, *ibid*, σ. 314-316

¹⁷² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κορμείγ-αν-Παριζί (6/3/2007)

¹⁷³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (13/3/2007)

¹⁷⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/1/2008)

παρουσία και να διαδραματίζει ένα πολύ συγκεκριμένο ρόλο: *“je ne crois pas à la doctrine du laissez-faire...Je ne crois pas que le capitalisme puisse survivre si le marché est tout et l' Etat rien”*¹⁷⁵. Επομένως, το κράτος κατέχει μια σημαντική θέση στην ανάπτυξη της οικονομίας ως μέσο προόδου και καινοτομίας: *“L' Etat a son rôle à jouer, pour le meilleur ou pour le plus mauvais, pour tout tirer vers le haut ou vers le bas... Notre avenir est entre les mains des créateurs. C'est l' investissement d' aujourd'hui dans la création et dans l' innovation qui fera la prospérité de demain”*¹⁷⁶. *“...il serait désastreux de décréter que l' Etat ne doit plus s' intéresser à l' économie, qu' il ne doit plus jamais intervenir, que le marché a toujours raison et qu' il doit décider seul, qu' il n' y a qu' a laisser faire et laisser passer. Cette vision naïve de l' économie et de la politique finirait”*¹⁷⁷. *“Je rêve d' une France ou l' Etat ne serait plus un frein mais une force d' innovation, de progrès, d' émancipation, de modernisation”*¹⁷⁸. *“... le développement économique qui est engagé avec le soutien de l' Etat”*¹⁷⁹. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι το γαλλικό κράτος θα επιστρέψει στο καθεστώς των εθνικοποιήσεων και του κρατισμού, καθώς ο σαρκοζισμός είναι κατηγορηματικά αντίθετος: *“je récuse l' étatisme et le dirigisme. J' ai la conviction que l' Etat n' a pas vocation à se mêler de tout, à intervenir partout”*¹⁸⁰. *“Il ne s' agit pas de nationaliser toute l' économie mondiale. Il ne s' agit pas de créer un capitalisme d' Etat ou il n' y aurait plus que l' Etat. Mais il s' agit de rééquilibrer les rôles respectifs de l' Etat et du marché”*¹⁸¹.

Στα πλαίσια αυτού του κράτους, ο 6^{ος} Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας οραματίζεται την ανάπτυξη μιας βιομηχανικής πολιτικής στη Γαλλία, η οποία θα συμβάλλει όχι μόνο στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, αλλά και στην ανύψωση του εθνικού γαλλικού πατριωτικού αισθήματος: *“Protéger c'est mettre en oeuvre une véritable politique industrielle, c'est investir*

¹⁷⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κορμείγ-αν-Παριζί (6/3/2007)

¹⁷⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (13/3/2007)

¹⁷⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)

¹⁷⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μασσαλία (19/4/2007)

¹⁷⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Αιάκειο (13/4/2012)

¹⁸⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κορμείγ-αν-Παριζί (6/3/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)

¹⁸¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο “Nouveau monde, nouveau capitalisme” στο Παρίσι στην Στρατιωτική Σχολή (8/1/2009)

*dans l'avenir, dans le long terme que le marché ignore*¹⁸². *"Je ferai tout pour que notre industrie puisse être compétitive"*¹⁸³. *"... la France aura une politique industrielle. Je ferai tout pour que notre industrie puisse être compétitive, je ferai tout pour que le développement industriel à long terme ne soit pas empêché par l'obsession du court terme"*¹⁸⁴. Ο ίδιος θεωρεί απαράδεκτη την ιδέα μιας Γαλλίας ερειπωμένης από εργοστάσια: *"je n'accepte pas l'idée d'une désindustrialisation inévitable. Je n'accepte pas l'idée d'une France sans usine. Je n'accepte pas l'idée d'une France sans ouvrier, sans paysan, sans artisan..."*¹⁸⁵. Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να ενισχυθούν ορισμένοι τομείς στρατηγικής σημασίας για το γαλλικό έθνος, προκειμένου να ανακτήσει την χαμένη δόξα του: *"On ne peut pas vouloir une politique industrielle et ne pas soutenir les secteurs qui constituent les points forts de notre savoir-faire industriel comme les transports, le TGV, le nucléaire, l'aéronautique, l'espace, l'électronique de défense, la pharmacie ou l'agro-alimentaire. Et je ne vois pas non plus ce que la France aurait à gagner à laisser tomber la construction navale dans un monde où le trafic maritime ne cesse d'augmenter"*¹⁸⁶. Βέβαια, αυτό που χαρακτηρίζει την σαρκοζική ιδεολογία είναι ότι η γαλλική βιομηχανική πολιτική είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την αντίστοιχη ευρωπαϊκή βιομηχανική πολιτική: *"Je veux être le Président qui proposera à nos partenaires la mise en oeuvre d'une véritable politique industrielle européenne et qui mettra en oeuvre une politique industrielle française"*¹⁸⁷. *Je veux une Europe qui agira en faveur de l'industrie européenne au lieu de l'empêcher de vivre et de se développer. Je veux une Europe qui laissera aussi les Etats avoir une politique industrielle... Je ne veux pas d'une Europe qui empêche toute politique industrielle au nom des dogmes d'une concurrence que même les Américains n'auraient jamais l'idée de s'appliquer à eux-mêmes, et ne parlons pas de Japonais, des Coréens, ou des Chinois*¹⁸⁸.

¹⁸² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κορμείγ-αν-Παριζί (6/3/2007)

¹⁸³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (28/3/2007)

¹⁸⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (27/4/2007)

¹⁸⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)

¹⁸⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (27/4/2007)· στη Λίλ (28/3/2007)

¹⁸⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)

¹⁸⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (27/4/2007)· στη Λίλ (28/3/2007)

Όπως έχει ήδη διατυπωθεί βασικό αξίωμα του νεοφιλελευθερισμού αποτελεί η διαπίστωση ότι το κράτος δεν επιχειρεί. Οι κρατικές παρεμβάσεις στην αγορά πρέπει να παραμείνουν στον ελάχιστο βαθμό, διότι, σύμφωνα με τη θεωρία, το κράτος δεν μπορεί να κατέχει επαρκή πληροφόρηση, ώστε να συλλαμβάνει τα σήματα που εκπέμπει η αγορά, και διότι ισχυρές ομάδες συμφερόντων θα διαστρεβλώσουν αναπόφευκτα και θα επηρεάσουν αθέμιτα τις κρατικές παρεμβάσεις προς όφελος τους. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το νεοφιλελεύθερο δόγμα, η καλή λειτουργία της αγοράς εξαρτάται από την κινητοποίηση και ευθύνη των οικονομικών παραγόντων (εργαζόμενοι, επιχειρήσεις και κράτος), οι οποίοι θα αναλάβουν τα ρίσκα των οικονομικών επιλογών τους. Από αυτό προκύπτει ότι η παρέμβαση του κράτους για την σωτηρία επιχειρήσεων που είναι στο χείλος της χρεοκοπίας αποκλείεται, καθώς η πρακτική αυτή θα καθιστούσε ανεύθυνους τους οικονομικούς παράγοντες και θα παραποιούσε την σωστή και καλή λειτουργία της αγοράς. Η ιδέα σύμφωνα με την οποία το κράτος παρεμβαίνει για να σώσει τις εθνικές επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν δυσκολίες, θεωρείται από τους νεοφιλελεύθερους ως μία από τις πρακτικές του κεϋνσιανισμού¹⁸⁹.

Ο σαρκοζισμός, αν και δεν επιθυμεί την επιστροφή στον κρατισμό, εκφράζει ένα πατριωτικό αίσθημα και παρουσιάζεται να είναι υπέρ των γαλλικών επιχειρήσεων και κατά των παγκοσμιοποιημένων ελεύθερων αγορών. Για τον λόγο αυτό θέλει να προστατέψει τις γαλλικές επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες και έρχεται σε αντιπαράθεση με τους νεοφιλελεύθερους. Υποστηρίζει ότι υπάρχει μια εργατική παράδοση και κουλτούρα στη Γαλλία, η οποία πρέπει να διαφυλαχθεί, προκειμένου η χώρα του να βρεί και πάλι την θέση που της αρμόζει ανάμεσα στις μεγάλες παραγωγικές δυνάμεις: *“Aux ouvriers qui ont tant de savoir – faire , aux paysans qui depuis des générations font fuctifier leur terre, aux artisans qui n’ aiment que ce qui est parfait et dont les secrets se transmettent de génération en génération depuis des siècles, aux ingénieurs qui subissent eux aussi la concurrence des ingénieurs de l’ Inde ou de la Chine, je me refuse à dire que tout est fini, qu’ il y a plus de place pour eux, qu’ ils doivent disparaître, qu’ ils ne servent plus à rien. Je veux leur dire que*

¹⁸⁹ Ντ. Χάρβει, *Νεοφιλελευθερισμός. Ιστορία και παρόν*, ibid, σ. 24-25. G. Christakis, “L’ Etat capitaliste à l’ ère du néo-libéralisme”, ibid

rien n'est perdu. Un métier qui disparaît, un village qui se vide, un bassin industriel qui s'effondre, c'est un drame..."¹⁹⁰. Ο Ν. Σαρκοζί δηλώνει ξεκάθαρα ότι θα προστατέψει και θα χρηματοδοτήσει εκείνους τους τομείς της βιομηχανίας που αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα και θεωρούνται καίριοι για την γαλλική βιομηχανία: *"Je veux protéger en dotant l'Etat des moyens d'investir dans les bassins industriels en déclin pour y créer des activités nouvelles au lieu de gaspiller les derniers publics à financer des pré-retraites"*¹⁹¹. *"On ne peut pas vouloir une politique industrielle et ne pas avoir l'instrument financier pour que l'Etat puisse investir dans la réindustrialisation des bassins industriels en difficulté où il existe une tradition, une culture, un savoir-faire précieux qu'il serait absurde de gaspiller"*¹⁹². *"Au lieu de payer 5 millions d'EUROS chaque année pour financer des préretraites et envoyer à la retraite des femmes et des hommes de 50 ans qui ont tant à faire. Je propose que cet argent soit unis pour la réindustrialisation des bassins industriels qui en ont besoin"*¹⁹³. *"Que les choses soient claires, l'Etat français n'hésitera pas pour les industries, les entreprises qu'il considère comme stratégiques, à investir ce qu'il convient pour préserver ce potentiel stratégique. Mais si les entreprises sont attaquées, si elles ont des difficultés momentanées, il y a un fonds souverain français pour intervenir"*¹⁹⁴.

Ο τρόπος είναι πολύ απλός, το κράτος θα αγοράσει προσωρινά μετοχές αυτών των επιχειρήσεων: *"Je veux protéger en donnant à l'Etat les moyens de prendre des participations temporaires dans des entreprises stratégiques qui traversent une passe difficile où elles ont besoin de financements supplémentaires"*¹⁹⁵. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι η Γαλλία θα επιστρέψει στο καθεστώς των εθνικοποιήσεων και ότι το κράτος θα παραμείνει για πάντα

¹⁹⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στη Τουλόν (7/2/2007)· στο Μπορντώ (1/3/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ' Ουαζί) (6/3/2007)· στη Μπεζανσόν (13/3/2007)

¹⁹¹ Πολιτικός λόγος του Σαρκοζί στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ' Ουαζί) (6/3/2007)

¹⁹² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (27/4/2007)· στη Λίλ (28/3/2007)· στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

¹⁹³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λυών (5/4/2007)

¹⁹⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην 49η Διεθνή Έκθεση Διαστήματος και Αεροναυπηγικής στο Μπουρζέ (10/6/2011)

¹⁹⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ' Ουαζί) (6/3/2007)· στο Κλερμόν-Φεράν (27/4/2007)· στη Λίλ (28/3/2007)

κάτοχος αυτών των επιχειρήσεων: *“Bien sûr, l’Etat n’a pas vocation à diriger les entreprises. Bien sûr, nous ne voulons pas de nationalisations car elles répondent à une idéologie de défiance vis-à-vis de l’entreprise. On a essayé les nationalisations dans notre pays au début des années 80. Cela a conduit à la catastrophe que l’on connaît. J’ai au contraire pleinement confiance dans les entrepreneurs”*¹⁹⁶. *“... l’Etat n’a pas vocation à rester propriétaire de votre entreprise...”*¹⁹⁷. Επίσης, ξεκαθαρίζει ότι το κράτος δεν θα χρηματοδοτήσει όλες τις επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες, αλλά εκείνες που θεωρεί το ίδιο βιώσιμες: *“Mais soyons clairs, l’Etat n’a pas vocation à soutenir des entreprises qui ne sont pas viables. Ce serait gaspiller l’argent des contribuables et des ressources qui seraient mieux utilisés ailleurs avec plus d’effet”*¹⁹⁸. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της σαρκοζικής πολιτικής αποτελεί η διάσωση της εταιρείας Alstom από το γαλλικό κράτος, παρά την αντίθεση της Κομισιόν: *“...on disait qu’il était impossible de sauver Alstom et j’ai sauvé Alstom”*¹⁹⁹. *“Quand nous avons sauvé Alstom nous aurions du trouver la Commission Européenne avec nous. Nous l’avons eu contre nous...”*²⁰⁰. *“Nous n’avons pas accepté que la Commission, à un moment donné, ait la tentation de démanteler Alstom au service d’un des grands concurrents d’Alstom, Siemens... je n’ai pas voulu de la fusion entre Siemens et Alstom parce que cette fusion se faisait sur le démantèlement d’Alstom...”*²⁰¹. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το κράτος αγόρασε ένα ποσοστό του κεφαλαίου της επιχείρησης, εθνικοποιώντας μερικώς, και οδηγώντας στην οικονομική της ανάκαμψη και σε κέρδη για το ίδιο: *“... j’avais fait racheter 22% d’Alstom par l’Etat, une certaine forme de renationalisation. Nous avons acheté des 22% 800 millions d’euros. L’*

¹⁹⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με αφορμή την τρίτη επέτειο του Στρατηγικού Ταμείου Επενδύσεων στο Μέγαρο των Ηλυσίων (17/11/2011)

¹⁹⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Άλστομ, Λα Ροσέλ (Σαρέντ Μαριτίμ) (5/2/2008)

¹⁹⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με αφορμή την τρίτη επέτειο του Στρατηγικού Ταμείου Επενδύσεων στο Μέγαρο των Ηλυσίων (17/11/2011)

¹⁹⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)

²⁰⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (21/2/2007)· στο Κλερμόν-Φεράν (27/4/2007)· στη Λίλ (28/3/2007)

²⁰¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Άλστομ, Λα Ροσέλ (Σαρέντ Μαριτίμ) (5/2/2008)

*Etat les a revendus 2,2 milliards deux ans après*²⁰². *“J’étais très heureux que les 22% de l’Etat soient vendus à un grand industriel privé qui est devenu l’actionnaire de référence d’Alstom. C’est tant mieux pour cette entreprise parce que l’Etat n’a pas vocation à rester propriétaire de votre entreprise fut-ce partiellement...”*²⁰³. *“Je veux protéger en donnant à l’Etat les moyens de prendre des participations temporaires dans les entreprises stratégiques qui traversent une passe difficile... C’est ce que j’ai fait avec Alstom qui était soi-disant condamné, qui est aujourd’hui sauvée et dont les carnets de commandes sont pleins”*²⁰⁴. Την ίδια πρακτική σκοπεύει να ακολουθήσει ο Ν. Σαρκοζί και σε άλλες βιομηχανικές μονάδες, όπως για παράδειγμα στο εργοστάσιο του Atlantique²⁰⁵, του Saint-Nazaire, που αποτελεί έναν από τους διεθνείς ηγέτες στην κατασκευή πλοίων²⁰⁶, της σιδηρουργίας στο Villepinte²⁰⁷, στο Photowatt και στο Lejaby²⁰⁸.

Επομένως αντιλαμβάνεται κανείς ότι ο ρόλος του κράτους στην ανάπτυξη της γαλλικής βιομηχανίας, σύμφωνα με τον σαρκοζισμό, είναι πολύ συγκεκριμένος. Κατά πρώτον, το κράτος θα πρέπει να επενδύει σε εκείνους τους βιομηχανικούς κλάδους που θεωρεί σημαντικούς για την ενίσχυση της εθνικής οικονομίας, διότι μόνο μέσω των επενδύσεων δημιουργείται ένα ευνοϊκό μέλλον για τους εργαζόμενους²⁰⁹, καθώς αποτελούν ένα είδος μακροπρόθεσμης ασφάλειας σε αντίθεση με την ελεύθερη αγορά²¹⁰. Στο σημείο αυτό, ο Ν. Σαρκοζί βρίσκεται στο ίδιο μήκος κύματος με τους νεοφιλελεύθερους, που υποστηρίζουν ότι οι επενδύσεις είναι σημαντικές για την επανεκκίνηση της οικονομικής δραστηριότητας. Κατά δεύτερον, το κράτος θα πρέπει να συμμετέχει προσωρινά στο μετοχικό τους κεφάλαιο, χωρίς όμως αυτό να τις καθιστά κρατικές.

²⁰² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρουέν (24/4/2007)· στο Άλστομ, Λα Ροσέλ (Σαρέντ Μαριτίμ) (5/2/2008)

²⁰³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Άλστομ, Λα Ροσέλ (Σαρέντ Μαριτίμ) (5/2/2008)

²⁰⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ’ Ουαζί) (6/3/2007)

²⁰⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σολέ (Μαιν-ε-Λουάρ) (6/1/2010)

²⁰⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για την βιομηχανική πολιτική της Γαλλίας στο Σαίν Ναζαίρ (Λουάρ Ατλαντίκ) (25/1/2011)

²⁰⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην Ελανκούρ (28/3/2012)

²⁰⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μασσαλία (19/2/2012)· στη Λίλ (23/2/2012)

²⁰⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

²¹⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κορμείγ-αν-Παριζί (6/3/2007)

Επιπρόσθετα, τονίζοντας περισσότερο το πατριωτικό του συναίσθημα, προτείνει την χρήση των γαλλικών τεχνολογιών, που άλλωστε είναι αρκετές, και όχι των ξένων στο όνομα της ελεύθερης αγοράς: *“On ne peut pas vouloir une politique industrielle et accepter que les entreprises publiques délaissent les technologies françaises au profit des technologies de pays qui n’ accordent même pas la réciprocité en matière d’ ouverture des marchés...”*²¹¹.

Σύμφωνα με τη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία, η ελεύθερη διακίνηση του κεφαλαίου μεταξύ τομέων, περιοχών και χωρών θεωρείται εξίσου κρίσιμη. Πρέπει να αρθούν όλα τα εμπόδια σε αυτή την ελεύθερη κίνηση (δασμοί, φορολογικές επιβαρύνσεις, σχεδιασμός και περιβαλλοντικοί έλεγχοι ή άλλα τοπικά κωλύματα). Η κρατική κυριαρχία επί των κινήσεων των εμπορευμάτων και του κεφαλαίου πρέπει να παραδοθεί μετά προθυμίας στην παγκόσμια αγορά. Ο διεθνής ανταγωνισμός θεωρείται υγιής, εφόσον βελτιώνει την αποδοτικότητα και την παραγωγικότητα, χαμηλώνει τις τιμές, και κατά συνέπεια χαλιναγωγεί τις πληθωριστικές τάσεις. Κατά συνέπεια, τα κράτη πρέπει να διαπραγματευθούν συλλογικά τη μείωση των εμποδίων στη διασυννοριακή κίνηση των κεφαλαίων και να ανοίξουν τις αγορές στην παγκόσμια ανταλλαγή. Ο ανταγωνισμός μεταξύ ατόμων, εταιρειών, εδαφικών οντοτήτων, θεωρείται θεμελιώδες πλεονέκτημα. Βεβαίως, πρέπει να τηρούνται ορθά οι βασικοί κανόνες του αγοραίου ανταγωνισμού. Υποστηρίζεται ότι η ιδιωτικοποίηση και η απορρύθμιση, συνδυασμένες με τον ανταγωνισμό, εξαλείφουν την γραφειοκρατία, αυξάνουν την αποδοτικότητα και την παραγωγικότητα, βελτιώνουν την ποιότητα και μειώνουν το κόστος, τόσο άμεσα στο επίπεδο του καταναλωτή, μέσω των πιο φθηνών εμπορευμάτων και υπηρεσιών, όσο και έμμεσα μέσω της μείωσης των φορολογικών βαρών. Το νεοφιλελεύθερο κράτος πρέπει να επιδιώκει μονίμως εσωτερικές αναδιοργανώσεις και νέες θεσμικές διευθετήσεις που βελτιώνουν την ανταγωνιστική του θέση έναντι των άλλων κρατών στην παγκόσμια αγορά²¹².

Ο σαρκοζισμός, αντιθέτως, δεν ενστερνίζεται απόλυτα την απόψη ότι η ελεύθερη αγορά και το ελεύθερο εμπόριο είναι ιδανικά και πρέπει να λειτουργούν χωρίς όρια: *“La pensée unique nous dit: le libre-échange, on ne peut*

²¹¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (27/4/2007)

²¹² Ντ. Χάρβει, *Νεοφιλελευθερισμός. Ιστορία και παρόν*, *ibid*, σ. 98-99

pas y toucher. Il faut tout laisser passer, il ne faut même pas regarder ce qui s'est passé. J' appelle cette politique de la naïveté"²¹³. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι απαρνιέται το ελεύθερο εμπόριο, τις ελεύθερες συναλλαγές και την οικονομία της αγοράς: *"J' ai dit aussi à la liberté du commerce, je crois au libre échange, je crois à l' économie de marché*"²¹⁴. *"je crois au libre échange*"²¹⁵. *"je crois aux vertus de l' ouverture*"²¹⁶. Υποστηρίζει με σθένος τον ανταγωνισμό, ο οποίος πρέπει να είναι τίμιος: *"La concurrence doit être loyale*"²¹⁷. *"Je crois aux vertus de la concurrence. Mais je crois que la concurrence déloyale porte en germe le refus de la concurrence. Je crois aux vertus de l' ouverture. Mais je ne crois que les dumpings monétaires, sociaux, ou écologiques portent en germe la fermeture..."*"²¹⁸. *"je suis pour la concurrence, je suis pour l' ouverture, mais une concurrence loyale pas une concurrence déloyale*"²¹⁹. *"je crois à la concurrence, mais je ne peux pas accepter la concurrence déloyale*"²²⁰. Εξάλλου συμφωνεί με τους νεοφιλελεύθερους ότι ο υγιής ανταγωνισμός οδηγεί στην μείωση των τιμών των αγαθών: *"ce qui garantit dans la durée nos parts de marché, c'est la compétitivité et la qualité de nos produits, et la pugnacité de nos vendeurs..."*"²²¹. *"Les salariés français n' ont pas à payer plus cher leurs produits qu' ailleurs, simplement parce qu'il n' y a pas assez de concurrence dans notre pays...Nous allons introduire de la concurrence parce que nous n' acceptons pas qu' un certain nombre de groupes se répartissent le marché français pour avoir chacun leur zone d' influence et faire payer plus cher les consommateurs..."*"²²².

²¹³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (28/3/2007)

²¹⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ρεσί (15/3/2007)· στο Ρυείλ-Μαλμαιοζόν (Ω-Ντε-Σεν) (24/3/2012)· στη Μάρνη (15/3/2012)· στη Νίμ (29/3/2012)

²¹⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

²¹⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κορμέιγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ' Ουαζί) (6/3/2007)

²¹⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

²¹⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κορμέιγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ' Ουαζί) (6/3/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)

²¹⁹ Παρέμβαση του Ν. Σαρκοζί στη VII ετήσια συνάντηση της Ένωσης μεσαίων επιχειρήσεων (ASMEP) στη Γερουσία (Παρίσι) (5/3/2008)

²²⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ρεσί (15/3/2012)· στη Νίμ (29/3/2012)· στη Μάρνη (15/3/2012)· στο Ρυείλ-Μαλμαιοζόν (Ω-ντε-Σεν) (24/3/2012)

²²¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μαδρίτη (27/2/2007)· στο ξενοδοχείο Méridien στο Παρίσι στο Μονπαρνάς (28/2/2007)

²²² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βερμπερί (Ουάζ) (26/3/2008)

Η λέξη κλειδί στη σαρκοζική πολιτική για έναν τίμιο ανταγωνισμό είναι η *“réciprocité”*: *“ Il y a une autre politique possible. C’est la politique de la réciprocité. Nos marchés sont ouverts à ceux qui ouvrent les leurs mais ils sont fermés à ceux qui ferment les leurs”*²²³. *“J’exige la réciprocité”*²²⁴. Η *“réciprocité”* προβλέπει το κλείσιμο των ευρωπαϊκών αγορών, και κατά συνέπεια της γαλλικής αγοράς, και το άνοιγμα τους με συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Η σαρκοζική αυτή πολιτική έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την νεοφιλελεύθερη θεωρία. Πράγματι, σύμφωνα με τον Ν. Σαρκοζί, οι δημόσιες ευρωπαϊκές και γαλλικές αγορές θα πρέπει να είναι κλειστές και να μην δέχονται προϊόντα από χώρες των οποίων οι δημόσιες αγορές είναι κλειστές: *“A la minute où nous avons la réciprocité, il n’y pas de problème, l’Europe a ouvert tous ses marchés publics en 1994, en Asie 90% des marchés publics sont fermés. Est-il normal que 30% des fonds structurels européens aillent à des entreprises venant de pays où pas un marché public n’est ouvert, ce n’est pas normal...”*²²⁵. *“Je n’accepte pas qu’ils puissent concourir dans nos appels d’offres publics des entreprises venant de pays qui n’ont ouvert aucun de leurs marchés publics aux entreprises européennes...”*²²⁶. *“L’Europe qui ouvre tous les marchés publics quand d’autres n’en ouvrent aucun, c’est non. Agir ainsi, ce n’est pas accepter le libre-échange, c’est accepter d’être une Europe passoire. La réciprocité exigée, ce n’est pas le protectionnisme, c’est une volonté d’une concurrence loyale entre les grands marchés du monde”*²²⁷. Για τον λόγο αυτό προτείνει το κλείσιμο των ευρωπαϊκών αγορών και το άνοιγμά τους αποκλειστικά σε αυτές που παράγουν και κατασκευάζουν στο ευρωπαϊκό έδαφος και όχι σε εκείνες που δεν τηρούν ορισμένους κανόνες, με τη εισαγωγή μιας *“European Buy Act”*: *“Qu’ on impose aux chefs d’ entreprises des règles environnementales, c’est normal; qu’on leur impose des règles sociales, c’est naturel; qu’ on impose aux éleveurs des règles de traçabilité ou de bien-être de la*

²²³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (28/3/2007)

²²⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μολραί (17/4/2012)· στη Νάντη (27/3/2012)· στο Ραινσί (26/4/2012)· στο Αρράς (18/4/2012)· στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)· στο Πουατιέ (16/4/2012)· στο Σαιν-Μπρις-σου-Φορέ (12/4/2012)· στην Ελανκούρ (28/3/2012)

²²⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μάρνη (15/3/2012)· στο Ρεσί (15/3/2012)· στην Ελανκούρ (28/3/2012)· στο Μολραί (17/4/2012)

²²⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νιμ (29/3/2012)

²²⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βιλπέντ (11/3/2012)

*condition animale naturellement. Mais alors pourquoi importe-t-on en Europe des produits venant de pays qui ne font respecter aucune règle sociale, aucune règle environnementale, aucune règle sanitaire? Ce n'est pas normal, ce n'est pas acceptable. Les choses sont claires: si dans un an nous avons obtenu la réciprocité, pas de problème, si dans un an nous n'avons pas obtenu la réciprocité, la France appliquera un "European Buy Act" qui permettra de réserver nos marchés publics aux entreprises qui produisent et qui fabriquent sur le territoire du continent européen"*²²⁸. *"Depuis 1933, l'Etat Américain est contraint par la loi à n'utiliser que des produits fabriqués en Amérique dans les marchés publics... Alors, je pose solennellement la question, pourquoi ce que les Etats-Unis, pays le plus libéral du monde, s'autorisent, l'Europe se l'interdirait. La France demandera que l'Europe se dote d'un "Buy European Act" sur le modèle du Buy American Act. Ainsi bénéficieront de l'argent public européen les entreprises qui produiront en Europe..."*²²⁹. *"S'agissant des marchés publics, si dans un an nous n'avons pas obtenu la réciprocité, j'appliquerai unilatéralement la règle suivante: tous les marchés publics communaux, départementaux, régionaux et tous les marchés publics de l'Etat seront réservés exclusivement aux entreprises qui produiront et créeront de l'emploi en Europe, à l'exclusion de tous les autres!"*²³⁰. *"j'exige la réciprocité. Si la réciprocité, nous ne l'obtenons pas, dans un an, j'appliquerai la règle selon laquelle les élus locaux comme l'Etat réserveront leurs marchés publics aux seules entreprises qui produiront en Europe et pas autres!"*²³¹.

Ο σαρκοζισμός θέλει να δημιουργήσει ένα καπιταλισμό επιχειρηματιών, γι' αυτό τον λόγο εκφράζει την ανησυχία του για τις μικρές γαλλικές και ευρωπαϊκές επιχειρήσεις τις οποίες και θέλει να προστατέψει από τον διεθνή ανταγωνισμό. Για τον λόγο αυτό επιθυμεί ένα μέρος της δημόσιας αγοράς να προσανατολίζεται αποκλειστικά στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις: *"La pensée unique nous dit que l'artisanat et le petit commerce c'est fini. La pensée unique fait*

²²⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ρυελ-Μαλμαιζόν (Ω-ντε-Σεν) (24/3/2012)· στη Μάρνη (15/3/2012)· στο Ρεσί (15/3/2012)· στο Σαιν-Μπρις-σου-Φορέ (12/4/2012)· στη Λυών (17/3/2012)· στη Νίμ (29/3/2012)

²²⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βιλπέντ (11/3/2012)

²³⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)· στο Πουατιέ (16/4/2012)· στο Ραινσί (26/4/2012)· στο Αρράς (18/4/2012)· στην Τουλούζη (29/4/2012)

²³¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μολραί (17/4/2012)

tout depuis 25 ans pour tuer l'artisanat et le petit commerce. Mais que deviendront alors nos centres-villes et nos villages? La pensée unique compte pour rien la convivialité et la proximité. Une autre politique est possible. Une politique qui rétablirait l'égalité des conditions de la concurrence, qui mettrait l'artisanat et le petit commerce dans une concurrence loyale face aux grands commerces et la grande industrie. Une politique qui protégerait nos artisans du dumping social à l'intérieur et à l'extérieur de l'UE"²³². *"Protéger, c'est protéger les PME qui sont vulnérables. Je propose qu'on conduise une véritable politique de la commande publique au profit des PME comme le font les Américains"*²³³. *"Je veux que l'aide aux entreprises se concentre sur les PME qui grandissent. Je veux que l'Etat soit à leur côté pour conquérir des marchés à l'international, pour exporter."*²³⁴. *"je demande que dans nos marchés publics, 20% au moins des commandes être réservés aux PME. Le processus est toujours le même: appel d'offres; les plus grands sociétés se précipitant, avec des prix défiant toute concurrence, qui cassent les reins des petites et moyennes entreprises; ce petites et moyennes entreprises disparaissent; et une fois disparues les prix, dont on pensait qu'ils étaient à la baisse, reviennent à la hausse. Je demande donc que dans un délai d'un an, nous puissions réserver 20% de nos marchés publics aux PME. C'est la diversité, et c'est le tissu industriel de la France qui en a besoin..."*²³⁵. *"La France exigera que désormais les PME européennes aient une part des marchés publics qui leur soit réservée. Si au bout d'un an nous n'avons pas progressé, la France appliquera unilatéralement sa propre charte des PME jusqu'à ce que les négociations aboutissent..."*²³⁶. Τέλος, για αυτές τις επιχειρήσεις δεσμεύεται για την εισαγωγή και υιοθέτηση μιας γαλλικής "Small Business Act", σύμφωνα με το αμερικάνικο μοντέλο²³⁷.

²³² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (28/3/2007)· στο Κλερμόν-Φεράν (27/4/2007)

²³³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ' Ουαζί) (6/3/2007)

²³⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Jouy-en-Josas (30/8/2007)

²³⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ρυέλ-Μαλμαιζόν (Ω-ντε-Σεν) (24/3/2012)· στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)· στο Πουατιέ (16/4/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)

²³⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βιλπέντ (11/3/2012)

²³⁷ Διάγγελμα του Ν. Σαρκοζί με αφορμή την εγκατάσταση της επιτροπής για την απελευθέρωση της ανάπτυξης στο Μέγαρο των Ηλυσίων (30/8/2007)· στη συνέλευση των επιχειρηματιών του CGPME στο Παλέ ντε Κονγκρέ στη Λυών

Με άλλα λόγια, ο σαρκοζισμός δίνει μεγάλη σημασία στους επιχειρηματίες ως παράγοντες προόδου της οικονομίας, όπως άλλωστε και ο νεοφιλελευθερισμός, με τη διαφορά ότι δεν μπορούν να λειτουργούν ανεξέλεγκτα και χωρίς όρους και περιορισμούς. Οι νεοφιλελεύθεροι υποστηρίζουν ότι χωρίς τους επιχειρηματίες, οι οποίοι αποτελούν μια ξεχωριστή και αναγνωρίσιμη κοινωνική ελίτ που παίρνει ρίσκα, το καπιταλιστικό σύστημα δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει αποτελεσματικά. Είναι αυτοί που κατέχουν ή ελέγχουν τους οικονομικούς και ανθρώπινους πόρους και με τις ικανότητες τους συμβάλλουν καταλυτικά στην οικονομική παραγωγή²³⁸. Ο Ν. Σαρκοζί συμφωνεί απολύτως με τον ρόλο των επιχειρηματιών που τους αποδίδει η νεοφιλελεύθερη θεωρία, και γι' αυτό τον λόγο τάσσεται υπέρ ορισμένων φορολογικών ελαφρύνσεων για τους επιχειρηματίες: *"Je veux que les entreprises qui investissent et qui créent des emplois paient moins d'impôt sur les bénéfices"*²³⁹. *"Je propose que les entreprises qui suppriment des emplois et désinvestissent payent le taux maximum de l'impôt sur les sociétés et qu'à l'inverse celles qui investissent beaucoup ou qui créent beaucoup d'emploi en payent moins"*²⁴⁰. *"Nous avons supprimé l'imposition forfaitaire annuelle, c'était une demande que vous nous présentiez régulièrement. Nous avons supprimé la taxe professionnelle. C'est quand même 4 milliards d'euro en moins, en particulier pour les entreprises industrielles. Nous avons décidé d'exempter de charges les Très Petites Entreprises qui embauchent un jeune ...Nous avons décidé d'exonérer jusqu'à SMIC multiplié par 2,4 de la quasi-totalité des charges des cotisations familiales portant sur les emplois. C'est un allègement supplémentaire pour les entrepreneurs, pour vous, sur les emplois que vous allez créer ou que vous avez créés, de 13 milliards d'euros"*²⁴¹

Ο οικονομικός πατριωτισμός του Ν. Σαρκοζί έχει βλέψεις να προσανατολίσει το ευρωπαϊκό και παγκόσμιο εμπόριο σε περισσότερη κρατική

(Ροδανός) (7/12/2007)· Παρέμβαση του Ν. Σαρκοζί στην VIIη συνάντηση της Ένωσης των μεσαίων επιχειρήσεων (ASMEP) στη Γερουσία (Παρίσι) (5/3/2008)

²³⁸ M. Hayes, *The New Right in Britain: An introduction to theory and practice*, ibid, σ. 30

²³⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Τουλούζη (11/3/2007)

²⁴⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κορμείγ-αν-Παριζί (6/3/2007)· στη Λίλ (28/3/2007)

²⁴¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη 19^η Έκθεση Επιχειρηματιών (1/2/2012)

παρέμβαση. Οι πολιτικοί του λόγοι για την βιομηχανία τονίζουν έντονα την ανάγκη για μια πιο επιθετική ευρωπαϊκή εμπορική πολιτική απέναντι στον παγκόσμιο ανταγωνισμό και την υποστήριξη της Γαλλικής και Ευρωπαϊκής βιομηχανίας, χωρίς όμως να απαρνιέται τις νεοφιλελεύθερες πεποιθήσεις του: *“Je veux être le Président qui proposera à nos partenaires la mise en oeuvre d’une véritable politique industrielle européenne et qui mettra en oeuvre une politique industrielle française...”*²⁴². Το οικονομικό πρόγραμμα του Ν. Σαρκοζί βασίζεται σε έναν βιομηχανικό καπιταλισμό και όχι σε έναν χρηματιστηριακό καπιταλισμό: *“... il n’y a pas de production sans économie de marché, il n’y a pas d’économie de marché sans un capitalisme familial, entrepreneurial et que le choix se fait entre le capitalisme familial, entrepreneurial et le capitalisme financier. J’ai fait le premier choix”*²⁴³.

Η πολιτική του αυτή πρόταση συνδέεται άμεσα με την επιθυμία του για μη εξαγορά των γαλλικών επιχειρήσεων από ξένα κεφάλαια, η οποία αντιτίθεται στη νεοφιλελεύθερη θεωρία: *“Je ne laisserai pas des entreprises françaises rachetées à la casse par des investisseurs étrangers dont je ne connaîtrais pas les intentions au prétexte que la Bourse avait baissé en pleine crise...Je pense que l’investissement que nous mettons sur la table pour sauver des PME innovantes françaises, c’était quand même mieux que, mes chers compatriotes, vous ne vous reveilliez le lendemain de la crise avec les grandes entreprises françaises ou les PME les plus innovantes rachetée à l’encran, parce que la bourse qui avait un coup au moral avait baissé et qu’il était facile de les racheter avec des capitaux venus de je ne sais où, pour un objectif que l’on connaît...”*²⁴⁴. Επίσης, είναι κατηγορηματικά αντίθετος στις επιχειρήσεις transnationales: *“Je n’accepte pas que nos grandes entreprises que je respecte et qui sont la force de la France ne se sentent françaises que quand elles ont besoin de l’Etat! Oh, je me souviens encore toutes les grandes entreprises du monde étaient soi-disant devenus transnationales; dans le grand bain du capitalisme financier, elles avaient, disait-on perdu leur nationalité...”*²⁴⁵. Τέλος, στα πλαίσια της προστασίας της γαλλικής βιομηχανίας προωθεί την

²⁴² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)

²⁴³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Γκράν Παλέ στο Παρίσι (16/3/2011)· στη Λίλ (28/3/2007)

²⁴⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σεν-συρ-Μερ (1/12/2009)

²⁴⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλούζη (29/4/2012)

αποκλειστική χρήση των γαλλικών τεχνολογιών: *“On ne peut pas vouloir une industrie compétitive et gérer les entrprises publiques au nom de la seule logique de la rentabilité à court terme sans les faire contribuer à la politique industrielle. On ne peut pas vouloir une politique industrielle et accepter que les entreprises publiques délaissent les technologies françaises au profit des technologies de pays qui n’accordant même pas la réciprocité en matière d’ouverture des marchés”*²⁴⁶.

Για να δημιουργηθεί ο καπιταλισμός των επιχειρηματιών και να μπορέσει η γαλλική βιομηχανία να είναι ανταγωνιστική, θα πρέπει να παρέχονται στις επιχειρήσεις τα κατάλληλα φορολογικά ερείσματα. Για τον λόγο αυτό, προτείνει την μείωση της φορολογίας με στόχο τις επενδύσεις και την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, και την αύξηση της φορολογίας σε επιχειρήσεις που καταργούν θέσεις εργασίας. Αυτό είναι ένα μέτρο που έρχεται να ενισχύσει την αποκατάσταση της εργασίας. Επίσης, προτείνει την φορολόγηση των επιχειρήσεων που δεν σέβονται το περιβάλλον και την οικολογία, που αποφασίζουν να αλλάξουν την έδρα της παραγωγής τους, προωθεί επιπλέον και την σύνδεση μεταξύ φορολογίας και εθνικότητας, σε περίπτωση που κάποιος γάλλος επιχειρηματίας δεν πληρώνει φόρους: *“On ne peut pas vouloir une industrie compétitive et surtaxer le travail et l’investissement. C’est pour cela que je veux taxer le pollueur plutôt que le travailleur”*²⁴⁷. *“je propose d’alléger la fiscalité du travail en taxant la pollution et la consommation, les importations des pays qui pratiquent le dumping écologique et le dumping social”*²⁴⁸. *“Protéger c’est encourager fiscalement les entrprises à investir et a créer des emplois au lieu d’en détruire. Je propose que les entreprises qui suppriment des emplois et désinvestissent payent le taux maximum de l’impôt sur les sociétés et qu’à l’inverse celles qui investissent beaucoup où qui créent beaucoup d’emploi en payent moins”*²⁴⁹. *“Il faut détaxer le travail qui se délocalise et taxer davantage ce qui est moins aisément délocalisable...”*²⁵⁰. *“Eh bien désormais, celui qui vivra à l’*

²⁴⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (27/4/2007)

²⁴⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (27/4/2007)

²⁴⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (13/4/2007)

²⁴⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κορμέιγ-αν-Παριζί (6/3/2007)

²⁵⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μέγαρο των Ηλυσίων (20/6/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)

*étranger comme un exilé fiscal, celui-là, sera obligé de payer ses impôts en France, parce que je ferai un lien entre fiscalité et nationalité*²⁵¹.

Μέσα στη γενική θεωρία του νεοφιλελεύθερου κράτους υπάρχουν κάποιες θολές περιοχές και αντιφατικά σημεία. Πράγματι, υπάρχει το πρόβλημα του πως ερμηνεύεται η μονοπωλιακή δύναμη. Όλοι οι νεοφιλελεύθεροι ήταν ενάντια σε οποιαδήποτε μορφή μονοπωλίου (ιδιωτική ή δημόσια), καθώς αν επικρατούσαν τα μονοπώλια, δεν θα λειτουργούσε σωστά η καπιταλιστική ελεύθερη αγορά. Ο Μ. Φρίντμαν είχε υποστηρίξει ότι «Το μονοπώλιο υφίσταται όταν ένα συγκεκριμένο άτομο ή επιχείρηση ασκεί έλεγχο σε ένα συγκεκριμένο προϊόν ή υπηρεσία για να καθορίσει τους όρους στους οποίους τα υπόλοιπα άτομα θα έχουν πρόσβαση σε αυτό. Κατά κάποιο τρόπο, η έννοια του μονοπωλίου είναι πολύ κοντά στην έννοια της ανταγωνιστικότητας, καθώς περικλείει την ατομική ανταγωνιστικότητα»²⁵². Με οικονομικούς όρους, αυτό το οποίο εννοεί ο Μ. Φρίντμαν είναι ότι υπάρχουν εταιρείες με σημαντική μονοπωλιακή δύναμη, ικανές να επηρεάσουν τις τιμές, την παραγωγή, τις επενδύσεις και άλλους παράγοντες, οι οποίοι με την σειρά τους επηρεάζουν τον τρόπο λειτουργίας των αγορών. Οι επιχειρήσεις αυτές είναι πιθανό να είναι σε ανταγωνιστική μονοπωλιακή σχέση με άλλες επιχειρήσεις²⁵³.

Από την δεκαετία του '60 η στάση των νεοφιλελευθέρων απέναντι στα μονοπώλια άρχισε να αλλάζει, και τα ιδιωτικά μονοπώλια νομιμοποιήθηκαν σαν ένα είδος οικονομικής οργάνωσης, με το σκεπτικό ότι τα μονοπώλια είναι ένα μεταβατικό φαινόμενο το οποίο θα αφανιστεί από τις δυνάμεις της ελεύθερης αγοράς²⁵⁴. Η τάση για επικράτηση των μονοπωλίων στην καπιταλιστική οικονομία ήταν πιο εμφανής τα πρώτα χρόνια του 21^{ου} αιώνα. Παρατηρούμε το τελευταίο τέταρτο του αιώνα ότι το μονοπωλιακό κεφάλαιο εξελίχθηκε σε ένα γενικευμένο και παγκόσμιο σύστημα μονοπωλίου, το οποίο αποτελεί την βάση

²⁵¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην Ελανκούρ (28/3/2012)

²⁵² M. Friedman, *Capitalism and Freedom*, 40η επετειακή έκδοση, εκδ. Univerisity of Chicago, Σικάγο & Λονδίνο, 2002, σ. 120

²⁵³ J. Bellamy Foster, R.W. McChesney, R. Jamil Jonna, "Monopoly and Competition in Twenty-First century capitalism", *Monthly review. An Independent Socialist Magazine*, τομ. 62, τχ. 11, Απρίλιος, 2011

²⁵⁴ K. Birch, "Market vs contract? The implications of contractual theories of corporate governance to the analysis of neoliberalism", *Ephemera. Theory & Politics in organization*, τομ. 17, N. 1, Φεβρουάριος 2017,

του παρόντος οικονομικού συστήματος. Πλέον το νεοφιλελεύθερο δόγμα είναι πλήρως συμφιλιωμένο με τα μονοπώλια και έγινε οπαδός τους, παρά την πίστη του στις ελεύθερες ανταγωνιστικές αγορές. Επομένως, σύμφωνα με έναν οπαδό του καπιταλισμού, τα μονοπώλια μειώνουν τους κινδύνους και αυξάνουν τα κέρδη, και κανένας λογικός επιχειρηματίας δεν επιθυμεί περισσότερη ανταγωνιστικότητα²⁵⁵. Με άλλα λόγια, οι νεοφιλελεύθεροι άρχισαν να υποστηρίζουν ακράδαντα ότι ο ανταγωνισμός συχνά καταλήγει σε μονοπώλιο ή ολιγοπώλιο, καθώς οι πιο δυνατές επιχειρήσεις θέτουν εκτός παιχνιδιού τις πιο αδύναμες. Οι περισσότεροι νεοφιλελεύθεροι θεωρητικοί δεν το θεωρούν αυτό προβληματικό (πρέπει, λένε, να μεγιστοποιήσουμε την αποδοτικότητα), υπό τον όρο ότι δεν υπάρχουν ουσιαστικά εμπόδια στην είσοδο των ανταγωνιστών. Πιο συγκεκριμένα, οι νεοφιλελεύθεροι θεωρητικοί αναγνωρίζουν και νομιμοποιούν μια αλήθεια του σύγχρονου καπιταλισμού, η οποία δύσκολα μπορεί να αγνοηθεί: η ύπαρξη τομέων στους οποίους η συγκέντρωση του κεφαλαίου είναι σημαντική και αυτό δημιουργεί από μόνο του μονοπώλια ή ολιγοπώλια. Οι περιπτώσεις αυτές είναι καλοδεχούμενες, καθώς δημιουργούν συνθήκες αποτελεσματικότητας²⁵⁶.

Ο Ν. Σαρκοζί είναι κατηγορηματικά αντίθετος στην ύπαρξη επιχειρήσεων στο γαλλικό έδαφος, που δημιουργούν μονοπώλια, καθώς αυτό είναι επιζήμιο για τους γάλλους καταναλωτές, αλλά και για την γαλλική οικονομία γενικότερα: *“Je demande aussi que les élus puissent réserver une partie de leurs marchés à des PME, car je connais trop la logique des grands entreprises concourent, font des prix plus bas que les PME, gagnent les marchés, plus de PME. Et à la minute ou se retrouve en situation de monopole, tout d’un coup, on s’aperçoit que les prix montent. Je ne veux pas de cela...”*²⁵⁷. Για τον λόγο αυτό επιθυμεί να προωθήσει την ανταγωνιστικότητα, η οποία θα περιορίσει τα μονοπώλια: *“Les salariés français n’ont pas à payer plus cher leurs produits qu’ailleurs, simplement parce qu’il n’y a pas assez de concurrence dans notre pays... Nous allons introduire de la*

²⁵⁵ J. Bellamy Foster, R.W. McChesney, R. Jamil Jonna, “Monopoly and Competition in Twenty-First century capitalism”, *ibid*

²⁵⁶ Ντ. Χάρβει, *Νεοφιλελευθερισμός. Ιστορία και παρόν*, *ibid*, σ. 100· G. Christakis, *L’Etat capitaliste à l’ère du néo-libéralisme*, *ibid*

²⁵⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μάρνη (15/3/2012)· στο Ρεσί (15/3/2012)

concurrence parce que nous n'acceptons pas qu'un certain nombre de groupes se répartissent le marché français pour avoir chacun leur zone d'influence et faire payer plus cher les consommateurs... Nous voulons introduire davantage de concurrence entre les grandes surfaces. Il ne s'agit pas du tout de multiplier les supermarchés ou les hypermarchés dans nos villes. Il s'agit de diversifier les enseignes parce que les abus de position dominante ne sont pas acceptables. J'étais l'autre jour dans une ville où toutes les grandes surfaces étaient du même groupe. C'est le hasard certainement? Et bien le hasard fait mal les choses..."²⁵⁸ · "On peut être parfaitement libéral et avoir une volonté politique industrielle. Ce n'est pas contradictoire. Et il y a la concurrence. Je n'oppose pas l'industrie à la concurrence. La concurrence est un stimulant et le monopole, un danger. Mais une politique de la concurrence efficace doit regarder à moyen terme..."²⁵⁹.

Στα πλαίσια της ελεύθερης αγοράς και του ανοίγματος των εθνικών οικονομιών, η νεοφιλελεύθερη θεωρία αποδέχεται ότι τα άτομα και οι επιχειρήσεις αποφεύγουν να πληρώσουν το πλήρες κόστος που τους αναλογεί, διαχέοντας το παθητικό τους εκτός της αγοράς. Η κλασική περίπτωση είναι αυτή της ρύπανσης, όπου άτομα και επιχειρήσεις αποφεύγουν το κόστος, διοχετεύοντας βλαβερά απόβλητα στο περιβάλλον, χωρίς να επιβαρύνονται οικονομικά. Ενώ οι νεοφιλελεύθεροι αναγνωρίζουν το πρόβλημα και κάποιοι δέχονται την περιορισμένη κρατική παρέμβαση, άλλοι υποστηρίζουν τη μη παρέμβαση, διότι η θεραπεία θα είναι χειρότερη από την ασθένεια. Ωστόσο, οι περισσότεροι θα συμφωνούσαν ότι εάν επρόκειτο να υπάρξουν παρεμβάσεις, αυτές θα έπρεπε να λειτουργήσουν μέσω των μηχανισμών της αγοράς (με φορολογικά κίνητρα ή υποχρεώσεις, δικαιώματα εμπορίας των ρυπαντών)²⁶⁰. Στην περίπτωση αυτή ο σαρκοζισμός εμφανίζεται διχασμένος. Από τη μία πλευρά, εκφράζει ένα είδος προστατευτισμού για τις ευρωπαϊκές και τις γαλλικές αγορές, επιβάλλοντας φορολογία σε προϊόντα που προέρχονται από χώρες που δεν σέβονται ορισμένους περιβαλλοντικούς κανόνες: *"Il est sain économiquement, et il est normal moralement que les produits qui ne respectent pas les règles environnementales supportent des taxes compensatoires. Si un pays*

²⁵⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βερμπερί (Ουάζ) (26/3/2008)

²⁵⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Άλστομ, Λα Ροσέλ (Σαρέντ Μαριτίμ) (5/2/2008)

²⁶⁰ Ντ. Χάρβει, *Νεοφιλελευθερισμός. Ιστορία και παρόν*, *ibid*, σ. 101

produit en polluant beaucoup alors qu' en Europe le règles sont strictes, il est normal de taxer la pollution contenue dans les importations en provenance de ces pays..."²⁶¹. Από την άλλη πλευρά, προτιμά την ύπαρξη βιομηχανικών μονάδων, που θα δημιουργήσουν θέσεις εργασίας και θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της χώρας, από ότι περισσότερους χώρους πρασίνου. Για την ακρίβεια υποστηρίζει μια σταθερή ανάπτυξη (*développement durable*): *"Et j' en ai assez qu' on parle des usines en disant "ça pollue", "c'est géant". Mais le jour où il y aura dans nos villes que des jardins, où est-ce que vous irez travailler?... Nous voulons le développement durable, mais l'industrie, c'est une source de richesse, de croissance et d' emploi..."*²⁶² · *"Et on peut parfaitement avoir une industrie forte et des préoccupations environnementales lourdes, mais le jour où dans vos régions il n' y a plus d' industrie, où iront travailler vos enfants? Et le jour où dans vos régions il n' y a plus d' industrie à qui les entrepreneurs de services iront-ils vendre leurs services, car l' industrie est la première consommatrice des services. Bien sûr il faut des jardins, des espaces verts, naturellement il faut que l' on sache construire proprement, mais la France doit rester une terre de production..."*²⁶³. Ο Ν. Σαρκοζί εμφανίζεται πιο μετριοπαθής, συμφωνώντας με τους νεοφιλελεύθερους στην μη ύπαρξη κρατικής παρέμβασης, η οποία όμως δεν πρέπει να είναι χωρίς όρια.

Ο νεοφιλελευθερισμός ως οικονομική θεωρία εκθειάζει έναν οικονομικό τρόπο διακυβέρνησης, ο οποίος βασίζεται σε « ειδικούς» και τεχνοκράτες και λιγότερο σε εκπροσώπους δημοκρατικά εκλεγμένους από τον λαό. Η διακυβέρνηση βάσει της αρχής της πλειοψηφίας θεωρείται δυνητική απειλή για τα ατομικά δικαιώματα και τις συνταγματικές ελευθερίες. Η δημοκρατία θεωρείται πολυτέλεια, δυνατή μόνο υπό συνθήκες σχετικής αφθονίας συνδυασμένης με την ισχυρή παρουσία της μεσαίας τάξης, για να εγγυάται την πολιτική σταθερότητα. Έτσι οι νεοφιλελεύθεροι τείνουν να ευνοούν τη διακυβέρνηση από τεχνοκράτες και ελίτ. Εκφράζεται μια ισχυρή προτίμηση στη διακυβέρνηση με εκτελεστικές διαταγές και δικαστικές αποφάσεις, παρά με δημοκρατική και κοινοβουλευτική διαδικασία λήψης αποφάσεων. Κατά

²⁶¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (28/3/2007)

²⁶² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για την Βιομηχανική πολιτική της Γαλλίας στο Σαιν-Ναζαίρ (Λουάρ Ατλαντίκ) (25/1/2011)

²⁶³ Ευχές του Ν. Σαρκοζί στους οικονομικούς φορείς στη Τουλούζη (13/11/2011)

συνέπεια, οι νεοφιλελεύθεροι υποστηρίζουν την πολιτική αυτονομία των Κεντρικών Τραπεζών. Αυτή η θεωρητική πρόταση τέθηκε σε εφαρμογή στην Ευρωζώνη με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). Κύριος στόχος είναι ο περιορισμός της επιρροής της κοινής γνώμης στις αποφάσεις για την νομισματική πολιτική. Αυτό μπορεί να αποδειχτεί κρίσιμο σε περιόδους κρίσεων, εφόσον οι Κεντρικές Τράπεζες προτιμούν να προστατεύουν την ισχύ του νομίσματος περισσότερο από την εργασία ²⁶⁴.

Η σαρκοζική ιδεολογία υποστηρίζει την «άμεπτη δημοκρατία» (*“démocratie irréprochable”*), στην οποία ο διαχωρισμός των εξουσιών είναι εμφανής, η Βουλή και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι υπόλογοι των πράξεων τους και η τοποθέτηση ανθρώπων σε καίρια πόστα θα γίνεται ύστερα από έγκριση της Βουλής: *“La démocratie irréprochable ce n’est pas une démocratie où l’exécutif est tout et le Parlement rien. C’est une démocratie où le Parlement contrôle l’exécutif et a les moyens de le faire. La démocratie irréprochable c’est un Président qui s’explique devant le Parlement. C’est un Président qui gouverne. C’est un Président qui assume. On n’élit pas un arbitre mais un leader qui dira avant tout ce qu’il fera et surtout qui fera après tout ce qu’il aura dit!”*²⁶⁵. *“Je veux une démocratie irréprochable et un Etat impartial. Je veux que les nominations aux postes les plus importants soient approuvées par le Parlement avec une majorité qualifiée qui permette à l’opposition d’avoir un mot à dire...Je veux une démocratie irréprochable fondée sur le principe de l’équilibre des pouvoirs mais je ne souhaite pas que l’Etat soit paralysée par un jeu de contre-pouvoir dont le seul but serait de se contrecarrer les uns les autres...”*²⁶⁶. Επιπρόσθετα, ο Ν. Σαρκοζί παρόλο που είναι ευρωπαϊστής και εμπιστεύεται τους ευρωπαϊκούς θεσμούς, υποστηρίζει ότι ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας πρέπει να περιοριστεί και να μην έχει ως κύρια αρμοδιότητα την προστασία του νομίσματος, και, άρα τον έλεγχο του πληθωρισμού. Η προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και η δημιουργία θέσεων εργασίας είναι οι κεντρικές προτεραιότητες: *“Certes la France seule ne peut pas influencer toute seule la*

²⁶⁴ Ντ. Χάρβει, *Νεοφιλελευθερισμός. Ιστορία και παρόν*, ibid, σ. 99-100· G. Christakis, “L’Etat capitaliste à l’ère du néo-libéralisme”, ibid

²⁶⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

²⁶⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)· στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2010)

politique monétaire de la BCE. Mais il nous appartient à nous Français de déclencher ou non une offensive diplomatique pour obtenir de nos partenaires qu'ils fassent pression sur la BCE et surtout pour que l'on mette en place un véritable gouvernement économique de l'Europe face à une banque centrale qui ne peut pas continuer à n'avoir de comptes à rendre à personne"²⁶⁷. *"Nous sommes des Européens convaincus, mais nous n'avons pas créé la deuxième monnaie du monde pour laisser la priorité du gouverneur de la banque centrale européenne, considérer que cette monnaie doit lutter contre une inflation qui n'existe plus, et ne pas le mettre au service de la croissance et de l'emploi"*²⁶⁸. *"Je veux rendre hommage à l'action de la BCE, je veux dire ma conviction que la BCE doit être indépendante mais pour que l'action de la BCE trouve toute sa pleine mesure elle doit pouvoir discuter avec un gouvernement économique..."*²⁶⁹. *"La crise bancaire a montré à quel point le dialogue entre la BCE et les Etats membres était utile sans qu'à aucun moment l'indépendance de la BCE ait été le moins du monde remise en cause. Elle a montré que l'on ne pouvait pas gouverner l'économie européenne seulement avec des critères comptables..."*²⁷⁰. *"Après ce que nous avons fait pour sauver l'Euro, je veux poser non seulement le problème des frontières mais aussi celui du rôle de la BCE dans le soutien à la croissance... Si l'on ne change pas l'Europe, si l'on ne fait pas l'Europe de la production, l'Europe de l'investissement, nous n'aurons pas la croissance. Si la BCE ne soutient pas la croissance, nous n'aurons pas assez de croissance..."*²⁷¹.

Όλα τα μέτρα που προτείνει βρίσκονται πίσω από την βασική του επιδίωξη να ηθικοποιήσει τον καπιταλισμό, ασκώντας άμεση κριτική στην απάνθρωπη πλευρά του, που δεν υπολογίζει τους εργάτες και τους κόπους τους μπροστά στον πλουτισμό: *"Je veux être le Président qui s'efforcera de moraliser le capitalisme parce que je ne crois pas à la survie d'un capitalisme sans morale et sans éthique"*²⁷². *"Je crois à la force créatrice du capitalisme mais je suis convaincu que le capitalisme ne peut pas survivre sans une éthique, sans le respect d'un*

²⁶⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (28/3/2007)

²⁶⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλούζη (11/4/2007)

²⁶⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (21/10/2008)

²⁷⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νιμ (Γκαρ) (5/5/2009)

²⁷¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)

²⁷² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Παλάτι των Βερσαλλιών (14/1/2007)

certain nombre de valeurs spirituelles, sans l'humanisme"²⁷³. *"je ne crois pas à la pérennité d'un capitalisme dans lequel l'homme ne compterait pas, ... Je ne crois pas à la survie d'un capitalisme où toute propriété est diluée dans la Bourse..."*²⁷⁴.

Τέλος, ο σαρκοζισμός θίγει το ζήτημα του καταμερισμού των καρπών της συλλογικής προσπάθειας στο εσωτερικό των επιχειρήσεων. Είναι υπέρ της συμμετοχής των εργαζομένων στα κέρδη της επιχείρησης, εφόσον αυτοί συμβάλλουν στην οικονομική πρόοδο της επιχείρησης, στα πλαίσια πάντα της απελευθερωμένης αγοράς εργασίας: *"Je veux également aborder la question de la répartition des fruits de l'effort collectif. Ce n'est pas un sujet tabou. Il n'est pas normal que dans une entreprise, des salariés qui se donnent du mal, qui en assurent le succès ne soient pas associés aux fruits de sa croissance. Je suis pour l'économie de marché, chacun le sait, mais la question du partage du profit, pas du partage du travail, est une question légitime..."*²⁷⁵. *"La loi à venir sur la participation et l'intéressement s'inscrit exactement dans cette perspective de rééquilibrage entre le capital et le travail. Ne pas donner tous les bénéfices aux dirigeants et aux actionnaires, en destiner une part plus grande à ceux qui par leur travail ont créé la richesse, redonner un pouvoir d'achat aux travailleurs sans alourdir les charges fixes de l'entreprise et ainsi remettre le capitalisme à l'endroit, voilà l'autre révolution qu'il nous faut entreprendre"*²⁷⁶.

1.2.2.3. Ρύθμιση - Ηθικοποίηση του Καπιταλισμού

Παρόλο που ο Ν. Σαρκοζί δικεδικεί το δικαίωμα του να είναι φιλελεύθερος, οι πολιτικοί του λόγοι καταγγέλουν συχνά το *laisser-faire, laisser-passer*, καταδεικνύοντας μια δυσπιστία στην παγκοσμιοποιημένη αγορά, χωρίς κανόνες, ηθική και τροχοπέδη. Η λέξη «καπιταλισμός» εμφανίζεται συνέχεια

²⁷³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)

²⁷⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)

²⁷⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βερμπερί (Ουάζ) (26/5/2008)

²⁷⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)

στον λόγο του και χρησιμοποιείται χωρίς ταμπού²⁷⁷: *“Je crois dans la force créatrice du capitalisme...”*²⁷⁸. *“Le capitalisme ce n’ est pas la primauté donnée au spéculateur. C’ est la primauté donnée à l’ entrepreneur, le capitalisme c’ est la récompense du travail, de l’ effort et de l’ initiative”*²⁷⁹. *“Nous avons une tâche immense à accomplir: refonder le capitalisme mondial en redonnant le premier rôle à l’ entrepreneur et au travailleur et non plus au spéculateur... Dans mon esprit, refonder le capitalisme c’ est moins de spéculation, moins de rents mais davantage de liberté d’ entreprendre, davantage de récompense de l’ effort et du travail”*²⁸⁰. *“.... C’ est remplacer le capitalisme financier par un capitalisme d’ entrepreneurs...”*²⁸¹.

Κατά την διάρκεια της προεκλογικής περιόδου για τις Προεδρικές εκλογές του 2007, ο Ν. Σαρκοζί άρχισε να καταγγέλει τις βιαιότητες και καταχρήσεις του καπιταλιστικού συστήματος, στο οποίο ο άνθρωπος δεν είχε αξία και ο επιχειρηματίας δεν είχε καμία ευθύνη απέναντι στους εργαζόμενους²⁸². Για τον λόγο αυτό, ο σαρκοζισμός έχει σαν στόχο να «ηθικοποιήσει» τον καπιταλισμό και να τον μετατρέψει σε έναν καπιταλισμό με αρχές, αξίες και ηθική: *“Je veux être le Président qui s’ efforcera de moraliser le capitalisme parce que je ne crois pas à la survie d’ un capitalisme sans morale et sans éthique...”*²⁸³. *“.... le capitalisme ne peut pas survivre sans une éthique, sans le respect d’ un certain nombre de valeurs spirituelles, sans l’ humanisme...”*²⁸⁴. *“Je veux être le Président d’ une France qui travaille à humaniser et à moraliser la mondialisation”*²⁸⁵.

²⁷⁷ D. Mayaffre, “Vocabulaire et discours électoral de Sarkozy: entre modernité et pétainisme”, *Pensée*, N. 352, Δεκέμβριος, 2007, σ. 78

²⁷⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)· στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στη Τουλόν (7/2/2007)· στη Μπεζανσόν (13/3/2007)

²⁷⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλον (25/9/2008)

²⁸⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Οτ-Σαβουά (23/10/2008)

²⁸¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Πλατεία Ομονοίας (15/3/2012)

²⁸² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)· στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)

²⁸³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

²⁸⁴ Πολιτικός λόγος του Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στη Μπεζανσόν (13/3/2007)

²⁸⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλόν (7/2/2007)

Δεν διστάζει, επίσης, να καταγγείλει τις καταχρήσεις του καπιταλιστικού συστήματος (τον παράνομο πλουτισμό, τις πλασματικές συντάξεις, και τα υψηλά αποθεματικά συγκεντρωμένα στα χέρια λίγων...), και τα “αφεντικά αλήτες” (patrons voyous): *“Je me bats pour la liberté et le capitalisme. Mais je n’accepte pas que ceux qui ont conduit leur entreprise à la ruine partent avec un golden parachute et les indemnités scandaleuses”*²⁸⁶. *“De même que je n’accepte pas que dans une entreprise l’on puisse réserver des plans de stock-options pour quelques-uns, et ignorer l’immense majorité des salariés qui tous concernent à la production de richesses de l’entreprise”*²⁸⁷. *“Je veux être le Président qui donnera la primauté à l’entrepreneur et au travailleur sur le spéculateur et le rentier, qui mettra un terme au scandale des parachutes en or et à l’injustice des stocks options réservées à quelques-uns”*²⁸⁸. *“Comment les patrons pourraient-ils avoir une autorité s’ils n’acceptent pas de mettre les patrons voyous à l’index?”*²⁸⁹. *“Vous en avez assez ... que l’on ne puisse pas dénoncer l’accaparement du pouvoir par la technocratie ou montrer du doigt le patrons voyous sans être aussitôt accusé de démagogie”*²⁹⁰.

Υποστηρίζοντας ότι κινητήρια δύναμη για την ανάπτυξη της οικονομίας είναι η εργασία, επιθυμεί την δημιουργία ενός καπιταλισμού επιχειρηματιών, οι οποίοι θα συμβάλλουν στην αναζωογόνηση της οικονομικής δραστηριότητας: *“Je veux donner la priorité à l’entrepreneur et au travailleur sur le spéculateur et le rentier”*²⁹¹. *“Le capitalisme ce n’est pas la primauté donnée au spéculateur. C’est la primauté donnée à l’entrepreneur, le capitalisme c’est la récompense du travail, de l’effort et de l’initiative”*²⁹². *“Nous avons une tâche à accomplir: refonder le capitalisme mondial en redonnant le premier rôle à l’entrepreneur et au travailleur et non plus au spéculateur.... Dans mon esprit, refonder le capitalisme c’est moins de spéculation, moins de rents mais davantage de liberté d’entreprendre,*

²⁸⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λυών (5/4/2007)

²⁸⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (13/4/2007)

²⁸⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)

²⁸⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)

²⁹⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)

²⁹¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρουέν (24/4/2007)· στο Κλερμόν Φεράν (27/4/2007)

²⁹² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)

d'avantage de récompense de l'effort et du travail"²⁹³. "... c' est remplacer le capitalisme financier par un capitalisme d'entrepreneurs..."²⁹⁴.

1.3. Συμπεράσματα

Η νεοφιλελεύθερη ιδεολογία επέστρεψε το 1970, ως απάντηση στην οικονομική κρίση, που μάστιζε τις ισχυρές βιομηχανικές καπιταλιστικές χώρες. Η κρίση σηματοδότησε την έναρξη ενός μακρού κύματος χαμηλής ανάπτυξης. Ο νεοφιλελευθερισμός είχε ως στόχο να λύσει τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν από το παλιό οικονομικό καθεστώς, προτείνοντας πολύ συγκεκριμένες λύσεις. Ο φιλελευθερισμός είναι πάνω από όλα μια φιλοσοφία και ύστερα μια πολιτική. Ο φιλελευθερισμός αυτός μπορεί να είναι οικονομικός και πολιτισμικός.

Ο Ν. Σαρκοζί ανέλαβε την σοβαρή δουλειά της ιδεολογικής ανανέωσης της γαλλικής δεξιάς. Διατείνεται ότι είναι φορέας ηγεμονίας και εκφράζει μια φιλελεύθερη αναδόμηση. Επόμενως, ένα από τα διακυβεύματα της έρευνάς μας ήταν το αν ο Ν. Σαρκοζί υπήρξε φορέας ενός νέου οικονομικού δόγματος, καθώς βαθύτερη επιθυμία του σαρκοζισμού ήταν η διατύπωση ενός νέου οικονομικού προγράμματος. Όλοι όσοι υποστήριξαν την άποψη ότι ο Ν. Σαρκοζί είναι ο πρώτος πραγματικός νεοφιλελεύθερος Πρόεδρος της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας διατύπωσαν επιφανειακές κρίσεις και οδηγήθηκαν σε επιφανειακά συμπεράσματα. Ο 6^{ος} Πρόεδρος είναι ένας αντιφατικά νεοφιλελεύθερος που δεν διστάζει να προτείνει πολιτικές που παραπέμπουν σε έναν σύγχρονο οικονομικό πατριωτισμό με ισχυρά στοιχεία κρατικού παρεμβατισμού. Κατά την διάρκεια των δύο προεκλογικών περιόδων (2007, 2012) οι πολιτικοί του λόγοι έδιναν την εικόνα ενός φιλελεύθερου μεταρρυθμιστή σε μία Γαλλία η οποία μαστιζόταν από την υψηλή ανεργία και την χαμηλή αγοραστική δυνατότητα, αλλά και του προστάτη των εργαζομένων, οι οποίοι απειλούνταν από τις μετακινήσεις των εργοστασίων, από την παγκοσμιοποίηση και τις αδυσώπητες ελεύθερες αγορές.

²⁹³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Οτ-Σαβουά (23/10/2008)

²⁹⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)

Ως Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας συνδύασε νεοφιλελεύθερες με κρατικίστικες μεταρρυθμίσεις.

Με άλλα λόγια, ο νεοφιλελευθερισμός του Ν. Σαρκοζί μετριάζεται από ισχυρά στοιχεία οικονομικού πατριωτισμού. Πράγματι, είναι νεοφιλελεύθερος όταν υποστηρίζει την πίστη του στην ελεύθερη αγορά και την οικονομία της αγοράς. Έχοντας σαν σύνθημά του την πρόταση ότι η «Γαλλία δεν εργάζεται αρκετά» προωθεί την βασική πεποίθηση των νεοφιλελευθέρων ότι η οικονομία χρειάζεται περισσότερη ευελιξία, με βασικό στόχο την απελευθέρωση των δυνάμεων εργασίας μέσω της κατάργησης της 35ωρης διάρκειας εργασίας, της πρόωρης συνταξιοδότησης και της αύξησης των ορίων συνταξιοδότησης στα 65 έτη. Προωθεί την μείωση των δημοσίων δαπανών και της γραφειοκρατίας, με μείωση του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων (μη αντικατάσταση όσων συνταξιοδοτούνται), αλλά και την μείωση της φορολογίας προτείνοντας φορολογικές απαλλαγές, με μη φορολόγηση του εισοδήματος από τις επιπλέον ώρες εργασίας και την φορολόγηση με βάση την μόλυνση. Επιπρόσθετα, βασική του επιθυμία είναι η δημιουργία μιας κοινωνίας ιδιοκτητών, καθώς η απόκτηση ατομικής ιδιοκτησίας εκλαμβάνεται ως ένα είδος ασφάλειας και ανεξαρτησίας. Τέλος, στο στόχαστρο του μπαίνει το κράτος πρόνοιας και όσοι παίρνουν επιδόματα. Στόχος είναι το κράτος να βρίσκεται στην υπηρεσία όσων το έχουν πραγματικά ανάγκη, να μειωθεί η φτώχεια και να αποκατασταθεί η εργασία.

Ο οικονομικός πατριωτισμός επανήλθε, ως πολιτική επιλογή, στη 5^η Γαλλική Δημοκρατία στις προεκλογικές περιόδους του 2007 και 2012, και με την πενταετή θητεία του Ν. Σαρκοζί, καθώς ήταν ταμπού εξαιτίας της πίστης των προηγούμενων Προέδρων στην ελεύθερη αγορά, στην απορρύθμιση των αγορών και στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Αρχικά, υπενθυμίζοντας ότι η προστασία της Γαλλίας, της οικονομίας και του κοινωνικού της μοντέλου θα επιτυγχανόταν από την ενίσχυση των ευρωπαϊκών συνόρων, απαίτησε την αναθεώρηση της Συμφωνίας του Σέγκεν για την ελεύθερη διακίνηση των προϊόντων και ανθρώπων και υπογράμμισε την ανάγκη τα δημόσια χρήματα να επενδύονται αποκλειστικά στις επιχειρήσεις που παράγουν στο ευρωπαϊκό έδαφος, καθώς και ένα μέρος των δημόσιων αγορών να είναι προσανατολισμένο στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, προκειμένου να προστατευθεί η Γαλλία και η Ευρώπη από τις καταχρήσεις της παγκοσμιοποίησης. Στη συνέχεια, το κράτος

θα προστάτευε και θα χρηματοδοτούσε τις επιχειρήσεις εκείνες που θα αντιμετώπιζαν οικονομικές δυσκολίες. Ο Ν. Σαρκοζί δίνει μια πολύ συγκεκριμένη διάσταση στον οικονομικό του πατριωτισμό υιοθετώντας την πολιτική της εγγύτητας (*réciprocité*), υπενθυμίζοντας με αυτό τον τρόπο ότι οι επιχειρήσεις έχουν μια εθνικότητα. Σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία, ο οικονομικός πατριωτισμός αποτελεί το τελευταίο ανάχωμα στις καταχρήσεις του καπιταλιστικού συστήματος, και γι' αυτό τον λόγο επιθυμεί την ηθικοποίηση του καπιταλισμού και την μετατροπή του σε έναν επιχειρηματικό καπιταλισμό, ο οποίος θα διέπεται από αρχές, αξίες και ηθική. Στα πλαίσια ενός σωστού καπιταλισμού ο στόχος είναι ένας, η πλήρης απασχόληση, καθώς το πρόβλημα της Γαλλίας είναι ότι δεν εργάζεται αρκετά. Η εργασία βρίσκεται στην καρδιά της σαρκοζικής ιδεολογίας και είναι μία αξία υψίστης σημασίας, και γι' αυτό τον λόγο είναι προτιμότερο να βοηθηθούν οι άνθρωποι που χάνουν την δουλειά τους εκπαιδεύοντάς τους.

Γίνεται ευκρινές σε αυτό το σημείο η νεωτερικότητα και το διφορούμενο στην σαρκοζική οικονομική πολιτική. Επομένως συμπεραίνουμε ότι οι πολιτικοί λόγοι του Ν. Σαρκοζί παραπέμπουν σε ένα νεοφιλελεύθερο οικονομικό πατριωτισμό. Για να έχουμε μια πιο ολοκληρωμένη και ακριβή εικόνα της οικονομικής του πολιτικής, θα μελετήσουμε και τις προτάσεις του κατά την διάρκεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Νεοφιλελευθερισμός και Σαρκοζισμός στα χρόνια της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης

Λίγους μήνες μετά την εκλογή στο Προεδρικό αξίωμα, το Μάιο του 2007, ξέσπασε η παγκόσμια οικονομική κρίση, η οποία ήταν η πιο βίαιη από το 1929, αποτελώντας μια καινούργια πρόκληση για τον Ν. Σαρκοζί, και για την ρήξη που επιθυμούσε να υλοποιήσει. Μετά τα χρυσά τριάντα χρόνια του καπιταλισμού, που έφτασαν στο τέλος τους την δεκαετία του 1970, ακολούθησαν και τα τριάντα νεοφιλελεύθερα χρόνια του καπιταλισμού. Μήπως, η παγκόσμια οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2008, σηματοδότησε την ανάδειξη μιας νέας οικονομικής θεωρίας που θα διαδεχόταν τον νεοφιλελευθερισμό;

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναλυθούν οι πολιτικές που υιοθέτησε ο Ν. Σαρκοζί προκειμένου να ρυθμιστεί η οικονομία σε επίπεδο εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές. Το κεφάλαιο αυτό είναι χωρισμένο σε τρεις ενότητες. Στη πρώτη ενότητα θα γίνει μια σύντομη παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Στη δεύτερη ενότητα θα αναλυθούν τα χαρακτηριστικά του νεοφιλελευθερισμού στα χρόνια της κρίσης, και στη τρίτη ενότητα θα μελετηθεί ο σαρκοζικός νεοφιλελευθερισμός υπό το πρίσμα της οικονομικής κρίσης.

2.1. Παγκόσμια οικονομική κρίση : θεωρητικό πλαίσιο

Η οικονομική κρίση που ξέσπασε το καλοκαίρι του 2008 και εντάθηκε το Σεπτέμβριο του 2008 με τις υποθήκες των δανείων στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, μπορεί να θεωρηθεί ως ορόσημο στην ιστορία του καπιταλισμού. Η αρχή του τέλους επήλθε το Σεπτέμβριο του 2008, με την πτώχευση της Lehman Brothers. Από την αρχή η οικονομική αυτή αναταραχή πήρε απρόβλεπτες διαστάσεις. Το σοκ που προκάλεσε σταδιακά κλόνισε την εύθραστη χρηματιστηριακή δομή, που είχε οικοδομηθεί τις προηγούμενες δεκαετίες και

αποσταθεροποίησε την πραγματική οικονομία. Σύντομα έγινε προφανές ότι ο καπιταλισμός έμπαινε σε μια βαθιά κρίση, μια Μεγάλη Ύφεση («Great Contraction»)²⁹⁵, ενθύμιο της Μεγάλης Ύφεσης του 1930.

Για παραπάνω από τρείς δεκαετίες, ο νεοφιλελευθερισμός αναδόμησε την παγκόσμια πολιτική οικονομία. Στην αυγή της νέας δεκαετίας, ο νεοφιλελευθερισμός και οι οικονομικές του αρχές, που επικράτησαν στον Δυτικό Κόσμο από το 1970 και ύστερα, τέθηκαν υπό αμφισβήτηση. Όπως διατυπώθηκε και παραπάνω, το κεντρικό στοιχείο του νεοφιλελευθερισμού αποτέλεσε το αξίωμα ότι οι ελεύθερες αγορές, στις οποίες τα άτομα μεγιστοποιούν τα υλικά τους συμφέροντα, αποτελούν τον καλύτερο τρόπο για την ικανοποίηση των ανθρώπινων φιλοδοξιών, και οι αγορές πιο συγκεκριμένα προτιμώνται από τα κράτη, τα οποία είναι αναποτελεσματικά, καθώς περιορίζουν την ελεύθερη αγορά. Με άλλα λόγια, στόχος ήταν η μεταφορά της οικονομικής δύναμης και του ελέγχου από τις κυβερνήσεις στις ιδιωτικές αγορές. Πολιτικά, η νίκη του νεοφιλελευθερισμού σηματοδότησε την ήττα της κεντρο-αριστεράς, με όρους οργανωτικούς και πολιτικών ιδεών. Η νίκη της δεξιάς και η προτίμηση για δυνατά και ισχυρά ατομικά συμφέροντα αντικατέστησε τις κολλεκτιβιστικές ιδέες. Στα μέσα της δεκαετίας του '90, τα κόμματα της αριστεράς άρχισαν να αποδέχονται και να υιοθετούν στα προγράμματά τους ορισμένες από τις βασικές αρχές του νεοφιλελευθερισμού, ενώ ταυτόχρονα προσπάθησαν να διατηρήσουν ορισμένες βασικές αρχές της αριστεράς, όπως για παράδειγμα τις δημόσιες και κοινωνικές υπηρεσίες. Οι ηγέτες που υποστήριξαν αυτή τη μορφή του νεοφιλελευθερισμού δεν ήταν άλλοι από τον Μπίλ Κλίντον (Bill Clinton) και Τόνι Μπλέρ (Tony Blair)²⁹⁶.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 ταρακούνησε τα ιδεολογικά θεμέλια του νεοφιλελευθερισμού, και έκανε αρκετούς να υποστηρίξουν ότι οι πολιτικές του οδήγησαν στο ξέσπασμα της παγκόσμιας κρίσης. Η κρίση αυτή αποτελεί την τέταρτη δομική κρίση στην ιστορία του καπιταλιστικού συστήματος από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Ο καθένας από αυτούς τους σεισμούς αποτέλεσε την αφετηρία για την εγκαθίδρυση μιας νέας κοινωνικής τάξης και

²⁹⁵ G. Duménil, D. Lévy, *The crisis of Neoliberalism*, εκδ. Harvard University, ΗΠΑ, 2013, σ. 1

²⁹⁶ C. Crouch, *The strange non-death of neoliberalism*, *ibid*, σ. 162

μετέβαλε τις διεθνείς σχέσεις²⁹⁷. Η παρούσα κρίση σηματοδοτεί την έναρξη μιας παρόμοιας διαδικασίας αλλαγής και αποτελεί καμπή στην ιστορία του καπιταλισμού και της νεοφιλελεύθερης οικονομικής σκέψης.

Η οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2007 είναι χωρίς προηγούμενο στην μεταπολεμική οικονομική ιστορία. Πράγματι, η κρίση στην Ευρώπη εξελίχθηκε στην πιο σημαντική οικονομική και πολιτική κρίση στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προηγήθηκε μια περίοδος, η οποία χαρακτηριζόταν από μια γρήγορη ανάπτυξη του χρήματος, από αφθονία στη ρευστότητα, και από την αύξηση της φούσκας των ακινήτων. Παρόμοιες κρίσεις είχαν λάβει χώρα και στο παρελθόν, όπως για παράδειγμα στις χώρες της Σκανδιναβίας στις αρχές του 1990 και στις Ασιατικές χώρες στα τέλη του 1990, αλλά ήταν κυρίως σε τοπικό-περιφερειακό επίπεδο. Η βασική διαφορά έγκειται στο γεγονός, ότι όπως κατά την διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης το 1930, η παρούσα κρίση είναι παγκόσμια. Το ερώτημα που προέκυψε την πρώτη περίοδο της κρίσης ήταν αν ο νεοφιλελευθερισμός ήταν καταδικασμένος ή θα ανακτούσε και πάλι την χαμένη δόξα του. Με το πέρασμα των χρόνων, οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές ενισχύθηκαν, η οικονομική κατάρρευση αποφεύχθηκε, η ύφεση των ετών 2008-2009 περιορίστηκε, ενώ παράλληλα παρατηρήθηκε ανάκαμψη στα τέλη του 2009, η οποία επιβεβαιώθηκε σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες το 2010 με ορισμένες εξαιρέσεις. Επομένως, αυτά τα οποία είναι σημαντικά να αναλυθούν είναι τα βασικά ιδεολογικά χαρακτηριστικά που προσέλαβε ο νεοφιλελευθερισμός κατά την διάρκεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης²⁹⁸.

²⁹⁷ G. Duménil, D. Lévy, *The crisis of Neoliberalism*, *ibid*, σ. 2

²⁹⁸ N. Crafts, "The Eurozone: If only it were the 1930s", *VOX CEPR'S Political Policy Portal*, 2013, <http://www.voxeu.org:CEPR> (Ημερομηνία πρόσβασης 5/4/2014). M. Karamessini, "Global Economic crisis and the European Union: Implications, Policies and Challenges", σ. 111, στο E. Papadopoulou, G. Sakellariadis (επιμ.), *The Political Economy of Public Debt & Austerity in the EU*, εκδ. Transform, Βρυξέλλες, 2012, σ. 111-121. M. Copelovitch, J. Frieden, St. Walter, "The Political Economy of the Euro Crisis", *Comparative Political Studies*, τομ. 49, τχ. 7, 2016, σ. 811-840

2.2. Ο νεοφιλελευθερισμός στα χρόνια της οικονομικής κρίσης

Οι περίοδοι των οικονομικών κρίσεων προκαλούν διαφόρων ειδών κριτικές για τα οικονομικά συστήματα που επικρατούσαν. Επομένως, δεν προκαλεί έκπληξη ότι η πρόσφατη οικονομική κρίση ώθησε την επανεξέταση του τρόπου λειτουργίας της ελεύθερης αγοράς. Τα πρώτα χρόνια που ακολούθησαν την παγκόσμια οικονομική κρίση οι κυβερνήσεις, όπως επίσης και οι αναλυτές, ανακάλυψαν ξανά τις αρετές του κρατικού παρεμβατισμού. Από την αρχή υπήρχε μια ομοφωνία ως προς τις αιτίες της κρίσης: απορρύθμιση των αγορών, παγκόσμιες ανισορροπίες και υπερχρηματοδοτήσεις. Με άλλα λόγια, στοχοποιήθηκαν οι αγορές, οι τράπεζες και ο καπιταλισμός. Εντούτοις, δεν υπήρχε ομοφωνία ως προς το ποιά θα έπρεπε να είναι η λύση για την αντιμετώπιση της κρίσης. Οι κεϋνσιανές πολιτικές που αρχικά υιοθετήθηκαν από μια μεγάλη πλειοψηφία χωρών, γρήγορα δέχθηκαν επίθεση ύστερα από το ξέσπασμα του ελληνικού δημοσιονομικού χρέους²⁹⁹.

Παρόλο που η απορρύθμιση του οικονομικού συστήματος θεωρήθηκε ως η κύρια αιτία για την κρίση, η λύση που προωθήθηκε δεν ήταν η πλήρης απόρριψη της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας, αλλά η ενίσχυση των πολιτικών που βασιζόνταν στην ελεύθερη αγορά. Η επικράτηση των νεοφιλελεύθερων πολιτικών απέδειξε επί της ουσίας τον ηγεμονικό χαρακτήρα του νεοφιλελεύθερου δόγματος. Πράγματι, στα χρόνια που ακολούθησαν, η κρίση χρησιμοποιήθηκε ως το άλλοθι για την επιβολή λιτότητας και για την ενίσχυση του φιλελεύθερου αυταρχισμού στο εσωτερικό της Ε.Ε.³⁰⁰

²⁹⁹ O.-M. Hartwich, "Neoliberalism: The Genesis of a Political Swearword", *CIS Occasional Paper 114*, 21, Μάιος, 2009, www.ortedu.uy (Ημερομηνία Πρόσβασης 3/12/2012). N. Melloni, "The Political Economy of post-crisis economic policies", 2013, www.progressiveeconomy.eu (Ημερομηνία Πρόσβασης 5/6/2016)

³⁰⁰ J. Jager, E. Springler, "Debating the future of Europe. Critical political economy and post-keynesian perspectives", σ. 2-3, στο J. Jager, E. Springler (επιμ.), *Asymmetric crisis in Europe and possible Futures. Critical political economy and post-keynesian perspectives*, εκδ. Routledge, Taylor & Francis Group, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, 2015, σ. 1-14

2.3. Σαρκοζισμός και Παγκόσμια Οικονομική Κρίση

Τη στιγμή που η Γαλλία αναλαμβάνει την Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι κρίσιμη, καθώς είναι στο τέλος του καλοκαιριού του 2008, όπου η οικονομική κρίση στην Αμερική επιδεινώνεται και εξαπλώνεται σε ολόκληρο τον πλανήτη. Ο Ν. Σαρκοζί παρουσιάζεται ως ένας ηγέτης που έχει ισχυρή θέληση, είναι αποφασισμένος να προχωρήσει στη δράση, και να επιβάλλει την δική του άποψη στα ευρωπαϊκά πράγματα και στους αρχηγούς του G20. Πολύ γρήγορα αντιλήφθηκε ότι η κρίση την οποία διέρχεται η ανθρωπότητα δεν είναι περαστική, που σύντομα θα ξεχαστεί³⁰¹, αλλά είναι μια τεράστια οικονομική και χρηματιστηριακή κρίση της σύγχρονης οικονομίας και αποτελεί την πρώτη μεγάλη κρίση της παγκοσμιοποίησης και του συστήματος που συνδέεται με αυτήν. Για τον λόγο αυτό, με το ξέσπασμα της κρίσης, ο Ν. Σαρκοζί προώθησε την άποψη για ρύθμιση της παγκοσμιοποίησης και επιβολή μιας νέας ισορροπίας ανάμεσα στο κράτος και την αγορά, ανάμεσα στην παραγωγική βιομηχανία και τον χρηματοπιστωτικό τομέα, ανάμεσα στο κεφάλαιο και την εργασία. Με άλλα λόγια, η οικονομία που θα επικρατήσει τον 21^ο αιώνα δεν πρέπει να έχει την ίδια δομή με αυτή του 20^{ου} αιώνα³⁰².

Για να μπορέσει ο Ν. Σαρκοζί να αντιμετωπίσει την οικονομική κρίση και να υλοποιήσει το προεκλογικό του μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα αποφάσισε να υιοθετήσει ένα σχέδιο ανάκαμψης της γαλλικής οικονομίας, όπως ακριβώς έκαναν οι ευρωπαίοι ομόλογοί του για τις δικές τους χώρες. Βασικό χαρακτηριστικό αυτού του σχεδίου και αναγκαία συνθήκη για την υλοποίησή του ήταν η χρηματοδότηση των Τραπεζών από το γαλλικό κράτος³⁰³. Ενδιαφέρον είναι να μελετήσουμε τα ιδεολογικά στοιχεία του σχεδίου αυτού, καθώς αποκαλύπτουν την σύνθετη προσέγγιση του Ν. Σαρκοζί και τις δύο βασικές ιδεολογικές ρήξεις που το συγκροτούν. Η πρώτη είναι νεοφιλελεύθερης

³⁰¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για το σχέδιο ανάκαμψης της γαλλικής οικονομίας στο Ντουέ (4/12/2008)

³⁰² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)· για το σχέδιο ανάκαμψης της γαλλικής οικονομίας στο Ντουέ (4/12/2008)

³⁰³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)· για το σχέδιο ανάκαμψης της γαλλικής οικονομίας στο Ντουέ (4/12/2008)· στην Παγκόσμια Διάσκεψη Πολιτικής στο Οτ-Σαβουά (23/10/2008)

φύσης και έχει σαν στόχο να απαλλάξει τη Γαλλία από την κρατικίστικη κληρονομιά της και η δεύτερη είναι παρεμβατικής φύσης και έχει σαν στόχο να προστατέψει τους Γάλλους από τις παρεκκλίσεις της παγκοσμιοποιημένης ελεύθερης οικονομίας.

2.3.1. Επιστροφή του Κράτους στην Οικονομία;

Η παγκόσμια οικονομική κρίση έφερε στο προσκήνιο πάλι την συζήτηση για τον ρόλο του κράτους στην οικονομική δραστηριότητα. Μέχρι σήμερα οι νεοφιλελεύθεροι υποστήριζαν τον περιορισμό της κρατικής δραστηριότητας και την απορρύθμιση του χρηματιστηριακού συστήματος.

Ο Ν. Σαρκοζί με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης το 2008 έκανε λόγο για επιστροφή του κράτους στην οικονομική δραστηριότητα (*"c' est le retour de l' état"*)³⁰⁴. Αμφισβητεί το βασικό αξίωμα των νεοφιλελεύθερων, ότι η ελεύθερη αγορά ρυθμίζεται από μόνη της και ότι είναι το καλύτερο σύστημα για την οικονομική ανάπτυξη, υποστηρίζοντας ότι η αυτορρύθμιση δεν είναι αρκετή, η ελεύθερη αγορά κάνει λάθη και ο ανταγωνισμός πολλές φορές είναι αναποτελεσματικός και αθέμιτος³⁰⁵. Για το λόγο αυτό το κράτος θα πρέπει να διορθώσει τα κακώς κείμενα των ελεύθερων αγορών, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι η ελεύθερη αγορά δεν είναι αναγκαία και χρήσιμη. Οι δυνάμεις της θα πρέπει να περιοριστούν, γιατί αρκετές φορές η αγορά στην προσπάθειά της να είναι αποτελεσματική καταστρέφει τις αξίες, τις θέσεις εργασίας και τις ικανότητες κατά τρόπο ανεπανόρθωτο³⁰⁶ : *"... l' autorégulation est insuffisante. Il arrive que le marché se trompe. Il arrive que la concurrence soit inefficace ou déloyale"*³⁰⁷. *"L' état doit pallier la terrible myopie des marchés. Le marché est très utile. Mais le marché n' eclaire pas l' avenir. Parfois le marché détruit de la valeur, des emplois et les compétences de façon irremediable"*³⁰⁸.

³⁰⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο "Καινούργιος Κόσμος, καινούργιος καπιταλισμός" στο Παρίσι στην Στρατιωτική Σχολή (8/1/2009)

³⁰⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)

³⁰⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μέγαρο των Ηλυσίων στην 3η επέτειο του Στρατηγικού Ταμείου Επενδύσεων (17/11/2011)

³⁰⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/10/2008)

³⁰⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μέγαρο των Ηλυσίων στην 3η επέτειο του Στρατηγικού Ταμείου Επενδύσεων (17/11/2011)

Ο σαρκοζισμός επομένως οραματίζεται ένα καινούργιο ρόλο που θα παίξει το κράτος στα πλαίσια του καπιταλιστικού συστήματος του 21^{ου} αιώνα. Πρόκειται για ένα κράτος πιο ενεργό στην οικονομική ανάπτυξη, το οποίο δεν θα μένει αμέτοχο και θα αναλάβει τις ευθύνες του, ενισχύοντας τις επενδύσεις και την επιχειρηματική δραστηριότητα. Το κράτος με άλλα λόγια θα λειτουργήσει σαν δύναμη προόδου και νεωτερισμού³⁰⁹. Χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι το κράτος θα γίνει παρεμβατικό και θα εθνικοποιηθεί όλη η οικονομία όπως έγινε την δεκαετία του 1980 από τον Φρανσουά Μιτεράν³¹⁰. Αντιθέτως, επιδίωξη του Ν. Σαρκοζί είναι να βρεθεί πάλι η ισορροπία ανάμεσα στους ρόλους του κράτους και της ελεύθερης αγοράς³¹¹. Επομένως, το κράτος δεν θα διαχειρίζεται τις επιχειρήσεις, αλλά θα λειτουργεί ως εγγυητής της σωστής και αποδοτικής λειτουργίας τους³¹². Με άλλα λόγια, θα επεμβαίνει όταν το κρίνει απαραίτητο και θα επενδύει σε τομείς όπως της έρευνας, της παιδείας και της μάθησης³¹³: *«Il ne s'agit pas de nationaliser toute l'économie. Il s'agit de rééquilibrer les rôles respectifs de l'Etat et du marché»*³¹⁴. *“je ne parle pas d'un Etat qui gère à la place des entreprises, je parle d'un Etat qui est garant”*³¹⁵.

Ποιός όμως είναι πραγματικά ο ρόλος του κράτους στον επιχειρηματικό τομέα σύμφωνα με τον σαρκοζισμό; Ο ρόλος είναι διττός. Από την μία πλευρά, το κράτος θα πρέπει να δημιουργεί το κατάλληλο περιβάλλον για την εκπόνηση πλάνων και σχεδίων, τα οποία θα συμβάλλουν στην προσέλκυση επενδυτών³¹⁶.

³⁰⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)· στο Οτ-Σαβουά (23/10/2008)· για το Σχέδιο ανάκαμψης της γαλλικής οικονομίας στο Ντουέ (4/12/2008)

³¹⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Παρίσι στην Στρατιωτική Σχολή (8/1/2009)· στο Μέγαρο των Ηλυσίων στην 3η επέτειο του Στρατηγικού Ταμείου Επενδύσεων (17/11/2011)

³¹¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Παρίσι στην Στρατιωτική Σχολή (8/1/2009)

³¹² Ευχές του Ν. Σαρκοζί στους οικονομικούς φορείς στο Σολέ (Μαίν-ε-Λουάρ) (6/1/2010)

³¹³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Παρίσι στην Στρατιωτική Σχολή στο Συνέδριο “Καινούργιος κόσμος, καινούργιος καπιταλισμός” (8/1/2009)

³¹⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Παρίσι στην Στρατιωτική Σχολή στο Συνέδριο “Καινούργιος κόσμος, καινούργιος καπιταλισμός” (8/1/2009)

³¹⁵ Ευχές του Ν. Σαρκοζί στους οικονομικούς φορείς στο Σολέ (Μαίν-ε-Λουάρ) (6/1/2010)

³¹⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με αφορμή την 19η Έκθεση Επιχειρηματιών (1/2/2012)

Από την άλλη πλευρά, ο ρόλος του κράτους δεν θα πρέπει να περιορίζεται μόνο στην δημιουργία του κατάλληλου κλίματος για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων και την δημιουργία θέσεων εργασίας. Το κράτος ανάλογα με τις περιστάσεις θα πρέπει να ενεργεί με τέτοιο τρόπο ούτως ώστε να μην επιτρέπει την εξαφάνιση ορισμένων επιχειρήσεων που είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη της γαλλικής οικονομίας³¹⁷. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό της Airbus, που δείχνει πως σε μια οικονομία της αγοράς το κράτος έχει να παίξει ένα σημαντικό ρόλο για να ενισχύσει την καινοτομία και την παραγωγή³¹⁸: «*Le rôle de l' Etat, c' est de diriger l' investissement vers les entreprises*»³¹⁹. «*...Il est des circonstances où l' Etat doit agir car rien ne serait pire que d' accepter la fatalité de la disparition de certains entreprises*»³²⁰.

Σύμφωνα με τον Ν. Σαρκοζί, ο ρόλος του κράτους, στην εποχή της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, είναι να προστατέψει τους Γάλλους και παράλληλα να τους κάνει να καταλάβουν ότι η χώρα θα πρέπει να προοδεύσει και να εκμοντερνιστεί³²¹. Για τον λόγο αυτό, θα πρέπει να δοθεί ένα τέλος στο γραφειοκρατικό κράτος, το οποίο στη συνέχεια θα αντικατασταθεί από το κράτος επιχειρηματία, που θα μειώσει τις δημόσιες δαπάνες του και θα βάλει τάξη στα οικονομικά του, προετοιμάζοντας κατά αυτό τον τρόπο το μέλλον των επενδύσεων³²². Το κράτος της οικονομικής κρίσης δεν διαφέρει σε τίποτα με το κράτος που διακήρυττε στους πολιτικούς του λόγους κατά την διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας του 2007. Η μόνη διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι το κράτος από το 2008 και ύστερα θα επεμβαίνει πιο ενεργά στην οικονομία της χώρας: «*Il faut déconstruire l' Etat bureaucratique pour reconstruire un Etat entrepreneur qui soit force d' entraînement*»³²³.

³¹⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μέγαρο των Ηλυσίων στην 3η επέτειο του Στρατηγικού Ταμείου Επενδύσεων (17/11/2011)

³¹⁸ Ευχές του Ν. Σαρκοζί στους οικονομικούς φορείς στη Τουλούζη (13/1/2011)

³¹⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με αφορμή την 19η Έκθεση Επιχειρηματιών (1/2/2012)

³²⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μέγαρο των Ηλυσίων στην 3η επέτειο του Στρατηγικού Ταμείου Επενδύσεων (17/11/2011)

³²¹ Ευχές του Ν. Σαρκοζί στους οικονομικούς φορείς στο Σολέ (Μαίν-ε-Λουάρ) (6/1/2010)

³²² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)

³²³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)

2.3.2. Οικονομικός Πατριωτικός Νεοφιλελευθερισμός: Η ιδεολογική πλατφόρμα για την αντιμετώπιση της κρίσης

Η κατάσταση στην οποία περιήλθαν οι Τράπεζες, λόγω έλλειψης ρευστότητας, κατέστησε απαραίτητη την παρέμβαση των κρατών, η οποία πήρε τις εξής μορφές: την εγγύηση των καταθέσεων και των δανείων, την δημιουργία ταμείων χρηματοδότησης για να περιοριστούν οι απώλειες, και την ανακεφαλαιοποίηση των Τραπεζών από το κράτος. Στη Γαλλία, ο Πρόεδρος Ν. Σαρκοζί αντιλήφθηκε γρήγορα την σοβαρότητα της κατάστασης και αποφάσισε σε μια πρώτη φάση την συγκρότηση δύο ταμείων “La Société de Prise de Participation” και “La Société de Refinancement des banques” για την ανακεφαλαιοποίηση των Τραπεζών³²⁴.

Σε μια δεύτερη φάση, ανακοίνωσε μία δέσμη μέτρων, τα οποία και υποστήριξε μέχρι τέλους, με το λεγόμενο “*Plan de relance*”, που είχε σαν στόχο την ανάκαμψη της γαλλικής οικονομίας. Ημερομηνία ορόσημο αποτελεί η 4^η Δεκεμβρίου 2008, στην οποία παρουσίασε αναλυτικά το πρόγραμμά του για την αντιμετώπιση της κρίσης, αλλά και οι δύο τηλεοπτικές συνεντεύξεις του με τίτλο “*Face à la crise*” που έδωσε αντίστοιχα στις 5 Φεβρουαρίου 2009 και 27 Οκτωβρίου 2011 στα τηλεοπτικά κανάλια TF1-FRANCE 2, και στις οποίες ανέπτυξε εκείνες τις διαστάσεις του οικονομικού του προγράμματος που αφορούσαν την αντιμετώπιση της κρίσης και την οικονομική ανάπτυξη της χώρας του.

Όπως παρατηρήθηκε ανωτέρω, αλλά και θα διαπιστωθεί στην συνέχεια, ο Πρόεδρος υπό την πίεση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, και ειδικότερα με τον πολιτικό λόγο του στην Τουλόν στις 25 Σεπτεμβρίου 2008, κάνει λόγο συχνά για ρύθμιση του καπιταλισμού και τονίζει την αναγκαιότητα του παρεμβατισμού. Παρόλα αυτά, ο πολιτικός του λόγος παραμένει

³²⁴ H.-N. Liêm, “Le sarkonomics entre promesses électorales et crise économique. Bilan d’ étape fin 2008”, *Modern and Contemporary France*, τμ.12, N. 4, Νοέμβριος, 2009, σ. 429-430

νεοφιλελεύθερος και η κρίση αποτελεί το τέλειο άλλοθι για την προώθηση δομικών μεταρρυθμίσεων που έχουν σαν στόχο την απορρύθμιση της αγοράς εργασίας και την μείωση των δημοσίων δαπανών. Αυτό θα αποδειχθεί παραθέτοντας τα βασικά χαρακτηριστικά του οικονομικού προγράμματος του σαρκοζισμού για την ανάπτυξη της οικονομίας.

Η λέξη – πρόταση κλειδί για την αντιμετώπιση της κρίσης είναι η «αποκατάσταση, ανταμοιβή της εργασίας» (*“rehabilitation du travail, recompenser le travail”*), η οποία αποτέλεσε και την κατευθυντήρια γραμμή της προεκλογικής του εκστρατείας³²⁵. Η Γαλλία θα μπορέσει να αντιμετωπίσει την κρίση και να βγεί γρήγορα από αυτήν μόνο μέσω της εργασίας, και μάλιστα δουλεύοντας περισσότερο και σκληρά³²⁶. Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η εργασία, η οποία εδώ και χρόνια εμποδιζόταν. Σε αυτή την λογική βασίστηκε η κατάργηση της 35ωρης εργασίας και η αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης³²⁷. Επιπρόσθετα, για την ενίσχυση της εργασίας ο σαρκοζισμός υποστήριξε την μη φορολόγηση των επιπλέον ωρών εργασίας και την φορολογική απαλλαγή από επιβαρύνσεις για τα χαμηλά εισοδήματα³²⁸: *“Le partage de travail était une erreur économique et sociale. Pour cette raison tout doit être fait pour encourager le travail alors que depuis des décennies, on s’est efforcé par tous les moyens de le décourager”*³²⁹.

Η οικονομία ήταν και είναι πάντα συνυφασμένη με την προσφορά. Σύμφωνα με αυτή την νεοφιλελεύθερη οπτική, οι εργαζόμενοι προτιμούν τον ελεύθερο χρόνο, διότι επωφελούνται από μια γενναιόδωρη αποζημίωση ανεργίας και αυτοί που εργάζονται χρηματοδοτούν τις μη παραγωγικές δημόσιες δαπάνες. Κατά συνέπεια, οι δομικές μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να τιμωρούν τους ανέργους σε περίπτωση που αρνούνται δύο προτάσεις εργασίας σύμφωνες με

³²⁵ Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2, “Face à la crise” (5/2/2009)

³²⁶ Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2, “Face à la crise” (5/2/2009)· Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2009)

³²⁷ Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2, “Face à la crise” (5/2/2009)· Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)· στην Παγκόσμια Διάσκεψη Πολιτικής στο Οτ-Σαβουά (23/10/2008)

³²⁸ Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2, “Face à la crise” (5/2/2009)· Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)

³²⁹ Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2, “Face à la crise” (5/2/2009)

τα προσόντα τους³³⁰. Επιπλέον, για να περιοριστούν οι απολύσεις ο σαρκοζισμός ενθαρρύνει την «μερική απασχόληση» (“activité partiel”) ή αλλιώς την «μερική ανεργία» (“chômage partiel”), η οποία επιτρέπει στους ανθρώπους να διατηρήσουν το συμβόλαιο στην επιχείρηση που εργάζονται, παρά να τεθούν εκτός αυτής³³¹. Ένα άλλο μέτρο για να προωθήσει την εργασία είναι η αντικατάσταση του *Revenu Minimum d’Insertion* από το *Revenu de Solidarité Active*³³² (RSA). Πρόκειται για ένα επίδομα που αφορά τους νέους που είναι άνεργοι και δεν δούλεψαν αρκετά προκειμένου να έχουν πληρώσει εισφορές σε κάποιο ταμείο: *“Nous avons créé le RSA à la place du RMI pour que le travail soit toujours la voie qui permette de sortir de la précarité. Avec le RSA, nos compatriots dans les situations les plus difficiles ont intérêt à reprendre un emploi. Avec le RMI, on disait: on vous donne à peine de quoi survivre, vous n’avez aucune obligation, mais taisez-vous. Avec le RSA, il est possible de garder le RMI si on reprend un emploi et, en plus, on perçoit le revenu de son travail”*³³³. *“Avec le RSA, nos compatriotes qui étaient au RMI, qui reprennent un emploi, garderont le bénéfice des allocations auxquelles viendra s’ajouter le bénéfice de l’emploi à temps partiel jusqu’à un certain niveau. Pourquoi? Pour que pas un seul Français ne soit pas pénalisé s’il a le courage de reprendre un emploi. Parce que l’on doit encourager les gens qui font tout pour s’en sortir et parce que le modèle qui doit être le notre dans la crise n’est pas celui de l’assistanat mais de l’encouragement au travail”*³³⁴. *“Nous avons créé le RSA....les personnes qui ont perdu leur emploi et qui n’ont pas le droit aux allocations chômage, la plupart du temps des jeunes parce qu’ils n’ont pas assez cotisé. Evidemment on ne peut pas reprocher à un jeune de perdre son emploi pour des raisons économiques et lui dire “vous n’avez pas le droit au*

³³⁰Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2, “Face à la crise” (5/2/2009). Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για το Σχέδιο ανάκαμψης της γαλλικής οικονομίας στο Ντουέ (4/12/2008)

³³¹Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2, “Face à la crise” (5/2/2009). Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για το Σχέδιο ανάκαμψης της γαλλικής οικονομίας στο Ντουέ (4/12/2008)

³³²Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2, “Face à la crise” (5/2/2009). Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για το Σχέδιο ανάκαμψης της γαλλικής οικονομίας στο Ντουέ (4/12/2008)

³³³Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για την κινητοποίηση της εργασίας στη Ρετέλ Αρντέν (28/10/2008)

³³⁴Ευχές του Ν. Σαρκοζί στη Βεσούλ (15/1/2009)

chômage, vous n'avez pas cotisé". Bien sûr je suis jeune donc je n'ai pas eu le temps!!"³³⁵. Αυτοί οι οποίοι επιστρέφουν στην αγορά εργασίας, επωφελούνται αυτόματα από μία αυξημένη αγοραστική δύναμη και δεν χάνουν τα κοινωνικά επιδόματα και τις αποζημιώσεις που τους επιτρέπουν να επιβιώνουν³³⁶. Το μέτρο αυτό υιοθετεί την αμερικάνικη λογική του "workfare"³³⁷. Επιτρέπει δηλαδή σε αυτούς που έχουν μια εργασία αβέβαιη να κρατήσουν και ένα μέρος του προηγούμενου επιδόματός τους μαζί με τον μισθό τους.

Για τους υποστηρικτές της πολιτικής της προσφοράς, η μείωση των δημοσίων δαπανών αποτελεί προαπαιτούμενο για την μη κατασπατάληση των αποταμιεύσεων των πολιτών. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει να μειωθούν οι δαπάνες του προσωπικού στο δημόσιο τομέα. Πράγματι στους τομείς της υγείας, της παιδείας, της έρευνας, οι δαπάνες θα πρέπει να περιοριστούν, γιατί βαραίνουν τον ιδιωτικό τομέα σε συνδυασμό με την μη αντικατάσταση εκείνων των δημοσίων υπαλλήλων που συνταξιοδοτούνται, γιατί στόχος είναι λιγότεροι δημόσιοι υπάλληλοι, αλλά καλύτερα αμοιβόμενοι και πιο αποτελεσματικοί³³⁸.

Εντούτοις, το γαλλικό πλάνο για την αντιμετώπιση της κρίσης προτείνει ένα σύνολο από μέτρα για την ανάκαμψη της οικονομίας, τα οποία δεν είναι όλα νεοφιλελεύθερης πολιτικής και τα οποία αντικατοπτρίζουν τον οικονομικό πατριωτισμό του Ν. Σαρκοζί. Εξάλλου, κατευθυντήρια γραμμή της οικονομικής πολιτικής του αποτελεί η υιοθέτηση μιας πολιτικής που θα οδηγήσει στην ανάπτυξη και όχι μιας πολιτικής λιτότητας που θα φέρει ύφεση: *"...dans la situation où se trouve l'économie, je ne conduirai pas une politique d'austerité parce que l'austerité aggraverait la récession"*³³⁹. Η απάντηση του για την αντιμετώπιση της κρίσης είναι η προώθηση ενός προγράμματος επενδύσεων χωρίς προηγούμενο (*«un programme d'investissement sans précédent»*)³⁴⁰. Για να υποστηρίξει την δραστηριότητα και να αντισταθμίσει την επιβράδυνση των

³³⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (Έιν) (24/3/2009)

³³⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην Παγκόσμια Διάσκεψη Πολιτικής στο Οτ-Σαβουά (23/10/2008)· για την κινητοποίηση της εργασίας στη Ρετέλ Αρντέν (28/10/2008)· στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2010)· στη Λίλ (23/2/2012)

³³⁷ H.-N. Liêm, "Le sarkonomics entre promesses électorales et crise économique. Bilan d'étape fin 2008", *ibid*, σ.432

³³⁸ Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2, "Face à la crise" (5/2/2009)· Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)

³³⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)

³⁴⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ντουέ (4/12/2008)

ιδιωτικών επενδύσεων, το κράτος θα πρέπει να εντείνει τις δημόσιες επενδύσεις, γιατί αυτές με την σειρά τους θα δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας στις επιχειρήσεις. Οι επενδύσεις θα λάβουν χώρα σε ψυχιατρικά νοσοκομεία, για την θερμική ανακαίνιση των δημοσίων κτιρίων, για την πρόσβαση των αναπήρων, για την ανακαίνιση των δικαστηρίων, για την επέκταση των σιδηροδρομικών (δημιουργία 4 γραμμών TGV), οδικών και ποταμίσια δικτύων (δημιουργία καναλιών για την μεταφορορά εμπορευμάτων), για την επάνδρωση των πανεπιστημίων με μέσα έρευνας...³⁴¹.

Η γαλλική οικονομία που μαστίζεται από την παγκόσμια οικονομική κρίση, όπως οι αντίστοιχες ευρωπαϊκές οικονομίες, θα μπορέσει να εξέλθει γρήγορα και με λιγότερες απώλειες μόνο μέσω μιας ανεπτυγμένης και ισχυρής βιομηχανικής πολιτικής: *“La France a une vocation industrielle”*³⁴². *“La France doit demeurer une grande nation industrielle. Elle le doit à son histoire, elle le doit à son économie, elle le doit à son peuple...La France n’aura pas de croissance durable sans une industrie forte”*³⁴³. Ο Ν. Σαρκοζί συνεχίζει να ισορροπεί ανάμεσα στο νεοφιλελευθερισμό και σε έναν πατριωτικό, βιομηχανικό καπιταλισμό, καθώς απεχθάνεται την ιδέα ενός έθνους απογυμνωμένου από εργοστάσια : *“j’ai la profonde conviction qu’un pays qui n’a pas d’industrie n’a rien à vendre et finit par s’appauvrir. Je conteste l’idée qu’il convient de donner la priorité absolue aux services et d’abandonner l’industrie car le jour où l’industrie sera partie, pour qui les services travailleront-ils? Toutes les nations qui se développent aujourd’hui assoient leur croissance sur le développement industriel”*³⁴⁴. Υποστηρίζει τη νεοφιλελεύθερη πρόταση για ανταγωνιστικότητα και άνοιγμα των αγορών, αλλά με προϋποθέσεις. Είναι υπέρ μιας ανταγωνιστικότητας, αλλά μιας “τίμιας” ανταγωνιστικότητας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς συνδέει το μέλλον της γαλλικής βιομηχανίας με το αντίστοιχο των υπολοίπων ευρωπαϊκών χωρών: *“Si*

³⁴¹ Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2, “Face à la crise” (5/2/2009). Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για το Σχέδιο ανάκαμψης της γαλλικής οικονομίας στο Ντουέ (4/12/2008)

³⁴² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για το στρατηγικό ταμείο επενδύσεων στο Μονρισάρ (10/11/2008)

³⁴³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο τέλος του Συνεδρίου των φορέων της βιομηχανίας στη Μαρινιάν-Μπους-ντυ-Ρον (4/3/2010)

³⁴⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο τέλος του Συνεδρίου των φορέων της βιομηχανίας στη Μαρινιάν-Μπους-ντυ-Ρον (4/3/2010)

l' Europe veut préserver ses intérêts. Si l' Europe veut avoir son mot à dire dans la réorganisation de l' économie mondiale, elle doit engager une réflexion collective sur sa doctrine de la concurrence"³⁴⁵. *"L' Europe ne peut pas être la seule à faire de la concurrence une fin en soi quand toutes les autres régions du monde ne servent de la concurrence que comme d' un moyen..."*³⁴⁶. Η τίμια ανταγωνιστικότητα επιτάσσει το άνοιγμα των γαλλικών και ευρωπαϊκών αγορών με ένα τρόπο ίσο, τίμιο και με την υιοθέτηση της *"réciprocité"*: *"L' Europe ne peut pas être la seule à ouvrir ses marchés sans une condition de réciprocité..."*³⁴⁷. *"L' ouverture n' est possible que si cette ouverture se fait de façon loyale et équitable. Chacun doit avoir le sentiment que l' ouverture ne se fait pas à son détriment et qu' il est raisonnablement protégé par une concurrence loyale..."*³⁴⁸. *"Si l' Europe est sincèrement pour le libre échange, elle ne doit pas accepter ces pratiques et se donner les moyens de faire respecter les règles. La meilleure situation pour tous serait bien sûr que les marchés soient ouverts de part et d' autre, mais le pire situation pour l' Europe est celle où son marché est ouvert quand les autres lui sont fermés. Il faut appliquer en matière de normes un principe général de réciprocité..."*³⁴⁹. *"L' Europe ouverte à tous les vents... l' Europe qui ouvre ses marchés sans exiger la réciprocité de la part de ses concurrents....cela ne peut plus durer..."*³⁵⁰. Επίσης, η ανταγωνιστικότητα αυτή προϋποθέτει την επιβολή κυρώσεων σε χώρες που δεν σέβονται τους περιβαλλοντικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς κανόνες: *"L' Europe ne peut pas être la seule à imposer des contraintes écologiques sans prendre des mesures de compensation afin que nos entreprises ne soient pas pénalisées par une concurrence déloyale venant de pays où on se préoccupe pas de la défense de l' environnement, du dumping monétaire, fiscal, social. Nous n' accepterons pas le dumping environnemental"*³⁵¹. *"La plus sure façon de tuer le libre-échange, c'est d'en faire une religion. C'est de ne pas*

³⁴⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)

³⁴⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Οτ-Σαβουά (23/10/2008)

³⁴⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Οτ-Σαβουά (23/10/2008)

³⁴⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο "Καινούργιος κόσμος, καινούργιος καπιταλισμός" στην Στρατιωτική Σχολή (Παρίσι) (7/11/2010)

³⁴⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο τέλος του Συνεδρίου των φορέων της βιομηχανίας στο Μαρινιάν-Μπους-ντυ-Ρον (4/3/2010)

³⁵⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλόν (Βαρ) (1/12/2011)

³⁵¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Οτ-Σαβουά (23/10/2008)

*regarder la réalité en face, c'est de faire semblant de ne pas voir les distortions de concurrence, les dumpings de toute sorte...*³⁵².

Βασικός στόχος της σαρκοζικής πολιτικής αποτελεί η αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας των γαλλικών επιχειρήσεων³⁵³. Αυτό θα επιτευχθεί μόνο μέσω των επενδύσεων, οι οποίες θα φέρουν νέες θέσεις εργασίας και οικονομική ανάπτυξη. Για τον λόγο αυτό, ο Ν. Σαρκοζί υιοθέτησε ένα *“fond stratégique d’investissement français”*, το οποίο θα αναζωογονήσει σημαντικά την βιομηχανική πολιτική. Μέσα από αυτό το ταμείο θα χρηματοδοτηθούν και θα βοηθηθούν οι μικρές και μεσαίες γαλλικές επιχειρήσεις, καθώς αποτελούν την καρδιά της οικονομίας και κινδυνεύουν περισσότερο από τον διεθνή αδυσώπητο ανταγωνισμό: *“Soutenir le développement des entreprises petites et moyennes... mettons l’argent public pour le travail... je veux que l’on garde en France nos usines. Je veux que l’on arrête le processus de délocalisation et je veux que des entreprises qui ont des potentiels de développement puissent le faire même si les institutions financières sont un peu frileuses...”*³⁵⁴. *“La sous-capitalisation des PME françaises les condamne à choisir entre le supplice mortel et le surendettement mortel... Et nous voyons le résultat, le propre des PME françaises, c’est précisément qu’elles restent des PME. La France n’a que quatre cent soixante entreprises de taille intermédiaire (ETI) indépendantes, donc cent cinquante entreprises industrielles. C’est vrai, la France a des grands champions industriels. Mais beaucoup trop d’entre eux préfèrent investir et produire à l’étranger alors que PME et ETI créent des emplois en France. A la différence des grands groupes, chaque euro investi dans le renforcement de vos fonds propres est un euro investi dans l’emploi en France... Il est désormais possible d’affecter une partie de son ISF*

³⁵² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο “Καινούργιος κόσμος, καινούργιος καπιταλισμός” στην Στρατιωτική Σχολή (Παρίσι) (7/11/2010)

³⁵³ Ευχές του Ν. Σαρκοζί στους οικονομικούς φορείς στο Σολέ (Μαίν-ε-Λουάρ) (6/1/2010)

³⁵⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για το στρατηγικό ταμείο επενδύσεων στο Μονρισάρ (20/11/2008)

au renforcement des fonds propres aux PME... ”³⁵⁵. “Nous avons demandé au FSI de soutenir davantage les fonds propres des PME... ”³⁵⁶.

Το ταμείο αυτό έχει επίσης σαν στόχο να διασφαλίσει το κεφάλαιο επιχειρήσεων στρατηγικής σημασίας, καθώς δεν επιθυμεί την εξαγορά τους από ξένους επενδυτές, των οποίων οι προθέσεις είναι άγνωστες: *“L’ autre vocation du fonds sera de sécuriser le capital d’ entreprises stratégiques.... Je n’ai pas l’intention de laisser toute l’ industrie française, toute l’ économie française, sous prétexte qu’ il y a des entreprises qui sont à un niveau de prix qui ne correspond en rien à la valeur de cette entreprise, être rachetée à vil prix, alors même que l’ Etat peut intervenir”³⁵⁷. “Avec le FSI nous pouvons stabiliser le capital d’ entreprises importantes pour notre économie, dont l’ actionnariat a été éclaté ou les titres sous-évalués. Je ne laisserai pas de grandes entreprises françaises être victimes d’ offres de rachat predatoriales. Et si l’ économie de marché c’est de permettre à un fonds spéculatif de racheter une entreprise qu’ il a fallu des décennies pour créer, de la découper en morceaux, de la vendre à l’ écran, ça ce n’est pas l’ économie de marché que j’ aime parce que c’est l’ économie de marché qui détruit de la valeur et qui n’ en crée pas. C’est la déviation de l’ économie de marché. Avec le FSI nous pouvons apporter aux entreprises porteuses de croissance et de compétitivité les fonds propres nécessaires à leur développement et à leur mutation. Le FSI peut également accompagner des entreprises viables, mais qui traversent une période de difficulté et ont besoin de moderniser leur appareil productif....Le FSI doit contribuer à structurer notre tissu industriel et à faire émerger les champions dans les filières porteuses d’ avenir...”³⁵⁸. “...le fond souverain à la française a pris la participation au capital dans des entreprises française performantes. Je ne laisserai pas des entreprises françaises rachetées à la casse par des investisseurs étrangers dont je ne connaîtrai pas les intentions au prétexte que la bourse avait baissé en*

³⁵⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί “Agir pour le développement des entreprises” στο Μέγαρο των Ηλυσίων (Παρίσι) (5/9/2009)

³⁵⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στους Διευθυντές της επιχείρησης “Oséo-Excellence” στο Γκράν Παλέ στο Παρίσι (16/3/2011)

³⁵⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για το στρατηγικό ταμείο επενδύσεων στο Μονρισάρ (20/11/2008)

³⁵⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μέγαρο των Ηλυσίων στην 3η επέτειο του Στρατηγικού Ταμείου Επενδύσεων (17/11/2011)

pleine crise...³⁵⁹. “Les marchés boursiers s’étaient effondrés et je ne voulais pas que la France se réveille avec le fleuron de ses entreprises petites, moyennes, ou grandes qui auraient été ramassées à vil prix à la faveur d’un marché boursier dégradé. Est-ce que vous auriez été heureux de voir des capitaux étrangers devenus propriétaires de vos entreprises dans la région ou en France, parce que le marché boursier avait soudainement perdu 70% de sa valeur?”³⁶⁰.

Παρόλα αυτά, η βοήθεια αυτή προς τις επιχειρήσεις περιλαμβάνει δύο βασικούς όρους: πρώτον, θα σωθούν οι επιχειρήσεις οι οποίες είναι βιώσιμες· και δεύτερον, η οικονομική βοήθεια θα είναι μειοψηφική: *“Je fixe deux lignes directrices: il doit choisir les bons projets. Ce fonds n’a pas pour objectif de faire perdurer des entreprises qui ne sont pas viables...Il s’agit d’aider à développer des entreprises qui ont des projets d’avenir. Le fonds doit en principe être minoritaire dans les entreprises où il investit... L’objet du fonds n’est pas de constituer un groupe industriel intégré, avec l’Etat qui générerait à la place de l’équipe dirigeante. L’objectif du fonds n’est pas d’entrer dans un contrôle fort des participations qu’il détient”³⁶¹. Τέλος, το ταμείο αυτό θα χρηματοδοτήσει εκείνες τις γαλλικές επιχειρήσεις που θα επαναπατριστούν: “Nous allons créer un outil immédiatement destiné à relocaliser la production industrielle en France. Nous créerons une prime de la relocalisation, sous la forme de 200M EUROS d’avances remboursables financés par l’emprunt national. Je souhaite qu’avec tout ce que l’on a fait, les entreprises, relocalisées en France, aient une prime, soient aidées, soient encouragées. En vérité, tout cela vise à réconcilier la France avec son industrie. Je voudrais d’ailleurs vous faire une suggestion: pourquoi ne pas ressusciter la marque “fabriqué en France”... Il n’y a aucun protectionnisme là-dedans, mais c’est la transparence..”³⁶².*

Εντούτοις, δύο τομείς χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής, καθώς παίζουν σημαντικό ρόλο στην οικονομία και βρίσκονται στο επίκεντρο της κρίσης. Κατά πρώτον, ο τομέας της κατοικίας, ο οποίος συνδέεται με το δικαίωμα των

³⁵⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σεν-συρ-Μερ (1/12/2009)

³⁶⁰ Ευχές του Ν. Σαρκοζί στους οικονομικούς φορείς στη Σολέ (Μαίν-ε-Λουάρ) (6/1/2010)

³⁶¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για το στρατηγικό ταμείο επενδύσεων στη Μονρισάρ (20/11/2008)

³⁶² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο τέλος του Συνεδρίου των φορέων της βιομηχανίας στη Μαρινιάν-Μπους-ντυ-Ρον (4/3/2010)

ανθρώπων να αποκτήσουν μία ιδιοκτησία και μία αξιοπρεπή κατοικία. Για να αποφευχθεί στο μέλλον η ανισότητα ανάμεσα στην ζήτηση και στην προσφορά κατοικίας, η οποία θα είναι καταστροφική, ο Ν. Σαρκοζί προτείνει την κατάργηση όλων των επιβαρύνσεων (φόρων) για όλες τις κληρονομίες και την κατασκευή κοινωνικών κατοικιών³⁶³. Ο δεύτερος τομέας ζωτικής σημασίας που απαιτεί προσοχή είναι αυτός της αυτοκινητοβιομηχανίας, για την οποία προτείνει μέτρα ανάκαμψής του, όπως για παράδειγμα να δοθούν κίνητρα στους Γάλλους να αγοράσουν καινούργια αυτοκίνητα και να ξεπαγώσουν οι πιστώσεις, γιατί τα μισά αυτοκίνητα αγοράζονται μέσω πιστώσεων³⁶⁴.

Καταλήγοντας, συμπεραίνουμε ότι υπάρχει ένας κεντρικός άξονας στον οποίο κινείται η οικονομική σκέψη του σαρκοζισμού στα χρόνια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης: αποκατάσταση της εργασίας, εκμοντερνισμός της οικονομικής παραγωγής, απελευθέρωση της εργασίας, αύξηση της ανταγωνιστικότητας της γαλλικής βιομηχανίας και χρηματοδότηση της. Η οικονομική πολιτική του Ν. Σαρκοζί συνεχίζει να αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στο νεοφιλελευθερισμό και στον οικονομικό πατριωτισμό, καθώς προωθεί μια νεοφιλελεύθερη απορρύθμιση ταυτόχρονα με μία άμεση παρέμβαση του κράτους ως πολιτικά μέσα. Από τη μία πλευρά επιθυμεί την μεταρρύθμιση της εργασίας, την αυτονομία των πανεπιστημίων, την μείωση του δημόσιου τομέα με βάση τις αρχές της αξίας, της προσπάθειας και της αποκατάστασης της εργασίας, που μαρτυρούν τις νεοφιλελεύθερες απόψεις του. Από την άλλη, εκφράζει έναν προστατευτισμό για τις γαλλικές επιχειρήσεις, τις οποίες θέλει να προστατέψει από τον αδυσώπητο καπιταλισμό και την χωρίς όρια ελεύθερη αγορά, με την άμεση παρέμβαση του κράτους. Επομένως, οι λύσεις που προτείνει δεν είναι αμιγώς νεοφιλελεύθερης υφής, αλλά ένα κράμα νεοφιλελεύθερων και παρεμβατικών ή, ακόμη κεϋνσιανών πολιτικών.

³⁶³ Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2, "Face à la crise" (5/2/2009). Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ντουέ (4/12/2008)

³⁶⁴ Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2, "Face à la crise" (5/2/2009). Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ντουέ (4/12/2008)

2.3.3. Ηθικοποίηση – Αναμόρφωση του Καπιταλιστικού συστήματος

Η τρίτη και βασική πρόκληση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης απέναντι στο νεοφιλελεύθερο δόγμα όπως διαμορφώθηκε τις δεκαετίες '70, '80 και '00 αποτελεί ο έλεγχος της βιαιότητας και του “τυφλού” χαρακτήρα των πολιτικών του καπιταλισμού. Στην πρόκληση αυτή απάντησε και ο Ν. Σαρκοζί, με την εξαίρεση ότι ήδη από την προεκλογική του εκστρατεία για τις Προεδρικές εκλογές του 2007 έκανε λόγο για «αναμόρφωση του καπιταλισμού» (*“refondation du capitalisme”*).

Με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης το 2008, οι επιθέσεις του σαρκοζισμού στον καθαρά χρηματιστηριακό καπιταλισμό, ο οποίος διέφθειρε την λογική του καπιταλιστικού συστήματος³⁶⁵, γίνονται όλο και πιο έντονες. Για τον λόγο αυτό ο Ν. Σαρκοζί ρίχνεται στη μάχη για την “ηθικοποίηση και αναμόρφωση του καπιταλιστικού συστήματος”³⁶⁶. Πιο συγκεκριμένα, ο σαρκοζισμός κάνει άμεση επίθεση στην ελεύθερη αγορά και στην ιδέα ότι η ελεύθερη αγορά είναι το μοναδικό τέλειο σύστημα που έχει μεγάλη εξουσία και το οποίο δεν θα έπρεπε να εμποδίζεται από κανένα κανόνα και καμία πολιτική παρέμβαση και βούληση. Η ιδέα ότι η ελεύθερη αγορά δρά όπως θεωρεί εκείνη έχοντας την απόλυτη δύναμη και απόλυτη ελευθερία εκλαμβάνεται ως ανυπόστατη και ως δικτατορική³⁶⁷. Το σύστημα αυτό δεν είναι η οικονομία της ελεύθερης αγοράς ούτε ο καπιταλισμός³⁶⁸. Σύμφωνα με τον σαρκοζισμό, ο καπιταλισμός θα έπρεπε να αντανακλά την προσπάθεια, την εργασία, την επιχείρηση, την ιδιωτική ιδιοκτησία, τις μακροπρόθεσμες επενδύσεις και την συσσώρευση στο παραγωγικό κεφάλαιο³⁶⁹. Για τον λόγο αυτό, ο

³⁶⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)· στο Παρίσι στην Στρατιωτική Σχολή (8/1/2009)· στο 40ο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στο Νταβός (27/1/2010)

³⁶⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (Έιν) (24/3/2009)· στο 40ο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στο Νταβός (27/1/2010)· στη Τουλούζη (29/4/2012)· στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)· Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2, “Face à la crise” (5/2/2009)

³⁶⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)· στο Σαίν-Κουεντίν (Έιν) (24/3/2009)

³⁶⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)

³⁶⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Παρίσι στην Στρατιωτική Σχολή (8/1/2009)· στο Σαίν-Κουεντίν (Έιν) (24/3/2009)

αντικαπιταλισμός δεν αποτελεί λύση και δεν υπάρχει κανένα άλλο σύστημα εκτός από την ελεύθερη αγορά. Για να σωθεί ο καπιταλισμός και η οικονομία της αγοράς, θα πρέπει να αναδομηθεί ο καπιταλισμός μέσω της ηθικοποίησης του³⁷⁰: *“Mais ce système, ce n’est pas l’ économie de marché, ce n’ est pas le capitalisme. L’ économie de marché c’ est un marché régulé, le marché mis au service du développement, au service de la société au service de tous”*³⁷¹. *“La crise que nous traversons n’ est pas une crise du capitalisme. C’ est une crise de la dénaturalisation du capitalisme”*³⁷². *“Le laissez-faire, c’est fini. Le marché tout puissant qui a toujours raison, c’ est fini ... la moralisation du capitalisme financier est une priorité”*³⁷³. *“...Le capitalisme purement financier c’est un système d’ irresponsabilité, je vais utiliser un mot fort, c’est un système amoral où la logique des marchés excuse tout. C’ est un système où l’ argent va à l’ argent, où le travail est déprécié, où la production est dépréciée, où l’ esprit d’ entreprise est déprécié”*³⁷⁴. *“La France va porter le combat pour la moralisation du capitalisme financier et pour la refondation d’ un capitalisme mieux régulé”*³⁷⁵. *“Mais nous sauverons le capitalisme et l’ économie de marché, en le refondant, oserai-je le mot, en le moralisant”*³⁷⁶.

Πρωταγωνιστικό ρόλο στην αναδόμηση του καπιταλισμού θα παίξουν οι επιχειρηματίες και οι εργαζόμενοι και όχι οι κερδοσκόποι³⁷⁷. Ο σαρκοζισμός επιθυμεί την δημιουργία ενός καπιταλισμού επιχειρηματιών, ο οποίος θα είναι αντίθετος σε έναν χρηματιστηριακό καπιταλισμό, καθώς δίπλα από την αξία της εργασίας θα πρέπει να τοποθετηθεί το επιχειρηματικό πνεύμα στο σύστημα αξιών της οικονομίας. Στο σημείο αυτό βρίσκεται ο πυρήνας του

³⁷⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Παρίσι στην Στρατιωτική Σχολή (8/1/2009)· στο Νταβός (27/1/2010)

³⁷¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)

³⁷² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο 40ο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στο Νταβός (27/1/2010)

³⁷³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)

³⁷⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Παρίσι στην Στρατιωτική Σχολή (8/1/2009)

³⁷⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (Έιν) (24/3/2009)

³⁷⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο 40ο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στο Νταβός (27/1/2010)

³⁷⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην Παγκόσμια Διάσκεψη Πολιτικής στο Οτ-Σαβουά (23/10/2008)

εκμοντερνισμού της γαλλικής οικονομίας³⁷⁸. Καθώς η κρίση στην οποία διέρχεται η ανθρωπότητα δεν είναι μια κρίση του καπιταλιστικού συστήματος, αλλά μια κρίση του εκφυλισμού του καπιταλισμού, γιατί έχει αποκοπεί από το σύστημα των αξιών του, που δεν είναι άλλο από την σκληρή δουλειά και την προσπάθεια³⁷⁹.

Πιο συγκεκριμένα, ο σαρκοζισμός σε μια επίδειξη του οικονομικού του πατριωτισμού προωθεί την δημιουργία μιας γαλλικής εκδοχής του καπιταλισμού (*capitalisme à la française*), ενός οικογενειακού καπιταλισμού, που θα αποτελεί πηγή καινοτομίας και θέσεων εργασίας. Εξάλλου, δεν υπάρχει παραγωγή χωρίς την οικονομία της αγοράς, και χωρίς την οικονομία της αγοράς δεν υπάρχει επιχειρηματικός καπιταλισμός³⁸⁰. Κατ'επέκταση, θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην ανάπτυξη της γαλλικής βιομηχανίας, η οποία θα υλοποιηθεί μέσω της μείωσης των φόρων που βαρύνουν τις επιχειρήσεις και αποδυναμώνουν την ανταγωνιστικότητά τους, και οι καινούργιες επενδύσεις θα απαλλάσσονται από τον επαγγελματικό φόρο³⁸¹. Επιπλέον, το μέτρο της «διαιτησίας ανάμεσα στους μετόχους και τους υπαλλήλους» (*arbitrage entre l'actionnaire et le salarié*), ή της “διανομής του κέρδους στο εσωτερικό της επιχείρησης” (*partage du profit à l'interieur de l'entreprise*), που έχει σαν στόχο την συμμετοχή, μέσω των μετοχών, στα κέρδη της επιχείρησης από τους εργαζόμενους, υπάγεται στην λογική της ζυγοστάθμισης ανάμεσα στο κεφάλαιο και την εργασία³⁸².

Καταλήγοντας, η αναδόμηση του καπιταλισμού θα πρέπει να έχει τα εξής χαρακτηριστικά: θα πρέπει να αντιπαραθέτει την προσπάθεια του εργαζόμενου στα εύκολα χρήματα που προέρχονται από την κερδοσκοπία, και την δέσμευση

³⁷⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)

³⁷⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)· στο 40ο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στο Νταβός (27/1/2010)

³⁸⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στους διευθυντές της επιχείρησης “Oséo Excellence» στο Γκραν Παλέ στο Παρίσι (16/3/2011)

³⁸¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)· Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2, “Face à la crise” (5/2/2009)

³⁸² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)· Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2, “Face à la crise” (5/2/2009)· για το Σχέδιο Ανάκαμψης της γαλλικής οικονομίας στο Ντουέ (4/12/2008)

του επιχειρηματία που ρισκάρει τα πάντα στις απρόσωπες χρηματιστηριακές αγορές³⁸³.

2.4. Συμπεράσματα

Μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση που προκάλεσαν τα αμερικάνικα subprimes το 2008, η οποία συντάραξε την παγκόσμια οικονομία, η Ευρώπη δεν κατάφερε να βρεί το βηματισμό της και η ευρωζώνη οδηγήθηκε σε μια κρίση χρέους. Η κρίση στην Ευρώπη εξελίχθηκε στην πιο σημαντική οικονομική και πολιτική κρίση στην ιστορία της Ε.Ε. . Το 2016, εννιά χρόνια μετά το ξέσπασμα της παγκόσμιας κρίσης, η οικονομική δραστηριότητα στην Ε.Ε. και στην ευρωζώνη παρέμενε χαμηλή σε σχέση με την περίοδο πριν την κρίση. Από αυτή την οπτική γωνία οι συνέπειες της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης και της αντίστοιχης ευρωπαϊκής προκάλεσαν μια διαρκή οικονομική ζημιά στην Ευρώπη αντίστοιχη με την ζημιά που προκάλεσε η Μεγάλη Ύφεση το 1930³⁸⁴. Εντούτοις, μπορεί να παρατηρήσει κανείς κάποια πρώτα σημάδια ηρεμίας και σταθερότητας στην Ευρωζώνη. Η πίεση στις αγορές άρχισε να υποχωρεί, τα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής στις χώρες που εκδηλώθηκε έντονα η κρίση άρχισαν να εξελίσσονται, με αποτέλεσμα πολλές χώρες βγήκαν από αυτά (Ιρλανδία (Δεκέμβριος 2013), Ισπανία (Ιανουάριος 2014), Πορτογαλία (Μάιος 2014)). Παρόλο που υπήρξαν κάποιες ενθαρρυντικές εξελίξεις, η κρίση πυροδοτήθηκε πάλι τον Ιανουάριο του 2015, όταν η Αριστερά στην Ελλάδα κέρδισε την εξουσία.

Με το ξέσπασμα της κρίσης πολλοί αναλυτές, Πρωθυπουργοί και Πρόεδροι Δημοκρατίας άρχισαν να αμφισβητούν την αποτελεσματικότητα των πολιτικών τη ελεύθερης αγοράς και να θεωρούν τον καπιταλισμό ως υπεύθυνο για την κρίση. Η πρώτη αντίδραση για την αντιμετώπιση της κρίσης περιελάμβανε κεϋνσιανές πολιτικές, οι οποίες υιοθετήθηκαν από μια πλειοψηφία κρατών, αλλά γρήγορα αμφισβητήθηκαν όταν ξέσπασε η κρίση χρέους στην Ελλάδα.

³⁸³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/10/2008)

³⁸⁴ M. Copelovitch, J. Frieden, S. Waltier, "The political economy of the euro crisis", *Comparative Political Studies*, ibid

Επομένως, συνέχισαν να υιοθετούνται οι πολιτικές της ελεύθερης αγοράς, και ο νεοφιλελευθερισμός ως ιδεολογία παρέμεινε δυνατός και κυρίαρχος.

Το ξεσπασμα της οικονομικής κρίσης συνέπεσε με την Προεδρία της Γαλλίας στην Ε.Ε., γεγονός που οδήγησε τον Ν. Σαρκοζί να δώσει μια γρήγορη πολιτική λύση στην οικονομική, χρηματιστηριακή και κοινωνική κρίση το 2008 και 2009. Το μέγεθος της κρίσης παρείχε στον 6ο Πρόεδρο της Γαλλικής Δημοκρατίας το κίνητρο για να εμβαθύνει και υλοποιήσει το οικονομικό του πρόγραμμα. Πιο συγκεκριμένα, η σοβαρότητα της κρίσης, η οποία ποτέ δεν υποβαθμίστηκε στους πολιτικούς του λόγους, του έδωσε την δυνατότητα να αποδώσει περισσότερη συνοχή στην οικονομική του σκέψη, η οποία συνδυάζει τις νεοφιλελεύθερες επιλογές με τον οικονομικό πατριωτισμό. Ο σαρκοζικός πολιτικός λόγος συνδυάζει την προώθηση του καπιταλιστικού συστήματος και της ελεύθερης αγοράς, υπενθυμίζοντας συνεχώς την ανάγκη ρύθμισης-ηθικοποίησης του ίδιου του συστήματος.

Με αφορμή την οικονομική κρίση – την σοβαρότητά της και την γεωγραφική της σπουδαιότητα – ο Ν. Σαρκοζί διεκδίκησε όλες εκείνες τις βασικές αξίες του νεοφιλελεύθερου δόγματος: μείωση του εύρους του κράτους με περιορισμό των δημοσίων δαπανών, κατάργηση θέσεων εργασίας στον δημόσιο τομέα· μείωση των κοινωνικών επιδομάτων (μετατροπή του RMI σε RSA)· επιμήκυνση των ορίων συνταξιοδότησης· κατάργηση της 35ωρης διάρκειας εργασίας· μη φορολόγηση επιπλέον ωρών εργασίας και φορολογική απαλλαγή για τα χαμηλά εισοδήματα· και ενθάρρυνση της “μερικής απασχόλησης”. Παράλληλα, τάσσεται ανοιχτά κατά των χρηματιστηριακών αγορών, εκφράζοντας έναν οικονομικό πατριωτισμό. Στα πλαίσια αυτού του οικονομικού πατριωτισμού οραματίζεται μια ισχυρή βιομηχανική πολιτική στην οποία το κράτος θα διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο μέσω των δημόσιων επενδύσεων. Τα βασικά χαρακτηριστικά της είναι: το άνοιγμα των γαλλικών και ευρωπαϊκών αγορών με βάση την «τίμια» ανταγωνιστικότητα, την χρηματοδότηση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων που κινδυνεύουν από τον διεθνή ανταγωνισμό, την οικονομική βοήθεια σε επιχειρήσεις που είναι στο χείλος της χρεοκοπίας, την χρηματοδότηση των γαλλικών επιχειρήσεων που επαναπατρίζονται, και την μη εξαγορά επιχειρήσεων από ξένους επενδυτές. Αυτός εξάλλου ήταν και ο σκοπός του “Fonds Stratégique d’investissement” (FSI), δηλαδή η προστασία της

γαλλικής βιομηχανικής τεχνογνωσίας. Όλα αυτά δεν θα μπορέσουν να υλοποιηθούν χωρίς την απαραίτητη «αναμόρφωση – ηθικοποίηση του καπιταλισμού». Ο καπιταλισμός θα πρέπει να αντανakλά την προσπάθεια, την εργασία, την επιχείρηση, τις επενδύσεις και κατά συνέπεια να μετατραπεί σε έναν οικογενειακό καπιταλισμό.

Συμπεραίνουμε ότι η οικονομική πολιτική του Ν. Σαρκοζί κατά την διάρκεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης παραμένει ένα ιδιόμορφο και πρωτότυπο κράμα το οποίο συνδυάζει τις νεοφιλελεύθερες επιλογές με ένα οικονομικό πατριωτισμό προκειμένου να δημιουργήσει ένα καινούργιο Bretton Woods ³⁸⁵.

³⁸⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλόν (25/9/2008)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Το πρώτο μέρος της παρούσας διατριβής είναι επικεντρωμένο στην ανάλυση της οικονομικής σκέψης του Ν. Σαρκοζί, όπως ακριβώς παρουσιάστηκε μέσα από τους πολιτικούς του λόγους. Το βασικό ερώτημα στο οποίο προσπαθήσαμε να δώσουμε μια απάντηση ήταν αν ο Ν. Σαρκοζί είναι ένας νεοφιλελεύθερος Πρόεδρος με βάση τα αξιώματα του νεοφιλελεύθερου δόγματος της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας. Πολλοί υποστήριξαν ότι ο οικονομικός φιλελευθερισμός βρήκε το απόγειο του στο πρόσωπο του 6^{ου} Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας, αποδίδοντας χαρακτηρισμούς όπως: *“blairisme gaulois”, “social-libéralisme sécuritaire”, “populisme médiatique”, “revolution néolibérale”*³⁸⁶. Η έρευνά μας, μας οδήγησε στο συμπέρασμα ότι είναι δύσκολο να κατατάξουμε τους σαρκοζικούς πολιτικούς λόγους στη νεοφιλελεύθερη θεωρία με βάση το περιεχόμενό τους.

Πράγματι, ο σαρκοζικός φιλελευθερισμός είναι ιδιαίτερα σύνθετος και διαφορούμενος, και ίσως σε αυτό το σημείο έγκειται η ιδιομορφία και πρωτοτυπία των σαρκοζικών πολιτικών λόγων. Με άλλα λόγια, ο Ν. Σαρκοζί είναι φορέας ενός πατριωτικού οικονομικού φιλελευθερισμού, ο οποίος αναμειγνύει νεοφιλελεύθερες ιδέες με μια εθνικίστικη αντίληψη για την οικονομία, σε μια προσπάθεια ρήξης με το παρελθόν και εκμοντερνισμού μέσω ενός φιλελευθερισμού γαλλικής εκδοχής (*libéralisme à la française*).

Ο πολιτικός του λόγος είναι απόλυτα συμβατός με τη νεοφιλελεύθερη θεωρία, από την στιγμή που παρουσιάζεται ως ένθερμος υποστηρικτής της ελεύθερης αγοράς και της οικονομίας της αγοράς· διακηρύττει την απελευθέρωση των δυνάμεων εργασίας, προωθώντας περισσότερη ευελιξία στην οικονομία μέσω της κατάργησης της 35ωρης διάρκειας της, της πρόωρης συνταξιοδότησης και της αύξησης των ορίων συνταξιοδότησης στα 65 έτη, καθώς πιστεύει ότι το μεγάλο πρόβλημα της Γαλλίας είναι ότι δεν εργάζεται αρκετά· προωθεί την μείωση των δημοσίων δαπανών με μείωση του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων και κατάργηση του γραφειοκρατικού κράτους· τάσσεται υπέρ της μείωσης της φορολογίας στο εισόδημα και στις επιπλέον

³⁸⁶ “Où va la droite?”, *Revue des deux mondes*, N. 4, 2008, σ. 83-162

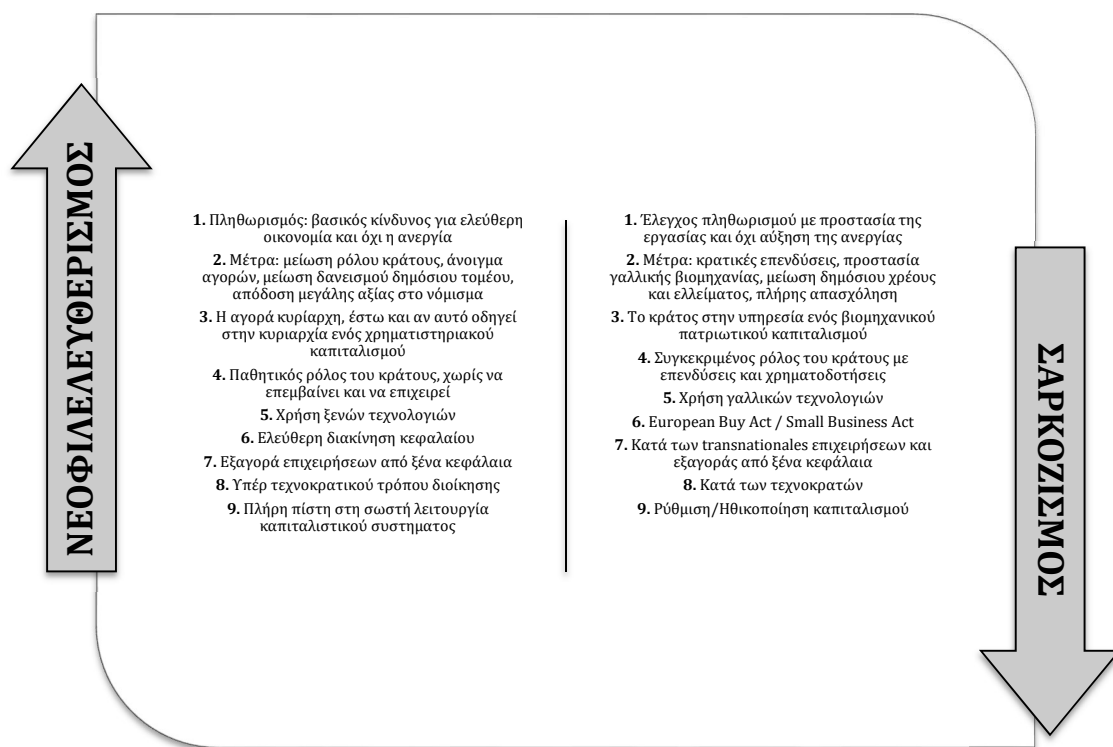
ώρες εργασίας, έχοντας σαν σύνθημά του “*Travailler plus pour gagner plus*”. βασική του επιθυμία είναι η δημιουργία μιας κοινωνίας ιδιοκτητών και προτείνει μέτρα για την διευκόλυνση απόκτησης ιδιοκτησίας· καταδικάζει το κράτος πρόνοιας και τους δικαιούχους επιδομάτων, ζητώντας την συθέμελη μεταρρύθμιση του προκειμένου να το χαρακτηρίζει η επιτυχία, η απόδοση, η ανταμοιβή και η πρωτοβουλία (Πίνακας 1).

Πίνακας 1: Ομοιότητες μεταξύ Νεοφιλελεύθερου δόγματος και Σαρκοζικής ιδεολογίας

Με βάση τα παραπάνω μπορούμε εύλογα να υποστηρίξουμε ότι οι πολιτικοί λόγοι του Ν. Σαρκοζί σκιαγραφούν έναν νεοφιλελεύθερο Πρόεδρο. Παρόλα αυτά, μια πιο ενδελεχής μελέτη των σαρκοζικών πολιτικών λόγων στον τομέα της βιομηχανικής πολιτικής μας απέδειξε το αντίθετο. Πράγματι, στον τομέα της βιομηχανικής πολιτικής βρήκε απόλυτη έκφραση το σύστημα της διευθυνόμενης οικονομίας. Από την ημέρα της εκλογής του στην Προεδρία της χώρας βασική του επιθυμία ήταν να επανεργοποιήσει την γαλλική βιομηχανική πολιτική, υιοθετώντας ένα πιο βολονταριστικό στύλ προς όφελος ενός πιο

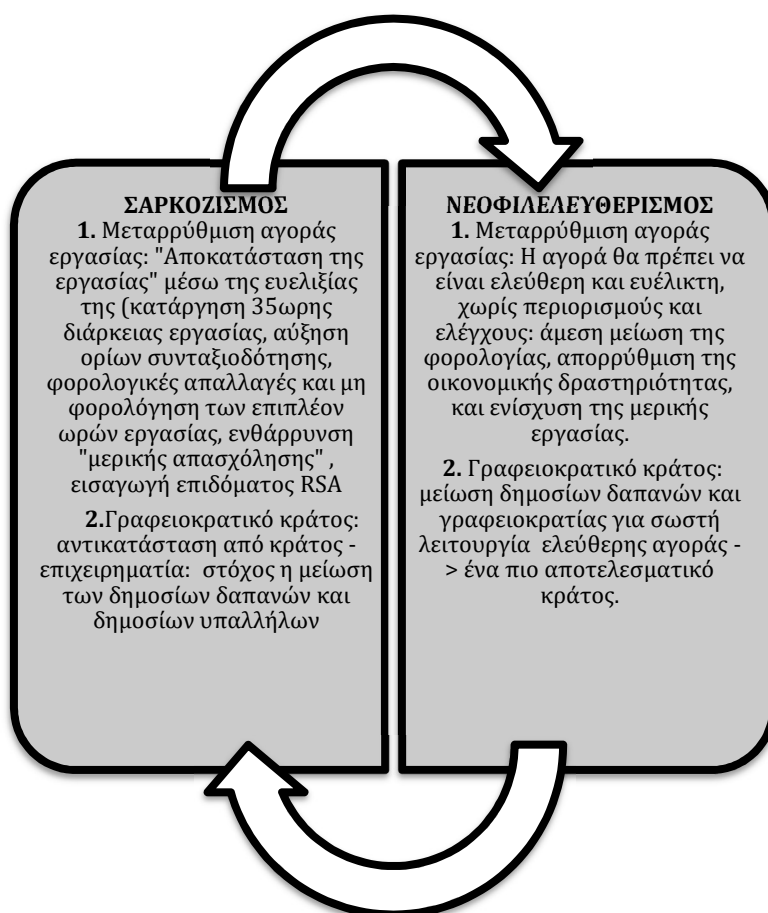
δραστήριου και επιλεκτικού κράτους. Πρόκειται για έναν οικονομικό πατριωτισμό, στον οποίο προτεραιότητα έχει η προστασία της εργασίας, η πλήρης απασχόληση και όχι η προστασία του νομίσματος με μείωση του πληθωρισμού εις βάρος της εργασίας. Σύμφωνα με τους πολιτικούς λόγους του Ν. Σαρκοζί οι επιχειρήσεις έχουν μια εθνικότητα και γι' αυτό τον λόγο επιθυμεί την προστασία τους. Η λέξη κλειδί της πολιτικής του είναι η «εγγύτητα» (*“réciprocité”*), η οποία παραπέμπει στο κλείσιμο των ευρωπαϊκών δημόσιων αγορών και στο άνοιγμα τους σε όσες επιχειρήσεις παράγουν σε ευρωπαϊκό έδαφος (*“European Buy Act”*), αλλά και στην προστασία των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, καθώς ένα μέρος της δημόσιας αγοράς θα είναι προσανατολισμένο σε αυτές (*“Small Business Act”*). Τάσσεται υπέρ της προσωρινής κρατικής χρηματοδότησης σε τομείς της βιομηχανίας που αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα και είναι καίριοι για την γαλλική βιομηχανία, χωρίς όμως αυτές να γίνονται κρατικές. Είναι κατά της εξαγοράς των γαλλικών επιχειρήσεων από ξένα κεφάλαια και γι' αυτό τον λόγο προτείνει την μείωση της φορολογίας και την συμμετοχή των εργαζομένων στα κέρδη της επιχείρησης. Όλα αυτά αποσκοπούν στην ηθικοποίηση του καπιταλισμού και στην μετατροπή του σε ένα καπιταλισμό ο οποίος θα διέπεται από αρχές, αξίες και ηθική. Με άλλα λόγια, θέλει να δημιουργήσει έναν οικογενειακό καπιταλισμό (Πίνακας 2).

Πίνακας 2: Διαφορές μεταξύ Νεοφιλελεύθερου δόγματος και Σαρκοζικής ιδεολογίας

Λίγους μήνες μετά την εκλογή του στο ανώτερο αξίωμα της χώρας, το Μάιο του 2007, το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, ίσως της πιο βίαιης από το 1929, αποτέλεσε μια πρόκληση για τον «υποψήφιο της ρήξης». Στα προβλήματα της ανεργίας και της χαμηλής αγοραστικής δύναμης ήρθαν να προστεθούν και η κρίση των subprimes, η πτώχευση της Lheman Brothers στις ΗΠΑ, και της Dexia στο Βέλγιο, αλλά και η εκτόξευση του δημοσιονομικού χρέους στην Πορτογαλία, Ισπανία, Ιταλία και Ελλάδα. Ο ίδιος προέβη σε δύο ρήξεις. Πρώτον, σε μία νεοφιλελεύθερης υφής (Πίνακας 3), και δεύτερον σε μία παρεμβατικής υφής που είχε σαν στόχο να προστατέψει τους Γάλλους και τον επιχειρηματικό κλάδο από τις άσχημες παρενέργειες του καπιταλιστικού συστήματος (Πίνακας 4). Με άλλα λόγια, η οικονομική πολιτική του

σαρκοζισμού δεν άλλαξε καθόλου κατά την διάρκεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και χαρακτηρίζεται ως νεοφιλελεύθερος οικονομικός πατριωτισμός.

Πίνακας 3: Ομοιότητες Νεοφιλελεύθερου δόγματος με Σαρκοζική ιδεολογία (οικονομική κρίση)

Πίνακας 4: Διαφορές μεταξύ Νεοφιλελεύθερου δόγματος και Σαρκοζικής ιδεολογίας (οικονομική κρίση)

Παρατηρούμε ότι ο πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στον τομέα της οικονομίας είναι ένας πλούσιος, σύνθετος και αντιφατικός πολιτικός λόγος, καθώς συνδυάζει τις νεοφιλελεύθερες επιλογές με ένα είδος οικονομικού προστατευτισμού. Η πρωτοτυπία και η καινοτομία του σαρκοζισμού εντοπίζεται όμως σε τρία βασικά σημεία:

Πρώτον, ο πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί δεν είναι μόνο ένας λόγος που διαχειρίζεται τις καταστάσεις, που είναι τεχνικός και λογιστικός μιας και κυριαρχεί ένα οικονομικό λεξιλόγιο (finance, marché, économie, entreprise, dépense, bénéfice, prix, monnaie, taux, crédit), αλλά είναι ένας πολιτικός λόγος επικεντρωμένος στις αξίες, γεγονός που τον καθιστά έναν ιδεολογικό πολιτικό λόγο. Έχει σαν βασική του επιδίωξη την αναβάθμιση της εργασίας. Ο Ν. Σαρκοζί

προκειμένου να καθυστερήσει τους φόβους μιας Γαλλίας που γερνάει, προτείνει μια επιστροφή προς τα πίσω. Με άλλα λόγια, οι πολιτικοί του λόγους αναδεικνύουν ένα χαμένο και εξιδανικευμένο παρελθόν. Οι μεταρρυθμίσεις που προωθούν οι λόγους αποβλέπουν στην εγκαθίδρυση μέτρων του παρελθόντος, τα οποία και θεωρούνται πιο αποτελεσματικά. Πιο συγκεκριμένα, στον τομέα της εργασίας, η 35ωρη διάρκεια εργασίας εκλαμβάνεται από τον Ν. Σαρκοζί σαν ένα λάθος, το οποίο πρέπει να καταργηθεί, καθώς από τότε που θεσπίστηκε αυτό το μέτρο ξεκίνησε η παρακμή της Γαλλίας, και κατά συνέπεια η κατάργησή του θα επαναφέρει την χαμένη ανταγωνιστικότητα της χώρας του. Επιπλέον, όσον αφορά τα όρια συνταξιοδότησης, θα πρέπει να καταργηθεί το μέτρο που υιοθέτησαν οι Σοσιαλιστές το 1983 για συνταξιοδότηση στα 60 έτη, προκειμένου να επιστρέψει η Γαλλία σε προηγούμενες πρακτικές σύμφωνες με τον μέσο όρο της Ευρώπης. Τέλος, όσον αφορά τον δημόσιο τομέα προτείνει την κατάργηση θέσεων εργασίας, καθώς τα παροηγούμενα χρόνια διπλασιάστηκε ο αριθμός των δημοσίων υπαλλήλων.

Δεύτερον, στους πολιτικούς λόγους του 6^{ου} Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας η έμμισθη εργασία αποκτά μια ηθική διάσταση. Αυτό δεν σημαίνει ότι έννοιες όπως τα «χρήματα» και ο «πλουτισμός» απουσιάζουν, αλλά ο Ν. Σαρκοζί χρησιμοποιεί συγκεκριμένες λέξεις που είναι ενδεικτικές της ηθικής διάστασης που αποδίδει στην εργασία. Είναι γνωστό ότι οι πολιτικοί λόγους των Γάλλων Προέδρων αντανakλούν την καθημερινότητα, διέπονται από μία επιθυμία για άμεση αποτελεσματικότητα, και γι' αυτό τον λόγο απουσιάζει μια φιλοσοφική σκέψη. Οι πολιτικοί λόγους του Ν. Σαρκοζί που είναι επικεντρωμένοι στην εργασία περιέχουν μια φιλοσοφική διάσταση: η εργασία είναι η πηγή της ανάπτυξης της προσωπικότητας, είναι μια αξία, είναι μια προσωπική αξία. Αυτό βέβαια δεν αποκλείει τον πλουτισμό, την αύξηση της αγοραστικής δυνατότητας και την κοινωνική προαγωγή. Παρόλα αυτά, οι πολιτικοί λόγους του Ν. Σαρκοζί δίνουν την εικόνα μιας εργασίας που καταλήγει να είναι αυτοσκοπός, χρησιμοποιώντας την οπτική της ατομικής ηθικής.

Τρίτον, αυτό το οποίο προκαλεί εντύπωση στους πολιτικούς λόγους του Ν. Σαρκοζί αποτελεί το γεγονός ότι διακρίνονται από σχετική συνέχεια και από σταθερότητα στα κεντρικά μοτίβα που τους συγκροτούν. Η προσπάθεια, η εργασία, ο περιορισμός του κράτους πρόνοιας, η αύξηση της αγοραστικής

δύναμης παρέμειναν οι κατευθυντήριες ιδέες καθόλη την διάρκεια της πενταετούς θητείας του. Ακόμα και η παγκόσμια οικονομική κρίση το 2008 δεν ήταν ικανή να ανατρέψει το στύλ, το περιεχόμενο των πολιτικών λόγων και την πολιτική σκέψη του Ν. Σαρκοζί. Εξάλλου και ο ίδιος είχε δηλώσει ότι η κρίση επιτάγγυνε την ανάγκη για μεταρρυθμίσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα που αποδεικνύει ότι ο πολιτικός λόγος του παρέμεινε σταθερός είναι αυτό της μάχης κατά των απατεώνων όπου στον πολιτικό του λόγο στο Μπορντώ στις 15 Νοεμβρίου 2011 χρησιμοποιεί ακριβώς τους ίδιους όρους και επιχειρηματολογία που είχε χρησιμοποιήσει στην προεκλογική του εκστρατεία το 2007. Επιπρόσθετα, η ηθικοποίηση του καπιταλισμού δεν αποτέλεσε θεματική κλειδί που αναδύθηκε από την οικονομική κρίση το 2008 και 2011. Αντιθέτως, αποτέλεσε βασική θεματική της προεκλογικής του εκστρατείας το 2007. Με άλλα λόγια, ο σαρκοζισμός έχει βάθος και δεν αποτελεί απλά ένα επιφανόμενο, καθώς η ουσία του παραμένει σταθερή. Σε αυτό εξάλλου έγκειται η δύναμη του σαρκοζισμού: συνεχώς σε εξέλιξη, αλλά σταθερός στον βασικό ιδεολογικό του κορμό.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΣΑΡΚΟΖΙΣΜΟΣ : ΤΟ ΑΠΟΓΕΙΟ ΤΗΣ
ΝΕΟΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ

Οι προεκλογικές εκστρατείες για τις Προεδρικές εκλογές του 2007 και 2012 δεν έχουν τίποτα το συγκρίσιμο με τις αντίστοιχες προηγούμενες, καθώς ξεχωρίζουν από την επιθυμία του Ν. Σαρκοζί να επιβάλλει ένα σύστημα αξιών και μια συγκεκριμένη εικόνα για τα πράγματα, και την πολιτική.

Το πολιτικό πρόγραμμα του σαρκοζισμού δομήθηκε με βάση μια συγκεκριμένη ανάλυση για την γαλλική κοινωνία, η οποία αγωνιούσε και αναζητούσε την θέση της σε έναν ανοιχτό ευρωπαϊκό κόσμο που βαλόταν από την παγκοσμιοποίηση, και υπέφερε από την απώλεια ισχυρών σημείων ταυτοτικής αναφοράς τόσο στον πολιτικό όσο και στον κοινωνικό τομέα. Με βάση αυτή την διαπίστωση ο 6^{ος} Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας προώθησε ένα πολιτικό σχέδιο με επίκεντρο τις αξίες της εξουσίας, της ηθικής, της εθνικής ταυτότητας, του σεβασμού, της εργασίας, και της αξιοκρατίας. Υποστήριξε αυτό το σχέδιο με ενέργεια και πειθώ, παίρνοντας αποστάσεις από αυτό το οποίο είχε καθιερωθεί ως «πολιτικά σωστό» και «μοναδική σκέψη» (*pensée unique*)³⁸⁷.

Η αποφασιστικότητά του τον οδήγησε να δομήσει την κοινωνία που οραματιζόταν στη βάση μιας αξιολογικής ηθικής καλού/κακού, και στη βάση ορισμένων παλιών αξιών, τις οποίες αναγνωρίζει ως «αιώνιες αξίες» (*valeurs éternelles*)³⁸⁸. Αυτό έγινε φανερό με τον συνδυασμό των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών ζητημάτων με τις ηθικές αξίες, που καταδεικνύουν μια πολιτική σκέψη η οποία θέτει στο επίκεντρό της, την υπευθυνότητα και την ατομική ευθύνη. Σε προηγούμενο κεφάλαιο αναλύθηκε ότι η εργασία, η ανεργία και το σύνολο των οικονομικών ζητημάτων δεν αποτελούσαν ένα πρόβλημα τεχνικό ή απλώς πολιτικο-οικονομικό αλλά ένα πρόβλημα – προπάντων και εν τέλει - ηθικό³⁸⁹. Κάτι αντίστοιχο ισχύει και για την παιδεία, όπως θα αναλυθεί στην συνέχεια αυτού του μέρους.

³⁸⁷ P. Perrineau, "Les nouveautés de la séquence électorale d' avril-juin 2007", *Cités*, τομ. 3, N. 1, 2007, σ. 137-147. Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (28/3/2007)· στη Λοριάν (3/4/2007)· στην Χάβρη (29/5/2007)· στο Μέγαρο των Ηλυσίων (20/6/2007)· στο Ραινσί (26/4/2012)· στη Νίκαια (20/4/2012)· στο Αρράς (18/4/2012)

³⁸⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλούζη (11/4/2007)

³⁸⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)

Επομένως, μπορεί να υποστηριχτεί ότι οι πολιτικοί λόγοι του Ν. Σαρκοζί για τις αξίες αντανakλούν ορισμένες από τις βασικές αρχές του νεο-συντηρητικού δόγματος της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας. Αυτό το οποίο τίθεται υπό μελέτη είναι ο βαθμός ταύτισης της σαρκοζικής και νεο-συντηρητικής ιδεολογίας. Ένα είναι το σίγουρο ότι για πρώτη φορά ένας υποψήφιος Πρόεδρος της Γαλλικής Δεξιάς εμφυτεύει στην καρδιά του δημόσιου δημοκρατικού πολιτικού λόγου θεματικές, όπως για παράδειγμα η μετανάστευση, οι εγκληματίες και η εξασθένηση της εξουσίας.

Το μέρος αυτό θα χωριστεί σε τρία κεφάλαια, στα οποία θα μελετηθούν οι θεματικές εκείνες που μαρτυρούν την μετακίνηση προς τα δεξιά της «αποενεχοποιημένης δεξιάς» (*droite décomplexée*) του Ν. Σαρκοζί. Στο πρώτο κεφάλαιο θα αναλυθεί η κοινωνία ως χώρος ανάπτυξης οικονομικών δικαιωμάτων και αξιών, τα οποία αποτελούν σημείο αναφοράς για τους πολίτες. Στο δεύτερο κεφάλαιο θα μελετηθούν οι παραδοσιακές αξίες που παραπέμπουν στο νεοσυντηρητικό δόγμα της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας. Στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο, θα αναδείξουμε πως η θεματική του εθνικισμού επανήλθε στον δημόσιο πολιτικό λόγο, υποδηλώνοντας την ρήξη που επιχείρησε ο 6ος Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η Αναπτυξιακή Κοινωνία ως Χώρος Σεβασμού και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Από την εκλογή του στην Προεδρία της Γαλλίας το Μάιο του 2007 μέχρι και το 2012, ο Ν. Σαρκοζί έθεσε ως βασική προτεραιότητά του την πλήρη αναδόμιση της γαλλικής κοινωνίας ούτως ώστε αυτή να προωθήσει το οικονομικό του σχέδιο. Η σαρκοζική κοινωνική επανάσταση βασίζεται στην αναγκαιότητα μιας πραγματικής πολιτιστικής επανάστασης, προκειμένου να αλλάξουν οι σχέσεις που έχουν οι Γάλλοι με την οικονομία. Για τον Ν. Σαρκοζί, δεν ήταν δυνατόν τα οικονομικά ζητήματα να τίθενται με όρους όπως αυτοί της πάλης των τάξεων και του μαρξισμού³⁹⁰.

Η πολιτιστική επανάσταση που φανερώνουν οι πολιτικοί του λόγους περιγράφουν μια αναπτυξιακή κοινωνία στην οποία επικρατεί ο σεβασμός, η κοινωνική αλληλεγγύη και η οικονομική ανάπτυξη. Πιο συγκεκριμένα, η κοινωνία που οραματίζεται ο Ν. Σαρκοζί έχει δύο βασικά χαρακτηριστικά. Από την μία πλευρά, έχοντας σαν βασική επιθυμία του να εξαλείψει όλους τους κινδύνους που απειλούν την σωστή λειτουργία της, κάνει λόγο για μια κοινωνία ηθικής τάξης και κοινωνικής ιεραρχίας. Από την άλλη πλευρά, η κοινωνία αυτή θα βρίσκεται στην υπηρεσία ενός ρυθμισμένου φιλελευθερισμού, που έχει σαν στόχο την ανάκαμψη της οικονομίας με την ενεργή συμμετοχή των ατόμων. Με άλλα λόγια, ο σαρκοζισμός κινείται ανάμεσα στο νεοφιλελεύθερο και νεοσυντηρητικό δόγμα.

Το παρόν κεφάλαιο είναι επικεντρωμένο στην ανάλυση των βασικών χαρακτηριστικών της «σαρκοζικής κοινωνίας». Στη πρώτη ενότητα θα αναδειχθεί η αντίληψη που έχει για τον άνθρωπο και την θέση του μέσα στην κοινωνία. Στη δεύτερη ενότητα θα αναλυθεί η πολιτιστική επανάσταση που οραματίζεται ο Ν. Σαρκοζί, προκειμένου αυτή να αποτελέσει την βάση της

³⁹⁰ Ch. Gambotti, *Sarkozy. La métamorphose, 1999-2007*, εκδ. Privat, Τουλούζη, 2008, σ. 18

κοινωνίας. Στη τρίτη ενότητα θα μελετηθούν τα βασικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας αυτής που θα οδηγήσουν σε έναν ρυθμισμένο φιλελευθερισμό.

1.1. Ο απλός, γενετικά προσδιορισμένος άνθρωπος σε μια οργανική κοινωνία

Ο σαρκοζισμός βασίζεται πάνω απ' όλα στην πεποίθηση ότι ο άνθρωπος είναι προορισμένος και γενετικά προσδιορισμένος: *"J' inclinerais pour ma part, à penser qu' on nait pédophile, et c'est d' ailleurs un problème que nous ne sachions soigner cette pathologie. Il y a 1200 ou 1300 jeunes qui se suicident en France chaque année, ce n' est pas parce que leurs parents s' en sont mal occupés! Mais parce que, génétiquement, ils avaient une fragilité, une douleur préalable"*³⁹¹. Με άλλα λόγια, η φύση κατέχει μια σημαντική θέση στον άνθρωπο και όχι ο πολιτισμός, ο οποίος δεν έχει την δύναμη να αλλάξει τα φυσικά δεδομένα. Υπάρχει μια γενετική αιτιότητα σε κάθε άτομο, η οποία καθιστά την ανίχνευση πιο αποτελεσματική από την πρόληψη, και τον εγκλεισμό πιο ασφαλή από την αποκατάσταση³⁹².

Η άποψη ότι ο άνθρωπος όταν δεν είναι γενετικά προβλέψιμος, είναι λιγότερο προβλέψιμος, αποτελεί την κατευθυντήρια ιδέα. Ο σαρκοζισμός υποστηρίζει ότι με βάση ορισμένες συμπεριφορές και πράξεις, είναι δυνατόν να γνωρίζουμε εκ των προτέρων την πορεία ενός ανθρώπου. Η ιδέα αυτή της προβλεψιμότητας έγκειται σε μία συγκεκριμένη αντίληψη για τον άνθρωπο. Δεν αποκλείει την πιθανότητα της αλλαγής, της εξέλιξης, αλλά την αντιλαμβάνεται υπό το πρίσμα της παρακολούθησης και του εξαναγκασμού. Το πεπρωμένο δεν σταματάει οριστικά, αλλά σηματοδοτείται από τις πράξεις μας. Γι' αυτό τον λόγο, στην κοινωνία, ορισμένα άτομα αποτελούν μέρος των επικίνδυνων κατηγοριών³⁹³.

Ο σαρκοζισμός έχει το λεξιλόγιο του προκειμένου να δικαιολογήσει αυτή την προβλεψιμότητα: «monstres», «racailles», «karcher». Οι λέξεις αυτές από

³⁹¹ Συνομιλία του Ν. Σαρκοζί με τον φιλόσοφο Michel Onfray, στη Figaro, Μάρτιος, 2007

³⁹² M. Gaudin, *Du candidat au Président. Discours et boniments de N. Sarkozy*, εκδ. Rocher, Παρίσι, 2008, σ. 148

³⁹³ M. Gaudin, *ibid*, σ. 28-30

την προεκλογική εκστρατεία για τις Προεδρικές εκλογές του 2007, και κατά την διάρκεια της Προεδρίας του μετατράπηκαν σε λέξεις σλόγκαν, οι οποίες υποδηλώνουν ότι το άτομο είναι περιθωριοποιημένο, δεν έχει πουθενά θέση, και ζεί υποταγμένο. Με άλλα λόγια, το άτομο δεν κρίνεται πλέον με βάση τα εγκλήματα τα οποία έπραξε, αλλά αποκτά το status του επικίνδυνου λόγω του ότι είναι ικανός να διαπράξει άλλα³⁹⁴.

Παρόλα αυτά, για τον Ν. Σαρκοζί ο άνθρωπος είναι απλός, και αυτή η άρνηση της πολυπλοκότητας του ατόμου συνεπάγεται την άρνηση της σκοτεινής του πλευράς. Με άλλα λόγια, σε κάθε άτομο υπάρχουν στοιχεία καλά και κακά. Οι λέξεις «racailles», «karcher» χρησιμοποιούνται για να δοθεί η εικόνα των ανθρώπων που παρεκκλίνουν, και έχουν την τάση να δηλητηριάζουν την ζωή των ηθικών ανθρώπων. Υπάρχει μια διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στο καλό και στο κακό που λειτουργεί σαν ένα σταθερό όριο. Από την μία πλευρά οι καλοί άνθρωποι και από την άλλη οι αλήτες. Από την μία μεριά αυτοί που επιδιώκουν το καλό, και από την άλλη αυτοί που επέλεξαν το κακό³⁹⁵.

Ο σαρκοζισμός δεν έχει μόνο μια συγκεκριμένη αντίληψη για τον άνθρωπο απέναντι στο πεπρωμένο, για τις τυχόν παραβατικές συμπεριφορές του, και για την απλή εικόνα που έχει για τον κόσμο. Το άτομο έχει μια πολύ συγκεκριμένη θέση μέσα στην κοινωνία, η οποία δεν είναι άλλη από αυτή του έμπορα-επιχειρηματία. Η αγάπη για την απόκτηση περιουσίας, και ο ενθουσιασμός για επιτυχία μέσω του πλουτισμού, τοποθετούνται ψηλά στις αξίες της σαρκοζικής ιδεολογίας. Η τάξη, η θρησκεία και η ηθική είναι σημαντικές αξίες, αλλά δευτερευούσης σημασίας, οι οποίες προσφέρουν μια αξιοπρέπεια, και μια ευγένεια στην συνεχή αναζήτηση του κέρδους³⁹⁶.

Όσον αφορά την κοινωνία, αυτή δεν αποτελεί ένα απλό άθροισμα ατόμων σύμφωνα με τον σαρκοζισμό. Η οργανική αντίληψη της κοινωνίας, η οποία συναντάται και στην παραδοσιακή δεξιά του 20ου αιώνα, βασίζεται στην άποψη ότι η κοινωνία είναι ένας ζωντανός οργανισμός, του οποίου τα μέλη λειτουργούν μαζί, όπως ακριβώς το μυαλό, η καρδιά, και οι πνεύμονες σε έναν ανθρώπινο οργανισμό. Δύο είναι τα βασικά χαρακτηριστικά των οργανισμών

³⁹⁴ M. Gaudin, *ibid*, σ. 32

³⁹⁵ M. Gaudin, *ibid*, σ. 51-52

³⁹⁶ S. Portelli, *Le sarkozysme sans Sarkozy*, εκδ. Grasset & Fasquelle, Παρίσι, 2009, σ. 65-66

σύμφωνα με τους Συντηρητικούς: Πρώτον, οι οργανισμοί δεν αποτελούν απλώς ένα άθροισμα ατομικών μερών, τα οποία πράττουν όπως επιθυμούν. Με άλλα λόγια, το σύνολο είναι πιο σημαντικό από τα ατομικά μέρη, καθώς στηρίζεται σε εύθραστες σχέσεις ανάμεσα στα μέρη, οι οποίες αν καταστραφούν οδηγούν στον θάνατο του οργανισμού. Δεύτερον, οι οργανισμοί διαμορφώνονται από «φυσικούς» παράγοντες, και όχι από ανθρώπινη εφευρετικότητα, δηλαδή από μια φυσική αναγκαιότητα. Παραδείγματος χάριν, η οικογένεια δεν εφευρέθηκε από κανέναν στοχαστή, αλλά ήταν το προϊόν φυσικών και κοινωνικών παρορμήσεων, όπως η αγάπη, η φροντίδα, και η στοργή. Η οργανική αντίληψη της κοινωνίας περιλαμβάνει και την άποψη ότι οι δομές και οι θεσμοί της δημιουργήθηκαν από δυνάμεις που βρίσκονται πάνω από τον ανθρώπινο έλεγχο και την ανθρώπινη λογική. Η κοινωνία αυτή επομένως είναι εύθραυστη, και γι' αυτό τον λόγο τα άτομα που ζούν σε αυτή πρέπει να την προστατεύουν και να την σέβονται. Παρόλα αυτά, η επικράτηση των ιδεών της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας οδήγησαν σε απομάκρυνση από την οργανική αντίληψη της κοινωνίας. Ο ατομικισμός που επικράτησε με τις νεοφιλελεύθερες ιδέες οδήγησε στην άποψη ότι η κοινωνία είναι το αποτέλεσμα των πράξεων των αυτόνομων ατόμων, που επεδίωκαν την ικανοποίηση των αναγκών τους³⁹⁷

Βασική υπόσχεση του 6^{ου} Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας ήταν η δημιουργία μιας κοινωνίας όπου δεν θα υπήρχαν ρίσκα και θα υπήρχε ασφάλεια. Εντούτοις, η κοινωνία αυτή δεν θα υπάρξει ποτέ, καθώς οι αρρώστιες, οι δυστυχίες, και το έγκλημα θα υπάρχουν πάντα. Για τον λόγο αυτό βάσισε το σχέδιο του στην έννοια της προφύλαξης: *"Je ne peux pas accepter, en tant que chef de l' Etat, que l'on ait fait inscrire dans la Constitution le principe de la précaution et que ce principe de précaution que j' ai voté par ailleurs, ne s' applique pas aux victimes innocentes"*³⁹⁸. Εξάλλου, η εξάλειψη της εγκληματικότητας αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της κοινωνίας αυτής: *"Il y a un problème d' autorité, de sécurité, on a vu un certain nombre d' événements, il faut qu' on puisse dire tout simplement que les multirécidivistes ou les cas, les faits divers qu' on a vu récemment, ce Pierrot dit le fou, qui, alors qu' il n' avait même pas terminé sa peine, s' est permis d' assassiner trois personnes, est-ce que c' est possible? Est-ce que c' est*

³⁹⁷ A. Heywood, *Political ideologies. An introduction*, ibid, σ. 73-75

³⁹⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ντακάρ (20/8/2007)

pensable? Est-ce que l'on l'accepterait ailleurs? Il faut, et je le dis aux Français, si je suis élu président de la République, je résoudrai le problème des multirécidivistes des l'été 2007"³⁹⁹.

1.2. Κοινωνία ηθικής τάξης και Κοινωνικής Ιεραρχίας

Ο Ν. Σαρκοζί ξαναζωντανεύει τον δημόσιο πολιτικό λόγο προτείνοντας ένα πρόγραμμα που τοποθετείται στα δεξιά του πολιτικού φάσματος, και στον οποίο συναντά κανείς όλες εκείνες τις παλιές αξίες που συνθέτουν την κοινωνία: η φύση, η παράδοση, η οικογένεια, η πατριαρχία, το έθνος. Ο λαός προσδιορίζεται ως οντότητα από το έθνος και όχι από τις κοινωνικές τάξεις. Η κοινωνία είναι οργανική, και αποτελεί μια μεγάλη οικογένεια, η οποία περικλείει διαφορετικές - συγκρουσιακές τάσεις⁴⁰⁰.

Ο σαρκοζισμός υπερασπίζεται μια «φιλελεύθερη» αντίληψη για την Δημοκρατία. Η κοινωνία αποτελεί ένα μείγμα αυτόνομων ατόμων, υπεύθυνων για τις πράξεις και τις επιλογές τους, γεγονός το οποίο εξηγεί γιατί είναι από την φύση της άνιση, και βασίζεται στην ελεύθερη επιλογή, με βάση την οποία ο καθένας παίρνει αυτό που του αξίζει: *"La République réelle, ce n'est pas la République où tout le monde reçoit la même chose. C'est la République où chacun reçoit selon son mérite ou son handicap. La République réelle, c'est celle qui fait plus pour lui qui veut s'en sortir et moins pour celui qui ne veut rien faire, et dont la société ne peut accepter qu'il vive à son crochet"*⁴⁰¹. Αυτή η άποψη συνδυάζει τον πολιτικό φιλελευθερισμό, ο οποίος είναι στην υπηρεσία όλων, με τον οικονομικό φιλελευθερισμό, ο οποίος είναι στην υπηρεσία συγκεκριμένων συμφερόντων⁴⁰².

Η σαρκοζική κοινωνία είναι μια κοινωνία ηθικής τάξης και κοινωνικής ιεραρχίας, που έχει σαν στόχο την προσωπική αξία: *"Mes valeurs sont les vôtres, celles de la droite républicaine. Ce sont des valeurs d'équité, d'ordre, de mérite, de*

³⁹⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί (18/4/2007)

⁴⁰⁰ E. Maigret, *L'Hyperprésident*, ibid, σ. 70-80

⁴⁰¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁴⁰² P. Charandeau, *Entre populisme et peopolisme. Comment Sarkozy a gagné!*, εκδ. Librairie Vuibert, Παρίσι, 2008, σ. 34

*travail, de responsabilité*⁴⁰³, και την ατομική ευθύνη: *“L’ homme n’ est pas libre s’il n’ est pas responsable de ses actes”*⁴⁰⁴. *“... l’ homme qu’ il est maître de sa destinée”*⁴⁰⁵. *“chacun est responsable de soi-même, la société n’ est pas responsable de tout”*⁴⁰⁶. Τα χαρακτηριστικά αυτά οδηγούν σε μια έμφαση στην ατομικότητα. Επίσης, μια κοινωνία δεν προσδιορίζεται μονάχα από το σύνολο των ατομικών επιτυχιών, αλλά καθώς τα άτομα αποτελούν μέρος της, η ηθική την καθορίζει σημαντικά⁴⁰⁷: *«Nous défendons ces valeurs, nous osons dire qu’ aucune société ne peut fonctionner sans un minimum d’ autorité, que le laxisme, que la faiblesse, que la lâcheté qui consiste à accepter tout y compris à refuser de sanctionner quand il convient de sanctionner ne peut conduire qu’ à la catastrophe... Travail, responsabilité, autorité, solidarité»*⁴⁰⁸. Η ηθική, δηλαδή στην ιδεολογία του Ν. Σαρκοζί, παραπέμπει σε οικουμενικές αξίες, τις οποίες κάθε άνθρωπος, κάθε πολίτης και κάθε ανθρώπινο όν μοιράζεται. Κατά αυτό τον τρόπο, οι ηθικές αξίες αφορούν την υπευθυνότητα του καθενός ως ανθρώπου και ως υποκειμένου⁴⁰⁹.

Στην σημερινή εποχή, σε μία Γαλλία κοινωνικά διαλυμένη, ο σαρκοζισμός θέτει το θέμα της αναδόμησης της κοινωνικής συνθήκης. Για τον ίδιο, η κοινωνική αναδόμηση της Γαλλίας περνάει μέσα από έναν ρυθμισμένο φιλελευθερισμό, καθώς όλα ξεκινάνε από την οικονομία, και η ιδανική κοινωνία, σύμφωνα με αυτόν, είναι εκείνη στην οποία τα άτομα είναι επιχειρηματίες, εργάζονται σκληρά και κερδίζουν χρήματα μέσα από οικονομικές συμφωνίες⁴¹⁰. Κατά συνέπεια, ήρθε η ώρα για το Κράτος-επιχειρηματία, του οποίου η βασική λειτουργία είναι να μεγιστοποιήσει την αποτελεσματικότητα του μισθωτού

⁴⁰³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)

⁴⁰⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2007)

⁴⁰⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλούζη (11/4/2007)· στο Μπορντώ (30/3/2012)· στο Βιλπέντ (11/3/2012)

⁴⁰⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Αρράς (18/4/2012)· στο Μπορντώ (30/3/2012)· στη Μασσαλία (19/2/2012)

⁴⁰⁷ Ch. Gambotti, *Sarkozy. La métamorphose, 1999-2007*, ibid

⁴⁰⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Αρράς (18/4/2012)

⁴⁰⁹ D. Mayaffre, *Nicolas Sarkozy. Mesure et Dmesure du discours 2007/2012*, ibid, σ. 111

⁴¹⁰ G. Winock, “Une année de sarkozysme”, *Le Débat*, N. 151, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος, 2008, σ. 4-19

πολίτη και να οργανώσει την οικονομία. Γι' αυτό τον λόγο, ο Ν. Σαρκοζί πρότεινε ένα πρόγραμμα στο οποίο προτεραιότητα δινόταν στις ιδιωτικοποιήσεις· στην μανατζερίστικη οργάνωση της κοινωνίας, των σχολείων, των πανεπιστημίων, και των νοσοκομείων, τοποθετώντας στην κεφαλή τους ένα αφεντικό ή έναν διευθυντή· στην επιμήκυνση του χρόνου εργασίας και συνταξιοδότησης· στην μείωση της φορολογίας εισοδήματος· στην υιοθέτηση ενός ανταγωνιστικού κλίματος ακόμα και στον δημόσιο τομέα· στην αυστηρότερη ρύθμιση του δικαιώματος απεργίας με την εγκαθίδρυση μιας ελάχιστης υπηρεσίας (service minimum)· μείωση του κράτους με μη αντικατάσταση των δημοσίων υπαλλήλων που βγαίνουν στην σύνταξη· και στην μείωση της φορολογίας (Νομοσχέδιο ΤΕΡΑ).

Όλα αυτά αποσκοπούσαν στην διατήρηση της κοινωνικής συνοχής, παρόλο που ο 6ος Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας χρησιμοποιεί έναν πολιτικό λόγο που δημιουργεί διαιρέσεις. Βασικό χαρακτηριστικό της ιδεολογίας του είναι ότι ποτέ δεν αντιπαραθέτει τις κοινωνικές τάξεις μεταξύ τους, ούτε και τις κοινωνικά ευκατάστατες κατηγορίες πολιτών με τις χαμηλές κοινωνικές τάξεις. Βασικό διακύβευμα των πολιτικών του λόγων είναι να τοποθετήσει τον δημόσιο διάλογο στον τομέα της ατομικής ηθικής, της ατομικής επιτυχίας ή αποτυχίας, της προσωπικής ευθύνης και όχι της ευθύνης της κοινωνίας. Στην ουσία, προτάσει μία κοινωνική διαιρετική τομή, η οποία είναι διαταξική και η οποία αντιπαραθέτει την ομαλότητα με την μη ομαλότητα, τη νομιμότητα με την παρανομία, και την ηθική με την ανηθικότητα⁴¹¹. Κατ' αυτόν τον τρόπο, καταδικάζει το αφεντικό «αλήτη» για να παινέψει το καλό αφεντικό ή τον καπιταλισμό. Καταδεικνύει τον παράνομο μετανάστη, τον Ρομά, ή τον πολυγαμικό για να επαινέσει την επιλεκτική μετανάστευση, την ενταξιακή του πολιτική, και τον γάλλο πολίτη. Κατηγορεί τους απατεώνες και αυτούς που ζούν από τα κοινωνικά επιδόματα, για να πλέξει το εγκώμιο των έντιμων εργαζομένων, δείχνοντας με το δάχτυλο αυτόν που ξυπνάει αργά για να εξυμνήσει αυτόν που ξυπνάει νωρίς για να πάει στην δουλειά του. Τέλος, εξαπολύει ένα κατηγορητήριο για τους εγκληματίες για να διορθώσει τις αδικίες υπέρ των θυμάτων.

⁴¹¹ D. Mayaffre, "Vocabulaire et discours électoral de Sarkozy: entre modernité et pétainisme", *ibid*, σ. 70

Το σύνολο των πολιτικών του λόγων επικεντρώνεται στην προσωπική αξία, και στην ατομική ευθύνη. Ο κόσμος σήμερα είναι πιο περίπλοκος με την παγκοσμιοποίηση και την χρηματιστηριακή οικονομία, με την αύξηση της μετανάστευσης και την πολιτισμική επιμειξία. Ο σαρκοζισμός υποστηρίζει ότι έχει την λύση σε αυτή την καινούργια τάξη πραγμάτων, προτείνοντας μια πολιτισμική επανάσταση για να διασφαλίσει την κοινωνική συνοχή μέσω συγκεκριμένων μέτρων (*droits opposables, discrimination positive*).

Ο Ν. Σαρκοζί επικέντρωσε τις προεκλογικές του εκστρατείες και την Προεδρία του στις αξίες, που δεν ήταν άλλες από την τάξη, την υπευθυνότητα, την αξιοκρατία, την εργασία, και την κατοχή περιουσίας. Ανάμεσα σε όλα αυτά, ανακάλυψε πάλι την πολιτική σημασία της θρησκείας ως μέσο διαφύλαξης της κοινωνικής τάξης. Εξάλλου, στόχος του ήταν η εγκαθίδρυση μιας κοινωνίας που θα βασιζόταν στην τάξη και όχι μιας θρησκευτικής κοινωνίας. Ιστορικά η δεξιά ήταν συνδεδεμένη με την θρησκεία και με την «φυσική τάξη», και ονειρευόταν μια κοινωνική αρμονία. Παρόλα αυτά, οι θρησκευτικές αναφορές εξαφανίστηκαν από τον πολιτικό λόγο της δεξιάς, και οι ηγέτες της σταμάτησαν να θίγουν ζητήματα πνευματικά. Ο Ν. Σαρκοζί αποτελεί την εξαίρεση στους γάλλους πολιτικούς, καθώς καταπιάνεται με θρησκευτικά ζητήματα, αμφισβητώντας το νόμο 1905 που αφορούσε τον διαχωρισμό Εκκλησίας και Κράτους.

Βασική πεποίθηση του σαρκοζισμού είναι ότι η Δημοκρατία είναι σε κρίση και έχει ανάγκη την πίστη. Θεωρεί ότι η δημοκρατική ηθική δεν μπορεί, την σημερινή εποχή, να διασφαλίσει την κοινωνική τάξη, και γι' αυτό τον λόγο η θρησκευτική ηθική θα μπορούσε να διασφαλίσει αποτελεσματικά την σωστή λειτουργία της κοινωνίας. Με άλλα λόγια, αποδίδει στην θρησκεία μια αποφασιστική κοινωνική λειτουργία, θεωρώντας ότι η κρίση της γαλλικής κοινωνίας είναι ηθικής τάξης. Αυτή η διάγνωση προϋποθέτει την αντιμετώπιση του πνευματικού κενού και όχι την αλλαγή της οικονομικής κατάστασης. Η ενθάρρυνση στην επιστροφή της κοινωνικής αρμονίας προϋπέθετε την προώθηση των θρησκευτικών πρακτικών⁴¹².

Επιπρόσθετα, ο σαρκοζισμός έκανε λόγο για τις χριστιανικές ρίζες της ιστορίας της Γαλλίας: *“Nous sommes les héritiers de deux mille ans de chrétienté et*

⁴¹² E. Dupin, *A Droite toute*, εκδ. Librairie Arthème Fayard, Παρίσι, σ. 129-130

*d'un patrimoine de valeurs spirituelles que la morale laïque a incorporé*⁴¹³. *“Je crois aux racines chrétiennes de la France et de l’Europe”*⁴¹⁴. *“...dans les racines de la France il y a les racines chrétiennes de la France...”*⁴¹⁵. *“Les racines de la France sont essentiellement chrétiennes...”*⁴¹⁶. Αυτή η οπτική αναφέρεται σε κάποιες υποθετικές ρίζες που ενώνουν το παρόν με το παρελθόν, και η αμφισβήτησή τους απειλεί την ταυτότητα της χώρας: *“Comme Benoît XVI, je considère qu’une nation qui ignore l’héritage éthique, spirituel, religieux de son histoire commet un crime contre sa culture, contre ce mélange d’histoire, de patriotisme, d’art et de traditions populaires, qui impègne si profondément notre manière de vivre et de penser. Arracher la racine, c’est perdre la signification, c’est affaiblir le ciment de l’identité nationale, c’est dessécher davantage encore les rapports sociaux qui ont tant besoin de symboles de mémoire”*⁴¹⁷.

Δια μέσου των χριστιανικών ριζών της Γαλλίας, ο 6^{ος} Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας προβάλλει την οπτική του για την διεθνή τάξη και την θέση της: *“Deux défis contribueront à structurer la société internationale du XXIe siècle, peut-être plus profondément que les idéologies ne l’ont fait au XXe siècle. Le premier défi est celui du changement climatique. Le deuxième défi est celui des conditions du retour du religieux dans la plupart de nos sociétés...”*⁴¹⁸. Για τον λόγο αυτό, το ερώτημα του νοήματος της ζωής βρίσκεται στο κέντρο των πολιτικών του λόγων, και στρέφεται σε μια υπερβατικότητα που αποκτά μια ηθική αξία: *“le fait spirituel, c’est la tendance naturelle de tous les hommes à rechercher une transcendance”*⁴¹⁹. Εφ’ εξής, η πρόθεση του να εντάξει το ερώτημα του νοήματος της ζωής σε μία θρησκευτική βάση προϋποθέτει την αναζήτηση του τι είναι «ουσιώδες»: *“Ma conviction profonde, c’est que la frontière entre la foi et la non-croyance n’est pas, et ne sera jamais, entre ceux qui croient et ceux qui ne croient pas, parce qu’elle traverse en vérité chacun de nous. Même celui qui affirme ne pas croire, ne peut soutenir en même temps qu’il ne s’interroge pas sur l’essentiel”*⁴²⁰.

⁴¹³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁴¹⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νίκαια (20/4/2007)

⁴¹⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Αρράς (18/4/2012)

⁴¹⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Λατράν (30/12/2007)

⁴¹⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Λαντράν (30/12/2007)

⁴¹⁸ Ευχές του Ν. Σαρκοζί στο Διπλωματικό Σώμα (31/12/2007)

⁴¹⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Λατράν (30/12/2007)

⁴²⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Λατράν (30/12/2007)

Με βάση αυτά τα πιστεύω, ο Ν. Σαρκοζί έκανε λόγο για μια *“laïcité positive”*, η οποία δεν βασίζεται σε έναν ίσο τρόπο μεταχείρισης των θρησκειών, αλλά σε μια ίση αξιοποίηση όλων των απαραίτητων θρησκειών για την καλή λειτουργία της κοινωνίας και για την προαγωγή των ατόμων: *“C’est pourquoi j’appelle de mes vœux l’avènement d’une laïcité positive, c’est-à-dire une laïcité qui, tout en veillant à la liberté de penser, à celle de croire et de ne pas croire, ne considère pas que les religions sont un danger, mais plutôt un atout...”*⁴²¹. Με άλλα λόγια, η *“laïcité positive”* εκπροσωπεί την ανάγκη κάθε πολίτη να εκφράζει ελεύθερα τις πεποιθήσεις του χωρίς να παρεμποδίζεται από την πολιτική εξουσία. Στην ουσία κάνει λόγο για μια αναγκαία μεταρρύθμιση του νόμου 1905: *“Il ne s’agit pas de modifier les grands équilibres de la loi de 1905. Les Français ne le souhaitent pas et les religions ne le demandent pas. Il s’agit en revanche de rechercher le dialogue avec les grandes religions de France et d’avoir pour principe de faciliter la vie quotidienne des grands courants spirituels plutôt que de chercher à la leur compliquer”*⁴²².

Υποστηρίζει δηλαδή μια *laïcité* που τους περιλαμβάνει όλους, απ’ ό,τι μία που εξαιρεί: *“Opposer ce sentiment religieux à la morale laïque serait absurde... La laïcité à laquelle je crois, ce n’est pas le combat contre la religion. C’est le respect de toutes les religions”*⁴²³. Πρόκειται για μια συνύπαρξη των διαφορετικοτήτων, η οποία είναι απαλή με τον καθολικισμό και αυστηρή με το Ισλάμ. Χαρακτηριστική είναι η στάση του απέναντι στην μπούρκα, την οποία και απαγόρευσε στο γαλλικό έδαφος: *“nous ne voulons pas de femme dans le territoire de la République qui soit enfermée derrière des prisons de tissu”*⁴²⁴. Η Γαλλία που επιθυμεί να δημιουργήσει δεν αποδέχεται τις διακρίσεις, που απομακρύνουν από την εργασία, και τη ζωή ένα μεγάλο μέρος των παιδιών λόγω των εθνικών, κοινωνικών και θρησκευτικών τους καταβολών: *“Nous voulons les mêmes hôpitaux, les mêmes médecins pour les femmes et les hommes; les mêmes menus aux cantines scolaires pour les enfants. Et nous ne voulons pas d’une table où il y*

⁴²¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Λατράν (30/12/2007)

⁴²² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Λατράν (30/12/2007)

⁴²³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁴²⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Αρράς (18/4/2012)· στη Μπεζανσόν (30/3/2012)· στο Μπορντώ (3/3/2012)· στο Ορμ (Λουαρέ) (26/3/2012)· στη Λυών (17/3/2012)

aurait les petits musulmans, d'une autre où il y aurait les petits juifs, d'une autre où il y aurait les petits chrétiens"⁴²⁵. Η Γαλλία οφείλει να σεβαστεί τις αξίες και την δημοκρατική ισότητα, θέτοντας σε εφαρμογή την ισότητα των ευκαιριών και την αξιοκρατία.

1.3. Η αναπτυξιακή κοινωνία στην υπηρεσία ενός ρυθμισμένου φιλελευθερισμού

Ο σαρκοζισμός οραματίστηκε μία δυναμική, αναπτυξιακή κοινωνία, η οποία με βάση τις αξίες της, τον πολιτισμό της, και την αντίληψη που έχει για τον κόσμο θα ήταν στραμμένη στο μέλλον. Η κοινωνία αυτή δεν είναι συνώνυμη μόνο με την οικονομική ανάπτυξη, αλλά και με την ποιότητα ζωής, και την αισιοδοξία, η οποία διέπεται από την ελπίδα, την δημιουργικότητα και την ευτυχία⁴²⁶. Αλλά πάνω από όλα, πρόκειται για μια κοινωνία, στην οποία πρωταρχικό ρόλο θα παίζουν οι αξίες, καθώς η επιστροφή τους τόσο στην κοινωνική όσο και στην πολιτική ζωή κρίνεται αναγκαία, προκειμένου η Γαλλία και οι Γάλλοι να βγούν από την κρίση στην οποία έχουν εισέλθει. Η σαρκοζική κοινωνία θα πρέπει επομένως να βασίζεται στις αξίες της ελευθερίας, της υπευθυνότητας, της τάξης, της εντιμότητας, της πολιτικής συνείδησης, της εμπιστοσύνης, της δικαιοσύνης, του σεβασμού, της αυστηρότητας, της αξιοκρατίας και του κράτους δικαίου⁴²⁷.

Στα πλαίσια αυτών των αξιών, ο Ν. Σαρκοζί αναπτύσσει τα βασικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας που έχει οραματιστεί, προκειμένου να επιτύχει τον στόχο του, που δεν είναι άλλος από το να αλλάξει τις σχέσεις που έχουν οι Γάλλοι με την οικονομία.

⁴²⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (28 /4/2012)· στο Ραινσί (26/4/2012)· στο Αρράς (18/4/2012)· στη Μπεζανσόν (30/3/2012)· στη Λυών (17/3/2012)· στο Μολραί (17/4/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)· στη Μάρνη (15/3/2012)· στο Βιλπέντ (11/3/2012)· στο Σαιν-Μπρις-σου-Φορέ (12/4/2012)

⁴²⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μασσαλία (19/4/2007)

⁴²⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2007)· στη Ρεϋνιόν (15/2/2007)· στη Λοριάν (4/4/2007)· στο Ορμ (Λουαρέ) (26/3/2012)· στη Μασσαλία (19/2/2012)· στη Νάντη (27/3/2012)· στο Στρασβούργο (22/3/2012)· στο Βιλπέντ (11/3/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)

1.3.1. Ανισότητα – Ισότητα Ευκαιριών/ Δικαιώματα – Υποχρεώσεις

Ο σαρκοζισμός παρουσιάζει μια ατομικίστικη αντίληψη της κοινωνίας, η οποία αποτελεί το βασικό χαρακτηριστικό των δυτικών κοινωνιών. Η σύγχρονη δεξιά έχει την τάση να αντιλαμβάνεται την κοινωνία ως ένα μείγμα ατόμων, και η κοινωνική συνοχή είναι το αποτέλεσμα παλιών συμβολαίων ανάμεσα σε υποθετικά ίσα νομικώς άτομα, και κανένας δεν θέλει να διαταράξει αυτή την ισορροπία. Νομιμοποιημένη από τις ανισότητες των ατομικών ταλέντων και ικανοτήτων, η κοινωνική ανισότητα εκλαμβάνεται ως φυσική.

Η δεξιά του Ν. Σαρκοζί προωθεί μια κοινωνική αντίληψη προσαρμοσμένη στην κοινωνία του 21^{ου} αιώνα, και παρουσιάζεται ως εχθρός της ισότητας και της θεωρίας της κοινωνικής ισότητας/εξισωτισμού (*égalitarisme*), οι οποίες κατέχουν κεντρική αρνητική θέση στο εσωτερικό του πολιτικού του λόγου: *“l’ égalitarisme, c’est l’ assurance de l’ immobilisme et de la stagnation. C’est le contraire du mouvement, du progrès”*⁴²⁸. *“L’ égalitarisme c’est le contraire de la justice. L’ égalitarisme c’est le nivellement vers le bas. Une société égalitaire c’est le contraire d’une société de liberté et de responsabilité”*⁴²⁹. *“je ne veux pas d’ une société nivelée, égalitariste, qui tournerait les dos aux talents...”*⁴³⁰. *“La République ce n’est pas l’ égalitarisme, le nivellement”*⁴³¹. *“La politique de la vie c’est le contraire de l’ égalitarisme...”*⁴³². Ενώ η γαλλική κοινωνία διακατέχεται από ανισότητες, η σαρκοζική ιδεολογία θεωρεί ότι η εξάλειψή τους αποτελεί μεγάλο πρόβλημα: *“La République réelle ce n’est pas la République où tout le monde reçoit la même chose. C’est la République où chacun reçoit selon son mérite ou son handicap. La République réelle c’est celle qui fait plus pour celui qui veut s’en sortir et qui fait moins pour celui qui ne veut rien faire et dont la société ne peut accepter qu’ il vive à son crochet”*⁴³³. Σε αυτό το σημείο ο σαρκοζισμός απηχεί απόλυτα τις θέσεις των νεοσυντηρητικών, οι οποίοι είναι ενάντια στην ισότητα αλλά και

⁴²⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μέγαρο των Ηλυσίων (20/6/2007)

⁴²⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (Ειν) (24/3/2009)

⁴³⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)

⁴³¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπορντώ (3/3/2012)· στο Μονπελιέ (28/2/2012)· στο Σερνέ (25/4/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)

⁴³² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπορντώ (1/3/2007)

⁴³³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

στην πολιτική ή κοινωνική δράση που οδηγούν σε αυτή την κατάσταση. Με άλλα λόγια η ισότητα εκλαμβάνεται ως ανάθεμα⁴³⁴.

Αυτή είναι η βασική θέση της δεξιάς, δηλαδή οι ανισότητες προέρχονται από την σκληρή δουλειά και από την αξία: *“si j’ai tant parlé de la réussite et du mérite, c’est parce que si la réussite n’est pas valorisée, si le mérite n’est pas récompensé, alors tous les talents, tous les créateurs, tous les entrepreneurs s’en vont. L’égalitarisme, c’est l’assurance de l’immobilisme et de la stagnation. C’est le contraire du mouvement, du progrès”*⁴³⁵. *“La République, c’est la liberté et c’est l’égalité. Mais la République, ce n’est pas l’égalitarisme, le nivellement. La République c’est la liberté par l’égalité des droits et par l’égalité des chances. C’est la liberté par le mérite, par le travail, et par le talent”*⁴³⁶. Ο Ν. Σαρκοζί ονειρεύεται μια «κοινωνική προαγωγή», η οποία είναι ένα δικαίωμα το οποίο το αξίζει κανείς από τον ιδρώτα της εργασίας του. Άλλο ένα συνώνυμο της ισότητας, που απειλεί την κοινωνία, είναι η *assistanat* και η *assistance*. Εκτός από πρόβλημα τεχνικό, η *assistanat* αποκτά μια ηθική διάσταση μέσω της αποθάρρυνσης του ατόμου να πράξει για το δικό του όφελος: *“L’assistanat c’est le contraire de la responsabilité parce qu’avec l’assistanat l’homme subit au lieu de vouloir. L’égalitarisme et l’assistanat sont dégradants pour la personne humaine. Ils empêchent ceux qui veulent réussir de réussir. Ils démoralisent ceux qui se donnent du mal. Ils rendent toujours plus dépendants et plus vulnérables ceux qui en bénéficient. Ils tirent tout le monde vers le minimum au lieu de tirer chacun vers le maximum”*⁴³⁷. *“Je m’opposerai à toute forme d’égalitarisme parce que ce ne sont pas les valeurs auxquelles je crois, comme je m’oppose à l’assistanat qui ne fait pas non plus partie de mes valeurs, parce que le remède est pire que le mal”*⁴³⁸.

Παρατηρούμε ότι ο σαρκοζισμός αρνείται την ισότητα σε όλες τις μορφές της και σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής ζωής: *“Sommes-nous à ce point prisonniers*

⁴³⁴ M. Hayes, *The New Right in Britain. An introduction to theory and practice*, ibid, σ. 22

⁴³⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μέγαρο των Ηλυσίων (20/6/2007)

⁴³⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπορντώ (3/3/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)

⁴³⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2007)· στο Μπορντώ (1/3/2007)

⁴³⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (Έιν) (24/3/2009)

de l' égalitarisme que nous soyons obligés de faire semblant de croire que tous les enfants naissent pareils les uns aux autres, que tous les hommes sont identiques, que la nature se dote tous de la même force, de la même intelligence, des mêmes facultés... Je veux combattre cet égalitarisme, qui conduit à nier les différences, à traiter tout le monde de la même manière, à ne pas compenser les handicaps, à ne pas compenser les inégalités en donnant plus à ceux qui ont moins, à ceux auxquelles la vie a donné moins de chances..."⁴³⁹ · "Parce que tous, dans vos vies, nous n' aurons pas le même salaire, nous n' aurons pas le même appartement, nous n' aurons pas la même vie"⁴⁴⁰ . Αυτή η ανισότητα, όπως είναι φυσικό, οδηγεί και σε μία ανισότητα αποτελεσμάτων. Η ιδέα εκθείασης μιας ισότητας αποτελεσμάτων θα ήταν κοινωνικά ανεύθυνη. Από αυτή την λογική διέπονται και τα μέτρα που πρότεινε για την ανάκαμψη της οικονομίας (κατάργηση 35ωρης εργασίας, αύξηση ορίων συνταξιοδότησης, μείωση φορολογίας, ευελιξία εργασίας).

Στην φιλελεύθερη οπτική, η ανισότητα των συνθηκών νομιμοποιείται από την ισότητα των ευκαιριών. Στα μάτια της σαρκοζικής δεξιάς η κοινωνική πολιτική συνεπάγεται την κατάργηση της ισότητας που οδηγεί σε "ισοπέδωση" προς τα κάτω και εξύψωση της δημοκρατικής ισότητας, η οποία εκλαμβάνεται ως «ισότητα των δυνατοτήτων» ("*égalité des possibles*"): "*Le but de la République c'est que les chances de réussite soient égales pour tous*"⁴⁴¹. "*c'est l' égalité des chances, c'est la promotion sociale, c'est le fondement de la citoyenneté*"⁴⁴². "*L' égalité des chances, c'est le grand défi de notre République*"⁴⁴³. "*La République c'est l' égalité des chances...*"⁴⁴⁴. "*...l'égalité des chances sera rétablie...*"⁴⁴⁵ . Οι διαφορετικές κοινωνικές θέσεις είναι αποδεκτές, εφόσον εξαρτώνται από την εργασία, την αξιοκρατία και το ταλέντο του καθενός. Αυτό προϋποθέτει μια κοινωνική κινητικότητα, η οποία απελευθερώνει το άτομο από κάθε είδους πεπρωμένο και από το περιβάλλον καταγωγής του: "*Le but de la République c'est*

⁴³⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλούζη (11/4/2007)

⁴⁴⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νιμ (29/3/2012)

⁴⁴¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁴⁴² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπορντώ (1/3/2007)

⁴⁴³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νίκαια (30/3/2007)

⁴⁴⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουρ (10/4/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)

⁴⁴⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νάντη (27/3/2012)

de permettre à celui qui commence tout en bas de l' échelle sociale de la gravir aussi haut que ses capacités le lui permettent"⁴⁴⁶. *"La fraternité – République, c'est l' égalité des chances, c'est tout faire pour que chacun puisse développer ses talents, puisse essayer de réaliser ses ambitions, de réaliser ses rêves"*⁴⁴⁷. *"L' égalité des chances c'est que l' enfant qui naît dans une famille qui n' a pas de patrimoine ait les mêmes chances de réussir que celui qui naît dans une famille où il y en a un. C'est l' égalité des chances"*⁴⁴⁸. *"Le social, c'est pouvoir commencer à un niveau que nous ont donné vos parents et pouvoir amener sa famille à un niveau plus important. C'est progresser... Il n' y a aucune honte à démarrer en bas de l' échelle..."*⁴⁴⁹. *"Un besoin d' égalité des chances, un besoin d' être rassuré, rassuré sur le fait que chacun aura sa chance, que chacun pourra réussir, aura la possibilité de réaliser ses rêves s'il se prend en main"*⁴⁵⁰.

Το ζήτημα που προκύπτει είναι πως θα διασφαλιστεί η ισότητα των ευκαιριών σε μία κοινωνία που την χαρακτηρίζουν οι βαθιές ανισότητες. Ο Ν. Σαρκοζί έχει την απάντηση: μέσω της εκπαίδευσης. Θεωρεί ότι το σχολείο στην παρούσα του μορφή δεν ευνοεί την ισότητα των ευκαιριών, αλλά αντιθέτως διογκώνει τις ανισότητες: *«Mais je suis convaincu que beaucoup reste à faire pour que l' école contribue de nouveau à réduire les inégalités au lieu de les aggraver, pour que l' égalité des chances cesse d'être un mensonge, pour que les fils d' ouvrier et les fils d' immigré aient de nouveau le sentiment d' être des citoyens à part entière, pour qu' ils sentent libres de choisir leur destin»*⁴⁵¹. *"L'école de la république, c'est une école qui met à côté sur le même banc le fils de l' avocat, de l' ingénieur, du banquier et le fils de l' ouvrier, de la femme de ménage, de l' immigré..."*⁴⁵². Για τον λόγο αυτό, ο σαρκοζισμός θέλει να δώσει την ελευθερία στους γονείς να επιλέγουν το σχολείο των παιδιών τους με την κατάργηση της σχολικής κάρτας: *"Je veux rendre aux parents la liberté de choisir l' école de leurs*

⁴⁴⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁴⁴⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ (18/3/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)

⁴⁴⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρουέν (24/4/2007)

⁴⁴⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για την μεταρρύθμιση της επαγγελματικής κατάρτισης στο Αλιζάν (Ντρόμε) (3/3/2009)

⁴⁵⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Παλάτι των Βερσαλλιών (31/3/2012)

⁴⁵¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μαιζόν-Αλφόρ (2/2/2007)

⁴⁵² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μονπελιέ (28/2/2012)

enfants parce que c'est la seule manière de briser le cercle vicieux de la ségrégation"⁴⁵³. Παράλληλα, υποστηρίζει την αυτονομία στην διαχείριση των σχολικών μονάδων με αντάλλαγμα την συχνή αξιολόγηση τους και την παροχή οικονομικής βοήθειας στους λιγότερο προνομιούχους⁴⁵⁴. Κινητήρια δύναμη αυτών των μέτρων είναι η αξιοκρατία, καθώς με την ισότητα αντιμετωπίζονται όλοι με τον ίδιο τρόπο, και κατά συνέπεια αυτοί που αδικούνται είναι οι λιγότερο προνομιούχοι: *"Moi je dis que la démocratisation du savoir c'est donner à chacun les moyens de mériter un diplôme"*⁴⁵⁵. *"Lorsqu' on a voulu faire le nivellement, l' égalitarisme, traiter tout le monde de la même façon, donner le diplôme à tout le monde, faire passer tout le monde dans la classe supérieure, ne tenir compte de rien, on a penalisé d' abord les enfants des familles modestes, qui ont besoin de plus que d'autres d'une école de l' exigence, de l' autorité"*⁴⁵⁶.

Επιπρόσθετα, στα πλαίσια αυτής της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης για την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, προβλέπει το δικαίωμα στην δεύτερη ευκαιρία (*«droit de la deuxième chance»*)⁴⁵⁷, και ειδικότερα το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας⁴⁵⁸. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την δια βίου μάθηση για όλους τους νέους που έχουν ένα απολυτήριο λυκείου, για να αποκτήσουν μια κάποια εξειδίκευση, προκειμένου να ξεκινήσουν την δική τους επιχείρηση ή να βρουν πιο εύκολα μια θέση εργασίας⁴⁵⁹. Το δικαίωμα της δεύτερης ευκαιρίας αφορά και παιδιά με κάποια αναπηρία, τα οποία θα έχουν την δυνατότητα να

⁴⁵³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)

⁴⁵⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στη Ρεϋνιόν (15/2/2007)

⁴⁵⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (28/3/2007)

⁴⁵⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (30/3/2012)· στο Αρράς (18/4/2012)

⁴⁵⁷ Ευχές του Ν. Σαρκοζί στο Μέγαρο των Ηλυσίων (17/1/2008)· Πολιτικός λόγος του Σαρκοζί στη Νίκαια (20/4/2012)

⁴⁵⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)

⁴⁵⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· Ευχές του Ν. Σαρκοζί στο Μέγαρο των Ηλυσίων (17/1/2008)

λαμβάνουν την εκπαίδευση που τους αξίζει τόσο στα δημόσια σχολεία όσο και στα ιδιωτικά σχολεία της γειτονιάς τους⁴⁶⁰.

Εξάλλου, και ο σκοπός του *Rôle emploi* ήταν να εξατομικεύσει περισσότερο την διαδικασία αναζήτησης εργασίας. Υπό μία ευρεία έννοια, στόχος ήταν η ανάπτυξη κοινωνικών εργαλείων, αφήνοντας όμως παράλληλα στους ανέργους την αυτονομία στην ανεύρεση εργασίας, σύμφωνα πάντα με τις δικές τους ικανότητες. Όλα αυτά οδηγούν στην υιοθέτηση μιας ενεργητικής κοινωνικής πολιτικής, καθώς η χορήγηση επιδομάτων δεν θεωρείται επαρκής. Το θέμα της συνοδείας-βοήθειας στην ανεύρεση εργασίας θεωρείται εξίσου σημαντικό με αυτό της αποζημίωσης. Με βάση αυτό το πνεύμα δημιουργήθηκε το *Revenu de solidarité active (RSA)*, στο οποίο προτεραιότητα δεν ήταν η αποζημίωση, αλλά η ενθάρρυνση για επιστροφή στο χώρο εργασίας. Τα κοινωνικά βοηθήματα δεν αποτελούν αυτοσκοπό, αλλά ένα μέσο για την επιστροφή στην εργασία⁴⁶¹.

Αυτή η απαίτηση συνοδεύεται με την εγκαθίδρυση μια δίκαιης ισορροπίας ανάμεσα στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις του πολίτη. Δεν υπάρχουν δικαιώματα χωρίς αντισταθμίσματα: *“La République réelle ce n’est pas la République où il n’y a que des droits et aucun devoir. C’est la République où les devoirs sont la contrepartie des droits”*⁴⁶². *“...des devoirs qui sont la contrepartie des droits. Car pour moi, la citoyenneté ce n’est pas que des droits, la citoyenneté c’est aussi des devoirs. Il n’y a pas de citoyenneté, de république, de nation, de société, sans un minimum de civisme”*⁴⁶³. *“La République, elle donne à chacun d’entre nous des droits. Elle nous impose aussi des devoirs”*⁴⁶⁴. Αυτό ισχύει για τους εργαζόμενους, αλλά και για τις επιχειρήσεις. Η ανάπτυξη ενός μοντέλου που θα βασίζεται στις συμβάσεις στον κοινωνικό τομέα, θεωρείται απαραίτητο.

⁴⁶⁰ Ευχές του Σαρκοζί στο Μέγαρο των Ηλυσίων (17/1/2008). Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μονπελιέ (28/2/2012)

⁴⁶¹ L. Wanquiez, “La droite sociale au miroir de la crise”, *Commentaire*, Φθινόπωρο, Ν. 129, 2010, σ. 72

⁴⁶² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁴⁶³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λοριάν (3/4/2007). στη Τουρ (10/4/2007)

⁴⁶⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπορντώ (3/3/2012)

Αντιλαμβάνεται κανείς ότι ο σαρκοζισμός θέλει να προωθήσει μια πολιτική αξιολόγησης και μια κουλτούρα αποτελέσματος, που θα βασίζεται στην υπευθυνότητα των ατόμων⁴⁶⁵.

1.3.2. Ο άνθρωπος ως βασικός οικονομικός παράγοντας στην αναπτυξιακή κοινωνία

Κάθε πολιτικός λόγος, κάθε πρόγραμμα, κάθε υπόσχεση και κάθε πράξη του Ν. Σαρκοζί κατά την διάρκεια των προεκλογικών περιόδων και της πενταετούς θητείας του, σκιαγραφούν έναν συγκεκριμένο άνθρωπο. Ο σαρκοζισμός στηρίζεται σε μία μεριστική οπτική της ανθρωπότητας, στην οποία ελλοχεύει πάντα ένας εχθρός. Υπάρχει πάντα ένας «Άλλος», ο οποίος προκαλεί ανησυχία και απειλεί: ο μετανάστης, ο ξένος, ο άνεργος, ο απατεώνας.

Σε μια χώρα αλληλέγγυα, στην οποία όλοι οι άνθρωποι και ειδικότερα οι φτωχοί, οι αποκλεισμένοι, και αυτοί που μαστίζονται από την οικονομική κρίση έχουν την θέση τους, ο σαρκοζισμός κάνει ξεκάθαρη την θέση που τους αξίζει και τους αναλογεί. Η εικόνα που έχει για την κοινωνία χαρακτηρίζεται από την προβολή των επιτυχιών και αποτυχιών, οι οποίες αντανακλούν την ατομική ευθύνη και υπευθυνότητα.

Για τον λόγο αυτό, η σαρκοζική κοινωνία θέτει ως βασική της επιδίωξη την αποκατάσταση της ελευθερίας του ατόμου, στα πλαίσια μιας πραγματικής Δημοκρατίας, η οποία υλοποιεί όλα εκείνα τα δικαιώματα που διακηρύττει: *“La liberté de l’homme, on n’ a pas cessé de la réduire en décidant de plus en plus à sa place comme s’il n’ était plus capable de décider pour lui-même, de choisir son destin, d’ assumer ses risques. On l’ a privé de la liberté de choisir son rythme de travail...Je veux la liberté du choix.... Je veux être le Président d’ une France où la politique aura pour but que brûle toujours dans le coeur de chacun la flamme de l’ espérance qui indique à l’ homme qu’ il est maître de sa destinée...”*⁴⁶⁶. Εξάλλου είναι χρέος της Δημοκρατίας να δημιουργεί θέσεις εργασίας: *“C’ est la République qui crée des emplois... qui permet au travailleur de vivre de son travail...Je crois*

⁴⁶⁵ L. Wanquiez, “La droite sociale au miroir de la crise”, *ibid*, σ. 73

⁴⁶⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)

dans la démocratie sociale. Je crois dans le dialogue, dans la négociation, dans le paritarisme. Mais je refuse la prise d'otages, les blocages, les archaïsmes, la violence, la loi du plus fort, et le manque de courage"⁴⁶⁷. Με άλλα λόγια, ο σαρκοζισμός οραματίζεται μια κοινωνία η οποία θα ευημερεί με βάση την ποιότητα και η οποία επιθυμεί την ανάπτυξη: *"Je souhaite une société qui cherche la prospérité dans la qualité plutôt que dans la quantité, qui veuille le développement, mais le développement durable"*⁴⁶⁸.

Στα πλαίσια αυτής της κοινωνίας ο 6^{ος} Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας οραματίζεται μια σειρά από οικονομικά δικαιώματα και αξίες, των οποίων φορείς θα είναι το σύνολο του γαλλικού πληθυσμού, και τα οποία έχουν σαν στόχο την οικονομική ευημερία των γάλλων πολιτών και την οικονομική ανάπτυξη της χώρας του. Ο ίδιος αναγνωρίζει την σπουδαιότητα διατήρησης της εργατικής, αγροτικής και τεχνικής/μικροεπιχειρηματικής κουλτούρας, διότι χωρίς αυτές η γαλλική οικονομία θα γίνει πιο φτωχή, αλλά και γενικότερα η Γαλλία θα γίνει πιο φτωχή και αδύναμη καθώς ενσαρκώνουν ένα είδος πολιτισμού, ένα είδος ανθρώπου που σέβεται την εργασία: *"Il y a une culture ouvrière, une façon d'être des ouvriers, un rapport particulière des ouvriers à la vie et au travail. Je ne veux pas que cette culture ouvrière se perde... J'ai rencontré beaucoup de paysans. Il y a une culture paysanne. Il ya a un rapport particulière des paysans au travail et à la terre. Je ne veux pas que cette culture se perde. J'ai rencontré beaucoup d'artisans. Il y a une culture des artisans. Un rapport particulière des artisans avec la perfection du geste, avec la précision de la technique. Je ne veux pas que cette culture se perde. La France sans paysan, sans artisan, sans ouvrier serait une France appauvrie moralement, culturellement, économiquement..."*⁴⁶⁹. *"Si je suis élu, je rappellerai que la technicité de notre économie, ne doit pas conduire à mettre au chômage une cassière de supermarché pour la remplacer par une machine. Je ne serai pas le Président d'un pays sans usines fait d'entreprises sans salariés...C'est d'abord et avant tout un choix de*

⁴⁶⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁴⁶⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)

⁴⁶⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Πουατιέ (26/1/2007)· στη Τουλόν (7/2/2007)· στο Μπορντώ (1/3/2007)· στο Κορμέιγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ' Ουαζί) (6/3/2007)· στη Μπεζανσόν (13/3/2007)

société. Il y a des activités où le contact humain est nécessaire. Il y a des activités qui exigent un savoir-faire, une attention, un sourire. Il y a des activités où les robots ne constituent pas un progrès mais bien une régression. C'est ensuite l'une des conditions du plein-emploi"⁴⁷⁰.

Επιπρόσθετα, επειδή βασική επιθυμία της σαρκοζικής ιδεολογίας είναι η δημιουργία μιας κοινωνίας στην οποία η υπευθυνότητα οδηγεί στην πρόνοια και στην αυτοεκτίμηση, προτείνει την μη υπάρξη επιδομάτων χωρίς αυτά να συνοδεύονται από μία απασχόληση: *"...qu' il n' y ait plus aucun revenue d' assistance sans une activité d' intérêt général qui en soit la contrepartie, c'est parce que je veux que celui qui est secouru retrouve l' estime de lui-même dans la reconnaissance de son utilité sociale. Sans l' estime de soi on en vit pas, on survit*"⁴⁷¹. Αυτό βέβαια συνεπάγεται ότι ο γάλλος πολίτης δεν θα μπορεί να αρνηθεί πάνω από δύο φορές μία θέση εργασίας, η οποία είναι σύμφωνη με τα προσόντα του: *"Si je veux qu' on ne puisse pas refuser plus de deux fois une offre d' emploi qui correspond à ses compétences c'est parce que je veux lutter contre la fraude, les fraudeurs et tous ceux qui ne comprennent pas qu'il n'y a pas de droits sans contrepartie de devoirs..."*⁴⁷².

Στα πλαίσια μιας αναπτυξιακής κοινωνίας, ο Ν. Σαρκοζί θέλει να διευκολύνει όλους εκείνους που ζητάνε δάνειο προκειμένου να αγοράσουν το σπίτι τους, καθώς θεωρεί ότι είναι αναφαίρετο δικαίωμα η απόκτηση ατομικής ιδιοκτησίας: *"Je n' accepte pas que le malade ne puisse pas emprunter. Je n' accepte pas cette habitude qui consiste lorsque vous demandez un emprunt à votre banque, de passer d' abord chez le médecin, c'est curieux! Alors, si vous êtes jeune, en bonne santé, avec un emploi, vous aurez droit à un emprunt. On vous trouve une maladie et, en plus, vous voulez emprunter? On vous convoque alors dans le petit bureau pour vous annoncer que ça va s'arranger, juste un détail, ce sera plus cher pour vous parce que les maladies doivent payer plus cher. Ça, je ne l' accepterai*

⁴⁷⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)

⁴⁷¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπορντώ (1/3/2007)· στο Κορμέιγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ' Ουαζί) (6/3/2007)· στο Μώ (13/4/2007)· στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)

⁴⁷² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπορντώ (1/3/2007)· στο Κορμέιγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ' Ουαζί) (6/3/2007)

jamais!!"⁴⁷³. *"Je souhaite que le malade bénéficie d'une caution publique pour qu'il soit libre, comme tout le monde, d'emprunter pour acheter sa maison. Je n'accepte pas cette pratique honteuse qui fait que lorsque nous demandons un emprunt, on nous oblige à passer une visite médicale. Quand cette visite médicale démontre que vous êtes malade, le banquier vous convoque et vous le fait remarquer, mais vous n'y êtes pour rien! Alors la banque vous prêtera, mais parce que vous êtes malades, ce sera plus cher... C'est une honte! Lorsque l'on est malade, on a le même droit que les autres à se loger"*⁴⁷⁴.

Ένα άλλο δικαίωμα που συμβάλλει στην υλοποίηση της σαρκοζικής αναπτυξιακής κοινωνίας είναι το «δικαίωμα της δεύτερης ευκαιρίας», το οποίο θα δώσει την δυνατότητα στους γάλλους πολίτες να πάρουν ρίσκα και να προσπαθήσουν να υλοποιήσουν τις επιχειρηματικές τους πρωτοβουλίες: *"...notre société accepte mal la réussite, c'est un problème, et dans le même temps où on n'accepte pas la réussite, on sanctionne trop l'échec. Nous voulons absolument faire émerger un véritable droit à la deuxième chance en France. Lorsque l'on porte un projet, qu'il s'agisse de création d'entreprise, d'un projet artistique ou d'un projet associative, le plus important, c'est d'essayer. Essayer, tenter, prendre le risque. C'est celui qui ne tente rien qui prend toujours le plus grand risque: passer à côté de sa chance"*⁴⁷⁵. Επαινεί, με άλλα λόγια, όσους παίρνουν επιχειρηματικά ρίσκα και όσους τολμάνε, και γι' αυτό τον λόγο προτείνει να λαμβάνουν καλύτερες αμοιβές: *"Il faut que celui qui prend des risques soit mieux considéré que celui qui n'en prend aucun!"*⁴⁷⁶. *"Quand on travaille plus et que l'on prend plus de risques, il est normal d'être plus rémunérés"*⁴⁷⁷. *"Quand on travaille dur et que l'on prend des risques, quand on investit son patrimoine personnel dans son entreprise et qu'on réussit à le faire fructifier, il est normal qu'il y ait une récompense"*⁴⁷⁸.

Ο σαρκοζισμός προτείνει ένα καινούργιο γαλλικό μοντέλο, το οποίο θα βασίζεται στην εργασία, στο δικαίωμα επιμόρφωσης, και το οποίο θα

⁴⁷³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρουέν (24/4/2007)

⁴⁷⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλούζη (11/4/2007)

⁴⁷⁵ Ευχές του Σαρκοζί (17/1/2008)

⁴⁷⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρεϋνιόν (15/2/2007)

⁴⁷⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λυών (5/4/2007)

⁴⁷⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)

ανταποκρίνεται στην ανάγκη να πάρει κανείς στα χέρια του το μέλλον του: *“Un nouveau modèle français qui repose sur le travail, le droit à la formation, le droit à un nouveau départ pour ceux qui auront subi un accident de la vie...”*⁴⁷⁹. *“Ce nouveau modèle français repondra au besoin de tous de reprendre la maîtrise de leur destin, de se sentir libre de choisir son rythme de vie, de se sentir pleinement responsable de soi-même”*⁴⁸⁰. Με άλλα λόγια, προτείνει ένα δικαίωμα επαγγελματικής κατάρτισης, που θα αφορά όλους τους γάλλους πολίτες ανεξαιρέτως, καθώς η εκπαίδευση είναι το κλειδί για την απόκτηση εργασίας και κατ’επέκταση να ζει κανείς αξιοπρεπώς την οικογένεια του από τον ιδρώτα της εργασίας του και όχι από τα επιδόματα που θα τον υποβαθμίζουν ηθικά και ψυχολογικά: *“...désormais chaque Français, chaque Française, quel que soit son âge, quel que soit son parcours, aura le droit à une formation professionnelle, aura le droit d’apprendre un métier pour faire vivre sa famille de son travail et non pas de l’assistance, aura le droit de vivre debout et non pas en tendant la main, aura le droit de vivre dignement parce qu’on lui reconnaîtra une compétence. Voilà le nouveau modèle social français que je propose, un nouveau droit”*⁴⁸¹. *“La formation, c’est la clé de tout. Le drame dans la vie, il n’est pas de perdre son emploi. La drame, c’est la certitude de ne pas en trouver un autre”*⁴⁸².

Πιο συγκεκριμένα, το δικαίωμα αυτό αφορά τους γάλλους πολίτες που είναι άνω των 50 ετών και είναι απολυμένοι για οικονομικούς λόγους και δεν είναι σε θέση να βρουν μία νέα θέση εργασίας: *“Celui qui a plus de 50 ans et qui a perdu son emploi, si on ne l’aide pas il n’a aucune chance qu’une entreprise lui fasse une place”*⁴⁸³. *“Ou cet homme ou cette femme de 56 ou 57 ans, licencié(e) économique”*⁴⁸⁴. Το δικαίωμα αυτό αφορά επίσης και τις γυναίκες, οι οποίες διέκοψαν την επαγγελματική τους πορεία, για να αφοσιωθούν στην ανατροφή

⁴⁷⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλούζη (29/4/2012)

⁴⁸⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)

⁴⁸¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νίκαια (20/4/2012)· στο Πουατιέ (16/4/2012)· στη Μπεζανσόν (31/3/2012)· στο Ορμ (Λουαρέ) (26/3/2012)· στο Μορλαί (17/4/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)· στο Σαιν-Μορίς (19/4/2012)· στο Ρεσί (15/3/2012)· στο Διεθνή Έκθεση Αγροτών (25/2/2012)· στο Αννεσί (16/2/2012)

⁴⁸² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Πουατιέ (16/4/2012)

⁴⁸³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νίκαια (20/4/2012)

⁴⁸⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Πουατιέ (16/4/2012)· στη Μπεζανσόν (31/3/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)

των παιδιών τους, και όταν αυτά μεγαλώσουν, εκείνες αναζητούν μία θέση εργασίας με προσόντα, τα οποία όμως δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες της σημερινής αγοράς εργασίας: *“Cette mère de famille qui a voulu élever ses enfants, s’y consacrer pleinement, la société ne va quand même pas le lui rapprocher. Mais après 15 ans, 18 ans à s’occuper de ses enfants et de sa famille, quelle chance a-t-elle, si on ne l’aide pas, si on ne lui apprend pas une formation, si on ne lui enseigne pas un nouveau métier, quelle chance a-t-elle de retrouver une place dans la société?...Trop vieille, trop ancienne, trop démodé, trop exclue du marché du travail”*⁴⁸⁵. Τέλος, το δικαίωμα αυτό περικλείει τα παιδιά και τους νέους, οι οποίοι δεν καταφέρνουν να τελειώσουν το σχολείο και να επιτύχουν σε κάποια πανεπιστημιακή σχολή, καθώς δεν είναι όλοι ικανοί για ανώτατες σπουδές: *“Mais je pense aussi à vos enfants. Nous n’avons pas tous la chance d’avoir des bêtes à concours, c’est-à-dire des enfants qui réussissent de premier coup leur examen et qui, à bac+18, regardent s’il n’y a pas encore quelques années à faire... il y a eu beaucoup de voies de réussite dans la société. Il doit y avoir une place pour chaque jeune à qui on reconnaît le droit d’apprendre un métier”*⁴⁸⁶. *“En France, on veut pour chacun de nos enfants un droit à apprendre un métier parce qu’on n’a pas tous des enfants qui sont faits pour faire des études longues; on a aussi des enfants qui se réaliseront dans l’alternance, dans l’apprentissage, dans le commerce, dans des métiers manuels dont on a profondément besoin”*⁴⁸⁷. Για τους νέους αυτούς προτείνει την ενασχόληση τους με τον ψηφιακό τομέα μέσω της δημιουργίας Ακαδημιών Πληροφορικής: *“Je pensais notamment à tous ces jeunes passionnés par le Net ou passionnés par l’ordinateur et un peu moins par le BAC...Créons des académies avec un secteur où il y a 70000 offres d’emploi qui ne sont pas pourvues parce qu’il n’y a pas assez de candidats”*⁴⁸⁸. *“...je souhaite la création d’académies du numérique qui délivrent un diplôme qui serait l’équivalent d’un BAC numérique. Il y a des jeunes qui ne sont pas faits pour les*

⁴⁸⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νίκαια (20/4/2012)· στο Πουατιέ (16/4/2012)· στη Μπεζανσόν (31/3/2012)· στο Μολραί (17/4/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)· στο Σαίν-Μορίς (19/4/2012)

⁴⁸⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νίκαια (20/4/2012)· στη Μπεζανσόν (31/3/2012)· στο Μολραί (17/3/2012)

⁴⁸⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ορμ (Λουαρέ) (26/3/2012)

⁴⁸⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νίκαια (20/4/2012)

*études scolaires et qui sont parfaitement faits pour travailler sur des ordinateurs dans ce monde nouveau qu' est le monde du numérique!"*⁴⁸⁹.

Με άλλα λόγια, ο άνεργος θα χρηματοδοτείται για να λάβει μια επαγγελματική κατάρτιση, και όχι για να μένει άπραγος στο σπίτι του και να στέλνει χιλιάδες βιογραφικά: *"...on vous fera choisir une formation professionnelle qualifiante, ou la finance, c'est-à-dire qu' au lieu d' être rémunéré pour rester chez vous à attendre un hypothétique réponse à un C.V., vous serez rémunéré pour la formation que vous aurez acquise"*⁴⁹⁰. Αυτό συνεπάγεται και μία υποχρέωση από την πλευρά του δικαιούχου του δικαιώματος: να μην αρνηθεί την θέση εργασίας που του προτείνεται και ανταποκρίνεται στην εκπαίδευση που έλαβε: *"...une fois cette formation accordée, celui qui en a bénéficié ne pourra plus refuser une offre d' emploi correspondant à la formation qui lui a été accordée..."*⁴⁹¹.

Ο Ν. Σαρκοζί κάνει μνεία σε μία συγκεκριμένη κατηγορία πολιτών που πλήττεται από την οικονομική κρίση και δεν μπορεί να εργαστεί. Οι νέοι αποτελούν ένα ξεχωριστό κομμάτι στην ιδεολογία του, καθώς θεωρεί ότι αποτελούν την κινητήρια δύναμη της χώρας και γι' αυτό τον λόγο τους αναγνωρίζει ορισμένα δικαιώματα: *"...tout faire pour proposer aux jeunes des emplois dans le secteur marchand, dans les métiers dynamiques de notre économie, qui connaissent de vrais besoins et qui seront les premiers à rebondir après la crise. Et lorsqu' on proposera aux jeunes des emplois dans le secteur non marchand, il faudra que ce soit pour leur permettre d' acquérir des compétences transférables ensuite dans le secteur privé"*⁴⁹². Στόχος του είναι να διευκολύνει την εισαγωγή των νέων στην αγορά εργασίας μέσω της υιοθέτησης ορισμένων μέτρων. Τα

⁴⁸⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Πουατιέ (16/4/2012)· στο Μολραί (17/4/2012)

⁴⁹⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Πουατιέ (16/4/2012)· στη Μπεζανσόν (31/3/2012)· στο Μολραί (17/4/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)· στο Σαίν-Μορίς (19/4/2012)· στο Ρεσί (15/3/2012)· στη Διεθνή Έκθεση Αγροτών (25/2/2012)· στο Αννεσί (16/2/2012)

⁴⁹¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (31/3/2012)· στο Πουατιέ (16/4/2012)· στο Ορμ (Λουαρέ) (26/3/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)· στο Σαιν-Μορίς (19/4/2012)· στο Ρεσί (15/3/2012)· στη Διεθνή Έκθεση Αγροτών (25/2/2012)· στο Αννεσί (16/2/2012)

⁴⁹² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ζουϊ-λε-Μουτιέ (Βαλ ντ' Ουαζί) (24/4/2009)· στο Μέγαρο των Ηλυσίων (15/7/2009)· Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί κατά την διάρκεια της συνάντησής του με τις επιχειρήσεις που προωθούν την εργασία των νέων (15/7/2009)

συμβόλαια κατάρτισης και επαγγελματισμού αποτελούν τον καλύτερο τρόπο: *“Les contrats d’apprentissage et de professionnalisation sont l’un des meilleurs moyens pour s’insérer dans la vie active...”*⁴⁹³. Για να μπορέσει να υλοποιήσει αυτά τα συμβόλαια προτείνει μια σειρά από μέτρα για τις επιχειρήσεις που θα προσλαμβάνουν νέους. Πρώτον, προτείνει την μη επιβάρυνση για κάθε πρόσληψη σε επιχειρήσεις με λιγότερο από 10 εργαζομένους: *“Le gouvernement a mis en place un dispositif “zéro charges” pour toutes les embauches réalisées dans les entreprises de moins de 10 salariés”*⁴⁹⁴. Δεύτερον, οι επιχειρήσεις με λιγότερο από 50 εργαζόμενους, οι οποίες θα προσλαμβάνουν εκπαιδευόμενους, θα επωφελοούνται από ένα πριμ 1800 ευρώ για κάθε εκπαιδευόμενο: *“...toutes les entreprises de moins de 50 salariés, qui embaucheront des apprentis supplémentaires, bénéficieront d’une prime de 1800 euros par apprenti”*⁴⁹⁵. Τρίτον, επειδή πολλές φορές, για διάφορους λόγους τα συμβόλαια αυτά διακόπτονται, το κράτος θα φροντίζει να βρίσκει αμέσως καινούργιο εργοδότη για τους εκπαιδευόμενους: *“Nous allons mobiliser, avec les centres de formation des apprentis, Pôle Emploi et les chambres consulaires, pour que chaque apprenti en situation de rupture puisse rapidement trouver un nouvel employeur. “Pas d’apprenti sans employeur”, c’est un objectif simple sur lequel nous pouvons tous”*⁴⁹⁶.

Παρατηρούμε ότι ο Ν. Σαρκοζί προωθεί ένα κοινωνικό μοντέλο μέσω της υιοθέτησης ορισμένων οικονομικών δικαιωμάτων που έχουν σαν στόχο την οικονομική ανάπτυξη της Γαλλίας. Το πολιτικό του πρόγραμμα είναι βασισμένο σε αξίες όπως η αυστηρότητα, η ατομική ευθύνη, η ελευθερία και η αποτελεσματικότητα. Παρουσιάζει μια κοινωνία ιδανική, στην οποία ο άνθρωπος αξιολογείται, πριμοδοτείται, είναι ανταγωνιστικός και αποτελεσματικός. Πρόκειται για ένα οικονομικό όν το οποίο έχει δικαιώματα και υποχρεώσεις, και το οποίο το Κράτος πριμοδοτεί και βοηθάει προκειμένου να

⁴⁹³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ζουϊ-λε-Μουτιέ (Βαλ ντ’ Ουαζί) (24/4/2009)

⁴⁹⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ζουϊ-λε-Μουτιέ (Βαλ ντ’ Ουαζί) (24/4/2009)

⁴⁹⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ζουϊ-λε-Μουτιέ (Βαλ ντ’ Ουαζί) (24/4/2009)

⁴⁹⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ζουϊ-λε-Μουτιέ (Βαλ ντ’ Ουαζί) (24/4/2009)

βρεί την θέση που του αξίζει σε μια ανταγωνιστική και άνιση κοινωνία. Εξάλλου και ο ίδιος ο Ν. Σαρκοζί είχε δηλώσει ότι βαθύτερη επιθυμία του είναι να οργανώσει τις *“Trente Glorieuses du XIXe siècle”*⁴⁹⁷.

1.3.3. Αντιτάξιμα δικαιώματα (Droits opposables) – Κατανομή κερδών των επιχειρήσεων

Ο Ν. Σαρκοζί ξεκαθάρισε πολύ γρήγορα ότι επιθυμεί να απευθύνεται «στην Γαλλία που υποφέρει» από την ανεργία, και από τις μετακινήσεις των εργοστασίων σε ξένες χώρες. Στόχος του είναι να φτιάξει ξανά κοινωνικά τη Γαλλία, μέσω ενός ρυθμισμένου φιλελευθερισμού.

Για να διασφαλίσει την κοινωνική συνοχή, δεν διστάζει να υιοθετήσει την θεματική των αντιτάξιμων δικαιωμάτων (droits opposables): *“La République réelle c’est celle qui se donne une obligation de résultat. C’est celle des droits que l’on peut faire valoir devant les tribunaux parce que l’on s’est donné les moyens de les rendre opposables”*⁴⁹⁸. *“Si je souhaite développer les droits opposables, c’est-à-dire les droits que l’on peut faire valoir devant les tribunaux, c’est parce que je souhaite que tout le monde dans l’Etat se sente réellement responsable de l’application des droits qui sont reconnus par la République”*⁴⁹⁹. *“...Je veux des droits nouveaux, des droits réels et non des droits virtuels...”*⁵⁰⁰. Τα δικαιώματα αυτά αφορούν την στέγαση, την κατοικία, την φύλαξη των παιδιών, και την φοίτηση των παιδιών με αναπηρία, προκειμένου να γίνει το πέρασμα από τα «ιδεατά δικαιώματα» στα «πραγματικά δικαιώματα».

Πιο συγκεκριμένα, θεωρεί απαράδεκτη την ύπαρξη μιας κοινωνίας, στην οποία οι εργαζόμενοι είναι τόσο φτωχοί που δεν μπορούν να έχουν μία στέγη. Για τον λόγο αυτό, προτείνει το δικαίωμα κατοικίας, προκειμένου η Γαλλία να μην γίνει μία χώρα στην οποία οι πολίτες της θα πεθαίνουν στα πεζοδρόμια⁵⁰¹. Η κατοχή ακίνητης περιουσίας, εκτός του ότι είναι όνειρο για κάθε οικογένεια,

⁴⁹⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)

⁴⁹⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁴⁹⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)

⁵⁰⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπερσί (29/4/2007)

⁵⁰¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Ζενίτ (18/3/2007)· στο Μπερσί (29/3/2007)

αποτελεί και ένα είδος ασφάλειας σε οτιδήποτε συμβαίνει και από τα ατυχήματα της ζωής. Επομένως, θέλει να κάνει τη Γαλλία την χώρα των ιδιοκτητών ακίνητης περιουσίας, μέσω της μείωσης της φορολογίας στις κληρονομίες, αλλά και μέσω μιας στοχευμένης πολιτικής για την οικοδόμηση κατοικιών⁵⁰². Άλλο ένα εξίσου σημαντικό δικαίωμα είναι αυτό της φύλαξης των παιδιών, προκειμένου να διευκολυνθούν οι γυναίκες που εργάζονται και δεν μπορούν να προσέχουν τα παιδιά τους όταν τελειώνει το σχολείο⁵⁰³. Τέλος, υποστηρίζει ένθερμα το δικαίωμα φοίτησης των παιδιών με αναπηρία, καθώς δεν αποτελεί μονάχα ένα δικαίωμα γι' αυτά, αλλά και μία ευκαιρία για τα υπόλοιπα παιδιά⁵⁰⁴.

Παρόλα αυτά, για τον σαρκοζισμό, θεωρείται απαραίτητο απέναντι στα αντιτάξιμα δικαιώματα να τοποθετούνται και αντιτάξιμες υποχρεώσεις, γιατί *"les droits ne vont pas sans les devoirs"*⁵⁰⁵. Αυτή η διαλεκτική των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων αποτελεί την ουσία της σαρκοζικής ιδεολογίας, καθώς επιτρέπει την συνύπαρξη του φιλελευθερισμού με την κοινωνική πολιτική, που είναι ενάντια στην ανεκτικότητα και την επιείκεια, που οδηγούν τη Γαλλία στην παρακμή και στην κοινωνική διάσπαση: *"La République réelle, ce n'est pas la République ou il n'y a que des droits et aucun devoir"*⁵⁰⁶.

Παράλληλα με τα αντιτάξιμα δικαιώματα, ο Ν. Σαρκοζί πρότεινε και την κατανομή των κερδών των επιχειρήσεων στα τρία, στους εργαζόμενους, στους μετόχους και στους επενδυτές, για να γίνουν φορείς μιας πραγματικά πολιτιστικής επανάστασης, με απώτερο σκοπό την αλλαγή της σχέσης των Γάλλων με την οικονομία: *"Je veux également aborder la question de la répartition des fruits de l'effort collectif...Je suis pour l'économie de marché, chacun le sait, mais la question du partage du profit, pas du partage du travail, est une question*

⁵⁰² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Νάντη (15/3/2007)· στο Μπερσί (29/4/2007)· στη Τουλούζη (11/4/2007)· στο Μώ (13/4/2007)· στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)· στη Γουαδελούπη (22/3/2007)· στο Ντουέ – Πλάνο ανάκαμψης της οικονομίας (4/12/2008)· στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)

⁵⁰³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Μπερσί (29/4/2007)

⁵⁰⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Μπερσί (29/4/2007)

⁵⁰⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁵⁰⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

légitime”⁵⁰⁷. Οι συνθήκες που μπλοκάρουν την συμμετοχή θα καταργηθούν, και θα υλοποιηθεί μία σταδιακή απελευθέρωση του κεφαλαίου. Οι επιχειρήσεις με λιγότερο από 50 εργαζομένους που θα υλοποιήσουν το καθεστώς της συμμετοχής προς όφελος των εργαζομένων, θα επωφεληθούν από μια μείωση της φορολογίας. Επιπλέον, η καταβολή αποθεματικών στους υπεύθυνους των επιχειρήσεων θα συνδυαστεί με τη συμμετοχή των εργαζομένων στο σύνολο των μετοχών, προς όφελος τους. Τέλος, θα υιοθετηθούν μέτρα για να προσανατολιστούν και να κατευθυνθούν οι αποταμιεύσεις των πολιτών σε μετοχές γαλλικών ή ξένων πολυεθνικών επιχειρήσεων⁵⁰⁸.

Η σαρκοζική ιδεολογία επιθυμούσε να βρεί μια ισορροπία ανάμεσα στον φιλελεύθερο προσανατολισμό της και στις κοινωνικές της ανησυχίες. Τα μέτρα κοινωνικής υφής που προτείνει δεν τον εμποδίζουν να καταδικάζει την ισότητα και την *assistanat*, υπογραμμίζοντας συνέχεια ότι το σημαντικό είναι «να δουλεύεις πολύ για να κερδίζεις περισσότερα».

1.4. Συμπεράσματα

Με βάση τα παραπάνω αντιλαμβάνεται κανείς ότι οι πολιτικοί λόγοι του Ν. Σαρκοζί περιγράφουν μια κοινωνία, της οποίας τα χαρακτηριστικά αποτελούν ένα ιδιόμορφο κράμα μεταξύ νεοφιλελεύθερων, νεοσυντηρητικών και σοσιαλδημοκρατικών επιλογών. Ο ίδιος απαρνιέται τον χαρακτηρισμό του «συντηρητικού», αλλά σέβεται τις υπάρχουσες αξίες, ενώ στρέφεται σε αξίες του παρελθόντος, όπως θα αποδειχτεί στο επόμενο κεφάλαιο. Δηλαδή, σε αυτές πριν από τον Μάη του '68, σε αυτές πριν την υιοθέτηση αυστηρών μέτρων για την εργασία, σε αυτές του σχολείου του Jules Ferry, και όχι σε εκείνες που διέλυσαν τις θρησκευτικές αξίες. Υπό αυτή την έννοια, είναι ένας σύγχρονος

⁵⁰⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βερμπερί (Ουάζ) (26/5/2008)· στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)

⁵⁰⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βερμπερί (Ουάζ) (26/5/2008)· στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)· Y. Azoulay, P. Perrineau, B. Teinturier (επιμ.), *Présidentielle 2007. Qui choisir?*, εκδ. Philippe Ray, Παρίσι, 2007, σ. 238

εκπρόσωπος της παραδοσιακής δεξιάς που αρνείται τον χαρακτηρισμό του «συντηρητικού», και εμφανίζεται ως άνθρωπος της τάξης και της κίνησης⁵⁰⁹.

Ο σαρκοζικός πολιτικός λόγος για την κοινωνία είναι ένας πολύ λεπτός και γεμάτος αποχρώσεις λόγος, ο οποίος αναδεικνύει πάρα πολλές θεματικές που έχουν άμεση σχέση με την πολιτιστική επανάσταση που θέλει να υλοποιήσει ο Ν. Σαρκοζί, αλλά και θεματικές που για πρώτη φορά ένας υποψήφιος Πρόεδρος για την Γαλλική Δημοκρατία τολμά να θίξει. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό της *laïcité*, της οποίας δίνει μια διαφορετική διάσταση και ερμηνεία. Επιπρόσθετα, ο πολιτικός του λόγος καταπιάνεται με όλες τις πτυχές της ζωής του ανθρώπου μέσα στην κοινωνία. Ο άνθρωπος είναι προορισμένος και γενετικά προσδιορισμένος και προβλέψιμος, με καλά και κακά στοχεία. Παρόλα αυτά έχει δικαιώματα και υποχρεώσεις, και αποτελεί την κινητήρια δύναμη για την ανάπτυξη της οικονομίας.

Είναι, επίσης, ένας αρκετά περιγραφικός λόγος, ο οποίος έχει σαν στόχο να αναδείξει όλες τις διαστάσεις της κοινωνίας που οραματίζεται, προτείνοντας συγκεκριμένα μέτρα που έχουν σαν στόχο την ανάπτυξη της οικονομίας και την ανάδειξη της ατομικής επιτυχίας και ευθύνης. Με άλλα λόγια, δεν αφήνει τίποτα εκτός του οργανωτικού πεδίου της κοινωνίας, καθώς περιγράφει τις υπηρεσίες που προσφέρει η «σαρκοζική κοινωνία», τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των πολιτών της. Πρόκειται για μια κοινωνία η οποία καθορίζεται από την ηθική και βασίζεται σε ορισμένες βασικές αξίες, όπως για παράδειγμα η τάξη, η υπευθυνότητα, η αξιοκρατία, η εργασία, η κατοχή περιουσίας και η θρησκεία. Η κοινωνία αυτή από την φύση της είναι άνιση και εχθρός της ισότητας και της θεωρίας της κοινωνικής ισότητας/εξισωτισμού. Ως αντιστάθμισμα στις κοινωνικές ανισότητες, ο Ν. Σαρκοζί οραματίζεται μια «κοινωνική προαγωγή» - «κοινωνική κινητικότητα», η οποία είναι ένα δικαίωμα, το οποίο το αξίζει κανείς από τον ιδρώτα της εργασίας του και με βάση τα ταλέντα του. Παράλληλα, ο σαρκοζικός πολιτικός λόγος απαριθμεί μια σειρά από οικονομικά δικαιώματα και αξίες, τα οποία έχουν σαν στόχο την οικονομική ευημερία των γάλλων πολιτών και την οικονομική ανάπτυξη της χώρας του. Με άλλα λόγια, οι σαρκοζικοί πολιτικοί λόγοι περιγράφουν μια κοινωνική αναδόμηση της Γαλλίας,

⁵⁰⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)

η οποία περνάει μέσα από έναν ρυθμισμένο φιλελευθερισμό, καθώς όλα ξεκινάνε από την οικονομία.

Ο σαρκοζικός πολιτικός λόγος για την κοινωνία δεν περικλείει μόνο μια οικονομική πολιτική, αλλά αναδεικνύει και ένα σύνολο από επιλογές και αξίες για την κοινωνία και το άτομο. Πράγματι, το άτομο επιλέγει να ζει ενάρετα με βάση ορισμένες αξίες οι οποίες αποτελούν την ραχοκοκαλιά της κοινωνίας· επιλέγει να εργάζεται και να μην ζει από τα κοινωνικά επιδόματα, καθώς αυτά αποτελούν πνευματική υποβάθμιση· επιλέγει να διεκδικήσει μια καλύτερη ζωή, μέσω της σκληρής εργασίας και της εκπαίδευσής του. Επομένως, το άτομο είναι υπεύθυνο για τις πράξεις και τις επιλογές του, και κατ' επέκταση για τις αποτυχίες και επιτυχίες του. Με άλλα λόγια, σημαντικό ρόλο παίζει η προσωπική αξία και η ατομική ευθύνη σε μια κοινωνία που η ηθική την καθορίζει σημαντικά. Επιπρόσθετα, οι διαφορετικές σφαίρες ύπαρξης του ατόμου περιορίζονται σε μία, εκείνη του ατόμου-επιχειρηματία. Η επιχείρηση δεν εκλαμβάνεται μόνο ως ικανότητα του επιχειρείν και ως ικανότητα ανάληψης πρωτοβουλιών, αλλά αποτελεί και το κοινωνικό μοντέλο οργάνωσης, και το μοντέλο που προτείνεται στο άτομο: ορθολογικός επιχειρηματίας του εαυτού του, αποδοτικός, αποτελεσματικός.

Στο σύνολό της η αναπτυξιακή κοινωνία που προωθεί η σαρκοζική ιδεολογία αντανακλά σε μεγάλο βαθμό το Νεοσυντηρητικό δόγμα της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας για το άτομο και την κοινωνία. Υπό τον μανδύα του εκμοντερνισμού εισήγαγε, με άλλα λόγια, την αποτελεσματικότητα και βρήκε την ισορροπία ανάμεσα στον φιλελεύθερο προσανατολισμό της κοινωνίας και στις κοινωνικές ανησυχίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ηθική και Αξίες του Νεοσυντηρητισμού του Ν. Σαρκοζί

Η προεκλογική εκστρατεία για τις Προεδρικές εκλογές του 2007 σηματοδότησε την συγκρότηση του σαρκοζισμού σε ένα σώμα ιδεολογικό και σε ένα σύστημα αξιών αντανακλώντας τις απόψεις ενός υποψηφίου Προέδρου και όχι ενός Υπουργού, πρώην μέλους μια κυβέρνησης. Η μετάλλαξη αυτή, η οποία εκφράστηκε επιτυχώς στην προεκλογική εκστρατεία του Ν. Σαρκοζί, είχε σαν στόχο να μετατρέψει τις Προεδρικές εκλογές από μία απλή εκλογική διαμάχη, από την οποία θα αναδεικνυόταν ο Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας, σε μία συζήτηση ιδεών, ιδέες που θα αποτελούσαν τις κατευθυντήριες γραμμές της γαλλικής κοινωνίας.

Κατά συνέπεια, η προεκλογική εκστρατεία του 2007 σηματοδότησε την επιθυμία του Ν. Σαρκοζί να πολιτικοποιήσει και πάλι μια κοινωνία στην οποία επικρατούσε η ανομία και να επιβάλλει επιτυχώς ένα σύστημα αξιών και μια νέα οπτική για τα πράγματα. Για τον λόγο αυτό, οι πολιτικοί του λόγιοι αναπτύσσουν λεπτομερώς ένα σώμα αξιών, το οποίο χαρακτηρίζεται από την τάξη και την ηθική. Εξάλλου, οι πολιτικοί του λόγιοι παρουσιάζουν την εικόνα μιας χώρας σε παρακμή, ενός χρεοκοπημένου έθνους, το οποίο χαρακτηρίζεται από έκπτωση των ηθικών αξιών, από την απουσία πυλώνων αξιακής αναφοράς καθώς και από την εξασθένηση των ιεραρχιών και των κέντρων εξουσίας.

Το κεφάλαιο αυτό θα προσπαθήσει να αναδείξει τους βασικότερους πυλώνες της σαρκοζικής ιδεολογίας, πάνω στους οποίους δομήθηκαν οι πολιτικοί του λόγιοι το 2007 και 2012 για την ηθική και τις αξίες. Στόχος του Ν. Σαρκοζί υπήρξε η “αποενεχοποίηση” της δεξιάς παράταξης και η θετική διεκδίκηση των συντηρητικών αξιών στον τομέα της κοινωνίας. Επομένως, το βασικό ερώτημα που προκύπτει είναι κατά πόσο οι σαρκοζικές αξίες είναι ίδιες με τις αντίστοιχες νεοσυντηρητικές αξίες της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας. Για το λόγο αυτό θα μελετηθεί η σαρκοζική ιδεολογία σε αντιδιαστολή με το νεοσυντηρητικό δόγμα της Νέας Δεξιάς, προκειμένου να αναδειχτούν οι

ομοιότητες και οι διαφορές μεταξύ τους, αλλά και να αναδειχθούν οι εντάσεις ανάμεσα στο νεοφιλελεύθερο και νεοσυντηρητικό δόγμα της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας.

Όπως οι νεοφιλελεύθεροι, έτσι και οι νεοσυντηρητικοί είχαν καλλιεργήσει επί μακρόν τις απόψεις τους για την κοινωνική τάξη πραγμάτων. Ο νεοσυντηρητισμός είναι απολύτως συμβατός με τη νεοφιλελεύθερη ατζέντα της διακυβέρνησης των ελίτ, της μη εμπιστοσύνης προς τη δημοκρατία και της διατήρησης των ελευθεριών της αγοράς. Αλλά αποκλίνει από τις αρχές του καθαρού νεοφιλελευθερισμού και έχει αναδιαμορφώσει τις νεοφιλελεύθερες πρακτικές σε δύο θεμελιώδεις πτυχές τους: πρώτον, με το ενδιαφέρον του για την τάξη ως απάντηση στο χάος των ατομικών συμφερόντων, και δεύτερον με το ενδιαφέρον του για μια ηθική ως το αναγκαίο κοινωνικό συγκολλητικό στοιχείο που θα κρατήσει τον πολιτικό κορμό ασφαλή εν όψει εξωτερικών και εσωτερικών κινδύνων. Οι βασικότεροι τομείς στους οποίους αυτά τα δύο δόγματα αντιμάχονται μεταξύ τους είναι ο ρόλος που αποδίδουν στο κράτος, ο ρόλος του ατόμου στην κοινωνία, η φύση και ο σκοπός της ελευθερίας, και η σπουδαιότητα των οικογενειακών και θρησκευτικών αξιών στην κοινωνία⁵¹⁰.

Κατά συνέπεια, το κεφάλαιο αυτό θα χωριστεί σε έξι ενότητες, στις οποίες θα μελετηθούν οι θεματικές εκείνες που μαρτυρούν την μετακίνηση προς τα δεξιά της «αποενεχοποιημένης δεξιάς» (*droite décomplexée*) του Ν. Σαρκοζί: η ηθική· η ασφάλεια· η εξουσία· το κίνημα του Μάη του 1968· το σχολείο· η οικογένεια και τα προσωπικά ζητήματα.

2.1. Ηθική : Η βάση για όλες τις αξίες

« *L' enjeu de cette élection présidentielle est un enjeu moral, un enjeu de valeurs* »⁵¹¹. Η πρόταση αυτή περικλείει την ουσία του πολιτικού προγράμματος του Ν. Σαρκοζί το 2007 και το 2012. Η λέξη “ηθική” (“*morale*”) αποτελεί έναν από τους βασικότερους πυλώνες της ιδεολογίας του και γι’ αυτό τον λόγο δεν

⁵¹⁰ Ντ. Χάρβει, *Νεοφιλελευθερισμός. Ιστορία και παρόν*, *ibid*, σ. 117-118· D.-S. King, *The New Right. Politics, Markets and Citizenship*, *ibid*, σ. 24

⁵¹¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)

δίστασε να δηλώνει ότι: *“J’ ose le mot morale, il ne me fait pas peur”*⁵¹². *“Je veux mettre la morale au coeur de mon projet politique”*⁵¹³. Ο Ν. Σαρκοζί εξυμνεί την “ηθική” λόγω της κρίσης που διέρχεται το δημοκρατικό μοντέλο, και η οποία πάνω απ’ όλα είναι ηθική⁵¹⁴ και οδηγεί τη Γαλλία σε μια κρίση ηθών: *“La France traverse une crise morale”*⁵¹⁵. Κατά συνέπεια κάνει λόγο για μια πραγματική «επανάσταση νοοτροπιών» για την αναδόμηση της χώρας: *“Nous conjurerons le pire en remettant de la morale dans la politique. Oui de la morale. Le mot morale ne me fait pas peur. La morale, après mai ‘68, on ne pouvait plus en parler. C’ était un mot qui avait disparu du vocabulaire politique. Pour la première fois depuis des décennies, la morale a été au coeur d’ une campagne électorale présidentielle...”*⁵¹⁶. *“...Je veux remettre la morale et l’homme au coeur de la politique”*⁵¹⁷.

Ο σαρκοζισμός διαμέσου της θεματικής της «ηθικής» θα αρθρώσει τις βασικότερες αξίες που επιθυμεί να προωθήσει: την εξουσία, την πειθαρχία, την ασφάλεια, την αξιοκρατία, την προσπάθεια, την οικονομία της αγοράς, την τάξη, την υπευθυνότητα, την ισότητα και την δικαιοσύνη⁵¹⁸. Για να μπορέσει να νομιμοποιήσει της αξίες αυτές υποστηρίζει ότι ανήκουν στην δημοκρατική δεξιά: *“Mes valeurs sont les vôtres, celles de la droite républicaine. Ce sont des valeurs d’ équité, d’ ordre, de mérite, de travail, de responsabilité. Je les assume”*⁵¹⁹. Υπογραμμίζει παράλληλα ότι αυτές οι αξίες δεν συνάδουν με την οπισθοδρομικότητα, καθώς δεν είναι συντηρητικός: *“Mais dans les valeurs*

⁵¹² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στο Κλερμόν-Φεράν (27/4/2007)· στο Μπερσί (29/4/2007)

⁵¹³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2007)

⁵¹⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁵¹⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στη Καέν (9/3/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στη Λοριάν (3/4/2007)

⁵¹⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Παρίσι (29/4/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στο Κλερμόν-Φεράν (27/4/2007)· στο Μπερσί (29/4/2007)

⁵¹⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Πουατιέ (26/1/2007)

⁵¹⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2007)· στη Ρεϋνιόν (15/2/2007)· στη Λοριάν (3/4/2007)· στο Ορμ (Λουαρέ) (26/3/2012)· στη Μασσαλία (19/2/2012)· στο Μολραί (17/4/2012)· στη Νάντη (27/3/2012)· στο Στρασβούργο (22/3/2012)· στο Βιλπέντ (11/3/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)

⁵¹⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Μυτυαλιτέ (11/2/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)· στη Τουλούζη (11/4/2007)

auxquelles je crois, il y a aussi le mouvement. Je ne suis pas un conservateur. Je ne veux pas d'une France immobile..."⁵²⁰.

Ο σαρκοζισμός κινείται στο ίδιο μήκος κύματος με τον νεοσυντηρητισμό, ο οποίος αναπτύχθηκε ως κίνημα ενάντια στην ηθική ανεκτικότητα που προωθεί ο ατομικισμός της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας. Επιζητεί να αποκαταστήσει μια αίσθηση ηθικού σκοπού, κάποιων υψηλόφρονων αξιών που θα σχηματίσουν τον σταθερό πυρήνα του πολιτικού κορμού. Στόχος των νεοσυντηρητικών είναι να αντιδράσουν στη διαλυτική επίδραση του χάους των ατομικών συμφερόντων που παράγει συνήθως ο νεοφιλελευθερισμός. Δεν παρεκκλίνουν καθόλου από τη νεοφιλελεύθερη αντζέντα της οικονομικής αναδόμησης. Εντούτοις, επιδιώκουν να νομιμοποιήσουν τη δύναμη, όπως επίσης τον κοινωνικό έλεγχο, μέσω της δημιουργίας ενός κλίματος συναίνεσης γύρω από ένα συνεκτικό σύνολο ηθικών αξιών. Οι αξίες αυτές εκλαμβάνονται ως «φυσικά» χαρακτηριστικά μιας καλής κοινωνίας με τάξη, η οποία πρέπει να διατηρηθεί. Αυτή η προτίμηση για μια «κοινωνία ηθικού σκοπού» αντικατοπτρίζει την προσπάθεια επιβολής μιας ηθικής ορθοδοξίας. Οι αξίες αυτές δεν είναι άλλες από την αυτοσυγκράτηση, την πειθαρχία, την σκληρή δουλειά, την πρωτοβουλία, τους καλούς τρόπους, την υπευθυνότητα, και την ασφάλεια⁵²¹.

Από όλες αυτές τις αξίες, ο Ν. Σαρκοζί αναδεικνύει δύο, τις οποίες θεωρεί τις πιο σημαντικές: την αξία της εργασίας και της ασφάλειας. Η εργασία, όπως έχει διατυπωθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, αποτελεί μια αξία και ειδικότερα μια από τις πιο βασικές αξίες της Γαλλικής Δημοκρατίας, που βρίσκεται στην πρώτη θέση: *"le travail en tant que valeur"*⁵²² · *"le travail est la valeur centrale de la République française"*⁵²³ · *"au premier rang de ces valeurs, il y a le travail"*⁵²⁴. Επιπρόσθετα, η εργασία, εκτός από μια αξία γενικά, αποτελεί μία ηθική αξία:

⁵²⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Μυτυαλιτέ (11/2/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)· στη Τουλούζη (11/4/2007)

⁵²¹ Ντ. Χάρβει, *Νεοφιλελευθερισμός. Ιστορία και παρόν*, *ibid*, σ. 119-120· Μ. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 17

⁵²² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Γουαδελούπη (22/3/2007)· στο Μώ (13/4/2007)· στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)· στο Βιλπέντ (11/3/2012)

⁵²³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (23/2/2007)

⁵²⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μέγαρο των Ηλυσίων (20/6/2007)· στο Μολραί (17/4/2012)

“rendre au travail sa valeur morale”⁵²⁵. “parler du travail qui n’est pas seulement une valeur économique mais aussi une valeur morale”⁵²⁶. Εντούτοις, κάνει λόγο για μια κρίση της εργασίας που συνδέεται με την κρίση της ηθικής: “Ma conviction est que la France traverse une crise morale et que cette crise porte un nom: la crise du travail”⁵²⁷. Πιο συγκεκριμένα, περικλείοντας τα πιο σημαντικά οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα, ο σαρκοζισμός δίνει μια άλλη διάσταση στα μέτρα που προτείνει για την αναδιάρθρωση της οικονομίας της χώρας: “Le grand problème de la France, c’est qu’ elle ne crée plus assez de travail pour financer les retraites, la protection sociale, pour rembourser la dette, pour élever le niveau de vie, pour réduire la précarité, le chômage, les inégalités, pour faire fonctionner notre modèle d’intégration sociale. Ce problème n’est pas un problème technique, c’est un problème moral. La crise de la valeur travail est au coeur de la crise morale”⁵²⁸.

Με τον ίδιο τρόπο, η θεματική της ασφάλειας, η οποία όπως θα δούμε και στην συνέχεια, αποτελεί μια πρωτότυπη θεματική στους πολιτικούς λόγους του Ν. Σαρκοζί, και αποκτά μια ηθική διάσταση. Ο σαρκοζικός πολιτικός λόγος είναι έντονος και στρέφεται ενάντια στους πολιτικούς του αντιπάλους. Υπόσχεται μια σκληρή στάση απέναντι στους εγκληματίες, στους απατεώνες και στους αλήτες, εμφανίζοντας τον εαυτό του ως τον Πρόεδρο της ηθικής, ενώ η αριστερά κατηγορείται για ελαστικότητα, καθώς ενσαρκώνει την ανηθικότητα: *“Prendre la défense du fraudeur. Toujours trouver des excuses à ceux qui ne respectent rien. Voilà ce que j’ appelle la faillite morale d’ une certaine gauche! Absoudre le fraudeur, alors que c’est le travailleur qui a des fins de mois difficiles qui paie à sa place. Voilà ce que j’ appelle la faillite morale d’ une certaine gauche! Prendre systématiquement contre la police, contre la gendarmerie, le parti des voyous et des casseurs qui cherchent le moindre prétexte pour terroriser, pour piller, pour détruire. Voilà ce que j’ appelle la faillite morale d’ une certaine gauche! Cette*

⁵²⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Μπορντώ (1/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)

⁵²⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μασσαλία (19/2/2012)

⁵²⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νάντη (15/3/2007)

⁵²⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Μπορντώ (1/3/2007)· στο Κορμέιγ-αν-Παριζί (6/3/2007)· στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβετ (20/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στη Τουλούζη (11/4/2007)

gauche qui voudrait nous faire croire que les voyous qui ont tout cassé à la gare du Nord étaient juste révoltés par l' injustice, cette gauche-là a perdu tout sens moral"⁵²⁹.

Επιπρόσθετα, η ηθική στην ιδεολογία του Ν. Σαρκοζί παραπέμπει σε ορισμένες καθολικές αξίες, που κάθε άτομο, πολίτης, μοιράζεται. Επομένως, ο σεβασμός των ηθικών αρχών αφορά την υπευθυνότητα του καθενός ως ανθρώπου και ως υποκειμένου, και πολλές φορές η λέξη "éthique" είναι συνώνυμη της λέξης "morale"⁵³⁰. Η δικαιοσύνη, η τάξη και η υπευθυνότητα δεν έχουν μόνο μια ηθική διάσταση, αλλά αποτελούν και μια συλλογική σύμβαση: *"L' ordre, c'est le principe selon lequel tout ne se vaut pas. C'est le contraire de ce système de pensée et de valeurs dans lequel l'élève est l' égal du professeur, dans lequel le délinquant compte autant que la victime, dans lequel celui qui se donne aucun mal est autant considéré que celui qu'en donne beaucoup. L' ordre, c'est l' échelle des valeurs qui est reconnue, les devoirs qui sont inséparables des droits. C'est l' honnêteté. C'est le civisme, la confiance, l'Etat de droit...L' ordre, c'est quand la loi est la même pour tous, quand le crime est puni et le mérite récompensé..."*⁵³¹. *"Je veux parler de la responsabilité. L' homme n'est pas libre s'il n'est pas responsable de ses actes. La responsabilité c'est la dignité, c'est la condition de l' estime de soi..."*⁵³². *"Je crois à la valeur de la justice..."*⁵³³.

Στο σημείο αυτό, η σαρκοζική ιδεολογία αντανακλά άλλη μία ένταση ανάμεσα στα δύο δόγματα της Νέας Δεξιάς. Για τους νεοσυντηρητικούς η κοινωνική τάξη προηγείται της ελευθερίας και των ατομικών δικαιωμάτων. Η ελευθερία είναι το αποτέλεσμα μιας κοινωνικής τάξης και καθιερωμένων κοινωνικών συμφωνιών. Το άτομο «καταβροχθίζεται» από την κοινωνική τάξη, εφόσον η ελευθερία είναι το αποτέλεσμα και όχι η προϋπόθεση για την υποταγή

⁵²⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νίκαια (30/3/2007)

⁵³⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλόν (25/9/2008)· στο Αννεσί (16/2/2012)

⁵³¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/9/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2007)

⁵³² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2007)

⁵³³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρεϋνιόν (15/2/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Κορμέιγ-αν-Παριζί (6/3/2007)· στη Νάντη (15/3/2007)· στο Ραινσί (26/4/2012)· στη Μπεζανσόν (30/3/2012)· στο Συνέδριο του Ινστιτούτου Δικαιοσύνης (31/3/2012)

του στην τάξη. Παίρνοντας ως δεδομένη την εμμονή των νεοσυντηρητικών για την κοινωνική τάξη, δεν πρέπει να προκαλεί έκπληξη η κριτική που ασκούν για οτιδήποτε αναπτύσσεται και απειλεί την πολύτιμη κοινωνική σταθερότητα. Οι δυνάμεις του χάους και της αναρχίας είναι εμφανώς παντού, και επιτίθενται στις καθιερωμένες κοινωνικές συμβάσεις. Όλα αυτά είναι το αποτέλεσμα του ατομικιστικού νεοφιλελευθερισμού, ο οποίος εκλαμβάνεται ως ατομικιστικός, δίνοντας έμφαση στην μακροπρόθεσμη ικανοποίηση των επιθυμιών, που θα οδηγήσει σε εθνική ανομία. Σε πρακτικό επίπεδο, αυτός ο φόβος για την κοινωνική τάξη οδήγησε το νεοσυντηρητισμό να κάνει επιθέσεις στην πορνογραφία, στα κοινωνικά επιδόματα, στο έγκλημα. Επομένως, αυτή η ηθική ανομία καταδικάζεται στο όνομα της ευπρέπειας και των παραδοσιακών αξιών⁵³⁴.

Χαρακτηριστική είναι επίσης η μεταμόρφωση της αντίθεσης ηθικής - δικαιοσύνης σε αντίθεση αριστεράς-δεξιάς, που χρησιμοποιεί ο Ν. Σαρκοζί. Η δικαιοσύνη αντιμετωπίζεται αρχικά ως αξία και στην συνέχεια ως ένας απλός θεσμός. Με άλλα λόγια, η ατομική και οικουμενική ηθική που αφορά όλους και την οποία υπερασπίζεται έρχεται σε αντίθεση με τις συμβάσεις των νόμων και των θεσμών που είναι επικίνδυνες για το άτομο⁵³⁵ : *«La gauche porte une terrible responsabilité: celle d' avoir encouragé le renversement des valeurs et abusé de la culture de l' excuse systématique. Cela, j' ose le redire, c'est avoir perdu le sens moral. Les lois de la République sont sans doute faites pour que les criminels puissent se défendre des actes que la société leur reproche. Mais la justice n'est pas faite pour protéger les délinquants. Elle est faite pour protéger les faibles des forts, et les innocents des coupables. L' actualité nous offre malheureusement presque chaque jour son lot d' injustice... je veux être le Président d' une justice qui ne tolérera plus que les personnes condamnées à 20 ans de reclusion criminelle, comme Pierre Bodein en 1996, n' effectuent même pas la moitié de leur peine...»*⁵³⁶.

⁵³⁴ M. Hayes, *The New Right in Britain: An introduction to theory and practice*, ibid, σ. 6-7

⁵³⁵ D. Mayaffre, *Nicolas Sarkozy. Mesure et Démesure du discours 2007/2012*, ibid, σ. 111-112

⁵³⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (13/4/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (6/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)· στο Μπορντώ (3/3/2007)· στη Νάντη (27/3/2012)· Παρέμβαση του Ν. Σαρκοζί

Με βάση τα παραπάνω, οδηγείται κανείς στο συμπέρασμα ότι η ηθική είναι ένας από τους βασικούς ιδεολογικούς πυλώνες του σαρκοζισμού. Περικλείει θεματικές όπως αυτή της εργασίας και της ασφάλειας, αλλά αποτελεί και τόπο ελευθερίας και ατομικής ευθύνης. Ο λόγος του Ν. Σαρκοζί για την ηθική επεκτείνεται και σε άλλους τομείς της κοινωνικής και οικονομικής ζωής. Κατά πρώτον, η θεματική της παιδείας, όπως θα δούμε και στην συνέχεια, ενέχει μια ηθική διάσταση: *“L’ enfant qui n’ apprend à l’ école ni la morale ni l’ instruction civique ne comprendra pas plus tard qu’ être citoyen ne signifie pas seulement avoir des droits”*⁵³⁷. Κατά δεύτερον, όπως έχει ήδη αναλυθεί ανωτέρω, ο σαρκοζισμός επιθυμεί να «ηθικοποιήσει τον καπιταλισμό»: *“Je veux être le Président qui s’efforcera de moraliser le capitalisme parce que je ne crois pas à la survie d’un capitalisme sans morale et sans éthique”*⁵³⁸. *“Le capitalisme ne peut pas survivre sans un minimum de morale”*⁵³⁹.

Η απόπειρα του Ν. Σαρκοζί να «ηθικοποιήσει τον καπιταλισμό» μαρτυρά άλλη μία ένταση ανάμεσα στις νεοσυντηρητικές και νεοφιλελεύθερες αξίες. Για τους νεοσυντηρητικούς, η καπιταλιστική ελεύθερη αγορά δεν είναι δημοφιλής καθώς απειλεί την σταθερότητα της κοινωνικής τάξης. Παρόλα αυτά, θα ήταν λάθος αν υποστηρίζαμε ότι είναι αντικαπιταλιστές. Κάθε άλλο παρά απεχθάνονται την ελεύθερη καπιταλιστική επιχείρηση ή τον καπιταλισμό ως βασικό μέσο παραγωγής και οικονομικού συστήματος. Πιστεύουν στην ιδιωτική επιχείρηση, καθώς ως μέσο παραγωγής αντικατοπτρίζει τα βαθύτερα ένστικτα των ανθρώπων, που δεν είναι άλλα από τον ανταγωνισμό, την απόκτηση και την κατοχή αγαθών. Με άλλα λόγια, η βασικότερη πρόθεση τους είναι να τοποθετήσουν την καπιταλιστική ελεύθερη οικονομία σε ένα πιο ασφαλές

στην Υπηρεσία Χημείας στο Παρίσι, στο Συνέδριο του του Ινστιτούτου Δικαιοσύνης (31/3/2012)· στο Βιλπέντ (11/3/2012)

⁵³⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Μπεζανσόν (13/3/2007)· στο Μώ (13/4/2007)

⁵³⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Σαίν-Κουεντίν (24/3/2009)· στο Νταβός (27/1/2010)· στη Τουλούζη (29/4/2012)· στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)· Τηλεοπτική συνέντευξη του Σαρκοζί στο TF1-France 2, “Face à la crise” (5/2/2009)

⁵³⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κορμείγ-αν-Παριζί (6/3/2007)· στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στη Μπεζανσόν (13/3/2007)· στη Τουλόν (7/2/2007)

επίπεδο, διατηρώντας την κοινωνική συνοχή. Αυτή η κοινωνική συνοχή διασφαλίζεται μόνο μέσα από ορισμένες ηθικές αξίες⁵⁴⁰.

Το σαρκοζικό πρόγραμμα για τη Γαλλία ενέχει μία προσπάθεια εγκαθίδρυσης ορισμένων ηθικών-αιώνιων αξιών, οι οποίες εγκαταλείφθηκαν από την αριστερά τα τελευταία χρόνια.

2.2. Ασφάλεια : «Το πρώτο δημοκρατικό δικαίωμα»

Η ασφάλεια αποτελεί μια πρωτότυπη θεματική στους πολιτικούς λόγους του Ν. Σαρκοζί, ο οποίος έχτισε την καριέρα του ως ο «πρώτος μπάτσος της Γαλλίας» (*“Le premier flic de la France”*) στο Υπουργείο Εσωτερικών. Η θεματική αυτή ήταν η βασική θεματική του ακροδεξιού κόμματος, Front National του Ζαν-Μαρί Λεπέν, η οποία στις Προεδρικές εκλογές του 2002 τον οδήγησε στον δεύτερο γύρο με αντίπαλο τον Ζ. Σιράκ και αποτέλεσε σόκ στη διεθνή σκηνή, γιατί πρώτη φορά κατά την διάρκεια της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας ένας ακροδεξιός υποψήφιος πέρασε στον δεύτερο γύρο των Προεδρικών εκλογών. Ο Ν. Σαρκοζί είχε δηλώσει ότι δεν θα άφηνε την τάξη και την ασφάλεια στην άκρα δεξιά, και ότι οι εκλογές θα κερδίζονταν ή θα χάνονταν στα δεξιά του πολιτικού φάσματος, εκδηλώνοντας κατά αυτό τον τρόπο το ενδιαφέρον του για τις ακροδεξιές ψήφους: *“Je ne veux pas laisser l’ordre à l’extrême droite”*⁵⁴¹. *“Je veux convaincre les électeurs de J.-M. Le Pen de revenir dans le champ de la République parce qu’ensemble nous allons changer les choses”*⁵⁴².

Ο σαρκοζισμός υποστηρίζει ότι η ασφάλεια αποτελεί το «πρώτο δημοκρατικό δικαίωμα»⁵⁴³, καθώς επίσης και το «πρώτο από τα δικαιώματα του ανθρώπου»⁵⁴⁴

⁵⁴⁰ M. Hayes, *The New Right in Britain: An introduction to theory and practice*, ibid, σ. 20-21

⁵⁴¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νίκαια (30/3/2007)

⁵⁴² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μασσαλία (19/4/2007)

⁵⁴³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για την ασφάλεια με αφορμή την ανάληψη καθηκόντων του καινούργιου Νομάρχη στη Νομαρχία του Σεν-Σαν-Ντενί (20/4/2010)

⁵⁴⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (13/4/2007)· στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)

και «πηγάζει από τις αξίες της Δημοκρατία»⁵⁴⁵. Θέτει την αποκατάσταση της ασφάλειας ως βασική προτεραιότητά του, καθώς η ανασφάλεια οδηγεί σε ανισότητες και αδικίες και δεν επιτρέπει την ανάπτυξη: *“Je ne céderai pas un millimètre de terrain sur la question de la sécurité qui est ma priorité”*⁵⁴⁶. *“Sans la sécurité, il n’y a pas de développement. Sans la sécurité, il n’y a pas de progrès social La sécurité n’est pas tout, mais sans la sécurité, il n’y a rien: pas de développement, pas de progrès social, pas de progrès économique. Rien”*⁵⁴⁷. *“L’insécurité est la première des inégalités, la pire des injustices”*⁵⁴⁸. Η τοποθέτηση της ασφάλειας στην καρδιά του δημόσιου δημοκρατικού πολιτικού λόγου αποτελεί ίσως καινοτομία αλλά και ρήξη που επιχειρεί ο Ν. Σαρκοζί σε επίπεδο ιδεολογίας. Πράγματι, την κατέστησε ως το πρώτο δημοκρατικό δικαίωμα, το θεμέλιο για κάθε Κράτος Δικαίου⁵⁴⁹.

Η σαρκοζική ιδεολογία εκφράζει ξεκάθαρα μια βασική διαμάχη ανάμεσα στα δύο δόγματα της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας που δεν είναι άλλη από την διατήρηση της τάξης και της κοινωνικής συνοχής. Όσον αφορά το ενδιαφέρον του για την τάξη, ο νεοσυντηρητισμός φαίνεται να αφαιρεί απλώς το πέπλο με το οποίο ο νεοφιλελευθερισμός κάλυπτε τον αυταρχισμό του. Προτείνει όμως και σαφείς απαντήσεις σε μία από τις κεντρικές αντιφάσεις του νεοφιλελευθερισμού. Εάν «δεν υπάρχει κοινωνία, παρά μόνο άτομα» (Μ. Θάτσερ), τότε το χάος των ατομικών συμφερόντων μπορεί να επικρατήσει εύκολα επί της τάξης. Η αναρχία της αγοράς, του ανταγωνισμού και του αχαλίνωτου ατομικισμού δημιουργούν μια κατάσταση αυξανόμενης απειθαρχίας. Μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε διάλυση όλων των δεσμών αλληλεγγύης και σε μία κατάσταση που κλίνει προς την κοινωνική αναρχία και το μηδενισμό. Η νεοσυντηρητική θέση εκλαμβάνει την κοινωνική και πολιτική τάξη περισσότερο σημαντική από τους μηχανισμούς της ελεύθερης αγοράς, και απαιτεί οι οικονομικές πολιτικές να

⁵⁴⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη συνάντησή του με την Αστυνομία-Χωροφυλακή (29/11/2007)

⁵⁴⁶ Συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στη Figaro (16/11/2009)

⁵⁴⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για την ασφάλεια με αφορμή την ανάληψη καθηκόντων του καινούργιου Νομάρχη στη Νομαρχία του Σεν-Σαν-Ντενί (20/4/2010)

⁵⁴⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κανί (Σεν-Σαν-Ντενί) (18/3/2009)

⁵⁴⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (13/4/2007)· D. Mayaffre, *Nicolas Sarkozy. Mesure et Démesure du discours 2007/2012*, *ibid*, σ. 73-74

αντικατοπτρίζουν τις υποχρεώσεις και τις θυσίες των πολιτών για το συμφέρον ενός δυνατού εθνικού κράτους⁵⁵⁰.

Η θεματική της ασφάλειας συνοδεύεται και από ένα συγκεκριμένο λεξιλόγιο, το οποίο έχει σαν στόχο να προκαλέσει και να κινητοποιήσει τους ψηφοφόρους της δεξιάς και της άκρας δεξιάς: “Caid”, “trafiquant”, “voyou”, “racaille”: “*Protéger contre la violence, c’ est protéger les honnêtes gens contre les voyous....Le petit caid qui après chaque délit revient dans sa cité y est accueilli en héros*”⁵⁵¹. “*On m’ a reproché d’ avoir employé un jour le mot racaille pour désigner les voyous qui empoisonnent la vie des gens*”⁵⁵². “*On me reproche d’ exciter la colère. La colère de qui? La colère des voyous? Des trafiquants...*”⁵⁵³. “*C’ était le jour ou j’ ai parlé du karcher. Je ne regrette rien*”⁵⁵⁴. Με άλλα λόγια, εγκαινιάζει ένα καινούργιο λεξιλόγιο που έχει σαν στόχο να προκαλέσει και να ανασύρει επώδυνα συναισθήματα.

Η θεματική του πόνου και του φόβου είναι συνεχής στον σαρκοζικό πολιτικό λόγο: “*Un homme politique digne de ce nom doit être capable de se mettre à la place de ceux qui souffrent et non pas de ceux qui ne souffrent pas. Je dis d’ ailleurs à la droite et au centre que nous avons fait une grave erreur dans les années passées, de laisser à la gauche le monopole de la défense des injustices*”⁵⁵⁵. “*Je sais qu’ il faut faire renaître l’ espoir parce que les peurs sont nombreuses*”⁵⁵⁶. Δεν διστάζει να «κυβερνήσει με φόβο»⁵⁵⁷, αναδεικνύοντας συνεχώς την σημαντική απειλή που πλανιέται πάνω από τους πολίτες, χωρίς να παραβλέπει όλες τις ανησυχητικές λεπτομέρειες: “*Nous avons eu quatre-vingt-deux blessés. Je pense particulièrement à un fonctionnaire de police, jeune, courageux, qui a perdu un oeil parce qu’ un voyou lui a tiré à hauteur de la tête, que la balle est passée sous la*

⁵⁵⁰ Ντ. Χάρβει, *Νεοφιλελευθερισμός. Ιστορία και παρόν*, *ibid*, σ. 118· Gr. Thompson, *The political economy of the New Right*, εκδ. Pinter, Λονδίνο, 1990, σ. 3· A. Heywood, *Political Ideologies*, *ibid*, σ. 99

⁵⁵¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ’ Ουαζί) (6/3/2007)

⁵⁵² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λυών (5/4/2007)

⁵⁵³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)

⁵⁵⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μονπελιέ (3/5/2007)

⁵⁵⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλούζη (11/4/2007)

⁵⁵⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπουρζέ (15/1/2007)

⁵⁵⁷ L. Dakhi, B. Maris, R. Sue, G. Vigarello, *Gouverner par la peur*, εκδ. Fayard, Παρίσι, 2007

*visière. Je pense à ce commissaire de police, extraordinaire, que j' ai vu avec sa femme enceinte à ses côtés qui a été lynché à coups de barre de fer..."*⁵⁵⁸. *"Nous allons donc continuer à reformer parce que c' est la seule façon de préserver notre modèle et notre identité, c' est la seule façon de protéger la France et les Français...Les protéger de la violence chaque jour plus brutale de la part de délinquants multiéitéérants"*⁵⁵⁹. Με άλλα λόγια, περικλείει όλες εκείνες τις θεματικές, οι οποίες θεωρούνται ως οι πιο επώδυνες για την ανθρώπινη ζωή, όπως για παράδειγμα ο βιασμός ενός παιδιού, στις οποίες αναφέρεται με κάθε λεπτομέρεια: *"Mon devoir est de veiller à ce que les femmes, des petites filles, des petits garçons ne tombent pas dans les mains d' un violeur ou d' un pédophile qui a déjà été condamné et qu' on va libérer. C' est mon devoir de président de la République de protéger le plus vulnérables"*⁵⁶⁰. *"Et ces truands se vengent en agressant les policiers, les chauffeurs d' autobus, les sapeurs-pompiers. Ces truands se défonlent en insultant et en lynchant ceux qui ont le Malheur de tomber dans leurs mains qu' ils soient enfants, personnes âgées ou handicapés"*⁵⁶¹. *"Dans la lutte contre le fanatisme et le terrorisme, nous devons réfléchir aux insuffisances de notre arsenal juridique...Le terrorisme, ce n' est pas une idée, ce n' est pas une opinion, c' est un crime. Nous n' avons pas à tolérer qu' on fasse l' apologie du terrorisme..."*⁵⁶².

Ο λόγος του, κατά συνέπεια, παίρνει την μορφή μιας συγκινητικής μαρτυρίας, η οποία δημιουργήθηκε από τις συναντήσεις του με τα διαφορετικά πρόσωπα της «Γαλλίας που υποφέρει». Τα θύματα μετατρέπονται αυτόματα σε σύμβολα, σε εικόνες, σε διάσημους μάρτυρες, στα οποία αναφέρεται συνεχώς χωρίς δισταγμό και υποφέρει μαζί τους. Συνδυάζει, επίσης, τις αγαπημένες του θεματικές με ορισμένες συγκλονιστικές εικόνες από τα δράματα τα οποία αφηγείται, κάνοντας λόγο για ένα νέο αγόρι έντεκα χρονών το οποίο

⁵⁵⁸ Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2 (29/11/2007)

⁵⁵⁹ Ευχές του Ν. Σαρκοζί για το νέο έτος στους Γάλλους πολίτες (31/12/2010)

⁵⁶⁰ Συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στη Figaro (6/3/2008)

⁵⁶¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για την ασφάλεια με αφορμή την ανάληψη καθηκόντων του καινούργιου Νομάρχη στη Νομαρχία του Σεν-Σαν-Ντενί (20/4/2010)

⁵⁶² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νάντη (27/3/2012)

δολοφονήθηκε την ημέρα της γιορτής του πατέρα από μια αδέσποτη σφαίρα⁵⁶³. για τον πόνο της οικογένειας μια νεαρή, η οποία κάηκε ζωντανή σε ένα λεωφορείο από κάποιους αλήτες που έκαναν πλάκα⁵⁶⁴. για μια νέα Ghofrane η οποία βασανίστηκε και δολοφονήθηκε επειδή αρνήθηκε να δώσει τον κωδικό της πιστωτικής της κάρτας⁵⁶⁵. για την φωνή απόγνωσης ενός αγοριού που κράταγε το χέρι του πατέρα του μέσα στο φέρετρο και ζητούσε να σηκωθεί όρθιος⁵⁶⁶. αλλά και για ένα νέο κορίτσι που δολοφονήθηκε ύστερα από απόπειρα βιασμού του στο μετρό⁵⁶⁷. Με άλλα λόγια, ο πρώην Προέδρος δεν καθιερώνεται μόνο ως ο εγγυητής της καλής λειτουργίας των θεσμών, και ως ο ρυθμιστής για την ισορροπία των κυβερνητικών μέτρων, αλλά και ως ο προστάτης, και ο θεραπευτής από τον επώδυνο πόνο της ανασφάλειας⁵⁶⁸.

Η θεματική της ασφάλειας, εκτός από την συναισθηματική διάσταση περιλαμβάνει και μια πιο πρακτική. Το δίδυμο «αστυνόμος» - «εγκληματίας» αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο του πολιτικού λόγου του σαρκοζισμού. Εκτός από τους εγκληματίες, στους οποίους παραδοσιακά αναφέρεται, ο Ν. Σαρκοζί κατά την διάρκεια της προεκλογικής περιόδου για τις Προεδρικές εκλογές του 2012 άρχισε έναν πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία και τους τρομοκράτες με αφορμή τα τραγικά γεγονότα που έλαβαν χώρα στην Τουλούζη⁵⁶⁹. Τα γεγονότα αυτά εξηγούν την πρόταση του για αύξηση των αστυνομικών δυνάμεων και

⁵⁶³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μονπελιέ (3/5/2007)· στο Μπερσί (29/4/2007)

⁵⁶⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπερσί (29/4/2007)

⁵⁶⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπερσί (29/4/2007)

⁵⁶⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπερσί (29/4/2007)

⁵⁶⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί κατά την διάρκεια της συνάντησής του με την Αστυνομία-Χωροφυλακή (29/11/2007)

⁵⁶⁸ D. Mayaffre, *Nicolas Sarkozy. Mesure et Démesure du discours 2007/2012*, ibid, σ. 77

⁵⁶⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλούζη (11/3/2011)· στη Νιμ (29/3/2012)· στο Ρυέλ-Μαλμαϊζόν (24/3/2012)· στο Στρασβούργο (22/3/2012)· Δήλωση του Ν. Σαρκοζί μετά τους πυροβολισμούς σε ένα σχολικό κτίριο Εβραϊκής Πίστης (19/3/2012)· Διάγγελμα του Ν. Σαρκοζί απόδοσης τιμής στους δολοφονημένους αλεξιπτωτιστές στη Τουλούζη και στο Μοντωμπάν (21/3/2012)· Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην δεξίωση απόδοσης τιμών στις υπηρεσίες που στρατεύτηκαν στις επιχειρήσεις της αστυνομίας στη Τουλούζη (27/3/2012)· στη Νάντη (27/3/2012)

ενίσχυση των αρμοδιοτήτων τους και των μέσων που διαθέτουν για να διαφυλάξουν την ασφάλεια της κοινωνίας⁵⁷⁰.

Η θεματική της ασφάλειας είναι επίσης άρρηκτα συνδεδεμένη με την θεματική του σχολείου, και ειδικότερα με την σχολική βία: *“De toutes les formes de violence qui ont cours dans la société, celle qui frappe nos établissements scolaires est sans doute l’une des plus scandaleuses... Scandalaise parce qu’elle s’attaque aux plus fragiles de nos jeunes concitoyens.... Au fond la violence à l’école, c’est une insulte, une insulte lancée à la figure de notre pacte républicain, une insulte à laquelle aucun de nos citoyens ne peut rester indifférent”*⁵⁷¹ · «.....la montée des violences envers les personnes qui incarnent les institutions de la République....Les professeurs et les autres responsables scolaires sont eux aussi victimes de violences courantes dans l’exercice de leur mission...»⁵⁷². «Ces crimes sont ceux d’un fanatique et d’un monstre. Un monstre capable d’achever froidement un homme blessé et un enfant qui pleure au milieu d’une cour d’école....Je pense aux enseignants, aux éducateurs.....qui subissent des violences inacceptables...»⁵⁷³. Η μετανάστευση επίσης συνδέεται με την ασφάλεια, και ειδικότερα η παράνομη μετανάστευση οδηγεί στην ανομία και στις παραβατικές συμπεριφορές: *«je veux lutter contre une immigration clandestine qui fait la fortune des marchands de sommeil et des passeurs sans scrupules qui n’hésitent pas à mettre en danger la vie des pauvres malheureux dont ils exploitent la détresse»*⁵⁷⁴

Σύμφωνα με τον Ν. Σαρκοζί η ασφάλεια δημιουργεί ένα κλίμα ειρήνης, εμπιστοσύνης και μια δημοκρατική τάξη, και επομένως έφθασε η ώρα να αποκατασταθούν οι λέξεις τάξη και σεβασμός στα προάστια και στις συνοικίες

⁵⁷⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ραινσί (26/4/2012)· στη Μπεζανσόν (30/3/2012)· στη Νάντη (27/3/2012)· Διάγγελμα του Ν. Σαρκοζί στο προσωπικό ασφαλείας της Χωροφυλακής στη Καγιένν (21/1/2012)· Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί κατά την διάρκεια της συνάντησης του με τις δυνάμεις που διασφάλισαν τις βάρδιες τη νύχτα που εκδηλώθηκαν επεισόδια στο Σαίν-Συλβέστρ(1/1/2012)

⁵⁷¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για την σχολική βία (5/5/2010)

⁵⁷² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κανί (Σεν-Σαν-Ντενί) (18/3/2009)

⁵⁷³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (22/3/2012)

⁵⁷⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (6/3/2007)

με υψηλή εγκληματικότητα⁵⁷⁵, αυξάνοντας τις αρμοδιότητες της αστυνομίας, μέσω της υιοθέτησης μια φιλόδοξης πολιτικής: *“...je veux un plan Marshall pour les banlieues. Un plan Marshall qui s’adresse à tous ceux qui veulent créer de la richesse et des emplois, à tous ceux qui veulent bénéficier d’une formation pour trouver du travail...”*⁵⁷⁶. *“Il faut adopter une nouvelle politique pour changer la situation actuelle des banlieues...L’objet est donc républicain: c’est la fin des ghettos, la sécurité, l’emploi, l’égalité des chances pour tous. La méthode, c’est la fermeté et la solidarité: la lutte contre les bandes et la criminalité, et en même temps le droit à la meilleure éducation pour ceux qui ont la volonté de réussir...”*⁵⁷⁷. Παράλληλα, για να ενισχύσει τον πόλεμο ενάντια στην εγκληματικότητα προτείνει μια σειρά από σκληρά μέτρα, όπως για παράδειγμα αυτό της στέρησης της γαλλικής υπηκοότητας για ορισμένους εγκληματίες που προέρχονται από ξένη χώρα, της εγκατάστασης καμερών βιντεοπαρακολούθησης, της τοποθέτησης ηλεκτρονικών βραχιολιών και της κατάργησης επιδομάτων στους γονείς που τα παιδιά τους δεν πηγαίνουν στο σχολείο, τονίζοντας κατά αυτό τον τρόπο την ευθύνη των γονιών: *“Nous ne laisserons pas des caïds s’installer dans les quartiers de Grenoble, devenus à la fois leurs proies et leurs repaires. Parce que ces deux individus, une fois le braquage commis, sont revenus à dessein dans ce quartier, espérant bénéficier de l’impunité du quartier”*⁵⁷⁸.

Η ενίσχυση των πολιτικών του νόμου και της τάξης είναι βασικό χαρακτηριστικό της νεοσυντηρητικής ιδεολογίας. Γι’ αυτό τον λόγο οι νεοσυντηρητικοί υποστηρίζουν ένα δυνατό και σκληρό κράτος με την επιβολή πολιτικών «νόμου και τάξης» και όχι ένα κράτος, στο οποίο θα επικρατεί η απόλυτη ελευθερία και η ικανοποίηση των προσωπικών αναγκών και επιθυμιών. Αποδέχονται την ιδέα μιας ηθικής πτώσης, και πιστεύουν ότι οι ρίζες αυτής της αταξίας ανήκουν στην ανθρώπινη φύση και όχι τόσο στις κοινωνικές αδικίες. Το έγκλημα και η εγκληματικότητα μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο

⁵⁷⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για τη σχολική βία (5/5/2010)

⁵⁷⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (13/3/2007)· στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)

⁵⁷⁷ Διάγγελμα του Προέδρου της Δημοκρατίας (1/8/2007)

⁵⁷⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με αφορμή την ανάληψη καθηκόντων του νέου Νομάρχη στη Γκρενόμπλ (30/7/2010)

με τον φόβο της ποινής, και η ποινή θα είναι αποτελεσματική παρά μόνο αν είναι σκληρή⁵⁷⁹.

Κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης και των γεγονότων που ακολούθησαν, απαρνήθηκε τον τίτλο του Προέδρου της αγοραστικής δύναμης και παρουσιάστηκε ως εκείνος ο οποίος θα προστάτευε την σωματική ακεραιότητα των πιο ευάλωτων ενάντια στις επιθέσεις, τους βιασμούς, τις δολοφονίες και την βία: *".... Une crise économique d' une ampleur sans précédent....Et dans ce context nous devons plus que jamais assurer la sécurité des Français qui ont besoin de se sentir d' autant mieux protégés dans leur vie de chaque jour que sont grandes les difficultés économiques. Or nous constatons ces derniers mois l' apparition de formes de violences nouvelles, profondément traumatisantes pour nos compatriotes. Elles relèvent à la fois de la violence urbaine, du banditisme classique, motivé par l' appât du gain"*⁵⁸⁰.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι η «ασφάλεια» αποτελεί μια αξία στους πολιτικούς λόγους του Ν. Σαρκοζί, στην οποία ανατρέχει ανά πάσα στιγμή καθώς οι πολιτικές και οι οικονομικές συγκυρίες τον αναγκάζουν (το πρόβλημα της οικονομικής κρίσης, η διένεξη για τα φορολογικά μέτρα, οι υποθέσεις που αφορούν την πολιτική τάξη...). Παρόλο που ο σαρκοζικός πολιτικός λόγος καταπιάνεται με πάρα πολλές θεματικές, η «ασφάλεια» αποτελεί προτεραιότητα για τον πρώην Πρόεδρο και κατευθυντήρια ιδέα των πολιτικών του λόγων. Ο σαρκοζισμός σηματοδότησε μια βαθιά μεταμόρφωση για την γαλλική δεξιά, με την ασφάλεια να θεωρείται πλέον ένα δημοκρατικό διακύβευμα. Η γαλλική δεξιά αποδίδει στην ασφάλεια μια διάσταση πιο γενική, αυτή της τάξης και της εξουσίας, με την δημοκρατική έννοια του όρου, είναι στην υπηρεσία της ευημερίας του έθνους, και της προστασίας των λιγότερο προνομιούχων και ευάλωτων. Μιας τάξης που δίνει απαντήσεις στους φόβους της κοινωνίας, στις επιθέσεις ενάντια των πολιτών, στην εγκληματικότητα, στην ανεργία και στην υψηλή εγκληματικότητα των προαστίων. Μιας τάξης που επιβάλλεται από ένα τρίπτυχο αξιών, οι οποίες αποτελούν και απαραίτητες προϋποθέσεις: εργασία,

⁵⁷⁹ Ντ. Χάρβει, *Νεοφιλελευθερισμός. Ιστορία και παρόν*, *ibid*, σ. 118· Gr. Thompson, *The political economy of the New Right*, *ibid*, σ. 3· A. Heywood, *Political Ideologies*, *ibid*, σ. 99

⁵⁸⁰ Συνάντηση του Ν. Σαρκοζί με τους βασικούς παράγοντες της ασφάλειας, του δικαστικού σώματος, και της παιδείας (28/5/2009)

οικογένεια και ιδιοκτησία: *“Si je suis élu Président de la République je ferai du rétablissement de l’ autorité l’ une des me priorités de ma politique ...”*⁵⁸¹. *“... L’ ordre, c’ est quand l’ autorité du maître est respectée....l’ ordre c’ est quand la loi est la même pour tous,...l’ ordre c’ est quand le victime compte plus que....”*⁵⁸². *“Je me suis engagé à faire du rétablissement de l’ autorité républicaine une priorité. Sans autorité, il n’ y a pas de vie en société possible. Je dois dire que le mot autorité ne me fait pas peur. L’ autorité, ce n’ est pas l’ autoritarisme. L’ autorité ce n’ est pas la crainte, c’ est le respect. L’ autorité ce n’ est pas la force, c’ est la légitimité”*⁵⁸³. *“La sécurité ne consiste pas pour nous à remplacer une peur, la peur de la délinquance, par une autre peur, la peur de l’ autorité... La sécurité c’ est le climat de paix, de sérénité et de confiance. Au fond c’ est un ordre, l’ ordre républicain. Il est temps de rétablir et de réhabiliter les mots respect et ordre....”*⁵⁸⁴. Ο πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί είναι ένας λόγος επικεντρωμένος στην ασφάλεια, υπό την έννοια ότι η ασφάλεια είναι μια απάντηση τάξης και καταστολής. Ο ίδιος αρνείται να ψάξει να βρεί αιτιολογίες για την βία, αλλά αναδεικνύει την ατομική ευθύνη και συνδέει το πρόβλημα της εγκληματικότητας και της ανομίας με αυτό του σεβασμού των αξιών της ευθύνης⁵⁸⁵.

2.3. Εξουσία – Αυταρχικότητα

Μαζί με την ηθική και την ασφάλεια, η επόμενη αξία που είναι στενά συνδεδεμένη με αυτές τις δύο είναι αυτή της εξουσίας. Μέσα από του πολιτικούς λόγους του Ν. Σαρκοζί διαφαίνεται ξεκάθαρα η άποψή του για την εξουσία: *“Si je suis élu Président de la République, je ferai du rétablissement de l’ aurorité l’ une*

⁵⁸¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)

⁵⁸² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)

⁵⁸³ Διάγγελμα του Προέδρου της Δημοκρατίας (1/8/2007)

⁵⁸⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για την σχολική βία (5/5/2010)

⁵⁸⁵ D. Mayaffre, *Nicolas Sarkozy. Mesure et Démesure du discours 2007/1012*, ibid, σ. 83-84

des priorités de ma politique"⁵⁸⁶. Αναγνωρίζει ότι είναι μία αξία, χωρίς την οποία δεν υφίσταται η Δημοκρατία, η ελευθερία, και η αλληλεγγύη: *"Il y a d'abord la valeur du respect et donc de l'autorité. Sans respect et sans autorité, pas de République, de liberté, d'égalité, de fraternité"*⁵⁸⁷. *"parler de l'autorité, cette valeur que l'on a tant dénigrée dans le passé..."*⁵⁸⁸.

Βασικό χαρακτηριστικό της νεοσυντηρητικής ιδεολογίας είναι ο φόβος της κοινωνικής διάσπασης και κατάρρευσης, η οποία είναι το αποτέλεσμα των νεοφιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων και της διάδοσης των προοδευτικών αξιών. Η εξουσία, θεωρείται η κατάλληλη λύση για την διάσπαση και την ανομία, καθώς αποτελεί το μέσο που ενώνει τους ανθρώπους, δίνοντάς τους την αίσθηση του ποιοι είναι και τι περιμένει η κοινωνία από αυτούς. Οι νεοσυντηρητικοί πιστεύουν ότι η αυξανόμενη εγκληματικότητα και η αντικοινωνική συμπεριφορά είναι το αποτέλεσμα μιας εξασθένησης της αυταρχικής συμπεριφοράς, που έλαβε χώρα την δεκαετία του '60 στις περισσότερες δυτικές κοινωνίες. Η ασφάλεια είναι το αποτέλεσμα της άσκησης της εξουσίας στην οικογένεια από τον πατέρα, στο σχολείο από τους καθηγητές, στην δουλειά από το αφεντικά, και στη κοινωνία από το σύστημα του «νόμου και της τάξης». Η ανεκτικότητα, η λατρεία για τον ατομικισμό και το να κάνει κανείς ό,τι θέλει, υπονομεύει την καθιερωμένη δομή της κοινωνίας επιτρέποντας την αμφισβήτηση της εξουσίας. Πιο συγκεκριμένα, η εξουσία επικεντρώνεται στο κράτος, το οποίο δεν το αντιλαμβάνεται απλώς ως μία διοικητική μηχανή ή ως μία επιχείρηση. Η εξουσία του κράτους εκφράζεται μέσα από νόμους, και επειδή το κράτος και η κοινωνία των πολιτών είναι αλληλένδετες ο νόμος εισβάλλει σε όλες τις σφαίρες της κοινωνίας. Επομένως, ο νόμος δεν ρυθμίζει μόνο την εγκληματικότητα, αλλά και τις οικογενειακές σχέσεις και την προσωπική ηθική⁵⁸⁹.

Ο σαρκοζισμός χειρίζεται την αξία της ηθικής και αυτήν της εξουσίας με τον ίδιο τρόπο, καθώς η μία τροφοδοτεί την άλλη. Πράγματι, η έκφραση που

⁵⁸⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)

⁵⁸⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)

⁵⁸⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μασσαλία (19/4/2007)

⁵⁸⁹ A. Heywood, *Political Ideologies*, ibid, σ. 98· M. Hayes, *The New Right in Britain: An introduction to theory and practice*, ibid, σ. 8-9

χρησιμοποιεί για την ηθική την συναντάμε και για την εξουσία: *“Le mot autorité ne me fait pas peur, le mot morale non plus”*⁵⁹⁰. *“Je veux parler de l’ autorité que confère le savoir et que confère la morale”*⁵⁹¹. Οι δύο αυτές αξίες εκφράζουν μια επιθυμία αναμόρφωσης του σχολείου, της Δημοκρατίας, του πολιτισμού, και συμβάλουν στην καταγγελία του σοσιαλισμού, της αριστεράς και του Μάη 1968⁵⁹². Επομένως, η εγκαθίδρυση της εξουσίας, σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας, παρουσιάζεται ως μία από τις εθνικές προτεραιότητες του Ν. Σαρκοζί. Τρεις είναι οι βασικοί πυλώνες στους οποίους θα πρέπει να αποκατασταθεί η εξουσία: η οικογένεια, το σχολείο και το κράτος: *“L’ autorité des familles, celle de l’ école, et celle de l’ Etat seront notre priorité”*⁵⁹³.

Κατά πρώτον, η αποκατάσταση της εξουσίας της οικογένειας, είναι για τον σαρκοζισμό καίριας σημασίας: *“Je veux affirmer que c’est d’ abord au sein de la famille qu’ il faut réhabiliter le principe d’ autorité. Le rôle des parents dans l’ éducation des enfants est irremplaçable. La famille n’ est pas qu’ un lieu où l’ on obtient des droits et perçoit des allocations. C’est aussi un lieu où l’ on exerce des devoirs et, au premier rang de ceux-ci, d’ élever ses enfants”*⁵⁹⁴. *“c’est l’ autorité des parents qu’ il faut réhabiliter”*⁵⁹⁵. Θεωρείται δεδομένο ότι στο εσωτερικό μίας οικογένειας το παιδί αναπτύσσεται πνευματικά και ηθικά και επομένως το κλειδί για την αντιμετώπιση των μεγάλων προβλημάτων της κοινωνίας είναι *“la responsabilisation de la famille”*⁵⁹⁶.

Στη συνέχεια, η εξουσία εκδηλώνεται στον τομέα της πολιτικής, στο επίπεδο του κράτους. Η αποκατάσταση της εξουσίας του Κράτους ή της Δημοκρατίας αποτελεί τον δεύτερο βασικό στόχο του σαρκοζισμού: *“Pour résoudre la crise française, il faut d’ abord combattre l’ impuissance publique et restaurer l’ autorité*

⁵⁹⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)

⁵⁹¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μασσαλία (19/2/2012)

⁵⁹² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)· στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)· στο Μονπελιέ (28/2/2012)

⁵⁹³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νάντη (15/3/2007)

⁵⁹⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)

⁵⁹⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)· στο Μονπελιέ (28/2/2012)

⁵⁹⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)· στο Μονπελιέ (28/2/2012)

*de l' Etat*⁵⁹⁷. *“C’ est l’ autorité de la République qu’ il faut rétablir”*⁵⁹⁸. Πρόκειται για την εξουσία ενός δυνατού, ικανού, με νόμους κράτους, που θα διασφαλίζει την δημόσια τάξη: *“Comment l’ Etat pourrait-il avoir une autorité s’ il ne remplit plus ses missions régaliennes: l’ ordre public, la protection des personnes et des biens, la répression de la délinquance, la justice, la lutte contre le terrorisme, la maîtrise de l’ immigration? C’est cela l’ autorité de la République”*⁵⁹⁹. *“C’est l’ autorité de la loi qu’il faut réhabiliter. La sanction doit avoir une vertu d’ exemplarité et un caractère dissuasif...”*⁶⁰⁰. Ένα δυνατό κράτος θα έπρεπε επίσης να ρυθμίζει και τα οικονομικά ζητήματα: *“Qui peut croire que l’ on arrivera mieux à restaurer l’ autorité de l’ Etat, à parvenir au plein emploi, à augmenter le pouvoir d’ achat, à freiner les délocalisations avec une République affaiblie et instable dominée par les manoeuvres d’ appareils?”*⁶⁰¹. Πρόκειται για μια δημοκρατική εξουσία, στην οποία το Κράτος επιβάλλει στους πολίτες του αυτό το οποίο θεωρεί ότι είναι καλό γι’ αυτούς⁶⁰².

Τέλος, πρέπει να αποκατασταθεί η εξουσία του σχολείου: *“Il faut refaire de l’ école une école où il y ait de l’ autorité”*⁶⁰³. *“L’ école de la République, c’ est l’ école de l’ autorité”*⁶⁰⁴. Στα πλαίσια ενός αυστηρού σχολείου, ο Ν. Σαρκοζί επικαλείται την εξουσία των καθηγητών για την ύπαρξη μιας κοινωνίας με τάξη: *“L’ ordre, c’est quand l’ autorité du maître est respectée, c’est quand l’ école apprend à l’ enfant à faire la difference entre le bien et le mal, à distinguer ce qui est vrai de ce qui est faux, à apprécier ce qui est beau et ce qui est grand”*⁶⁰⁵. *“Il n’ y a pas d’ autre*

⁵⁹⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κορμέιγ-αν-Παριζί (6/3/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)· στη Μασσαλία (19/2/2012)

⁵⁹⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)· στη Μασσαλία (19/2/2012)

⁵⁹⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)

⁶⁰⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)· στο Μπορντώ (3/3/2012)· στη Μασσαλία (19/2/2012)

⁶⁰¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)

⁶⁰² P. Charandeau, *Entre populisme et peopolisme. Comment Sarkozy a gagné!*, ibid, σ. 24

⁶⁰³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λυών (5/4/2007)

⁶⁰⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μονπελιέ (28/2/2012)

⁶⁰⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στις Βερσαλλίες (11/2/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)

choix que de restaurer l' autorité du professeur et le respect"⁶⁰⁶. *"c'est l' autorité des institutions, des professeurs qu' il faut réhabiliter"*⁶⁰⁷.

Όλες αυτές οι δηλώσεις του Ν. Σαρκοζί έχουν ένα κοινό παρανομαστή, ότι το κράτος έχει χάσει την εξουσία του και την δύναμή του και πρέπει να κατανομαστούν οι υπεύθυνοι και οι αιτίες. Γι' αυτό τον λόγο, στιγμάτισε το κίνημα του Μάη 1968, το οποίο ήταν αντίθετο με το πνεύμα της εξουσίας και της ιεραρχίας που επικρατούσε στην κοινωνία, και εγκαθίδρυσε τον φιλελευθερισμό, την ανεκτικότητα, την ελαστικότητα, ακόμα και στους θεσμούς της πολιτικής ζωής: *"L' autorité? Qui ose encore en parler? L' autorité? C'est devenu un de ces mots qui peuvent vous briser une carrière politique...Mai 68 est hélas passé par là. A bas l' autorité! C'était cela le programme de Mai 68. A bas l' autorité! Le moment était venu de vivre sans contraintes et de jouir sans entrave. A bas l' autorité! C'était, prétendaient-ils, la condition de la libération de l' homme aliéné par le travail, par la vie en société, par l' économie, par l' éducation et même par sa famille. A bas l' autorité! Cela voulait dire l' obéissance de l' enfant à ses parents, c'est fini! Démodé! La supériorité du maître sur l' élève, c'est fini! Ringard! La soumission à la loi, c'est fini! Dépassé! Le pouvoir de la police, c'est fini! Enfin, le respect de l' Etat et de ceux qui le représentent, c'est fini!... La morale, c'est fini!"*⁶⁰⁸.

Ο Ν. Σαρκοζί γνωρίζει πολύ καλά τις αντιδράσεις που προκαλεί η λέξη «εξουσία» στους πολιτικούς του λόγους, αλλά δεν την φοβάται, ούτε την θεωρεί λέξη ταμπού, και χωρίς να δικαιολογείται, διεκδικεί την χρήση της: *"L' autorité? Qui ose encore en parler? L' autorité? C'est devenu un de ces mots qui peuvent vous briser une carrière politique. Un de ces mots qu' on ne prononce pas entre gens bien élevés, entre gens qui ont bonne conscience. Presque un gros mot pour les tenants de la pensée unique! L' autorité? Un mot qui vous fait immédiatement soupçonner de préparer rien moins qu' un Etat policier, un mot qui fait de vous un homme prêt à attenter aux libertés publiques"*⁶⁰⁹. *"le mot autorité n'est pas un mot tabou"*⁶¹⁰.

⁶⁰⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μαιζόν-Αλφόρτ (2/2/2007)· στη Μασσαλία (19/2/2012)

⁶⁰⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)

⁶⁰⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)

⁶⁰⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)

Πράγματι, ο σαρκοζισμός παίζει σε δύο ταμπλό. Από την μία πλευρά, μετριάζει την καταναγκαστική πτυχή της εξουσίας επιμένοντας στην απαραίτητη συναίνεση για την άσκησή της: *“L’ autorité ce n’est pas l’ autoritarisme, l’ obéissance aveugle. C’est l’ obéissance consentie. Ce n’est pas la crainte, c’est le respect. Ce n’est pas la force c’est la légitimité”*⁶¹¹. Από την άλλη πλευρά, αποτελεί θεμελιώδες δείγμα δύναμης που οφείλει να έχει το κράτος για να εκτελεί τις κανονιστικές του αποστολές⁶¹².

2.4. Μάης του ‘68

Ο Ν. Σαρκοζί ως υποψήφιος για την Προεδρία της χώρας, ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας, αλλά και ως άνθρωπος της ρήξης επιθυμεί να θέσει ένα τέρμα στις νοοτροπίες που επικράτησαν με το κίνημα του Μάη του ‘68⁶¹³ και να καταργήσει την κληρονομιά του κινήματος αυτού⁶¹⁴. Με άλλα λόγια, ο πολιτικός του λόγος έχει έναν εχθρό, τον οποίο συνέχεια υποδεικνύει, την αριστερά του 1968: *“La gauche soi-disant morale est l’ héritière de celle de mai 68 qui voulait vivre sans contrainte et jouir sans entrave et qui a tellement profité de la société de consommation après l’ avoir tellement dénigrée...je n’ accepte pas les leçons de cette gauche... Je veux en finir avec l’ héritage de mai 68”*⁶¹⁵.

Η νεοσυντηρητική πτέρυγα της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για θέματα δημόσιας ηθικής, ως αντίδραση στην ανεκτικότητα της δεκαετίας του 1960, σε αντίθεση με τη νεοφιλελεύθερη, η οποία προωθεί μια μεγαλύτερη φιλελευθεροποίηση των ηθών και αξιών. Την περίοδο εκείνη πολλοί νέοι οδηγήθηκαν σε μια αμφισβήτηση και κριτική των κατεστημένων ηθικών και κοινωνικών αξιών. Για τη νεοσυντηρητική ιδεολογία αυτό αποτελούσε μια σοβαρή απειλή για τις καθιερωμένες αξίες και την κοινή ηθική,

⁶¹⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μονπελιέ (28/2/2012)

⁶¹¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)· στη Μασσαλία (19/2/2012)

⁶¹² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Κορμέιγ-αν-Παριζί (6/3/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)· στο Μώ (13/4/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)

⁶¹³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπερσί (29/4/2007)

⁶¹⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μονπελιέ (3/5/2007)

⁶¹⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουρ (10/4/2007)

πάνω στις οποίες ήταν δομημένη η κοινωνία. Κατ' επέκταση, οι νεοσυντηρητικοί βλέπουν δύο κινδύνους στην ελαστική κοινωνία. Κατά πρώτον, η ελευθερία να επιλέξει κανείς την δική του ηθική και τρόπο ζωής οδηγούσε στην υιοθέτηση ανήθικων απόψεων. Υποστηρίζουν την ένταξη του ατόμου σε μια σύνθετη και ενοποιημένη κοινωνία, κάνοντας κατ' αυτό τον τρόπο μια άμεση επίθεση στον ατομικίστικο φιλελευθερισμό. Φυσικά, η φιλελεύθερη άποψη του ατόμου ως αυτόνομου είναι εντελώς ξένη για τον νεοσυντηρητισμό. Επομένως, βασική προτεραιότητα είναι γι' αυτόν η διασφάλιση των θεσμών, παραδόσεων και εθίμων που αποτελούν την βάση της κοινωνίας, στην οποία το άτομο είναι μέρος, και όχι η προώθηση του άκρατου ατομικισμού. Κατά δεύτερον, ένας άλλος κίνδυνος είναι ότι τα άτομα θα επιλέξουν διαφορετικές ηθικές θέσεις. Για έναν φιλελεύθερο, ο ηθικός πλουραλισμός είναι υγιής καθώς προωθεί την ποικιλία, αλλά για έναν νεοσυντηρητικό απειλεί και υποδαυλίζει την κοινωνική συνοχή. Μια ανεκτική κοινωνία είναι αυτή που στερείται από ηθικούς κανόνες και ενωτικά ηθικά στοιχεία⁶¹⁶.

Δύο μέρες πριν τον πρώτο γύρο των Προεδρικών εκλογών του 2007, τελείωσε την προεκλογική του εκστρατεία, ξεκαθαρίζοντας στους γάλλους συμπολίτες του μία από τις βασικές του επιθυμίες: *"Il nous reste deux jours. Deux jours pour liquider l' héritage de Mai 68. Deux jours pour renoncer au renoncement...Il nous reste deux jours pour que soient créés les conditions du renouveau..."*⁶¹⁷. Η κατάργηση της κληρονομιάς του Μάη του '68, και της *pensée unique*, αλλά και του πολιτικά σωστού, αποτελούν το ανώτερο κοινωνικό διακύβευμα για τον σαρκοζισμό: *"je veux tourner la page de mai 1968"*⁶¹⁸.

Με βάση τις αξίες που θέλουν να προωθήσουν οι πολιτικοί λόγοι του (εργασία, αξία, προσπάθεια, έθνος), ο Ν. Σαρκοζί κινητοποιεί την μνήμη του Μάη του '68 για να σηματοδοτήσει την κατάρρευση ενός συστήματος που μάχεται. Τονίζοντας την ελαστικότητα του κινήματος αυτού στην ουσία υπογραμμίζει ότι η αριστερά είχε εγκαταλείψει τον αγώνα για κοινωνική δικαιοσύνη, προκειμένου να υιοθετήσει μια διαφορετική αντζέντα: ισότητα των δύο φύλων, ενίσχυση των εθνικών και σεξουαλικών μειονοτήτων, προώθηση των

⁶¹⁶ A. Heywood, *Political Ideologies*, ibid, σ. 99-100· M. Hayes, *The New Right in Britain: An introduction to theory and practice*, ibid, σ. 5-6

⁶¹⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μονπελιέ (3/5/2007)

⁶¹⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπερσί (19/4/2007)

ανθρώπων δικαιωμάτων και υπεράσπιση του περιβάλλοντος⁶¹⁹. Το πνεύμα της ανεκτικότητας έγινε συνώνυμο της παρακμής, στην οποία είναι αντίθετος, διεκδικώντας την μηδενική ανοχή και την εξαφάνιση οποιασδήποτε ελαστικότητας.

Πιο συγκεκριμένα, διαμέσου της θεματικής της εξουσίας, της ηθικής, και της παιδείας που είναι συνδεδεμένες με το Μάη του '68, οι πολιτικοί λόγοι του 6^{ου} Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας οδηγούνται στο συμπέρασμα ότι είναι το σύνολο της κοινωνίας που απειλείται από το κίνημα αυτό. Πράγματι, σε ό,τι αφορά την εξουσία ο Ν. Σαρκοζί υιοθετεί έναν αυστηρό τόνο: *“Mai 68 est passé par là. A bas l’ autorité. C’était cela le programme de Mai 68. A bas l’ autorité. Cela voulait dire : la politesse, c’est fini! L’ obéissance de l’ enfant à ses parents, c’est fini! La supériorité du maître sur l’ élève, c’est fini! La soumission à la loi, c’est fini! Le respect de l’ Etat et de ceux qui le représentent, c’est fini! L’ amour de la patrie, la fidélité à la France, à son drapeau, la gratitude vis-à-vis de ceux qui se sont battus pour elle, c’est fini! La morale c’est fini! Le délinquant vaut la victime. Le non-travail vaut autant que le travail. On voit où cela nous a menés”*⁶²⁰. Παρατηρούμε ότι ο σαρκοζισμός απορρίπτει τις αρχές του Μάη του '68, επισημαίνοντας ότι υπάρχει ένα κενό, το οποίο θέλει να καλύψει εξαλείφοντας τα ίχνη του κινήματος. Όσον αφορά την ηθική ξεκαθαρίζει ότι: *“J’ ai voulu remettre la morale au coeur du débat politique dont elle avait été chassée depuis des décennies par l’ idéologie de Mai 68. Je veux tourner la page de Mai 68, je veux remettre de la morale dans la politique”*⁶²¹. Σχετικά με την παιδεία, όπως θα δούμε και στην συνέχεια, ξεκαθαρίζει: *“je veux en finir avec l’ héritage de Mai ‘68 qui a installé l’ idée que tout se vaut, détruit l’ autorité du maître, abandonné la transmission du savoir et de la culture, fait prévaloir l’ égalitarisme et le nivellement par le bas, et dévalorisé les diplômes qui ne valent plus rien quand on abaisse le niveau pour les*

⁶¹⁹ Ph. Marlière, “Sarkozysm as an Ideological Theme Park. Nicolas Sarkozy and right-wing political thoughts”, *Modern and Contemporary France*, τόμος 17, Ν. 4, Νοέμβριος, 2009, σ. 382

⁶²⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (6/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στο Μώ (14/4/2007)· στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)· στο Μπορντώ (3/3/2012)· στη Νάντη (27/3/2012)

⁶²¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (27/4/2007)

donner à tout le monde"⁶²². Ο ίδιος πάει ένα βήμα παρακάτω αποδίδοντας στο κίνημα του Μάη του 68 όλες τις ευθύνες για την πορεία που πήρε ο καπιταλισμός: *"Voyez comment le culte de l' argent roi, du profit à court terme, de la spéculation, comment les dérives du capitalisme financier ont été portés par les valeurs de Mai 68. Voyez comment la contetstation de tous les repères éthiques, de toutes les valeurs morales a contribué à affaiblir la morale du capitalisme, comment elle a préparé le terrain au capitalisme sans scrupule et sans éthique des parachutes en or, des retraites chapeaux et des patrons voyous"*⁶²³.

Οι βλέψεις του Ν. Σαρκοζί ξεπερνούν τους απλούς πολιτικούς στόχους ενός πολιτικού λόγου που επιθυμεί την αποκατάσταση της τάξης. Ο Μάης του '68 κινητοποίησε αρκετούς, υιοθέτησε έναν γενικό λόγο, άλλαξε τις κοινωνικές σχέσεις, αποτέλεσε απειλή για την εξουσία και την ιεραρχία, και επομένως το αντίθετο μοντέλο για μια «συντηρητική επανάσταση». Ερχόμενος σε ρήξη με το πνεύμα του Μάη του '68, ο 6^{ος} Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας επιθυμεί να αποκαταστήσει την εξουσία έχοντας μια συγκεκριμένη αντίληψη για την αποτελεσματικότητα. Επομένως, η εξαφάνιση της κληρονομιάς του '68 δεν οδηγεί μόνο στην απάρνηση ενός κοινωνικού κινήματος, αλλά και στην εξαφάνιση όλων των ηθών και εθίμων που εγκαθίδρυσε⁶²⁴.

Με άλλα λόγια, βασικότερη επιθυμία του σαρκοζισμού είναι να σταματήσει την πνευματική και ηθική ανεκτικότητα ⁶²⁵ μέσω της επιβολής ενός ιεραρχημένου σώματος αξιών (ηθική, εξουσία, προσπάθεια, αξία, εργασία, τάξη, παιδεία). Εξάλλου, βασικό χαρακτηριστικό του πολιτικού λόγου του Ν. Σαρκοζί είναι η δημιουργία δίπολων: το καλό σε αντίθεση με το κακό, η εργασία σε αντίθεση με την πρόνοια, η τάξη σε αντίθεση με την ανομία, και η ηθική σε αντίθεση με την ανηθικότητα⁶²⁶.

⁶²² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)

⁶²³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπερσί (29/4/2007)

⁶²⁴ M. Riot-Sarcey, A. Thierry, "Mai 68 ou L' actualité de la mémoire", σ.125-130 στο L. de Cock, M. Fanny, S. W. Offenstandt (επιμ.), *Comment N. Sarkozy écrit l' histoire de France. Dictionnaire critique*, εκδ. Agone, Μασσαλία, 2008

⁶²⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ντιζόν (23/4/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)· στη Τουλούζη (11/4/2007)· στο Μώ (13/4/2007)· στο Μπερσί (29/4/2007)

⁶²⁶ L.-J. Calvet, *Les mots de Nicolas Sarkozy*, ibid, σ. 150

2.5. Το Δημοκρατικό Σχολείο

Τα πολιτικά προγράμματα που παρουσίασε ο Ν. Σαρκοζί το 2007 και 2012 θέτουν στο επίκεντρό τους την παιδεία. Η αναδόμηση της κοινωνίας, η εξάλειψη της κληρονομιάς του κινήματος του Μάη '68, η εγκαθίδρυση της ηθικής και της εξουσίας, η αναβάθμιση της εργασίας, η μάχη κατά της εγκληματικότητας, η αποκατάσταση της τάξης και της αρμονίας και η αναδόμηση του πολιτισμού, θα οδηγήσουν στην δημιουργία ενός παραδειγματικού πολίτη μέσω μιας καινούργιας παιδείας για τη νεολαία: *“Derrière la question nationale, derrière la question sociale, derrière la question économique, derrière la question morale, il y a la question sociale”*⁶²⁷.

Ο σαρκοζισμός αναπτύσσει την εικόνα ενός σχολείου με αρχές: *“je souhaite une école qui place au centre de ses valeurs: le travail, l'effort, le mérite”*⁶²⁸, καταγγέλοντας εμμέσως το σχολείο που δημιούργησε ο Μάης του 1968, αυτό δηλαδή που σταμάτησε να μεταδίδει γνώση: *“l'école cesse d'être un lieu de transmission du savoir pour... simple lieu de découverte”*⁶²⁹. Επίσης, μέσω της παιδείας τα προβλήματα της εγκληματικότητας θα μπορούσαν να βρούν μια λύση: *“je veux que l'école retrouve son rôle dans la transmission des valeurs....une école qui transmette d'abord le respect des maîtres”*⁶³⁰. Με άλλα λόγια, βασική επιδίωξη του σαρκοζισμού είναι η δημιουργία μιας πραγματικής «επανάστασης»: *“je souhaite que nous changions notre façon de concevoir l'éducation. Je souhaite une véritable révolution des mentalités par laquelle les parents soient reconnus comme des éducateurs à part entière. Je souhaite que les*

⁶²⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μαιζόν-Αλφόρ (2/2/2007)

⁶²⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λυών (5/4/2007)· στο Μαιζόν-Αλφόρ (2/2/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)· στη Μπεζανσόν (13/3/2007)· στη Νάντη (15/3/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)· στο Αρράς (18/4/2012)· στη Μπεζανσόν (30/3/2012)

⁶²⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λυών (5/4/2007)· στο Μαιζόν-Αλφόρ (2/2/2007)· στη Μπεζανσόν (13/3/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)

⁶³⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λυών (5/4/2007)· στη Νάντη (13/3/2007)· στη Τουλούζη (19/4/2012)

instituteurs, les professeurs ne soient plus seulement des enseignants mais aussi des éducateurs....L' école doit apprendre la vie, toute la vie"⁶³¹.

Δίπλα από την λέξη «σχολείο» βρίσκει κανείς το όνομα του Jules Ferry, που καταλήγουν να είναι λέξεις συνώνυμες. Η χρήση του ονόματος του Jules Ferry παραπέμπει σε δύο βασικά στοιχεία: το σχολείο και την ενότητα της Γαλλίας. Σύμφωνα με τον σαρκοζισμό, το σχολείο αποτελεί το μέσο για την ενότητα της Γαλλίας στο μέλλον, και τοποθετείται πάνω από διαμάχες και διχόνοιες: *"Tout part de Condorcet, tout s' accomplit avec Jules Ferry; c'est l' obscurantisme, c'est l' ignorance qui sont les principales causes de la tyrannie, de la misère et de l' injustice. C'est par la raison qu' on lutte contre la folie des hommes, c'est par le savoir que chacun devient libre, c'est par l' instruction que la démocratie devient possible... L' unité de la France est menacée par le dénigrement de la nation, par les défaillances de la République, par l' abaissement de l' autorité de l' Etat. Derrière il y a le problème de l' éducation, de la culture, de l' école..."*⁶³².

Κατά συνέπεια, η αντιπαράθεση ανάμεσα στο σχολείο του Jules Ferry και το σχολείο του Μάη '68 είναι συνεχής στον σαρκοζικό πολιτικό λόγο⁶³³. Με τον Jules Ferry ο Ν. Σαρκοζί επιθυμεί να ενσαρκώσει την δημοκρατική εξουσία σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας, από τον δάσκαλο έως τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, στιγματίζοντας κατά αυτό τον τρόπο την αριστερά θεωρώντας την παθητική, και υπεύθυνη για την πτώση της ηθικής⁶³⁴. Στην ουσία πρόκειται για μια σοβαρή αναδόμηση του σχολείου: *"Comme Jules Ferry fit l' école de la République avec les hussards noirs, nous referons l' école du XXIe siècle avec les enseignants. Comme du temps de Jules Ferry, des enseignants respectés ce sont des enseignants bien formés et correctement payés pour la tâche essentielle et exigeante qu'ils accomplissent"*⁶³⁵. Η εγκύκλιος του Jules Ferry, που απευθυνόταν στους δασκάλους στις 17 Νοεμβρίου 1883, μετατράπηκε σε σημείο αναφοράς

⁶³¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)

⁶³² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μαιζόν-Αλφόρ (2/2/2007)· στη Νάντη (27/3/2012)

⁶³³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (28/3/2007)· στη Τουλούζη (12/4/2007)· στη Ντιζόν (23/4/2007)· στο Μπερσί (29/4/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)· στο Αρράς (18/4/2012)· στο Μπορντώ (3/3/2012)

⁶³⁴ O. Le Trocquer, "Jules Ferry", σ. 85 στο L. de Cock, M. Fanny, S. Offenstandt Whanick (επιμ.), *Comment Nicolas Sarkozy écrit l' histoire de France*, ibid

⁶³⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μαιζόν-Αλφόρ (2/2/2007)

για το σχολείο του Jules Ferry με τον τίτλο *“Lettre aux instituteurs”*: *“Certains d’entre vous connaissent sans doute la magnifique lettre de Jules Ferry aux instituteurs sur l’enseignement de la morale, écrite en un temps où les circulaires bureaucratiques, qui étouffent notre vie administrative, n’existaient pas encore. Il y a cent trente ans, lorsqu’on parlait aux enseignants de France, on commençait aussi: Monsieur l’instituteur. Déjà, on se dit que celui qui a écrit cela avait quelque chose à voir avec la civilisation”*⁶³⁶. Η Γαλλία ζεί μια κρίση χωρίς προηγούμενο, η οποία πάνω από όλα είναι μια κρίση αξιών, η οποία ξεκίνησε από μία κρίση ηθών ή πολιτισμική κρίση. Η κρίση αυτή ξεκίνησε με το Μάη του ’68, με το επαναστατικό του πνεύμα και την πνευματική και ηθική ελαστικότητα που επέβαλε.

Οι πολιτικοί λόγοι του Ν. Σαρκοζί δείχνουν ένα σημαντικό στοιχείο ότι οι θέσεις του για την παιδεία, την μετανάστευση και την ασφάλεια τοποθετούνται στα δεξιά του πολιτικού φάσματος. Πράγματι, παρουσιάζει την εικόνα ενός σύγχρονου παρακμιακού σχολείου, διεφθαρμένου από την εξασθένηση των ηθών, το οποίο βρίσκεται σε κίνδυνο: *“dégradation de notre système éducative et d’enseignement”*⁶³⁷. *“Lorsqu’ on a fait l’ erreur de considérer que l’ élève est l’ égal du maître, on a tué une des valeurs de la République les plus importants qui est celle de l’ autorité”*⁶³⁸. *“contre l’héritage de mai 68, contre le refus de toute autorité, contre le relativisme culturel, et moral, contre le nivellement par le bas, la dévalorisation des diplômes, l’ inculture, il n’ y a pas d’ autre choix que l’ excellence”*⁶³⁹. Περιγράφει ένα εκπαιδευτικό και σχολικό σύστημα απαράδεκτο, το οποίο συνδυάζει την «εικονική Δημοκρατία» (*“République virtuelle”*), η οποία έρχεται σε αντίθεση με την «πραγματική Δημοκρατία» (*“République réelle”*): *“La République virtuelle c’est celle qui fait de l’ élève l’ égal du maître. La République réelle à laquelle je crois c’est celle qui veut une école de l’ autorité et du respect où l’*

⁶³⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μασσαλία (19/4/2007)· στο Μαιζόν-Αλφόρ (2/2/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στη Τουλούζη (11/4/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)

⁶³⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λυών (5/4/2007)· στο Αρράς (18/4/2012)· Ευχές στους καθηγητές ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης και έρευνας (5/1/2012)

⁶³⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (30/3/2012)

⁶³⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (13/3/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)

*élève se lève quand le professeur entre, où les filles ne portent pas la voile, ou les garçons ne gardent pas leur casquette en classe*⁶⁴⁰.

Επιπρόσθετα, καθορίζει τους σκοπούς του σχολείου υπό το πρίσμα συγκεκριμένων ηθικών αρχών: *“Pourquoi tant de haine? Parce que je souhaite une école du respect où les enfants se lèvent quand le professeur entre dans la classe? Mais où l’ enfant apprendra-t-il le respect s’il ne l’ apprend pas à l’école?...Pourquoi tant de haine? Parce que je veux une école qui donne aux enfants le goût de l’ effort intellectuel et du travail? Mais si l’ enfant n’ apprend pas le sens de l’ effort à l’ école, où l’ apprendra-t-il?”*⁶⁴¹. *“Je souhaite une école qui place au coeur de ses valeurs l’ autorité, le travail, l’ effort, le mérite”*⁶⁴². *“L’ ordre c’est quand l’ autorité du maître est respectée, c’est quand l’ école apprend à l’ enfant à faire la différence entre le bien et le mal, à distinguer ce qui est vrai de ce qui est fait, à apprécier ce qui est beau est ce qui est grand”*⁶⁴³. *«Je veux aller à la rencontre des Français pour leur parler de l’ autorité, cette valeur que l’on a tant dénigrée dans le passé et dont on se rend compte à quel point maintenant elle manque...»*⁶⁴⁴.

Για τον Ν. Σαρκοζί το ιδανικό σχολείο θα αποτελεί το μέσο για την ανάκαμψη μιας παρακμάζουσας κοινωνίας, καθώς το σχολείο όπως είναι σήμερα αποτελεί έναν από τους λόγους παρακμής της κοινωνίας. Με άλλα λόγια, ο σαρκοζισμός κατηγορεί την αριστερά για ηθική χρεοκοπία, και το κίνημα του 1968, το οποίο οδήγησε σε αποδυνάμωση των ηθών: *“Contre l’ héritage de mai ‘68, contre le refus de toute autorité, contre le relativisme culturel et moral, contre le nivellement par le bas, la dévalorisation des diplômes, l’ inculture, il n’ y a pas d’ autre choix que l’ excellence. Il n’ y a pas d’ autre choix qu’ une éducation exigeante qui pousse les*

⁶⁴⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁶⁴¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ντιζόν (23/4/2007)

⁶⁴² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Μαιζόν-Αλφόρ (2/2/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)· στη Μπεζανσόν (13/3/2007)· στη Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)· στο Αρράς (18/4/2012)· στο Μπορντώ (3/3/2012)· στο Μονπελιέ (28/2/2012)· στη Νάντη (27/3/2012)· Ευχές στους καθηγητές ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης και έρευνας (5/1/2012)

⁶⁴³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στις Βερσαλλίες (11/2/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)

⁶⁴⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπορντώ (3/3/2012)· στη Μασσαλία (19/2/2012)· στο Μονπελιέ (28/2/2012)

élèves à se dépasser au lieu de les inciter à la faillite. Il n'y a pas d'autre choix que de restaurer l'autorité du professeur et le respect..."⁶⁴⁵. "Je veux en finir avec l'héritage de mai '68 qui installe l'idée que tout devaut, détruit l'autorité du maître, abandonnée la transmission du savoir et de la culture, fait prévaloir l'égalitarisme et le nivellement par le bas, et dévalosirée les diplômés..."⁶⁴⁶.

Τέλος, η εκπαιδευτική φιλοδοξία του σαρκοζισμού είναι μεγάλη, καθώς ξεπερνά τα όρια του απλού σχολικού θεσμού, και αγκαλιάζει το σύνολο της κοινωνίας, και ειδικότερα το πρώτο κύτταρο της κοινωνίας, την οικογένεια: *"Je souhaite que la politique éducative dépasse le cadre de l'école pour concerner la société tout entière. Ce sont les éducateurs qui doivent se sentir concernés parce qu'il arrive à l'enfant où qu'il se trouve, pas seulement les parents, les enseignants, les assistants sociales, mais aussi les juges, les policiers, les élus, les médecins"*⁶⁴⁷. Πιο συγκεκριμένα, συνδυάζει έναν λόγο που από την μία πλευρά υπερασπίζεται τον θεσμό της οικογένειας, και από την άλλη κατηγορεί τους γονείς που δεν εκτελούν σωστά τα γονεϊκά τους καθήκοντα: *"Les parents sont les premiers éducateurs de l'enfant. La famille joue un rôle décisive dans le développement intellectuel, moral et affectif de l'enfant. S'il faut bien sûr protéger l'enfant contre certains comportements inacceptables, il ne faut pas chercher par principe à dresser l'enfant contre la famille... Il faut en finir avec la mise en accusation systématique de la famille.... Si, pour les familles qui ne s'occupant pas de leurs enfants mineurs, qui les laissent trainer dans la rue, qui les laissent commettre des délits, qui ne respectent pas l'obligation de les scolariser, je souhaite que des sanctions soient prises, que la responsabilité des parents puisse être mise en cause, que les allocations familiales soient mises sous tutelle..."⁶⁴⁸. "...Mais on aurait tort tout autant de négliger le rôle décisive que la famille joue dans l'éducation et d'oublier que si la mission de l'école est d'apprendre, de transmettre le savoir, son but n'en demeure pas moins l'épanouissement des enfants, de leurs talents, de*

⁶⁴⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (13/3/2007)

⁶⁴⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)

⁶⁴⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Μαιζόν-Αλφόρ (2/2/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (6/3/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)

⁶⁴⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μαιζόν-Αλφόρ (2/2/2007)· στη Νάντη (15/3/2012)· στο Μώ (13/4/2007)· στη Λυών (17/3/2012)· στη Νάντη (27/3/2012)

leur intelligence...”⁶⁴⁹. “Je veux aussi parler des devoirs des parents. Ceux qui ne veillent pas à l’assiduité à l’école de leurs enfants doivent être privés des allocations de leurs enfants...”⁶⁵⁰.

Παρατηρούμε ότι η θεματική του σχολείου στον σαρκοζικό πολιτικό λόγο αντανακλά τις εντάσεις ανάμεσα στα δύο δόγματα της Νέας Δεξιάς. Ο νεοσυντηρητισμός, όπως και ο σαρκοζισμός, επιθυμεί να θέσει ένα τέλος στο κλίμα της ανεκτικότητας και στην πτώση της ηθικής που δημιούργησε η δεκαετία του ’60. Με άλλα λόγια να μπει ένα τέλος στην ηθική και πνευματική ελαστικότητα και πτώση που επέβαλλαν ο φιλελευθερισμός και οι ιδέες της λεγόμενης “Νέας Αριστεράς”. Οι αξίες που πρέπει να επιβληθούν είναι η τάξη, η εξουσία, η αξιοκρατία, η προσπάθεια, ο σεβασμός. Οι αξίες αυτές είναι σε αντιπαράθεση με τη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία, η οποία για την σωστή λειτουργία της ελεύθερης αγοράς δεν αναγνωρίζει εμπόδια και ισοπεδώνει τα πάντα⁶⁵¹.

2.6. Οικογένεια – Οικογενειακά ζητήματα

Η εξέλιξη των ηθών είναι ένας τομέας στον οποίο ο σαρκοζισμός προβαίνει σε έναν συνδυασμό ανάμεσα στην αυστηρότητα και τον φιλελευθερισμό. Ο 6^{ος} Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας βρέθηκε αντιμέτωπος με μία κοινωνία σε πλήρη μεταμόρφωση. Ως νεοφιλελεύθερος εκ πεποιθήσεως, υποστηρίζει τις μεταρρυθμίσεις νεοφιλελεύθερης έμπνευσης. Ως συντηρητικός, αγαπάει τους κανόνες, είναι δύσπιστος στα ήθη του φιλελευθερισμού και επιθυμεί να περιορίσει το κύμα των χειραφετήσεων: “...*Et la famille est au coeur des questions actuelles: évolution des moeurs, pouvoir d’achat, enjeu de l’éducation, place des femmes dans notre société, défi de la solidarité.... Il faut prendre en compte l’effritement des solidarités traditionnelles, les mutations de la famille et les nouvelles réalités du monde du travail...*”⁶⁵².

⁶⁴⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μονπελιέ (28/2/2012)

⁶⁵⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νάντη (27/3/2012)

⁶⁵¹ M. Hayes, *The New Right in Britain: An introduction to theory and practice*, ibid, σ. 8-10

⁶⁵² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με θέμα την οικογενειακή πολιτική στο Μέγαρο των Ηλυσίων (13/2/2009)

Αυτό εξάλλου αποτελεί και την βασική διαμάχη ανάμεσα στο νεοφιλελεύθερο και νεοσυντηρητικό δόγμα. Οι νεοφιλελεύθεροι υποστηρίζουν την ελευθερία, όχι μόνο στον τομέα της οικονομίας, αλλά και στο τομέα των προσωπικών θεμάτων, δίνοντας στα άτομα την ελευθερία να διαλέξουν μόνα τους το κοινωνικό τους status. Αντιθέτως, οι νεοσυντηρητικοί υπερασπίζονται ένα σύνολο ηθικών αξιών που έχουν σαν στόχο τη διατήρηση της τάξης και της κοινωνικής συνοχής. Αυτές οι ηθικές αξίες είχαν ως επίκεντρό τους την ηθική αρετή, τις οικογενειακές αξίες και τα θέματα δικαιώματος στη ζωή (κατά της άμβλωσης και της ευθανασίας), καθώς και τον ανταγωνισμό με τα νέα κοινωνικά ζητήματα, όπως το κίνημα για τα δικαιώματα των ομοφυλοφίλων. Για τον λόγο αυτό οι νεοσυντηρητικοί επιμένουν στην ενίσχυση της οικογένειας, την οποία αντιλαμβάνονται με παραδοσιακούς όρους. Είναι δηλαδή ιεραρχική, τα παιδιά πρέπει να ακούν και να σέβονται τους γονείς τους και είναι βέβαια πατριαρχική, ο άντρας είναι αυτός που την συντηρεί και η γυναίκα είναι υπεύθυνη για το σπίτι. Αν αυτή η εξουσία εξασθενίσει, τα παιδιά μεγαλώνουν χωρίς ηθικές αξίες και χωρίς σεβασμό για τους μεγαλύτερους. Αντιστοίχως, οι νεοσυντηρητικοί είναι υπέρ της διασφάλισης της ατομικής ιδιοκτησίας, καθώς σε συνδυασμό με την οικογένεια αποτελούν τους πυλώνες της κοινωνικής συνοχής⁶⁵³.

Για τον Ν. Σαρκοζί η οικογένεια αποτελεί τον βασικό πυρήνα και τον στυλοβάτη της κοινωνίας: *“c’est d’abord au sein de la famille qu’il faut réhabiliter le principe d’autorité...”*⁶⁵⁴. *“...les familles garantissent la transmission aux plus jeunes des repères de l’ autorité”*⁶⁵⁵. *“c’est aux familles qui composent la première cellule de notre immense corps social que la France doit sa richesse et son dynamisme depuis des siècles...”*⁶⁵⁶. Αναγνωρίζει ότι η δομή της οικογένειας έχει αλλάξει με το πέρασμα των χρόνων, ότι τα διαζύγια έχουν αυξηθεί, φέρνοντας ως παράδειγμα τον εαυτό του, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι πρέπει να

⁶⁵³ A. Heywood, *Political Ideologies*, ibid, σ. 98· Gr. Thompson, *The political economy of the New Right*, ibid, σ. 35

⁶⁵³ Ντ. Χάρβει, *Νεοφιλελευθερισμός. Ιστορία και παρόν*, ibid, σ. 119-120

⁶⁵⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)

⁶⁵⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με θέμα την οικογενειακή πολιτική στο Μέγαρο των Ηλυσίων (13/2/2009)

⁶⁵⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με θέμα την οικογενειακή πολιτική (7/12/2012)

υποβαθμιστεί ο ρόλος της οικογένειας⁶⁵⁷. Η οικογένεια γι' αυτόν αποτελεί μία αξία, έναν σημαντικό θεσμό: *"La famille reste une institution et une valeur absolument centrale"*⁶⁵⁸. Ο λόγος για τον οποίο ο σαρκοζισμός αποδίδει μεγάλη σημασία στην οικογένεια έγκειται στο γεγονός ότι αποτελεί το βασικό μέσο γνώσης και μετάδοσης του σεβασμού και των ηθικών αρχών: *"c'est au coeur de la famille que se transmettent d'abord les valeurs d'un peuple. Pour le dire clairement c'est au sein de la famille que se transmettent ces valeurs morales qui sont le préalable à toute vie sociale.... Aussi, les familles donnent la vie, transmettent des valeurs, transmettent une identité, mais elles structurent la société elle-même..."*⁶⁵⁹. Η οικογένεια είναι πάνω απ' όλα ένα σύστημα, ένας θεσμός που παράγει συνοχή και συνέχεια, ένας οργανωμένος "χώρος" πειθαρχίας.

Το ερώτημα που τίθεται είναι τι είδους οικογένεια υποστηρίζει ο σαρκοζισμός, αν δηλαδή προέρχεται από την φυσική ένωση δύο ανθρώπων διαφορετικού φύλου ή αν προέρχεται από ένα κοινωνικό συμβόλαιο, κάνοντας άμεση αναφορά στην ομοφυλοφυλία και στην υιοθέτηση παιδιών από ομοφυλόφυλα ζευγάρια. Ο Ν. Σαρκοζί αποδέχτηκε το σύμφωνο PACS για τα ομοφυλόφυλα ζευγάρια, το οποίο είναι ένα νομικό σύμφωνο που διασφαλίζει κοινωνικά, φορολογικά και κληρονομικά δικαιώματα, αλλά είναι κατηγορηματικά αντίθετος στο γάμο τους: *"je ne suis pas favorable. En ce temps troublés où notre société a besoin de repères, je ne crois pas qu'il faille brouiller l'image de cette institution sociale essentielle qu'est le mariage"*⁶⁶⁰. Επιπρόσθετα, είναι αρνητικός στην υιοθέτηση παιδιών από άτομα του ιδίου φύλου, καθώς θεωρεί ότι θα δοθεί μια εικόνα στην κοινωνία για την οικογένεια που δεν είναι αυτή που επιθυμεί⁶⁶¹. Προσθέτει *"qu'il existe des situations particulières avec des hommes et des femmes qui assument parfaitement leur rôle parentale. Mais elles n'*

⁶⁵⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)· στο Ραινσί (26/4/2012)· στο Αρράς (18/4/2012)· στο Σερνέ (25/4/2012)· Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με θέμα την οικογενειακή πολιτική (7/12/2012)

⁶⁵⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ραινσί (26/4/2012)· στο Σερνέ (25/4/2012)

⁶⁵⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με θέμα την οικογενειακή πολιτική (7/12/2012)

⁶⁶⁰ Συνομιλία του Ν. Σαρκοζί στο Figaro Magazine (16/2/2012)

⁶⁶¹ Συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1 (15/2/2012)

amènent pas à penser qu' il faudrait inscrire dans la loi une nouvelle définition de la famille"⁶⁶².

Ο Ν. Σαρκοζί χρησιμοποιεί το οικογενειακό ζήτημα για να διαπραγματευτεί άμεσα το θέμα της κοινωνικής τάξης, με το οποίο το συνδέει. Καθιστά την αστική οικογένεια το πρότυπο της οικογένειας γενικά. Αναφέρεται στην οικογένεια προκειμένου να κάνει λόγο για τον έλεγχο των μελών της και της περιουσίας της. Η οικογένεια με άλλα λόγια είναι ο υπερασπιστής της κοινωνικής τάξης: *"Les familles apportent une contribution essentielle à notre équilibre social..... Je suis convaincu que l' esprit de famille est indispensable à la bonne marche de notre société..."*⁶⁶³. Σημαντικός επίσης παράγοντας για την ύπαρξη κοινωνικής συνοχής είναι η απόκτηση ιδιοκτησίας. Θεωρεί ότι η κατοχή ακίνητης περιουσίας αποτελεί ένα από τα βασικά δικαιώματα της Γαλλικής Δημοκρατίας, και γι' αυτό επιθυμεί να κάνει τη Γαλλία την χώρα των ιδιοκτητών: *"La République c'est celle du droit opposable au logement... Je propose que l' on fasse de la France un pays de propriétaires..."*⁶⁶⁴. Η κατοχή ακίνητης περιουσίας αποτελεί το όνειρο κάθε οικογένειας, καθώς προσφέρει ανεξαρτησία, ελευθερία, προστασία και σεβασμό για την αξιοπρέπεια του ανθρώπου: *"...c'est la meilleure assurance contre les accidents de la vie, la précarité. Parce que la proriété c'est l' indépendence, c'est la liberté"*⁶⁶⁵. *"la propriété est le rêve de toutes les familles, parce que c'est la première des sécurités"*⁶⁶⁶. *"la propriété c'est le rêve de toute une famille...la propriété est le respect de la dignité de la personne, de l' autonomie de la personne, de la liberté..."*⁶⁶⁷. Για τον λόγο αυτό θέλει να ενισχύσει την μεταβίβαση της στην οικογένεια, καθώς αποτελεί καρπό εργασίας: *"il est normal de vouloir transmettre à sa famille le fruit de son travail"*⁶⁶⁸.

⁶⁶² Συνομιλία του Ν. Σαρκοζί στο Figaro Magazine (16/2/2012)

⁶⁶³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με θέμα την οικογενειακή πολιτική στο Μέγαρο των Ηλυσίων (13/2/2009)

⁶⁶⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁶⁶⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)

⁶⁶⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νάντη (15/3/2007)

⁶⁶⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (28/11/2008)

⁶⁶⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ραινσί (26/4/2012)· στο Σερνέ (25/4/2012)

Στο πλαίσιο αυτής της οικογένειας αναγνωρίζει ότι και η θέση των γυναικών έχει αλλάξει και εξελιχθεί. Θεωρεί ότι είναι υποχρεωτική η ισότητα των γυναικών και των αντρών, και την αναγνωρίζει ως δικαίωμα: *“La République réelle est celle où les hommes et les femmes ont les mêmes droits, salaires, possibilités de carrière, la même considération”*⁶⁶⁹. Γι’ αυτό τον λόγο, δεν καταδικάζει τις γυναίκες που αποφασίζουν να εργαστούν για να μεγαλώσουν τα παιδιά τους: *“je souhaite que la femme ait la liberté de travailler et d’ élever ses enfants”*⁶⁷⁰. Αντιστοίχως επαινεί τις γυναίκες που αποφασίζουν να εγκαταλείψουν την επαγγελματική τους δραστηριότητα προκειμένου να αφοσιωθούν στο μέγλωμα των παιδιών τους, καθώς η απόφαση τους αυτή είναι προς όφελος της κοινωνίας: *“Une femme souhaite s’ occuper à plein temps de l’ éducation de ses enfants, c’ est formidable. Elle en a le droit. Il faut même l’ encourager, la remercier....les femmes qui ont fait un choix qui est aussi bénéfique pour la société”*⁶⁷¹. Γι’ αυτές τις γυναίκες προβλέπει, όταν τα παιδιά τους μεγαλώσουν, το δικαίωμα εύρεσης εργασίας, για να μπορέσουν να εισέλθουν στον στίβο της εργασίας και πάλι. Για να διευκολύνει αυτή την μετάβασή τους προτείνει την επαγγελματική τους κατάρτιση: *“...cette femme qui veut reprendre une activité professionnelle, elle doit avoir un droit à la formation professionnelle parce qu’ elle ne pourra pas reprendre un emploi, seule, après avoir été à l’ extérieur du travail pendant 20 ans!”*⁶⁷². Επιπλέον, για όσες γυναίκες επιθυμούν να συνδυάσουν και τα δύο, προβλέπει την εργασία μερικής απασχόλησης: *“il faut développer le temps partiel, l’ aménagement des horaires plutôt que l’ interruption totale d’ activité. C’ est important pour l’ autonomie de la femme, aussi, afin qu’ elle garde un pied dans la société, une possibilité de protection sociale, un revenu, une activité...”*⁶⁷³.

⁶⁶⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁶⁷⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στη Τουλούζη (11/4/2007)

⁶⁷¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με θέμα την οικογενειακή πολιτική στο Μέγαρο των Ηλυσίων (13/2/2009)

⁶⁷² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ορμ (Λουαρέ) (26/3/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)· Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με θέμα την οικογενειακή πολιτική στο Μέγαρο των Ηλυσίων (13/2/2009)

⁶⁷³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με θέμα την οικογενειακή πολιτική στο Μέγαρο των Ηλυσίων (13/2/2009)

Σε ότι αφορά τα υπόλοιπα προσωπικά ζητήματα, ο σαρκοζισμός επιθυμεί να διευκολύνει τις διαδικασίες υιοθεσίας για τις οικογένειες που διαλέγουν τον δρόμο της υιοθεσίας. Προτείνει επίσης, την δημιουργία ενός θεσμού, αυτόν του «*beau-parent*», ο οποίος θα συνοδεύεται από δικαιώματα και υποχρεώσεις στους ενήλικες που μεγαλώνουν με αγάπη παιδιά που δεν είναι τα βιολογικά τους. Στα πλαίσια της ενίσχυσης της αλληλεγγύης ανάμεσα στις γενιές, προωθεί την ενασχόληση με άτομα που έχουν αναπηρία, των ανήλικων παιδιών, των αρρώστων, και των ηλικιωμένων. Το κράτος θα υποστηρίζει με όλα τα μέσα εκείνους που έχουν το κουράγιο και την δύναμη να ασχολούνται με την οικογένειά τους. Οι γονείς έχουν την υποχρέωση να εκπαιδεύουν τα παιδιά τους, και τα παιδιά τους όταν μεγαλώσουν θα έχουν την υποχρέωση να ασχοληθούν με τους ανήμπορους γονείς τους. Σύμφωνα με τον ίδιο, έτσι θα πρέπει να λειτουργεί η κοινωνία⁶⁷⁴.

Τέλος, έχει συναίσθηση της σκληρότητας των σημερινών συνθηκών για το τέλος της ζωής, γι' αυτό τον λόγο υποστηρίζει τις θεραπείες απάλυνσης του πόνου, και είναι κατηγορηματικά αντίθετος σε κάθε μορφή ευθανασίας ή βοηθούμενης αυτοκτονίας: *“je ne laisserais pas faire l' euthanasie dans notre pays”*⁶⁷⁵. Σύμφωνα με τον σαρκοζισμό η ζωή είναι ιερή, ένα μυστήριο και αποτελεί μοναδική πράξη, γι' αυτό τον λόγο δεν επιθυμεί την εμπορευματοποίησή της: *“La vie est une mystère et la vie est sacrée, et un acte unique. Je ne crois pas à la marchandisation de la vie, c'est pourquoi je ne ferais pas une loi parce que comme ça on meprise la vie”*⁶⁷⁶. Όσον αφορά την έρευνα στον τομέα της γενετικής, γνωρίζει πολύ καλά ότι η γαλλική νομοθεσία πρέπει να καλύψει το έδαφος της αργοπορίας της στις επιστημονικές μελέτες σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες που έχουν θεαματικές επιτυχίες (σχέδιο για Alzheimer)⁶⁷⁷.

⁶⁷⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με θέμα την οικογενειακή πολιτική στο Μέγαρο των Ηλυσίων (13/2/2009)

⁶⁷⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2007)· στο Ραινσί (26/4/2012)· στη Μασσαλία (19/2/2012)

⁶⁷⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2007)· στο Ραινσί (26/4/2012)· στη Μασσαλία (19/2/2012)

⁶⁷⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2007)· στο Μπορντώ (1/3/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (6/3/2007)

2.7. Συμπεράσματα

Το σύνολο των πολιτικών λόγων του Ν. Σαρκοζί είναι διαποτισμένο από την ιδέα ότι η Γαλλία βρίσκεται σε παρακμή, το έθνος έχει χρεοκοπήσει, υπάρχει μια χαλάρωση των ηθών, μια ηθική πτώση, και απώλεια αυστηρότητας και σημείων αναφοράς. Σε αυτό το πλαίσιο, ο σαρκοζισμός παρουσιάζεται ως μία προσπάθεια ιδεολογικής αναδιοργάνωσης της δεξιάς, δίνοντας μια απάντηση στις καινούργιες δομές της κοινωνίας και στους συνεχείς ηθικούς πανικούς της.

Το 2007 και 2012 αποτελούν μια προσπάθεια ανανέωσης της πολιτικής, από μια ενοχοποιημένη δεξιά σε μια Δημοκρατία, η οποία, υπό τον Ν. Σαρκοζί, μετατράπηκε σε αποενοχοποιημένη. Η σαρκοζική αυτή δεξιά επιχείρησε μια μετατόπιση προς τα δεξιά του πολιτικού φάσματος, βασισμένη σε νεοσυντηρητικές αξίες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι υποστηρίζει την διατήρηση, αλλά την εξέλιξη της με βάση ορισμένες ηθικές αρχές. Εξάλλου, και ο ίδιος ο Ν. Σαρκοζί είχε δηλώσει: *“je ne suis pas un conservateur”*⁶⁷⁸, αλλά αντιθέτως επιθυμούσε την ρήξη: *“Le temps est venu de traiter les problèmes de notre pays à leurs racines. C’est pourquoui, je propose une rupture”*⁶⁷⁹.

Με άλλα λόγια, ο Ν. Σαρκοζί ήθελε να επαναφέρει ένα σώμα ηθικών αξιών και να το εντάξει σε όλες τις πτυχές της καθημερινότητας του Γάλλου πολίτη. Οι ηθικές αυτές αξίες θα αποτελούσαν βασική προϋπόθεση για την σωστή και εύρυθμη λειτουργία μιας κοινωνίας με τάξη, σεβασμό, ασφάλεια και δημοκρατία. Ο σαρκοζισμός μέσα από τους πολιτικούς του λόγους και τις αστυνομικές του πρακτικές επιθυμεί να δημιουργήσει ένα άτομο ηθικής τάξης στη θέση ενός ατόμου-πολίτη, ο οποίος θα συμμετέχει σε ένα πολιτικό σχέδιο χειραφέτησης.

Η επιμονή της σαρκοζικής ιδεολογίας για την εγκαθίδρυση ενός συστήματος αξιών φέρνει στην επιφάνεια την ιδιομορφία και την πρωτοτυπία της. Για πρώτη φορά ένας Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας διεκδικεί ανοιχτά όλες εκείνες τις αξίες που είχαν ξεχαστεί με το πέρασμα των χρόνων, και επιθυμεί να τις αναγάγει σε οδηγό για την σωστή και ηθική λειτουργία της κοινωνίας.

⁶⁷⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στις Βερσαλλίες (11/2/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)· στη Τουλούζη (11/4/2007)

⁶⁷⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)

Επιπρόσθετα, ο Ν. Σαρκοζί ήταν ο πρώτος Πρόεδρος που μίλησε ανοικτά και χωρίς φόβο για την ασφάλεια, καθιστώντας την ένα βασικό δημοκρατικό δικαίωμα, όταν τα προηγούμενα χρόνια η θεματική της ασφάλειας ήταν λέξη ταμπού για την δημοκρατική δεξιά και βασικός ιδεολογικός πυλώνας για την άκρα δεξιά. Με αυτό τον τρόπο νομιμοποίησε στον δημόσιο πολιτικό λόγο θεματικές, οι οποίες, παραδοσιακά, δεν ανήκαν στα δημοκρατικά κόμματα.

Οι ηθικές αυτές αξίες που προάγει η σαρκοζική ιδεολογία ταυτίζονται με τις αντίστοιχες ηθικές αξίες του Νεοσυντηρητικού δόγματος της Νέας Δεξιάς, οδηγώντας μας στο συμπέρασμα ότι σε επίπεδο αξιών ο Ν. Σαρκοζί είναι φορέας της Νεοσυντηρητικής ιδεολογίας. Επιπρόσθετα, οι πολιτικοί του λόγιοι αντικατοπτρίζουν τις εντάσεις που υπάρχουν ανάμεσα στο νεοφιλελεύθερο και νεοσυντηρητικό δόγμα, όσον αφορά τις ηθικές αξίες, με αποτέλεσμα ο 6ος Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας σε ορισμένους τομείς να προβαίνει σε μία σύνθεση ανάμεσα στο συντηρητισμό και στο φιλελευθερισμό. Παρόλα αυτά, εκφράζει με τον πιο ανοικτό και ξακάθαρο τρόπο τις βασικές αξίες της νεοσυντηρητικής ιδεολογίας, οι οποίες έρχονται σε αντίθεση με τις αντίστοιχες της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας, και γι' αυτό τον λόγο μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι είναι ένας εκπρόσωπος του νεοσυντηρητικού δόγματος.

Αυτό το οποίο προκαλεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον, εκτός από το γεγονός ότι ο σαρκοζισμός αντανakλά τα βασικά αξιώματα του νεοσυντηρητικού δόγματος, είναι ότι ο πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί δεν είναι μόνο ένας σύνθετος λόγος, αλλά συνδυάζει ιδέες απο διαφορετικές ιδεολογικές μήτρες. Πράγματι, όπως επισημάνθηκε και ανωτέρω, η ασφάλεια ήταν η βασική θεματική του ακροδεξιού κόμματος F.N. και ο Ν. Σαρκοζί ήταν αποφασισμένος ότι δεν θα άφηνε την ασφάλεια και την τάξη στην άκρα δεξιά. Κάτι αντίστοιχο συνέβη και με τις λέξεις «εξουσία» - «αυστηρότητα». Οι λέξεις αυτές ήταν ταμπού και συνήθως προκαλούσαν την κοινή γνώμη. Ο Ν. Σαρκοζί τις χρησιμοποιεί χωρίς ενδοιασμούς, και η εγκαθίδρυση της εξουσίας σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας παρουσιαζόταν ως εθνική προτεραιότητα. Επιπρόσθετα, οι πολιτικοί του λόγιοι αντικατοπτρίζουν τις εντάσεις που υπάρχουν ανάμεσα στο νεοφιλελεύθερο και νεοσυντηρητικό δόγμα, όσον αφορά τις ηθικές αξίες, με αποτέλεσμα ο 6ος Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας σε ορισμένους τομείς να προβαίνει σε μία σύνθεση ανάμεσα στο συντηρητισμό και στο φιλελευθερισμό (οικογένεια,

ομοφυλόφιλοι, θέση γυναικών στην κοινωνία, ηθικοποίηση καπιταλισμού και διατήρηση κοινωνικής τάξης). Αυτό το οποίο είναι ενδιαφέρον είναι ότι οι απόψεις και οι θέσεις της αριστεράς απορρίπτονται πλήρως, καθώς η αριστερά μαζί με το κίνημα του Μάη '68 θεωρούνται υπεύθυνες για την διάλυση της κοινωνίας και την εγκατάλειψη των ηθικών αξιών.

Ένα άλλο στοιχείο που αποδεικνύει την ιδιαιτερότητα και πρωτοτυπία του σαρκοζικού πολιτικού λόγου είναι η ενασχόληση του με τα καθημερινά προβλήματα των γάλλων πολιτών και η ανάδειξη μιας φιλοσοφίας της καθημερινής ζωής. Δίνει συγκλονιστικές εικόνες ανθρώπων που έχουν πέσει θύματα βίας, βρίσκεται στο πλευρό των οικογενειών τους, συμπάσχει μαζί τους, και γίνεται ένα με αυτούς σε μια προσπάθεια να αναδείξει τις αδικίες που λαμβάνουν χώρα στην καθημερινότητα του γάλλου πολίτη. Χρησιμοποιεί απλές εικόνες, με λέξεις όμως σκληρές με στόχο να φορτίσει συναισθηματικά το ακροατήριό του. Με άλλα λόγια, προσπαθεί να δώσει μια άλλη διάσταση στον πολιτικό του λόγο, να τον κάνει πιο ευαίσθητο, πιο απλό, προκειμένου να έρθει κοντά σε μια μεγαλύτερη μερίδα ψηφοφόρων.

Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για έναν ευφυή πολιτικό λόγο. Πράγματι, σε βασικές θεματικές της ιδεολογίας του, όπως της εργασίας, της ασφάλειας, της παιδείας και του καπιταλισμού, αποδίδει μια ηθική διάσταση για να δώσει περισσότερη έμφαση. Επιπλέον, στη θεματική της ανασφάλειας χρησιμοποιεί ένα συγκεκριμένο λεξιλόγιο (caid, trafiquant, voyou, racaille) ούτως ώστε να κινητοποιήσει του ψηφοφόρους της δεξιάς και της άκρας δεξιάς. Οι προτάσεις που χρησιμοποιεί είναι απλές και εγκαινιάζει ένα καινούργιο λεξιλόγιο για να προκαλέσει και να ανασύρει επώδυνα συναισθήματα για να «ξυπνήσει» τους γάλλους ψηφοφόρους. Το λεξιλόγιο του υπηρετεί ένα συγκεκριμένο σκοπό: να συγκεντρώσει όσες περισσότερες ψήφους μπορεί από όλους τους πολιτικούς χώρους. Για τον λόγο αυτό μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο σαρκοζικός πολιτικός λόγος είναι και πολυσυλλεκτικός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ο Κρατικός Νεο-εθνικισμός μιας Αποενεχοποιημένης Δεξιάς

Το 2007 σηματοδότησε την επιστροφή της θεματικής της εθνικής ταυτότητας στο δημόσιο πολιτικό λόγο στη Γαλλία. Έκπληξη αποτέλεσε η κεντρική θέση που απέκτησε κατά την διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας για τις προεδρικές εκλογές τόσο του 2007 όσο και του 2012. Πράγματι, το έθνος και η εθνική ταυτότητα αποτέλεσαν αντικείμενο αντιπαράθεσης ανάμεσα στους υποψηφίους των δύο βασικών πολιτικών αντίπαλων κομμάτων, με την επικράτηση του Ν. Σαρκοζί, του οποίου η εκστρατεία μπορεί να χαρακτηριστεί ως η πιο επιθετική πολιτικά και ιδεολογικά.

Ο έκτος Προέδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας προέβαλε μια εικόνα του έθνους που ξεπερνούσε τους Γάλλους και τον ίδιο. Αφού ανανέωσε το ιδεολογικό σώμα της δεξιάς μέσω των *“valeurs balises”*, παρουσιάστηκε ως ο Πρόεδρος όλων των Γάλλων μέσω των *“valeurs phares”*⁶⁸⁰. Διατηρώντας τις *“valeurs balises”* της ατομικής διάκρισης, που δεν ήταν άλλες από την αξία, την υπευθυνότητα, τον σεβασμό στο νόμο, τις συνέδεσε με τις *“valeurs phares”*, οι οποίες είναι αναπόσπαστο κομμάτι της γαλλικής παράδοσης: η Γαλλία, το έθνος, η πατρίδα, τα οποία ξεπερνούν τα άτομα και τα πολιτικά κόμματα⁶⁸¹.

Το ζήτημα της εθνικής ταυτότητας αποτελεί ένα τυπικό παράδειγμα εκλογικής δημαγωγίας, και σηματοδότησε την «λεπενοποίηση των πνευμάτων» (*“lepenisation des esprits”*)⁶⁸². Είναι ξεκάθαρο ότι η προβολή της εθνικής ταυτότητας από τον Ν. Σαρκοζί ως πολιτικό διακύβευμα κατά την διάρκεια των προεκλογικών εκστρατειών είχε ως στόχο να προσελκύσει ψηφοφόρους από το Front National, και να πραγματοποιήσει, με αφορμή τις εκλογές, την ένωση σε ένα κόμμα της φιλελεύθερης, εθνικιστικής και δημοκρατικής δεξιάς. Οι λόγοι

⁶⁸⁰ St. Rozès, *“La nouvelle France”*, *ibid*, σ. 60-72

⁶⁸¹ St. Rozès, *ibid*, σ. 69

⁶⁸² V. Martigny, *“Le débat autour de l’identité nationale dans la campagne présidentielle 2007: quelle rupture?”* *French Politics Culture and Society*, τχ. 27, Ν. 1, Άνοιξη, 2009, σ.24-25

για τους οποίους η θεματική της εθνικής ταυτότητας είχε τόσο μεγάλη ανταπόκριση σε ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού, οφείλονται κυρίως σε μία σειρά γεγονότων που δημιουργούσαν άγχος για την ταυτότητα της Γαλλίας στη κοινή γνώμη.

Η έμφαση στις ηθικές αξίες, βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στις εκκλήσεις υπέρ των ιδανικών του έθνους, της θρησκείας, της ιστορίας, των πολιτισμικών παραδόσεων. Έτσι επανέρχεται με μεγαλύτερη οξύτητα στο κέντρο της προσοχής μία από τις πλέον προβληματικές πτυχές της νεοφιλελευθεροποίησης: η περίεργη σχέση ανάμεσα στο κράτος και το έθνος. Ως ζήτημα αρχής, η νεοφιλελεύθερη θεωρία δεν βλέπει ευνοϊκά το έθνος ακόμη και όταν υποστηρίζει την ιδέα ενός ισχυρού κράτους. Ο ομφάλιος λώρος που συνδέει το κράτος με το έθνος υπό τον εμπεδωμένο φιλελευθερισμό έπρεπε να κοπεί, προκειμένου να αυξηθεί ο νεοφιλελευθερισμός. Βεβαίως, ο εθνικισμός υπήρξε μακροχρόνιο χαρακτηριστικό της παγκόσμιας οικονομίας και θα ήταν πράγματι παράξενο εάν είχε εξαφανιστεί ως αποτέλεσμα των νεοφιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων. Ωστόσο, προκειμένου να επιβιώσει, το νεοφιλελεύθερο κράτος χρειάζεται κάποιας μορφής εθνικισμό, τον εθνικισμό ενός ορισμένου είδους. Το νεοφιλελεύθερο κράτος αναγκασμένο να λειτουργεί ως ανταγωνιστικός παράγοντας στην παγκόσμια αγορά και επιδιώκοντας να δημιουργήσει το καλύτερο δυνατό επιχειρηματικό κλίμα, επιστρατεύει τον εθνικισμό στην προσπάθεια του να επιτύχει⁶⁸³. Αντιθέτως, για το νεοσυντηρητικό δόγμα, ο εθνικισμός αποτελεί το βασικό μέσο για την διατήρηση της εθνικής ενότητας μέσω της πατριωτικής πίστης και του αισθήματος περηφάνιας για την πατρίδα. Για τον λόγο αυτό δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον πολιτισμό, την παράδοση και την θρησκεία. Ένα έθνος βασίζει την ύπαρξη του στην διατήρηση της πολιτισμικής ταυτότητας, η οποία αποτελεί τη σύνθεση κοινής ιστορίας, νόμων, γλώσσας, θρησκείας, παραδόσεων και εθίμων. Ο συντηρητικός εθνικισμός είναι ιδιαίτερα σημαντικός όταν η εθνική ταυτότητα απειλείται ή βρίσκεται σε κίνδυνο να χαθεί. Η μετανάστευση και η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ενίσχυσαν τον εθνικισμό,

⁶⁸³ Ντ. Χάρβει, *Νεοφιλελευθερισμός. Ιστορία και παρόν*, *ibid*, σ. 121

καθώς το νεοσυντηρητικό δόγμα διακατέχεται από την άποψη ότι ο πολυπολιτισμός οδηγεί σε διαμάχες και αστάθειες⁶⁸⁴.

Με βάση τα πράπανω, εύλογα γεννάται το εξής ερώτημα: τί είδους εθνικισμό αποκαλύπτουν οι πολιτικοί λόγοι του Ν. Σαρκοζί; Ο εθνικισμός που προτάσσει είναι σύμφωνος με τον εθνικισμό του νεοσυντηρητικού δόγματος; Θα υποστηρίξουμε ότι ο σαρκοζισμός προβάλλει έναν κρατικό νεο-εθνικισμό, ο οποίος βασίζεται σε πολιτισμικά κριτήρια και στην εθνική ταυτότητα, φέρνοντας στην επιφάνεια μια δεξιά που τοποθετείται ξεκάθαρα στα δεξιά του πολιτικού φάσματος. Για να αποδείξουμε την υπόθεση αυτή θα μελετήσουμε το περιεχόμενο που δίνει στο έθνος και στην εθνική ταυτότητα, η οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την μετανάστευση και την ευρωπαϊκή πολιτική.

Το κεφάλαιο αυτό θα χωριστεί σε τρεις ενότητες. Στη πρώτη ενότητα θα μελετηθεί το περιεχόμενο της εθνικής ταυτότητας, όπως αυτή προκύπτει από την αντίληψη που έχει ο Ν. Σαρκοζί για την γαλλική ιστορία. Στη δεύτερη ενότητα, θα αναλυθεί η μεταναστευτική πολιτική του, καθώς είναι στενά συνδεδεμένη με την σαρκοζική αντίληψη περί εθνικής ταυτότητας. Στη τρίτη και τελευταία ενότητα, θα αναδειχθούν οι βασικές κατευθυντήριες γραμμές της ευρωπαϊκής του πολιτικής, οι οποίες διαμορφώνουν και επηρεάζουν το περιεχόμενο της γαλλικής εθνικής ταυτότητας.

3.1. Μια επιλεκτική ιστορία για την Γαλλία

Οι πολιτικοί λόγοι που εκφωνούν οι υποψήφιοι για την Προεδρία της χώρας ακολουθούν μία χρονική ακολουθία, συνδυάζοντας πάντα το παρόν με το παρελθόν. Αυτό υποδηλώνει ότι οι πολιτικοί λόγοι θα πρέπει να αντανakλούν την συνέχεια στην ιστορία μιας χώρας και να διεκδικούν μια κοινή κληρονομιά. Κάτι αντίστοιχο επιδιώκει ο Ν. Σαρκοζί στα πλαίσια των προεκλογικών του εκστρατειών. Δηλαδή, επιθυμία του είναι να τοποθετήσει την υποψηφιότητά του στην ροή της ιστορίας προκειμένου να παρουσιαστεί ως ένα προϊόν του παρελθόντος και της ιστορίας της Γαλλίας.

⁶⁸⁴ A. Heywood, *Political Ideologies*, *ibid*, σ. 173-174· M. Hayes, *The New Right in Britain: An introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 14

Η ενότητα αυτή θα χωριστεί σε δύο υποενότητες. Στη πρώτη υποενότητα, θα αναλυθούν τα βασικά χαρακτηριστικά που θεμελιώνουν την γαλλική εθνική ταυτότητα. Η δεύτερη υποενότητα θα αναδείξει πως οι σαρκοζικοί πολιτικοί λόγοι συνδέουν την εθνική ταυτότητα με την γαλλική ιστορία.

3.1.1. Κοινό πεπρωμένο, Υπερηφάνια και Εθνική ταυτότητα

Κατά την διάρκεια των προεκλογικών περιόδων η ταυτότητα του έθνους και η ταυτότητα της Γαλλίας αποτέλεσαν σημαντικό κομμάτι των δημόσιων πολιτικών λόγων του Ν. Σαρκοζί, με την «εθνική ταυτότητα» (*«identité nationale»*) να αποκτά μια ιδιαίτερη δυναμική: *“La France, ce n’ est pas une race, ce n’ est pas une ethnie. Elle s’ est forgée, au cours d’ une longue histoire, une personnalité, une identité... Parler de l’ identité nationale ne me fait pas peur... Je continuerai à parler de l’ identité nationale parce que je crois que l’ identité nationale pour un peuple... je continuerai donc de parler de l’ identité nationale parce que c’ est un sujet qui concerne tous les Français... je continuerai à parler de l’ immigration en posant le problème de l’ identité nationale parce que ce que nous avons de plus précieux...c’ est la France dont le visage change imperceptiblement ... respecter l’ identité d’ un pays qui va devenir leur...”*⁶⁸⁵.

Παράλληλα, τονίζει έντονα ότι υπάρχει μία “κρίση ταυτότητας” (*“crise de l’ identité”*)⁶⁸⁶, και γι’ αυτό τον λόγο επιθυμία του ήταν να θέσει την ηθική και τον άνθρωπο στο επίκεντρο της πολιτικής του: *“Je veux resoudre la crise morale et la crise de l’ identité en rassemblant les Français autour des valeurs qui les ont toujours rassemblés... la France traverse une crise d’ identité, qui est grave, profonde dangereuse...”*⁶⁸⁷. *“La France traverse une crise morale. La politique peut y remédier parce que la politique en est la cause. Cette crise morale est une crise des valeurs, une crise des repères, une crise du sens, une crise de l’ identité. Le*

⁶⁸⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (13/3/2007)· στη Καέν (9/3/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)· στο Μώ (13/4/2007)· στο Επινάλ (12/7/2007)

⁶⁸⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στον Συνεδριακό χώρο του Futuroscope (26/1/2007)· στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Καέν (9/3/2007)· στη Μπεζανσόν (13/3/2007)

⁶⁸⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (13/3/2007)

*dénigrement de la nation est au coeur de cette crise...*⁶⁸⁸. Εφ' εξής η «κρίση ταυτότητας» και η «κρίση ηθικής» θα είναι άρρηκτα συνδεδεμένες.

Για τον σαρκοζισμό η εθνική γαλλική ταυτότητα καθορίζεται από την ιστορία της: *“La France c’est le pays qui a fait la synthèse entre l’Ancien Régime et la Révolution, entre l’Etat capétien et l’Etat républicain, entre le patriotisme et l’universalisme”*⁶⁸⁹. Εξάλλου, στην «μάχη των ιδεών» του (*“bataille des idées”*) έκανε συχνές αναφορές στην ιστορία, γεγονός το οποίο είναι κοινή πρακτική για τους υποψήφιους Γάλλους Προέδρους. Πράγματι, δεν δίστασε να ιδιοποιηθεί το σύνολο της γαλλικής ιστορίας και ορισμένες εμβληματικές προσωπικότητες που την σημάδεψαν. Ανάμεσα στις μεγάλες αυτές προσωπικότητες φιγουράρει και ένας μικρός αριθμός “μεγάλων αντρών” της Επανάστασης. Εκτός από τους Bonaparte και Condorcet, ανακαλύπτει κανείς τα ονόματα των Carnot, Danton, Kléber, Mirabeau, Robespierre⁶⁹⁰, σε μια προσπάθεια του να συνδυάσει τον πατριωτισμό με έναν ιστορικά περιεκτικό και συνθετικό πολιτικό λόγο. Οι περισσότερες αναφορές απεικονίζουν μια βασική ιδέα στις αντιλήψεις του: την συνέχεια ανάμεσα στο Παλιό Καθεστώς και την Γαλλική Επανάσταση στη βάση μιας “εθνικής σύνθεσης”⁶⁹¹.

Επιπρόσθετα, επιχειρεί να εγγράψει το πολιτικό του διάβημα σε μία σύνθετη ιστορική προοπτική, κάνοντας αναφορές σε μεγάλα αφηγήματα και θεωρώντας τον εαυτό του παιδί της χώρας του Saint Louis, Voltaire, Hugo, Jaurès, Blum, C. de Gaulle, Schuman, Monnet⁶⁹². Η χρήση αυτών των μεγάλων

⁶⁸⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Καέν (9/3/2007)

⁶⁸⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρεϋνιόν (7/2/2007)· στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁶⁹⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (21/2/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)· στη Τουλόν (7/2/2007)· στη Ντιζόν (13/4/2007)· στο Καέν (9/3/2007)· στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Μαιζόν-Αλφόρ (11/2/2007)· στην Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)

⁶⁹¹ M. Belisa, “Révolution française, ses grands hommes”, σ. 171-172, στο L. de Cock, M. Fanny, S. Offenstandt Wahnick (επιμ.), *Comment Nicolas Sarkozy écrit l’histoire de France*, ibid

⁶⁹² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Ρεϋνιόν (7/2/2007)· στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2007)· στη Καέν (9/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στη Τουλόν (11/3/2008)· στη Τουλούζη (29/4/2012)· στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)· στο Ραινσί (26/4/2012)· στη Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)· στο Πουατιέ (16/4/2012)· στο Σερνέ (25/4/2012)

προσωπικότητων του παρελθόντος, ως «ηρώων του έθνους», συμβάλλει στην δημιουργία μιας πολιτικο-ιστορικής μνήμης με πολυσυλλεκτική στρατηγική σκόπευση, διότι απευθύνεται σε όλους τους Γάλλους, και, πιο συγκεκριμένα, σε εκείνους που δεν έχουν άλλη μνήμη παρά μόνο την εθνική, και δεν ανήκουν ούτε στη δεξιά ούτε στην αριστερά⁶⁹³. Εντούτοις, παρατηρεί κανείς ότι στην δημιουργία μνήμης, ο Ν. Σαρκοζί χρησιμοποιεί προσωπικότητες που είναι πολύ διαφορετικές μεταξύ τους, όπως για παράδειγμα Jean Jaurès, Jeanne d' Arc, Maurice Barrès, Léon Blum. Στους πολιτικούς του λόγους οι χαρακτήρες αυτοί είναι «αποϊστοριοποιημένοι» (“dehistoricised”) σε τέτοιο βαθμό που τα ιδεολογικά τους χαρακτηριστικά παραμερίζονται για να μπορέσει ο σαρκοζισμός να υλοποιήσει μια ιστορική σύνθεση, η οποία έχει σαν στόχο να απολιτικοποιήσει την ιστορία ουδετεροποιώντας και αφαιρώντας από τα σύμβολα αυτά την ιδεολογική τους διάσταση. Η στρατηγική αυτή ονομάστηκε “désaffiliation”, και αποσκοπεί στην οικειοποίηση ιστορικών αξιών της αριστεράς μέσω της αμφισβήτησης των καθιερωμένων αφηγηματικών στερεοτύπων⁶⁹⁴.

Η άλλη διάσταση αυτής της στρατηγικής, εκτός από τον προσδιορισμό της δικής του αντίληψης για την εθνική ταυτότητα συνίσταται στην κατάργηση της διαιρετικής τομής αριστεράς-δεξιάς, με στόχο την ένωση όλων των Γάλλων στη βάση ενός αιώνιου σχεδίου: «*Je veux proposer aux Français une nouvelle synthèse pour que la France avance. Je veux rassembler sur des convictions et non sur des étiquettes pour que la République redevienne une idée neuve....La synthèse pour moi c'est de dépasser les contradictions...c'est de rassembler sur un projet des gens qui ont des histoires, des parcours, des sensibilités différentes...*»⁶⁹⁵. “*Je veux parler à tous les Français pour leur dire qu' au-delà de la droite et de la gauche, au-delà des partis, au-delà des croyances, il y a quelque chose de plus grand qui s' appelle la France*”⁶⁹⁶. Πράγματι, η ρητορική του σαρκοζισμού επικεντρώνεται

⁶⁹³ Fr. Micheau, “Croisades”, σ.64-65, στο L. de Cock, M. Fanny, S. Offenstandt Wahnick (επιμ.), *Comment Nicolas Sarkozy écrit l' histoire de France*, ibid

⁶⁹⁴ L. de Cock, M. Fanny, S. Offenstandt Wahnick (επιμ.), ibid, σ. 15

⁶⁹⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουρ (10/4/2007)

⁶⁹⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Συνεδριακό χώρο του Futuroscope (26/1/2007)· στο Καέν (9/3/2007)· στη Ζενίτ (18/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)

στην υποβάθμιση ή αποσιώπηση όλων εκείνων των στοιχείων που ενισχύουν τις διαιρέσεις στο εσωτερικό του εθνικού κορμού. Πιο συγκεκριμένα, οι πολιτικοί λόγοι του έχουν σαν στόχο να εξαλείψουν την διαιρετική τομή αριστεράς-δεξιάς, μέσω μιας ιστορικής σύνθεσης που ιδιοποιείται την κληρονομιά των μεγάλων ιστορικών προσωπικοτήτων. Οι μεγάλες ιστορικές προσωπικότητες της αριστεράς και της κοινωνικής πάλης μετατράπηκαν σε εγγυητές της συμπάθειας του Ν. Σαρκοζί απέναντι στους “σημερινούς ταπεινούς ανθρώπους”, που δεν είναι άλλοι από τους εργάτες, τους φτωχούς, και τους άνεργους, ενώ παράλληλα οι θεματικές της συντηρητικής δεξιάς άρχισαν να νομιμοποιούνται.

Πράγματι, από την μία πλευρά αισθάνεται άξιος κληρονόμος του Léon Blum⁶⁹⁷ και του Jean Moulin που αντιπροσωπεύουν την εθνική ενότητα που επιθυμεί να πραγματοποιήσει⁶⁹⁸, και του Jean Jaurès, εμβληματικής φιγούρας των γάλλων σοσιαλιστών, τον οποίο επιθυμεί να ουδετεροποιήσει και να τον θέσει στο κέντρο του πολιτικού φάσματος⁶⁹⁹. Διεκδικεί, δηλαδή, τα μονοπάτια του Σοσιαλιστικού κόμματος και δεν διστάζει να κάνει αναφορές στην αριστερά: *“Français, prompts à détester votre pays et son histoire, écoutez la grande voix de Jaurès”*⁷⁰⁰. Από την άλλη πλευρά, ο Ν. Σαρκοζί αναφέρει τον Maurice Barrès και παρόλο που χαρακτηρίζεται ως «εθνικιστής», αποποιείται τον χαρακτηρισμό αυτό: *“Comment, pendant si longtemps, avons-nous pu laisser confondre le patriotisme, qui est l’ amour de la patrie, avec le nationalisme, qui est la haine des autres?”*⁷⁰¹. *“...la pensée unique et le système médiatique ont confondu le sentiment national qui est hautement respectable avec le nationalisme qui est une idée, une idéologie profondément dangereuse...les mêmes ont confondu l’ amour de sa patrie qui est un sentiment noble avec la haine des autres qui est un sentiment*

⁶⁹⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2007)

⁶⁹⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Καέν (9/3/2007)

⁶⁹⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Καέν (9/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)

⁷⁰⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Καέν (9/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)

⁷⁰¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)· στη Ρουέν (24/4/2007)· στο Καέν (9/3/2007)

*détestable*⁷⁰². Δεν θεωρεί τον εαυτό του κληρονόμο του Maurice Barrès όπως είχε κάνει με τον Jean Jaurès, αλλά κάνει αναφορά σε αυτόν τον ξενοφοβικό και αντισημιτικό συγγραφέα, και ο λόγος, όπως ο ίδιος υποστηρίζει, είναι απλός: “*J’assume tout, je prends tout en partage et j’en suis fier*”⁷⁰³. Αυτή η στρατηγική του επιτρέπει να διεκδικήσει την καθολικότητα της ιστορίας της Γαλλίας, αποτελώντας το προοίμιο ενός πολιτικού λόγου που επιθυμεί να συμπεριλάβει όλους τους γάλλους πολίτες κυνηγώντας τα μονοπάτια του Ζαν-Μαρί Λεπέν, ο οποίος έκανε αναφορές στον Saint-Louis, Carnot, Valmy, και Jeanne d’Arc: «*La France de Saint Louis et celle de Carnot, celle des croisades et de Valmy. Celle de Pascal et de Voltaire. Celles des cathédrales et de l’Encyclopédie*»⁷⁰⁴. Όλες αυτές οι προσωπικότητες παρουσιάζονται ως ιδανικές φιγούρες για να νομιμοποιήσει το πρόγραμμα του «ανοίγματος» (*ouverture*), καθώς δεν διεκδικεί μια αποκλειστικότητα, αλλά αποδέχεται τις αξίες της αριστεράς και της δεξιάς, προωθώντας μια εθνική συμφιλίωση.

Η πρωτοτυπία του Ν. Σαρκοζί δεν έγκειται στην διεκδίκηση “ούτε της αριστεράς ούτε της δεξιάς”, αλλά στην προσπάθεια του να καθιερωθεί ως ο φορέας – και προνομιακός εκπρόσωπος – μιας “δημοκρατικής δεξιάς” (*droire républicaine*) ανανεωμένης, απονενοποιημένης (*décomplexée*) που έχει συμφιλιωθεί με το παρελθόν, διαβεβαιώνοντας την εγγύτητά της με τον λαό⁷⁰⁵. Γι’ αυτό τον λόγο, η χρήση του παρελθόντος από τον σαρκοζισμό δεν θέτει υπό αμφισβήτηση τις μαύρες σελίδες της γαλλικής ιστορίας (Vichy, αποικιοκρατία)⁷⁰⁶, αλλά δημιουργεί μια μετά-ιδεολογική εθνική αφήγηση που περιλαμβάνει ένα είδος πατριωτισμού που αποφεύγει οποιαδήποτε αναφορά σε πολιτικές αντιπαραθέσεις. Γι’ αυτό τον λόγο, υποστηρίζει ότι ο φασισμός δεν έλαβε χώρα στην Γαλλία: “*La France n’a jamais cédé à la tentation totalitaire*”⁷⁰⁷.

⁷⁰² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλούζη (29/4/2012)

⁷⁰³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μαιζόν-Αλφόρ (11/2/2007)

⁷⁰⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁷⁰⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)· στη Τουλούζη (11/4/2007)

⁷⁰⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μασσαλία (19/4/2007)· στο Μονπελιέ (3/5/2007)· στην Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)

⁷⁰⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Κάεν (9/3/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)· Ph. Marlière, “Sarkozysm as an Ideological Theme Park. Nicolas Sarkozy and Right-wing political thought”, *ibid*, σ. 378

Ο σαρκοζισμός δεν εμφανίζεται ως νοσταλγός μιας χρυσής εποχής, καθώς είναι υποστηρικτής της εξέλιξης: *“Je veux faire la synthèse de l’ordre et du mouvement”*⁷⁰⁸. Κατά αυτό τον τρόπο καταδεικνύει ότι η «κίνηση» δεν αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της αριστεράς, αλλά και η δεξιά μπορεί να είναι δυναμική και προοδευτική⁷⁰⁹: *“... ce n’est pas une France immobile, ce n’est pas une France enfermée dans son passé, prisonnière de son histoire. C’est une France ouverte...une France qui évolue. C’est une France qui vit avec son temps...La France éternelle, ce n’est pas pour moi la France éternellement identique à elle-même. C’est la France qui ne meurt pas mais qui se métamorphose tous les jours...”*⁷¹⁰.

Για τον σαρκοζισμό, το έθνος ταυτίζεται με την ιστορία του, περικλείοντας τις ένδοξες και σκοτεινές στιγμές του και την εθνική του ταυτότητα. Κεντρικό σημείο αποτελεί η σπουδαιότητα του έθνους ως χώρος ανάπτυξης του γαλλικού λαού, με απόρριψη της ιδέας ότι το έθνος είναι μια έννοια ξεπερασμένη: *“L’homme ne grandit pas quand la nation décline. Entre la fuite en avant dans le mondialisation et l’enfermement dans le local, entre le marché planétaire et les féodalités, entre le nomadisme et le tribalisme, je le dis haut et fort: la conception française de la nation est une force d’émancipation”*⁷¹¹. Τονίζει ιδιαίτερα την αναγκαιότητα του έθνους ως μέσου διατήρησης της εθνικής ταυτότητας, προστασίας, αλληλεγγύης και συλλογικής δράσης απέναντι στην παγκοσμιοποίηση: *“La nation c’est l’expression d’un besoin de protection, de solidarité, d’action collective...”*⁷¹². *“...Là voilà, pour répondre au besoin d’identité face à la mondialisation vue comme une entreprise d’uniformisation et de marchandisation du monde où il n’y aurait pas de place pour la culture et pour les valeurs de l’esprit”*.⁷¹³ Εξάλλου, χωρίς σύνορα δεν υπάρχει έθνος, και χωρίς έθνος δεν υπάρχει δημοκρατία, εθνική κυριαρχία, ελευθερία, ισότητα και πολιτισμός⁷¹⁴. Επομένως, η παράλειψη αναφοράς στη λέξη «έθνος» θεωρείται

⁷⁰⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ντιζόν (23/4/2007)

⁷⁰⁹ L. de Cock, M. Fanny, S. Offenstandt Wahnick (επιμ.), *Comment Nicolas Sarkozy écrit l’histoire de France*, ibid, σ. 20

⁷¹⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (13/3/2007)

⁷¹¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κάέν (9/3/2007)

⁷¹² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λυών (5/4/2007). στη Ρουέν (24/4/2007)

⁷¹³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπερσί (29/4/2007)

⁷¹⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλούζη (29/4/2012)

μεγάλο λάθος, καθώς αποτελεί το μέλλον της Γαλλίας⁷¹⁵. Η Γαλλία είναι μία: “...il n’y a qu’une France”⁷¹⁶. Επιπλέον, το έθνος σήμερα δεν έχει πρόσωπο, γι’ αυτό το λόγο η αναμόρφωση του προσώπου του έθνους αποτελεί μία αναγκαιότητα σε μία κοινωνία στην οποία το άτομο, αντιμέτωπο με την κοινωνική ανασφάλεια και τις δυσκολίες ένταξης, αναδιπλώνεται στις κομματικές ταυτότητες ή στα γκέτο⁷¹⁷.

Κάθε έθνος έχει μια ιστορία, έναν πολιτισμό, και παραδόσεις. Η ιστορία της Γαλλίας ταυτίζεται με την ταυτότητα της Γαλλίας ως έθνος. Ο σαρκοζισμός κάνει λόγο για “l’identité de la France qui est constituée de principes et de valeurs qui se sont forgés au cours d’une très longue histoire”⁷¹⁸. “des valeurs qui sont pour nous des valeurs universelles et éternelles”⁷¹⁹. Στα πλαίσια αυτής της ιστορίας θέλει να εγγραφεί ο σαρκοζισμός για να εξασφαλίσει την εθνική συνοχή αρνούμενος την νοσταλγία ενός ένδοξου παρελθόντος: “Je veux être le Président d’une France qui ne s’enfermera pas dans son histoire pour échapper à l’avenir, qui ne sera pas une musée, mais qui saura s’adosser à son histoire pour s’élancer vers le futur”⁷²⁰. Πρόκειται δηλαδή για μια αποδοχή της ιστορίας της Γαλλίας, η οποία αποσκοπεί στην αναδόμηση του προσώπου του έθνους: “Ma France, c’est une nation qui revendique son identité, qui assume son histoire... A tous ceux qui veulent devenir français, nous offrons non de nous repentir, mais de partager la liberté, l’égalité et la fierté d’être français... Au bout de chemin de la repentance et de l’expiation de soi il y a, ne nous y trompons pas, le communautarisme et la loi des tribus”⁷²¹.

Ο Ν. Σαρκοζί απορρίπτει την ιδέα μιας ολοκληρωμένης ιστορίας ή του τέλους της ιστορίας, όπως την διατύπωσε ο Fukuyama. Αναφέρεται σε μια

⁷¹⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νίκαια (20/4/2012)· στη Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)

⁷¹⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2007)· στη Λυών (5/4/2007)

⁷¹⁷ Ch. Gambotti, *Sarkozy. La métamorphose, 1999-2007*, ibid, σ. 105

⁷¹⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στη Μπεζανσόν (13/3/2007)· στη Ζενίτ (18/3/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στο Μώ (13/4/2007)

⁷¹⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (13/3/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)

⁷²⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Μπεζανσόν (13/3/2007)

⁷²¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

«τραγική» ιστορία ⁷²², η οποία είναι αυτή των Κρατών και των εθνών: *“Les nations sont de retour, l’histoire n’est pas finie”*⁷²³. Βασικός πρωταγωνιστής είναι το γαλλικό έθνος, του οποίου οι δυνάμεις είναι παρούσες παντού στον κόσμο: στην Αφρική, στο Αφγανιστάν⁷²⁴. Σύμφωνα με αυτή την οπτική της ιστορίας, η Γαλλία πρέπει να ανακαλύψει και πάλι την εθνική της ταυτότητα και να αντιταχθεί στους πολυάριθμους, αόρατους έχθρους της. Ο εθνικός φιλελευθερισμός θα αποκτήσει, σύμφωνα με τον σαρκοζισμό, μια διάσταση εκπολιτισμού μέσω της επιρροής της Δύσης⁷²⁵. Επομένως, η ιστορία δεν έχει τελειώσει, αλλά υποχωρεί.

Κατά την διάρκεια της προεκλογικής περιόδου για τις Προεδρικές εκλογές του 2012 ο Ν. Σαρκοζί εισήγαγε μια καινούργια έννοια, αυτή των συνόρων, που την συνέδεσε άμεσα με το έθνος και την προστασία της γαλλικής εθνικής ταυτότητας. Θεωρώντας ότι η παγκοσμιοποίηση απειλεί το έθνος, την εθνική ταυτότητα, τα ήθη και τα έθιμα, και το πολιτισμό της Γαλλίας κάνει λόγο για ανάκτηση των συνόρων, ως βασική προϋπόθεση για την υπεράσπιση της ταυτότητας της Γαλλίας: *“Mais je dois défendre une nouvelle idée dont on n’avait plus d’habitude de parler et ce fut un erreur. Sans frontières, il n’y a pas de Nation, d’Etat, de République, de civilisation. Je veux affirmer l’importance cruciale des frontières dans la mondialisation...La nationalité doit être respectée parce qu’elle est une frontière... défendre nos coutumes, nos pratiques, nos traditions, notre identité, ce n’est pas une maladie que d’avoir une identité”*⁷²⁶. Εφόσον υπάρχουν σύνορα που θα προστατεύουν, η γαλλική κοινωνία θα πάψει να είναι κλειστή, και θα είναι ανοικτή, καθησυχασμένη, ασφαλής, γεγονός που θα επιτρέψει την υπεράσπιση και της εθνικής ταυτότητας: *“...la frontière rassure, apaise, conforte*

⁷²² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπορντώ (1/3/2007)

⁷²³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λυών (5/4/2007)· στο Μπερσί (29/4/2007)· στη Ρουέν (24/4/2007)

⁷²⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην Ημερίδα του UMP για την Άμυνα στο Παρίσι (7/3/2007)

⁷²⁵ M. Riot-Sargly, “La fin de l’histoire”, σ. 93, στο L. de Cock, M. Fanny, S. Offenstandt Wahnich (επιμ.), *Comment Nicolas Sarkozy écrit l’histoire de France*, ibid

⁷²⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλούζη (29/4/2012)

*et une société rassurée, confortée, confidante, c'est une société ouverte. La frontière protège. La frontière permet de défendre une identité..."*⁷²⁷.

3.1.2. Συλλογική ταυτότητα: εθνική ή ατομική προϋπόθεση;

Αν ο Ν. Σαρκοζί αναπτύσσει την ιδέα της συλλογικής ταυτότητας με βάση ένα κοινό πεπρωμένο που προέρχεται από την ιστορία, πρόκειται για ένα τέχνασμα, το οποίο έχει σαν στόχο να θέσει σε εφαρμογή μια κοινότητα με κοινά πεπρωμένα και να ενώσει. Η συλλογική ταυτότητα προϋποθέτει υποχρεώσεις, και υποχρεώνει τους γάλλους και τους εκπροσώπους τους να προσαρμοστούν με βάση ορισμένες αρχές. Οι προϋποθέσεις αυτές, για τον σαρκοζισμό, περικλείουν και ορισμένες συνέπειες σε ατομικό επίπεδο.

Μέσω της προβολής της ταυτότητας ενός παιδιού μετανάστη⁷²⁸, ο Ν. Σαρκοζί καθιστά την γλώσσα, τον πολιτισμό και την ιστορία ως τα απαραίτητα συστατικά μιας καινούργιας ταυτότητας που υπερβαίνει την αρχική ταυτότητα, χωρίς να την απαρνιέται: *"Il ne s'agit pour personne d'oublier sa propre histoire...Mais ont pris, comme moi, fils d'immigré, la culture, la langue et l'histoire de la France en partage pour pouvoir mieux vivre une destinée commune"*⁷²⁹. Με άλλα λόγια, βασίζεται σε μία ταύτιση του έθνους με την δημοκρατία και των οικουμενικών αξιών της, θεωρώντας ότι είναι το αποτέλεσμα του «να θέλουμε να ζούμε μαζί»: *«La France, c'est une volonté de vivre ensemble, en partageant les mêmes valeurs»*⁷³⁰. *"Devenir français doit être un acte de volonté"*⁷³¹, προτάσσοντας τις πολιτικές αξίες έναντι των εθνοπολιτιστικών αξιών, και κατά συνέπεια αυτή του δικαιώματος του εδάφους έναντι του δικαιώματος εξ

⁷²⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νίκαια (20/4/2012)· στο Σερνέ (25/4/2012)

⁷²⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)

⁷²⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)· στο Μώ (13/4/2007)

⁷³⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (13/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)

⁷³¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπορντώ (3/3/2012)

αίματος (droit du sol sur le droit du sang)⁷³² : *“La France ce n’est pas une race, une ethnies. La France ce n’est pas le droit du sang...”*⁷³³ · *“Etre français ce n’est pas seulement un statut juridique. Ce n’est pas seulement un bulletin de naissance, un passeport. C’est une façon d’être, la fidélité à un idéal. Etre français ne s’hérite pas, cela se conquiert...”*⁷³⁴.

Ο σαρκοζισμός αναφέρεται επίσης στην «γαλλική ταυτότητα», αυτήν μιας αιώνιας Γαλλίας, φορέα μιας ιστορικής και πολιτισμικής ταυτότητας⁷³⁵. Κατά αυτό τον τρόπο, κολακεύει την «αιώνια Γαλλία»⁷³⁶ τοποθετώντας τον εαυτό του στην κλασσική δημοκρατική θέση του πατέρα του έθνους, που υπερασπίζεται την εθνική ενότητα, δηλώνοντας ότι: *“La France c’est une vieille nation. La France ce n’est pas une page blanche, c’est un pays qui a une longue histoire. C’est un pays qui se forge au cours des siècles une identité, une personnalité qu’il faut respecter, qu’on ne peut pas effacer, qu’on ne peut pas ignorer”*⁷³⁷. *“La France c’est la pensée claire, c’est la raison, c’est l’esprit des Lumières. C’est aussi deux mille ans de christianisme, deux mille ans de civilisation chrétienne. C’est Saint-Denis, Reims, le Mont Saint-Michel”*⁷³⁸. Παρατηρούμε ότι ο Ν. Σαρκοζί εισάγει μια θρησκευτική διάσταση στην ιστορία της Γαλλίας, η οποία αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της ιδεολογίας της γαλλικής δεξιάς.

Η Γαλλία του Ν. Σαρκοζί παρουσιάζει τις απαιτήσεις της στον καθένα ξεχωριστά ατομικά. Η συγκεκριμένη αντίληψη που έχει για τη Γαλλία, η οποία

⁷³² V. Martigny, “ Le débat autour de l’ identité nationale dans la campagne présidentielle 2007: quelle rupture?”, *ibid*, σ. 33

⁷³³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μώ (13/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)

⁷³⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)· στο Βιλπέντ (11/4/2007)· στο Μώ (13/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)· στο Επινάλ (12/7/2007)· στη Ρεϋνιόν (15/2/2012)· στη Μπεζανσόν (13/3/2007)· στο Μπορντώ (3/3/2012)

⁷³⁵ το σύνολο των πολιτικών προεκλογικών του λόγων, βλέπε παραπομπή 53

⁷³⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (13/3/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ’ Ουαζί) (6/3/2007)· στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Καέν (9/3/2007)

⁷³⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Καέν (9/3/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)· στο Αρράς (18/4/2012)· στο Σαίν-Μπρις-σου-Φορέ (12/4/2012)

⁷³⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Καέν (9/3/2007)· στο Σερνέ (25/4/2012)· στο Πουατιέ (16/4/2012)· στο Αρράς (18/4/2012)· στο Σαίν-Μπρις-σου-Φορέ (12/4/2012)

χαρακτηρίζεται από εθνική υπερηφάνια, προσδιορίζει και ποιά ιστορία θα πρέπει να διδαχθεί και να υιοθετηθεί από όλους. Η εθνική ταυτότητα, αποτελεί επομένως γι' αυτόν, μια κατασκευή που βασίζεται όχι στην μνήμη, αλλά στην λήθη, και ακόμα καλύτερα σε μια επιλεκτική μνήμη. Επιχειρεί με άλλα λόγια μια καινούργια ανάγνωση και γραφή της ιστορίας⁷³⁹. Αυτό άλλωστε είναι και βασικό χαρακτηριστικό του νεοσυντηρητικού δόγματος, δηλαδή η ιστορία αποτελείται από μια συλλογή “μύθων”, και αν αυτοί οι μύθοι δεν είναι τόσο εξαιρετικοί μπορούμε να τους επινοήσουμε. Κατά αυτό τον τρόπο ο νεοσυντηρητικός εθνικισμός λειτουργεί σαν μια μηχανή που δημιουργεί την ενότητα⁷⁴⁰. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η απάρνηση της μεταποικιακής μνήμης, η έλλειψη αναφοράς στον Vichy, και η αποικιακή εκμετάλλευση στην Αλγερία. Πρόκειται για την θεματική της άρνησης της μετάνοιας, που ο ίδιος ανέπτυξε κατά την διάρκεια των προεκλογικών του εκστρατειών, συνδυάζοντας την “μετάνοια” με την “ντροπή για τον εαυτό μας”⁷⁴¹ σε αντιπαραβολή με “την ανάγκη να αγαπά κανείς την Γαλλία” και να “αισθάνεται υπερήφανος που είναι Γάλλος”⁷⁴².

Καταγγέλοντας ένα είδος μετάνοιας που περικλείει τις σταυροφορίες, τις επαναστάσεις, τους πολέμους και την αποικιοκρατία⁷⁴³, ο Ν. Σαρκοζί ήθελε να επαναφέρει την διεκδίκηση μιας ιστορίας που οι πράξεις της είναι δίκαιες και καλύπτουν τα λάθη: *“Certains Français ont dénoncé des Juifs...d'autres plus*

⁷³⁹ L.-J. Calvet, J. Véronis, *Les mots de Nicolas Sarkozy*, ibid, σ. 148· V. Martigny, “Le débat autour de l'identité nationale dans la campagne présidentielle 2007: quelle rupture?”, ibid, σ. 33· S. Lefranc, “La repentance”, σ. 159, στο L. de Cock, M. Fanny, S. Offenstandt Wahnick (επιμ.), *Comment Nicolas Sarkozy écrit l'histoire de France*

⁷⁴⁰ M. Hayes, *The New Right in Britain: An introduction to theory and practice*, ibid, σ. 12-13

⁷⁴¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μαιζόν-Αλφόρ (2/2/2007)· στο Καέν (9/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)· στο Παλάτι των Βερσαλλιών (14/1/2007)

⁷⁴² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Καέν (9/3/2007)· στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Βιλπέντ (11/4/2007)· στο Μώ (13/4/2007)· στο Μονπελιέ (3/5/2007)· στη Λοριάν (3/4/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)

⁷⁴³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Καέν (9/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)· στο Μονπελιέ (3/5/2007)

nombreux, les ont aidés"⁷⁴⁴. Επιπρόσθετα, μέσω της θεματικής της μετάνοιας προωθεί έναν πιο βολονταριστικό τρόπο άσκησης της πολιτικής: *"Je déteste la repentance... je veux en finir avec la detestation de soi..."*⁷⁴⁵. Επομένως, η μετάνοια δεν υποδηλώνει μόνο μία σχέση με την ιστορία, αλλά αποτελεί και έναν τρόπο αντιμετώπισης του παρόντος: οι παλιές βιαιότητες συνδέονται συστηματικά με την άρνηση ένταξης ορισμένων μεταναστών⁷⁴⁶. Επιπλέον, αρνούμενος την εξιλέωση, επιθυμεί την συμφιλίωση, καθώς έχει έρθει ο χρόνος, όχι της λήθης, αλλά της συγγνώμης⁷⁴⁷, επιθυμώντας να γίνει ο Προέδρος της συμφιλίωσης ⁷⁴⁸. Όταν κατηγορεί τους «οπαδούς της μετάνοιας» ότι ενθουσιάζονται από τις διαμάχες⁷⁴⁹, και όταν κάθε ερμηνεία του παρελθόντος πέφτει σε ανούσιες αναζητήσεις μετάνοιας, τότε ο σαρκοζισμός επιθυμεί να εξαλείψει αυτές τις παλιές ιδεολογικές διαμάχες για να υπενθυμίσει την υπερηφάνια μιας παγκοσμίως καλής Γαλλίας⁷⁵⁰.

Όλα αυτά συμβαίνουν με το πρόσχημα ότι η αγάπη για το έθνος έρχεται σε αντίθεση με όσους δεν είναι υπερήφανοι που είναι Γάλλοι, και γι' αυτό τον λόγο ο Ν. Σαρκοζί εμφανίζεται ως ο υπερασπιστής εκείνης της ταυτότητας που αφορά όλα τα άτομα. Αυτή η γαλλική ταυτότητα θα πρέπει να γίνει απαραίτητο συστατικό της ταυτότητας κάθε Γάλλου, καθώς πρόκειται για μια αδιαπραγμάτευτη κατάσταση. Είχε καταλάβει την μετα-μοντέρνα τάση που υπαγόρευε μια ποικιλία στην ταυτότητα, δηλαδή η γαλλική ταυτότητα έπρεπε

⁷⁴⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λυών (5/4/2007)· S. Lefrance, "La repentance", σ. 156, στο L. de Cock, M. Fanny, S. Offenstandt Wahnick (επιμ.), *Comment Nicolas Sarkozy écrit l'histoire de France*, ibid

⁷⁴⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λυών (5/4/2007)· στο Μετζ (17/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)

⁷⁴⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λυών (5/4/2007)· στη Τουλόν (7/2/2007)· S. Lefrance, "La repentance", σ. 157, στο L. de Cock, M. Fanny, S. Offenstandt Wahnick (επιμ.), *Comment Nicolas Sarkozy écrit l'histoire de France*, ibid

⁷⁴⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλόν (7/2/2007)· στο Ραινσί (26/4/2012)· στη Νίκαια (20/4/2012)

⁷⁴⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλόν (19/2/2007)

⁷⁴⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρουέν (24/4/2007)

⁷⁵⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρεϋνιόν (15/2/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ' Ουαζί) (6/3/2007)· στο Καέν (9/3/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)· στο Επινάλ (12/7/2007)· S. Lefrance, "La repentance", σ. 160, στο L. de Cock, M. Fanny, S. Offenstandt Wahnick (επιμ.), *Comment Nicolas Sarkozy écrit l'histoire de France*, ibid

να αφορά όλους τους γάλλους μέσω της μετατροπής της σε κύριο στοιχείο της προσωπικής τους ταυτότητας: *“avoir ajouté à l’identité qu’ on apporte avec... l’ identité française qui fonde le sentiment d’ appartenance”*⁷⁵¹. *“rêvant d’une France ou ... prendrait en partage l’histoire de France, la langue française et l’ identité...”*⁷⁵². Είναι ξεκάθαρο ότι η Γαλλία υποχρεώνει και απαιτεί από όλους τους πολίτες της να ενταχθούν στην δική της ταυτότητα: *“La France, c’est vous, c’est chacun d’entre vous avec son histoire, avec sa mémoire, avec son expérience de la vie, avec ses rêves”*⁷⁵³. Αντικατοπτρίζει πλήρως τη νεοσυντηρητική αντίληψη ότι οι επιτυχημένες κοινωνίες πρέπει να βασίζονται σε κοινές αξίες, κοινό πολιτισμό, και οι μετανάστες από διαφορετικές κοινωνίες και με διαφορετικές θρησκείες θα έπρεπε να αφομοιώνουν τον πολιτισμό και τις αρχές της χώρας που τους υποδέχεται⁷⁵⁴. Πρόκειται δηλαδή για την μετάδοση της ιστορίας. Επικαλούμενος τον Σ. Ντε Γκώλ, τον Διαφωτισμό, την Επανάσταση, και τον Jaurès θέλει να δείξει ότι οι Γάλλοι είναι κληρονόμοι μίας και μοναδικής και ίδιας ιστορίας για την οποία θα έπρεπε να είναι υπερήφανοι⁷⁵⁵. Αυτή η διαβεβαίωση του επιτρέπει να τοποθετηθεί εντός της μακράς ιστορικής διάρκειας, να εντάξει τον εαυτό του και την πολιτική του στο εσωτερικό μιας “αφήγησης” για την Γαλλία, και να μετατραπεί σε πρεσβευτή της συνάντησης και ένωσης όλων των Γάλλων.

3.2. Μια επιλεκτική μεταναστευτική πολιτική

Στον σαρκοζισμό η εθνική ταυτότητα είναι επίσης συνδεδεμένη με την μετανάστευση: *“...la politique de l’ immigration prenne en compte la question de l’ identité nationale”*⁷⁵⁶. *“Je continuerai à parler de l’ immigration en posant le*

⁷⁵¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρεϋνιόν (15/2/2007)

⁷⁵² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Πουατιέ (26/1/2007)

⁷⁵³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (13/3/2007)· στο Βιλπέντ (11/4/2007)

⁷⁵⁴ A. Heywood, *Political Ideologies*, ibid, σ. 174-175

⁷⁵⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ (11/2/2007)· στο Καέν (9/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)

⁷⁵⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λυών (5/4/2007)

problème de l'identité nationale..."⁷⁵⁷. Η θεματική της μετανάστευσης είχε πάψει προ πολλού να βρίσκεται στο περιθώριο της πολιτικής ατζέντας, καθώς αποτελούσε μία από τις βασικές ανησυχίες των γάλλων πολιτών, ακόμα και αν η ανεργία και η αγοραστική δυνατότητα φιγούραραν στις πρώτες θέσεις. Γι' αυτό τον λόγο, ο Ν. Σαρκοζί πρότεινε μια μεταναστευτική πολιτική με επίκεντρο τέσσερις άξονες: έλεγχος των μεταναστευτικών κυμάτων· ενθάρρυνση της ενταξιακής πολιτικής· ενίσχυση της γαλλικής ταυτότητας· και ενθάρρυνση της ανάπτυξης (codeveloppement).

Στόχος του Ν. Σαρκοζί ήταν να αλλάξει πορεία στην μεταναστευτική πολιτική της χώρας του. Αυτό συνεπαγόταν μια μεγαλύτερη επιμονή για την εθνική ταυτότητα και την στρατολόγηση μεταναστών με υψηλή εξειδίκευση. Οι προεκλογικές του εκστρατείες το 2007 και 2012 ήταν επικεντρωμένες στην κρίση της ηθικής και της ταυτότητας, με άμεσες αναφορές στην μετανάστευση: *"Celui qui entre clandestinement en France, celui qui ne fait aucun effort pour s'intégrer, celui-là ne doit pas s'attendre à se voir reconnaître les mêmes droits qu'un Français"*⁷⁵⁸. Κατά συνέπεια, η μετανάστευση είναι συνδεδεμένη με την κρίση της εθνικής ταυτότητας, όπως αντιστοίχως παρουσιάζεται στους πολιτικούς λόγους του ακροδεξιού κόμματος του Ζαν-Μαρί Λεπέν, και επομένως αποτελεί απειλή για την εθνική ταυτότητα.

Η χρήση εθνικιστικού λόγου (το ζήτημα της εθνικής ταυτότητας) και ρηματικών συναρθρώσεων επικεντρωμένων στην ασφάλεια, αποτελεί την συνέχεια ενός λόγου βασισμένου στην εργασία (*"travailler plus pour gagner plus"*). Η θεματική αυτή δεν είναι καινούργια, αλλά προσλαμβάνει εμφανώς μεροληπτική διάσταση εις βάρος των γάλλων ξένης προέλευσης. Εξάλλου, η Γαλλία αποτελεί μια ιδιάζουσα περίπτωση σε ότι αφορά την μετανάστευση. Κατά πρώτον, η Γαλλία είναι η πιο παλιά χώρα που υποδέχεται μεταναστευτικά κύματα στην Ευρώπη. Από τον 20^ο αιώνα εκφράζονταν ανησυχίες για τους ξένους που εισερχόντουσαν στο γαλλικό έδαφος για να δουλέψουν ως εργάτες. Κατά δεύτερον, ένα μεγάλο μέρος της σύγχρονης μετανάστευσης προέρχεται από τις γαλλικές αποικίες. Τρίτον, οι συζητήσεις για την μετανάστευση περιλαμβάνουν πιο σύνθετα ερωτήματα, όπως αυτό της εθνικής ταυτότητας.

⁷⁵⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (13/3/2007)

⁷⁵⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κάέν (9/3/2007)

Τέταρτον, υπάρχει άμεση σχέση ανάμεσα στην μετανάστευση και στις συνθήκες απόκτησης κοινωνικών επιδομάτων και εισαγωγής στην αγορά εργασίας. Πέμπτον, η Γαλλία είναι μια ευρωπαϊκή χώρα, στην οποία το ακροδεξιό κόμμα είχε έντονη παρουσία από το 1980 ανοίγοντας, ιδεολογικά, το δρόμο για την γαλλική δεξιά. Τέλος, η Ευρωπαϊκή Ένωση παίζει σημαντικό ρόλο στις μεταναστευτικές πολιτικές⁷⁵⁹.

Ο έκτος Προέδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας αντιλήφθηκε πολύ νωρίς την δύναμη της εθνικής ταυτότητας, προκειμένου να δικαιολογήσει και να εξηγήσει κάποιες καταστάσεις. Εκλάμβανε τον μετανάστη, όχι σαν έναν «άλλο» του οποίου θα έπρεπε να σεβαστεί την διαφορετικότητα, αλλά σαν έναν «άλλο» ο οποίος θα έπρεπε να γίνει όπως εκείνος, ξεκαθαρίζοντας τα πρωτεία του εαυτού του στον «άλλο»: *“Je vous dis aussi une chose avec la plus grande force. Personne n’ est obligé d’ habiter en France, et quand on habite la France, on aime la France et on la respecte... on ne pratique pas l’ excision sur des filles, on n’ égorge pas le mouton dans son appartement”*⁷⁶⁰. *“Ceux qui veulent soumettre leur femme, ceux qui veulent pratiquer la polygamie, l’ excision ou le mariage forcé, ceux qui veulent imposer à leurs soeurs la loi des grands frères, ceux qui ne veulent pas que leur femme s’habille comme elle le souhaite ne sont pas les bienvenus sur le territoire de la République”*⁷⁶¹. Με άλλα λόγια παρουσιάζει τους ξένους σαν να πρέπει να προσαρμοστούν στην προϋπάρχουσα γαλλική πραγματικότητα με την άφιξη τους στη Γαλλία, και στην οποία θα πρέπει να ενσωματωθούν και όχι να προσπαθήσουν να την εξελίξουν: *“A celui qui veut devenir Français, je dis qu’ il doit prendre en partage l’ histoire de France, qu’ il doit accepter que le pays dans lequel il vient soit un pays qui a commencé d’ exister bien avant lui...”*⁷⁶². *“...je veux dire simplement que la France ne commence pas avec eux, qu’ elle a déjà une longue*

⁷⁵⁹ J. Carvalho, A. Geddes, “La politique d’ immigration sous Sarkozy. Le retour à l’ identité nationale”, σ. 280-282, στο J. de Maillard, Y. Surel (επιμ.), *Politiques Publiques. 3, Les politiques publiques sous Sarkozy*, εκδ. Fondation Nationale des Sciences Politiques, Παρίσι, 2012

⁷⁶⁰ Συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1, “J’ ai une question à vous poser”, Φεβρουάριος 2007

⁷⁶¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)

⁷⁶² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ’ Ουαζί) (6/3/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)

*histoire, une morale, une culture, qu'il faut accepter de les prendre en partage, de recueillir cet heritage, d'en être fier..."*⁷⁶³. *"...tu es accueilli dans un pays qui a une longue histoire, une tradition, un mode de vie, des valeurs et ce pays qui est prêt à t'accueillir n'acceptera pas qu'on remette en cause ces valeurs, ces traditions et son mode de vie..."*⁷⁶⁴.

Επιπρόσθετα, ο Ν. Σαρκοζί εξήγησε ότι η γαλλική ταυτότητα αποτελούνταν από ένα σύνολο αδιαπραγμάτευτων αξιών. Στην καρδιά αυτών των αξιών τοποθετεί την εκκοσμίκευση, την Δημοκρατία, την Γαλλική Δημοκρατία και την ισότητα αντρών-γυναικών. Οι αξίες αυτές είναι οικουμενικές και αιώνιες και δεν διαπραγματεύονται⁷⁶⁵: *"La France c'est la laïcité, l'égalité des droits et des devoirs, l'égalité de l'homme et de la femme, la liberté de conscience, la liberté d'expression. Ces valeurs sont au coeur de notre identité nationale..."*⁷⁶⁶. *"...la femme sera libre, libre de marcher dans la rue sans avoir à revêtir un prison de tissu. Elle sera libre de se marier avec qui lui semble bon... une femme libre sur le territoire libre de la République française..."*⁷⁶⁷. *"...la femme cloîtrée dans son appartement par un mari qui ne respecte aucune des valeurs de la République..."*⁷⁶⁸. Με άλλα λόγια, ο μετανάστης θα πρέπει να απαρνηθεί την ταυτότητά του και να κριθεί με βάση την ικανότητά του να ενσωματωθεί στην «ανωτερότητα» της γαλλικής κουλτούρας. Μετριάζει τον πολιτικό του λόγο εξυψώνοντας την «ποικιλία» με την «επιμειξία των πολιτισμών», απαιτώντας εντούτοις την πλήρη ένταξη αυτών που έρχονται να εργαστούν στη Γαλλία: *"Je n'accepte pas qu'on veuille habiter en France sans respecter et sans aimer la France"*⁷⁶⁹. *"...ce pays est un pays de liberté qui demande de simplement qu'on le respecte et qu'on l'aime"*⁷⁷⁰. *"...ceux*

⁷⁶³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μπεζανσόν (13/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)· στο Μώ (13/4/2007)· στο Κλερμόν-Φερράν (28/4/2012)

⁷⁶⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Αρράς (18/4/2012)

⁷⁶⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετς (17/4/2007)

⁷⁶⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μονπελιέ (3/5/2007)

⁷⁶⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νίκαια (20/4/2012)

⁷⁶⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην Ελανκούρ (28/3/2012)· στο Μολραί (17/4/2012)· στη Νάντη (27/3/2012)· στη Νίμ (29/3/2012)· στο Σαίν-Μορίς (19/4/2012)· στο Σαίν-Μπρίς-σου-Φορέ (12/4/2012)· στο Αρράς (18/4/2012)· στο Πουατιέ (16/4/2012)

⁷⁶⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁷⁷⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)· στη Δημοκρατική Συγκέντρωση στη Χάβρη (29/5/2007)

qui viennent en France doivent suffisamment aimer la France..."⁷⁷¹. Χαρακτηριστική είναι εξάλλου η πρότασή του: *"La France, tu l'aimes ou tu la quittes..."*.

Αυτή η αντίληψη της εθνικής ταυτότητας ως παγιωμένη συνθήκη, η οποία βρίσκεται σε αντίθεση με την αντίληψη της ταυτότητας ως ένας «ιστορικός συμβιβασμός» σε διαρκή εξέλιξη, αποτελεί το σήμα κατατεθέν του Ν. Σαρκοζί: *"Parce qu'être Français ce n'est pas appartenir à une race ou à une ethnie, ce n'est pas appartenir à une Eglise, ce n'est pas non plus qu'un statut juridique. Être Français c'est faire sien l'idéal de la France..."*⁷⁷². Αυτή η διαπίστωση δεν τον εμπόδισε να υπερασπιστεί την ισότητα των ευκαιριών και την προώθηση των μειονοτήτων, με την προϋπόθεση ότι αυτοί θα ενσωματώνονταν στο πολιτιστικό υπόβαθρο της πλειοψηφίας των Γάλλων: *"...et cet enfant... il aura les mêmes chances que les autres parce qu'il travaillera dans une école où s'occupera de lui et qu'il aura une famille où on comprendra le français et les valeurs de la République"*⁷⁷³.

Στο πλαίσιο αυτό της εθνικής ταυτότητας, ο σαρκοζισμός διαβλέπει μια «επιλεκτική μετανάστευση»⁷⁷⁴ και μια «ελεγχόμενη μετανάστευση»⁷⁷⁵. Υπογραμμίζει ιδιαίτερα την ύπαρξη «παράνομων μεταναστών» αλλά και την τύχη όλων αυτών των «δυστυχημένων», οι οποίοι είναι θύματα εμπόρων χωρίς ηθική: *"C'est parce que je crois en la France, en ses valeurs universelles, dans les droits de l'homme, que je veux lutter contre une immigration clandestine qui fait la fortune des marchands de sommeil et des passeurs sans scrupule qui n'hésitant pas à mettre en danger la vie des pauvres malheureux dont ils exploitent la détresse"*⁷⁷⁶. Στην ουσία πρόκειται για μια επιλογή ανάμεσα σε μία μετανάστευση κακής ποιότητας, επιδοτούμενη από το κράτος, και σε μία επιλεκτική μετανάστευση, οικονομικά χρήσιμη και κοινωνικά ανεκτή: *"L'*

⁷⁷¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νάντη (27/3/2012)

⁷⁷² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μετζ (17/4/2007)

⁷⁷³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νίκαια (20/4/2012)

⁷⁷⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Μπορντώ (3/3/2012)

⁷⁷⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ρεϊνιόν (15/2/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ' Ουαζί) (6/3/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)· στο Ραινσί (26/4/2012)· στο Μετζ (17/4/2007)

⁷⁷⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ' Ουαζί) (6/3/2007)· στο Καέν (9/3/2007)

immigration du travail ne représente en France que 5% du flux d'immigrés. Cela n'a pas de sens. Je propose qu'il y ait chaque année au Parlement un débat pour savoir de quoi et de qui nous avons besoin. Même chose pour les étudiants étrangers. La France ne peut être le seul pays au monde à ne pouvoir décider qui doit et qui ne doit pas entrer sur son sol.."⁷⁷⁷. "*...nous ne pouvons pas accepter une immigration qui ne serait conditionnnelle, qui ne serait motivée que par l'attrait de prestations sociales parmi les plus généreuse du monde*"⁷⁷⁸. "*...il faut controller l'immigration pour qu'elle soit compatible avec nos capacités d'accueil, la situation de notre économie, de notre école et avec l'équilibre de notre protection sociale*"⁷⁷⁹.

Αναγνωρίζει ότι η Γαλλία είναι ένα έθνος ανοικτό, φιλόξενο, που σέβεται τα δικαιώματα του ανθρώπου, και στο οποίο η μετανάστευση δεν θα πρέπει να εκλαμβάνεται ως απειλή⁷⁸⁰. Γι' αυτό τον λόγο επιθυμεί η μεταναστευτική πολιτική να είναι συνδεδεμένη με την ενταξιακή πολιτική⁷⁸¹. Στο γαλλικό κράτος, εντούτοις, το σύστημα ένταξης δεν λειτουργεί πια, καθώς ο αριθμός των μεταναστών είναι μεγάλος και δεν υπάρχουν αρκετές θέσεις εργασίας, αρκετά σχολεία, και αρκετές κατοικίες⁷⁸². Για να μπορέσει να λειτουργήσει ξανά, θα πρέπει να ενταχθούν πρώτα όσοι βρίσκονται στο γαλλικό έδαφος, και στην συνέχεια να δεχτούν άλλους. Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να διαιρεθεί στα δύο ο αριθμός των μεταναστών που εισέρχονται στη Γαλλική Δημοκρατία⁷⁸³.

⁷⁷⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Καέν (9/3/2007)

⁷⁷⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ραινσί (26/4/2012)· στο Πουατιέ (16/4/2012)· στο Αρράς (18/4/2012)· στο Ορμ (Λουαρέ) (26/3/2012)· στο Σαίν-Μορίς (19/4/2012)· στο Σαίν-Μπρίς-σου-Φορέ (12/4/2012)

⁷⁷⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπορντώ (3/3/2012)

⁷⁸⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Μπεζανσόν (13/3/2007)· στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)· στο Ραινσί (26/4/2012)· στο Αρράς (18/4/2012)· στο Μπορντώ (3/3/2012)· στο Ορμ (Λουαρέ) (26/3/2012)· στη Νάντη (27/3/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)· στη Ρυέλ-Μαλμαιζόν (24/3/2012)· στο Σαίν-Μπρίς-σου-Φορέ (12/4/2012)

⁷⁸¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νίκαια (30/3/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)

⁷⁸² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)· στο Σαίν-Μορίς (19/4/2012)· στη Μάρνη (15/3/2012)· στο Σερνέ (25/4/2012)· στο Ρεσί (15/4/2012)· στο Σαίν-Μπρίς-σου-Φορέ (12/4/2012)· στο Ραινσί (26/4/2012)· στη Νίκαια (20/4/2012)· στο Πουατιέ (16/4/2012)· στο Αρράς (18/4/2012)· στο Μπορντώ (3/3/2012)· στο Ορμ (Λουαρέ) (26/3/2012)

⁷⁸³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)· στο Σαίν-Μορίς (19/4/2012)· στη Μάρνη (15/3/2012)· στο Σερνέ (25/4/2012)· στο Ρεσί

Επιπλέον, επιθυμεί την μη απόκτηση άδειας παραμονής για πέντε χρόνια σε όσους απομακρύνθηκαν με απόφαση του Κράτους από το γαλλικό έδαφος⁷⁸⁴.

Παράλληλα, προσδιορίζει τα κριτήρια για την είσοδο και διαμονή των ξένων στη Γαλλία, προκειμένου να περιοριστεί ο αριθμός τους. Αρχικά, θέτει ως βασική προϋπόθεση την γνώση της γαλλικής γλώσσας (σε γραπτό και προφορικό επίπεδο), του πολιτισμού και των αξιών⁷⁸⁵. Στην συνέχεια, αναγνωρίζοντας το δικαίωμα οικογενειακής συγκέντρωσης, θέτει ως προϋπόθεση την ύπαρξη ενός μισθού και μιας κατοικίας, αλλά και την άριστη γνώση της γαλλικής γλώσσας, πριν την είσοδο της οικογένειας στην χώρα. Θα πρέπει δηλαδή να αποδείξουν πριν εισέλθουν στο Γαλλικό έδαφος ότι γνωρίζουν να μιλάνε και να γράφουν την γαλλική γλώσσα και τις αξίες της Δημοκρατίας σε ένα από τα γαλλικά προξενεία μέσα από την διαδικασία των εξετάσεων πριν εισέλθουν σε αυτήν⁷⁸⁶. Επίσης, για να μπορέσουν οι μετανάστες να επωφελούνται από συγκεκριμένα επιδόματα (RSA, minimum vieillesse) θέτει ως προϋπόθεση τα 10 χρόνια ύπαρξης-παρουσίας τους στο γαλλικό έδαφος και τα 5 χρόνια πληρωμής

(15/4/2012)· στο Σαίν-Μπρίς-σου-Φορέ (12/4/2012)· στο Ραινσί (26/4/2012)· στη Νίκαια (20/4/2012)· στο Πουατιέ (16/4/2012)· στο Αρράς (18/4/2012)· στο Μπορντώ (3/3/2012)· στο Ορμ (Λουαρέ) (26/3/2012)· στη Τουλούζη (29/4/2012)· στο Σαίν-Μορίς (19/4/2012)

⁷⁸⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ' Ουαζί) (6/3/2007)· στο Καέν (9/3/2007)

⁷⁸⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Πουατιέ (16/1/2007)· στη Ρεϋνιόν (15/2/2007)· στο Περπινιάν (23/2/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ' Ουαζί) (6/3/2007)· στο Καέν (9/3/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)· στο Ισούλε-Μουλινώ (18/4/2007)· στη Τουλούζη (29/4/2012)· στο Μολραί (17/3/2012)· στη Νάντη (27/3/2012)· στη Νιμ (19/3/2012)· στο Σαίν-Μορίς (19/3/2012)· στη Μάρνη (15/3/2012)· στο Βιλπέντ (11/3/2012)· στο Σερνέ (25/3/2012)· στο Ρεσί (15/3/2012)

⁷⁸⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)· στο Μώ (13/4/2007)· στο Μονπελιέ (3/5/2007)· στο Ραινσί (26/4/2012)· στο Πουατιέ (16/4/2012)· στη Μπεζανσόν (30/4/2012)· στο Μπορντώ (3/3/2012)· στην Ελανκούρ (28/3/2012)· στο Ορμ (Λουαρέ) (26/3/2012)· στη Λυών (17/3/2012)· στο Μολραί (17/3/2012)· στη Νάντη (27/3/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)· στη Μάρνη (15/3/2012)· στη Ρυέλ-Μαλμαιζόν (24/3/2012)· στο Βιλπέντ (11/3/2012)· στο Ρεσί (15/3/2012)· στο Σαίν-Μπρίς-σου-Φορέ (12/3/2012)· στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)

εισφορών⁷⁸⁷. Τέλος, είναι εντελώς αντίθετος στην ψήφο των μεταναστών στις δημοτικές εκλογές, και την αποδέχεται μόνο και εφόσον αποκτήσουν την γαλλική υπηκοότητα και γίνουν γάλλοι πολίτες⁷⁸⁸. Παρατηρεί κανείς μια σκλήρυνση των συνθηκών για την έλευση των οικογενειών των μεταναστών στο γαλλικό έδαφος και των όρων απόκτησης της εθνικής ταυτότητας. Στα πλαίσια αυτής της μεταναστευτικής πολιτικής πρότεινε την δημιουργία ενός “Ministre de l’Immigration, de l’Intégration, de l’ Identité Nationale et du Codéveloppement” ⁷⁸⁹.

Η μεταναστευτική πολιτική του σαρκοζισμού μπορεί να συνοψιστεί στο εξής: «μια επιλεκτική μετανάστευση, μια επιτυχημένη μετανάστευση», η οποία θα ενθαρρύνει ένα άνοιγμα σε μια μετανάστευση υψηλής εξειδίκευσης. Για να το επιτύχει αυτό προτείνει μια σειρά από μέτρα που θα ενισχύσουν την μετανάστευση για εύρεση εργασίας. Κατά πρώτον, προωθεί την προσαρμογή των ετήσιων κυμάτων μετανάστευσης στις ανάγκες και δυνατότητες υποδοχής της Γαλλίας, καθορίζοντας το πλαφόν σε συνάρτηση με τα διαφορετικά είδη μετανάστευσης (οικονομική μετανάστευση, άσυλο, κτλ.): *“Je pense qu’ il faut controller l’ immigration pour qu’ elle soit compatible avec nos capacités d’ accueil, avec la situation de notre économie, avec la situation de notre école, et même avec l’ équilibre de notre protection sociale...”*⁷⁹⁰. *“...la responsabilité c’est de construire une politique d’ immigration choisie! Choisie en fonction de nos critères, de nos possibilités et de nos intérêts nationaux”*⁷⁹¹. Στη συνέχεια προτείνει την εισαγωγή ενός συστήματος για προσέλκυση ξένων μεταναστών με προσόντα που θα ανταποκρίνονται στην αγορά εργασίας, χωρίς να προσβάλλονται τα συμφέροντα των χωρών προέλευσης των μεταναστών: *“Je pense également à la libre circulation des personnes au sein de l’ Union. Nos deux peuples y sont légitimement attachés. La France a déjà ouvert plus de cent cinquante métiers à la*

⁷⁸⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)· στο Ορμ (Λουαρέ) (26/3/2012)· στη Νάντη (27/3/2012)· στη Μάρνη (15/3/2012)· στο Σερνέ (25/4/2012)· στο Ρεσί (15/3/2012)

⁷⁸⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)

⁷⁸⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Δημοκρατική Συγκέντρωση στη Χάβρη (29/5/2007)

⁷⁹⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μπορντώ (3/3/2012)

⁷⁹¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ’ Ουαζί) (6/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)· στη Μασσαλία (19/4/2007)

libre circulation des travailleurs roumains et ce mouvement d'ouverture va se poursuivre. Mais pour encourager le travail légal, nous devons lutter ensemble contre le travail illégal, pour encourager l'immigration régulière, nous devons lutter ensemble contre l'immigration clandestine"⁷⁹². Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται η επιθυμία του για προσέλκυση των καλύτερων φοιτητών σε συνάρτηση πάντα με τις ανάγκες της γαλλικής οικονομίας και των χωρών προέλευσής τους: *"Je considère comme indispensable de continuer à accueillir des étudiants des pays en développement dans nos universités. Cet élément fait partie du projet de Pacte européen sur l'immigration que j'ai proposé à mes collègues de l'Intérieur des six grands pays de l'UE, qui accueillent à eux seules 80% des migrants dans l'espace européen"*⁷⁹³.

Ο έκτος Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας προωθεί την υπογραφή συμφωνιών ανάπτυξης με τις χώρες προέλευσης των μεταναστών, με αντάλλαγμα την υποχρέωση επιστροφής στις χώρες τους για να συμβάλλουν στην ανάπτυξη τους, παραχωρώντας τους διευκολύνσεις στις μετακινήσεις τους: *"Le traité internationale sur les migrations que j'entends proposer comporterait des droits et des devoirs pour les Etats et pour les migrants. Une Agence internationale des migrations serait chargée de veiller à l'application du traité"*⁷⁹⁴. Παράλληλα, διακηρύττει την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αστυνομίας, και την δημιουργία ενός μοναδικού προξενικού δικτύου ανάμεσα στις χώρες της Ε.Ε. για την παραχώρηση visa⁷⁹⁵. Επιπρόσθετα, ο σαρκοζισμός θέλει να μεταρρυθμίσει τα ιατρικά βοηθήματα και να τα απονέμει σε όσους πραγματικά τα έχουν ανάγκη μέσω της χρήσης των βιομετρικών τεχνολογιών για τα επίσημα έγγραφα: *"...j'ai dit enfin que sur le territoire de la République on soignait tous ceux qui étaient malades, qu'ils soient présents légalement ou*

⁷⁹² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ρουμανικό Κοινοβούλιο στο Βουκουρέστι (Ρουμανία) (4/2/2008)

⁷⁹³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μαδρίτη (27/2/2007). Συνέντευξη τύπου για την διεθνή πολιτική στο ξενοδοχείο Méridien στο Παρίσι στο Μονπαρνάς (28/2/2007)

⁷⁹⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μαδρίτη (27/2/2007). Συνέντευξη τύπου για την διεθνή πολιτική στο ξενοδοχείο Méridien στο Παρίσι στο Μονπαρνάς (28/2/2007)

⁷⁹⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βιλπέντ (11/3/2012). στη Μάρνη (15/3/2012). στη Μπεζανσόν (30/3/2012). στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012). στη Ρυέλ-Μαλμαϊζόν (Ο-ντε-Σεν) (24/3/2012). στη Νίκαια (20/4/2012)

illégalement; on n'est pas aux Etats-Unis d'Amérique où avant de vous opérer on vous demande si votre Carte Bleue est valide et si votre compte en banque est fourni... Mais je dis, de la même façon, que je garantirai l'AME, que je garantirai la CMU, mais que je demande que la Carte Vitale soit biométrique, parce que je ne peux pas accepter que le pays qui a le système le plus généreux au monde, il y ait des fraudeurs qui volent l'argent de ceux qui travaillent dur..."⁷⁹⁶. "Quand quelqu'un est devant l'hôpital qu'il soit français ou étranger, pauvre ou riche, on le soigne parce que c'est un être humain quelle que soit sa couleur de peau, quelles que soient ses engagements, quelle que soit l'adresse sur son passeport. C'est la raison pour laquelle je ne toucherai pas ni la CMU ni à l'aide médicale mais simplement, je dis une chose, aussi fort que je crois que la tradition de la France, c'est l'ouverture, je veux dire que ça ne peut plus durer..."⁷⁹⁷.

Για να μπορέσει να υλοποιήσει τα μέτρα αυτά, ο Ν. Σαρκοζί προτείνει την υιοθέτηση ορισμένων συνθηκών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, συνδέοντας κατά αυτό τον τρόπο την εθνική μεταναστευτική του πολιτική με την αντίστοιχη ευρωπαϊκή. Κατά συνέπεια, επιθυμεί την υλοποίηση μιας ευρωπαϊκής συνθήκης μεταξύ των μεγάλων ευρωπαϊκών κρατών, η οποία θα προβλέπει τις υποχρεώσεις τους σε ότι αφορά τη νομιμοποίηση και απομάκρυνση των παράνομων μεταναστών, αλλά και μιας πολυμερούς συνθήκης, η οποία θα προβλέπει τα δικαιώματα και τα καθήκοντα των χωρών από όπου θα προέρχονται οι μετανάστες, αλλά και των χωρών υποδοχής, και την δημιουργία ενός διεθνούς οργανισμού επιφορτισμένου για την εφαρμογή της: *"... l'immigration. C'est un défi majeur pour l'Europe. La libre circulation des personnes est un principe fondateur de l'U.E., mais il n'est plus possible dans l'Europe d'aujourd'hui, d'avoir 27 politiques d'immigration différentes. Car les décisions d'un pays ont des conséquences, parfois très lourdes, sur les voisins. Nous devons fixer ensemble un cadre européen. Nous devons adopter un pacte européen de l'immigration qui établira des priorités et des principes communs, un pacte qui sera*

⁷⁹⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην Ελανκούρ (28/3/2012)· στη Μπεζανσόν (30/3/2012)· στη Μάρνη (15/3/2012)

⁷⁹⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)· στο Ραινσί (26/4/2012)· στη Ρυέλ-Μαλμαιζόν (Ο-ντε-Σεν) (24/3/2012)

la base d' une véritable politique européenne de l' immigration..."⁷⁹⁸. "Le pacte européen pour l' immigration est un danger essentiel pour la présidence française de deux points de vue: le premier, si nous tous, les pays européens, nous nous dotons d' une politique d' immigration européenne, nous sortons alors l' immigration de débats nationaux ou les extrêmes utilisent la misère des uns et la peur des autres au service de valeurs qui ne sont pas les nôtres... Ce qui a été proposé...me semblait une priorité qui démontrera que l' Europe ne veut pas être une forteresse, que l' Europe ne refuse pas d' accueillir, que l' Europe a besoin d' une immigration du travail mais que l' Europe ne peut pas accueillir tous ceux qui voudraient venir en Europe..."⁷⁹⁹. "Il faut faire pour Schengen ce qui a été fait pour la zone euro. Il faut un gouvernement de Schengen, ce n'est pas aux bureaucrates de gérer la politique migratoire de l' Europe. Il faut une convergence des politiques migratoires de l'Europe. Il faut une convergence des politiques migratoires pour éviter que ceux qui viennent ne soient pas simplement attirés par nos prestations sociales. Il faut une convergence du droit des étrangers entre les Etats signataires... Non seulement les frontières de l' Europe doivent être défendues mais la France a le droit de choisir qui elle veut accueillir sur son territoire et selon quelles critères. C' est notre souveraineté"⁸⁰⁰. Τέλος, όσον αφορά τους ξένους που είναι χρόνια εγκατεστημένοι στο γαλλικό έδαφος, και οι οποίοι σέβονται τους νόμους και τις αρχές, προβλέπεται η χορήγηση μιας κάρτας μόνιμης διαμονής⁸⁰¹.

Στα πλαίσια αυτής της μεταναστευτικής πολιτικής εισάγει και την ιδέα της *"discrimination positive"* η οποία του δίνει την δυνατότητα να μιλήσει για ανισότητες, υποστηρίζοντας παράλληλα τον ανταγωνισμό της καπιταλιστικής οικονομίας. Η σαρκοζική ρητορική ενάντια στις διακρίσεις συνδυάζει το θέμα της δικαιοσύνης με αυτό της ηθικής, προκειμένου να στιγματίσει ορισμένες καταστάσεις και συμπεριφορές (προσωπικές αποτυχίες ένταξης, διεθνισμός και

⁷⁹⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ρουμανικό Κοινοβούλιο στο Βουκουρέστι (Ρουμανία) (4/2/2008)

⁷⁹⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο Στρασβούργο (Κάτω Ρήνος) (10/7/2008)

⁸⁰⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νάντη (27/3/2012)· στη Νιμ (29/3/2012)

⁸⁰¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βιλπέντ (11/3/2012)· στη Μάρνη (15/3/2012)· στη Μπεζανσόν (30/3/2012)· στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)· στη Ρυέλ-Μαλμαϊζόν (Ω-ντε-Σεν) (24/3/2012)· στη Νίκαια (20/4/2012)

εγκληματικότητα). Κεντρική ιδέα είναι να ενθαρρύνει την κοινωνική και επαγγελματική προαγωγή εκείνων που αξίζουν από τις εθνικές μειονότητες⁸⁰². Το περιεχόμενο της *“discrimination positive”* περιλαμβάνει εκείνα τα βασικά στοιχεία για την ανάληψη της ηγεσίας μιας δεξιάς σε πλήρη αναδόμηση: ρήξη με το ήδη υπάρχον ενταξιακό μοντέλο, βολονταρισμός, πραγματισμός, και φιλελευθερισμός: *“Il faut transformer les égalités virtuelles en égalités réelles et ne plus se limiter à des principes comme le font, à certains égards, les défenseurs de notre modèle traditionnel d’intégration. C’est pour cela que je suis favorable à une discrimination positive à la française, celle qui nous permet à la fois de ne pas renier nos principes républicains et de prendre le taureau par les cornes”*⁸⁰³. Στη συνέχεια αναπτύσσει μια οπτική πολυπολιτισμική: *“Nous ne ferons pas comprendre que la difference n’est pas un risque, mais au contraire une chance, tant que nous ne serons pas capables d’intégrer dans notre communauté de vie, ceux de nos concitoyens qui sont discriminés”*⁸⁰⁴.

Πράγματι, το γαλλικό ενταξιακό μοντέλο, όπως παρατηρήθηκε ανωτέρω, δεν λειτουργεί σωστά, λόγω της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής περιθωριοποίησης, από την οποία υποφέρουν οι νέοι των τελευταίων μεταναστευτικών ρευμάτων. Ο σαρκοζισμός έχει την τάση να θεωρεί τη Γαλλία σαν μία πρόσθεση κοινοτήτων, στις οποίες οφείλει να απευθύνεται ξεχωριστά. Σύμφωνα με αυτόν, το καλύτερο δυνατό που πρέπει να γίνει είναι η αναγνώριση αυτών των κοινοτήτων για να περιοριστεί ο *communautarisme*. Για τον λόγο αυτό είναι κατηγορηματικά αντίθετος σε μία *“discrimination positive”* που θα βασίζεται σε κριτήρια εθνικά, καθώς θα αποτελεί άρνηση της Δημοκρατίας: *“...je mettrai en oeuvre une politique de discrimination positive à la française, fondée non pas sur des critères ethniques qui nourrirait le communautarisme, mais sur des critères économiques et sociaux, parce que l’égalité républicaine ce n’est pas*

⁸⁰² P. Simon, “Comment la lutte contre les discriminations est passée à droite”, *Mouvements* (Paris 1998), N. 52, 2007, σ. 154,157

⁸⁰³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

⁸⁰⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ντουέ (27/3/2006)

*traiter également des situations inégales mais de donner plus à ceux qui ont moins*⁸⁰⁵.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η σαρκοζική μεταναστευτική πολιτική είναι πολυδιάστατη και επιθετική. Από την μία πλευρά, προτείνει μέτρα και κριτήρια που καθιστούν ακόμα πιο δύσκολη την έλευση των μεταναστών στο γαλλικό έδαφος, και από την άλλη είναι ανοικτή σε μια επιλεκτική μετανάστευση, η οποία θα βασίζεται σε εξειδικευμένους και καταρτισμένους μετανάστες. Η πρωτοτυπία του Ν. Σαρκοζί έγκειται στο γεγονός ότι έθεσε στο δημόσιο δημοκρατικό διάλογο το θέμα της μετανάστευσης, που μέχρι τότε ήταν βασικό χαρακτηριστικό του ακροδεξιού κόμματος και στο ότι προτάσσει την εθνική γαλλική ταυτότητα, την οποία την συνδέει άμεσα με την μετανάστευση, υποστηρίζοντας ότι διέρχεται κρίση εξαιτίας αυτής. Τέλος, η εθνική μεταναστευτική πολιτική βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την αντίστοιχη ευρωπαϊκή, μεταφέροντας την εξεύρεση λύσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

3.3. Η επιστροφή της Γαλλίας στην Ευρωπαϊκή οικοδόμηση

Από την άνοδο του Ν. Σαρκοζί στο Προεδρικό αξίωμα, το βράδυ της 6^{ης} Μαΐου 2007 (*“La France est de retour à l’Europe”*⁸⁰⁶), η ευρωπαϊκή πολιτική της Γαλλίας γνώρισε μια καινούργια ώθηση, ειδικότερα αν την συγκρίνουμε με την προηγούμενη κυβέρνηση του Ζ. Σιράκ. Είναι γνωστό ότι η περίοδος που ακολούθησε από το «όχι» των Γάλλων στο δημοψήφισμα για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, στις 29 Μαΐου 2005 και ολοκληρώθηκε με την εκλογή του, είδε την επιρροή της Γαλλίας να μειώνεται στο εσωτερικό των ευρωπαϊκών θεσμών. Ο Ν. Σαρκοζί δεσμεύτηκε, κατά την διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας, για την υιοθέτηση μιας καινούργιας Συνθήκης, η οποία θα έβγαζε την Ένωση από το αδιέξοδο. Κομβικό σημείο της ευρωπαϊκής πολιτικής του, ωστόσο αποτέλεσε η

⁸⁰⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ (18/3/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στο Μονπελιέ (3/5/2007)· στο Τουρ (10/4/2007)· στο Μετς (17/4/2007)

⁸⁰⁶ Πολιτικός λόγος που εκφώνησε ο Ν. Σαρκοζί το βράδυ του 2ου γύρου των Προεδρικών εκλογών (6/5/2007)

ανάληψη της Προεδρίας της Ε.Ε. από τη Γαλλία την 1η Ιουλίου 2008. Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου, προσπάθησε να υλοποιήσει το πρόγραμμά του, το οποίο βασιζόταν στην ιδέα μιας Ευρώπης που προστατεύει: *“...entendre la voix des peuples qui veulent être protégés et de ne pas rester sourds à la colère des peuples qui perçoivent l’U.E. non comme une protection mais comme le cheval de Troie de toutes les menaces que portent en elles les transformations du monde”*⁸⁰⁷.

Ο 6ος Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας είναι ένας ευρωπαίος εκ πεποιθήσεως, που δεν διστάζει να το δηλώνει σε όλους σχεδόν τους πολιτικούς του λόγους: *“Je demeurai toute ma vie un Européen convaincu”*⁸⁰⁸. *“Je suis un Européen de coeur, de raison, de conviction...”*⁸⁰⁹. *“J’ai toujours dit oui à l’Europe”*⁸¹⁰. *“...toute ma vie je me suis battu pour l’idéal européen, j’ai toujours répondu oui à l’Europe”*⁸¹¹. Οραματίζεται μια δυνατή Ευρώπη, που δρά και υπερασπίζεται τα συμφέροντά της μπροστά στην παγκοσμιοποίηση, και γι’ αυτό τον λόγο θα έπρεπε να βασιστεί σε αρχές όπως αυτήν της κοινής θέλησης και όχι της συλλογικής παραίτησης, καθώς αποτελεί την μοναδική ευκαιρία για να αποφευχθεί ο θάνατος μιας συγκεκριμένης ιδέας για τον άνθρωπο⁸¹². Εξάλλου η Ευρώπη δημιουργήθηκε για να προστατευτεί ο ευρωπαϊκός πολιτισμός και όχι να καταστραφεί, και επειδή αποτελεί ένα ανθρωπιστικό ιδανικό δεν θα πρέπει να είναι τεχνοκρατική, χωρίς πολιτική και πιστεύω⁸¹³. Στα πλαίσια αυτής της Ευρώπης, η γαλλο-γερμανική φιλία αποτέλεσε και θα συνεχίζει να αποτελεί την βάση της, για να αντιμετωπιστούν οι υπερδυνάμεις της σημερινής εποχής, που δεν ήταν άλλες από τις Ηνωμένες Πολιτείες της

⁸⁰⁷ Πολιτικός λόγος που εκφώνησε ο Ν. Σαρκοζί το βράδυ του 2ου γύρου των Προεδρικών εκλογών (6/5/2007)

⁸⁰⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στο Ορμ (Λουαρέ) (26/3/2012)

⁸⁰⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (21/2/2007)

⁸¹⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (28/3/2007)· στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)· στο Ραινσί (26/4/2012)

⁸¹¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Πουατιέ (16/4/2012)· στην Ελανκούρ (28/3/2012)· στο Βιλπέντ (11/3/2012)

⁸¹² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Λίλ (28/3/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στην Ελανκούρ (28/3/2012)· στο Μονπελιέ (3/5/2007)

⁸¹³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Πουατιέ (16/4/2012)

Αμερικής, την Ινδία, την Κίνα, και την Ιαπωνία⁸¹⁴. Για να μπορέσει η Γαλλία να διατηρήσει την κυρίαρχη θέση της και να συνεχίσει να ασκεί επιρροή θα πρέπει να διατηρήσει την μεγαλοπρέπεια της και τον πρωταρχικό της ρόλο μέσα στα πλαίσια μια δυνατής Ευρώπης: *“Je veux l’Europe parce que j’aime mon pays...la France ne peut pas peser sur les affaires du monde sans l’Europe...”*⁸¹⁵. *“Depuis toujours, la France n’est forte que lorsqu’elle se place au centre de gravité de l’Europe”*⁸¹⁶.

Το ευρωπαϊκό αυτό ιδεώδες συνοδεύεται και από μία ευρωπαϊκή ταυτότητα, η οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εθνική ταυτότητα: *“Je crois à l’identité nationale et à l’identité européenne. Et je suis convaincu que l’une a besoin de l’autre”*⁸¹⁷. Σύμφωνα με τον σαρκοζισμό, η Ε.Ε. δεν πρέπει να αποτελεί απειλή για τις ταυτότητες, αλλά το μέσο διατήρησης τους ζωντανών, καθώς δεν είναι κακό να μιλάει κανείς για αυτές και να επιδιώκει να τις διατηρήσει⁸¹⁸. Γι’ αυτό τον λόγο, η Ευρώπη θα πρέπει να δημιουργηθεί με βάση τα ελεύθερα και κυρίαρχα έθνη, τα οποία αποφάσισαν να ενώσουν τα πεπρωμένα τους στην υπηρεσία μιας κοινής φιλοδοξίας: *“La nation n’est pas l’opposé de l’Europe. L’Europe se construit sur des nations et ce sont libres et souveraines que ces nations, qui ne doutent pas d’elles-mêmes, décident d’associer leurs destins dans une ambition commune. C’est parce que nous sommes souverains. Imaginez que nous n’ayons plus de langue, plus de culture, plus de cinéastes, d’écrivains, de chanteurs... nous sommes les héritiers d’un pays de Hugo, Voltaire...La France est fière de cette culture...”*⁸¹⁹. *“...sans frontières, il n’y aura pas d’identité européenne...”*⁸²⁰.

Οι πολιτικοί λόγοι του Ν. Σαρκοζί παρουσιάζουν την εικόνα μιας Ευρώπης που έχει συγκεκριμένα σχέδια και προστατεύει τους πολίτες της από την παγκοσμιοποίηση: *“Maintenant que la paix est assurée et le continent reunifié, c’*

⁸¹⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (2/7/2007)· στο Πουατιέ (16/4/2007)· στο Στρασβούργο (21/2/2007)

⁸¹⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (21/2/2007)

⁸¹⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (2/7/2007)

⁸¹⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (21/2/2007)

⁸¹⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (2/7/2007)· στο Στρασβούργο (13/11/2007)

⁸¹⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Νίκαια (20/4/2012)

⁸²⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (2/7/2007)· στη Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)· στο Πουατιέ (16/4/2012)· στην Ελανκούρ (28/3/2012)

*est au regard de la mondialisation qu' il faut concevoir l' avenir de l' Europe. La mondialisation est un fait. Un fait aussi plein d' espoir que lourd de menaces*⁸²¹. Με άλλα λόγια, η Ευρώπη θα πρέπει να επικεντρωθεί κυρίως στην προστασία του ευρωπαϊκού εδάφους από την τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα, τη μετανάστευση (*“Nous devons être capables de leur proposer une Europe qui aide à maîtriser l' immigration et non une Europe qui l' empêche*⁸²². *“Dans la situation économique et sociale qui est la nôtre, si l' Europe ne maîtrise pas les entrées sur son territoire, elle ne pourra plus accueillir dignement ce qui arrivent..*⁸²³), στην ασφάλεια των τροφίμων (*“Je proposerai à nos partenaires de rouvrir le dossier de la politique agricole commune avec l' objectif de garantir l' indépendance alimentaire de l' Europe..*⁸²⁴. *“Je vais à la table du Conseil européen pour défendre la sécurité alimentaire et l' indépendance alimentaire de tous les Européens*⁸²⁵), στις νέες πηγες ενέργειες (*«Il y a tant à faire pour l' Europe en matière d' indépendance énergétique, tant d' enjeux, tant d' urgence en matière d' achats de gaz, d' énergies renouvelables, de nucléaire, de réchauffement climatique qui ne peuvent être abordés qu' à l' échelle de l' Union...»*⁸²⁶), στη μάχη κατά της κλιματικής αλλαγής (*«L' Europe veut être exemplaire dans la lutte contre le réchauffement climatique»*⁸²⁷. *«La France se battra aux côtés de ses vingt-six partenaires européens pour obtenir un accord mondial ambitieux pour lutter contre le changement climatique»*⁸²⁸), στην έρευνα και στην καινοτομία σε τομείς όπως η οικολογία και η υγεία, και στην ανάδειξη μεγάλων ευρωπαϊκών πανεπιστημίων τα οποία θα συμβάλουν στην επιστημονική και κοινωνική πρόοδο⁸²⁹. Η Ευρώπη κυρίως θα πρέπει να προστατεύει τους πολίτες της από τις καταχρήσεις της παγκοσμιοποίησης και των αρνητικών της συνεπειών. Γι' αυτό τον λόγο θα πρέπει να δημιουργηθεί μια μεγάλη εσωτερική αγορά με βάση την κοινοτική αρχή. Δηλαδή, να συγκροτηθούν οι λεγόμενες “champions

⁸²¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (21/2/2007)

⁸²² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (21/2/2007)

⁸²³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βιλπέντ (11/3/2012)

⁸²⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (21/2/2007)

⁸²⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (21/7/2007)

⁸²⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (21/2/2007)

⁸²⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (13/11/2007)

⁸²⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Νιμ (Γκάρ) (5/5/2009)

⁸²⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (21/2/2007)· Διάγγελμα του Ν. Σαρκοζί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο Στρασβούργο (21/10/2008)

européens” οι οποίες θα προστατεύουν τις δικές τους τεχνολογίες, θα υποστηρίζουν τις δικές τους μικρές επιχειρήσεις, και οι δημόσιες αγορές θα είναι ανοιχτές αποκλειστικά σε αυτές. Με άλλα λόγια, βασική επιθυμία της ευρωπαϊκής σαρκοζικής πολιτικής είναι να διατηρήσει τις *“champions européens”* και να τις καταστήσει ικανές να αντιμετωπίσουν τον διεθνή ανταγωνισμό, όπως είδαμε και στο πρώτο μέρος. Εκφράζοντας ξεκάθαρα την αποστροφή του για τον προστατευτισμό, η βιομηχανική πολιτική περικλείει μια πλήρως δομημένη εμπορική πολιτική: *“L’ Europe ouverte à tous les vents, l’ Europe qui ne se protege pas contre les dumpings, l’ Europe qui ouvre ses marchés sans exiger la réciprocité de la part de ses concurrents, l’ Europe qui laisse entrer des produits de pays qui ne respectent pas les règles sociales ou environnementales, ça ne peut plus durer”*⁸³⁰.

Κύριο χαρακτηριστικό του σαρκοζισμού είναι η κοινοτική διακυβέρνηση. Η Ευρώπη θα πρέπει να δομηθεί στη βάση ορισμένων αξιών, ενός ιδανικού, μιας συγκεκριμένης ταυτότητας και μιας κοινής κουλτούρας. Αναγνωρίζει ότι η Ευρώπη είναι μπλοκαρισμένη θεσμικά, και γι’ αυτό θα πρέπει να δομηθεί ξανά σε επίπεδο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό⁸³¹, μέσω της υιοθέτησης μιας *“Traité Simplifié”*, από τα εθνικά κοινοβούλια και όχι μέσω δημοψηφισμάτων⁸³². Η Συνθήκη αυτή προέβλεπε την οικονομική αναδόμηση της Ευρώπης με την δημιουργία μιας οικονομικής κυβέρνησης, η οποία θα υπερασπιζόταν τα συμφέροντα των Ευρωπαίων, και θα ήταν υπεύθυνη για την νομισματική πολιτική και την πολιτική του συναλλάγματος⁸³³. Παράλληλα, εκδηλώνοντας την εχθρικότητά του απέναντι στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) τονίζει την αναγκαιότητα μιας οικονομικής κυβέρνησης η οποία θα πιέζει και θα συνομιλεί με την Τράπεζα. Την οικονομική αυτή κυβέρνηση θα αποτελέσει το Eurogroupe, το οποίο θα συνέρχεται σε επίπεδο αρχηγών κρατών. Η ΕΚΤ θα

⁸³⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλόν (1/12/2011)

⁸³¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (21/2/2007)· στη Νιμ (Γκάρ) (5/5/2009)

⁸³² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Στρασβούργο (21/2/2007)· στη Μαδρίτη (27/2/2007)· στο ξενοδοχείο Méridien στο Παρίσι στο Μονπαρνάς (28/2/2007)· στο Στρασβούργο (2/7/2007)· στο Στρασβούργο (13/11/2007)· στη Νιμ (Γκάρ) (5/5/2009)

⁸³³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (28/3/2007)

πρέπει να παραμείνει ανεξάρτητη, και να συμβάλλει στην ανάπτυξη της Ευρώπης, και να μην διοικεί μόνο με λογιστικά κριτήρια⁸³⁴.

Η Συνθήκη αυτή προέβλεπε επίσης και ορισμένους νέους θεσμούς σύμφωνα με τον Ν. Σαρκοζί: μια σταθερή προεδρία, έναν ανώτερο αντιπρόσωπο για τις εξωτερικές υποθέσεις, μια νομική αναγνώριση του Eurogroupe, την κατανομή αρμοδιοτήτων ανάμεσα στην Ένωση και τα κράτη μέλη, και την ενίσχυση του ρόλου του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου μετατρέποντας το Στρασβούργο στην κοινοβουλευτική πρωτεύουσα της Ευρώπης. Πιο αναλυτικά, λόγω ενός μόνιμου προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, που θα εκλεγόταν για 2 ½ χρόνια με δικαίωμα ανανέωσης μία φορά, η Ένωση θα αποκτήσει πρόσωπο, πολιτική βούληση, συνέχεια στην δράση της, απ' ό,τι να αλλάζει προέδρου κάθε έξι μήνες. Επίσης, λόγω ενός ανώτερου αντιπροσώπου για τις εξωτερικές υποθέσεις, η Ευρώπη θα αποκτήσει μια κοινή φωνή απέναντι στις μεγάλες παγκόσμιες δυνάμεις. Αυτό δεν συνεπάγεται αντικατάσταση των εθνικών διπλωματιών από μία ευρωπαϊκή διπλωματία, αλλά εφόσον οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις συμφωνήσουν, ένας άνθρωπος θα δρά στο όνομα τους και όχι τρεις⁸³⁵. Επιπρόσθετα, ο Ν. Σαρκοζί προτιμούσε πάντα τον κανόνα της πλειοψηφίας από αυτόν της ομοφωνίας, γιατί η ομοφωνία επιτρέπει σε ορισμένους να επιβάλλουν νόμους σε άλλους, να εμποδίζει αυτούς που θέλουν να δράσουν, και δεν λαμβάνονται τολμηρές αποφάσεις. Επομένως, επιθυμούσε το τέλος της ομόφωνης ψήφου με επιμήκυνση της πλειοψηφικής ψήφου. Τέλος, πρότεινε την διεύρυνση του τομέα αποφάσεων του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου, δίνοντάς του την δυνατότητα να ψηφίζει τους «ευρωπαϊκούς νόμους»⁸³⁶.

Ο Ν. Σαρκοζί κινείται στο ίδιο μήκος κύματος με τους «πατέρες ιδρυτές» της Ε.Ε., Ζαν Μονέ (Jean Monnet), Ρομπέρ Σουμάν (Robert Schuman), και επιθυμεί να δομήσει την Ευρώπη στη βάση της αλληλεγγύης. Δύο είναι τα βασικά

⁸³⁴ Διάγγελμα του Ν. Σαρκοζί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο Στρασβούργο (21/10/2008)· στο Οτ-Σαβουά (23/10/2008)· στη Νιμ (Γκάρ) (5/5/2009)· στην Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)

⁸³⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Μαδρίτη (27/2/2007)· στο ξενοδοχείο Méridien στο Παρίσι στο Μονπαρνάς (28/2/2007)· στο Στρασβούργο (2/7/2007)· στη Νιμ (Γκάρ) (5/5/2009)· στο Στρασβούργο (21/2/2007)

⁸³⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (13/11/2007)· στο Στρασβούργο (2/7/2007)· στο Στρασβούργο (21/2/2007)· στη Μαδρίτη (27/2/2007)· στο ξενοδοχείο Méridien στο Παρίσι στο Μονπαρνάς (28/2/2007)· στη Νιμ (Γκάρ) (5/5/2009)

χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής του πολιτικής. Κατά πρώτον, η προστασία του ευρωπαϊκού νομίσματος, σε όλη την διάρκεια της Προεδρίας του, αποτέλεσε προτεραιότητα. Με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης το 2008, το ευρωπαϊκό νόμισμα βρισκόταν υπό απειλή, και μαζί με την Α. Μέρκελ έπαιξε ένα καθοριστικό ρόλο στη διάσωσή του. Εφ' εξής συνδέει την διάσωση του ευρώ με την σωστή και ήρεμη πορεία της Ευρώπης: *“D’abord il fallait sauver l’euro et sauver l’Europe. Nous l’avons fait. C’est un immense soulagement et une grande victoire ... Durant les crises qui, depuis 2008, ont ébranlé l’Europe, j’ai pris mes responsabilités politiques. La France a pris, avec l’Allemagne, des décisions fortes pour que l’acquis de soixante ans de construction européenne ne soit pas emporté”*⁸³⁷.

Το δεύτερο σημείο κλειδί της ευρωπαϊκής του δέσμευσης αποτέλεσε η μεταναστευτική πολιτική. Απορρίπτοντας την αρχή της μηδενικής μετανάστευσης και το άνοιγμα των συνόρων χωρίς όρια, εμφανίζεται ιδιαιτέρως προβληματισμένος για τα μεταναστευτικά κύματα που πλήττουν την Ευρώπη και ιδιαίτερα την Ιταλία, και επιθυμεί την υιοθέτηση μιας οργανωμένης, κοινής πολιτικής που θα ελέγχει τις μεταναστευτικές ροές: *«... une politique européenne de l’immigration, dans une Europe où la circulation est libre entre les Etats membres. Cette politique ne peut être qu’une politique commune de l’immigration»*⁸³⁸. Αυτή η επιθυμία του οδήγησε στην υπογραφή μιας «ευρωπαϊκής συνθήκης για τη μετανάστευση και το άσυλο» (*“pacte européen pour l’immigration et l’asile”*), κατά την διάρκεια της γαλλικής προεδρίας τον Οκτώβριο του 2008: *«... le pacte d’immigration, pour dire que je crois qu’il s’agit d’un bel exemple de démocratie européenne: malgré les différences au départ, chacun a pu se mettre d’accord sur une politique d’immigration choisie, concertée avec les pays d’émigration de façon à ce que nous tirions les conséquences de Schengen...»*⁸³⁹. Επιπρόσθετα, πρότεινε την αλλαγή των όρων της Συνθήκης Schengen σε μια προσπάθεια του να προστατέψει τα σύνορα της Ευρώπης. Εξέφρασε έντονα την επιθυμία του να μην εξαφανιστούν τα ευρωπαϊκά σύνορα, από την στιγμή που ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία υπάρχουν 115

⁸³⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βιλπέντ (11/3/2012)

⁸³⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (13/11/2007)

⁸³⁹ Διάγγελμα του Ν. Σαρκοζί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο Στρασβούργο (21/10/2008)

αφύλακτα χιλιόμετρα, που αποτελούν πέρασμα παράνομων μεταναστών. Γι' αυτό τον λόγο, η Ευρώπη θα πρέπει να πάψει να είναι αδύναμη και θα πρέπει να υπερασπιστεί τα σύνορά της. Επομένως, πρότεινε κυρώσεις για τις χώρες που δεν μπορούν να ελέγξουν τα σύνορά τους, με αναστολή της Συνθήκης Schengen και πιθανή αποχώρηση της Γαλλίας από αυτήν⁸⁴⁰.

Ο Ν. Σαρκοζί επέμεινε στην άποψη ότι η Ε.Ε. πρέπει να αποκτήσει σύνορα. Αν η Ευρώπη επιθυμεί να διευρυνθεί, θα πρέπει να γίνει με καινούργιους θεσμούς, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι θα πρέπει να διευρύνεται συνεχώς και χωρίς τελειωμό, καθώς θα ερχόταν σε αντίθεση με την επιθυμία του για ενότητα. Η Ευρώπη έχει μια ταυτότητα και μια πολιτική ύπαρξη που θα πρέπει να διαφυλάξει, και γι' αυτό τον λόγο χρειάζεται σύνορα για να μπορέσει να λειτουργήσει σωστά⁸⁴¹. Η ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε. τοποθετείται στα πλαίσια αυτής της άποψης του σαρκοζισμού, καθιστώντας τον Σαρκοζί αντίθετο στην ένταξη της. Υποστηρίζει ότι η Τουρκία δεν είναι μία ευρωπαϊκή χώρα, είναι Μικρά Ασία⁸⁴². Εξηγεί ότι είναι μια μεγάλη χώρα που έχει ένα μεγάλο πολιτισμό και μια μακρά ιστορία, αλλά δεν είναι υπέρ μιας πολιτικής Ευρώπης και επομένως δεν μπορεί να είναι θετικός στην ένταξη αυτής της χώρας, της οποίας η γεωγραφία, και ο πολιτισμός δεν είναι ευρωπαϊκά⁸⁴³. Ένας όμως από τους βασικότερους λόγους άρνησης του για την ένταξη της Τουρκίας αποτελεί ο μεγάλος αριθμός των κατοίκων της και σύμφωνα με τις Συνθήκες θα έχει περισσότερα δικαιώματα ψήφου και περισσότερους βουλευτές στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, και θα επηρεάζει ή θα μπλοκάρει σημαντικές αποφάσεις⁸⁴⁴.

Παρόλα αυτά, επιθυμώντας την άριστη συνεργασία σε όλα τα επίπεδα με την Τουρκία για μία κοινή οικονομική δράση και έναν ασφαλή χώρο, προτείνει την

⁸⁴⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φερράν (28/4/2012)· στην Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)· στη Νίκαια (20/4/2014)· στο Αρράς (18/4/2014)· στην Ελανκούρ (28/3/2012)

⁸⁴¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο Στρασβούργο (Κάτω Ρήνος) (10/7/2008)· στη Τουλόν (7/2/2007)· στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Στρασβούργο (21/2/2007)· στη Λυών (5/4/2007)· στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (8/4/2007)· στη Νιμ (Γκαρ) (5/5/2009)

⁸⁴² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (21/2/2007)· στη Τουλόν (7/2/2007)· στη Λυών (5/4/2007)

⁸⁴³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (8/4/2007)

⁸⁴⁴ Διάγγελμα του Ν. Σαρκοζί στο Κινοβούλιο της Ουγγαρίας στη Βουδαπέστη (14/9/2007)

δημιουργία μιας *“Union pour la Méditerranée”*, στα πλαίσια της οποίας εντάσσει τις σχέσεις Ευρώπης-Τουρκίας⁸⁴⁵. Θεωρεί ότι είναι ζωτικής σημασίας η δημιουργία αυτής της Ένωσης για την Ε.Ε. καθώς *“le rêve européen a besoin du rêve méditerranéen”*⁸⁴⁶, στην οποία πρωταγωνιστικό ρόλο θα παίξει η Γαλλία προκειμένου να ενώσει τις χώρες της Μεσογείου (Πορτογαλία, Ισπανία, Ιταλία, Ελλάδα, Κύπρος)⁸⁴⁷. Σκοπός αυτής της οργάνωσης είναι η στενή συνεργασία με την Ευρώπη σε ζητήματα που αφορούν την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, την μετανάστευση, την οικονομική και εμπορική ανάπτυξη, και την προώθηση του κράτους δικαίου στην περιοχή. Αποτελεί βαθύτερη επιθυμία η απόκτηση κοινών θεσμών με την Ε.Ε. κάποια μέρα, καθώς το μέλλον της Ευρώπης βρίσκεται στη Μεσόγειο⁸⁴⁸.

Οι απόψεις του 6^{ου} Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας δεν συνάδουν με μια Ευρώπη κλειστή. Η ευρωπαϊκή ήπειρος οφείλει να ακτινοβολεί, να παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο και να κρατά τις ισορροπίες στη διεθνή σκηνή. Γι’ αυτό τον λόγο θεωρεί απαραίτητο τον δεσμό που ενώνει την Ευρώπη με την Αφρική: *“L’Europe et l’Afrique s’en sortiront ou disparaîtront ensemble”*⁸⁴⁹.

Η ευρωπαϊκή πολιτική του Σαρκοζί αντανακλά την διφορούμενη σχέση της Γαλλίας με την διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης: από την μία πλευρά εκλαμβάνεται ως δύναμη η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, και από την άλλη ως φρένο στις εθνικές προσδοκίες.

⁸⁴⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μονπελιέ (3/5/2007)· στη Νιμ (Γκάρ) (5/5/2009)

⁸⁴⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Στρασβούργο (21/2/2007)· στη Μαδρίτη (27/2/2007)· στο ξενοδοχείο Méridien στο Παρίσι στο Μονπαρνάς (28/2/2007)· στο Ισσύ-λε-Μουλινώ (18/4/2007)· στο Στρασβούργο (13/11/2007)

⁸⁴⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλόν (7/2/2007)· στην Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)

⁸⁴⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλόν (7/2/2007)· στη Μαδρίτη (27/2/2007)· στο στο ξενοδοχείο Méridien στο Παρίσι στο Μονπαρνάς (28/2/2007)· στο Στρασβούργο (13/11/2007)· στο Μονπελιέ (3/5/2007)

⁸⁴⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ντακάρ (26/7/2007)

3.4. Συμπεράσματα

Το σύνολο των πολιτικών λόγων του N. Σαρκοζί διακατέχεται από την αντίληψη ότι η Γαλλία διέρχεται κρίση. Η κρίση αυτή εκτυλίσσεται σε πολλά επίπεδα: οικονομικό, κοινωνικό, κρίση αξιών και ηθών. Μια άλλη σημαντική κρίση που αποκαλύπτουν οι πολιτικοί του λόγοι είναι αυτή της εθνικής ταυτότητας και του έθνους, μιας ξεχασμένης θεματικής που επανέφερε στο προσκήνιο προκειμένου να χαράξει τη μεταναστευτική και ευρωπαϊκή του πολιτική.

Η θεματική της εθνικής ταυτότητας, θεματική ταμπού για τον δημόσιο πολιτικό λόγο στη Γαλλία, επανήλθε δυναμικά, προκειμένου ο σαρκοζισμός να σκιαγραφήσει ένα έθνος το οποίο βρισκόταν σε παρακμή και απειλούνταν από την εγκατάλειψη και αποσύνθεση της γαλλικής ταυτότητας. Για τον λόγο αυτό χρησιμοποίησε μια ρητορική μετωπικής σύγκρουσης για να δημιουργήσει τη ρήξη. Αλλά το περιεχόμενο των πολιτικών του λόγων είναι τυπικό ενός αυταρχικού πολιτικού δημοκρατισμού που εγγράφεται στη γαλλική παράδοση. Το Υπουργείο Εθνικής Ταυτότητας και Μετανάστευσης του δίνει την δικαιολογία να επαναφέρει στο κέντρο της πολιτικής ατζέντας την θεματική της εθνικής ταυτότητας. Προτείνει έναν κρατικό εθνικισμό σύμφωνα με την κατάσταση που επικρατούσε στη Γαλλία.

Η βασικότερη καινοτομία του σαρκοζισμού αποτέλεσε το γεγονός ότι έθιξε την θεματική του έθνους κάνοντας χρήση ενός επιθετικού πολιτικού λόγου και μιας ρητορικής ικανής να προσελκύσει το ενδιαφέρον ψηφοφόρων από διαφορετικούς πολιτικούς χώρους. Πράγματι, η προσέγγιση N. Σαρκοζί είναι τακτικού τύπου (να περιορίσει το ακροδεξιό κόμμα Front National, καθώς είχε αντιληφθεί την δυναμική που είχαν οι ιδέες του και την ταύτιση μιάς μεγάλης μερίδας ψηφοφόρων με τις απόψεις του, εξάλλου, ο ίδιος είχε δηλώσει ότι οι εκλογές θα κερδίζονταν στα δεξιά του πολιτικού φάσματος) και ο λόγος/λέξεις που χρησιμοποιεί είναι πολυσυλλεκτικού τύπου (στόχος είναι η κινητοποίηση όχι μόνο των ακροδεξιών ψηφοφόρων, αλλά και των αριστερών, κεντρώων και δεξιών, και γι' αυτό τον λόγο η γαλλική εθνική ταυτότητα περιλαμβάνει εμβληματικές φιγούρες τόσο των γάλλων σοσιαλιστών (Jean Jaurès) όσο και της δεξιάς (Barrès), διεδικώντας την καθολικότητα της ιστορίας της Γαλλίας). Είναι γνωστό ότι η πολυσυλλεκτικότητα είναι χαρακτηριστικό των μεγάλων

κομμάτων και των πολιτικών προσωπικοτήτων που διεκδικούν την Προεδρία (Γαλλία) ή την πρωθυπουργία (σε άλλες χώρες). Εντούτοις, το περιεχόμενο του πολυσυλλεκτισμού ποικίλει από χώρα σε χώρα και από υποψήφιο σε υποψήφιο. Ο Ν. Σαρκοζί δεν ξεφεύγει από τον κανόνα αυτό. Ο λόγος του είναι εξαιρετικός στις συνθέσεις που προτείνει και, κυρίως, στις λεπτομέρειες που χρησιμοποιεί. Παρόλο που παρουσιάζει μια περιεκτική αντίληψη για την εθνική ταυτότητα, η μεταναστευτική του πολιτική είναι επιθετική. Πράγματι, από την μία πλευρά η εθνική γαλλική ταυτότητα καθορίζεται από το σύνολο της γαλλικής ιστορίας, χωρίς να αποκλείει τίποτα, και την συνδέει με την μετανάστευση και την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, προκειμένου να ενώσει όλους τους Γάλλους και να καταργήσει την διαιρετική τομή αριστεράς-δεξιάς, από την άλλη πλευρά ο λόγος του είναι επιθετικός προκειμένου να προστατέψει το γαλλικό έθνος και την εθνική ταυτότητα από την αλόγιστη μετανάστευση.

Η θεματική της Ευρώπης ήταν σχεδόν ανύπαρκτη κατά την διάρκεια της καμπάνιας για τις Προεδρικές εκλογές του 2007. Εντούτοις, κατά την διάρκεια της θητείας του και για τις Προεδρικές εκλογές του 2012 αποτέλεσε ένα πραγματικό πεδίο μάχης. Η ευρωπαϊκή πολιτική του σαρκοζισμού παρουσιάζει ορισμένες ομοιότητες με την δράση του στο εσωτερικό της χώρας: ακτιβισμός, υπερδραστηριότητα την περίοδο της οικονομικής κρίσης, συγκέντρωση των εξουσιών αποτελούν τις λέξεις κλειδιά. Οι πολιτικοί του λόγοι ήταν επικεντρωμένοι στην υλοποίηση δύο βασικών στόχων: την προστασία του ευρωπαϊκού νομίματος, και την επιβολή μιας αυστηρής ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής, προκειμένου να προστατευθεί το ευρωπαϊκό ιδεώδες και η ευρωπαϊκή ταυτότητα.

Κατά την διάρκεια των προεκλογικών του εκστρατειών, ο Ν. Σαρκοζί παρουσιάστηκε ως ο μεταρρυθμιστής, ο εκσυγχρονιστής τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της χώρας, εκφράζοντας έντονα το πατριωτικό του αίσθημα. Οι προεκλογικές εκστρατείες και η πενταετής θητεία του αποκαλύπτουν έναν κρατικό εθνικισμό, ο οποίος βρίσκεται στην υπηρεσία μιας εθνικής ταυτότητας που έχει σαν στόχο να ενώσει όλους τους Γάλλους πολίτες με βάση ορισμένες αξίες και να τους προστατέψει από εξωτερικές απειλές.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Στο πρώτο μέρος της διατριβής αναλύθηκε λεπτομερώς το οικονομικό πρόγραμμα του Ν. Σαρκοζί, σε μια προσπάθεια να δοθεί μια απάντηση στο βασικό ερώτημα αν ο σαρκοζισμός είναι ένας νεοφιλελευθερισμός. Προχωρώντας σε μια συγκριτική ανάλυση των βασικών αξιωμάτων της νεοφιλελεύθερης Νέας Δεξιάς και των βασικών πιστεύω της οικονομικής πολιτικής της σαρκοζικής ιδεολογίας προέκυψε το συμπέρασμα ότι ο 6^{ος} Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας είναι φορέας ενός πατριωτικού οικονομικού φιλελευθερισμού, στον οποίο αναμειγνύονται νεοφιλελεύθερες ιδέες με μια εθνικιστική αντίληψη για την οικονομία, σε μια προσπάθεια ρήξης με το παρελθόν και εκμοντερνισμού μέσω ενός φιλελευθερισμού γαλλικής εκδοχής (*libéralisme à la française*)⁸⁵⁰. Το δεύτερο μέρος της διατριβής επικεντρώθηκε στη μελέτη όλων εκείνων των ιδεολογικών χαρακτηριστικών που θα επέτρεπαν μια απάντηση σε ένα άλλο κεντρικό ερώτημα, στο κατά πόσο – και με ποιο τρόπο – ο σαρκοζικός λόγος είναι συμβατός με το νεοσυντηρητικό υπόδειγμα πολιτικών προτάσεων, ιδεών και αξιών.

Οι προεκλογικές εκστρατείες του 2007 και 2012, καθώς επίσης και η πενταετής θητεία του στο Προεδρικό αξίωμα δεν μπορούν να συγκριθούν με τις αντίστοιχες προηγούμενες, καθώς ξεχωρίζει από την επιθυμία του να περιορίσει την ανομία και να επιβάλλει ένα σύστημα ηθικών αξιών, και μία συγκεκριμένη οπτική για τα πράγματα. Αναγνωρίζει ότι η Γαλλία διέρχεται μία κρίση, που δεν είναι άλλη από την κρίση ηθών και αξιών, θέτοντας ως προτεραιότητα του να δώσει ένα τέλος στον ηθικό και πνευματικό ξεπεσμό της χώρας του, ο οποίος εν μέρει προκλήθηκε από το κίνημα του Μάη '68 και από τις ιδέες που έφερε στην επιφάνεια, προκειμένου να εγκαθιδρύσει ένα σύστημα ιεραρχημένων αξιών (ηθική, εξουσία, προσπάθεια, σεβασμός, παράδοση, αξιοκρατία, εργασία, τάξη, παιδεία, ασφάλεια, οικογένεια) και να αναδομήσει την κοινωνία. Η “σαρκοζική κοινωνία” είναι δυναμική, άνιση, αλλά προσφέρει ευκαιρίες εξέλιξης, είναι νεωτεριστική, ενταξιακή, φιλελεύθερη και αυστηρή, περισσότερο ατομικιστική,

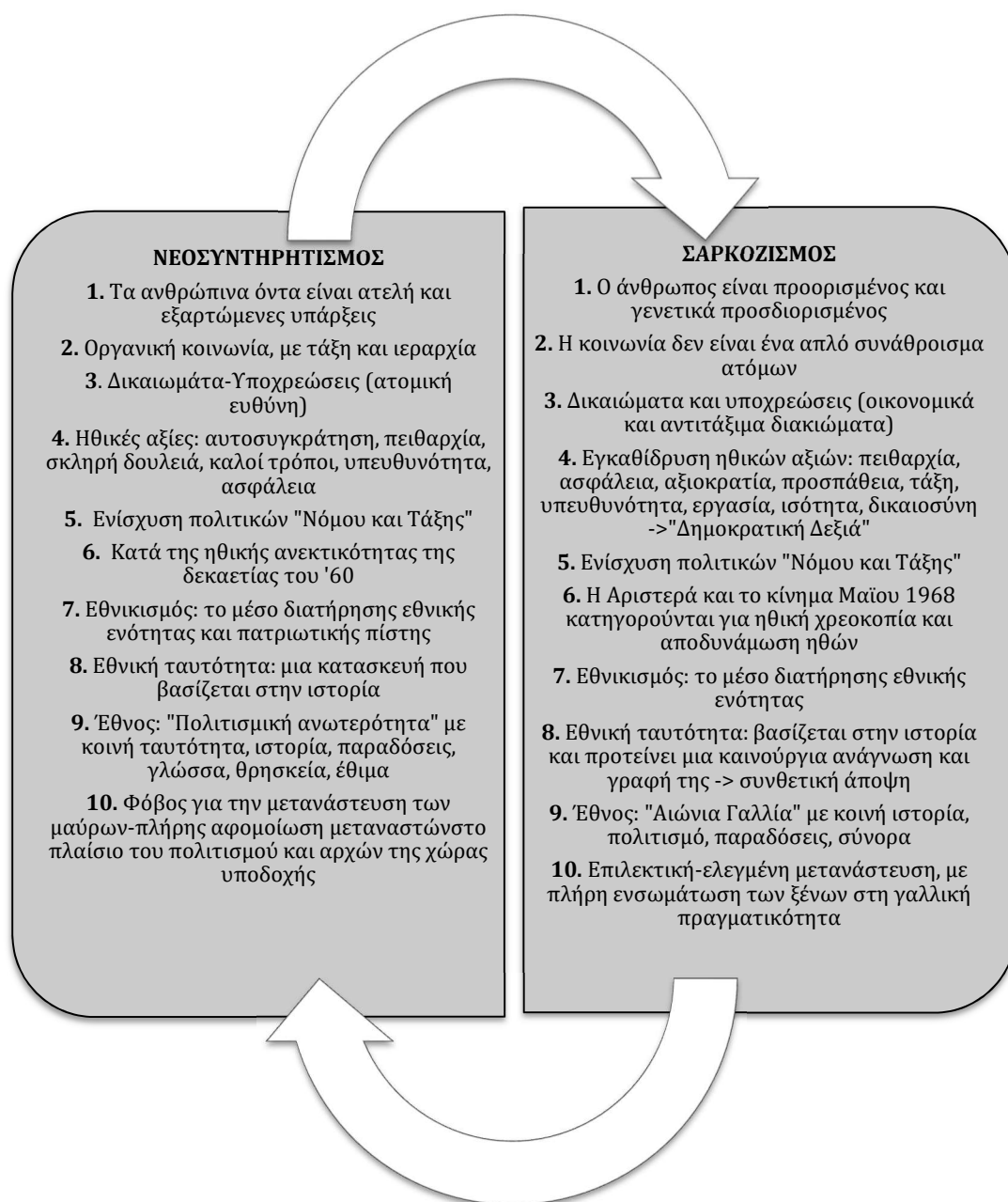
⁸⁵⁰ G. Sarlat, *En finir avec le libéralisme française*, εκδ. Albin Michel, Παρίσι, 2015

αλλά πιο αλληλέγγυα. Είναι μια κοινωνία ηθικής τάξης και κοινωνικής ιεραρχίας, που έχει σαν στόχο την προσωπική αξία και την ατομική ευθύνη. Το άτομο, με τα καλά και τα κακά του στοιχεία, από απλός πολίτης μετατρέπεται σε οικονομικό όν. Στόχος είναι η κοινωνική αναδόμηση της Γαλλίας, η οποία περνάει μέσα από έναν ρυθμισμένο καπιταλισμό, στον οποίο το κράτος προσφέρει στα άτομα δικαιώματα, τα οποία συνοδεύονται από υποχρεώσεις, αλλά και κίνητρα προκειμένου να συμβάλλουν στην δική τους οικονομική ευημερία και στην οικονομική ανάπτυξη της Γαλλίας. Στα πλαίσια αυτής της κοινωνίας αναπτύσσει έναν κρατικό νεο-εθνικισμό, ο οποίος διηγείται μια συγκεκριμένη ιστορία για τη Γαλλία, προβάλλοντας μια πολύ συγκεκριμένη εθνική γαλλική ταυτότητα που έχει σαν στόχο την διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και τάξης. Η εθνική γαλλική ταυτότητα είναι άμεσα συνδεδεμένη με την μετανάστευση και την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Η σαρκοζική μεταναστευτική πολιτική είναι πολυδιάστατη και επιθετική, στέλνοντας ένα μήνυμα απολυτότητας και αυστηρότητας. Αντιστοίχως, ο ευρωπαϊκός πολιτικός του λόγος είναι ξεκάθαρα υπέρ της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της προστασίας των ευρωπαίων πολιτών από την παγκοσμιοποίηση και την μετανάστευση. Οι πολιτικές που πρότεινε αντικατοπτρίζουν τον κοινοτικό τρόπο διακυβέρνησης της Ε.Ε. .

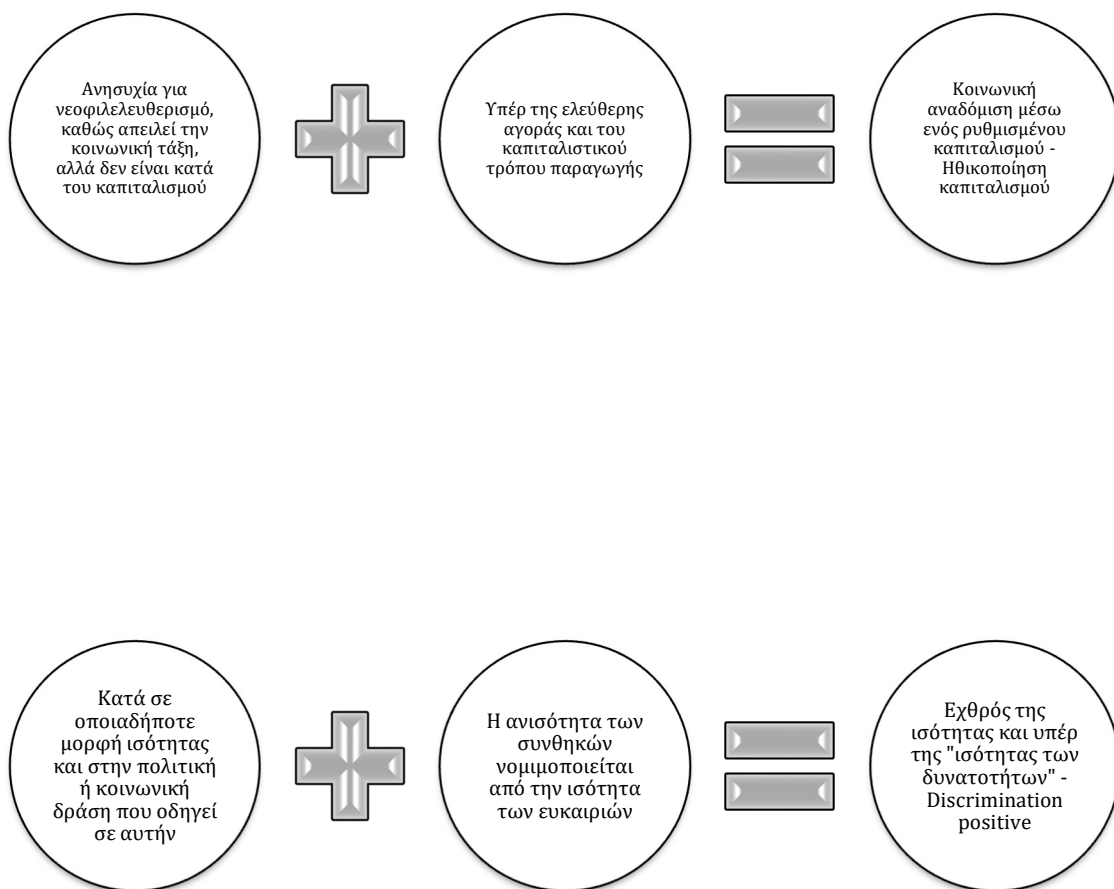
Ο πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί δεν είναι ένας άδειος πολιτικός λόγος. Ως υποψήφιος για την Προεδρία της Γαλλίας και στη συνέχεια ως Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας δεν σταμάτησε να καταγγέλει την «μοναδική σκέψη», την ξύλινη γλώσσα, τις απόψεις που είναι αρεστές σε όλους, και τον φόβο του να μιλάει κανείς ξεκάθαρα, για να διεκδικήσει, αντιθέτως, έναν δομημένο, ευφυή, σύνθετο και πλούσιο πολιτικό λόγο, με ένα λεξιλόγιο το οποίο θα του επέτρεπε να ριχθεί στη μάχη των ιδεών. Η ρητορική του περιλαμβάνει δυνατές έννοιες, λέξεις-κλειδιά και ένα σύστημα ιδεών. Είναι γνωστό ότι οι θεματικές που περικλείουν οι πολιτικοί λόγοι είναι σε άμεση συνάρτηση με το προεδρικό λειτούργημα και την εκάστοτε πολιτική συγκυρία. Αντιθέτως, οι πολιτικοί λόγοι του Σαρκοζί έχουν σαν στόχο να τροφοδοτήσουν την πολιτική συζήτηση και να την ιδεολογικοποιήσουν. Ο Ν. Σαρκοζί δεν επιθυμεί απλά να βρίσκεται στην επικαιρότητα, αλλά φαίνεται να επιδιώκει να εξελίξει τον πολιτικό του λόγο κάθε μέρα. Πράγματι, οι βασικές αξίες του σαρκοζισμού αποτελούν την βάση για

τις θεματικές κλειδιά, και οι συγκυριακές θεματικές είναι συνεχείς στον πολιτικό του λόγο. Σε αυτό το σημείο εντοπίζεται η πρωτοτυπία και η δύναμη του πολιτικού του λόγου: είναι περιγραφικός, περιεκτικός, αλλάζει συνεχώς, εκπλήσσει και αιφνιδιάζει, ενώ παράλληλα κρατάει ακέραιο τον βασικό ιδεολογικό του κορμό.

Με βάση τα παραπάνω, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο σαρκοζικός πολιτικός λόγος είναι συμβατός με το νεοσυντηρητικό υπόδειγμα πολιτικών προτάσεων, ιδεών και αξιών. Πράγματι, για πρώτη φορά ένας Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας διεκδικεί ανοιχτά όλες εκείνες τις ηθικές αξίες που είτε είχαν ξεχαστεί με το πέρασμα των χρόνων είτε δεν εκφράζονταν πλέον με συστηματικό και περιεκτικό τρόπο. Επιθυμεί δε να τις αναγάγει σε οδηγό για την σωστή και ηθική λειτουργία της κοινωνίας, εντάσσοντας τες στην καθημερινότητα του Γάλλου πολίτη (Πίνακας 5). Παράλληλα, παρατηρούμε ότι σε ορισμένες θεματικές ο πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί προβαίνει σε μία σύνθεση μεταξύ νεοφιλελεύθερων και νεοσυντηρητικών επιλογών, δημιουργώντας ένα ιδιότυπο μείγμα πολιτικών. Η σαρκοζική ιδεολογία περιλαμβάνει όλες εκείνες τις νεοσυντηρητικές αξίες για το άτομο και την κοινωνία περιβλημένες με το νεοφιλελεύθερο μανδύα της αποτελεσματικότητας και της οικονομικής ανάπτυξης. Η «ηθικοποίηση του καπιταλισμού» εγγράφεται σε αυτή τη λογική, όπως και η επιθυμία του να δημιουργήσει ένα οικονομικό άνθρωπο, που θα δρά με επιχειρηματικά κίνητρα, θα παίρνει πρωτοβουλίες, θα είναι ανταγωνιστικός και υπεύθυνος, αλλά θα δρά μέσα στην κοινωνία με βάση ένα συγκροτημένο σύστημα αξιών (Πίνακας 6). Η θεματική της οικογένειας αντανakλά επίσης αυτό το μείγμα μεταξύ νεοφιλελεύθερων και νεοσυντηρητικών επιλογών. Ο Ν. Σαρκοζί αντιλαμβάνεται ότι η κοινωνία έχει προοδεύσει και έχει προχωρήσει μπροστά και επομένως και ο ίδιος υποστηρίζει ότι δεν είναι ένας συντηρητικός πολιτικός, αλλά του αρέσει η κίνηση και η εξέλιξη, η οποία όμως θα είναι πάντα σύμφωνη με τις δικές του ηθικές αξίες και αρχές (Πίνακας 7).

Πίνακας 5 : Ομοιότητες Νεοσυντηρητικού δόγματος με Σαρκοζική Ιδεολογία

Πίνακας 6: Σαρκοζισμός: Σύνθεση μεταξύ Νεοσυντηρητικού και Νεοφιλελεύθερου δόγματος

Πίνακας 7: Σαρκοζισμός: Σύνθεση μεταξύ Νεοσυντηρητικού και Νεοφιλελεύθερου δόγματος

Πρόκειται για έναν πολιτικό λόγο πλούσιο, σύνθετο με αρκετά πρωτότυπα νεοσυντηρητικά στοιχεία. Στην θεματική της ασφάλειας, ο σαρκοζικός πολιτικός λόγος είναι απλός και ξεκάθαρος. Η πρωτοτυπία εντοπίζεται σε τρία σημεία. *Πρώτον*, ο Ν. Σαρκοζί κατέστησε την ασφάλεια ως το πρώτο δημοκρατικό δικαίωμα, τοποθετώντας την στην καρδιά του δημόσιου δημοκρατικού πολιτικού λόγου. *Δεύτερον*, δημιούργησε ένα κλίμα συναίνεσης με τον γαλλικό λαό, καθώς όλοι επιθυμούν να ζούν με ασφάλεια και να μην θέτουν την ζωή σε κίνδυνο. Με άλλα λόγια, η αξία της ζωής και του θανάτου καταργεί όλες τις διαιρετικές τομές, αφαιρώντας από το ακροδεξιό κόμμα Front National το βασικό ιδεολογικό του επιχείρημα για ασφάλεια και εξουσία, αλλά και κατηγορώντας έμμεσα την αριστερά για μη ενασχόλησή της με την θεματική αυτή. *Τρίτον*, ο πολιτικός του λόγος γίνεται πιο ανθρώπινος αφαιρώντας τα τεχνοκρατικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν έναν τυπικό προεδρικό λόγο. Ο Ν. Σαρκοζί προσπαθεί να δημιουργήσει ένα κλίμα εγγύτητας με τους καθημερινούς απλούς πολίτες, να γίνει πιο ανθρώπινος, προβάλλοντας τις αρνητικές επιπτώσεις που έχουν τα εγκλήματα που εξιστορεί, χρησιμοποιώντας ένα συγκεκριμένο λεξιλόγιο (caïd, trafiquant, voyou) σε ένα έντονο συγκινησιακό κλίμα. Επιπρόσθετα, ο τρόπος με τον οποίο αναδεικνύεται η θεματική της

εθνικής ταυτότητας στον σαρκοζικό πολιτικό λόγο αποτελεί καινοτομία. Η θεματική της εθνικής ταυτότητας ήταν ταμπού τα προηγούμενα χρόνια και με τον Ν. Σαρκοζί επιστρέφει στο δημόσιο δημοκρατικό πολιτικό λόγο, και συνδέεται με την ηθική κρίση, κλέβοντας στην ουσία τα βασικά ιδεολογικά επιχειρήματα της άκρας δεξιάς. Το έθνος και η εθνική ταυτότητα, τόσο για τον σαρκοζισμό όσο και για τον Συντηρητισμό, εκλαμβάνονται ως η κινήτρια δύναμη της ιστορίας και της πίστης. Η καινοτομία επίσης σε επίπεδο ρητορικής εντοπίζεται και στην μεταναστευτική πολιτική, η οποία είναι επιθετική, συνδυάζοντας την μετανάστευση με την εθνική ταυτότητα μαζί με την εισαγωγή επιλεκτικών κριτηρίων για την εισαγωγή των μεταναστών στο γαλλικό έδαφος και την δημιουργία ενός Υπουργείου Μεταναστευτικής πολιτικής. Τέλος, η επαναφορά της *laïcité* στον δημόσιο πολιτικό λόγο, και η επιθυμία του Ν. Σαρκοζί για τροποποίηση του νόμου, μαρτυρά την πρωτότυπη σκέψη του. Η επανεμφάνιση που ο ίδιος υποστηρίζει είναι ενδιαφέρουσα και εμπεριέχει αρκετά πρωτότυπα στοιχεία, καθώς είναι σκληρή με το Ισλάμ και επιεικής με τον καθολικισμό.

Με άλλα λόγια, είναι ένας πολιτικός λόγος που ενσαρκώνεται από μία προσωπικότητα στην οποία μια μεγάλη μερίδα του εκλογικού σώματος δείχνει εμπιστοσύνη. Δεν είναι απλός και δεν εμπεριέχει κοινότυπες, συνηθισμένες υποσχέσεις, αλλά αποτελεί μια μορφή δράσης και μια μορφή δέσμευσης για αλλαγή της πορείας των πραγμάτων. Επομένως, ο πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί είναι ένας πρωτότυπα νεοσυντηρητικός λόγος που συνδυάζει αρκετά διαφορετικά μεταξύ τους στοιχεία. Για λόγους εκλογικής τακτικής μετατρέπεται σε έναν πολυσυλλεκτικό πολιτικό λόγο που έχει σαν στόχο την ένωση όλων των Γάλλων γύρω από έναν συνεκτικό ιστό αξιών για την εκλογική του επικράτηση.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
Ο ΣΑΡΚΟΖΙΣΜΟΣ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ
ΤΟΥ ΓΚΩΛΙΣΜΟΥ

Ο γκωλισμός γεννήθηκε με το κάλεσμα του στρατηγού Σ. Ντε Γκώλ στις 18 Ιουνίου 1940, ο οποίος ζητούσε από τους Γάλλους να συνεχίσουν να μάχονται ενάντια στον κατακτητή ενωμένοι γύρω από αυτόν. Ο στρατηγός Ντε Γκώλ παραμένει το βασικό σημείο αναφοράς για την 5^η Γαλλική Δημοκρατία, καθώς η πολιτική και κοινωνική του κληρονομιά είναι ακόμα ζωντανή. Επιπλέον, ήταν ο αρχηγός του πρώτου κόμματος της δεξιάς που κατάφερε να εδραιωθεί στη Γαλλία, παραγκωνίζοντας τα άλλα πολιτικά κινήματα (φιλελεύθερους, κεντρώους).

Στην ιστορία του γκωλισμού, τα έντεκα χρόνια δηλαδή που κυβέρνησε ο Σ. Ντε Γκώλ τη Γαλλία αποτελούν μια πολύ σημαντική στιγμή. Μέχρι τότε ο γκωλισμός εμφανιζόταν ως ο υπέρμαχος του γαλλικού εθνικισμού που εστίαζε στην αναγκαιότητα ενός δυνατού Κράτους για την διασφάλιση της εθνικής μεγαλοπρέπειας. Από το 1958 και ύστερα τα πράγματα άλλαξαν και δεν αποτελούσε μόνο ένα σύνολο θεωρητικών ιδεών, αλλά ένα σύστημα ιδεών που άλλαξε ριζικά την γαλλική πολιτική κουλτούρα. Παρόλα αυτά, το ερώτημα που προκύπτει είναι τί είναι ο γκωλισμός.

Το να ορίσει κανείς τον γκωλισμό ήταν και είναι μια δύσκολη διαδικασία. Ο ορισμός της λέξης έφερνε στην επιφάνεια αντιφατικές θέσεις: για κάποιους είναι μια ιδεολογία, ένα δόγμα, ενώ για κάποιους άλλους είναι ένας πραγματισμός. Ο ίδιος ο Σ. Ντε Γκώλ ορίζει τον γκωλισμό ως *“une entreprise de rénovation nationale qui a le service de la France pour raison d’être, pour loi et pour ressort”*⁸⁵¹. Ο J.-C. Petitfils υποστηρίζει ότι ο γκωλισμός καλύπτει πολλά πράγματα ταυτόχρονα: μία φιλοσοφία, ένα ιδανικό δράσης, ένα δόγμα, μία πίστη σε ένα άτομο και στήριξη στους θεσμούς της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας⁸⁵².

Αρχικά, ο γκωλισμός είναι ένας πραγματισμός, ο οποίος ξέρει να προσαρμόζεται σε κάθε γεγονός. Την άποψη αυτή υποστηρίζει ο J. Touchard, σύμφωνα με τον οποίο οι ιδέες του Σ. Ντε Γκώλ δεν αποτελούν ένα σώμα ιδεολογικό, αλλά είναι οι απόψεις ενός γάλλου στρατιωτικού που έχει μια συγκεκριμένη ιδέα για την Γαλλία⁸⁵³. Ο γκωλισμός είναι με άλλα λόγια ένα είδος

⁸⁵¹ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 9 Σεπτεμβρίου 1968, στο C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V: Vers le terme, janvier 1966-avril 1969*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1982, σ. 328

⁸⁵² J. – C. Petitfils, *Le gaullisme*, 4η έκδοση, εκδ. PUF, Παρίσι, 1994, σ. 5-6

⁸⁵³ J. Touchard, *Le gaullisme: 1940-1969*, εκδ. Seuil, Παρίσι, 1978, σ. 313

σύνθεσης, μείγματος ορισμένων δυνατών πεποιθήσεων, οι οποίες μετουσιώθηκαν σε συγκεκριμένες πολιτικές⁸⁵⁴. Στην συνέχεια, για τον Jean Charlot ο γκωλισμός είναι ένας εθνικισμός. Σύμφωνα με τον ίδιο ο γκωλισμός υπερβαίνει την διαιρετική τομή αριστεράς-δεξιάς, γιατί συμφιλιώνει την παράδοση με τον εκσυγχρονισμό και βρίσκεται στην υπηρεσία μιας συγκεκριμένης ιδέας για τη Γαλλία, η οποία έχει ένα εξαίρετο πεπρωμένο και χαρακτηρίζεται από μεγαλοπρέπεια. Όλα αυτά αποτελούν έναν εθνικισμό⁸⁵⁵. Τέλος, σύμφωνα με τον René Rémond, ο γκωλισμός περικλείει τις τρεις βασικές παραδόσεις της γαλλικής δεξιάς: τον βοναπαρτισμό, τον λεζιτιμισμό και τον ορλεανισμό. Ειδικότερα, αποτελεί μια σύγχρονη εκδοχή του βοναπαρτισμού, καθώς βασίζεται στην άμεση σχέση του εκλογικού σώματος με τον αρχηγό του κράτους, ο οποίος έχει την απόλυτη εξουσία και ενσαρκώνει την εθνική ενότητα, μέσω δημοψηφισμάτων. Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα: «*Plébiscite? Qu'est-ce qu'un plébiscite?... des modifications constitutionnelles nécessaires?*»⁸⁵⁶.

Επομένως, τί είναι γκωλισμός? Ποιό είναι το περιεχόμενό του? Ανήκει στην δεξιά και είναι συντηρητισμός? Θα δανειστούμε τον ορισμό που έδωσε ο Jean Charlot στο βιβλίο του *“L’UNR, étude du pouvoir, au sein d’un parti politique”*⁸⁵⁷, σύμφωνα με τον οποίο το γκωλικό δόγμα βασίζεται σε μια κοινή βάση, σε ορισμένα ιδεολογικά ρεύματα και περιλαμβάνει μια «συγκεκριμένη ιδέα για την Γαλλία», η οποία εμπεριέχει το πάθος για το μεγαλείο της Γαλλίας, την ανανέωση του πατριωτικού συναισθήματος, ένα ιδανικό εθνικής ομοφωνίας για το κράτος, την δυσπιστία απέναντι στα πολιτικά κόμματα που προκαλούν διαιρέσεις και μία επιθυμία να δημιουργηθεί ένα καινούργιο πολιτικό περιβάλλον (*“refaire la France”*). Τα τρία ιδεολογικά ρεύματα είναι τα εξής: ένα ριζοσπαστικό δόγμα για το κράτος, το οποίο περιελάμβανε μια συγκεκριμένη ιδέα για το κράτος και τις υπηρεσίες του· ένα σοσιαλδημοκρατικό δόγμα, το οποίο

⁸⁵⁴ N. Tenzer, “L’idéologie gaulliste ou la droite impossible”, *Revue Socialiste*, No 7, Δεκέμβριος 2001, σ. 67

⁸⁵⁵ J. Charlot, “Le gaullisme”, σ.655-656, στο J.-F. Sirinelli, (επιμ.), *Les Droites françaises*, εκδ. Gallimard, Παρίσι, 1992

⁸⁵⁶ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Μαιζόν ντε λα Ρεζιστάνς Αλλιέ, 24 Απριλίου 1947, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II: Dans l’attente, février 1946-avril 1958*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1970, σ. 69

⁸⁵⁷ J. Charlot, *L’UNR, étude du pouvoir, au sein d’un parti politique*, εκδ. Fondation nationale des sciences politiques, Παρίσι, 1967

περιελάμβανε την «συμμετοχή» ή «συνεταιρισμό κεφαλαίου-εργασίας» για την διανομή του πλούτου· και ένα χριστιανοδημοκρατικό δόγμα του «κοινού καλού».

Για να μελετηθεί ο ορισμός αυτός και για να απαντηθούν τα ερωτήματα που προέκυψαν, το μέρος αυτό θα χωριστεί σε δύο κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο θα ξεδιπλωθεί η γκωλική σκέψη με βάση τον παραπάνω ορισμό, στον τομέα της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και στον τρόπο που παρουσιάζεται η κοινωνία. Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα προβούμε σε μια συγκριτική μελέτη ανάμεσα στον γκωλισμό και τον σαρκοζισμό, προκειμένου να αναδειχθούν οι συνέχειες και οι ασυνέχειες ανάμεσα στις δύο αυτές ιδεολογίες, και να δοθεί μια απάντηση στο ερώτημα κατά πόσο η σαρκοζική ιδεολογία σηματοδότησε το τέλος της γκωλικής ιδεολογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Οι Βασικές Γκωλικές Ιδέες

Όπως έχει ήδη υποστηριχθεί, ο γκωλισμός παρόλο που προτείνει ένα συγκεκριμένο δόγμα για το Κράτος και μια συγκεκριμένη πρακτική για την διεθνή πολιτική, δεν διαθέτει καμία θεωρία οικονομικής και κοινωνικής φύσης. Παρόλα αυτά, οι οικονομικές και κοινωνικές ανησυχίες βρίσκονταν συνεχώς στην καρδιά της πολιτικής δράσης του Σ. Ντε Γκώλ, όπως ακριβώς έχει διατυπωθεί και από τον ίδιο: *“A la tête de la France, dans le calme ou dans l’orage, les problèmes économiques et sociaux ne cesseront jamais d’être en premier plan de mon activité et de mes soucis. J’y consacrerai une bonne moitié de mon travail, de mes audiences, de mes visites, de mes discours”*⁸⁵⁸.

Στο πρώτο αυτό κεφάλαιο θα ξεδιπλωθεί η γκωλική σκέψη στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, της οικονομίας, της κοινωνικής πολιτικής και για την κοινωνία.

1.1. Η Εξωτερική Πολιτική του γκωλισμού

Πολύ περισσότερο από μια ιδεολογία, η οποία αποτελείται από συγκεκριμένα δόγματα, ο γκωλισμός εμφανίζεται ως μία διάθεση, μία μέθοδος δράσης που την χαρακτηρίζει ο πραγματισμός και ο ρεαλισμός. Όλη η πολιτική σκέψη του Σ. Ντε Γκώλ εστιάζεται σε μια ιστορική αντίληψη του έθνους, στο όνομα της οποίας ο γαλλικός λαός προσκαλείται να βάλει στην άκρη τις διαφωνίες του και να ενωθεί προκειμένου να υλοποιηθεί μια βαθιά ανανέωση, άξια της μακράς ιστορίας του.

Στα «Απομνημονεύματα Πολέμου» όπως επίσης και στους πολιτικούς του λόγους είναι εμφανής ο παραλληλισμός ανάμεσα στις ένδοξες σελίδες της ιστορίας της Γαλλίας και στην φυσική τάση των Γάλλων για διχασμό. Η ουσία του γκωλισμού έγκειται σε αυτή την ένταση, δηλαδή στο κάλεσμα για

⁸⁵⁸ C.de Gaulle, *Mémoires d’Espoir Tome I, Le Renouveau 1958-1962*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1985, σ. 168-169

προσπάθεια ομόνοιας και στην επιθυμία δημιουργίας ενός δυνατού και ενωμένου κράτους που θα επιτρέψει στη Γαλλία να βρεί πάλι την θέση της ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις. Ο γκωλισμός έχει πολλές όψεις, αλλά υπάρχει μία βασική χωρίς την οποία χάνει την ουσία του: «μια βαθιά πίστη σε ένα συγκεκριμένο ιστορικό ρόλο για τη Γαλλία»⁸⁵⁹.

Η εξωτερική πολιτική του Σ. Ντε Γκώλ διαχωρίζεται από τον εθνικισμό του. Οι βασικές αρχές της γκωλικής εξωτερικής πολιτικής μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: η Γαλλία πρέπει να διεξάγει μια πολιτική μεγάλης δύναμης, έχει την υποχρέωση μιας διεθνούς ευθύνης και πρέπει να αποτελέσει παράδειγμα για τα υπόλοιπα έθνη⁸⁶⁰. Ο εθνικισμός που απορρέει από αυτή την εξωτερική πολιτική αποτελεί ύμνο στην ένδοξη ιστορία της Γαλλίας, του Γαλλικού έθνους και των αξιομνημόνευτων απελευθερωτικών πράξεων συγκεκριμένων ηρώων. Στην ενότητα αυτή θα αναδειχθούν οι βασικές γκωλικές ιδέες στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, οι οποίες βασίζονται σε «μια συγκεκριμένη ιδέα» που έχει ο Σ. Ντε Γκώλ για την θέση της Γαλλίας στην διεθνή σκηνή.

1.1.1. “Μια συγκεκριμένη ιδέα για τη Γαλλία” – Η Γαλλία στην πρώτη θέση

Τα “Απομνημονεύματα Πολέμου” του Σ. Ντε Γκώλ ξεκινάνε με μια χαρακτηριστική πρόταση: *“De tout temps, je me suis fait une certaine idée de la France”*⁸⁶¹. Η πρόταση αυτή αποτελεί το κλειδί του γκωλισμού, στη βάση της οποίας εντοπίζεται μια προσωπική και ρομαντική εικόνα της εθνικής ιστορίας: η Γαλλία αποτελεί ένα ζωντανό πρόσωπο, «μία πριγκίπισσα των παραμυθιών», μία «Παναγία ζωγραφισμένη στους τοίχους», προορισμένη για ένα «εξαιρετικό μέλλον» δημιουργημένο από την Πρόνοια για «επιτυχίες και παραδειγματικές αποτυχίες»⁸⁶².

⁸⁵⁹J.-C. Petitfils, *Le gaullisme*, *ibid*, σ. 7

⁸⁶⁰ N. Tenzer, *La face cachée du gaullisme: de Gaulle ou l' introuvable tradition politique*, εκδ. Hachette Littératures, Παρίσι, 1998, σ. 155

⁸⁶¹ C. de Gaulle, *Mémoires de Geurre Tome I, L' Appel 1940-1942*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1989, σ. 9

⁸⁶² C. de Gaulle, *ibid*, σ.10-11· J.-C. Petitfils, *Le gaullisme*, *ibid*, σ. 7-8

Από αυτό το μεγαλοπρεπές όνειρο ενός ηρωϊκού και γενναιόδωρου έθνους που διαπνέεται από μια φλογερή φιλοδοξία, θα ξεπηδήσουν οι κατευθυντήριες γραμμές της πολιτικής του δράσης: η διαβεβαίωση της «μεγαλοπρέπειας» της Γαλλίας, που τίθεται σε εφαρμογή από τον αρχηγό των ελεύθερων Γάλλων⁸⁶³. Ο στόχος της «μεγαλοπρέπειας» περικλείει έννοιες όπως της ανεξαρτησίας, της κυριαρχίας και η απόλυτη επικράτηση όλων των στοιχείων της εθνικής εξουσίας. Στην εξωτερική πολιτική αυτό το οποίο μετράει είναι η ικανότητα επίθεσης και όχι άμυνας⁸⁶⁴.

1.1.1.1. Μεγαλοπρέπεια: το μέσο για οικονομική και ηθική δύναμη

Σύμφωνα με τον Σ. Ντε Γκώλ η Γαλλία έχει μια “διεθνή ευθύνη”, έναν “ρόλο πρώτης τάξης”⁸⁶⁵ και δεν θα μπορέσει να είναι η Γαλλία χωρίς την «μεγαλοπρέπεια»⁸⁶⁶. Έχει επίγνωση ότι δεν μπορεί να αναβιώσει την γαλλική κυριαρχία των προηγούμενων αιώνων, ούτε να φτάσει τις μεγάλες ομοσπονδίες της εποχής του. Είναι αντικειμενικός όταν αναγνωρίζει ότι η χώρα του δεν ανήκει στους κυρίαρχους, οι οποίοι επιβάλλονται και αφήνουν το σημάδι τους στην πορεία της ιστορίας⁸⁶⁷.

Το πεπρωμένο του έθνους δεν σταματά με την αυγή του 20^{ου} αιώνα, αλλά συνεχίζει με διαφορετικές μορφές και καινούργιες πτυχές. Η Γαλλία πρέπει να βρεί και πάλι την ουσία του παρελθόντος της, την ταυτότητά της και τη μονιμότητά της. Πλέον, σημαντικό ρόλο για την επάνοδό της στην πρώτη γραμμή της διεθνούς σκηνής δεν παίζουν το μέγεθός της, η σημασία του πληθυσμού της ή η στρατιωτική της δύναμη, αλλά οι αξίες που ενσάρκωσε κατά

⁸⁶³ Ph. G. Cerny, *Une politique de grandeur. Aspects idéologiques de la politique extérieure de De Gaulle*, εκδ. Flammarion, Παρίσι, 1986· M. Vaisse, *La Grandeur. Politique étrangère du général de Gaulle 1958-1959*, εκδ. Fayard, Παρίσι, 1998

⁸⁶⁴ N. Tenzer, *La face cachée du gaullisme: de Gaulle ou l' introuvable tradition politique*, *ibid*, σ. 156

⁸⁶⁵ C. de Gaulle, *Mémoires d' Espoir Tome I, Le Renouveau 1958-1962*, *ibid*, σ.176

⁸⁶⁶ C. de Gaulle, *Mémoires de Guerre Tome I, L' Appel 1940-1942*, *ibid*, σ.10· *Mémoires de Guerre Tome III, Le Salut 1944-1946*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1989, 27 Ιανουαρίου 1945, σ. 102· Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος που εκφωνήθηκε στο ραδιόφωνο στο Λονδίνο, 27 Μαΐου 1943, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I : Pendant la guerre, juin 1940-janvier 1946*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1977, σ. 294

⁸⁶⁷ J.-C. Petitfis, *Le gaullisme*, *ibid*, σ.8

την διάρκεια της ιστορίας και πρέπει τώρα να μεταλαμπαδεύσει. Στον σύγχρονο κόσμο, η γαλλική μεγαλοπρέπεια είναι αποτέλεσμα της οικονομικής και της ηθικής της δύναμης⁸⁶⁸.

Αποστολή της Γαλλίας είναι να παραμείνει πιστή στον εαυτό της, ενσαρκώνοντας τα ιδανικά της ελευθερίας, της αξιοπρέπειας και της ανθρώπινης προσφοράς. Για τον λόγο αυτό πρώτος και βασικός στόχος της πολιτικής της είναι η διατήρηση της ειρήνης: *“En effet, nous le sentons tous, aucun Etat du monde ne peut méconnaître, aujourd’hui, que briser la paix et déchaîner un conflit général reviendrait à condamner notre race et se condamner lui-même à la destruction. Au contraire, si la paix devait durer, à fortiori, si elle était assurée, que de progrès, matériels, moraux et culturels, pourraient accomplir nos semblables à une époque qui leur en offre tant de moyens puissants et nouveaux...”*⁸⁶⁹. *“...un devoir, celui de la paix, sont, pour notre espèce, les conditions même de sa vie”*⁸⁷⁰. *“Mais le but primordial de la France, c’est la paix, que, tout en nous assurant les meilleurs moyens de dissuasion et de défense, nous voulons maintenir pour nous-mêmes, comme nous le faisons intégralement depuis tantôt six années, mais qu’aussi nous entendons voir rétablir là où elle a été brisée”*⁸⁷¹. Δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα της δράσης του αποτέλεσαν η αρνητική του στάση στην επέμβαση των Αμερικανών στο Βιετνάμ⁸⁷² και η προσπάθεια του

⁸⁶⁸ J.-C. Petitfis, *ibid*, σ.9· Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Μπαρ-Λε-Ντικ, 28 Ιουλίου 1946, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 17· Διάγγελμα με αφορμή τα εγκαίνια του αεροσταθμού του Ορλί, 23 Φεβρουαρίου 1961, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome III: Avec le renouveau mai 1958-juillet 1962*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1971, σ. 284

⁸⁶⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Απάντηση στις ευχές του Αποστολικού Εφημέριου, 1 Ιανουαρίου 1963, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV: Pour l’effort août 1962-décembre 1965*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1970, σ.60

⁸⁷⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Πανεπιστήμιο του Μεξικού, 18 Μαρτίου 1964, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 198

⁸⁷¹ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα που εκφωνήθηκε από τα Ηλύσια Πεδία, 31 Δεκεμβρίου 1967, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 253

⁸⁷² Σ. Ντε Γκώλ, Απάντηση στην πρόταση του Βασιλιά Norodom Sihanouk, αρχηγού του κράτους της Καμπότζης, 31 Αυγούστου 1966, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 772-774

αποτροπής της Ισραϊλινής κυβέρνησης να ξεκινήσει το 1976 τον πόλεμο των έξι ημερών⁸⁷³.

Δεύτερος στόχος της γκωλικής πολιτικής αποτέλεσε η βοήθεια στις υποανάπτυκτες ηπείρους: *"Il y a un pacte vingt fois seculaire entre la grandeur de la France et la liberté du monde"*⁸⁷⁴. Αποστολή της Γαλλίας είναι η απελευθέρωση αυτών των ανθρώπων, δίνοντάς τους το δικαίωμα να είναι κυρίαρχοι του εαυτού τους, να οδηγηθούν στην ανάπτυξη και να απελευθερωθούν από τις ολιγαρχίες που τους καταδίκάζαν στην πείνα, την μιζέρια και την άγνοια⁸⁷⁵. Λίγο αργότερα η πρόθεσή του γίνεται ξεκάθαρη δηλώνοντας: *"...Et il existe deux milliards d' hommes qui se trouvent dans des pays sous-développés. A mon avis, fondamentalement et par-dessus toutes les théories, toutes les doctrines et tous les régimes, la grande affaire mondiale, c' est de tirer de la misère et d' orienter vers le développement ces deux milliards d' hommes dépourvus"*⁸⁷⁶. Για τον Σ. Ντε Γκώλ η μεγαλοπρέπεια του γαλλικού εθνικισμού συνίσταται στην υιοθέτηση όλων των μορφών του σουνιβερσαλισμού. Η βασική ιδέα του γκωλισμού έγκειται στο γεγονός ότι η Γαλλία είναι κληροδοτημένη με μια συγκεκριμένη αποστολή⁸⁷⁷.

Σύμφωνα με αυτή την βασική ιδέα, η Γαλλία πρέπει να παίζει στη διεθνή σκηνή έναν ρόλο ανώτερο από την πραγματική της αξία: *"La France, quel que soit l' affaiblissement momentané de sa puissance, peut et doit jouer, dans cette redoutable conjuncture, un rôle capital"*⁸⁷⁸. *"La France a un rôle international de premier plan"*⁸⁷⁹. Πρόκειται στην ουσία για ένα «γκρέμισμα» της αμερικάνικης και ρωσικής ηγεμονίας στον κόσμο και ενεργοποίησης γύρω από αυτό τον σκοπό ενός μεγάλου μέρους των χωρών του τρίτου κόσμου, όπως επίσης και

⁸⁷³ Σ. Ντε Γκώλ, Πρόποση στον Ν.Υ. Ζουαγεν, Προέδρου του Υπουργικού Συμβουλίου της Συρίας, 15 Δεκεμβρίου 1967, *ibid*, σ. 248-249

⁸⁷⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Λονδίνο, 1 Μαρτίου 1941, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 68-69

⁸⁷⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 23 Ιουλίου 1964, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 226. Πολιτικός λόγος στο Κογκρέσο στη Μπραζιλία, 14 Οκτωβρίου 1964, *ibid*, σ. 306

⁸⁷⁶ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στη Διεθνή Λέσχη Τύπου στην Ουάσινγκτον, 23 Απριλίου 1960, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome III*, *ibid*, σ. 194-195

⁸⁷⁷ J.-C. Petitfis, *Le gaullisme*, *ibid*, σ.9-10

⁸⁷⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Λίλ, 29 Ιουνίου 1947, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 87

⁸⁷⁹ C. de Gaulle, *Mémoires d' espoir Tome I*, *ibid*, σ. 176

των απογοητευμένων των δύο υπερδυνάμεων⁸⁸⁰. Η γκωλική σκέψη με άλλα λόγια βασίζεται σε μια παραδοσιακή αντίληψη της διπλωματίας, αυτής του σεβασμού των κυρίαρχων Εθνών-Κρατών⁸⁸¹.

1.1.1.2. Ανεξαρτησία: η κορωνίδα της εξωτερικής πολιτικής

Στον γκωλικό πολιτικό λόγο η θεματική της ανεξαρτησίας συνοδεύει συχνά αυτή της μεγαλοπρέπειας, γιατί για να θεωρηθεί ένα έθνος μεγάλο θα πρέπει να είναι ελεύθερο. Η εθνική ανεξαρτησία της Γαλλίας είναι το κλειδί της γκωλικής εξωτερικής πολιτικής, γεγονός στο οποίο αναφερόταν συχνά ο Σ. Ντε Γκώλ: *“Le fait capital de ces sept dernières années, c’est que nous avons résisté aux sirens de l’abandon et choisi l’indépendance...Si grand que soit le verre que l’on nous tend du dehors, nous préférons boire dans le notre, tant en trinquant aux alentours”*⁸⁸². *“Suivant nous, l’intérêt supérieur de l’espèce humaine commande que chaque nation soit responsable d’elle-même, débarrassé des empiétements, aidé dans son progrès sans conditions d’obédience”*⁸⁸³. Δεν υπάρχει εξωτερική πολιτική χωρίς να υπάρχει ένα κράτος που θα την υλοποιήσει. Παρόλα αυτά, αυτή η ικανότητα του Κράτους να αποφασίζει με κυρίαρχο τρόπο οδηγεί στην πεποίθηση ότι η Γαλλία δεν λαμβάνει υπόψιν της καμία άλλη οντότητα για να πάρει μια απόφαση. Για την γκωλική φιλοσοφία είναι πρωταρχικός στόχος, ένα αδιαμφισβήτητο αξίωμα, χωρίς το οποίο δεν υπάρχει ούτε Γαλλία ούτε πολιτική. Η ανεξαρτησία είναι το πρώτο καλό ενός έθνους⁸⁸⁴.

⁸⁸⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 9 Σεπτεμβρίου 1962, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 333-334. Ραδιοτηλεοπτικό Διάγγελμα από τα Ηλύσια Πεδία, 31 Δεκεμβρίου 1964, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 319. Δεύτερη Ραδιοτηλεοπτική Συνάντηση με τον Μ. Michel Droit, 14 Δεκεμβρίου 1965, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 432

⁸⁸¹ J.-C. Petitfis, *Le gaullisme*, *ibid*, σ.11

⁸⁸² Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό Διάγγελμα από τα Ηλύσια Πεδία, 27 Απριλίου 1965, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 354

⁸⁸³ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό Διάγγελμα από τα Ηλύσια Πεδία, 27 Απριλίου 1965, C. de Gaulle, *ibid*, σ. 356

⁸⁸⁴ N. Tenzer, *La face cachée du gaullisme: de Gaulle ou l’introuvable tradition politique*, *ibid*, σ. 158

Ποιό είναι το περιεχόμενο της ανεξαρτησίας σύμφωνα με τον γκωλισμό; Ο ίδιος ο Σ. Ντε Γκώλ δίνει την ερμηνεία του όρου: *“L’indépendance, qu’est-ce? Assurement pas l’isolement ni le nationalisme étroit. Un pays peut faire partie d’une alliance telle l’Alliance atlantique et rester indépendant. Un pays peut faire partie d’un ensemble économique, tel que le Marché commun, ou politique tel que l’Europe unie que nous voulons, et rester indépendant. Être indépendant cela veut dire que l’on n’est pas à la discretion d’un pouvoir étranger, quel qu’il soit, que l’on garde sa liberté de decision et d’action, que l’on ne contracte d’autres engagements que ceux que l’on à soi-même voulus, qu’on y souscrit en connaissance de cause. L’indépendance n’exige pas une puissance illimitée. Des pays plus faibles que la France ont été de tout temps, ou sont, indépendants. Mais elle exige un pouvoir ferme, une défense nationale autonome, une monnaie forte”*⁸⁸⁵.

Η πολιτική της ανεξαρτησίας, κορωνίδα της γκωλικής εξωτερικής πολιτικής, υιοθετεί την πολιτική της μάχης κατά των ηγεμονιών, απ’ όπου απορρέει και η άρνηση ένταξης σε ένα από τα δύο μπλόκ που γεννήθηκαν από την πολιτική της Γιάλτας⁸⁸⁶, η απόρριψη, κατά την διάρκεια της 4^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας, του σχεδίου ενός ευρωπαϊκού στρατού υποταγμένου σε μια ξένη αρχή και υπό μια διεθνή διοίκηση⁸⁸⁷, η εχθρικότητά του απέναντι στο ΝΑΤΟ⁸⁸⁸ και η άρνηση του για μια υπερεθνική Ευρώπη⁸⁸⁹. Για τον Σ. Ντε Γκώλ το έθνος αποτελεί την πιο σημαντική ανθρώπινη κοινότητα, και γι’ αυτό τον λόγο όλες οι διεθνείς ιδεολογίες θα εξαφανιστούν μπροστά στη μόνη πραγματικότητα, το

⁸⁸⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Πρόχειρο ενός γενικού πολιτικού μανιφέστου, τέλη 1966, *Lettres, Notes et Carnets Tome 11 juillet 1966-avril 1969*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1998, σ.52

⁸⁸⁶ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Στρασβούργο, 7 Απριλίου 1947, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 53-54. Πολιτικός λόγος εκφωνημένος στο ραδιόφωνο, 10 Δεκεμβρίου 1945, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 657

⁸⁸⁷ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Οτέλ Κοντινετάλ, 25 Φεβρουαρίου 1953, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 565

⁸⁸⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στην Πελούζ ντε Μπαγκατέλ, 1 Μαΐου 1951, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 426. Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 15 Μαΐου 1962, *ibid*, σ. 412-415. Ραδιοτηλεοπτική Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 19 Απριλίου 1963, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 95-96

⁸⁸⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Οτέλ Κοντινετάλ, 25 Φεβρουαρίου 1953, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 574. J.-C. Petitfils, *Le gaullisme*, *ibid*, σ. 12

έθνος και τον λαό. Τα έθνη είναι επίσης πραγματικά και πιο δυνατά και από τα καθεστώτα, γεγονός που εξηγεί την τάση του Σ. Ντε Γκώλ να κάνει λόγο για την “αιώνια Ρωσία” και όχι για την Σοβιετική Ένωση, αλλά και για την “παντοτινή Κίνα” και όχι για την Λαϊκή Κίνα. Με άλλα λόγια, η σταθερότητα των εθνών εξαρτάται από την ιστορία τους. Με αυτές τις οντότητες ο γκωλισμός συνδιαλέγεται, με τα έθνη και όχι με τα καθεστώτα: *“Ce sont les nations, chacune avec son âme et son corps bien à elle, qui constituent en fin de compte, les éléments irréductibles et les ressorts indispensables de la vie universelle”*⁸⁹⁰.

Το γαλλικό έθνος δεν είναι ένα έθνος κατακτητικό και επεκτατικό, αποτέλεσμα ενός επιθετικού εθνικισμού, αλλά έχει την μορφή της αιώνιας Γαλλίας, η οποία πρέπει να προστατευθεί από την ροή της ιστορίας. Τι είναι αιωνιότητα και τι προϋποθέτει η ικανότητα της Γαλλίας να διαιώνίζεται στο χρόνο; Την απάντηση την δίνει ο ίδιος ο Σ. Ντε Γκώλ: *“...toujours c’ est dans l’ esprit de sacrifice, de courage, de patriotisme des classes laborieuses françaises, que la nation trouva la source pure de son éternelle grandeur”*⁸⁹¹. *“...la volonté ...de rester unis... autour de la seule idée qui puisse encore nous rassembler, je veux dire tout simplement l’ indépendance et la grandeur de la France... la confiance inébranlable en la destinée de la France éternelle”*⁸⁹². Με άλλα λόγια αιωνιότητα και μεγαλοπρέπεια αποτελούν ένα σημαντικό δίπολο στη γκωλική σκέψη. Είναι ήδη γνωστό ότι η μεγαλοπρέπεια της Γαλλίας συνδέεται άμεσα με τις έννοιες της ανεξαρτησίας, της κυριαρχίας και της ακτινοβολίας και τα μέσα για την επίτευξή της μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: αυτονομία άμυνας, ικανότητα επίθεσης, δυνατή βιομηχανία, ποιοτική παιδεία, οικονομική ανάπτυξη, “συνεταιρισμός κεφαλαίου-εργασίας”⁸⁹³. Επιπρόσθετα, η αιωνιότητα συνδέεται με την ιστορία. Για τον Σ. Ντε Γκώλ η αιωνιότητα ήταν συνυφασμένη με την Γαλλία και την ιστορία, προκειμένου να αποδειχθεί ότι η Γαλλία δεν γεννήθηκε

⁸⁹⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Εθνικό Κοινοβούλιο της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Ρουμανίας, 18 Μαΐου 1968, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 282

⁸⁹¹ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο ραδιόφωνο του Λονδίνου, 30 Απριλίου 1942, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 183

⁸⁹² Σ. Ντε Γκώλ, Διάγγελμα με αφορμή την γιορτή της Ζαν ντ’ Αρκ, 10 Μαΐου 1942, *ibid*, σ. 185

⁸⁹³ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Ρενς, 15 Απριλίου 1951, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 417

χθές, είναι μεγαλοπρεπής και άρα δεν πρέπει να προδοθεί. Πιο συγκεκριμένα, ο γκωλικός εθνικισμός βασίζεται σε μια βαθιά αναγνώριση της ιστορίας της Γαλλίας, η οποία είναι χωρισμένη σε περιόδους και έπη, και σε προσωπικές αναμνήσεις. Στους πολεμικούς και πολιτικούς του λόγους αναφέρεται συνεχώς σε μεγάλες, εμβληματικές προσωπικότητες της γαλλικής ιστορίας και τα ονόματα που παραθέτει είναι αυτά της Jeanne d' Arc, του Danton και του Clemenceau⁸⁹⁴. Με άλλα λόγια, η ιστορία της Γαλλίας περιλαμβάνει όχι μόνο το Παλιό Καθεστώς, αλλά και την γαλλική επανάσταση, την αυτοκρατορία, τον 19^ο αιώνα και την 3^η Δημοκρατία: «δεν υπάρχει παρά μόνο μία ιστορία για την Γαλλία»⁸⁹⁵. Πιο συγκεκριμένα, η ιστορία δεν ανακατεύει το σύνολο των γεγονότων που έλαβαν χώρα, αλλά ορισμένα από αυτά. Η ιστορία του δηλαδή επιλέγει, συγκρατεί και αποκλείει. Θεσπίζει ένα δεσμό και μία συνέχεια, καθώς δεν κάνει λόγο για όλη την ιστορία, αλλά για ορισμένα κατορθώματα ανάμεσα στα οποία πρέπει να δημιουργηθεί ένας σύνδεσμος: *“Du plus profond de notre peuple s'est élevé cet instinct vital qui, depuis bientôt deux mille ans, nous a maintes fois tirés des abîmes. C'est cet instinct qui fit chrétiens les Francs et les Gaulois de Clovis....c'est cet instinct qui suscite Jeanne d'Arc....c'est cet instinct qui lors de la Révolution... les grands principes des Droits de l'Homme et de la Démocratie...C'est cet instinct qui, aujourd'hui, porte de la patrie à vouloir et à préparer la IVe République: celle de la rénovation nationale”*⁸⁹⁶. Η ιστορία της Γαλλίας πρέπει, κατά συνέπεια, να γραφτεί ξανά⁸⁹⁷. Στόχος αυτής της διαδικασίας ήταν η συμφιλίωση των Γάλλων μεταξύ τους, αλλά και με το ίδιο το έθνος. Για τον λόγο αυτό ο πρώτος Πρόεδρος κάνει λόγο συνεχώς για “εθνική ενότητα”, μια ιδέα που γεννήθηκε την εποχή του πολέμου και συνεχίστηκε και μετά το τέλος του. Ο ίδιος θεωρεί αναγκαίο να αναδείξει την διαφορά ανάμεσα στους όρους “*unité*

⁸⁹⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο ραδιόφωνο του Λονδίνου, 30 Απριλίου 1942, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ.183· Διάγγελμα με αφορμή την γιορτή της Ζαν ντ' Αρκ, 10 Μαΐου 1942, *ibid*, σ. 184-185· Πολιτικός λόγος στο ραδιόφωνο της Μπραζαβίλ, 10 Μαΐου 1941, *ibid*, σ. 85

⁸⁹⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Ρενς, 6 Σεπτεμβρίου 1964, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 250

⁸⁹⁶ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Αλγέρι, 6 Ιουνίου 1943, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 300· Πολιτικός λόγος στην Πλατεία του Οτέλ ντε Βίλ, 2 Απριλίου 1945, *ibid*, σ. 536

⁸⁹⁷ N. Tenzer, *La face cachée du gaullisme: de Gaulle ou l' introuvable tradition politique*, *ibid*, σ. 107-108

nationale” και *“union nationale”*, υποστηρίζοντας: *“Je ne veux pas dire par unité nationale ce que les parlementaires appellent union nationale. L’unité nationale, c’est le fait que les Français même quand ils sont opposés pour beaucoup de questions, aient entre eux un accord profond sur la chose qui s’appelle la France”*⁸⁹⁸. Με άλλα λόγια, η *“union nationale”* αποτελεί τον συμβιβασμό για την επικράτηση των συμφερόντων, ενώ η *“unité nationale”* σημαίνει μία ομοφωνία στα βασικά, δίνοντας προτεραιότητα στα συμφέροντα της Γαλλίας⁸⁹⁹.

Η επιτακτικότητα της ανεξαρτησίας που αποκλείει κάθε ιδέα υποταγής και ένταξης ενός κράτους σε ένα άλλο, επέμβασης στις υποθέσεις του άλλου, δεν αποτρέπει την αναζήτηση της πολιτικής φιλίας ανάμεσα στους λαούς⁹⁰⁰. Αυτός ο απόλυτος στόχος της ανεξαρτησίας αποτελεί έναν κανόνα που εφαρμόζεται οικουμενικά: *“Suivant nous, l’intérêt supérieur de l’espèce humaine commande que chaque nation soit responsable d’elle-même, débarrassée des empiétements, aidé dans son progrès sans conditions d’obéissance”*⁹⁰¹. Σύμφωνα με τον γκωλικό εθνικισμό, τα έθνη όντας απαλλαγμένα από τα αντικρουόμενα συμφέροντα, στρατεύονται σε έναν ανταγωνισμό για την προστασία των συμφερόντων τους ενάντια στις φιλοδοξίες των άλλων εθνών. Είναι επιτακτική η ανάγκη κάθε έθνους να επιβάλλει τα δικά του σχέδια, χωρίς να εμποδίζεται από τις διεθνείς συμφωνίες και από το αίσθημα υποβιβασμού της σκληρής πραγματικότητας. Με άλλα λόγια, ο γκωλικός εθνικισμός δεν περικλείει καμία κατακτητική και επεκτατική μορφή⁹⁰²

Παρόλα αυτά, η ιδέα της ανεξαρτησίας δεν αποκλείει ορισμένες μορφές οργανικής συνεργασίας ανάμεσα στα κυρίαρχα κράτη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όσον αφορά την Ευρώπη, η στάση του Σ. Ντε Γκώλ κατά την διάρκεια της 5ης Γαλλικής Δημοκρατίας

⁸⁹⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Σχόλιο στους εκπροσώπους του RPF, 13 Ιουνίου 1953, C. de Gaulle, *Lettres Notes et Carnets juin 1951-mai 1958*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1985, σ. 154

⁸⁹⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Χριστουγεννιάτικο μήνυμα στους Γάλλους από το ραδιόφωνο του Λονδίνου, 24 Δεκεμβρίου 1941, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 149

⁹⁰⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 5 Σεπτεμβρίου 1960, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome III*, *ibid*, σ. 250

⁹⁰¹ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτική Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 27 Απριλίου 1965, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 356

⁹⁰² S. Bernstein, *Histoire du gaullisme*, εκδ. Perrin, Παρίσι, 2001, σ. 294

μαρτυρά μια συνέχεια. Μυήθηκε στην διαδικασία της ευρωπαϊκής οικοδόμησης, θεωρώντας την ως απαραίτητο μέσο για την ανάπτυξη της οικονομίας. Η ενωμένη Ευρώπη δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά έναν παράγοντα ανάμεσα σε άλλους για την εγκαθίδρυση μιας εξωτερικής πολιτικής, η οποία θα εξασφάλιζε στη Γαλλία τον πρώτο ρόλο στην διεθνή πολιτική σκηνή⁹⁰³.

Για τον λόγο αυτό εξυμνούσε την δημιουργία της Ευρώπης από την εποχή του πολέμου: *“Je parle au nom du gouvernement français en disant que nous comptons voir reparaître une Europe qui actuellement est primée et ne peut parler, mais qui, un jour ou l’autre reparaîtra”*⁹⁰⁴. Αυτό αποδεικνύει την σημασία που έδινε ο γκωλισμός στην Ευρώπη ως μέσο αποκατάστασης της ισορροπίας: *“Quoi donc peut rétablir l’équilibre, sinon l’Ancien Monde entre les deux mouvements? La vieille Europe, qui, depuis tant de siècles, fut le guide de l’univers, est en mesure de constituer, au coeur d’un monde qui tend à se couper en deux, l’élément nécessaire de la pensation et de compréhension...”*⁹⁰⁵.

Ο Σ. Ντε Γκώλ είναι αρκετά προσηλωμένος στην Ευρώπη και αναφέρεται συχνά σε αυτήν πριν και μετά το 1958, και εύχεται την δημιουργία μιας *“Europe Rassemblée”*⁹⁰⁶, μιας *“Europe unifiée”*⁹⁰⁷. Θεωρεί ότι η Αμερική είναι το παιδί της Ευρώπης και γι’ αυτό θα την βοηθήσει να ξεφύγει από την μιζέρια της⁹⁰⁸. Εκτιμά ότι η Ρωσία αποτελεί μέρος της Ευρώπης και κάνει λόγο για μια Ευρώπη από τον Αντλαντικό μέχρι τα Ουράλια: *“c’est grâce à l’organisation d’un*

⁹⁰³ M. Vaisse, “Changement et continuité dans la politique européenne de la France”, σ. 31-32, στο *Georges Pompidou et l’Europe*, Association Georges Pompidou, Colloque 25-26 Νοεμβρίου 1993, εκδ. Complexe, 1995

⁹⁰⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Αλγέρι, 21 Απριλίου 1944, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 399· βλέπε επίσης Πολιτικός λόγος στη Νομοθετική Συνέλευση του Αλγερίου, 18 Μαρτίου 1944, *ibid*, σ. 387-388

⁹⁰⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Μπαρ-λε-Ντικ, 28 Ιουλίου 1946, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 15-16

⁹⁰⁶ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό Διάγγελμα από τα Ηλύσια Πεδία, 31 Δεκεμβρίου 1960, *ibid*, σ. 268

⁹⁰⁷ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Οτέλ Κοντινετάλ, 7 Απριλίου 1954, *ibid*, σ. 609

⁹⁰⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό Διάγγελμα από τα Ηλύσια Πεδία, 31 Δεκεμβρίου 1960, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome III*, *ibid*, σ. 268· Διάγγελμα στα μέλη του Αγγλο-Αμερικανικού Σωματείου Τύπου του Παρισιού, 9 Ιουλίου 1947, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 92

ensemble européen ... de l' Atlantique à l' Oural..."⁹⁰⁹. Η έκφραση αυτή είναι μοναδική και ενδεικτική, καθώς για τον ίδιο τα σύνορα της Ευρώπης δεν είναι αυτά που επιβλήθηκαν με την Συνθήκη της Γιάλτας, αλλά προσδιορίζονται από την γεωγραφία⁹¹⁰. Την εποχή του RPF αναφερόταν συχνά στην οργάνωση της Ευρώπης, και ειδικότερα στα πρώτα χρόνια δημιουργίας του και αργότερα έκανε λόγο για ομοσπονδία ή συνομοσπονδία: "*Nous sommes pour la Fédération européenne*"⁹¹¹. "*... la Communauté européenne doit être une confédération*"⁹¹². "*...la France, se refusant à laisser l' Europe s' enliser à elle-même dans une artificieuse entreprise qui eût dépouillé les Etats égaré les peuples et empêché l' indépendance...*"⁹¹³. Παρατηρούμε ότι πριν το 1950 ήταν αντίθετος σε οποιαδήποτε ευρωπαϊκή οργάνωση βασισμένη στην ένταξη και στην υπερεθνικότητα, γεγονός που φαίνεται επίσης και από τις επιθέσεις του ενάντια στην CEECA και την CED. Όσον αφορά την Κοινή Αγορά, το 1957 κατονόμαζε τις αδικίες της Συμφωνίας της Ρώμης και από το 1959 στρατεύτηκε στον δρόμο της Κοινής Αγοράς.

Από το 1950 και ύστερα, ο γκωλισμός υιοθέτησε μια πιο δημοκρατική άποψη για τον τρόπο λειτουργίας της Ε.Ε., προτείνοντας την δημιουργία ευρωπαϊκών θεσμών, που θα προέρχονταν από την άμεση ψήφο των πολιτών και θα αφορούσαν τομείς όπως η οικονομία, η άμυνα και ο πολιτισμός. Αυτό προϋποθέτει τις συχνές συναντήσεις των εκπροσώπων των κυβερνήσεων, αλλά και την δημιουργία μιας Βουλής, η οποία θα αποτελείτο από εκπροσώπους των εθνικών κοινοβουλίων. Για να μπορέσει να τεθεί σε εφαρμογή το σχέδιο αυτό, ο

⁹⁰⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στην Ουάσινγκτον ενώπιον της Βουλής και της Γερουσίας που έχουν συνέλθει σε Συνέδριο, 25 Απριλίου 1960, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 199· βλέπε επίσης C. de Gaulle, *Mémoires de guerre Tome I Le salut 1944-1946*, *ibid*, σ. 644· Δήλωση στις 17 Αυγούστου 1950, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 381· Συνέντευξη τύπου στο Οτέλ Κοντινετάλ, 7 Απριλίου 1954, *ibid*, σ. 608

⁹¹⁰ J. Touchard, *Le gaullisme : 1940-1969*, *ibid*, σ. 211

⁹¹¹ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Παλάτι του Orsay, 22 Ιουνίου 1951, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 449

⁹¹² Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Παλάτι του Orsay, 21 Δεκεμβρίου 1951, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 574· βλέπε επίσης Συνέντευξη τύπου, 25 Φεβρουαρίου 1953, *ibid*, σ. 574· Συνέντευξη τύπου στο Οτέλ Κοντινετάλ, 25 Φεβρουαρίου 1953, *ibid*, σ. 574

⁹¹³ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 23 Ιουλίου 1964, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 229

Σ. Ντε Γκώλ πρότεινε την διεξαγωγή ενός δημοψηφίσματος, για να αποδοθεί στην Ευρώπη ένας λαϊκός χαρακτήρας⁹¹⁴. Στην πραγματικότητα δεν είναι λιγότερο εχθρικός στην ιδέα της υπερεθνικότητας απ' ό τι ήταν πριν το 1958. Κάνει λόγο για «Ευρώπη των πραγματικοτήτων»⁹¹⁵, για «Ευρώπη των Κρατών»⁹¹⁶ και για «Ευρωπαϊκή Ευρώπη»⁹¹⁷. Για τον γκωλισμό η ανεξαρτησία δεν ήταν συμβατή με την παραχώρηση κυριαρχίας, γι' αυτό τον λόγο η Ευρώπη θα πρέπει να οικοδομηθεί πάνω στα Κράτη, τα οποία είναι διαφορετικά, έχει το καθένα την δική του ιστορία, την δική του γλώσσα, τις δικές του ένδοξες σελίδες, και είναι τα μόνα που έχουν το δικαίωμα να επιβάλλονται και να δρουν⁹¹⁸. Με άλλα λόγια, η έννοια της ανεξαρτησίας βασίζεται στην ικανότητα δράσης και ισχύος των κρατών, τα οποία και θεωρεί ως τους βασικούς πρωταγωνιστές της ευρωπαϊκής σκηνής. Ωστόσο, η Ευρώπη ενέχει τον κίνδυνο απώλειας της εξουσίας, της μη απόφασης και της απουσίας της πολιτικής: *“Dans cette Europe intégrée comme on dit, il n'y aurait peut-être pas de politique du tout. Cela simplifierait beaucoup les choses. En effet, dès lors qu'il n'y aurait pas de France, pas d'Europe, qu'il n'y aurait pas une politique faite qu'on puisse en imposer une à chacun des six Etats, on s'abstiendrait d'en faire”*⁹¹⁹.

Όποια και αν είναι αυτή η Ευρώπη των Κρατών, το σίγουρο είναι ότι δεν θα βρίσκεται υπό την επιρροή της Αμερικής, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν λογαριάζει στην βοήθεια της για την άμυνα της Ευρώπης, απορρίπτοντας ταυτόχρονα οποιαδήποτε στρατιωτική επέμβαση⁹²⁰. Με άλλα λόγια, ο Σ. Ντε

⁹¹⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Δήλωση στις 17 Αυγούστου 1950, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 381· Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 5 Σεπτεμβρίου 1960, *ibid*, σ. 245

⁹¹⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Διάγγελμα στο Νεϊγί-συρ-Σεν, 12 Οκτωβρίου 1952, *ibid*, σ. 547

⁹¹⁶ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Μασσαλία, 17 Απριλίου 1948, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 179

⁹¹⁷ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 23 Ιουλίου 1964, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 228

⁹¹⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 5 Σεπτεμβρίου 1960, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome III*, *ibid*, σ. 244-245

⁹¹⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου, 15 Μαΐου 1962, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 408

⁹²⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Οτέλ Κοντινετάλ, 25 Φεβρουαρίου 1953, *ibid*, σ. 565· Συνέντευξη τύπου στο Οτέλ Κοντινετάλ, 7 Απριλίου 1954, *ibid*, σ. 608-609· Γράμμα στον Αϊζενχάουερ, Πρόεδρο των Η.Π.Α., 24 Νοεμβρίου 1959, *Lettres Notes et Carnets Tome 8, juin 1958-décembre 1960*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1985, σ. 283-284

Γκώλ δεν είναι υπέρμαχος μιας ατλαντικής Ευρώπης υποταγμένης στις Ηνωμένες Πολιτείες, ούτε μιας Ευρώπης που θα αποτελούσε ένα τρίτο μπλόκ ανάμεσα στην Αμερική και στην Ρωσία. Είναι υπέρμαχος μιας ανεξάρτητης Ευρώπης, που θα αποτελείται από ανεξάρτητα κράτη, και δεν θα μπορεί να λειτουργήσει χωρίς την παρουσία της Γαλλίας, η οποία και θα αναλάβει τα ηνία της: *“L’ Europe ne se fera pas si la France n’ en prend pas la tête”*⁹²¹. Κατ’ επέκταση η ευρωπαϊκή πολιτική αποτελεί για τον Σ. Ντε Γκώλ ένα κομμάτι της παγκόσμιας πολιτικής, έναν τρόπο για την Γαλλία να κατακτήσει την πρώτη θέση για να μπορέσει να εκδηλώσει την ανεξαρτησία της⁹²².

Για να υλοποιήσει αυτή την ευρωπαϊκή και παγκόσμια πολιτική βασίζεται στη Γερμανία και όχι στην Αγγλία⁹²³. Από πολύ νωρίς δεν έκρυψε την αρνητική του στάση απέναντι στην είσοδο της Μεγάλης Βρετανίας στην Κοινή Αγορά, καθώς την θεωρούσε αρκετά διαφορετική και εξαρτημένη από τις Ηνωμένες Πολιτείες⁹²⁴. Γι’ αυτό τον λόγο μπλόκαρε δύο φορές την είσοδό της, υποστηρίζοντας ότι δεν ήταν αρκετά ευρωπαϊκή και λόγω της κατάστασης της οικονομίας της και του νομίσματός της⁹²⁵. Η εχθρική του στάση υπαγορευόταν από τις καταστάσεις της εποχής εκείνης και από ρεαλισμό και γι’ αυτό είχε υποστηρίξει στον McMillan: *“Si vous entrez dans l’ Europe, cela changera tout. Il faudra faire quelque chose de nouveau...”*⁹²⁶.

⁹²¹ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Παρίσι, 11 Φεβρουαρίου 1950, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 340· Διάγγελμα στο Νεϊγί-Συρ-Σεν, 12 Οκτωβρίου 1952, *ibid*, σ. 547· Ραδιοτηλεοπτικό Διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 19 Απριλίου 1963, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 95

⁹²² J. Touchard, *Le gaullisme: 1940-1969*, *ibid*, σ. 215

⁹²³ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 27 Νοεμβρίου 1967, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 240

⁹²⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Παλάτι του Orsay, 21 Δεκεμβρίου 1951, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 481· Διάγγελμα στο Μπύτ Σαλμόν, 18 Ιουλίου 1968, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 315-316

⁹²⁵ R. Baillet, *De Gaulle et l’ Europe*, εκδ. L’Hermès, Λυόν, 1979

⁹²⁶ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό Διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 8 Ιουνίου 1962, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome III*, *ibid*, σ.421-423

1.1.1.3. Δύναμη - Εξουσία: το απαραίτητο συστατικό για μεγαλοπρέπεια και εθνική ανεξαρτησία

Μέσα από τα γραπτά του Σ. Ντε Γκώλ φαίνεται ξεκάθαρα ότι δεν υπάρχει μεγαλοπρέπεια ούτε εθνική ανεξαρτησία χωρίς την παράλληλη ανάπτυξη μιας εξουσίας, η οποία ποικίλει ανάλογα με τις εκάστοτε χρονικές περιόδους. Γνώριζε πολύ καλά ότι τον 20ο αιώνα η επίδειξη εξουσίας δεν ήταν συνυφασμένη με το στρατό και τα εδάφη. Πλέον, η οικονομία, το νόμισμα, οι τεχνολογίες αποτελούν τα βασικά στοιχεία των μεγάλων εθνών στον ειρηνικό ανταγωνισμό μεταξύ τους, συνδυασμένα με μία πιο σύγχρονη εθνική άμυνα⁹²⁷.

Η πρώτη μορφή εξουσίας είναι ο οικονομικός εκσυγχρονισμός, στον οποίο δεσμεύτηκε και ο γκωλισμός. Χωρίς φόβο, έθεσε, σαν στόχο την οικονομική ανάπτυξη, το άνοιγμα των συνόρων και τον ανταγωνισμό με τις οικονομίες των ανεπτυγμένων χωρών. Επιθυμία του ήταν η μετατροπή της Γαλλίας σε ένα έθνος μοντέρνο, βιομηχανικό και ανοικτό στις εξαγωγές⁹²⁸. Ο γκωλισμός δεν είναι ένας απλός νοσταλγικός εθνικισμός, και αν προβάλλει στο παρόν μια συνθετική και ιστορική εικόνα της Γαλλίας, το κάνει για να πάρει μαθήματα από τις προηγούμενες εμπειρίες και για να παρακινήσει του Γάλλους να προσαρμοστούν σε ένα σύγχρονο κόσμο επιστρατεύοντας τους σε μια εργασία με μέλλον⁹²⁹.

Η οικονομική ανάπτυξη για τον Σ. Ντε Γκώλ αποτελεί ένα επιπλέον όπλο για την κατάκτηση της μεγαλοπρέπειας. Η οικονομία θα υπηρετήσει την εξωτερική πολιτική, της οποίας σκοπός είναι να εκμεταλλευτεί όλες τις δυνατότητες επηρεασμού σε διεθνές επίπεδο⁹³⁰. Για τον λόγο αυτό έπρεπε να δημιουργήσει μια ανθίζουσα οικονομία και όχι μια καταναλωτική οικονομία⁹³¹,

⁹²⁷ J.-C. Petitfils, *Le gaullisme*, ibid, σ. 13-14· Ch. Morelle, *De Gaulle, le gaullisme et les gaullistes*, εκδ. Armand Colin, Παρίσι, 1998, σ. 47

⁹²⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 14 Ιανουαρίου 1963, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, ibid, σ. 64-65· Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 27 Νοεμβρίου 1967, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, ibid, σ. 229

⁹²⁹ J.-C. Petitfils, *Le gaullisme*, ibid, σ. 14-15

⁹³⁰ J.-C. Petitfils, *ibid*, σ. 16

⁹³¹ Σ. Ντε Γκώλ, Μήνυμα στο Τεχνικό Συνέδριο της Μαχόμενης Γαλλίας, 19 Μαρτίου 1944, *Lettres Notes et Carnets Tome 5 juin 1943-mai 1945*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1983, σ. 171-172· Πολιτικός λόγος στο Παλέ ντε Σαγιό, 12 Σεπτεμβρίου 1944, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, ibid, σ. 450

να αυξήσει τις εξαγωγές και να περιορίσει την εσωτερική κατανάλωση⁹³², να συσσωρεύσει χρυσό για να μπορέσει να ανταγωνιστεί το δολάριο⁹³³, να προσφέρει βοήθεια στις χώρες του Τρίτου κόσμου⁹³⁴ και να περιορίσει την ανάπτυξη στις υπερανεπτυγμένες γαλλικές περιοχές⁹³⁵. Η γκωλική στρατηγική περιέκλειε την επιλογή λύσεων με κύρος αναδεικνύοντας την αξία των γαλλικών τεχνολογιών, όπως για παράδειγμα το Κονκόρντ, το σχέδιο για την ανάπτυξη της τεχνολογίας της πληροφορικής (plan calcul) και η πυρηνική ενέργεια⁹³⁶.

Η δεύτερη μορφή εξουσίας είχε την μορφή της εθνικής άμυνας. Κύρια αποστολή του κράτους και του αρχηγού της ήταν η διασφάλιση της εθνικής άμυνας, θεμέλιο για τη νομιμότητα, κάτι το οποίο εξηγεί την έμφαση που έδινε ο Σ. Ντε Γκώλ στα προβλήματα εθνικής ασφάλειας, ξεκαθαρίζοντας ότι: *"Il est grand temps que la France connaisse et fasse connaître que, si on l'attaque, elle sera défendue"*⁹³⁷. Αναλύει το περιεχόμενο της υποστηρίζοντας ότι η εθνική ασφάλεια είναι *«un état d'esprit dans la nation et dans les pouvoirs publics. C'est la volonté de se défendre si l'on est attaqué...La défense nationale, c'est aussi une organisation.... Une organisation de pouvoirs, gouvernement, commandement, et des organismes qui ont à les servir.... La défense nationale, c'est encore la préparation d'une mobilisation des hommes et des ressources..."*⁹³⁸. Η εθνική ασφάλεια δεν θα μπορούσε να βασίζεται παρά μόνο στα έθνη: *"...on ne peut bâtir*

⁹³² Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 27 Νοεμβρίου 1967, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 229

⁹³³ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 4 Φεβρουαρίου 1965, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 330-333

⁹³⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Συνέδριο της Μπραζιλίας, 14 Οκτωβρίου 1964, C. de Gaulle, *ibid*, σ. 306· Συνέντευξη τύπου στη Διεθνή Λέσχη Τύπου της Ουάσινγκτον, 23 Απριλίου 1960, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome III*, *ibid*, σ. 194-195· Πολιτικός λόγος στη Ουάσινγκτον ενώπιον της Βουλής και της Γερουσίας που έχουν συνέλθει σε Συνέδριο, 25 Απριλίου 1960, C. de Gaulle, *ibid*, σ. 199

⁹³⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Νεβέρ, 13 Ιουνίου 1948, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 194-197

⁹³⁶ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 27 Νοεμβρίου 1967, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 229

⁹³⁷ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Μασσαλία, 17 Απριλίου 1948, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ.179

⁹³⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Βινσέν, 22 Μαΐου 1949, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σελ. 294-295

*ni la défense européenne, ni la défense atlantique, sinon sur la base des réalités qui sont les réalités nationales*⁹³⁹.

Στις 14 Σεπτεμβρίου 1958, ο πρώτος Πρόεδρος της 5ης Γαλλικής Δημοκρατίας απευθύνει ένα υπόμνημα στους Eisenhower και Macmillan με θέμα το NATO, διεκδικώντας μία συμμαχία που θα διευθυνόταν από τρεις εταίρους, με την Γαλλία να αποτελεί μέρος της, αλλιώς θα είχε το δικαίωμα αποχώρησης. Πράγματι, στις 7 Μαρτίου 1959, η Γαλλία αποφασίζει να φύγει από το NATO, αποσύροντας τις ναυτικές της δυνάμεις στη Μεσόγειο⁹⁴⁰. Στις 3 Νοεμβρίου 1959 ξεκαθαρίζει ότι η ασφάλεια της Γαλλίας είναι γαλλική υπόθεση και κάνει λόγο για «*force de frappe française*» και για υποχρέωση του αρχηγού του κράτους να διασφαλίζει την εθνική ασφάλεια. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την σταδιακή αποχώρηση της Γαλλίας από το NATO, με ανακοίνωση του στις 21 Ιουνίου 1963 για απόσυρση των ναυτικών δυνάμεων της από τον Ατλαντικό και την Μάγχη και πλήρη αποχώρηση το 1966 με μεταφορά των βάσεων της⁹⁴¹.

Όσον αφορά τα υπόλοιπα προβλήματα που αφορούσαν την εθνική ασφάλεια, η θέση του Σ. Ντε Γκώλ ήταν ξεκάθαρη: η Γαλλία θα έπρεπε να είχε την δική της πυρηνική δύναμη, η οποία δεν θα έπρεπε να εισχωρήσει σε κανένα πολυμερή οργανισμό⁹⁴²: “*Dans ses conditions, il est évident que, pour un pays, il n’y a pas d’indépendance imaginable s’il ne dispose pas d’un armement nucléaire, parce que, s’il n’en a pas, il est forcé de s’en remettre à un autre, qui en a, de sa sécurité et, par conséquent, de sa politique...*”⁹⁴³. Η κατοχή πυρηνικών όπλων ικανοποιεί δύο βασικούς γκωλικούς στόχους: από την μία πλευρά σε περίπτωση διαμάχης αποτελεί το πλαίσιο της στρατηγικής “*tous azimuts*”, και από την άλλη αποτελεί, σε περίοδο ειρήνης, το μέσο για μια ισότιμη συνύπαρξη με τις

⁹³⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Παλάτι του Orsay, 21 Δεκεμβρίου 1951, *ibid*, σ. 492-493

⁹⁴⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στην Πλατεία Ομονοίας στο Παρίσι, 4 Σεπτεμβρίου 1958, *ibid*, σ. 43-44

⁹⁴¹ J. Touchard, *Le gaullisme: 1940-1969*, *ibid*, σ. 200-202· S. Bernstein, *Histoire du gaullisme*, *ibid*, σ. 298-300

⁹⁴² Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 14 Ιανουαρίου 1963, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 78-79

⁹⁴³ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στην Στρατιωτική Σχολή, 15 Φεβρουαρίου 1963, *ibid*, σ. 85-87

υπόλοιπες χώρες που κατέχουν πυρηνικά όπλα, ούτως ώστε να μπορεί η Γαλλία να συμμετέχει, ως δύναμη, στο διεθνές διπλωματικό παιχνίδι⁹⁴⁴.

Παρατηρούμε ότι ο πρώτος Πρόεδρος της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας έπαιξε αδιαμφισβήτητα έναν σημαντικό ρόλο στην εξωτερική πολιτική της χώρας, ενσαρκώνοντας μια παλιά παράδοση που ήθελε τον Πρόεδρο να είναι υπεύθυνος για την εξωτερική πολιτική. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι ο ρόλος του στην ανάπτυξη της οικονομίας ήταν λιγότερο σημαντικός, καθώς μια επιτυχημένη εξωτερική πολιτική ήταν άμεσα συνυφασμένη με την οικονομική ανάπτυξη της Γαλλίας, όπως θα δούμε στην συνέχεια.

1.2. Οικονομική πολιτική του γκωλισμού

Κατά την διάρκεια της 4ης Γαλλικής Δημοκρατίας ο Σ. Ντε Γκώλ αναφερόταν πολύ σπάνια και αρκετά αόριστα στα οικονομικά ζητήματα. Πράγματι, στα πρώτα χρόνια της δημιουργίας του RPF εμφανίζεται με μια κριτική διάθεση απέναντι στον κρατισμό και στην καταχρηστική ανάμειξη του Κράτους σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας (εθνικοποιήσεις, Κοινωνική Ασφάλεια, κ.τ.λ.) και με το πέρασμα του χρόνου οι επιθέσεις του γίνονται όλο και πιο έντονες, με αποκορύφωμα το 1952 όπου και συμπλέει με τον φιλελευθερισμό του Προέδρου Pinay⁹⁴⁵.

Μετά το 1958, τα προβλήματα οικονομικής φύσης άρχισαν να αποκτούν μια σημαντική θέση στα γραπτά και στις δηλώσεις του. Παρεμβάλλονταν συχνά στους πολιτικούς του λόγους και αφιέρωσε ένα μεγάλο κεφάλαιο από το βιβλίο του *Mémoires d' Espoir*, καθώς πλέον δεν τα θεωρούσε δευτερευούσης σημασίας⁹⁴⁶. Οι οικονομικές του ιδέες αντικατοπτρίζουν τις οικονομικές επιδιώξεις της κοινωνίας της εποχής εκείνης. Με άλλα λόγια, η οικονομία είναι

⁹⁴⁴ J.-C. Petitfis, *Le gaullisme*, *ibid*, σ. 17· Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Οτέλ Κοντινετάλ, 7 Απριλίου 1954, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 604-608· Διάγγελμα στην Στρατιωτική Σχολή, 3 Νοεμβρίου 1959, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome III*, *ibid*, σ. 127· Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 23 Ιουλίου 1964, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 231-234

⁹⁴⁵ J. Touchard, *Le gaullisme: 1940-1969*, *ibid*, σ. 265

⁹⁴⁶ J. Touchard, *ibid*, σ. 266

πάνω απ' όλα μια υπόθεση χρηματική, που περικλείει τρεις βασικές προϋποθέσεις: πρώτον, την ύπαρξη ενός σταθερού νομίσματος, ενός γαλλικού φράγκου του οποίου η αξία σε σχέση με το χρυσό είναι εξασφαλισμένη· δεύτερον, την ύπαρξη ενός ισοσκελισμένου προϋπολογισμού, στον οποίο το πλεόνασμα ισοσκελίζει τις δαπάνες, καθώς ο γκωλισμός απεχθανόταν τον πληθωρισμό· τρίτον, την ύπαρξη ενός θετικού εμπορικού ισοζυγίου, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στις εξαγωγές απ' ότι στις εισαγωγές⁹⁴⁷.

Στην ενότητα αυτή θα ξεδιπλωθεί η οικονομική σκέψη του γκωλισμού, αναλύοντας τους στόχους των πολιτικών του και τι είδους πολιτικές υιοθέτησε.

1.2.1. Η οικονομία στην υπηρεσία της εθνικής μεγαλοπρέπειας

*“En économie, non plus qu’ en politique ou en stratégie, il n’ existe, à mon sens, de vérité absolue”*⁹⁴⁸

Η οικονομία κατέχει ένα κεντρικό ρόλο στις ανησυχίες του Σ. Ντε Γκώλ ως απαραίτητο υπόβαθρο για τον ρόλο της Γαλλίας στην διεθνή σκηνή. Ο ίδιος θεωρούσε ότι η οικονομική ανάπτυξη δεν αποτελεί έναν αυτοσκοπό, αλλά υπαγορεύεται από υψηλούς και σημαντικούς στόχους: την ανεξαρτησία και την μεγαλοπρέπεια από την μία πλευρά, και την κοινωνική πρόοδο και συνοχή από την άλλη: *“les questions économiques et financières sont les bases sur lesquelles se fondent nécessairement la puissance, l’ influence, la grandeur, aussi bien que ce degré relative de bien-être et de sécurité que, pour un peuple, ici-bas, ou est convenu d’ appeler le bonheur”*⁹⁴⁹.

Στις 31 Δεκεμβρίου 1964, στο διάγγελμα του στο τέλος του χρόνου δήλωνε: *“Le progrès est la condition de notre indépendance”*⁹⁵⁰. Με άλλα λόγια, η οικονομική πολιτική είναι απαραίτητη προϋπόθεση για μια ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική. Στις 13 Δεκεμβρίου 1965 ξεκαθάρισε ότι η ευημερία είναι προϋπόθεση της μεγαλοπρέπειας: *“Il faut que le peuple Français soit prospère. Il*

⁹⁴⁷ J. Touchard, *ibid*, σ. 267-268

⁹⁴⁸ C. de Gaulle, *Mémoires de Guerre Tome II*, *ibid*, σ. 426

⁹⁴⁹ C. de Gaulle, *Mémoires d’ Espoir Tome I*, *ibid*, σ. 167

⁹⁵⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 31 Δεκεμβρίου 1964, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 317-319

le faut parce que, s'il n'est pas prospère, la France ... ne pourra pas jouer son rôle dans le monde d'aujourd'hui"⁹⁵¹. Προσθέτει άλλο ένα βασικό στοιχείο αυτό της κοινωνικής προόδου: *"Aujourd'hui ou plus exactement depuis que je suis revenu, depuis trente sept ans, c'est l'économie qui me paraît l'emporter sur tout le reste, parce qu'elle est la condition de tout, et en particulier la condition du progrès social"*⁹⁵².

Για τον πρώτο Πρόεδρο τα οικονομικά ζητήματα είναι πάνω απ' όλα η βάση για την εθνική ανεξαρτησία και την επιρροή της Γαλλίας στον κόσμο, αλλά και παράγοντες για την πολιτική της μεγαλοπρέπειας. Υπό αυτό το πρίσμα, είναι απαραίτητο να διατηρηθεί η αξία του νομίσματος και να εκμοντερνιστεί η οικονομία.

1.2.2. Η οικονομία στην υπηρεσία του Κράτους

Από το 1958 και μετά, κύριος στόχος ήταν η δημιουργία ενός Κράτους δυνατού στον τομέα της οικονομίας και γι' αυτό η πολιτική που υιοθέτησε ο γκωλισμός μπορεί να χαρακτηριστεί ως μία μορφή εκμοντερνισμού. Η οικονομία είναι το εργαλείο μέσω του οποίου θα επιτευχθεί η γαλλική μεγαλοπρέπεια και υπεροχή, και η μεικτή οικονομία που είχε τεθεί σε εφαρμογή από την Απελευθέρωση παίρνει μια καινούργια ώθηση, με την υιοθέτηση ενός κρατισμού, ο οποίος θα προσανατολιζόταν στην στήριξη μιας εθνικής πολιτικής ανεξαρτησίας με μοντέρνα και σταθερά οικονομικά μέσα⁹⁵³.

Παρόλα αυτά, ο Σ. Ντε Γκώλ δεν ήταν ποτέ ένας υπέρμαχος του φιλελευθερισμού, ούτε νοσταλγούσε την ελεύθερη επιχείρηση και το "laissez-faire, laissez-passer". Σύμφωνα με τον ίδιο, το Κράτος πρέπει να είναι δυνατό και να έχει ένα συγκεκριμένο ρόλο, που δεν ήταν άλλος από τον έλεγχο και την ανάπτυξη της οικονομίας. Με άλλα λόγια, είναι υπέρμαχος του κρατικού παρεμβατισμού από τα χρόνια του πολέμου μέχρι και μετά την Απελευθέρωση,

⁹⁵¹ Σ. Ντε Γκώλ, Πρώτη Ραδιοτηλεοπτική Συνάντηση με τον M. Michel Droit, 13 Δεκεμβρίου 1965, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, ibid, σ. 413

⁹⁵² Σ. Ντε Γκώλ, Διάγγελμα στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, 7 Οκτωβρίου 1966, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, ibid, σ. 90

⁹⁵³ B. Lachaise, A. Saint-Orens, *Du général de Gaulle à J. Chirac. Le gaullisme et les Français*, εκδ. CRDP d'Aquitaine, 2006, σ. 82· Σ. Ντε Γκώλ, Αλγέρι 1 Μαΐου 1944, C. de Gaulle, *Lettres, Notes et Carnets Tome 5 juin 1943-mai 1945*, ibid, σ. 206-207

όπως διαφαίνεται από τα γραπτά του και τους πολιτικούς του λόγους: “...il ne peut y avoir demain pour nous de prospérité, ni même d’ indépendance, si l’ économie française n’ est pas fortement dirigée...”⁹⁵⁴. “nous voulons donc la mise en valeur en commun de tout ce que nous possédons sur cette terre et pour y réussir il n’ y a pas d’ autre moyen que ce qu’ on appelle l’ économie dirigée. Nous voulons que ce soit l’ Etat qui conduise au profit de tous l’ effort économique de la nation tout entière... Pour cette économie dirigée ... l’ Etat prenne la direction des grandes sources de la richesse commune...”⁹⁵⁵. “Si nous n’ imaginons pas l’ économie française de demain sans un secteur libre aussi étendu que possible, nous déclarons que l’ Etat doit tenir les leviers de commande...”⁹⁵⁶. “Les Etats sont donc de plus en plus portés à encadrer et à guider leur économie nationale”⁹⁵⁷.

Ο Σ. Ντε Γκώλ πίστευε στην ύπαρξη και υιοθέτηση ενός “Πλάνου” (“Plan”), καθώς στους περισσότερους πολιτικούς του λόγους αναφέρεται στην “ardente obligation du Plan”⁹⁵⁸. Στο «Πλάνο» αυτό θα απαριθμούνται και θα ιεραρχούνται οι στόχοι της Κυβέρνησης, αλλά και ο τρόπος, οι συνθήκες και τα μέσα για την επίτευξή τους: “Pour moi, il s’ agit du Plan, parce qu’ il embrasse l’ ensemble, fixe les objectifs, établit une hiérarchie des urgences et des importances...”⁹⁵⁹. “...c’ est le Plan, par lequel nous déterminons les objectifs à atteindre, les étapes, les conditions...”⁹⁶⁰. “...le Plan... de déterminer les objectifs à atteindre, le rythme à suivre, les conditions à observer par l’ économie du pays, et de fixer à l’ Etat lui-même l’ effort financier à fournir...”⁹⁶¹. “Ce Plan est notre Plan, l’ essentiel de notre

⁹⁵⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Αλγέρι, 1 Μαΐου 1944, *ibid*, σ. 206-207

⁹⁵⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Λιλ, 1 Μαΐου 1944, *ibid*, σ. 323-324

⁹⁵⁶ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Νομοθετική Συνέλευση, 2 Μαρτίου 1945, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 526-527

⁹⁵⁷ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 4 Φεβρουαρίου 1965, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 326

⁹⁵⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό Διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 8 Μαΐου 1961, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome III*, *ibid*, σ. 314

⁹⁵⁹ C. de Gaulle, *Mémoires d’ Espoir Tome I*, *ibid*, σ. 143

⁹⁶⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 4 Φεβρουαρίου 1965, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 327

⁹⁶¹ C. de Gaulle, *Mémoires d’ Espoir Tome I*, *ibid*, σ. 159

politique économique et sociale c' est de l' appliquer nettement et fermement"⁹⁶².

*"Il nous faut donc un Plan, et qui soit effectivement observé..."*⁹⁶³.

Παράλληλα, καταδικάζει την απολύτη πίστη στο laissez-faire, laissez-passer⁹⁶⁴, χωρίς να αμφισβητεί τα θεμέλια του καπιταλιστικού συστήματος: *"Deux leviers sont concevables, chez nous aussi bien qu' ailleurs. Ou bien la contrainte totalitaire. Ou bien l' esprit d' entreprise. Nous avons choisi le second"*⁹⁶⁵. Ακόμα και την περίοδο ανάδυσης του σοσιαλισμού υποστήριζε ακριβώς τα ίδια: *"Pour résumer les principes que la France entend placer désormais à la base de son activité nationale, nous dirons que, tout en assurant à tous le maximum possible de liberté et tout en favorisant en toute matière l' esprit d' entreprise, elle veut faire en sorte que l' intérêt particulier soit toujours contraint de céder à l' intérêt générale"*⁹⁶⁶. Στις 2 Μαρτίου 1945 διευκρινίζει ότι η ελεύθερη αγορά είναι χρήσιμη, αλλά το κράτος θα έπρεπε να κρατήσει τα ηνία και να διασφαλίσει την αξία ορισμένων μεγάλων πηγών ενέργειας, όπως αυτής του άνθρακα, του ηλεκτρισμού και του πετρελαίου. Καθώς επίσης και ορισμένα βασικά μέσα μεταφοράς: σιδηρόδρομοι, λιμάνια, αεροδρόμια. Το κράτος επομένως θα κατηύθυνε τον εθνικό πλούτο στην υλοποίηση επενδύσεων που θα αποσκοπούσαν στο κοινό καλό⁹⁶⁷. Για τον πρώτο Πρόεδρο οι εθνικοποιήσεις δεν αποτελούν αυτοσκοπό. Για τον λόγο αυτό από το 1947 αμφισβητεί τις εθνικοποιήσεις στον τομέα της αεροπορίας, της Berliet και της Renault, χωρίς να προβλέπει την ιδιωτικοποίησή τους, αλλά την εισαγωγή τους στο σύστημα της "συμμετοχής" ("participation"), υπογραμμίζοντας ότι οι εθνικοποιήσεις του άνθρακα και του ηλεκτρισμού έπρεπε να λάβουν χώρα για λόγους

⁹⁶² Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 14 Ιανουαρίου 1963, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 65-66

⁹⁶³ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 19 Απριλίου 1963, *ibid*, σ. 93

⁹⁶⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 29 Ιουλίου 1963, *ibid*, σ. 115

⁹⁶⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 16 Μαΐου 1967, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 164

⁹⁶⁶ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Παλέ ντε Σαγιό, 12 Σεπτεμβρίου 1944, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 450

⁹⁶⁷ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Νομοθετική Συνέλευση, 2 Μαρτίου 1945, *ibid*, σ. 529

ψυχολογικούς, οικονομικούς και ηθικούς στο πλαίσιο της Απελευθέρωσης και απορρίπτει τον τρόπο διοίκησης των εθνικοποιημένων επιχειρήσεων⁹⁶⁸.

Παρόλο που δεν αποδέχεται το καπιταλιστικό σύστημα, ο Σ. Ντε Γκώλ είναι πραγματιστής και ο ρεαλισμός του τον κάνει να αποδεχθεί το γεγονός ότι η Γαλλία αποτελεί μέρος του φιλελεύθερου κόσμου και ότι η ελεύθερη αγορά αποτελεί τον βασικό ρυθμιστή. Κατά συνέπεια, χωρίς να απορρίπτει τον έλεγχο από το Κράτος, οδήγησε την εθνική οικονομία σε φιλελεύθερα μονοπάτια, γεγονός το οποίο αποδεικνύεται από το “Πλάνο Rueff-Pinay” τον Δεκέμβριο 1958⁹⁶⁹. Όσον αφορά το μεταπολεμικό «Πλάνο» οι στόχοι αλλάζουν και ο εκμοντερνισμός του οικονομικού μηχανισμού αποτελεί προτεραιότητα. Για τον λόγο αυτό δίνεται έμφαση στην ιδιωτική πρωτοβουλία και όχι στην κρατική παρέμβαση, παρόλο που οι επενδύσεις από το δημόσιο δεν μειώθηκαν το 1958-1959. Η φιλελεύθερη στροφή είναι επίσης εμφανής και από το γεγονός ότι η βοήθεια του κράτους προς τις επιχειρήσεις μειώθηκε με στόχο να γίνουν ανταγωνιστικές με τις αντίστοιχες ιδιωτικές⁹⁷⁰. Στην ουσία, ο γκωλισμός δεν ενδιαφερόταν για το αν η οικονομία θα αναπτυσσόταν με όρους φιλελεύθερους ή κρατικού παρεμβατισμού, αλλά έπρεπε να παρέχει στο κράτος τα μέσα για την

⁹⁶⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Μαιζόν ντε λα Ρεζιστάνς Αλλιέ, 12 Νοεμβρίου 1947, *ibid*, σ. 154-155

⁹⁶⁹ S. Bernstein, *Histoire du gaullisme*, *ibid*, σ. 317· A. Knapp, *Le gaullisme après de Gaulle*, εκδ. Seuil, Παρίσι, 1996, σ. 20. Το Μάιο 1958 ο Σ. Ντε Γκώλ επανήλθε στην εξουσία και η κατάσταση της γαλλικής οικονομίας ήταν ανησυχητική. Για τον λόγο αυτό αποφάσισε να υιοθετήσει φιλελεύθερα μέτρα για να εκπληρώσει το σχέδιο του για εθνική ανεξαρτησία. Ανέθεσε στον J. Rueff, υπεύθυνο της επιτροπής σοφών, την εκπόνηση ενός σχεδίου. Ο Υπουργός Οικονομικών A. Pinay παρέλαβε μια έκθεση με μεταρρυθμίσεις για την ανάκαμψη της οικονομίας. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές χαρακτηρίστηκαν από τον Σ. Ντε Γκώλ “σκληρές” και περιελάμβαναν: την υποτίμηση του φράγκου· την εγκαθίδυση ενός δυνατού φράγκου (*franc lourd*) του οποίου η αξία θα καθοριζόταν με βάση το χρυσό και όχι το δολλάριο· επιβολή νέων φόρων· κατάργηση τιμαριθμικής αναπροσαρμογής των τιμών και των μισθών, εκτός από το SMIC· μείωση των κοινωνικών δαπανών με κατάργηση της σύνταξης για τους παλαίμαχους αγωνιστές· άνοιγμα του εμπορίου με περιορισμό των ελέγχων· και μείωση του δασμολογίου για τις χώρες της Ε.Ε. . Το σχέδιο αυτό ονομάστηκε “Plan Pinay-Rueff” και είχε σαν στόχο να σταθεροποιήσει τον προϋπολογισμό, να εγκαθιδρύσει ένα σταθερό νόμισμα και να ανοίξει το εμπόριο της Γαλλίας.

⁹⁷⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Μαιζόν ντε λα Ρεζιστάνς Αλλιέ, 12 Νοεμβρίου 1947, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 155· Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 27 Νοεμβρίου 1967, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 229

υλοποίηση της πολιτικής της μεγαλοπρέπειας. Στόχος του ήταν να ενθαρρύνει τις μεγάλες εθνικές επιχειρήσεις, προκειμένου να ανταγωνιστούν τις αντίστοιχες διεθνείς, αλλά και σχέδια όπως για την ανάπτυξη της τεχνολογίας της πληροφορικής (plan calcul) και Κονκόρντ (concorde), τα οποία ήταν στρατηγικής σημασίας και θα προσέδιδαν στη Γαλλία κύρος⁹⁷¹.

1.2.3. Δημόσια Οικονομικά

Μέσα από τα γραπτά του Σ. Ντε Γκώλ παρατηρεί κανείς μια στενή σχέση ανάμεσα στον ρόλο του κράτους στην οικονομία και την οικονομική του πολιτική, η οποία ήταν ξεκάθαρη. Για πολλά χρόνια οι δηλώσεις του για την οικονομική κατάσταση της Γαλλίας χαρακτηρίζονταν από μία αισιοδοξία και μία μονοτονία. Τα θέματα που κυριαρχούσαν ήταν η μάχη κατά του πληθωρισμού και η ανάγκη για ανάπτυξη σε μια βάση σταθερότητας⁹⁷². Χαρακτηριστική είναι εξάλλου η δήλωση του στο τέλος του έτους 1964: *“Un bébé qui vient au monde ce soir pourra, à partir de sa majorité, vivre deux fois mieux que ses parents ne vivent aujourd’hui”*⁹⁷³.

Πρώτος στόχος του γκωλισμού, όπως υπαγορεύεται από τα “Plan de Stabilisation” ήταν η διαχείριση του πληθωρισμού, ο οποίος κληρονομήθηκε από την 4^η Γαλλική Δημοκρατία και επιδεινώθηκε από τον πόλεμο στην Αλγερία, και από το χρόνιο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου, που προκάλεσε έξι υποτιμήσεις από την Απελευθέρωση. Για να μπορέσει να αντιμετωπίσει το φαινόμενο του πληθωρισμού και να το περιορίσει υιοθέτησε διάφορα μέτρα εξυγίανσης, με βασικό στόχο έναν ισορροπημένο προϋπολογισμό ⁹⁷⁴ ,

⁹⁷¹ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 27 Νοεμβρίου 1967, *ibid*, σ. 229,232· Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 9 Σεπτεμβρίου 1965, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 375· Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 21 Φεβρουαρίου 1966, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 12

⁹⁷² Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 23 Ιουλίου 1964, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 223

⁹⁷³ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 31 Δεκεμβρίου 1967, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 252

⁹⁷⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Μαιζόν ντε λα Ρεζιστάνς Αλλιέ, 12 Νοεμβρίου 1947, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 145· Πολιτικός

περιορίζοντας τα έξοδα του κράτους μέσω της μείωσης των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων και του αριθμού τους, μέσω της μείωσης των επιδοτήσεων στον δημόσιο τομέα και στην δημόσια υγεία⁹⁷⁵, ενώ παράλληλα τα χρηματικά αποθέματα αυξήθηκαν εξαιτίας μιας καινούργιας αύξησης της φορολογίας στις επιχειρήσεις και στα υψηλά εισοδήματα αλλά και άλλων διάφορων φόρων και τελών⁹⁷⁶.

Δεύτερος στόχος του πρώτου Προέδρου ήταν ο προσδιορισμός της αξίας του χρήματος με την επιβολή ενός ισχυρού γαλλικού φράγκου, καθώς για τον ίδιο αποτελούσε κεντρική οικονομική και χρηματική προτεραιότητα. Οι υποστηρικτές της κεϋνσιανής οικονομίας αντιλαμβάνονται τα χρήματα σαν ένα όπλο στην υπηρεσία της οικονομικής ανάπτυξης. Η άποψη αυτή έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τις γκωλικές αντιλήψεις: *“La monnaie, critère de la santé économique et condition du credit, dont la solidarité garantit et attire l’ épargne, encourage l’ influence internationale, mais dont l’ affaiblissement déchaîne l’ inflation et le gaspillage, étouffe l’ essor, suscite le trouble, compromet l’ indépendence: je donnerai à la France un franc modèle, dont la parité ne changera pas aussi longtemps que je serai là...”*⁹⁷⁷. *“... Au contraire, l’ épargne, ressuscitée par la stabilité des prix et de la monnaie et par l’ équilibre du budget, redevient le grand reservoir où puiser la prospérité. C’ est, naturellement, pour les prochaines années, une tâche capital de l’ Etat que d’ encourager l’ accroissement de l’ épargne plutôt que celui de la consommation, de contribuer à rendre les ressources ainsi*

λόγος στη Μασσαλία, 17 Απριλίου 1948, *ibid*, σ. 178· Συνέντευξη τύπου στο Παλάτι του Orsay, 22 Ιουνίου 1951, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome III*, *ibid*, σ. 442

⁹⁷⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Λίλ, 29 Ιουνίου 1947, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 84· Συνέντευξη τύπου στο Μαιζόν ντε λα Ρεζιστάνς Αλλιέ, 12 Νοεμβρίου 1947, *ibid*, σ. 145· Πολιτικός λόγος στη Μασσαλία, 7 Απριλίου 1948, *ibid*, σ. 178· Συνέντευξη τύπου στο Παλάτι του Orsay, 22 Ιουνίου 1951, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 442· Διάγγελμα στο ραδιόφωνο στο Οτέλ Ματινιόν, 1 Αυγούστου 1958, *ibid*, σ. 26-27· Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 23 Ιουλίου 1964, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 224

⁹⁷⁶ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Μασσαλία, 7 Απριλίου 1948, *ibid*, σ. 178· Συνέντευξη τύπου στο Παλάτι του Orsay, 22 Ιουνίου 1951, *ibid*, σ. 442· Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 21 Φεβρουαρίου 1966, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 12

⁹⁷⁷ C. de Gaulle, *Mémoires d’ Espoir Tome I*, *ibid*, σ. 168-169

formées plus actives grace à l'intéressement..."⁹⁷⁸. Αντιλαμβάνεται κανείς ότι στην βάση ενός υγιούς και σταθερού νομίσματος, ο γκωλισμός θα καταφέρει να πετύχει τους στόχους του και να ενισχύσει τον εκσυγχρονισμό της γαλλικής οικονομίας.

Όλα αυτά τα οραματιζόταν από το 1948, πριν αναλάβει το Προεδρικό αξίωμα, σε μια περίοδο που το κράτος πρόνοιας κυριαρχούσε. Δέκα χρόνια αργότερα, το 1958, που επιστρέφει στην εξουσία, το «Πλάνο» περιείχε φιλελεύθερες λύσεις που συνοδεύονταν από αυστηρά μέτρα: υποτίμηση και δημιουργία ενός καινούργιου νομίσματος, το καινούργιο φράγκο· περιορισμός των δαπανών μέσω ενός ισοσκελισμένου προϋπολογισμού· κατάργηση της τιμαριθμικής πολιτικής· μείωση των επιδοτήσεων· περικοπή των μισθών· απελευθέρωση των ελεύθερων συναλλαγών⁹⁷⁹.

Από το τέλος του 1959, ο Σ. Ντε Γκώλ κρίνει με αισιόδοξο τρόπο την οικονομική και χρηματική κατάσταση της Γαλλίας: *"La fin de 1959 et les 3 années suivantes marquent pour notre pays une sorte de triomphe de l'expansion dans la stabilité"*⁹⁸⁰. Στις 14 Ιουνίου 1960 υποστήριζε ότι για να μετατραπεί η Γαλλία σε μία καινούργια χώρα που θα συμβάδιζε με την εποχή της, θα έπρεπε να δινόταν έμφαση στην ανάπτυξη και στην κυριαρχία. Αυτό θα αποτελούσε την μεγάλη εθνική φιλοδοξία⁹⁸¹. Στις 5 Σεπτεμβρίου 1961, κάνει λόγο για εκμοντερνισμό και εθνική ανανέωση. Στις 29 Δεκεμβρίου 1961, το «Πλάνο» θεωρείται ως η «μεγάλη εθνική φιλοδοξία» και στις 5 Φεβρουαρίου 1962 αναφέρεται ξανά στην ανάπτυξη της Γαλλίας και χαιρετίζει την τεράστια ανανέωση της⁹⁸².

Όσον αφορά τον οικονομικό απολογισμό των ετών 1958-1962 παρατηρούμε την υιοθέτηση αυστηρών οικονομικών μέτρων για την ανάπτυξη της Γαλλίας, χωρίς να γίνεται λόγος για μεταμόρφωση των δομών της κοινωνίας. Στις 12

⁹⁷⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 9 Σεπτεμβρίου 1965, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 376

⁹⁷⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 29 Δεκεμβρίου 1961, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome III*, *ibid*, σ. 374-375· Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 29 Ιουλίου 1963, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 114· Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 9 Σεπτεμβρίου 1968, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 327· J. Touchard, *Le gaullisme: 1940-1969*, *ibid*, σ. 270

⁹⁸⁰ C. de Gaulle, *Mémoires d'Espoir Tome I*, *ibid*, σ. 157-158

⁹⁸¹ J. Touchard, *Le gaullisme: 1940-1969*, *ibid*, σ. 271

⁹⁸² J. Touchard, *ibid*, σ. 272

Σεπτεμβρίου 1963 ανακοίνωσε ένα Πλάνο σταθερότητας, το οποίο περιελάμβανε αυστηρά φιλελεύθερα μέτρα: πάγωμα των τιμών παραγωγής, μείωση των πιστώσεων, αύξηση του ποσοστού των προεξοφλήσεων και μείωση του προϋπολογισμού⁹⁸³. Τα μέτρα αυτά αποτελούσαν μέρος της «μεγάλης εθνικής φιλοδοξίας» και της μεγαλοπρέπειας της Γαλλίας.

Η οικονομική πολιτική του Σ. Ντε Γκώλ συνδυάζει τον νεοφιλελευθερισμό με τον κρατικό παρεμβατισμό προκειμένου η χώρα να ανακτήσει την δύναμη και λάμψη της και να συναγωνιστεί τις υπόλοιπες οικονομικά αναπτυγμένες χώρες. Εξίσου σημαντικό ρόλο παίζει και η κοινωνική του πολιτική, η οποία μέσω της εξάλειψης των διαφωνιών και ανταγωνισμών των Γάλλων θα συμβάλει στην πολιτική της μεγαλοπρέπειας και της οικονομικής ανάπτυξης.

1.3. Κοινωνική πολιτική του γκωλισμού

Δίπλα από την πολιτική δημοκρατία (κυριαρχία του λαού ως πηγή νόμιμης εξουσίας και δημοκρατικής έκφρασης), ο Σ. Ντε Γκώλ τοποθετεί την κοινωνική δημοκρατία. Ο γκωλισμός όπως εκφράστηκε από τον δημιουργό του περιέχει μια κοινωνική διάσταση, καθώς ασχολήθηκε με το πρόβλημα της κοινωνικής ανισότητας, διασφαλίζοντας ότι το κεφάλαιο και οι εργάτες θα μοιράζονταν εξίσου τα ρίσκα, τα κέρδη και τις ευθύνες της οικονομικής τους δραστηριότητας, δίνοντας σε αυτήν την διαδικασία τον τίτλο “συνεταιρισμός” (“*association*”) ή “συμμετοχή” (“*participation*”). Για τον ίδιο, το πρόβλημα είχε άμεση σχέση με το ταξικό status και με τα ταξικά προνόμια, καθώς αντιδρούσε στην «μηχανική» μαζική κοινωνία που αναδύθηκε ανάμεσα στους δύο πολέμους⁹⁸⁴.

Αυτή η κοινωνική του ανησυχία αποτελεί προέκταση της πολιτικής του σκέψης και είναι άμεσα συνυφασμένη με το πάθος του για το μεγαλείο της Γαλλίας και την ιδέα του για τον ρόλο του Κράτους. Με άλλα λόγια, ο πρώτος Προέδρος της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας επέβαλε σε όλους τους τομείς της

⁹⁸³ J. Touchard, *ibid*, σ. 274

⁹⁸⁴ C. de Gaulle, *Mémoires d'Espoir Tome I*, *ibid*, σ. 173

πολιτικής και κοινωνικής ζωής την ιδέα της «συμμετοχής», καθιστώντας την τρίτη βασική ιδέα του γκωλισμού. Η δύναμη ενός έθνους έγκειται στην ενσωμάτωση στο κοινωνικό σύνολο όλων των πολιτών, καθώς η κοινωνική συνοχή είναι βασική προϋπόθεση ενότητας. Για τον Σ. Ντε Γκώλ, ο οποίος οριοθέτησε τους *μεγάλους εθνικούς προσανατολισμούς*, πρόκειται για μια ριζική αλλαγή της κοινωνικής κατάστασης των εργαζομένων⁹⁸⁵.

Για τον λόγο αυτό θα μελετηθεί το περιεχόμενο του συνεταιρισμού και της συμμετοχής, και πώς αυτή παρουσιάζεται ως ο *“τρίτος δρόμος”* ανάμεσα στον καπιταλισμό και τον σοσιαλισμό.

1.3.1. Τρεις φάσεις ανάδειξης της κοινωνικής θεματικής

Ο “συνεταιρισμός κεφαλαίου-εργασίας” κατέχει μια ξεχωριστή θέση στις δηλώσεις του στρατηγού Σ. Ντε Γκώλ την εποχή του RPF. Σύμφωνα με τον Jean Charlot⁹⁸⁶ η ανάδειξη του κοινωνικού θέματος στα γραπτά και στους πολιτικούς του λόγους έλαβε χώρα σε τρεις φάσεις, οι οποίες ανταποκρίνονται σε τρεις διαφορετικές ιστορικές περιόδους.

Η πρώτη φάση περιλαμβάνει τον γκωλισμό κατά την διάρκεια του πολέμου, στην οποία οι πολιτικοί λόγοι του Σ. Ντε Γκώλ επικεντρώνονται στις κοινές προσπάθειες όλων των τάξεων στην πάλη για εθνική επιβίωση. Μετά την ναζιστική δικτατορία του Χίτλερ έγινε πιο έντονη η ανάγκη απελευθέρωσης των ατόμων, η αναγνώριση της αξιοπρέπειας τους και η προώθηση της προστασίας τους. Ελευθερία, αξιοπρέπεια, κοινωνική ασφάλεια, δικαιοσύνη, δικαίωμα αυτοδιαχείρισης, αποτελούν το κοινωνικό λεξιλόγιο του γκωλισμού⁹⁸⁷.

⁹⁸⁵ R. Rémond, *Les Droites aujourd'hui*, εκδ. Seuil, Παρίσι, 2007, σ. 170-171· S Berstein, *Histoire du gaullisme*, *ibid*, σ. 319, 329

⁹⁸⁶ J. Charlot, “Le gaullisme”, σ. 662-663, στο J.-F. Sirinelli (επιμ.), *Les Droites françaises*, *ibid*

⁹⁸⁷ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Άλμπερτ Χώλ του Λονδίνου με αφορμή την εκδήλωση “Γάλλοι της Μεγάλης Βρετανίας”, 15 Νοεμβρίου 1941, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 132-138· Πολιτικός λόγος στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, 25 Νοεμβρίου 1941, *ibid*, σ. 138-146· Πολιτικός λόγος στο Άμπερτ Χώλ του Λονδίνου με αφορμή την δεύτερη επέτειο του κινήματος της Ελεύθερης Γαλλίας, 18 Ιουνίου 1942, *ibid*, σ. 197-204· Δημοσιευμένη δήλωση στις παράνομες εφημερίδες της Γαλλίας, 23 Ιουνίου 1942, *ibid*, σ. 205-207· J.

Η δεύτερη φάση καλύπτει την περίοδο που ο γκωλισμός βρίσκεται στην αντιπολίτευση, την δημιουργία του RPF, όπου το περιεχόμενο του συνεταιρισμού διευκρινίζεται και αποτελεί απάντηση στον ολοκληρωτισμό του κομμουνισμού και στο σύστημα εργασίας που γεννήθηκε από τον καπιταλισμό. Στις 31 Δεκεμβρίου 1944, ο Σ. Ντε Γκώλ εκθείασε την “συνεργασία” (“collaboration”) στην προσπάθεια, στην πρωτοβουλία και στην επιτυχία των παραγωγών. Η λέξη “collaboration” γρήγορα εξαφανίστηκε και η ιδέα του “συνεταιρισμού” (“association”) πήρε μορφή⁹⁸⁸. Ο όρος έκανε την εμφάνισή του στις 2 Μαρτίου 1945: *“associer par l’ esprit et par le coeur, aussi bien que par les mains, à ce qui est gestion, organisation, perfectionnement des entreprises, tous ceux qui y prodiguent leur peine”*⁹⁸⁹.

Στην τρίτη και τελευταία φάση ο Πρόεδρος Ντε Γκώλ κάνει λόγο για συνεταιρισμό των εργαζομένων μέσα στην επιχείρηση και από το 1960 και ύστερα η λέξη “participation” εναλλάσσεται με αυτή της “association”: *“participation accrue des travailleurs à la marche des entreprises”*⁹⁹⁰. *“il faut, enfin, que dans les entreprises la participation directe du personnel aux résultats, au capital et aux responsabilités devienne une des données de base de l’ économie française”*⁹⁹¹. Ο ίδιος παρήγαγε την πιο ριζοσπαστική ερμηνεία της “participation” ως απάντηση στις φοιτητικές διαδηλώσεις του Μάη του ’68, υποσχόμενος ότι στο μέλλον σε όλες τις δραστηριότητες, όλοι θα πρέπει να συμμετέχουν απευθείας στα αποτελέσματα της εργασίας τους και να συνεισφέρουν στην κοινωνία στην οποία ζούν. Με μία λέξη, η “participation” έπρεπε να γίνει ο κανόνας και πηγή έμπνευσης για τη νέα Γαλλία⁹⁹².

Charlot, “Le gaullisme”, σ. 663, στο J.-F. Sirinelli (επιμ.), *Les Droites françaises*, *ibid*

⁹⁸⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοφωνικός πολιτικός λόγος, 31 Δεκεμβρίου 1944, *ibid*, σ. 493

⁹⁸⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Νομοθετική Συνέλευση, 2 Μαρτίου 1945, *ibid*, σ. 528· J. Charlot, “Le gaullisme”, σ. 663, στο J.-F. Sirinelli (επιμ.), *Les Droites françaises*, *ibid*

⁹⁹⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Παλάτι του Orsay, 19 Μαρτίου 1949, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 267

⁹⁹¹ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 27 Νοεμβρίου 1976, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 230

⁹⁹² Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτική συνομιλία με τον M. Michel Droit, 7 Ιουνίου 1968, *ibid*, σ. 303· J. Charlot, “Le gaullisme”, σ. 664, στο J.-F. Sirinelli (επιμ.), *Les Droites françaises*, *ibid*· P. Fysh, “Gaullism and Liberalism”, σ. 82-83, στο C. Flood,

1.3.2. “Association” – “Participation”: Ο τρίτος δρόμος

Στον γκωλικό πολιτικό λόγο οι λέξεις “Association” και “Participation” είναι συνώνυμες. Για τον Σ. Ντε Γκώλ η “Association” έχει δύο βασικές ιδιότητες: να ενισχύσει την παραγωγικότητα και να μειώσει την επιρροή του κομμουνισμού, εξαφανίζοντας τους κοινωνικούς ανταγωνισμούς και την πάλη των τάξεων. Σε αυτά θα πρέπει να προστεθεί η επιθυμία του Πρώτου Προέδρου της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας να πραγματοποιήσει μια ριζική αλλαγή στην γαλλική κοινωνία με την ανακάλυψη ενός «τρίτου δρόμου» ανάμεσα στον καπιταλισμό και τον σοσιαλισμό. Εξάλλου και ο ίδιος το 1970 έγραψε ότι με την άνοδο του στην εξουσία το 1958 επιθυμούσε να εκπληρώσει την ανθρώπινη και κοινωνική μεταρρύθμιση της «συμμετοχής» (“participation”)⁹⁹³.

Αρχικά θα προσδιορίσουμε το περιεχόμενο της “Association”, στην συνέχεια αυτό της “Participation” και στο τέλος θα μελετήσουμε τον “τρίτο δρόμο” ανάμεσα στον καπιταλισμό και τον σοσιαλισμό που έχει σαν στόχο την εθνική ενότητα.

1.3.2.1. “Association capital – travail”

Ο Σ. Ντε Γκώλ από νωρίς εξέφρασε το σεβασμό του για τους εργάτες, υποστηρίζοντας ότι αυτοί μέσα από το αίσθημα της θυσίας τους, το κουράγιο τους και τον πατριωτισμό τους, πολέμησαν ενάντια στον εχθρό και βοήθησαν το έθνος να βρεί ξανά την μεγαλοπρέπεια του⁹⁹⁴. Για τον λόγο αυτό θα αποτελέσουν τον πυλώνα, πάνω στον οποίο θα δομηθεί η καινούργια Γαλλία, η

L. Bell (επιμ.), *Political Ideologies in Contemporary France*, εκδ. Pinter, Αγγλία, 1997

⁹⁹³ C. de Gaulle, *Mémoires d'Espoir Tome II, L'Effort 1962-1965*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1985, σ. 110

⁹⁹⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο ραδιόφωνο του Λονδίνου, 30 Απριλίου 1942, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, ibid, σ.183-184

οποία δεν θα είναι διαιρεμένη, αλλά ενωμένη με την κατάργηση της πάλης των τάξεων⁹⁹⁵.

Στην πεποίθηση αυτή του γκωλισμού βασίστηκε και η αρχή του “Συνεταιρισμού εργασίας-κεφαλαίου”, η οποία συνοψίζεται στην εξής έκφραση: *“Un regime économique et social ... où les libres groupements de travailleurs et de techniciens soient associés organiquement à la marche des entreprises, telle est la feconde réforme dont le pays renouvelé voudra consoler ses enfants”*⁹⁹⁶. Το 1947, λανσάρει την ιδέα του “Συνεταιρισμού κεφαλαίου-εργασίας”, ο οποίος αποσκοπούσε στην ισότητα των συνεταίρων μιας επιχείρησης και στην εξαφάνιση της εργοδοσίας ως ηγεμονικής τάξης. Η επιχείρηση, η παραγωγή, η διοίκηση, το κεφάλαιο θα ήταν κοινά, καθένας θα προσέφερε τις ικανότητες και τα μέσα του και όλοι θα προσανατολίζονταν στην καλή πορεία της επιχείρησης, με τον “Συνεταιρισμό κεφαλαίου -εργασίας” να αποτελεί ένα τρόπο διαχείρισης της πάλης των τάξεων αποφεύγοντας την επανάσταση⁹⁹⁷. Το σχέδιο αυτό κατηγορήθηκε ως ένα είδος επιστροφής σε κορπορατιστικούς φασισμούς.

Το 1948 διευκρινίζει τους μηχανισμούς, δηλαδή τον τρόπο με τον οποίο θα λάβει χώρα ο “Συνεταιρισμός κεφαλαίου-εργασίας”. Πρώτα απ’ όλα σε έναν ίδιο επιχειρηματικό κλάδο, όλοι όσοι συμμετέχουν, διευθυντές, στελέχη, εργάτες, θα είναι ίσοι, αφού συμφωνήσουν τις συνθήκες εργασίας τους και τις απολαβές τους. Αυτό θα είχε σαν αποτέλεσμα ότι όλοι θα αμοίβονταν με βάση μια ιεραρχία και με βάση την συμμετοχή τους στα αποτελέσματα της επιχείρησης. Θα δημιουργόταν ένα είδος ηθικής που θα βασιζόταν στην τιμή αυτών που διευθύνουν, όπως επίσης και στην αγάπη για εργασία από τους εργαζόμενους και στην επαγγελματική ικανότητα για όσους συμβάλουν στο γενικό καλό. Η

⁹⁹⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Πελούζ ντε Μπαγκατέλ, 1 Μαΐου 1950, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II* *ibid*, σ. 363-364· Πολιτικός λόγος στη Λίλ, 29 Ιουνίου 1947, *ibid*, σ. 85· Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 31 Δεκεμβρίου 1960, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome III*, *ibid*, σ. 267

⁹⁹⁶ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο ραδιόφωνο του Λονδίνου, 20 Απριλίου 1943, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 280

⁹⁹⁷ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Νομοθετική Συνέλευση, 2 Μαρτίου 1945, *ibid*, σ. 528-529· Πολιτικός λόγος στο Στρασβούργο, 7 Απριλίου 1947, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 52· Πολιτικός λόγος στη Λίλ, 29 Ιουνίου 1947, *ibid*, σ.84-85· Συνέντευξη τύπου στο Παλάτι του Orsay, 16 Μαρτίου 1950, *ibid*, σ. 351· Πολιτικός λόγος στη Πελούζ ντε Μπαγκατέλ, 1 Μαΐου 1950, *ibid*, σ. 361· Πολιτικός λόγος στο Παρίσι, 14 Δεκεμβρίου 1948, *ibid*, σ. 245-247

κατάσταση αυτή θα δημιουργούσε στο εσωτερικό των επαγγελματιών μια διαφορετική ψυχολογία από αυτήν της εκμετάλλευσης και της πάλης των τάξεων⁹⁹⁸.

Όσον αφορά την “Association” στις εθνικοποιημένες επιχειρήσεις υποστηρίζει ότι η ένταξή τους σε αυτό το καθεστώς θα βελτίωνε τις ίδιες τις επιχειρήσεις, θα αύξανε την παραγωγικότητα τους και θα γινόντουσαν πιο πειθαρχημένες, όπως οι αντίστοιχες ιδιωτικές. Δεν έβρισκε κανένα λόγο να μην συμμετέχει το προσωπικό στα αποτελέσματα, εφόσον έχει εξειδίκευση και επομένως να μοιράζεται με το κράτος, τα στελέχη και την διοίκηση τα ωφέλη και τα ρίσκα. Το σύστημα του συνεταιρισμού θα άλλαζε ριζικά τις εθνικοποιημένες επιχειρήσεις και τον τρόπο λειτουργίας τους προς όφελος του κοινού καλού⁹⁹⁹.

Τέλος, θεωρεί ότι ο “Συνεταιρισμός κεφαλαίου-εργασίας” θα επέβαλε μια βαθιά αλλαγή στον συνδικαλισμό, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι θα μείωνε την αξία των υπηρεσιών που προσέφερε στους εργαζόμενους, γιατί χωρίς αυτόν θα είχαν εξαφανιστεί. Πράγματι, θα αποτελέσει μια ευκαιρία ανανέωσης τους με ελεύθερο τρόπο, καθώς θα είχαν έναν σημαντικό, συμβουλευτικό ρόλο και θα συνέβαλαν στην καλύτερη αναδιανομή του πλούτου εφόσον οι εργαζόμενοι θα εξαρτιώνονται από την συνολική απόδοση των επιχειρήσεων. Θα παρέχουν επίσης την τεχνική μόρφωση, την εκπαίδευση και θα βοηθούν στην ανάδειξη των ικανοτήτων των εργαζομένων έχοντας σαν στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας. Θα αντικατόπτριζαν επίσης τις οικονομικές δραστηριότητες του κράτους στον διεθνή ανταγωνισμό¹⁰⁰⁰.

Για να υλοποιηθεί η “Association capital – travail” δύο διατάξεις ψηφίστηκαν στις 7 Ιανουαρίου 1959. Η πρώτη που ενθάρρυνε την συμμετοχή των εργαζομένων στις επιχειρήσεις γράφτηκε στο πλαίσιο επίτευξης ενός τρίτου δρόμου ανάμεσα στον καπιταλισμό, ο οποίος προκαλούσε αρνητικές

⁹⁹⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Σαίν-Ετιέν, 4 Ιανουαρίου 1948, *ibid*, σ. 167-168· Πολιτικός λόγος στο Παρίσι, 14 Δεκεμβρίου 1948, *ibid*, σ. 245-247

⁹⁹⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Μαιζόν ντε λα Ρεζιστάνς Αλλιέ, 1 Οκτωβρίου 1948, *ibid*, σ. 209

¹⁰⁰⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Μαιζόν ντε λα Ρεζιστάνς Αλλιέ, 12 Νοεμβρίου 1947, *ibid*, σ. 146· Πολιτικός λόγος στο Παρίσι, 14 Δεκεμβρίου 1948, *ibid*, σ. 247

αντιδράσεις, και τον κομμουνισμό, ο οποίος επιβάλλει μια τυραννία στο άτομο και τοποθετεί την ζωή σε ένα καθεστώς ολοκληρωτισμού¹⁰⁰¹.

1.3.2.2. Participation

Ο Σ. Ντε Γκώλ δεν κατάφερε να περάσει στη Βουλή το νομοσχέδιο του για τον “Συνεταιρισμό κεφαλαίου-εργασίας”, αλλά όταν επέστρεψε στην εξουσία επανέφερε το σχέδιο του για την κοινωνική αλλαγή. Παρόλο που την περίοδο 1958 με 1962 δεν γινόταν λόγος για “association” ή “participation”, το 1963 χαρακτηρίστηκε ως “κοινωνική χρονιά”.

Στις 29 Ιουλίου 1963 ανήγγειλε την επανεμφάνιση της κοινωνικής πολιτικής με τον όρο “coopération”, καταγγέλοντας την τυραννία του ολοκληρωτισμού και τον απάνθρωπο φαταλισμό του laissez-faire laissez-passer: *“Tout nous porte à ériger la coopération en principe fondamentale de notre activité économique et sociale. Oui, organiser mieux la coopération du travail, du capital et de la technique à l’intérieur des entreprises, la coopération de l’administration avec les services publics dont elle a directement la charge, la coopération du pouvoir avec l’ensemble des représentations professionnelles, voilà ce qui est à faire”*¹⁰⁰².

Στις 7 Ιουνίου 1968, ο Πρόεδρος Ντε Γκώλ κάνει λόγο για τον μηχανικό πολιτισμό, ο οποίος αποτέλεσε ένα καταστροφικό γρανάζι, και στον οποίο το άτομο δεν έπαιρνε στα χέρια την τύχη του και διερωτάται πώς θα βρεθεί μια ανθρώπινη ισορροπία για τον πολιτισμό και την μοντέρνα κοινωνία. Απορρίπτοντας τον κομμουνισμό και τον καπιταλισμό που οδηγούσε σε ένα είδος αποξένωσης πρότεινε μια τρίτη λύση, αυτή της “participation”¹⁰⁰³. Μετά τον Μάη του ’68 εξέφρασε την επιθυμία του για μια πραγματική άμεση δημοκρατία, μέσω της υιοθέτησης μιας καινούργιας πολιτικής. Πριν από τον δεύτερο γύρο των Προεδρικών εκλογών τον Ιούνιο του 1968 το κάνει πιο ξεκάθαρο: *“Il s’agit que la participation devienne la règle et le resort d’une France renouvelée. C’est la participation-et non plus le développement, qui devient la*

¹⁰⁰¹ C. de Gaulle, *Mémoires d’Espoir Tome I*, ibid, σ. 162

¹⁰⁰² Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 29 Ιουλίου 1963, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, ibid, σ. 115-116

¹⁰⁰³ J. Touchard, *Le gaullisme: 1940-1969*, ibid, σ. 285

grande ambition nationale" ¹⁰⁰⁴ . Δεν πρόκειται για αυτοδιαχείριση ή συνδιαχείριση, αλλά ο καθένας θα πρέπει να διεκδικήσει τα συμφέροντά του, τις απόψεις του, χωρίς απαραιτήτως να έχει την δύναμη της συναπόφασης: *"Il s'agit que, dans chacune de nos activités, par exemple une entreprise ou une université, chacun de ceux qui en font partie soit directement associé à la façon dont elle marche, aux résultats qu' elle obtient, aux services qu' elle rend à l' ensemble national. Bref, il s'agit que la participation devienne la règle et le ressort d' une France renouvelée"*¹⁰⁰⁵.

Όσον αφορά τον τρόπο υλοποίησης της "participation" δύο διατάξεις υιοθετήθηκαν τον Αύγουστο του 1967, οι οποίες προέβλεπαν τις τρεις διαφορετικές μορφές της: *"Pour ceux qui y travaillent, il faut d'abord qu'elle comporte l' intérêt matériel direct aux résultats obtenus, ensuite le fait d' être mis au courant de la marche de l' entreprise dont le sort de chacun dépend, et enfin la possibilité de faire connaître et de faire valoir leur propositions pratiques"*¹⁰⁰⁶.

1.3.2.3. Ο «Τρίτος δρόμος» ανάμεσα στον καπιταλισμό και τον σοσιαλισμό

"...Depuis longtemps, je suis convaincu qu' il manque à la société mécanique moderne un ressort humain qui assure son équilibre. Le système social qui relègue le travailleur – fût-il convenablement rémunéré- au rang d' instrument ou d' engrenage est, suivant moi, en contradiction avec la nature de notre espèce, voire avec l' esprit d' une saine productivité. Sans contester ce que le capitalisme réalise, au profit non seulement de quelques-uns, mais aussi de la collectivité, le fait est qu'

¹⁰⁰⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 29 Ιουνίου 1968, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 314

¹⁰⁰⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 29 Ιουνίου 1968, *ibid*, σ. 314

¹⁰⁰⁶ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 9 Σεπτεμβρίου 1968, *ibid*, σ. 327

il porte en lui-même le motifs d' une insatisfaction massive perpétuelle"¹⁰⁰⁷. Ο πρώτος Πρόεδρος προβαίνει σε μια διπλή κριτική απορρίπτοντας τον ολοκληρωτισμό του κομμουνισμού και τον καπιταλισμό, και αναζητά έναν "τρίτο δρόμο", ο οποίος θα δώσει χώρο στον άνθρωπο, στην αξιοπρέπεια του και στην παραγωγική διαδικασία. Από την επιθυμία του αυτή πηγάζουν τα σχέδια του για τον "συνεταιρισμό κεφαλαίου-εργασίας" και της "συμμετοχής". Για τον ίδιο η δημοκρατία είναι συνυφασμένη με την "συμμετοχή"¹⁰⁰⁸.

Η οικονομική, κοινωνική και πολιτική οργάνωση του κομμουνιστικού συστήματος απορρίπτεται πλήρως, στο όνομα της ατομικής ελευθερίας. Το κομμουνιστικό σύστημα βασίζεται σε έναν υλικό και ηθικό εξαναγκασμό και στην συντριβή των ατόμων. Επιπλέον, θεσμοθετείται στη βάση μιας αμείλικτης δικτατορίας, η οποία οδηγεί στην εθνική καταστροφή εξαιτίας των μεγάλων σπαταλών και των αδιάκοπων κρατικοποιήσεων. Το σύστημα αυτό μπορεί να λειτουργήσει, σύμφωνα με τον Σ. Ντε Γκώλ, και λειτουργεί στην Ρωσία¹⁰⁰⁹. Τον καπιταλισμό, σε αντίθεση, τον απαρνιέται εν μέρει. Κατά την διάρκεια του πολέμου ασκούσε κριτική στους συνασπισμούς συμφερόντων, στα ιδιωτικά μονοπώλια και στα τραστ που θεσμοθετούν φεουδαρχίες, ικανές να διευθύνουν την οικονομική και κοινωνική πολιτική του κράτους και που ελέγχουν την ανθρώπινη κατάσταση ¹⁰¹⁰. Κατακρίνει επίσης μια συγκεκριμένη μορφή καπιταλισμού και ειδικότερα αυτή που υπάρχει στη Γαλλία¹⁰¹¹ και δηλώνει την

¹⁰⁰⁷ C. de Gaulle, *Mémoires d' Espoir Tome I*, *ibid*, σ. 173

¹⁰⁰⁸ P. Guiol, "L' impasse sociale du gaullisme. Le RPF et l'Action Ouvrière", *RFSP*, τχ 36, N. 2, 1986· R. Rémond, *Les Droites aujourd'hui*, *ibid*, σ. 171-172

¹⁰⁰⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Διάγγελμα στις Επαγγελματικές επιτροπές του RPF, 31 Αυγούστου 1948, C. de Gaulle, *Lettres Notes et Carnets Tome 6 mai 1945-juin 1951*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1984, σ. 301-303· Δήλωση στις 12 Σεπτεμβρίου 1951, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 464-465· Ραδιοτηλεοπτική συνάντηση με τον M. Michel Droit, 7 Ιουνίου 1968, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 302-303· Συνέντευξη τύπου στο Μαιζόν ντε λα Ρεζιστάνς Αλλιέ, 1 Οκτωβρίου 1948, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 209· Συνέντευξη τύπου στο Μαιζόν ντε λα Ρεζιστάνς Αλλιέ, 17 Νοεμβρίου 1948, *ibid*, σ. 232· Πολιτικός λόγος στο Παρίσι, 11 Φεβρουαρίου 1950, *ibid*, σ. 339· Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 4 Φεβρουαρίου 1965, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 327

¹⁰¹⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Μεταβατική Νομοθετική Συνέλευση στο Αλγέρι, 18 Μαρτίου 1944, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 385

¹⁰¹¹ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτική συνομιλία με τον M. Michel Droit, 7 Ιουνίου 1968, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 302-303

1 Οκτωβρίου 1948: *“Le vieux capitalisme nous ne le maintiendrons pas tel quel est et cela vaut mieux”*¹⁰¹². Την 1^η Μαΐου 1949 κάνει λόγο για *“capitalistes du temps de papa”*¹⁰¹³. στις 25 Σεπτεμβρίου 1949 επιθυμεί να *“abolir le salariat”*¹⁰¹⁴. την 1^η Μαΐου 1952 επενθυμίζει ότι *“un dirigisme qui ne dirige rien et un libéralisme qui ne libère personne”*¹⁰¹⁵. και στις 6 Ιουλίου 1952 υιοθετεί μια έκφραση του René Capitant και κάνει λόγο *“associer le peuple à son destin”*¹⁰¹⁶.

Την περίοδο του RPF (1947-1958) αναλύει πιο διεξοδικά την φαυλότητα του καπιταλιστικού συστήματος, απορρίπτοντας τον για λόγους ανθρώπινους, κοινωνικής δικαιοσύνης, αλλά και για οικονομικούς λόγους: *“Assez de ce système absurde où, pour un salaire calculé au minimum, on fournit un effort minimum, ce qui produit collectivement le résultat minimum. Assez de cette opposition entre les divers groupes de producteurs qui empoisonne et paralyse l’activité française”*¹⁰¹⁷. Ο ίδιος με άλλα λόγια επιθυμεί *“abolir le salariat”*¹⁰¹⁸. Η πάλη των τάξεων, την οποία και δεν απέρριπτε, αλλά στην οποία ήθελε να βάλει ένα τέλος, ήταν το αποτέλεσμα της σύνδεσης του καπιταλισμού με την μηχανή: *“Le couple a pris la possession du monde. Des lors, beaucoup d’hommes, surtout les ouvriers, sont tombés sous la dépendance. Liés aux machines quant à leur travail, au patron quant à leur salaire, se sentent moralement réduits et socialement menacés”*¹⁰¹⁹. Το 1968, κάνει λόγο επίσης για αλλοτρίωση: *“Le capitalisme dit: grâce au profit qui suscite l’initiative, fabriquons de plus en plus de richesses qui, en se répartissant par le libre marché, élèvent en somme le niveau du corps social tout entier. La*

¹⁰¹² Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Μαιζόν ντε λα Ρεζιστάνς Αλλιέ, 1 Οκτωβρίου 1948, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 209

¹⁰¹³ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Πελούζ Ντε Μπαγκατέλ, 1 Μαΐου 1949, *ibid*, σ. 285

¹⁰¹⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Μπορντώ, 25 Σεπτεμβρίου 1949, *ibid*, σ. 307

¹⁰¹⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Πελούζ Ντε Μπαγκατέλ, 1 Μαΐου 1952, *ibid*, σ. 519

¹⁰¹⁶ Σ. Ντε Γκώλ, Διάγγελμα στο Σαίν-Μόρ, 6 Ιουλίου 1952, *ibid*, σ. 533

¹⁰¹⁷ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Σαίν-Ετιέν, 4 Ιανουαρίου 1948, *ibid*, σ. 167

¹⁰¹⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Μπορντώ, 25 Σεπτεμβρίου 1949, *ibid*, σ. 307

¹⁰¹⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Πελούζ Ντε Μπαγκατέλ, 1 Μαΐου 1950, *ibid*, σ. 361-362· C. de Gaulle, *Mémoires de Guerre Tome III*, *ibid*, σ. 93· Πολιτικός λόγος στη Λίλ, 29 Ιουνίου 1947, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 85· Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 31 Δεκεμβρίου 1960, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome III*, *ibid*, σ. 267

propriété, la direction, le bénéfice des entreprises dans le système capitaliste n'appartiennent qu' au capital. Alors ceux qui ne le possèdent pas se trouvent dans une sorte d' aliénation à l' intérieur même de l' activité à laquelle ils contribuent"¹⁰²⁰.

Η κριτική που ασκείται στον καπιταλισμό είναι ουσιώδης, χωρίς να παραγνωρίζονται οι αρετές και οι επιτυχίες του καπιταλιστικού συστήματος: *"le laissez faire! Laissez passer!, s' il n' a pas été sans secousses ni injustices, a souvent, grâce au bénéfice, à l' esprit d' entreprise, à la libre concurrence, donné au développement une puissante impulsion"*¹⁰²¹. Η "association capital-travail" επομένως δεν αποτελεί μια απλή έγνοια για τον γκωλισμό, αλλά μια συνεχής φιλοδοξία που εντάσσεται στην γενικότερη φιλοσοφία του συνεταιρισμού που εφαρμόζεται σε όλους τους τομείς της πολιτικής και κοινωνικής ζωής¹⁰²².

Ο «Συνεταιρισμός κεφαλαίου-εργασίας» θα υλοποιηθεί μέσα σε μια κοινωνία, η οποία σύμφωνα με τον Σ. Ντε Γκώλ, θα έχει πολύ συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και θα βρίσκεται και αυτή στην υπηρεσία της «μεγαλοπρέπειας» και της οικονομικής ανάπτυξης.

1.4. Η Γκωλική Κοινωνία : ένα είδος μυστικής ενότητας

*"Toute notre histoire, c'est l' alternance des immenses douleurs d'un peuple dispersé et des fécondes grandeurs d'une nation libre groupée sous l' égide d'un Etat fort"*¹⁰²³

Το παράπανω απόσπασμα παρουσιάζει τις κατευθυντήριες γραμμές της γκωλικής σκέψης. Από την τριάδα στην οποία αναφέρεται ο Σ. Ντε Γκώλ μόνο η κοινωνία απουσιάζει. Η Γαλλία αποτελεί την μεγάλη έριδα. Παρόλα αυτά, στη

¹⁰²⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 10 Αυγούστου 1967, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 203

¹⁰²¹ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 4 Φεβρουαρίου 1965, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 327

¹⁰²² J. Touchard, *Le gaullisme: 1940-1969*, *ibid*, σ. 128

¹⁰²³ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Μπαγιέ, 16 Ιουνίου 1946, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 11

Γαλλία αυτή ποιά είναι η θέση των Γάλλων; Από του πολιτικούς του λόγους και τα γραπτά του μπορεί κανείς να διακρίνει ορισμένες αναφορές στους Γάλλους στους οποίους αποδίδει δόξα και ορισμένες εκφράσεις που είναι άσχετες με αυτούς. Κατά αυτό τον τρόπο ο ίδιος δήλωνε στον Claude Guy: *“Que sont-ils, d’ailleurs, ces Français? Des hommes, rien de plus que des hommes, rien de plus que des bourgeois. Mais chaque Français est, surtout et avant tout, en opposition totale avec tous les autres”*¹⁰²⁴.

Η Γαλλία για τον στρατηγό Ντε Γκώλ ήταν αρχικά μία Γαλλία χωρίς κατοίκους, μία Γαλλία στην οποία η ιστορία μπερδευόταν με το έδαφος και την φύση. Η κοινωνία δεν αποτελούσε το αντικείμενο της πολιτικής του δράσης. Αν ο ίδιος θεωρούσε ότι χωρίς την στήριξη του λαού δεν θα μπορούσε να αναλάβει δράση, η κοινωνία δεν ήταν παρά ένα όργανο, όπως ακριβώς το κράτος και το σύνολο των θεσμών και πολιτικών οργανώσεων. Τίποτα δεν ήταν ξένο στη γκωλική φιλοσοφία από την χρήση και την εκμετάλλευση της κοινωνίας. Με άλλα λόγια, ο ίδιος δεν απευθυνόταν στην κοινωνία, καθώς δεν θεωρούσε ότι υπάρχει ως σώμα¹⁰²⁵.

Πώς απευθυνόταν ο πρώτος Πρόεδρος της 5ης Γαλλικής Δημοκρατίας στους Γάλλους και ποιά εικόνα είχε σχηματίσει γι’ αυτούς; Πολλές φορές χρησιμοποιούσε την λέξη *“veaux”*¹⁰²⁶, χωρίς αυτό να συνοψίζει την άποψή του γι’ αυτούς. Χρησιμοποιούσε τον όρο «Γάλλοι» ως κατηγορία που βρισκόταν κάτω από τον λαό και το έθνος. Αυτή η αδιαφορία του για τους γάλλους οφείλεται στην άποψη του για μια ιεραρχημένη ιστορία, της οποίας οι ένδοξες σελίδες διέπονται από την έννοια της ομοψυχίας και της εθνικής ενότητας και οι λευκές σελίδες χαρακτηρίζονται από διχόνοιες. Με άλλα λόγια η ενότητα του λαού έναντι στους διχασμούς¹⁰²⁷.

Η ενότητα αυτή θα χωριστεί σε τρεις υποενότητες. Στη πρώτη υποενότητα θα αναλυθεί ο ρόλος και ο χαρακτήρας των ανθρώπων-Γάλλων μέσα στο γαλλικό έθνος. Στη δεύτερη υποενότητα θα αναδειχθούν τα βασικά

¹⁰²⁴ παράθεση από N. Tenzer, *La face cachée du gaullisme: de Gaulle ou l’introuvable tradition politique*, *ibid*, σ. 57

¹⁰²⁵ N. Tenzer, *ibid*, σ. 182, 186

¹⁰²⁶ J.-M. Cotteret, R. Moreaux, *Recherches sur le vocabulaire du Général de Gaulle: analyse statistique des allocutions radiodiffusées, 1958-1965*, *ibid*

¹⁰²⁷ N. Tenzer, *La face cachée du gaullisme: de Gaulle ou l’introuvable tradition politique*, *ibid*, σ. 58

χαρακτηριστικά της γκωλικής κοινωνίας, και στη τρίτη θα μελετηθεί ο ρόλος του κράτους στα πλαίσια της κοινωνίας.

1.4.1. Η θέση των Γάλλων στο γαλλικό έθνος

Η κοινωνία αποτελεί για τον Σ. Ντε Γκώλ κομμάτι του αγώνα του γιατί ο άνθρωπος βρίσκεται στο επίκεντρο. Μπορεί να διακρίνει κανείς αρχικά μια ιδέα για τον άνθρωπο, που παίρνει μια πνευματική διάσταση και στη συνέχεια μια αντίληψη για “ενσάρκωση” της ιδέας του ανθρώπου, δηλαδή αντίληψη της ένταξής του και της κοινωνικής του κατάστασης, που παίρνει μια πολιτική διάσταση. Οι κοινωνικές σχέσεις δεν αποτελούν ένα εργαλείο πολιτικό, αλλά το πλαίσιο της πολιτικής, καθώς η κοινωνία δεν παράγει αξίες, αλλά ο άνθρωπος, και γι’ αυτό τον λόγο ο άνθρωπος είναι, στην τελική ανάλυση, υπεύθυνος για τις πράξεις του¹⁰²⁸. Η σκέψη του δεν είναι στάσιμη και τα συμπεράσματα της είναι γνωστά, είτε η σκέψη αυτή επηρεάζεται αρχικά από πολεμικά κριτήρια, είτε στη συνέχεια από οικονομικά: *“ce sont les hommes, et non seulement les choses, qui ont à s’ adapter aux conditions de notre époque...or, celle-ci constraint les entreprises aux mutations, aux concentrations, à la productivité, et, du coup, exige du personnel une plus grande valeur générale et technique et une croissante mobilité”*¹⁰²⁹.

Η Γαλλία και το Κράτος κάνουν τους Γάλλους, πολύ περισσότερο απ’ ότι οι Γάλλοι την Γαλλία. Αυτή η αμφισβήτηση για τους Γάλλους είναι μόνιμη στον γκωλισμό, καθώς θεωρεί ότι οι Γάλλοι δεν αναγνωρίζουν τη Γαλλία, την ξεχνούν και τελικά την προδίδουν. Επομένως κάνει λόγο για *“sentiment que la France inspire à beaucoup de Français et qui explique, à lui seul, les malheurs d’hier, les abandons d’ aujourd’hui; bref l’ impuissance contemporaine....Nous sommes faits pour être un grand peuple, même quand nous nous reunions nous-mêmes. La*

¹⁰²⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Μασσαλία, 17 Απριλίου 1948, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, ibid, σ. 180· P. Guiol, “Destinée d’une pensée”, σ. 397 στο *De Gaulle en son siècle, tome 3: Moderniser la France*, Actes des journées internationales tenues à l’Unesco, Παρίσι 19-24 Νοεμβρίου 1990, Institut de Charles de Gaulle, εκδ. Plon, Παρίσι

¹⁰²⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Διάγγελμα με αφορμή τα εγκαίνια της Διεθνούς Έκθεσης στη Λίλ, 23 Απριλίου 1966, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, ibid, σ. 29

*déception de nombre de Français à l'égard d'une France faible et médiocre les porte à s'en détourner...c'est l'Etat qui a fait la France, on peut dire – bien qu'avec, les Français en leur donnant des ambitions et une fierté commune. L'absence d'Etat défait la France*¹⁰³⁰.

Το βασικό στοιχείο στην γκωλική φιλοσοφία, που εφαρμόζεται στους Γάλλους, είναι η ελαστικότητα της κοινωνίας, όπως επίσης και στην μνήμη. Την Γαλλία δεν μπορούμε να την αλλάξουμε, τους Γάλλους λιγότερο, γι' αυτό μπορούμε να τους παρασύρουμε με μύθους, καθώς η δράση στην κοινωνία βασίζεται στην δημιουργία εικόνων. Με άλλα λόγια, παρατηρούμε ότι είχε μια πεσιμιστική εικόνα για τους Γάλλους, καθώς θεωρούσε ότι το έθνος αντιμετώπιζε αυθόρμητα το σύνολο της κοινωνίας και λιγότερο τα διαφορετικά στοιχεία της το καθένα ξεχωριστά. Οι Γάλλοι, σύμφωνα με τον ίδιο, δεν θα φτάσουν ποτέ στο υψηλό σημείο της Γαλλίας. Χρησιμοποιώντας την λέξη “μετριότητα” (*“médiocrité”*) για να χαρακτηρίσει την κοινωνία, δήλωνε ότι η κοινωνία *“est imputable aux fautes des Français, non au génie de la patrie”*¹⁰³¹.

Επιπρόσθετα, άλλο ένα βασικό στοιχείο που εξάγει κανείς από την γκωλική φιλοσοφία είναι ότι δεν υπάρχει μεγάλος λαός χωρίς μια μεγάλη φιλοδοξία. Όταν ο Σ. Ντε Γκώλ αναφέρεται στους Γάλλους, αναφέρεται συχνά στην εγκατάλειψη, στην ηττοπάθεια και στην καρτερία τους. Όλα αυτά τα εθνικά ελαττώματα αντιτίθενται στην πραγματοποίηση μιας μεγάλης ιστορίας. Κινητήρια δύναμη για μία χώρα είναι η φιλοδοξία. Μεταξύ 1870 και 1914 φιλοδοξία αποτελούσε η επικράτηση έναντι των Γερμανών. Από το 1918 μέχρι το 1939 δεν υπήρχε φιλοδοξία, και από το 1944 γεννήθηκε μια καινούργια και αφορούσε την νίκη επί των δυνάμεων κατοχής, η οποία και υλοποιήθηκε¹⁰³². Το 1947 η φιλοδοξία του πήρε την μορφή της αναδόμησης της ελεύθερης Γαλλίας, καθώς είχε την επιθυμία να εξαφανίσει ό,τι είχε απομείνει από την παλιά κοινωνία που συνδεόταν με την ήττα τη Γαλλίας. Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα του πολιτικού του λόγου το 1943: *“S' il existe encore des bastilles,*

¹⁰³⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Γράμμα στον Maurice André-Gillois, 17 juillet 1956, C. de Gaulle, *Lettres Notes et Carnets Tome 7 juin 1951-mai 1958*, ibid, σ. 280

¹⁰³¹ C. de Gaulle, *Mémoires de Guerre Tome I*, ibid, σ. 9· N. Tenzer, *La face cachée du gaullisme: de Gaulle ou l'introuvable tradition politique*, ibid, σ. 17-18, 61-62

¹⁰³² Σ. Ντε Γκώλ, Συνομιλία με τον Georges Duhamel, τέλη Οκτωβρίου 1954, C. de Gaulle, *Letres Notes et Carnets Tome 7 juin 1951-mai 1958*, ibid, σ. 219

qu'elles s'apprêtent de bouger à ouvrir leurs portes! Car, quand la lutte s'engage entre le peuple et la Bastille, c'est toujours la Bastille qui finit par avoir tort"¹⁰³³.

Επομένως το πολιτικό του σχέδιο επικεντρώνεται σε ένα έθνος, το οποίο θα διασφάλιζε στα παιδιά του ένα καλό τρόπο ζωής και καλές, αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας με κοινωνική ασφάλιση. Επιπλέον, θα φροντίζει τα τρία βασικά στοιχεία για την ευημερία – ο φυσικός πλούτος, η εργασία, και η τεχνολογία - να μην εκμεταλλεύονται και να μη χρησιμοποιούνται προς όφελος ορισμένων, και όλοι οι οικονομικοί πόροι να βρίσκονται στην υπηρεσία του γενικού καλού και όχι για την ικανοποίηση των επιθυμιών των ατόμων¹⁰³⁴.

Όλα αυτά αποδεικνύουν την πεποίθησή του ότι η Γαλλία αποκτά μια διάσταση μυστικιστική, όχι αυτή της αγάπης των Γάλλων για τη Γαλλία, αλλά μια αγάπη για τη Γαλλία και για όσους την υπερασπίστηκαν. Επιθυμία του πρώτου Προέδρου ήταν να μοιραστεί αυτό το μυστικίστικο συναίσθημα. Χαρακτηριστικό είναι το εξής απόσπασμα: *"En Amérique, vous avez ressenti ce qui est le drame du monde: l'effondrement de l'Europe et, d'abord, l'eclipse d'une France épuisée. Car elle l'est, en dépit de tout ce que nous fîmes pour lui donner à elle-même et pour donner aux autres l'illusion du contraire. Nous, en retrait, la réalité apparaît, car nous avons, en partant, emporté la voile...Un nombre impressionnant de Français ont pu renoncer à la grandeur, mais la France, elle, s'en souvient et la désire. C'est pour cela qu'elle nous aura aimés. Quant à l'avenir, il n'y en a pas pour elle ailleurs que dans les grandes actions, c'est pourquoi nous en avons un"*¹⁰³⁵. Παρατηρούμε ότι μπροστά στη μεγαλοπρέπεια της Γαλλίας, οι Γάλλοι είναι προορισμένοι να εξαφανιστούν, για να μην εμποδίσουν την γκωλική εξύμνηση της Γαλλίας¹⁰³⁶.

¹⁰³³ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Αλγέρι, 14 Ιουλίου 1943, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 312

¹⁰³⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Αλγέρι, 14 Ιουλίου 1943, *ibid*, σ. 312

¹⁰³⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Γράμμα στην Elisabeth de Miribel, 7 Ιανουαρίου 1947, C. de Gaulle, *Lettres Notes et Carnets Tome 6 mai 1945- juin 1951*, *ibid*, σ. 216

¹⁰³⁶ N. Tenzer, *La face cachée du gaullisme: de Gaulle ou l'introuvable tradition politique*, *ibid*, σ. 64

1.4.2. Μια ενωμένη κοινωνία απαλλαγμένη από την πάλη των τάξεων

Η γκωλική αντίληψη για την κοινωνία, όπως έχει ήδη αναφερθεί, βασίζεται στο μυστικό της ενότητας. Ο Σ. Ντε Γκώλ δεν ήταν αδιάφορος απέναντι στις διαφορές ως πρόβλημα, καθώς τις θεωρεί πολιτική πραγματικότητα. Για τον ίδιο καμία κοινωνική διαφορά δεν είναι ουσιώδης, και πιο συγκεκριμένα οι κοινωνικές διαφωνίες δηλητηριάζουν την πολιτική και την οδηγούν στο τέλος της. Ως αντιστάθισμα αυτής της κατάστασης οραματίστηκε την ένωση των πολιτικών οικογενειών¹⁰³⁷.

Πράγματι, κύρια επιθυμία του γκωλισμού ήταν η ένωση όλων των πολιτών, πάνω από κόμματα, ομάδες συμφερόντων, θρησκείες και κοινωνικές τάξεις, με βασικό στόχο την κινητοποίησή τους γύρω από ένα μεγάλο σχέδιο, προκειμένου να γίνουν κοινωνοί της εθνικής ενότητας¹⁰³⁸. Ο όρος *“Rassemblement du peuple français”*, που επέλεξε ο στρατηγός Ντε Γκώλ το 1947, εμφανίζεται συχνά κατά την διάρκεια του πολέμου, και πιο συγκεκριμένα στις 27 Μαΐου 1942 όπου και δηλώνει ότι το μόνο που ενδιαφέρει την μαχόμενη Γαλλία είναι η συγκέντρωση των γάλλων πολεμιστών¹⁰³⁹. Το 1969 λέει στον André Malraux *“Je ne veux pas opposer, même pas triompher. Je veux rassembler”*¹⁰⁴⁰. Από τις δηλώσεις αυτές πηγάζει η αντίληψη του για τον λαό, δηλαδή ο λαός είναι πάνω απ’ όλα το ομόφωνο έθνος, το ενωμένο έθνος, όπως το 1914, το έθνος που πρέπει ο ίδιος να ενώσει. Βασική επιθυμία του γκωλισμού ήταν η ένωση όλων των συμπολιτών του με βάση ορισμένες στοιχειώδεις κοινές εθνικές αξίες¹⁰⁴¹.

Ο λαός είναι η Γαλλία, και αυτή η ενωτική αντίληψη απορρίπτει όλες τις τεχνικές διαιρέσεις. Κατά πρώτον τις ταξικές διαιρέσεις, καθώς η λέξη «τάξη» δεν ανήκει στο λεξιλόγιο του. Στη συνέχεια, πηγή διαιρέσεων και μίσους

¹⁰³⁷ N. Tenzer, *ibid*, σ. 68

¹⁰³⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Στρασβούργο, 7 Απριλίου 1947, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 55· Συνέντευξη τύπου στο Μαιζόν ντε λα Ρεζιστάνς Αλλιέ, 24 Απριλίου 1947, *ibid*, σ. 66· Συνέντευξη τύπου στο Παλάτι του Orsay, 29 Μαρτίου 1949, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 267

¹⁰³⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Λονδίνο, 27 Μαΐου 1942, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 280

¹⁰⁴⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα, 11 Δεκεμβρίου 1969, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 391

¹⁰⁴¹ J. Touchard, *Le gaullisme: 1940-1969*, *ibid*, σ. 302

αποτελούν όλοι οι ενδιαμέσοι θεσμοί ανάμεσα στο λαό και την εξουσία, δηλαδή οι εκλεγμένοι, οι ομάδες πίεσης, τα συνδικάτα, οι επαγγελματικές και συντεχνιακές οργανώσεις¹⁰⁴². Οι διαιρέσεις που προκαλούν τα πολιτικά κόμματα θεωρούνται πολύ σημαντικές από τον ίδιο, καθώς αυτά αποτελούσαν ένα αναγκαίο κακό, που πρέπει να ανεχθεί, γιατί το πολίτευμα της χώρας είναι δημοκρατικό, στο οποίο όμως τα κόμματα θα έπρεπε να περιοριστούν σε ένα δευτερεύοντα ρόλο¹⁰⁴³. Στο *“Rassemblement du peuple français”* αντιτίθενται επίσης και οι “οι ομάδες” (fractions), «οι πολιτικές ομάδες» (catégories), και οι «παλιές πολιτικές ομάδες»¹⁰⁴⁴: *“les partis sont des organisations constituées pour faire valoir des tendances particulières et soutenir les intérêts de telles catégories”*¹⁰⁴⁵.

Το ίδιο ισχύει και για τις έννοιες της αριστεράς και δεξιάς. Οι δύο αυτές λέξεις δεν ανήκουν στο γκωλικό λεξιλόγιο και παρόλο που η γαλλική δεξιά έχει μια πολύ παλιά παράδοση, αρνείται οποιαδήποτε αντιπαράθεση αριστεράς-δεξιάς. Την ίδια αντίληψη έχει και για τις λέξεις “κέντρο” και “κεντρώος”. Βασικός στόχος του Σ. Ντε Γκώλ είναι να ξεπεράσει την αντιπαράθεση αριστεράς-δεξιάς: *“Nous voulions de la gauche ce qu’elle eut souvent de généreux, la volonté de progrès social, de la droite ce qu’elle avait à maintes reprises montré de noble, la tradition nationale”*¹⁰⁴⁶. Στις 15 Δεκεμβρίου 1965, δήλωνε ότι: *“La France, c’est tout à la fois, c’est tous les Français. Ce n’est pas la gauche, la France! Ce n’est pas la droite, la France!”*¹⁰⁴⁷. Ο ίδιος υπενθύμιζε συνέχεια ότι είχε κατηγορηθεί από την αριστερά ότι ήταν ένας άντρας της δεξιάς και από την δεξιά ότι υλοποιούσε μια αριστερή εξωτερική πολιτική, και γι’αυτό διευκρίνιζε ότι: *“Je ne suis pas d’un côté, je ne suis pas de l’autre. Je suis pour la France”*¹⁰⁴⁸.

¹⁰⁴² J.-C. Petitfils, *Le gaullisme*, *ibid*, σ. 18

¹⁰⁴³ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Τουλούζη, 6 Μαΐου 1951, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 431

¹⁰⁴⁴ C. de Gaulle, *Mémoires de Guerre Tome III*, *ibid*, σ. 836

¹⁰⁴⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 9 Σεπτεμβρίου 1965, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 391

¹⁰⁴⁶ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Πελούζ Ντε Μπαγκατέλ, 1 Μαΐου 1952, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 522

¹⁰⁴⁷ Σ. Ντε Γκώλ, Τρίτη ραδιοτηλεοπτική συνομιλία με τον M. Michel Droit, 15 Δεκεμβρίου 1965, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 434

¹⁰⁴⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Τρίτη ραδιοτηλεοπτική συνομιλία με τον M. Michel Droit, 15 Δεκεμβρίου 1965, *ibid*, σ. 434

Στα πλαίσια της ενωτικής πολιτικής του γκωλισμού τοποθετείται και η κοινωνική συμφιλίωση. Το 1968, ο Πρόεδρος Ντε Γκώλ επιθυμούσε να αντιστρέψει τις προτεραιότητες της κυβέρνησής του και να καταστήσει την “συμμετοχή” ως μία καινούργια συλλογική φιλοδοξία των Γάλλων¹⁰⁴⁹. Όταν θα έχει πραγματοποιηθεί η εθνική ενότητα και συνοχή, θα ήταν πιο εύκολο να γίνει το βήμα προς την μεγαλοπρέπεια. Σύμφωνα με τα πιστεύω του, η «συμμετοχή» θα έπρεπε να αποτελέσει μια γενική φιλοσοφία για τις κοινωνικές σχέσεις, η οποία θα ρύθμιζε όχι μόνο τις διαμάχες στον τομέα της εργασίας, αλλά θα έλυνε και τα προβλήματα στα πανεπιστήμια και στην δημόσια διοίκηση¹⁰⁵⁰.

Όσον αφορά τον τομέα της εργασίας, η κατευθυντήρια γραμμή της γκωλικής σκέψης μπορεί να συνοψιστεί ως εξής: ο άνθρωπος θα έπρεπε να πάρει στα χέρια του την τύχη του και η κοινωνία που θα οικοδομείτο θα έπρεπε να βασίζεται στο «συνεταιρισμό» σε όλους τους τομείς της ζωής: *«s'il faut développer l'association capital-travail, c'est pour que chacun, là où il fournit un effort, ne soit pas un instrument passif mais participe activement à son propre destin»*¹⁰⁵¹. Με μία λέξη, επιθυμεί να δώσει ένα τέλος στην κατάσταση της αλλοτρίωσης, στην οποία βρίσκονται οι εργαζόμενοι στο εσωτερικό των επαγγελματικών τους δραστηριοτήτων¹⁰⁵². Ο άνθρωπος είναι επομένως ελεύθερος και υπεύθυνος. Ο Σ. Ντε Γκώλ επιθυμεί επίσης να συμφιλιώσει την ιεραρχία, η οποία είναι αρχή της τάξης και της διαίρεσης, εξαλείφοντας τις διαμάχες. Η “συμμετοχή” δεν αποτελεί τον κανόνα της ομοψυχίας, αλλά της συμφωνίας των συμφερόντων. Δεν αποσκοπεί στην εγκαθίδρυση μιας πραγματικής ενότητας της κοινωνίας, που ο ίδιος γνωρίζει ότι είναι αδύνατον, αλλά προσδοκά στην ανάδυση μιας κοινωνίας φροντίδας¹⁰⁵³. Είναι ο λόγος για

¹⁰⁴⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Διάγγελμα στο ραδιόφωνο στα Ηλύσια Πεδία, 31 Δεκεμβρίου 1968, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 359

¹⁰⁵⁰ G. Sebatier, Ph. Ragueneau, *Le dictionnaire du gaullisme. C. de Gaulle*, *ibid*, σ. 350

¹⁰⁵¹ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 11 Μαρτίου 1969, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 386

¹⁰⁵² Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτική συνομιλία με τον M. Michel Droit, 7 Ιουνίου 1968, *ibid*, σ. 294

¹⁰⁵³ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτική συνομιλία με τον M. Michel Droit, 10 Απριλίου 1969, *ibid*, σ. 391

τον οποίο είναι ριζικά αντίθετος με την πάλη των τάξεων¹⁰⁵⁴. Ο ίδιος δήλωνε: «...il nous faut continuer à baisser les barrières qui séparent les catégories sociales: chances égales données aux jeunes par l'enseignement commun; Promotion plus ouverte au long de l'échelle de la société; Participation accrue des travailleurs à la marche des entreprises; Accession plus large des organisations du travail et de la technique aux responsabilités régionales et nationales de l'économie française. Le but étant d'en finir avec les séquelles perimées de la lutte des classes»¹⁰⁵⁵.

Όσον αφορά την συνεργασία σε επίπεδο τοπικό και δημοτικό, ο Σ. Ντε Γκώλ υποστηρίζει την συνεργασία της διοίκησης με τις δημόσιες υπηρεσίες, των οποίων έχει την ευθύνη¹⁰⁵⁶. Η συνεργασία αυτή θα λάμβανε χώρα στα πλαίσια ενός συνόλου κανόνων, που βασιζόνταν στην αρχή της αλληλεγγύης, μιας αλληλεγγύης από την οποία έχουν συμφέροντα όλοι, αλλά και υποχρεώσεις, που οδηγούν σε δικαιώματα¹⁰⁵⁷. Επομένως, η ύπαρξη ενός δυνατού, δημοκρατικού κράτους με θεσμοθετημένα όργανα και συγκεκριμένες εξουσίες κρίθηκε αναγκαία.

1.4.3. Ο ρόλος του κράτους στην γκωλική κοινωνία

Από τον εθνικισμό του Σ. Ντε Γκώλ απορρέουν και οι υπόλοιπες ιδέες του, και ειδικότερα η αντίληψή του για το κράτος. Η κεντρική θέση του κράτους σε όλες τις υποθέσεις αποτελεί ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του γκωλισμού. Η θεματική του κράτους διαιτητή ενισχύεται από την έννοια του Rassemblement, που ανταποκρινόταν στις ανησυχίες μιας μεγάλης μερίδας της

¹⁰⁵⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στο Μαιζόν ντε λα Ρεζιστάνς Αλλιέ, 24 Απριλίου 1947, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 65-66

¹⁰⁵⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 31 Δεκεμβρίου 1960, *ibid*, σ. 267

¹⁰⁵⁶ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 29 Ιουλίου 1963, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 116

¹⁰⁵⁷ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 29 Ιουλίου 1963, *ibid*, σ. 115

γαλλικής κοινωνίας. Εξέφραζε την επιθυμία να περιοριστούν οι κοινωνικοί ανταγωνισμοί, γιατί έπρεπε να ενισχυθεί η συνοχή της εθνικής ενότητας¹⁰⁵⁸.

Η θεματική του κράτους, που ήταν απύσχα πριν από το 1940, και σχεδόν ανύπαρκτη την περίοδο 1940-1944, παίρνει σάρκα και οστά από τον Αύγουστο του 1944 και αποκτά ιδιαίτερη σημασία: *“La seule autorité valable, celle de l’Etat”*¹⁰⁵⁹. *“contre toutes les improvisations d’ autorité”*¹⁰⁶⁰. *“le rôle dirigeant que l’ évolution générale et les nécessités de la reconstruction imposent désormais à l’ Etat”*¹⁰⁶¹. *“cette rigueur obstinement centralisatrice contre le goût du centrifuge”*¹⁰⁶². *“il n’ y a pas de rayonnement dans la confusion ni de progrès dans le tohu-bohu”*¹⁰⁶³. Ο στρατηγός Ντε Γκώλ δεν δίνει έναν ορισμό του κράτους στους πολιτικούς του λόγους την περίοδο 1944-1946, αλλά στον τρίτο τόμο των “Απομνημονευμάτων Πολέμου” όταν αναφέρεται στις μεταρρυθμίσεις του 1944-1945 ξεκαθάρισε το περιεχόμενο του κράτους: *“L’ idée que je me fais de l’Etat. Je vois en lui, non point comme il l’ était hier et comme les partis voudraient qu’il le redevienne, une juxtaposition d’intérêts particuliers, d’où ne peuvent sortir jamais que de faibles compromis, mais bien une institution de décision, d’action, d’ambition, n’ exprimant et ne servant que l’intérêt national”*¹⁰⁶⁴.

Για τον γκωλισμό ένα κράτος εξοπλισμένο με εξουσία αποτελούσε προϋπόθεση για την εθνική ανεξαρτησία και όχι αυτοσκοπό. Η Γαλλία δεν μπορεί να βρεί την θέση της στον κόσμο, παρά μόνο μέσω της τάξης και της εξουσίας του κράτους¹⁰⁶⁵. Για τον λόγο αυτό ο Σ. Ντε Γκώλ ενδιαφέρεται να *“rassembler les âmes en un seul élan national, mais aussi de faire paraître tout de*

¹⁰⁵⁸F.-D. Dreyfus, *De Gaulle et le gaullisme. Essai d’interprétation*, εκδ. PUF, Παρίσι, 1982, σ. 123

¹⁰⁵⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοφωνικό Διάγγελμα, 29 Αυγούστου 1944, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 442

¹⁰⁶⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο ραδιόφωνο, 14 Οκτωβρίου 1944, *ibid*, σ. 454

¹⁰⁶¹ Σ. Ντε Γκώλ, Παρέμβαση του Στρατηγού Ντε Γκώλ στη Συνεδρίαση της Μεταβατικής Νομοθετικής Συνέλευσης, 2 Μαρτίου 1945, *ibid*, σ. 379

¹⁰⁶² Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Νομοθετική Συνέλευση, 15 Μαΐου 1945, *ibid*, σ. 550

¹⁰⁶³ Σ. Ντε Γκώλ, 8 Μαΐου 1945, *ibid*

¹⁰⁶⁴ C. de Gaulle, *Mémoires de Guerre Tome III*, *ibid*, σ. 694-695

¹⁰⁶⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 8 Μαΐου 1961, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 310

suite la figure et l' autorité de l'Etat"¹⁰⁶⁶. Αυτό το κράτος θα πρέπει να είναι δυνατό, δημοκρατικό, νόμιμο και να το σέβονται όλοι. Από τους χαρακτηρισμούς αυτούς πηγάζουν οι θεσμικές απόψεις του, που εκφράστηκαν για πρώτη φορά το 1946 στο Μπαγιέ (Bayeux). Μονάχα ένα δυνατό κράτος αποτελεί τον εγγυητή της δημοκρατίας και της ελευθερίας και θα πρέπει να είναι πιο δυνατό από κάθε δύσκολη κατάσταση. Επίσης, ο γκωλισμός θέλει να δημιουργήσει ένα κράτος που βασίζεται στην λαϊκή συναίνεση και στην εγκαθίδρυση μιας ισορροπίας ανάμεσα στις εξουσίες του. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με δύο τρόπους, μέσω των εκλογών και των συνεχών δημοψηφισμάτων, γεγονός που οδηγεί στην εγκαθίδρυση ενός κοινοβουλευτικού καθεστώτος. Απ' αυτό πηγάζει και ο πρωτεύον ρόλος του προεδρικού λειτουργήματος που έχει σαν στόχο την διασφάλιση της κυβερνητικής σταθερότητας¹⁰⁶⁷, αλλά και της συνέχισης του κράτους¹⁰⁶⁸.

Ένα δυνατό κράτος βρίσκεται στην υπηρεσία του έθνους: *"l'Etat légitime, parce qu'il reposait sur l' intérêt et le sentiment de la Nation..."*. *"l'Etat capable de retablir autour de lui l'unité nationale"*¹⁰⁶⁹. Παρατηρούμε ότι δεν υπάρχει στον γκωλισμό κανένα ίχνος λατρείας του κράτους για το κράτος, αλλά το κράτος αποτελεί ένα απαραίτητο εργαλείο στην υπηρεσία του έθνους και γι' αυτό είναι υποταγμένο στο έθνος¹⁰⁷⁰: *"C'est à l'Etat qu'il incombe de bâtir la puissance nationale"*¹⁰⁷¹. *"Il n' y a eu de France que grâce à l'Etat. La France ne peut se maintenir que par lui"*¹⁰⁷². Επιπρόσθετα, είναι καθήκον του κράτους να οδηγήσει την οικονομία και την κοινωνία στις απαραίτητες αλλαγές και να υλοποιήσει τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις: *"La tâche de l'Etat consiste donc non pas à faire entrer*

¹⁰⁶⁶ C. de Gaulle, *Mémoires de Guerre Tome II*, *ibid*, σ. 579

¹⁰⁶⁷ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Μπαγιέ, 16 Ιουνίου 1946, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 5-11

¹⁰⁶⁸ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 31 Ιανουαρίου 1964, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 168

¹⁰⁶⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Μπαγιέ, 16 Ιουνίου 1946, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 5-11

¹⁰⁷⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Στρασβούργο, 7 Απριλίου 1947, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 49,51. Πολιτικός λόγος στη Μπαγιόν, 7 Σεπτεμβρίου 1947, *ibid*, σ. 116. Κάλεσμα, 23 Φεβρουαρίου 1949, *ibid*, σ. 262

¹⁰⁷¹ C. de Gaulle, *Mémoires de Guerre Tome III*, *ibid*, σ. 640

¹⁰⁷² Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 29 Ιανουαρίου 1960, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome III*, *ibid*, σ. 165

*de force la nation dans un carcan, mais à conduire son évolution*¹⁰⁷³. Τέλος, παρατηρούμε ότι ρόλος του κράτους αποτελούσε επίσης η άμβλυνση των ανισοτήτων: *“Le pouvoir a l’obligation d’assurer, non pas la parité qui ne saurait exister dans la diversité et la complexité de la société moderne, mais la part de chacun dans le progrès général”*¹⁰⁷⁴, αλλά και η διατήρηση της τάξης¹⁰⁷⁵.

1.5. Συμπεράσματα

Ο Σ. Ντε Γκώλ έθεσε τα ιδεολογικά θεμέλια της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας, και κατ’επέκταση ο γκωλισμός έγινε συνώνυμος με μία πολιτική οικογένεια, η οποία, ακόμα και σήμερα, αποτελεί σημείο αναφοράς. Πήρε διάφορες μορφές και αποτέλεσε τον γκωλισμό των συντρόφων από τον πόλεμο, τον γκωλισμό των στελεχών του κόμματος, τον γκωλισμό αυτών που ανήκαν ιδεολογικά σε αυτόν, αλλά και τον γκωλισμό εκείνων που έτυχε να τον ψηφίσουν μία φορά στη ζωή τους.

Στο κεφάλαιο αυτό προσπαθήσαμε να αναδείξουμε τις βασικές κατευθυντήριες ιδέες του γκωλισμού παραθέτοντας αποσπάσματα από τους πολιτικούς λόγους, συνεντεύξεις τύπου και δηλώσεις του πρώτου Προέδρου της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας προκειμένου να αποδείξουμε ότι όντως ο γκωλισμός είναι μία ιδεολογία, της οποίας φορέας ήταν μια χαρισματική προσωπικότητα. Πιο συγκεκριμένα, ο γκωλισμός αποτελεί μία πρωτότυπη ιδεολογία που σημάδεψε την γαλλική κοινωνία και πολιτική ζωή σε βάθος, και μάλιστα εισήγαγε έναν συντηρητισμό διαφορετικού τύπου με αρκετά πρωτότυπα και προοδευτικά στοιχεία για τα γαλλικά δεδομένα. Επιπρόσθετα, η κατάταξη του γκωλισμού στα δεξιά του πολιτικού φάσματος υπήρξε αυτόματη αλλά και το αποτέλεσμα πολλών αναλύσεων και μελετών. Εντούτοις, καταλήξαμε στο

¹⁰⁷³ C. de Gaulle, *Mémoires d’Espoir Tome II*, *ibid*, σ. 163

¹⁰⁷⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα στα Ηλύσια Πεδία, 19 Απριλίου 1963, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 93

¹⁰⁷⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Παλέ ντε Σαγιό, 12 Σεπτεμβρίου 1949, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 448-449. Διάγγελμα στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία του Μαλί, 13 Δεκεμβρίου 1959, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome III*, *ibid*, σ. 153

συμπέρασμα ότι ο γκωλισμός, κατά την διάρκεια της ιστορίας του, είχε πολύ συγκεκριμένες θέσεις που αναπόφευκτα τον τοποθέτησαν στα δεξιά του άξονα αριστεράς – δεξιάς.

Πράγματι, ο ιδρυτής της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας, με την βοήθεια ενός καλά δομημένου λόγου και με την χρήση απλών και καθημερινών λέξεων, παρέμεινε πιστός σε ορισμένες δυνατές ιδέες, οι οποίες αποτέλεσαν τα βασικά χαρακτηριστικά της ιδεολογίας του. Στο επίκεντρο της ιδεολογίας του εντοπίζεται η αιώνια Γαλλία με την οποία έχει ένα μυστικό διάλογο και η οποία προκειμένου να εκπληρώσει την αποστολή της μεγαλοπρέπειας θα πρέπει να έχει στην υπηρεσία της ένα δυνατό κράτος, να διοικείται από έναν αδιαμφισβήτητο ηγέτη, ο οποίος θα είναι αρχηγός των ενόπλων δυνάμεων και του κράτους και του οποίου η εξουσία θα ασκείται σύμφωνα με τα στρατιωτικά κριτήρια. Από την στιγμή που υποστηρίζει ότι η κυριαρχία του κράτους βασίζεται στο έθνος, θεωρεί ότι αυτή θα πρέπει να πηγάζει απευθείας από τον αρχηγό του κράτους και όχι να βρίσκεται στα χέρια διαφόρων εκπροσώπων του. Με άλλα λόγια, η πολιτική κουλτούρα του Σ. Ντε Γκώλ απηχεί τον γαλλικό εθνικισμό όπως αναπτύχθηκε από την δεξιά και την άκρα δεξιά στο τέλος του XIX αιώνα και στον μεσοπόλεμο.

Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για έναν δημοκρατικό εθνικισμό που δίνει έμφαση στην εθνική κυριαρχία και τον πατριωτισμό, χωρίς να περικλείει καμία κατακτητική και επεκτατική μορφή. Η «συγκεκριμένη ιδέα» για την θέση της Γαλλίας στην διεθνή σκηνή περιλαμβάνει τρεις βασικές έννοιες: αυτή της μεγαλοπρέπειας, η οποία απορρέει από την οικονομική και ηθική της υπεροχή, αλλά και από την ικανότητα της να ενσαρκώνει τα ιδανικά της ελευθερίας, αξιοπρέπειας, διατήρησης της ειρήνης στον κόσμο και βοήθειας στις υποανάπτυκτες ηπείρους· της ανεξαρτησίας, η οποία αποκλείει οποιαδήποτε μορφή υποταγής ή ένταξης ενός κράτους σε άλλο ή επέμβασης, χωρίς να απορρίπτεται οποιαδήποτε μορφή οργανικής συνεργασίας ανάμεσα στα κυρίαρχα κράτη, όπως για παράδειγμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης· της δύναμης/εξουσίας, η οποία είναι συνυφασμένη με τον οικονομικό εκσυγχρονισμό, την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών (Κονκόρντ, σχέδιο για την ανάπτυξη τεχνολογιών της πληροφορικής (plan calcul) και με μια πιο σύγχρονη

εθνική άμυνα (αποχώρηση της Γαλλίας από το NATO, δική της πυρηνική δύναμη).

Η πολιτική σκέψη του Σ. Ντε Γκώλ στον τομέα τον οικονομικό και κοινωνικό μπορεί να χαρακτηριστεί ως συνθετική, αναμειγνύοντας φιλελεύθερες (μονεταρισμός: ύπαρξη ενός σταθερού γαλλικού νομίσματος, ισοσκελισμένος προϋπολογισμός: διαχείριση πληθωρισμού με μείωση εξόδων του κράτους, αύξηση της φορολογίας σε υψηλά εισοδήματα και επιχειρήσεις, ελεύθερη διακίνηση) και κρατικίστικες όψεις (Πλάνο, δυνατό κράτος με συγκεκριμένο ρόλο στην ανάπτυξη της οικονομίας μέσω των επενδύσεων, βιομηχανική πολιτική προκειμένου οι εθνικές επιχειρήσεις να καταστούν ανταγωνιστικές με τις αντίστοιχες διεθνείς, χωροταξία) μαζί με κοινωνικές ανησυχίες που πήραν την μορφή της «Συμμετοχής». Η «Συμμετοχή» ή ο «Συνεταιρισμός εργασίας – κεφαλαίου» στόχευε σε μία κοινωνική δημοκρατία και σε μία κοινωνική ισότητα, που θα κατέληγε σε έναν «Τρίτο δρόμο» ανάμεσα στον καπιταλισμό και τον σοσιαλισμό, με εξάλειψη των ανταγωνισμών και της πάλης των τάξεων. Γι' αυτό τον λόγο απορρίπτει τα πολιτικά κόμματα και άλλους είδους τεχνητές διαιρέσεις προς όφελος της εθνικής ενότητας. Αυτό θα λάμβανε χώρα στα πλαίσια ενός δημοκρατικού κράτους, το οποίο θα είχε την νόμιμη εξουσία και θα βασιζόταν στην λαϊκή συναίνεση και στην εγκαθίδρυση μιας ισορροπίας ανάμεσα στις εξουσίες (Μπαγιέ 1946). Οι απόψεις του αυτές απηχούν ορισμένες θέσεις των δεξιών κομμάτων.

Με άλλα λόγια, ο γκωλισμός περιέχει πολλές όψεις οι οποίες μας οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι αποτελεί μία μοναδική παράδοση της γαλλικής δεξιάς, έχοντας σαν κύρια χαρακτηριστικά της την λατρεία του ηγέτη ή του αρχηγού που ενέμπνευσε την 5^η Γαλλική Δημοκρατία, μία μόνιμη προσκόλληση στην εξουσία του κράτους και στην τάξη, και την λατρεία για το έθνος. Από αυτά πηγάζει η πρωτοτυπία του γκωλισμού. Οι ιδέες του και η ιδεολογία του τον τοποθέτησαν στα δεξιά του πολιτικού φάσματος, παραμένοντας όμως μια ιδιαίτερη και ξεχωριστή περίπτωση δεξιού συντηρητικού κόμματος.

Με το πέρασμα των χρόνων γινόταν συχνά λόγος για το τέλος της γκωλικής ιδεολογίας και την τυποποίηση της γαλλικής δεξιάς σε ένα παραδοσιακό συντηρητικό δεξιό κόμμα. Στη συνέχεια, μέσω της σύγκρισης με

την σαρκοζική ιδεολογία, θα αναδείξουμε την ιδεολογική εξέλιξη ανάμεσα στον γκωλισμό και τον σαρκοζισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Γκωλισμός *versus* Σαρκοζισμού:

Ήπια μετεξέλιξη ;

Ο γκωλισμός ανήκει στη δεξιά; Η ερώτηση είναι εύκολη, η απάντηση όμως δεν είναι αυτονόητη. Σίγουρα ο γκωλισμός δεν ανήκει στην αριστερά και ανήκει περισσότερο στη δεξιά. Ωστόσο, οι δηλωμένες προθέσεις του Σ. Ντε Γκώλ, όπως και οι πολιτικές του πράξεις, δεν μας επιτρέπουν την αυτονόητα κατάταξη του γκωλισμού στα δεξιά του πολιτικού φάσματος. Στην ουσία του το RPF δεν φιλοδόχησε να είναι ένα δεξιό κόμμα, αλλά κρίσιμες επιλογές του όπως και οι συγκυρίες και οι συσχετισμοί δυνάμεων ανάμεσα στις πολιτικές δυνάμεις το τοποθέτησαν στα δεξιά.

Ο γκωλισμός ήταν μια ιδεολογία που άνθισε στη γαλλική κοινωνία τα χρόνια 1950 και 1960. Το RPF δημιουργήθηκε με βάση την χαρισματική προσωπικότητα ενός αρχηγού ικανού να επιβληθεί ανάμεσα στους κομμουνιστές και στο καθεστώς των κομμάτων, επιβάλλοντας μία ιδεολογία που βασιζόταν στην εμπιστοσύνη στο κράτος, στην δημόσια εξουσία, στην αλληλεγγύη και σε έναν πατριωτισμό, ο οποίος τρεφόταν από τα ενθύμια της ελεύθερης Γαλλίας. Το όνομα του έγινε συνώνυμο μιας ολόκληρης πολιτικής οικογένειας.

Το βασικό μας ερώτημα είναι τί σχέση έχει ο γκωλικός συντηρητισμός με τον σαρκοζικό συντηρητισμό και τον Ν. Σαρκοζί, που προέρχεται από την γκωλική οικογένεια και ο οποίος ήταν ο πρώτος γάλλος Πρόεδρος που τοποθέτησε τον εαυτό του ανοικτά και επιθετικά στα δεξιά του πολιτικού φάσματος και διεκδίκησε την *“droite républicaine”*; Πιο συγκεκριμένα, από το τέλος της γκωλικής κυριαρχίας μέχρι την εκλογή του Ν. Σαρκοζί στο ανώτερο αξίωμα της χώρας, τί έχει μείνει από την γκωλική ιδεολογία; Ο κόσμος σήμερα δεν είναι ο ίδιος με αυτόν στον οποίο θριάμβευσε ο Σ. Ντε Γκώλ, επομένως ο γκωλισμός μπορεί να θεωρηθεί ακόμα σημείο αναφοράς της δεξιάς;

Το κεφάλαιο αυτό θα προσπαθήσει να απαντήσει σε όλα αυτά τα ερωτήματα και να αναδείξει την ιδεολογική εξέλιξη ανάμεσα σε έναν Σ. Ντε Γκώλ, του οποίου η πολιτική σκέψη διαμορφώθηκε κατά την διάρκεια της 3ης

Γαλλικής Δημοκρατίας και σε έναν Ν. Σαρκοζί, ο οποίος υπήρξε το αγαπημένο παιδί του Ζ. Σιράκ. Παράλληλα, θα δείξουμε αν η ουσία του πολιτικού λόγου έχει αλλάξει πραγματικά τα τελευταία 50 χρόνια, κατά την διάρκεια των οποίων η Γαλλία από μεγάλη αποικιοκρατική δύναμη μεταμορφώθηκε σε ένα πιστό μαθητή της διευρυμένης Ευρώπης. Στη πρώτη ενότητα θα μελετηθεί ο τρόπος με τον οποίο ο σαρκοζισμός χρησιμοποιεί και εκμεταλλεύεται τα γκωλικά σύμβολα, προβαίνοντας σε άμεσες αναφορές στον Σ. Ντε Γκώλ. Στη δεύτερη ενότητα θα αναδειχθούν οι ομοιότητες και οι διαφορές στην ιδεολογία τους, μέσα από μια συγκριτική μελέτη των βασικών στοιχείων που συνθέτουν τον γκωλισμό και τον σαρκοζισμό.

2.1. Χρήση των γκωλικών συμβόλων και αναφορά στον γκωλισμό

“Au fond, le gaullisme est une histoire qui a commencé avec le général de Gaulle et qui s’est achevée avec lui”¹⁰⁷⁶

Με αυτά τα λόγια ο Ν. Σαρκοζί επιβεβαιώνει όλους εκείνους που ανέλυσαν τη νίκη του ως εκείνης μίας δεξιάς που δεν έχει καμία σχέση με τον γκωλισμό και που κόβει οριστικά το νήμα της συνέχειας¹⁰⁷⁷. Πρόκειται δηλαδή για το τέλος του γκωλισμού¹⁰⁷⁸, και την τυποποίηση της γαλλικής δεξιάς σε ένα κλασικό συντηρητικό κόμμα, επηρεασμένη από τον καινούργιο συντηρητισμό που λαμβάνει χώρα στην Ευρώπη¹⁰⁷⁹. Παρόλα αυτά, κατά την διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας του 2007 και της προεδρίας του, ο Ν. Σαρκοζί, με πιο συστηματικό τρόπο, αναφέρεται συνεχώς στον γκωλισμό, διεκδικεί την πολιτική του περιουσία, χρησιμοποιεί τα σύμβολά του και αναπτύσσει τις ιδέες του.

¹⁰⁷⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κολομπέ-λε-Ντε-Εγκλίζ (11/10/2008)

¹⁰⁷⁷ D. Reynié, Reuters, 7 Μαΐου 2007

¹⁰⁷⁸ M. Winock, “La dernière mêlée présidentielle”, *Le Débat*, τχ 146, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2007, σ. 36

¹⁰⁷⁹ J.-A. Nielsberg, S. Sahuc, “Synthèse idéologique et adaptation neoconservatrice”, *Nouvelle Fondation*, 1, 2006, σ. 12-13

Μέχρι το τέλος της προεκλογικής περιόδου του 2007, κάνει συχνές αναφορές στον γκωλισμό και στον Σ. Ντε Γκώλ. Πράγματι, συμμετείχε στην εκδήλωση μνήμης για την 66η επέτειο της Appel 18 juin, δημοσιεύοντας ένα άρθρο στην εφημερίδα «Le Journal du Dimanche»¹⁰⁸⁰, στην οποία εγγράφει την πολιτική του διαδρομή αλλά και την προεκλογική του στρατηγική στο πλαίσιο των θεματικών του γκωλισμού, δηλώνοντας ότι η ημερομηνία αυτή είναι συμβολική για *“l’art par la rupture, de concilier la tradition et la révolution”*¹⁰⁸¹. Μέσα από το κείμενο αυτό δηλώνει ότι παίρνει από τον γκωλισμό τις πεποιθήσεις του για να αλλάξει τη Γαλλία με μικρά βήματα και να ενώσει του Γάλλους¹⁰⁸². Ολοκληρώνει το άρθρο λέγοντας ότι θα υιοθετήσει από τον Σ. Ντε Γκώλ την αλήθεια που τον χαρακτήριζε, αλλά και το πνεύμα εφευρετικότητας και όχι της επανάληψης προκειμένου να ενώσει όλους τους Γάλλους¹⁰⁸³. Η γκωλική κυριαρχία απορρίπτεται και γκρεμίζεται, καθώς ανάμεσα σε αυτήν και τον σαρκοζισμό υπάρχει η “ρήξη”, κάτι το οποίο υπενθυμίζει σε κάθε συνάντησή του με αποκορύφωμα το Συνέδριο του UMP στις 14 Ιανουαρίου 2007: *“Le gaullisme n’est pas une doctrine figée; ... C. de Gaulle était l’homme de la rupture; ... Le gaullisme est une exigence morale, l’exercice du pouvoir comme du nom de soi... le refus du renoncement, la rupture avec les idées reçues et l’ordre établi quand ils entraînent la France vers le déclin”*¹⁰⁸⁴.

Επιπρόσθετα, ο Ν. Σαρκοζί οργανώνει τις μετακινήσεις του σε περιοχές που έχουν συμβολική αξία για τον γκωλισμό. Την 1η Μαρτίου 2007 επισκέφτηκε την Ariques-de-Lussac και συναντήθηκε με έναν παλιό υπουργό και βουλευτή του Σ. Ντε Γκώλ, τονίζοντας τα συμβολικά διακυβεύματα αυτής της συνάντησης, και παρουσιάζοντας με έναν γκωλικό τόνο την αντίληψή του για τον προεδρικό λειτουργημα: *“Un président de la République, ce n’est pas l’homme d’un clan, d’un parti, c’est l’homme de la nation toute entière”*¹⁰⁸⁵. Την έκφραση αυτή την χρησιμοποίησε και σε μια επίσκεψή του στην Colombey-les-Deux-Églises, μπροστά τον τάφο του Σ. Ντε Γκώλ και στον Σταυρό της Λοραίνης, για να

¹⁰⁸⁰ “Le Journal du Dimanche” στο J.-A. Nielsberg, S. Sahuc “Synthèse idéologique et adaptation neoconservatrice”, *ibid*, σ. 12-13

¹⁰⁸¹ “Le Journal du Dimanche”, *ibid*, σ. 12-13

¹⁰⁸² “Le Journal du Dimanche”, *ibid*, σ. 12-13

¹⁰⁸³ “Le Journal du Dimanche”, *ibid*, σ. 12-13

¹⁰⁸⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)

¹⁰⁸⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην Αρτίγκ-ντε-Λασάκ (1/3/2007)

δηλώσει την βαθύτερη σχέση του με τον μεγάλο άντρα του έθνους, αλλά και την μοναχικότητα του σύμφωνα με την οποία *“celui qui, à un moment donné reçoit la confiance de ses compatriotes”*¹⁰⁸⁶. Η μετακίνησή του αυτή του επέτρεψε να εγκαθιδρύσει ένα δεσμό ανάμεσα στα θέματα της εκστρατείας του και στον γκωλισμό, καθώς ξεκαθαρίζει για μια ακόμα φορά ότι η ρήξη δεν είναι τίποτε άλλο από μια επιστροφή στις αξίες του γκωλισμού¹⁰⁸⁷.

Μετά την εκλογή του στην Προεδρία της χώρας, συνέδεσε την τελετή ανάληψης της εξουσίας με τον γκωλισμό καταθέτοντας ένα στεφάνι στο άγαλμα του Σ. Ντε Γκώλ στα Ηλύσια Πεδία και διοργανώντας μια τελετή στο Μνημείο της Cascade du Bois de Boulogne, εορτάζοντας την επέτειο 35 νέων αντιστασιακών, προτρέποντας να διαβάζεται το γράμμα του κομμουνιστή Guy Moquet σε όλα τα σχολεία της χώρας¹⁰⁸⁸. Επιπρόσθετα, γιόρτασε στο Hôtel National des Invalides, στις 22 Φεβρουαρίου 2008, L' Historial Charles de Gaulle, εκφωνώντας έναν πολιτικό λόγο αφιερωμένο στις διαφορετικές περιόδους του γκωλισμού από την εποχή της ελεύθερης Γαλλίας μέχρι την 5^η Γαλλική Δημοκρατία. Ο γκωλισμός παρουσιάστηκε ως μία «θέληση» (*“volonté”*) και “μία απόρριψη του συντηρητισμού” (*“refus du conservatisme”*), και ο Σ. Ντε Γκώλ περιγραφόταν ως ο πρώτος που αντιλήφθηκε την ανάγκη για άνοιγμα, που έπρεπε να αντιμετωπίσει τους συντηρητισμούς, τους κορπορατισμούς και τις πελατειακές σχέσεις ενάντια σε όσους διατείνονταν ότι υπερασπιζόντουσαν την Δημοκρατία¹⁰⁸⁹.

Οι ίδιες θεματικές εντοπίζονται και στον πολιτικό του λόγο στις 11 Οκτωβρίου 2008 στην Colombey-les-Deux-Églises με αφορμή τον εορτασμό της Mémorial Charles de Gaulle, στον οποίο τονίζει ότι τα μαθήματα του γκωλισμού είναι όσο ποτέ επίκαιρα, ότι ο πραγματισμός είναι πιο δυνατός από οποιαδήποτε ιδεολογία, ότι πρέπει να υπάρχει ψυχραιμία απέναντι στις κρίσεις και ότι ο μεταρρυθμιστής πρέπει να ατενίζει το μέλλον και να μην φοβάται τους συντηρητισμούς και την ακινησία¹⁰⁹⁰.

¹⁰⁸⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Κολομπέ-λε-Ντε-Εγκλίζ (16/4/2007)

¹⁰⁸⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί, *ibid*

¹⁰⁸⁸ S. Lequet, “N. Sarkozy et le gaullisme”, *French Politics Culture and Society*, Άνοιξη, τχ 28, Νο1, 2010, σ. 95

¹⁰⁸⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Οτέλ Νατιονάλ Ενβαλίντ (22/2/2008)

¹⁰⁹⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί, *ibid*

Παρόλες τις δηλώσεις και τις προσπάθειες του Ν. Σαρκοζί να αποδείξει ότι αποτελεί συνεχιστή του Σ. Ντε Γκώλ, θα αποκτήσουμε μια ξεκάθαρη εικόνα μέσω της συγκριτικής μελέτης του γκωλισμού και του σαρκοζισμού σε συγκεκριμένους τομείς.

2.2. Ν. Σαρκοζί: Η ρήξη με τον γκωλισμό

Ανάμεσα στην ρήξη και στη συνέχεια, ο πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί γίνεται αντιληπτός με βάση μια συγκεκριμένη ιστορία, αυτή του προεδρικού πολιτικού λόγου των προηγούμενων Προέδρων. Εντούτοις, αρκετοί αναλυτές της γαλλικής πολιτικής σκηνής τονίζουν μια “επιστροφή στον Σ. Ντε Γκώλ” και μία επανεγγραφή «στην γκωλική ιδεολογία»¹⁰⁹¹. Το εύρος αυτής της επιστροφής τίθενται υπό μελέτη σε τρεις βασικές θεματικές: την εθνική ανεξαρτησία, την κοινωνία και τον ρόλο του κράτους στην οικονομική δραστηριότητα.

2.2.1 Οικονομική και Κοινωνική πολιτική

Στους πολιτικούς λόγους του Ν. Σαρκοζί η θεματική της οικονομίας είναι συνεχής και αλλάζει ανάλογα με την εκάστοτε συγκυρία. Η πολιτική σκέψη του Σ. Ντε Γκώλ στον τομέα τον οικονομικό και κοινωνικό μπορεί να χαρακτηριστεί ως συνθετική, αναμειγνύοντας φιλελεύθερες (μονεταρισμός, ισοσκελισμένος προϋπολογισμός, ελεύθερη διακίνηση) και κρατικίστικες όψεις (Πλάνο, βιομηχανική πολιτική, χωροταξία), μαζί με κοινωνικές ανησυχίες που πήραν την μορφή της “συμμετοχής”.

Η 5η Γαλλική Δημοκρατία διέπεται από τις γκωλικές φιλοδοξίες και ειδικότερα από τον κοινωνικό γκωλισμό. Η μεγάλη πολιτική ιδέα του γκωλισμού στον τομέα της οικονομίας είναι η “συμμετοχή”, η οποία αποτελεί έναν από τους ιδεολογικούς πυλώνες του κατά την διάρκεια της 5ης Γαλλικής Δημοκρατίας.

¹⁰⁹¹ M. Gauchet, A.-G. Slama, “Droite, gauche: la nouvelle donne”, *Le Débat*, τχ 146, No 82, 2007, σ. 4-21

Σύμφωνα με τον ίδιο η κοινωνική δημοκρατία, βασισμένη στην υπευθυνότητα όλων απέναντι σε όλους, αποτελεί το ανάχωμα για την εθνική ενότητα.

Ο Ν. Σαρκοζί επιλέγει να κρατήσει το φιλελεύθερο κομμάτι από αυτή την κληρονομιά και εγγράφει την πολιτική του σκέψη στη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία. Πράγματι, από την περίοδο που διετέλεσε Υπουργός Οικονομικών (1993-1995) και κατά την διάρκεια των ετών που προηγήθηκαν της εκλογής του στο ανώτερο αξίωμα της χώρας, έγινε φορέας ενός συνεκτικού πολιτικού λόγου βασισμένου σε μία φιλελεύθερη αντίληψη της κοινωνίας και της οικονομίας, αποδεχόμενος έναν ρυθμισμένο φιλελευθερισμό¹⁰⁹², και είχε σαν στόχο να αναδείξει «την Γαλλία που ξυπνάει νωρίς και εργάζεται σκληρά»¹⁰⁹³. Ο σαρκοζισμός ξεκινάει ένα κατηγορητήριο ενάντια στο γαλλικό κοινωνικό μοντέλο, καταγγέλοντας την 35ωρη διάρκεια εργασίας, θέτοντας ως προτεραιότητες του την μείωση της φορολογίας και την μείωση του χρέους και έχοντας ως επιθυμία του την επανεκκίνηση των ιδιωτικοποιήσεων¹⁰⁹⁴. Τονίζει την ανάγκη να ρυθμιστεί ο κρατικός παρεμβατισμός, επισημαίνοντας παράλληλα την αναγκαιότητα των δικαιωμάτων στον χώρο εργασίας, της κατανάλωσης και της ανταγωνιστικότητας, αλλά και μιας δυνατής βιομηχανικής πολιτικής και έρευνας¹⁰⁹⁵. Η λεπτή γκωλική ισορροπία ανάμεσα στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα υποχωρεί μπροστά σε έναν «αποενεχοποιημένο φιλελευθερισμό» (*“libéralisme décomplexé”*).

Ο Ν. Σαρκοζί είναι φιλελεύθερος λόγω ιστορικής συγκυρίας αλλά και από πεποίθηση. Όταν εκλέχτηκε Προέδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας έθεσε σε εφαρμογή νεοφιλελεύθερα μέτρα: μη φορολογούμενη εργασία, απελευθέρωση των εργασιακών σχέσεων, έθεσε τα Πανεπιστήμια σε κλίμα ανταγωνισμού προωθώντας την αρχή της αξίας, προώθησε μια πιο μανατζερίστικη διοίκηση για τα δημόσια νοσοκομεία, έθεσε σε ανταγωνισμό τους δημόσιους υπαλλήλους με βάση ένα σύστημα πριμοδότησης, μείωσε σταδιακά την φορολογία με φορολογικές ελαφρύνσεις και κατάργηση των φόρων κληρονομιάς, προώθησε την προσπάθεια, την ανταγωνιστικότητα, την αξιοκρατία και την προσωπική

¹⁰⁹² N. Sarkozy, *Témoignage*, εκδ. XO, Παρίσι, 2006, σ. 139

¹⁰⁹³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Ντουέ (27/3/2006)

¹⁰⁹⁴ N. Sarkozy, *Témoignage*, *ibid*, σ. 140-147

¹⁰⁹⁵ N. Sarkozy, *ibid*, σ. 77-83

ενοχή σε αυτόν που δεν προσπαθεί (l' assisté)¹⁰⁹⁶. Χαρακτηριστικό της νεοφιλελεύθερης στροφής του σαρκοζισμού είναι το εξής απόσπασμα: *"Je crois à une politique fondée sur l' effort, sur la libéralisation des possibilités de travail pour nos compatriotes. Pourquoi je demande qu' on puisse, si on le veut, travailler le dimanche? Parce que c' est des journées de travail, c' est des possibilités de vendre plus, c' est des possibilités de créer des richesses"*¹⁰⁹⁷. Και παρόλα αυτά είναι σχεδόν απίθανο να βρούμε στους πολιτικούς του λόγους πολλές και ξεκάθαρες αναφορές στον φιλελευθερισμό, καθώς ο ίδιος διεκδίκησε την ιδιότητα του φιλελεύθερου ελάχιστες φορές: *"je suis libéral mais j' ai la force de dire qu' il y a des dérives de la finance qui ne sont pas acceptables"*¹⁰⁹⁸. *"Je revendique le droit d' être libéral et de ne pas croire à la pérennité d' un capitalisme dans lequel l' homme ne compterait pas"*¹⁰⁹⁹.

Στον οικονομικό πολιτικό λόγο του Σ. Ντε Γκώλ ο φιλελευθερισμός δεν έχει τόσο ξεκάθαρη θέση όπως στον σαρκοζισμό. Βασικός στόχος του γκωλισμού ήταν η αύξηση της παραγωγής και η ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας για να μπορέσει η Γαλλία να βρεθεί στην "πρώτη θέση" και να εκπληρώσει τον στόχο της μεγαλοπρέπειας της¹¹⁰⁰. Ο πρώτος Πρόεδρος καταδικάζει ξεκάθαρα τόσο το ολοκληρωτικό σύστημα του κομμουνισμού όσο και τον απάνθρωπο φαταλισμό του *"laisser-faire laisser-passer"* του φιλελευθερισμού¹¹⁰¹. Παρόλα αυτά, στα πλαίσια της ανάπτυξης της οικονομίας θεωρεί απαραίτητη την ανάληψη πρωτοβουλιών και την ελευθερία σε όλες τις δραστηριότητες, προκειμένου να περιοριστεί η μαύρη αγορά και οι χωρίς ουσία σπατάλες, ούτως ώστε η παραγωγική εργασία των Γάλλων να αυξηθεί

¹⁰⁹⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (6/3/2007)· στο Μέτζ (17/4/2007)· στην Άλστομ Λα Ροσέλ (5/2/2008)· στο Αργκονέ-Οτ-Σαβουά (23/10/2008)· στο Σαίν-Μπρίς-σου-Φορέ (12/4/2012)· στο Κλερμόν-Φεράν (28/4/2012)· στη Τουλούζη (29/4/2012)· στο Κορμείγ-αν-Παριζί (6/3/2007)· στο Κλερμόν-Φεράν (27/4/2007)

¹⁰⁹⁷ Τηλεοπτική συνέντευξη του Ν. Σαρκοζί στο TF1-France 2 (20/9/2007)

¹⁰⁹⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαρλεβίλ Μεζιέρ (18/12/2006)

¹⁰⁹⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Βιλεμπόν-συρ-Υβέτ (20/3/2007)· Ρεσί (15/3/2012)

¹¹⁰⁰ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Αλγέρι (Place du Forum), 14 Ιουλίου 1943, C. de gaulle, *Discours et Messages Tome I*, ibid, σ. 312-313

¹¹⁰¹ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 29 Ιουλίου 1963, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, ibid, σ. 115

σημαντικά¹¹⁰². Εντούτοις, σε αυτό το οικονομικό καθεστώς οι μεγάλες πηγές του εθνικού πλούτου θα βρίσκονται υπό την καθοδήγηση του έθνους και δεν θα τεθούν σε καθεστώς ελεύθερης αγοράς ορισμένα προϊόντα όπως για παράδειγμα ο άνθρακας, το ψωμί, το γάλα, η ζάχαρη και οι λιπαρές ουσίες¹¹⁰³. Επομένως, πρόκειται για ένα οικονομικό καθεστώς στο οποίο κανένα μονοπώλιο ή κανένα συμφέρον δεν θα πιέζει το κράτος και δεν θα καθορίζει την τύχη των ατόμων, καθώς οι βασικές πηγές του εθνικού πλούτου θα είναι διαθέσιμες σε όλους τους Γάλλους, οι οποίοι θα μπορούν να εργάζονται για να διασφαλίσουν μια αξιοπρεπή ζωή για τους ίδιους και τις οικογένειές τους¹¹⁰⁴.

Στον σαρκοζικό πολιτικό λόγο, παρόλο που ο φιλελευθερισμός αποτελεί βασικό στοιχείο του, παρατηρούμε συγκεκριμένες προτάσεις κοινωνικού χαρακτήρα από το 2006. Στην Agen ξεκαθαρίζει ότι στο εξής θα απευθύνεται σε εκείνη τη Γαλλία που υποφέρει από την ανεργία και την μετεγκατάσταση των βιομηχανικών μονάδων, αναβιώνοντας το περιεχόμενο της σιρακικής “*fracture sociale*” και διεκδικώντας την κληρονομιά της αριστεράς του Jaurès και του Blum, η οποία αναγνωρίζει την αξία της εργασίας¹¹⁰⁵. Λίγο αργότερα πρότεινε την θεσμοθέτηση τριών κοινωνικών δικαιωμάτων που μπορούν να διεκδικηθούν στα δικαστήρια (δικαίωμα κατοικίας, φύλαξης παιδιών και φροντίδας ηλικιωμένων ανθρώπων) προκειμένου να γίνει η μετάβαση από τα “ιδεατά δικαιώματα” στα “πραγματικά δικαιώματα”¹¹⁰⁶. Κάνει λόγο επίσης και για την “*discrimination positive à la française*”, η οποία δεν θα βασίζεται σε εθνικά κριτήρια, αλλά σε οικονομικά και κοινωνικά, γιατί η δημοκρατική ισότητα δεν σημαίνει να αντιμετωπίζεις με τον ίδιο τρόπο άνισες καταστάσεις, αλλά να παρέχεις περισσότερα σε εκείνους που έχουν λιγότερα, για να

¹¹⁰² Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Λίλ, 29 Ιουλίου 1947, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 84· Πολιτικός λόγος στο Σαίν-Ετιέν, 4 Ιανουαρίου 1948, *ibid*, σ. 166

¹¹⁰³ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Αλγέρι στη Συνεδρίαση της Μεταβατικής Νομοθετικής Συνέλευσης, 3 Νοεμβρίου 1943, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 341· Πολιτικός λόγος στο Σαίν-Ετιέν, 4 Ιανουαρίου 1948, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 166

¹¹⁰⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο ραδιόφωνο του Λονδίνου, 20 Απριλίου 1943, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 280

¹¹⁰⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην Αζέν (22/6/2006)· στη Τουλούζη (12/4/2007)

¹¹⁰⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιό (12/10/2006)· στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στο Πουατιέ (26/1/2007)· στη Ζενίτ (18/3/2007)

αντισταθμιστούν οι ανισότητες¹¹⁰⁷. Γι' αυτό τον λόγο υπερασπίζεται την «πραγματική ισότητα» (*égalité réelle*) και όχι την *équité* με την θεσμοθέτηση των αντιτάξιμων δικαιωμάτων. Καταδικάζει έντονα τις αποχωρήσεις των επιχειρήσεων από το γαλλικό έδαφος, καταγγέλοντας την παγκοσμιοποίηση και τάσσεται υπέρ μιας Ευρώπης με δυνατό νόμισμα, με ελεύθερη διακίνηση ιδεών και ανταγωνιστικότητα¹¹⁰⁸.

Παράλληλα γίνεται ο υπερασπιστής ενός επιχειρηματικού καπιταλισμού απαλλαγμένου από τους κερδοσκόπους, δηλώνοντας ότι δεν θα ανεχθεί τους επιχειρηματίες που ασχολούνται μόνο με τους μετόχους και δεν αναλαμβάνουν τις ευθύνες τους απέναντι στους εργαζομένους, την κοινωνία, την χώρα και τις μελλοντικές γενιές ¹¹⁰⁹ . Αναβιώνοντας επίσης τον κρατικό γκωλικό παρεμβατισμό, ο Ν. Σαρκοζί είναι πεπεισμένος για τα λάθη των ελεύθερων αγορών και γι' αυτό υποστηρίζει τις επενδύσεις στα δημόσια έργα, προκειμένου να συνδυάσει αποτελεσματικά το κράτος με την ελεύθερη αγορά, που αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επιτυχία της οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο¹¹¹⁰. Κατά αυτό τον τρόπο οι προτάσεις του και οι πολιτικοί του λόγοι βρίσκονται πολύ κοντά στην γκωλική ιδεολογία. Εκφράζοντας ανοιχτά την επιθυμία του να ενταχτεί στην γκωλική αντίληψη που βασίζεται στην αρμονική και αποτελεσματική συμφιλίωση ανάμεσα στην εργασία και το κεφάλαιο και όχι στον ανταγωνισμό τους¹¹¹¹, υιοθέτησε το νόμο της 3^{ης} Δεκεμβρίου 2008, ο οποίος ανανέωσε τις διατάξεις του 1959 και 1967 (εμβληματικά κείμενα του κοινωνικού γκωλισμού) που αφορούσαν την συμμετοχή. Ο 6^{ος} Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας υπερασπίστηκε τη διανομή των κερδών στο εσωτερικό των επιχειρήσεων στα τρία, ανάμεσα στους εργαζομένους, τους μετόχους και τις επενδύσεις¹¹¹², όπως θα δούμε και στην συνέχεια.

¹¹⁰⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ (18/3/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στην Τούρ (10/4/2007)· στο Μέτζ (17/4/2007)· στο Μονπελιέ (3/5/2007)

¹¹⁰⁸ N. Sarkozy, *Ensemble*, *ibid*, σ. 54

¹¹⁰⁹ N. Sarkozy, *ibid*, σ. 83,95

¹¹¹⁰ N. Sarkozy, *ibid*, σ. 63-64

¹¹¹¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με αφορμή την μεταρρύθμιση των πρίμ και της συμμετοχής στα κέρδη στο Βερμπερί (Ουάζ) (26/5/2008)· στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)

¹¹¹² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί, *ibid*

Με άλλα λόγια, ο Ν. Σαρκοζί είναι λιγότερο οπαδός του φιλελευθερισμού, και περισσότερο ένας υπερήφανος υποστηρικτής του καπιταλισμού. Ο ίδιος χρησιμοποιεί πολύ συχνά την λέξη “καπιταλισμός”, μία λέξη ταμπού για τους προκατόχους του και ειδικότερα για τον Σ. Ντε Γκώλ. Πράγματι, ο Σ. Ντε Γκώλ χρησιμοποιεί την λέξη “καπιταλισμός” ελάχιστες φορές στους πολιτικούς του λόγους, και όταν αυτό συνέβαινε, γινόταν για να καταδικάσει το καπιταλιστικό σύστημα και να αναδείξει την βασική γκωλική ανησυχία της “participation”¹¹¹³. Απορρίπτει την υλιστική ιδεολογία που συντρίβει το άτομο και το μηχανοποιεί και προτείνει ένα τρίτο δρόμο ανάμεσα στον καπιταλισμό και τον σοσιαλισμό, “association capital-travail” – “participation”, προκειμένου να αλλάξει η κοινωνική κατάσταση των Γάλλων¹¹¹⁴. Η πολιτική της “participation” θα συνδυαζόταν με μια οικονομική πολιτική που θα βασιζόταν στην διατήρηση των τιμών, στην ύπαρξη ενός δυνατού νομίσματος, στον έλεγχο των εισαγωγών και του νομίσματος και στην διατήρηση των μισθών σε ένα ανάλογο επίπεδο¹¹¹⁵.

Ο Ν. Σαρκοζί δεν είναι τυφλός μπροστά στην οικονομική και χρηματιστηριακή κρίση, η οποία είχε ως αφετηρία την κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος το 2007-2008. Στο εξής ασκεί έντονη κριτική απέναντι στον “χρηματιστηριακό καπιταλισμό”¹¹¹⁶, στην «απόλυτη δύναμη των αγορών»¹¹¹⁷, και τάσσεται υπέρ της επιστροφής του κράτους¹¹¹⁸. Υπερασπίζεται το καπιταλιστικό σύστημα, καταγγέλοντας όμως τις καταχρήσεις και τα παράγωγα του και μάχεται για μια «αποκατάστασή» του

¹¹¹³ Σ. Ντε Γκώλ, Συνέντευξη τύπου στα Ηλύσια Πεδία, 9 Σεπτεμβρίου 1968, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome V*, *ibid*, σ. 329· Ραδιοτηλεοπτική συνομιλία με τον Μ. Michel Droit, 10 Απριλίου 1969, *ibid*, σ. 391

¹¹¹⁴ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Λίλ, 29 Ιουνίου 1947, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 86· Συνέντευξη τύπου στο Μαιζόν ντε λα Ρεζιστάνς Αλλιέ, 17 Νοεμβρίου 1948, *ibid*, σ. 233· Πολιτικός λόγος στο Μπορντώ, 25 Σεπτεμβρίου 1949, *ibid*, σ. 307· Πολιτικός λόγος στη Λίλ, 11 Δεκεμβρίου 1950, *ibid*, σ. 394

¹¹¹⁵ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Μεταβατική Νομοθετική Συνέλευση, 25 Ιουλίου 1944, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 433· Πολιτικός λόγος στο Στρασβούργο, 7 Απριλίου 1947, *ibid*, σ. 52· Συνέντευξη τύπου στο Μαιζόν ντε λα Ρεζιστάνς Αλλιέ, 24 Απριλίου 1947, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome II*, *ibid*, σ. 77

¹¹¹⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)

¹¹¹⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο “Καινούργιος κόσμος, καινούργιος καπιταλισμός” στο Παρίσι στην Στρατιωτική Σχολή (8/1/2009)

¹¹¹⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)

(*réhabilitation du capitalisme* -> λέξη καθαρά σαρκοζική). Σύμφωνα με τον σαρκοζισμό δεν υπάρχει ένας καπιταλισμός, αλλά δύο, ένας πραγματικός και ένας ψεύτικος, ένας καλός και ένας κακός, και ένας καπιταλισμός διεφθαρμένος, σύντομης διάρκειας, αυτός των χρηματιστών και των κερδοσκόπων, ο οποίος δεν μπορεί να θεωρηθεί καπιταλισμός. Υπάρχει επίσης και ένας καπιταλισμός ενάρετος ή ηθικός, αυτός των επιχειρηματιών και της προσπάθειας, ο οικογενειακός καπιταλισμός¹¹¹⁹. Στον καπιταλισμό αυτό θα γίνεται έλεγχος των φορολογικών παραδείσων και των διεφθαρμένων κεφαλαίων από τους διεθνείς οργανισμούς δανεισμού¹¹²⁰.

Η αλλαγή στον πολιτικό του λόγο είναι πιο ξεκάθαρη όσον αφορά τις επενδύσεις και τις δημόσιες δαπάνες. Εγκαθιδρύει ένα στρατηγικό ταμείο επενδύσεων στην γαλλική οικονομία¹¹²¹, προικίζοντας το κράτος με ένα εργαλείο για την βιομηχανική πολιτική και για την δημόσια στήριξη της προσφοράς, όπως επίσης και ένα ταμείο κοινωνικών επενδύσεων επιφορτισμένο με τη διασφάλιση της καλής συνεργασίας ανάμεσα στο κράτος και τους κοινωνικούς εταίρους για την αντιμετώπιση της κρίσης¹¹²². Αυτό δεν σημαίνει ότι αμφισβητεί το σύστημα κοινωνικής προστασίας ή τα επιδόματα, παρόλο που καταγγέλει τους απατεώνες και τους κατόχους επιδομάτων (*assistés*) και απαιτεί από τους δικαιούχους να αποδέχονται μία ελάχιστη εργασία για να αξίζουν το επίδομά τους. Πρόκειται για έναν πολιτικό λόγο *αποενεχοποιημένο*, που δεν αποδέχεται την αρχή της κοινωνικής ισότητας, την οποία ονομάζει *“égalité”*, και που βασίζεται στην αξιοκρατία, η οποία προωθεί την αρχή της ατομικής ευθύνης¹¹²³. Παίρνει αποστάσεις από τα λάθη του μεταπολεμικού κοινωνικού μοντέλου, εξυμνώντας *“le pacte social qui allait*

¹¹¹⁹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί, *ibid*

¹¹²⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (25/9/2008)· στο Συνέδριο “Καινούργιος κόσμος, καινούργιος καπιταλισμός” στο Παρίσι στην Στρατιωτική Σχολή (8/1/2009)· Διάγγελμα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο Στρασβούργο (21/10/2008)· στο Σαίν-Κουεντίν (Αισν) (24/3/2009)· στο 40ο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στο Νταβός (27/1/2010)· στην Πλατεία Ομονοίας (15/4/2012)· στο Ρεσί (15/3/2012)

¹¹²¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για το στρατηγικό ταμείο επενδύσεων στη Μονρισάρ (20/11/2008)

¹¹²² Παρέμβαση του Ν. Σαρκοζί με αφορμή την Συνάντηση με τους κοινωνικούς εταίρους για το ταμείο κοινωνικών επενδύσεων στα Ηλύσια Πεδία (10/4/2009)

¹¹²³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Ζενίτ ντε Τουλόν (24/9/2008)· στο Σαίν-Κουεντίν (24/3/2009)

permettre la renaissance française” πλασμένη από το Εθνικό Συμβούλιο της Αντίστασης και λυπάται που για 30 χρόνια η γαλλική φιλοδοξία να καταστήσει την οικονομία υπηρέτη του ατόμου εμποδιζόταν από τις αξίες που επικρατούσαν στην παγκόσμια αγορά¹¹²⁴.

Παρατηρούμε μια εξέλιξη στον οικονομικό και κοινωνικό πολιτικό λόγο του Ν. Σαρκοζί, ο φιλελευθερισμός, χωρίς να εξαφανίζεται, συνδυάζεται με έναν οικονομικό βολонταρισμό και με ένα αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης. Παράλληλα, παρατηρούμε ότι στον Προεδρικό πολιτικό λόγο των τελευταίων 50 ετών υπάρχει εξέλιξη, με μείωση του ρόλου του παραδοσιακά παρεμβατικού κράτους και με ενίσχυση της ελεύθερης αγοράς, με χρήση εννοιών που έχουν σχέση με ζητήματα προϋπολογισμού, χρηματοδότησης και οικονομίας.

Στην συνέχεια θα αναλύσουμε κατά πόσο ο προεδρικός λόγος άλλαξε και στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής από την στιγμή ίδρυσης της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας μέχρι σήμερα.

2.2.2. Εθνικισμός – Εθνική Ανεξαρτησία

Ο Γάλλος Πρόεδρος είναι ο άνθρωπος που μιλάει για τη Γαλλία, μιλάει στο όνομα των Γάλλων και εκπροσωπεί τη χώρα. Μέχρι στιγμής κανένας Πρόεδρος δεν παρενέβη τις βασικές αρχές που έθεσε ο ιδρυτής της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας στον τομέα της διεθνούς εξωτερικής πολιτικής: εθνική ανεξαρτησία, διεθνής ρόλος της Γαλλίας, προώθηση μια διεθνούς τάξης βασισμένης στο δικαίωμα των λαών να έχουν την κυριαρχία και ανεξαρτησία τους, αμφισβήτηση της λογικής των μπλόκ, δυσπιστία απέναντι στην αμερικανική ηγεμονία, συμμετοχή στην Ατλαντική Συμμαχία αλλά όχι στον στρατιωτικό μηχανισμό, ο οποίος εγκαταλείφθηκε το 1966, και δέσμευση για μια Ευρωπαϊκή Ευρώπη. Εντούτοις, όπως θα δούμε στη συνέχεια, στα τρία τελευταία σημεία υπήρξε εξέλιξη και διαφοροποίηση του σαρκοζισμού από τον γκωλισμό.

¹¹²⁴ Δήλωση του Ν. Σαρκοζί στη Βουλή που έχει συνέλθει σε Συνέδριο στις Βερσαλλίες (22/6/2009)

Ο γκωλικός πολιτικός λόγος είναι αυθεντικός στα πλαίσια της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας σε σχέση με τους πολιτικούς λόγους των άλλων Προέδρων. Πράγματι, στους πολιτικούς του λόγους επικρατεί ένα γεωστρατηγικό λεξιλόγιο με όρους που συνδέονται με τις διεθνείς διαπραγματεύσεις (διαπραγματεύσεις, συμφωνίες, συνδιάσκεψη), με το ζήτημα των εξοπλισμών (αφοπλισμός, εξοπλισμοί), με την ευρωπαϊκή οικοδόμηση που βρισκόταν σε εξέλιξη (Ισπανία, Ευρώπη) και πιο γενικά με την διεθνή κατάσταση (Αφρική, Τσαντ, Ιράκ, Λίβανος, Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής)¹¹²⁵. Ο προεδρικός πολιτικός λόγος του Σ. Ντε Γκώλ βασίζεται σε δύο βασικά θεσμικά προνόμια: αρχηγός των ενόπλων δυνάμεων και εγγυητής της εθνικής ανεξαρτησίας, αλλά και φύλακας του Συντάγματος και της καλής λειτουργίας του πολιτεύματος. Οι δύο αυτές διαστάσεις εμφανίζονται αμυδρά στους πολιτικούς λόγους του Ν. Σαρκοζί, αφήνοντας περισσότερο χώρο σε άλλες θεματικές. Πράγματι, η θεματική της διεθνούς πολιτικής είναι σχεδόν ανύπαρκτη από το λεξιλόγιο του και όταν παρουσιάζεται γίνεται υπό το πρίσμα της οικονομικής πολιτικής. Αντιθέτως, ο Σ. Ντε Γκώλ είχε μετατρέψει την εξωτερική πολιτική σε έναν δικό του αποκλειστικό τομέα (*“domaine réservé”*). Για τον λόγο αυτό έχει υποστηριχθεί ότι πρόκειται για μια αλλαγή καθεστώτος, καθώς με τον Ν. Σαρκοζί γίνεται πλέον λόγος για έναν Πρόεδρο-Πρωθυπουργό, ο οποίος ασχολείται με τα οικονομικά ζητήματα από την μία πλευρά, και από την άλλη τον ενδιαφέρει η καθημερινή ζωή των Γάλλων πολιτών¹¹²⁶.

Πιο συγκεκριμένα, η Γαλλία, την περίοδο της προεδρίας του Σ. Ντε Γκώλ, επεδίωκε δύο στόχους μέσα από τις σχέσεις της με τον υπόλοιπο κόσμο: πρώτον, την αναζήτηση και υπεράσπιση των γαλλικών εθνικών συμφερόντων, όπως υπαγορεύονταν από γεωγραφικές, οικονομικές και ιστορικές συνθήκες· και δεύτερον, την προώθηση των αξιών της, που ήταν οικουμενικής εμβέλειας. Ο Ν. Σαρκοζί προσπάθησε να εκμοντερνίσει, να ανακατευθύνει και να επανεκκινήσει την γαλλική εξωτερική πολιτική, ασκώντας κριτική σε όσους πιστεύουν ότι *“le rôle de la France est d’être à mi-chemin entre tout le monde”*¹¹²⁷.

¹¹²⁵ D. Mayaffre, *Nicolas Sarkozy. Mesure et Démesure du discours (2007-2012)*, *ibid*, σ. 86

¹¹²⁶ D. Mayaffre, *ibid*, σ. 43-44, 45, 88

¹¹²⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για τη Γαλλία στο κλείσιμο του Συνεδρίου για την Ευρωπαϊκή Άμυνα και το NATO στον XXI αιώνα στο Παρίσι (11/3/2009)

Σε αυτή την αντίληψη αντιπαραθέτει την αναγκαιότητα να «γνωρίζει πού βρίσκεται η οικογένεια του», «η δυτική οικογένεια» και κάνει τα πάντα προκειμένου «η οικογένεια του να μην αμφισβητείται», ενοχοποιώντας τον «στείρο αντιαμερικανισμό» και «την γαλλική δέσμευση υπέρ μιας αυτόνομης ευρωπαϊκής άμυνας, η οποία προκάλεσε την δυσπιστία των εταίρων»¹¹²⁸. Το βασικό γκωλικό πιστεύω της διατήρησης της πρώτης θέσης της Γαλλίας στη διεθνή σκηνή παραμένει και βασικό χαρακτηριστικό στην σαρκοζική ατζέντα, αλλά μέσα από πιο στενές σχέσεις με την Αμερική και την ατλαντική συμμαχία, σε αντίθεση με το σύννηθες πιστεύω για μια προνομοιούχα θέση στα Ηνωμένα Έθνη και την κατοχή πυρηνικής δύναμης¹¹²⁹.

Πράγματι, επειδή ακριβώς η θέση της Γαλλίας δεν ήταν αντιληπτή από όλους¹¹³⁰, ο Ν. Σαρκοζί ανακοίνωσε στις 11 Μαρτίου 2009 την πλήρη επιστροφή της Γαλλίας στον στρατιωτικό μηχανισμό του NATO¹¹³¹. Παρόλα αυτά, απαντά σε όσους τον κατηγορούν ότι πρόδωσε τα γκωλικά πιστεύω ¹¹³², παρουσιάζοντας τον εαυτό του σαν ένα “ανεξάρτητο σύμμαχο”, “ένα φίλο των Αμερικανών”, ο οποίος τόνιζε ότι η γαλλική πυρηνική δύναμη θα παραμείνει εκτός του NATO και ότι η Γαλλία θα διατηρήσει το δικαίωμα της ελεύθερης επιλογής για αποστολή στρατιωτικών δυνάμεων¹¹³³. Κρίνει, κατά αυτό τον τρόπο, ότι παραμένει πιστός στην γκωλική απόφαση του 1966, αποδίδοντας εθνικό χαρακτήρα στο γαλλικό στρατό, ακόμα και ύστερα από την επανένταξη της χώρας του στον οργανισμό: “*nos armées sont et resteront nationales, car nos forces armées sont l’expression ultime de notre souveraineté*”¹¹³⁴.

Στους υπόλοιπους τομείς της γαλλικής διπλωματίας με την γαλλική προεδρία της Ε.Ε., την προώθηση μιας πιο διακυβερνητικής πολιτικής σε βάρος μιας κοινοτικής πολιτικής και την δημιουργία της Union pour la Méditerranée,

¹¹²⁸ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί, *ibid*

¹¹²⁹ S. Mennier, “France and the World, from Chirac to Sarkozy”, σ. 243 στο A. Cole, P. Le Galès, J. D. Levy (επιμ.), *Developments in French Politics 4*, εκδ. Palgrave Macmillan, Μπείσενγκστοουκ, 2008

¹¹³⁰ Διάγγελμα του Ν. Σαρκοζί στο Συμβούλιο του Βόρειου Ατλαντικού στο Στρασβούργου (4/4/2009)

¹¹³¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για τη Γαλλία στο κλείσιμο του Συνεδρίου για την Ευρωπαϊκή Άμυνα και το NATO στον XXI αιώνα στο Παρίσι (11/3/2009)

¹¹³² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί, *ibid*

¹¹³³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί, *ibid*

¹¹³⁴ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί, *ibid*

παρατηρείται μια συνέχεια με την γκωλική εξωτερική πολιτική. Η Γαλλία, σύμφωνα με τον γκωλισμό και τον σαρκοζισμό, τοποθετείται γεωγραφικά και πολιτικά σε έναν ευρύτερο κύκλο πιο σημαντικό, τον “κόσμο” και την “Ευρώπη”. Η Ευρώπη είναι παρούσα στους προεδρικούς πολιτικούς λόγους τα τελευταία 50 χρόνια, δίνοντας έμφαση στο ζήτημα της υπεράσπισης της εθνικής κοινότητας, μέσα από τον όρο “*souverainisme*”, ο οποίος υποδήλωνε την αντίθεση σε μια «ομοσπονδιακή Ευρώπη» και υπέρ μιας «Ευρώπης των εθνών», με μη παραχώρηση της κυριαρχίας των κρατών, καθώς θα έπρεπε η Ε.Ε. να δομηθεί πάνω στα κράτη, τα οποία είναι διαφορετικά και έχουν την δική τους ιστορία, γλώσσα και ένδοξες σελίδες. Για τον γκωλισμό, η εντάξη στην Ευρώπη θεωρήθηκε απαραίτητη για την προώθηση και υλοποίηση των βασικών προτεραιοτήτων της εξωτερικής πολιτικής, δηλαδή μεγαλοπρέπεια στην διεθνή σκηνή και εθνική ασφάλεια μέσω της συμφιλίωσης με την Γερμανία. Η ευρωπαϊκή πολιτική του σαρκοζισμού εγγράφεται στο ίδιο μήκος κύματος με αυτή του Σ. Ντε Γκώλ, καθώς υποστηρίζει τον πρωτεύοντα ρόλο της Γαλλίας στην διαδικασία της ευρωπαϊκής οικοδόμησης, τον σεβασμό των κρατών και της κυριαρχίας αυτών, της κουλτούρας και του πολιτισμού τους ως βασικό στοιχείο για την επιβίωση του ευρωπαϊκού ονείρου στην εποχή της παγκοσμιοποίησης. Γι’ αυτό τον λόγο, πρότεινε θεσμικές μεταρρυθμίσεις για την ενίσχυση των Κρατών-Εθνών ως ανεξάρτητων οντοτήτων που επιθυμούν να συνεργαστούν για το ευρωπαϊκό ιδεώδες.

Στα πλαίσια αυτής της εξωτερικής πολιτικής ο Ν. Σαρκοζί προτάσσει μια συγκεκριμένη αντίληψη για το έθνος. Είναι γεγονός ότι η γαλλική δεξιά είχε απομακρυνθεί από την θεματική του έθνους τα τελευταία χρόνια, με τις προεδρικές εκλογές του 1974 να σηματοδοτούν την «αποεθνικοποίηση» (“*denationalisation*”) της δεξιάς παράταξης, με αποτέλεσμα το 2007 ο γκωλισμός φάνταζε μια μακρινή ανάμνηση, με την πίστη στην εθνική ανεξαρτησία ως μία νοσηρή κατάσταση¹¹³⁵. Η αντίληψη που είχε ο Πρόεδρος Ν. Σαρκοζί μετά την εκλογή του το 2007 αποτελεί ίσως «ρήξη» με τις θεματικές και πολιτικές πρακτικές των προηγούμενων ετών. Η ρήξη έγκειται στο γεγονός ότι η εθνική ταυτότητα έπαψε να αποτελεί ταμπού και ο 6^{ος} Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας την τοποθέτησε στο κέντρο του δημόσιου, δημοκρατικού

¹¹³⁵ E. Dupin, *A droite toute*, ibid, σ. 155

πολιτικού διαλόγου, προτείνοντας νέες λύσεις για να αντιμετωπιστεί η κρίση ταυτότητας στη Γαλλία. Πέρα από την επιθετική ρητορική που είχε υιοθετήσει κατά την διάρκεια και των δύο προεκλογικών περιόδων, καθώς για πρώτη φορά μετά την Απελευθέρωση, ιδέες αντιδραστικές (ξενοφοβία, μέτρα κατά των μουσουλμάνων, ψύχωση με την εθνική ταυτότητα) κέρδισαν το δικαίωμα να διατυπώνονται, το περιεχόμενο των πολιτικών του λόγων ήταν αυτό μιας τυπικής δημοκρατικής, συντηρητικής δεξιάς και ενός πολιτικού, αυταρχικού δημοκρατισμού, ο οποίος εγγραφόταν στην γαλλική παράδοση¹¹³⁶. Για πρώτη φορά από το 1958 ένας ηγέτης της συντηρητικής παράταξης διεκδικεί ανοικτά τον χαρακτηρισμό «συντηρητικός»¹¹³⁷. Ούτε ο Σ. Ντε Γκώλ, ούτε ο Ζ. Σιράκ, αλλά ούτε και ο Βαλερί Ζισκάρ Ντ' Εστέν αποδέχθηκαν την ετικέτα του συντηρητικού για διαφορετικούς λόγους.

Οι πολιτικοί λόγοι του Ν. Σαρκοζί για την εθνική ταυτότητα αποτελούν ρήξη σε σχέση με τους αντίστοιχους του Σ. Ντε Γκώλ. Η βασικότερη καινοτομία του σαρκοζισμού έγκειται στο γεγονός ότι αντιμετώπισε την θεματική του έθνους με τρόπο μετωπικό (πολεμικό), συνδυάζοντάς την με το κατάλληλο λεξιλόγιο. Μπορεί κανείς να διακρίνει μια συνέχεια στον πολιτικό λόγο της δεξιάς από το 1974 μέχρι το 2007, με μία τάση που περιελάμβανε συγκεκριμένες απόψεις για την γαλλική ταυτότητα συνδυασμένες με ένα αυταρχικό μανδύα και μία περιοριστική μεταναστευτική πολιτική. Εντούτοις, η ρήξη με τον γκωλισμό είναι εμφανής. Η πρωτοτυπία του γκωλισμού, στο μέτρο που επιθυμεί να ενώσει όλους τους γάλλους και να αποτυπώσει την συλλογική μνήμη ούτως ώστε να γίνει μύθος και σύμβολο, συνοψίζεται σε δύο λέξεις: “λαός” και “κράτος”. Οι λέξεις αυτές μπερδεύονται με το έθνος προκειμένου να υλοποιήσουν μια ιστορική σύνθεση. Ο λαός είναι το κυρίαρχο έθνος και το κράτος το οργανωμένο έθνος, ο ενωμένος λαός¹¹³⁸.

¹¹³⁶ V. Martigny, “Le débat autour de l’ identité nationale dans la campagne présidentielle 2007: quelle rupture?”, *French Politics Culture and Society*, ibid, σ. 24-25, 33-34

¹¹³⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007)· στη Μυτυαλιτέ (11/2/2007)· στη Νίκαια (30/3/2007)· στην Τουρ (10/4/2007)· στην Τουλούζη (11/4/2007)

¹¹³⁸ D. Mayaffre, *Le Discours présidentiel sous la Ve République. Chirac, Mitterrand, Giscard, Pompidou, de Gaulle*, ibid, σ. 65-68

Παρόλα αυτά, η αγάπη για τη Γαλλία και η εξύμνηση του ένδοξου παρελθόντος αποτελούν δύο επιχειρήματα που αναπτύσσουν και οι δύο. Οι παρεμβάσεις τους είναι διανθισμένες με υπενθυμίσεις για την ιστορία της Γαλλίας. Αποτελεί βασική αποστολή του αρχηγού του κράτους στη Γαλλία η οργάνωση και η συμμετοχή σε αναμνηστικές τελετές για την εξασφάλιση της συνέχειας του έθνους. Εντούτοις, ανάλογα με το περιεχόμενο και τα πολιτικά διακυβεύματα, η δημόσια χρήση της ιστορίας παίρνει διαφορετικές μορφές και διαφορετική ένταση, όπου και εντοπίζονται σημαντικές εξελίξεις. Ορισμένα κοινά στοιχεία μπορούν να αναδειχθούν. Κατά πρώτον, τα έθνη είναι η μοναδική απτή πραγματικότητα και γι' αυτό τον λόγο και οι δύο πλέκουν το εγκώμιο της αιώνιας Γαλλίας. Κατά δεύτερον, τόσο ο γκωλισμός όσο και ο σαρκοζισμός γράφουν ξανά την ιστορία της Γαλλίας προβάλλοντας εμβληματικές προσωπικότητες της γαλλικής ιστορίας: Jeanne d'Arc, Danton, Clemenceau. Η ιστορία είναι μία και αποτελείται από ιστορικά γεγονότα που αποδεικνύουν μία συνέχεια (Παλιό Καθεστώς, Γαλλική Επανάσταση, Αυτοκρατορία, 19^{ος} Αιώνας...) ¹¹³⁹. Επιπρόσθετα, η ιστορία τους δεν περιλαμβάνει το σύνολο των ιστορικών γεγονότων, αλλά ορισμένα από αυτά. Με άλλα λόγια, η ιστορία επιλέγει, συγκρατεί και αποκλείει ¹¹⁴⁰. Άλλο ένα βασικό κοινό χαρακτηριστικό τους είναι το πάντρεμα της ιστορίας με την αιωνιότητα. Η αιωνιότητα είναι συνυφασμένη με τη Γαλλία και την ιστορία, προκειμένου να αποδειχθεί ότι η Γαλλία δεν γεννήθηκε χθές. Επίσης, σύμφωνα με τον γκωλισμό και τον σαρκοζισμό η εθνική ταυτότητα αποτελείται από πολιτιστικά στοιχεία, τα οποία προστίθενται στην οικουμενική διάσταση του δημοκρατικού έθνους. Πράγματι,

¹¹³⁹ Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στη Ρενς, 6 Σεπτεμβρίου 1964, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome IV*, *ibid*, σ. 250. Πολιτικός λόγος στη Μεταβατική Νομοθετική Συνέλευση, 25 Νοεμβρίου 1943, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 349. Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Συνέδριο του UMP (14/1/2007). στη Λα Ρευνιόν (7/2/2007). Μ. Belisa, "Révolution française, ses grands hommes" σελ. 171-172, στο L. de Cock, M. Fanny, S. W. Offenstandt (επιμ.), *Comment Nicolas Sarkozy écrit l'histoire de France. Dictionnaire critique*, *ibid*

¹¹⁴⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Μαιζόν-Αλφόν (2/2/2007). στη Καέν (9/3/2007). στη Λυόν (5/4/2007). στο Μέτζ (17/4/2007). στη Μασσαλία (19/4/2007). στο Παλάτι των Βερσαλλιών (14/1/2007). Σ. Ντε Γκώλ, Πολιτικός λόγος στο Αλγέρι, 6 Ιουνίου 1943, C. de Gaulle, *Discours et Messages Tome I*, *ibid*, σ. 300. Πολιτικός λόγος στην Πλατεία του Οτέλ ντε Βίλ, 2 Απριλίου 1945, *ibid*, σ. 536

ο Σ. Ντε Γκώλ και ο Ν. Σαρκοζί ως υποψήφιοι για την γαλλική προεδρία και ως Πρόεδροι έπλεκαν το εγκώμιο της αιώνιας Γαλλίας. Τέλος, το εγχείρημα εκπόνησης μια καινούργιας ιστορίας θα ήταν αδύνατο χωρίς την παρουσία ενός εξαιρετικού ανθρώπου, μιας ηγετικής προσωπικότητας που θα αναλάμβανε τον ρόλο αυτό και θα αντικατόπτριζε την ενότητα.

Παρόλο που υπάρχουν αρκετά κοινά στοιχεία ανάμεσα στον σαρκοζισμό και τον γκωλισμό, οι διαφορές είναι περισσότερες και αφορούν σημαντικά ζητήματα. Στη συνέχεια θα μελετήσουμε κατά πόσο η γκωλική συντηρητική κοινωνικά ταυτίζεται με την αντίστοιχη σαρκοζική.

2.2.3. Η Συντηρητική Κοινωνία

Οι Προεδρικές εκλογές του 2007 έδωσαν την εντύπωση της επιστροφής της γκωλικής ιδεολογίας. Παρόλο που ο σαρκοζισμός επεδίωκε την εθνική ενότητα μέσω της *ouverture*, το περιεχόμενο που της απέδωσε ήταν διαφορετικό από το αντίστοιχο του γκωλισμού. Βασικός στόχος της σαρκοζικής ιδεολογίας ήταν το κοινωνικό κράτος, το οποίο δομήθηκε την εποχή του Σ. Ντε Γκώλ. Η «ρήξη» χωρίς κόμπλεξ που ήθελε να ενσαρκώσει είχε αντίκτυπο στην βιομηχανική πολιτική, στο δικαίωμα εργασίας, στο σύστημα κοινωνικής προστασίας, στο φορολογικό και εκπαιδευτικό σύστημα που χαρακτήριζε την γαλλική διαφορετικότητα (*exception française*). Η καινούργια δεξιά χρησιμοποίησε ένα νεοφιλελεύθερο πολιτικό λόγο στον τομέα της οικονομίας προκειμένου να επιτύχει μια πραγματική αλλαγή νοοτροπιών σε όλους τους τομείς της κοινωνίας.

Ο πρώτος Πρόεδρος, όπως και ο έκτος δεν απευθύνονταν στην κοινωνία, αλλά στους Γάλλους. Επίσης, και οι δύο είχαν μια αρνητική-πεσιμιστική εικόνα για τους Γάλλους για διαφορετικούς όμως λόγους. Σύμφωνα με το γκωλισμό η Γαλλία και το κράτος κάνουν τους Γάλλους, οι Γάλλοι δεν αναγνωρίζουν τη Γαλλία, την ξεχνούν και τελικά την προδίδουν και επομένως δεν θα φτάσουν ποτέ το υψηλό επίπεδο της χώρας τους. Ο σαρκοζισμός, σε αντίθεση, αναφέρεται στην ανθρώπινη φύση, η οποία είναι γενετικά προσδιορισμένη και η πορεία των ατόμων είναι προδιαγεγραμμένη.

Βασική επιδίωξη και των δύο είναι η δημιουργία μιας ενωμένης κοινωνίας, χωρίς διχασμούς. Ο Σ. Ντε Γκώλ έκανε ξεκάθαρη αυτή την πρόθεσή του με την δημιουργία του RPF, που θα ένωνε όλους τους Γάλλους κάτω από το μεγαλύτερο γι' αυτόν ιδανικό της «μεγαλοπρέπειας» της Γαλλίας, απορρίπτοντας τις ταξικές και κομματικές διαιρέσεις. Αντιστοίχως, και ο Ν. Σαρκοζί επιθυμούσε την δημιουργία μιας ενωμένης κοινωνίας πέρα από την δεξιά και την αριστερά που θα είχε σαν στόχο την οικονομική ανάκαμψη της χώρας του. Εντούτοις, ενώ δεν αντιπαραθέτει τις κοινωνικές τάξεις μεταξύ τους, δημιουργεί μια καινούργια διαιρετική τομή, η οποία έχει σαν δίπολο τον ηθικό και ανήθικο πολίτη, τον εργατικό με αυτόν που δεν εργάζεται και ζεί από τα κοινωνικά επιδόματα, τον εγκληματία με τον ενάρετο, τον καλό επιχειρηματία με τον επιχειρηματία αλήτη. Επίσης, ο Ν. Σαρκοζί είναι ο πρώτος Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας που διεκδικεί τον χαρακτηρισμό του δεξιού πολιτικού ηγέτη και τοποθετείται στα δεξιά του πολιτικού φάσματος, προωθώντας όλες εκείνες τις αξίες που χαρακτηρίζουν ένα δεξιό κόμμα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της τακτικής του αποτελεί η “ηθική”. Μιλώντας για “ηθική” ο σαρκοζισμός τοποθετεί τον πολιτικό του λόγο στην ιστορία και τις αξίες της δεξιάς. Πιο συγκεκριμένα, διαμέσου της «ηθικής» θα προσδώσει μια ενότητα στον πολιτικό του λόγο, φέρνοντας στην επιφάνεια θεματικές και αρθρώνοντας ένα βασικό κορμό αξιών που θέλει να προωθήσει: αυστηρότητα, πειθαρχία, ασφάλεια, αξιοκρατία, προσπάθεια, οικονομία της αγοράς, εργασία. Ο σεβασμός των ηθικών αξιών αφορά την ευθύνη του καθενός. Αντιθέτως, στους πολιτικούς λόγους και στις συνεντεύξεις τύπου του Σ. Ντε Γκώλ η λέξη “ηθική” απουσιάζει. Περισσότερο από μια απάντηση ηθική, ο γκωλισμός είναι μια απάντηση πολιτική, θεσμική, συνταγματική και στρατιωτική στον αποικισμό και στις αγωνίες της 4ης Γαλλικής Δημοκρατίας. Η “ηθική” δεν αναφέρεται πουθενά¹¹⁴¹.

Άλλο ένα βασικό χαρακτηριστικό της κοινωνίας αυτής για τον σαρκοζισμό αποτέλεσε η θεμελίωση της ασφάλειας και της τάξης. Η ασφάλεια αποτελεί μία αξία, και μάλιστα το «πρώτο δημοκρατικό δικαίωμα» στην σαρκοζική ιδεολογία, γύρω από το οποίο δομήθηκαν οι προεκλογικές του εκστρατείες και η θητεία του στο Προεδρικό αξίωμα. Επιθυμούσε την δημιουργία μιας κοινωνίας στην

¹¹⁴¹ D. Mayaffre, *Nicolas Sarkozy. Mesure et Démesure du discours 2007/2012*, ibid, σ. 115

οποία θα επικρατούσε απόλυτη ασφάλεια και τάξη, μαχόμενος την εγκληματικότητα, το παράνομο εμπόριο, τις τρομοκρατικές ενέργειες και την παράνομη μετανάστευση. Η σαρκοζική ιδεολογία ανέδειξε την θεματική της ασφάλειας ως βασική θεματική του πολιτικού λόγου της, κάνοντας χρήση ενός συγκεκριμένου λεξιλογίου: βία, φυλακή, αστυνομία, τάξη, εξουσία, δικαιοσύνη, αστυνομικός, σεβασμός, συνοικία. Οι απόψεις του για την εγκληματικότητα αποτελούν το βασικό χαρακτηριστικό του 6^{ου} Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας που τον διαφοροποιεί από τους προκατόχους του στο Προεδρικό αξίωμα. Πιο συγκεκριμένα, η θεματική της ασφάλειας είναι σχεδόν απύσχα από την γκωλική ιδεολογία. Η λέξη «εγκληματικότητα» εμφανίζεται μόνο μία φορά στους πολιτικούς λόγους του πρώτου Προέδρου της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας, όπως και η λέξη «ανασφάλεια»¹¹⁴².

Επιπρόσθετα, βασικό στοιχείο της ενωτικής πολιτικής τους αποτέλεσε η «κοινωνική συμφιλίωση» (*reconciliation sociale*) για τον Σ. Ντε Γκώλ και η «κοινωνική επανάσταση» (*revolution sociale*) για τον Ν. Σαρκοζί. Πράγματι, η 5^η Γαλλική Δημοκρατία επηρεάστηκε από τις γκωλικές φιλοδοξίες και ιδιαίτερα τον κοινωνικό γκωλισμό. Μία από τις κατευθυντήριες ιδέες της περιόδου εκείνης αποτέλεσε η επιθυμία του να ξεπεραστεί η αντιπαράθεση ανάμεσα στην κοινωνική πρόοδο και την οικονομική ανάπτυξη. Η βασική πολιτική ιδέα του γκωλισμού ήταν αυτή της «συμμετοχής», η οποία αποτέλεσε και τον βασικό ιδεολογικό πυλώνα της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας. Σύμφωνα με τον Πρόεδρο Ντε Γκώλ, μονάχα η κοινωνική δημοκρατία βασισμένη στην ευθύνη όλων απέναντι σε όλους θα αποτελούσε το θεμέλιο για την εθνική ενότητα. Η συμμετοχή, όχι μόνο στα κέρδη, αλλά και στο κεφάλαιο και στην διαχείριση, θα αποτελούσε ένα αποτελεσματικό μέσο για τον συνδυασμό του κεφαλαίου και της εργασίας, που θα ήταν στην υπηρεσία της κοινωνικής προόδου και της εθνικής συνοχής. Στην σαρκοζική ιδεολογία η θεματική της συμμετοχής δεν είναι απύσχα, αλλά δεν αποτελεί την βάση της όπως στον γκωλισμό. Οι αναφορές στους πολιτικούς λόγους είναι ελάχιστες και έχουν σαν στόχο να συνδυάσουν το κοινωνικό με τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές και να αποδώσουν στην γαλλική δεξιά ένα πιο κοινωνικό χαρακτήρα. Ειδικότερα, ο Ν. Σαρκοζί θέλει να

¹¹⁴² D. Mayaffre, *ibid*, σ. 71

ανανεώσει τις διατάξεις του 1959 και 1967 για την συμμετοχή, που αποτελούν τα εμβληματικά κείμενα του κοινωνικού γκωλισμού.

Στα πλαίσια αυτής της σαρκοζικής κοινωνικής πολιτικής, ο Ν. Σαρκοζί προωθεί την *“discrimination positive”*, μία θεματική παντελώς απύσχα από την ιδεολογία των προηγούμενων Προέδρων και ειδικά του Σ. Ντε Γκώλ, ο οποίος ήταν εχθρικός σε οτιδήποτε ήταν αντίθετο με την δημοκρατική παράδοση. Άλλο ένα στοιχείο της κοινωνικής του πολιτικής, που τον διαφοροποιεί από τον γκωλισμό είναι αυτό της *“laïcité”*. Ποτέ ξανά στην ιστορία της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας ένας Πρόεδρος δεν αμφισβήτησε τόσο ανοιχτά την ουδετερότητα που χαρακτήριζε την σχέση ανάμεσα στο γαλλικό κράτος και τις οργανωμένες θρησκείες. Ο σαρκοζισμός εκφράζοντας την αντίθεση του στην ήδη υπάρχουσα κοσμικότητα, με έναν πολιτικό λόγο βασισμένο στις ηθικές αξίες και την παρακμή, και την πεσιμιστική και μοιρολατρική αντίληψη του για την ανθρώπινη φύση (τα άτομα δεν γεννιούνται ίσα, αλλά έχουν έμφυτες ικανότητες και δυνατότητες) σηματοδοτεί ξεκάθαρα την ιδεολογική ρήξη με τον πρώτο Πρόεδρο της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας. Στους πολιτικούς λόγους και στις συνεντεύξεις τύπου του Σ. Ντε Γκώλ η θεματική της *“laïcité”* είναι απύσχα.

Τέλος, όσον αφορά τα προσωπικά και οικογενειακά ζητήματα, παρατηρούμε ότι οι απόψεις του σαρκοζισμού είναι ξεκάθαρες. Υποστηρίζει την παραδοσιακή οικογένεια, υιοθετώντας και πιο νεοφιλελεύθερους τόνους. Αυτό τον οδήγησε στην αναγνώριση ορισμένων δικαιωμάτων στα ομοφυλόφυλα ζευγάρια, όντας όμως κατηγορηματικά αντίθετος στο γάμο τους και στην υιοθέτηση παιδιών. Συνειδητοποιεί επίσης ότι οι άντρες και οι γυναίκες πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα στον επαγγελματικό τομέα και γι' αυτό προωθεί μέτρα στήριξης των γυναικών. Στην γκωλική ιδεολογία δεν γίνονται άμεσες αναφορές στην οικογένεια και στον ρόλο των γυναικών. Εντούτοις, συμπεραίνει κανείς ότι ο Σ. Ντε Γκώλ υποστηρίζει την αυστηρά παραδοσιακή πατριαρχική οικογένεια, δίνοντας μεγάλη σημασία στον ρόλο των γυναικών, τις οποίες προτιμά να μένουν στο σπίτι και να μεγαλώνουν τα παιδιά τους. Αυτό όμως δεν τον εμπόδισε να αναγνωρίσει και να εισάγει πρώτος το δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες.

2.3. Συμπεράσματα

Ο πρώτος Πρόεδρος της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας αποτελεί, αναπόφευκτα, σημείο αναφοράς για όλους τους υποψηφίους Προέδρους καθώς σηματοδότησε για τη Γαλλία την απαρχή ενός νέου πολιτικού καθεστώτος. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα όλοι οι Πρόεδροι της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας να διεκδικούν μια συνέχεια με τις βασικές γκωλικές αρχές. Επομένως, η σύγκριση ανάμεσα στον γκωλισμό και τον σαρκοζισμό ήταν αναμενόμενη, δεδομένου ότι ο Ν. Σαρκοζί παρουσίασε τον εαυτόν του ως τον συνεχιστή της γκωλικής ιδεολογίας και διεκδίκησε την γκωλική κληρονομιά.

Ο γκωλισμός αποτέλεσε μία ιδιαίτερη και μοναδική ιδεολογία στην ιστορία της πολιτικής φιλοσοφίας. Ο Ν. Σαρκοζί προσπάθησε να ιδιοποιηθεί την ιδεολογική κληρονομιά του γκωλισμού και να παρουσιάσει τον εαυτόν του ως άξιο συνεχιστή της. Ο 6^{ος} Πρόεδρος δεν θεωρείται γκωλιστής, αλλά μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένας νεοφιλελεύθερος νεο-γκωλιστής. Με άλλα λόγια, υπήρξε μια εξέλιξη της γκωλικής ιδεολογίας από τον Ν. Σαρκοζί, με μία ταυτόχρονη εγκατάλειψη των βασικών πυλώνων της. Η ρήξη στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα έγινε εμφανής με μία μείωση του ρόλου του παραδοσιακά παρεμβατικού κράτους και μια ενίσχυση της ελεύθερης αγοράς, με τον Ν. Σαρκοζί να γίνεται φορέας ενός πατριωτικού οικονομικού φιλελευθερισμού, ο οποίος αναμείγνυε νεοφιλελεύθερες ιδέες με μια εθνικίστικη αντίληψη για την οικονομία. Παράλληλα, η βασική κοινωνική ανησυχία της «Συμμετοχής» του γκωλισμού εξαφανίστηκε προς όφελος ενός ρυθμισμένου και ηθικοποιημένου καπιταλισμού. Στον τομέα της κοινωνίας παρατηρείται επίσης μια σημαντική εξέλιξη. Παρόλο που, και οι δύο Πρόεδροι προώθησαν την εθνική ενότητα μέσω της *“ouverture”*, αποδίδοντάς της όμως διαφορετικό περιεχόμενο, ο ιδρυτής της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας ήταν βαθιά συντηρητικός όσον αφορά τα ήθη και την κοινωνία, καθώς ήταν ένας άνθρωπος της τάξης, της ιεραρχίας και της αυστηρότητας. Αντιθέτως, στην σαρκοζική κοινωνία παρατηρήθηκε μία εξέλιξη των ηθών (λαϊκότητα, discrimination positive, αντιτάξιμα δικαιώματα, αναγνώριση της ομοφυλοφιλίας, ισότητα γυναικών-αντρών, αλλαγή δομής στην

οικογένεια, μετανάστευση, εθνική ταυτότητα και ασφάλεια («πρώτο δημοκρατικό δικαίωμα»)).

Στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής παρατηρήθηκε η μεγαλύτερη ρήξη ανάμεσα στις δύο ιδεολογίες. Η αδιαλλαξία του Σ. Ντε Γκώλ σχετικά με την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση εγκαταλήφθηκε κατά την διάρκεια της Προεδρίας του Ν. Σαρκοζί. Πράγματι, οι σαρκοζικές θέσεις για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ερχόντουσαν σε αντίθεση με την γκωλική άποψη περί κυριαρχίας, παρόλο που η σαρκοζική οπτική για μια δυνατή Ευρώπη συνδύαζε ορισμένες γκωλικές θέσεις (αποκλειστική κυριαρχία για τις εθνικές πολιτικές και συνεργασία ανάμεσα στα κράτη) με μία ομοσπονδιακή μορφή της Ένωσης. Επίσης, οι σχέσεις της Γαλλίας με την Αμερική και η επανένταξη στον στρατιωτικό μηχανισμό του NATO βασίζονταν σε μία διαφορετική ερμηνεία που έδινε ο Ν. Σαρκοζί στις διεθνείς σχέσεις (ο καλύτερος τρόπος για να εξασφαλιστεί η ιδιαιτερότητα και ανεξαρτησία της Γαλλίας αποτελούσε η συμμετοχή στο NATO, σε αντίθεση με την γκωλική θέση ότι η Γαλλία δεν έπρεπε να βρίσκεται σε υποδεέστερη θέση από την Αμερική προκειμένου να διατηρήσει την εθνική ανεξαρτησία και μεγαλοπρέπειά της).

Παρόλες τις ασυνέχεις που εντοπίστηκαν σε επίπεδο ιδεολογίας ανάμεσα στον γκωλισμό και τον σαρκοζισμό, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο Ν. Σαρκοζί τοποθετείται ως ένα βαθμό στην γκωλική παράδοση λόγω του βολонταρισμού του, της βούλησης του να υπερασπιστεί τα γαλλικά συμφέροντα και να ακουστεί η φωνή της Γαλλίας, της θέλησης του να διαιωνίσει τις γαλλικές αξίες, αλλά και λόγω του ρόλου που αποδίδει στο προεδρικό αξίωμα. Επιπρόσθετα, και οι δύο ηγέτες εκφράζουν την αγάπη τους για την Γαλλία και εξυμνούν το ένδοξο παρελθόν της αιώνιας Γαλλίας, η ιστορία που προβάλλουν ξαναγράφεται, επιλέγει, συγκρατεί και αποκλείει, υποστηρίζουν ότι η εθνική ταυτότητα αποτελείται από πολιτιστικά στοιχεία και η εκπόνηση μιας καινούργιας ιστορίας είναι εφικτή με την παρουσία ενός χαρισματικού ανθρώπου, μιας ηγετικής προσωπικότητας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΡΙΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Το τρίτο μέρος της διατριβής επικεντρώθηκε στη μελέτη της γκωλικής ιδεολογίας και στην σχέση που έχει με τον σαρκοζισμό και τον Ν. Σαρκοζί. Αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι επηρέασε καταλυτικά τους θεσμούς και την πολιτική ζωή της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας αλλά και τους μετέπειτα Προέδρους. Ο ορισμός του γκωλισμού δεν ήταν, δεν είναι και δεν θα είναι μία εύκολη διαδικασία, καθώς έχουν δοθεί πολλές ερμηνείες: για άλλους είναι μία ιδεολογία, ένα δόγμα και για άλλους αποτελεί έναν πραγματισμό.

Χωρίς να υπάρχει ένα αντιστοιχο πολιτικό φαινόμενο στις υπόλοιπες χώρες, ο γκωλισμός αποτελεί σήμερα ένα κίνημα, το οποίο χαίρει σεβασμού τόσο από την αριστερά όσο και από την δεξιά. Αποτελεί μία γαλλική ιδιαιτερότητα που δύσκολα κατατάσσεται στις παραδοσιακές κατηγορίες και αποτελεί την μοναδική ιδεολογία που υφίσταται σε εθνικό επίπεδο. Στόχος του γκωλικού κινήματος ήταν να διαπεράσει την παραδοσιακή διαιρετική τομή αριστεράς-δεξιάς. Παρόλο που επεδίωκε να είναι αταξικός, η ιδεολογία και οι πολιτικές του μας οδήγησαν να τον κατατάξουμε στα δεξιά συντηρητικά κόμματα. Με άλλα λόγια, ο γκωλισμός υπήρξε μια πρωτότυπη ιδεολογία, που εισήγαγε έναν ιδιότυπο συντηρητισμό, έναν συντηρητισμό γαλλικής εκδοχής, με πολλά πρωτότυπα και προοδευτικά στοιχεία.

Πιο συγκεκριμένα, ο Σ. Ντε Γκώλ έγινε φορέας ενός δημοκρατικού εθνικισμού που έδινε έμφαση στην εθνική κυριαρχία και τον πατριωτισμό, αποκλείοντας οποιαδήποτε κατακτητική και επεκτατική διάθεση. Ο εθνικισμός του βασίζεται σε μια «Συγκεκριμένη ιδέα» για την θέση της Γαλλίας στην διεθνή σκηνή, η οποία περιλαμβάνει τρεις βασικές έννοιες: την μεγαλοπρέπεια, την ανεξαρτησία και την δύναμη/εξουσία. Η πρώτη συνδέεται με την οικονομική και ηθική υπεροχή της Γαλλίας και με την ικανότητά της να ενσαρκώνει τα ιδανικά της ελευθερίας, αξιοπρέπειας, διατήρησης ειρήνης και βοήθειας στις υποανάπτυκτες ηπείρους. Η δεύτερη απορρίπτει οποιαδήποτε μορφή υποταγής ή ένταξης ενός κράτους σε άλλο, προωθώντας όμως μια οργανική συμμαχία

(Ε.Ε.), και η τρίτη είναι συνυφασμένη με τον οικονομικό εκσυγχρονισμό, την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και με μια πιο σύγχρονη εθνική άμυνα. Στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα, ο Σ. Ντε Γκώλ συνδύασε φιλελεύθερες με κρατικίστικες απόψεις, μαζί με κοινωνικές ανησυχίες που πήραν την μορφή της «Συμμετοχής». Δηλαδή, από την μία πλευρά προώθησε την ύπαρξη ενός ισχυρού γαλλικού νομίσματος, έναν ισοσκελισμένο προϋπολογισμό με διαχείριση του πληθωρισμού και την ελεύθερη διακίνηση· και από την άλλη πλευρά έκανε λόγο για το «Πλάνο», για ένα δυνατό κράτος με συγκεκριμένο ρόλο στην ανάπτυξη της οικονομίας και για μία φιλόδοξη βιομηχανική πολιτική. Όλα αυτά αποσκοπούσαν στην «Συμμετοχή» ή «Συνεταιρισμό εργασίας-κεφαλαίου» προκειμένου να υλοποιηθεί μία κοινωνική δημοκρατία και ισότητα, η οποία θα κατέληγε σε έναν «Τρίτο δρόμο» ανάμεσα στον καπιταλισμό και τον σοσιαλισμό. Ο τομέας της κοινωνίας μαρτυρά ίσως την μεγαλύτερη πρωτοτυπία της γκωλικής ιδεολογίας. Οι δύο λέξεις-έννοιες που επικρατούν είναι «λαός» και «κράτος». Η γκωλική ιδιαιτερότητα συνίσταται στην ένωση όλης της Γαλλίας και στην ανάδειξη μιας συλλογικής μνήμης με βάση ορισμένες στοιχειώδεις κοινές εθνικές αξίες, οι οποίες είναι πάνω από κόμματα, πολιτικές οικογένειες, φατρίες, συνδικάτα και ομάδες πίεσης. Ο λαός είναι το κυρίαρχο έθνος, απ' όπου η εκτελεστική εξουσία αποκτά τη νομιμοποίησή της. Η ένωση όλων των Γάλλων θα λάβει χώρα στα πλαίσια ενός δημοκρατικού, εθνικού κράτους, το οποίο θα έχει τη νόμιμη εξουσία, θα βασίζεται στην λαϊκή συναίνεση, στην εγκαθίδρυση μιας ισορροπίας ανάμεσα στις εξουσίες, με έναν αρχηγό, τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας (Μπαγιέ 1946).

Η μελέτη της γκωλικής ιδεολογίας μας οδήγησε στο συμπέρασμα ότι ο Σ. Ντε Γκώλ δεν ανανέωσε τις θεματικές του, κάτι το οποίο μπορεί να ερμηνευτεί ως μία πίστη στην αποστολή του, που δεν ήταν άλλη από την σταθερότητα των θεσμών και την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Γαλλίας. Για να μπορέσει να καταστήσει σαφή αυτή την αποστολή του δεν χρησιμοποιούσε μια ξύλινη γλώσσα, αλλά λέξεις απλές, καθημερινές και κατανοητές από όλους τους Γάλλους, χωρίς να προβαίνει σε συμβιβασμούς και να χάνει σε κύρος προκειμένου να είναι αρεστός από το σύνολο του εκλογικού σώματος. Αντιθέτως, συνδύαζε με επιτυχία την δράση με την πειθώ και το πάθος. Το

αίσθημα της δέσμευσης ήταν εξάλλου θεμελιώδες στοιχείο της ιδεολογίας του, καθώς παρουσιάζε τα πράγματα όπως ακριβώς ήταν.

Είναι ξεκάθαρο ότι ο γκωλισμός αποτελεί μια ιδιαίτερη και μοναδική ιδεολογία στην ιστορία της πολιτικής δράσης, η οποία ακόμα και σήμερα έχει μια ιδιαίτερη δυναμική και απήχηση στο εκλογικό σώμα. Ο Ν. Σαρκοζί αναφερόταν συχνά στον 1^ο Πρόεδρο και προσπαθούσε να αποδείξει ότι η ιδεολογία του αποτελεί συνέχεια της γκωλικής ιδεολογίας προκειμένου να νομιμοποιηθεί στα μάτια των Γάλλων. Εντούτοις, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι οι ιδέες του Ν. Σαρκοζί σηματοδότησαν το τέλος της γκωλικής ιδεολογίας και οδήγησαν στην τυποποίηση της γαλλικής δεξιάς σε ένα παραδοσιακό δεξιό συντηρητικό κόμμα, επηρεασμένο από τον καινούργιο συντηρητισμό που λαμβάνει χώρα στην Ευρώπη. Ορισμένα κοινά στοιχεία εντοπίστηκαν, όπως για παράδειγμα η υπεράσπιση των γαλλικών συμφερόντων, η διαιώνιση των γαλλικών αξιών, η αγάπη για τη Γαλλία, η εκπόνηση καινούργιας ιστορίας από έναν χαρισματικό ηγέτη, κλπ. . Στους βασικότερους τομείς παρατηρήθηκε όμως μια ρήξη με σταδιακή εγκατάλειψη των βασικών γκωλικών αρχών. Στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής ήταν πιο έντονη η ρήξη με την επανένταξη της Γαλλίας στο ΝΑΤΟ, με την ανάπτυξη στενότερων σχέσεων με τις Η.Π.Α. και με μια φιλοευρωπαϊκή πολιτική. Στον τομέα τον οικονομικό και κοινωνικό παρατηρήθηκε μία ήπια εξέλιξη, καθώς ο Ν. Σαρκοζί συνδύασε τις αρχές της ελεύθερης αγοράς με εκείνες ενός πατριωτικού οικονομικού εθνικισμού. Εξαφανίστηκε εντελώς ο βασικός γκωλικός πυλώνας της «Συμμετοχής» προς όφελος ενός ρυθμισμένου και ηθικοποιημένου καπιταλισμού. Τέλος, στον τομέα της κοινωνίας παρατηρήθηκε μια σημαντική εξέλιξη, καθώς ο Ν. Σαρκοζί υιοθέτησε πιο φιλελεύθερους τόνους και ανέδειξε θεματικές που ήταν απύσους από την ιδεολογία του Σ. Ντε Γκώλ (λαϊκότητα, discrimination positive, μετανάστευση, PACS, ισότητα γυναικών-αντρών...). Και οι δύο προώθησαν μία ενωτική πολιτική, αλλά με διαφορετικά μέσα και με διαφορετικό περιεχόμενο.

Ο γκωλισμός αποτέλεσε μια πρωτότυπη ιδεολογία για τα γαλλικά και ευρωπαϊκά δεδομένα. Ο Σ. Ντε Γκώλ δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένας τυπικός ηγέτης της Συντηρητικής δεξιάς. Παρόλα αυτά, ορισμένες όψεις της ιδεολογίας του και των πολιτικών του προτάσεων (πατριωτισμός, έμφαση στο

έθνος, ταύτιση με παραδοσιακή πατριαρχική οικογένεια, αταξισμός, στελέχωση κόμματος) μας οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι ανήκει στα δεξιά του πολιτικού φάσματος, παίζοντας έναν καταλυτικό ρόλο στις διάφορες οικογένειες της δεξιάς. Το διακύβευμα όμως ήταν να ανακαλύψουμε τι πρέσβευε ο Ν. Σαρκοζί υπό το φώς του γκωλισμού. Καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι ο 6^{ος} Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας, σε σχέση με τον Σ. Ντε Γκώλ, είναι ένας νεοφιλελεύθερος νεο-γκωλιστής.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ
Ν. ΣΑΡΚΟΖΙ: Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΚΔΟΧΗ
ΤΗΣ Μ. ΘΑΤΣΕΡ

Το μέρος αυτό είναι αφιερωμένο στον θατσερισμό, στην ανάλυση δηλαδή των πολιτικών και των ιδεών που συνδέονται με τους Βρετανούς Συντηρητικούς την περίοδο ηγεσίας της Μ. Θάτσερ (1979-1987). Ο θατσερισμός αποτέλεσε ένα είδος έκφρασης των νέων πολιτικών του Συντηρητισμού και το περιεχόμενο του «Θατσερικού Πειράματος» (“Thatcher experiment”) ή της «Θατσερικής Επανάστασης» (“Thatcher Revolution”) προσέλκυσε το διεθνές ενδιαφέρον και αποτέλεσε ίσως μια ιδιαίτερη εθνική απάντηση στην τότε τάξη πραγμάτων.

Ο θατσερισμός ως πολιτικό και ιδεολογικό φαινόμενο κυριάρχησε έντονα στο πεδίο των Βρετανικών πολιτικών. Σπάνια ένας βρετανός πολιτικός επικράτησε τόσο πολύ σε μια περίοδο όσο η Μ. Θάτσερ την δεκαετία του 1980. Ο όρος “θατσερισμός” αποτελεί ενδεικτικό αυτής της κατάστασης και παραπέμπει σε μία ξεχωριστή ιδεολογία, σε ένα συγκεκριμένο πολιτικό στυλ και σε ένα πολιτικό πρόγραμμα με το οποίο το Συντηρητικό Κόμμα ταυτίστηκε από την στιγμή που η Μ. Θάτσερ έγινε αρχηγός του. Με άλλα λόγια, ο όρος περιγράφει αυτό το οποίο συνέβη στο Συντηρητικό Κόμμα μετά το 1975, το οποίο ταυτίστηκε με τις ιδέες και τις αρχές της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας, δίνοντας την ευκαιρία στη Μ. Θάτσερ να εκμεταλλευτεί την θέση της ως αρχηγού κόμματος για να τις διαδώσει με έναν τρόπο ασυνήθιστο για έναν Συντηρητικό ηγέτη.

Οι πολιτικές απαρχές του θατσερικού σχεδίου εντοπίζονται στην μεταπολεμική ιστορία του Συντηρητικού Κόμματος. Η καινοτομία και το σόκ που προκάλεσε ο θατσερισμός, όπως άρχισε να διαμορφώνεται μετά το 1975, οφειλόταν στο διαφορετικό στυλ και στις διαφορετικές πολιτικές του μεταπολεμικού συντηρητισμού. Η μεγαλύτερη μάχη που έπρεπε να δώσουν οι οπαδοί του «θατσερισμού» ήταν με τις συμπεριφορές, τις πολιτικές και τα συμπεράσματα με τα οποία οι Συντηρητικοί είχαν δεσμευτεί τις δεκαετίες 1940 και 1950. Η ιδεολογία της Νέας Δεξιάς έπαιξε σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση του θατσερικού προγράμματος με την εγκατάλειψη των οιονεί σοσιαλδημοκρατικών πολιτικών στα εσωτερικά ζητήματα.

Τα ερωτήματα που προκύπτουν είναι πολλά: Ο θατσερισμός υιοθέτησε πλήρως τα δόγματα της Νέας Δεξιάς ή τα προσαρμοσε στα βρετανικά δεδομένα;

Αποτέλεσε ένα συνεκτικό πρόγραμμα, ικανό να διαμορφώσει μια καινούργια ιδεολογία και μια καινούργια τάξη πραγμάτων; Πρόδωσε όντως τις παραδοσιακές συντηρητικές αξίες; Ποιά είναι η σχέση του με τον σαρκοζισμό, όπως αναπτύχθηκε μεταγενέστερα στη Γαλλία, την πενταετία 2007-2012; Για να δοθούν απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα, το μέρος αυτό θα χωριστεί σε δύο κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα ξεδιπλωθεί όλη η πολιτική και ιδεολογική σκέψη της Μ. Θάτσερ στον οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό τομέα. Στόχος είναι η σύγκριση με τα δόγματα της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας και η ανάδειξη της πρωτοτυπίας της ιδεολογίας της. Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα προβούμε σε μια συγκριτική μελέτη του θατσερισμού με τον σαρκοζισμό, καθώς έχει συχνά διατυπωθεί η θέση ότι αποτελούν δύο πανομοιότυπα πολιτικά φαινόμενα που τάραξαν την πολιτική ζωή των χωρών τους. Σκοπός είναι να αναδειχθούν οι ομοιότητες και οι διαφορές μεταξύ τους, οι οποίες θα μας οδηγήσουν σε μία καλύτερη κατανόηση του σαρκοζισμού αλλά και της φύσης και του περιεχομένου των δύο αυτών ιδεολογιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Νέα Δεξιά και Μ. Θάτσερ

Σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να τοποθετήσει τον θατσερισμό στο ευρύτερο πλαίσιο της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας στη Μεγάλη Βρετανία. Το βασικότερο στοιχείο του θατσερισμού αποτελεί το γεγονός ότι εμπεριέχει πολλές ιδεολογικές θεματικές που προωθεί η Νέα Δεξιά, δηλαδή ένα σύνολο από τα πιστεύω του νεοσυντηρητικού και νεοφιλελεύθερου δόγματος συγκεντρώνονται στον πολιτικό λόγο του Συντηρητικού κόμματος υπό την ηγεσία της Μ. Θάτσερ. Η καινοτομία και το σόκ που προκάλεσε ο θατσερισμός την δεκαετία του 1970 οφειλόταν κυρίως στο διαφορετικό στύλ και περιεχόμενο πολιτικών σε σχέση με τον μεταπολεμικό Συντηρητισμό. Η Συντηρητική ιδεολογία που αναπτύχθηκε μετά το τέλος του πολέμου ονομάστηκε «νεο-συντηρητισμός» καθώς αποτέλεσε μία εκσυγχρονισμένη μορφή του Συντηρητισμού.

Το Συντηρητικό κόμμα επέστρεψε στην εξουσία το 1951 και έμεινε μέχρι το 1964. Ο αρχηγός που στιγμάτισε τις πολιτικές του κόμματος ήταν ο Χάρολντ Μακμίλλαν, ο οποίος αποτέλεσε τον αρχιτέκτονα του «Νέου Συντηρητισμού» και είχε σήμα κατατεθέν του την *“Industrial Charter”*, η οποία οραματιζόταν μια αναδιοργάνωση του βιομηχανικού τομέα, με την παρέμβαση του κράτους στην δημιουργία ενός κατάλληλου κλίματος για την ενθάρρυνση της βιομηχανικής ανάπτυξης. Πρόκειται για έναν “μεσαίο δρόμο” ανάμεσα στο *laissez-faire* και στον κρατισμό των σοσιαλιστών, με μία συνεργασία μεταξύ της Κυβέρνησης, του βιομηχανικού τομέα και των πολιτών, επιδιώκοντας ένα σύστημα ελεύθερου εμπορίου, το οποίο θα συνδύαζε την κεντρική διοίκηση με την ατομική προσπάθεια¹¹⁴³. Οι εκλογές του 1964 σημαδεύτηκαν από την

¹¹⁴³ W.H. Greenleaf, *The British Political Tradition, Vol. II, The ideological Heritage*, εκδ. Methuen, Λονδίνο-Ν. Υόρκη, σ. 251· E.H.H. Green, *Ideologies of Conservatism*, εκδ. Oxford University, Οξφόρδη, 2002, σ. 162-163

επικράτηση του Εργατικού Κόμματος, αλλά και από την προγραμματική εγγύτητα των τριών αντίπαλων κομμάτων, καθώς τόνιζαν την ανάγκη για ουσιαστικό εκμοντερνισμό των Βρετανικών θεσμών με κύριο στόχο την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας. Η Εργατική κυβέρνηση όμως απέτυχε να υλοποιήσει την «Καινούργια Βρετανία» και οι Συντηρητικοί άρχισαν να επικρίνουν την αυξανόμενη κρατική παρέμβαση και να προβληματίζονται για τις απειλές που δεχόταν η οικογένεια, η δημόσια τάξη και η εθνική ταυτότητα. Με άλλα λόγια την περίοδο αυτή έκανε την εμφάνισή της στη Μ. Βρετανία η Νέα Δεξιά ιδεολογία, η οποία περιελάμβανε νεοφιλελεύθερες οικονομικές ιδέες, αλλά και ιδέες που αφορούσαν ηθικά ζητήματα, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στα εσωτερικά ζητήματα. Ο Ένοχ Πάουελ¹¹⁴⁴ έγινε ο εκφραστής των ιδεών αυτών και αποτέλεσε τον πρώτο πολιτικό στη Μ. Βρετανία που συνηγόρισε υπέρ της ελεύθερης οικονομίας και του δυνατού κράτους¹¹⁴⁵. Ξεχώρισαν οι ιδέες του για τα μεταναστευτικά και φυλετικά ζητήματα, καθώς το ενδιαφέρον του επικεντρώθηκε στην ταυτότητα του έθνους και στην ανάγκη διατήρησης των βασικών χαρακτηριστικών του και της συνέχειας του¹¹⁴⁶.

Από το 1964 μέχρι το 1979 οι Συντηρητικοί μαζί με τους Εργατικούς ήταν στην εξουσία εναλλάξ. Η Συντηρητική κυβέρνηση που εκλέχθηκε το 1970 έμεινε στην εξουσία για λιγότερο από τέσσερα χρόνια και αποτέλεσε εφιαλτήριο για την ανάδυση του θατσερισμού (απεμπλοκή του κράτους από την οικονομία και την λειτουργία της βιομηχανίας). Η ήττα του Έντουαρντ Χίθ στις εκλογές του 1975 οδήγησε στην αντικατάστασή του. Η Μ. Θάτσερ εκλέχθηκε στην ηγεσία του Συντηρητικού Κόμματος το 1974, σε μία εποχή που το κόμμα είχε ανάγκη

¹¹⁴⁴ Ο Ε. Πάουελ ήταν συγγραφέας και πολιτικός, που διετέλεσε βουλευτής του Συντηρητικού Κόμματος την περίοδο 1950-1974 και προσέφυγε προσοχή μετά από συγκεκριμένη ομιλία του, στις 24 Απριλίου 1968 η οποία έγινε γνωστή ως η ομιλία «Ποταμοί Αίματος». Ο ηγέτης του Συντηρητικού κόμματος Ε. Χίθ τον απομάκρυνε από την θέση του καθώς θεώρησε ότι τα λεγόμενα του ήταν μία κατάφορη επίδειξη ρατσισμού.

¹¹⁴⁵ F. O'Gorman, *British Conservatism. Conservative thought from Burke to Thatcher*, εκδ. Longman, Λονδίνο & Νέα Υόρκη, 1986, σ. 208-209· W.H. Greenleaf, *The British Political Tradition, Vol. II, The ideological heritage*, ibid, σ. 319-321

¹¹⁴⁶ A. Gamble, *The Free economy and the Strong state. The politics of Thatcherism*, 2^η έκδοση, ibid, σ. 70-72

από μία νέα στρατηγική για να επικρατήσει στην Βρετανική πολιτική σκηνή¹¹⁴⁷. Η Μ. Θάτσερ προσέφερε την προοπτική για μια εκ βαθέων αλλαγή της πορείας της βρετανικής πολιτικής, παρέχοντας μια ξεκάθαρη και ριζική εναλλακτική στο ήδη «κουρασμένο» πολιτικό σκηνικό, όπως είχε διαμορφωθεί από τους Εργατικούς. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε έναν από τους πρωταρχικούς λόγους για την εκλογική νίκη του Συντηρητικού κόμματος το 1979.

Τα ερωτήματα που προκύπτουν είναι πολλά: Σε ποιο βαθμό επηρεάστηκε από τη Νέα Δεξιά ιδεολογία; Κατά πόσο ενσωμάτωσε το νεοφιλελεύθερο και νεοσυντηρητικό δόγμα στην ιδεολογία της; Αποτελεί ο θατσερισμός μια άλλη παραλλαγή της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας; Για να δοθούν απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα θα πρέπει να μελετήσουμε την θατσερική ιδεολογία, όπως αυτή διαμορφώθηκε από την στιγμή που η Μ. Θάτσερ έγινε πρωθυπουργός της Μ. Βρετανίας μέχρι την στιγμή της παραίτησης της. Το κεφάλαιο αυτό θα χωριστεί σε τρεις ενότητες. Στη πρώτη ενότητα θα μελετηθεί η οικονομική πολιτική της Μ. Θάτσερ υπό το πρίσμα του νεοφιλελεύθερου δόγματος. Στη δεύτερη ενότητα θα αναλυθεί ο ρόλος του κράτους τόσο στην οικονομία όσο και στην διατήρηση της κοινωνικής συνοχής. Στη τρίτη και τελευταία ενότητα, θα παρουσιαστεί η θατσερική κοινωνία, οι αξίες και τα χαρακτηριστικά της που βρίσκονται στην υπηρεσία της ελεύθερης αγοράς.

1.1. Απελευθερώνοντας την οικονομία

Η Μ. Θάτσερ ήταν ενάντια στα κεϋνσιανά πιστεύω της αύξησης των φόρων για τον ιδιωτικό πλούτο και της χρηματοδότησης της κρατικής γραφειοκρατίας. Καθοδηγούμενη από αυτήν την νομισματική επιτακτικότητα, έθεσε σε εφαρμογή νεοφιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις, οι οποίες είχαν σαν στόχο την μείωση της φορολογίας, την απελευθέρωση των ελέγχων στην τιμή του συναλλάγματος, την μείωση των περιοριστικών μέτρων, την ιδιωτικοποίηση

¹¹⁴⁷ A. Gamble, *ibid*, σ. 73-76, 80-82, 86-93· J. Charmley, *A History of Conservative politics since 1830*, 2^η έκδοση, εκδ. Palgrave Macmillan, Μπεϊσινγκστούουκ, 2008, σ. 199-201, 203-204

εθνικών βιομηχανιών και την δραματική μείωση της εξουσίας των εργατικών σωματείων.

1.1.1. Η προτεραιότητα της ελεύθερης αγοράς

Το βασικό οικονομικό αξίωμα του θατσερισμού, προκειμένου να θεμελιωθούν οι συνθήκες που θα επιτρέψουν στην οικονομία να λειτουργήσει σύμφωνα με τους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, αποτέλεσε η μη παρέμβαση των πολιτικά υπεύθυνων στο οικονομικό παιχνίδι όπως έκαναν μέχρι πρόσφατα¹¹⁴⁸.

Οι βασικότερες θεματικές της θατσερικής ιδεολογίας ήταν αρκετά διαδεδομένες. Πρόκειται, αρχικά, για την μάχη ενάντια στην μέχρι τότε εξέλιξη της κοινωνίας, η οποία είχε κριθεί ολέθρια, καθώς είχε χρωματιστεί από τον σοσιαλιστικό τρόπο διαχείρισης της οικονομίας, που δεν ήταν άλλος από την κρατική παρέμβαση στην βιομηχανία, τον ευρύ και αναποτελεσματικό δημόσιο τομέα και την αναποτελεσματική κοινωνική προστασία. Ο θατσερισμός διακήρυττε την πλήρη επιστροφή στην ελεύθερη αγορά και στον ανταγωνισμό, και επιθυμούσε την απορρύθμιση αλλά και την ιδιωτικοποίηση των δημόσιων επιχειρήσεων. Με άλλα λόγια, αυτό το οποίο ήταν απαραίτητο ήταν λιγότερη *κυβέρνηση* για να απελευθερωθεί η ατομική πρωτοβουλία και η *επιχειρηματική κουλτούρα*, όπως ακριβώς είχε διατυπώσει ο Χάγιεκ στο *La Route de la servitude* (1945)¹¹⁴⁹ και στο *La Constitution de la Liberté* (1960)¹¹⁵⁰, ο Μ. Φρίντμαν¹¹⁵¹ και

¹¹⁴⁸ J.-C. Sergeant, *La Grande-Bretagne de Margaret Thatcher: 1979-1990*, εκδ. Presses Universitaires de Paris, Παρίσι, 1994, σ. 46-47

¹¹⁴⁹ Fr. Hayek, *La route de la servitude*, εκδ. PUF, Γαλλία, 2013

¹¹⁵⁰ Fr. Hayek, *La Constitution de la liberté*, εκδ. Lexis Nexis, Γαλλία, 1994

¹¹⁵¹ Ο Μ. Φρίντμαν ήταν επιφανής Αμερικανός οικονομολόγος, στατιστικολόγος και συγγραφέας. Βραβεύτηκε με το Βραβείο Νόμπελ για τις οικονομικές επιστήμες (1976) και είναι γνωστός για την έρευνά του στην ανάλυση της συμπεριφοράς και τη νομισματική ιστορία και θεωρία, και για την πολυπλοκότητα της σταθεροποιητικής πολιτικής. Υπήρξε ηγέτης της Οικονομικής Σχολής του Σικάγο και των μονεταριστών και υπέρμαχος του φιλελευθερισμού. Έγινε γνωστός για την συνεισφορά του στην μακροοικονομία, οικονομική ιστορία και στατιστική

οι νεοφιλελεύθεροι Βρετανοί του Institute of Economic Affairs¹¹⁵². Με την απελευθέρωση της οικονομίας θα εξαφανίζονταν όλα τα θεσμικά εμπόδια (η δύναμη των συνδικάτων αποτέλεσε ένα από αυτά) και η οικονομική δραστηριότητα του κράτους θα περιοριζόταν σε μια πιο ουδέτερη και προσεκτική διαχείριση του νομίσματος, των δημοσίων δαπανών και της φορολογίας¹¹⁵³.

Η επιβεβαίωση των πρωτίων της ελεύθερης αγοράς έλαβε χώρα από το 1979 με την κατάργηση ελέγχων στο εισόδημα, στις τιμές, στα μερίσματα και στους μισθούς¹¹⁵⁴. Η κυβέρνηση της Μ. Θάτσερ πολύ γρήγορα κατήργησε την πολιτική του εισοδήματος και των τιμών της κυβέρνησης του Κάλλαχαν. Στην συνέχεια επιτεύχθηκε η απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων, η οποία επιτάχυνε την διεθνοποίηση της βρετανικής οικονομίας και αύξησε τις δραστηριότητες στο City του Λονδίνου. Αυτή η απελευθέρωση της οικονομίας ολοκληρώθηκε το 1986, με το γνωστό Big Bang που απορρόθμισε τις δραστηριότητες στο City¹¹⁵⁵.

Σε ένα πιο θεωρητικό πλαίσιο, η ελευθερία, ο ατομικισμός και η ατομική ιδιοκτησία, όπως θα δούμε και στην συνέχεια, ήταν η αγαπημένη τριάδα του θατσερισμού. Τα τρία αυτά στοιχεία αποτελούσαν αναπόσπαστα γνωρίσματα της φιλελεύθερης θεωρίας και του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Με την άνοδο της Μ. Θάτσερ στο Συντηρητικό κόμμα, οι Συντηρητικοί υιοθέτησαν μια πιο “αφηρημένη” έννοια της ελευθερίας. Η αγορά διέυρυνε και προστάτευε την σφαίρα της ελευθερίας. Η Μ. Θάτσερ συμφώνησε, δηλώνοντας ότι η ελευθερία ήταν συνώνυμο της ελεύθερης επιχείρησης που την καθιστούσε ηθικά ανώτερη

¹¹⁵² Το Institute of Economic Affairs είναι ένα think tank ελεύθερης αγοράς με έδρα το Λονδίνο. Ιδρύθηκε το 1955 και στην αποστολή του δηλώνει ότι επιδιώκει να «βελτιωθεί η κατανόηση των θεμελιωδών θεσμών μιας ελεύθερης κοινωνίας αναλύοντας και αναπτύσσοντας τον ρόλο των αγορών στην επίλυση οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων»

¹¹⁵³ J. Leruez, *Le phénomène Thatcher*, εκδ. Complexe, Βρυξέλλες, 1991, σ. 142-143· A. Gamble, “The political economy of freedom” σ. 40, στο R. Levitas (επιμ.), *The Ideology of the New Right*, ibid

¹¹⁵⁴ “The Conservative Manifesto 1979”, σ. 267· “The Conservative Manifesto 1983”, σ. 287-288 στο I. Dale (επιμ.), *Conservative party general election manifestos 1900-1997. With an introduction by Alistair B. Cooke*, εκδ. Routledge-Politico’s Publishing, Λονδίνο & Νέα Υόρκη, 2000· J. Leruez, *Le phénomène Thatcher*, ibid, σ. 145-146

¹¹⁵⁵ J. Leruez, *ibid*, σ. 145-146

από οποιαδήποτε άλλη εναλλακτική. Δεν υπήρχε κατηγορηματικά ελευθερία χωρίς ελεύθερη επιχείρηση¹¹⁵⁶.

Κατ'επέκταση ο θατσερισμός χρησιμοποίησε μια συγκεκριμένη αποδοχή της έννοιας της ελευθερίας. Η θατσερική ελευθερία ήταν σπουδαία και χρηστική, καθώς είχε τις ρίζες της στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής και στο πνεύμα του επιχειρείν. Επομένως, η ελευθερία λειτουργούσε ως το μέσο διατήρησης αυτής της κατάστασης¹¹⁵⁷.

1.1.2. Έλεγχος του πληθωρισμού

Στην καρδιά των θατσερικών ανησυχιών βρισκόταν ο πληθωρισμός – σύμβολο της επιείκιας της σοσιαλιστικής οικονομικής διαχείρισης - ο οποίος έπρεπε να εξαλειφθεί. Για την Μ. Θάτσερ ο αυστηρός έλεγχος των οικονομικών αποθεμάτων αποτέλεσε το μέσο για να επιτεθεί στον πληθωρισμό.

Ο πληθωρισμός ήταν ένα οικονομικό φαινόμενο που οφειλόταν στην ανεκτικότητα των πολιτικά υπευθύνων να ελέγξουν τα χρηματικά αποθέματα. Ο πληθωρισμός και όχι η ανεργία, σύμφωνα με τους νεοφιλελεύθερους, ήταν ένα από τα πιο σοβαρά οικονομικά προβλήματα, καθώς οδηγούσε στην μείωση της αξίας του χρήματος και άρα έπρεπε να ελεγχθεί. Υποστήριζαν επίσης, ότι απειλούσε ολόκληρο το οικοδόμημα της ελεύθερης αγοράς, επειδή μειωνόταν η πίστη στο χρήμα και αποθάρρυνε τους ανθρώπους στο να συμμετέχουν σε οικονομικές και εμπορικές δραστηριότητες. Το χρήμα θα έπρεπε να έχει μια σταθερή αξία για να μπορεί η ελεύθερη αγορά να λειτουργήσει σωστά. Αυτό αποτέλεσε την βασική υπόθεση του μονεταρισμού. Επιπρόσθετα, οι νεοφιλελεύθεροι μονεταριστές ήταν εχθρικοί απέναντι στον δημόσιο τομέα, στις εθνικοποιημένες βιομηχανίες και στην κρατική πρόνοια. Η κυβερνητική δράση είχε αποτύχει από την στιγμή που η αγορά είχε αντικατασταθεί από το κράτος σε τομείς όπως η υγεία και η παιδεία. Οι επιδοτήσεις και οι δημόσιες δαπάνες

¹¹⁵⁶M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 67

¹¹⁵⁷ M. Hayes, *ibid*, σ. 68

αυξάνονταν καθώς επωφελούνταν όλο και περισσότεροι, ενώ το κόστος επιβάρυνε τους φορολογούμενους πολίτες¹¹⁵⁸.

Παρόλο που, το 1979 οι Συντηρητικοί υπό την Μ. Θάτσερ δεν αναφέρονταν ξεκάθαρα στον μονεταρισμό, το εκλογικό μανιφέστο των Συντηρητικών δεν άφηνε καμία αμφιβολία για την βασική τους προτεραιότητα: έλεγχος του πληθωρισμού σύμφωνα με τα προστάγματα του μονεταρισμού με μείωση των αναγκών για δανεισμό στον δημόσιο τομέα (μείωση των δαπανών του Κράτους) και μείωση της φορολογίας. Τα συνδικάτα θα έπρεπε να συμβάλουν στην εγκαθίδρυση της οικονομίας της αγοράς, η οποία θα ήταν αποτέλεσμα της αύξησης της παραγωγικότητας και των κερδών, με αντάλλαγμα την αύξηση του βιοτικού επιπέδου για όλους σε μία οικονομία, η οποία θα χαρακτηριζόταν από δυνατή παραγωγή, υψηλούς μισθούς και μειωμένους φόρους¹¹⁵⁹.

Ο θατσερισμός ήταν ένας μονεταριστικός νεοφιλελευθερισμός, ο οποίος πίστευε ότι η κυβέρνηση ήταν ανεπαρκής, ενώ η χρηματική και η φορολογική σταθερότητα ήταν απαραίτητες για την οικονομική ανάπτυξη. Ήταν υπέρμαχος της άποψης ότι η αύξηση των χρηματικών αποθεμάτων θα εξαφάνιζε τον πληθωρισμό από το οικονομικό σύστημα. Αυτό βέβαια προϋπέθετε την εγκατάλειψη ορισμένων εισοδηματικών πολιτικών και την κατάργηση των συμφωνιών μεταξύ κυβέρνησης, εργαζομένων και συνδικάτων¹¹⁶⁰.

Η Μ. Θάτσερ, ως αδιαμφισβήτητη οπαδός του μονεταρισμού, δεν πίστευε ότι μια πολιτική τιμών και εισοδημάτων θα αποτελούσε έναν αποτελεσματικό τρόπο αντιμετώπισης του πληθωρισμού. Εντούτοις, έκρινε, σε αντίθεση με τον νεοφιλελευθερισμό, ότι έπρεπε να επιβάλλει ορισμένους περιορισμούς στην ελεύθερη αγορά, οι οποίοι θα επέτρεπαν στις συνδικαλιστικές και εργοδοτικές ομάδες πίεσης να αποσπούν από την κυβέρνηση ειδικές χάρες και επιπλέον

¹¹⁵⁸ M. Hayes, *ibid*, σ. 40· A. Heywood, *Political Ideologies*, *ibid*, σ. 95· D. Kavanagh, *Thatcherism and British Politics: The end of consensus?*, εκδ. Oxford University, Οξφόρδη, 2002, σ. 107-108

¹¹⁵⁹ "The Conservative Manifesto 1979", σ. 268, στο I. Dale (επιμ.), *Conservative party general election manifestos 1900-1997. With an introduction by Alistair B. Cooke*, *ibid*

¹¹⁶⁰ S. B. Manfred, R. K. Ravi, *Neoliberalism. A very short introduction*, *ibid*, σ. 25· D. Kavanagh, *Thatcherism and British Politics: The end of consensus?*, *ibid*, σ. 12

δαπάνες¹¹⁶¹. Σε κάθε περίπτωση όπως έγινε φανερό και από τα δύο επόμενα εκλογικά μανιφέστα του Συντηρητικού Κόμματος, ο κεντρικός στόχος, υπήρξε πάντα, ο αυστηρός έλεγχος των δημοσίων δαπανών και του δανεισμού, προκειμένου το χρήμα να αποκτήσει μια σταθερή αξία. Επίσης, η επίτευξη μιας ισορροπίας ανάμεσα στα συνδικάτα και την υπόλοιπη κοινωνία θα προερχόταν από τις επιχειρήσεις που είχαν ιδιωτικοποιηθεί και από τις στοχευμένες πολιτικές για την μείωση της ανεργίας¹¹⁶². Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα από το εκλογικό μανιφέστο του 1987: *“Our success in the battle against inflation has been the key to Britain’s economic revival. It required firm control of public expenditure, a substantial reduction in government borrowing, curbing the growth of money in circulation, maintaining financial discipline, stimulating competition and moderating trade union power”*¹¹⁶³.

1.1.3. Ιδιωτικοποιήσεις – Αποεθνικοποιήσεις – Απορρυθμίσεις

Ο έλεγχος του πληθωρισμού αποτέλεσε την βασική θατσερική επιδίωξη την πρώτη περίοδο, αλλά οι ιδιωτικοποιήσεις αποτέλεσαν «τα κοσμήματα στο στέμμα», σύμφωνα με έκφραση του Peter Riddell, δηλαδή την βασικότερη επιδίωξη της κυβερνητικής δράσης των Συντηρητικών¹¹⁶⁴. Στα μέσα της δεκαετίας του 1980 η συντηρητική κυβέρνηση αναπαρήγαγε την πολιτική των ιδιωτικοποιήσεων στα πλαίσια της ιδεολογίας του “popular capitalism”¹¹⁶⁵ και συνέβαλε κατά αυτό τον τρόπο στην δημιουργία μονοπωλίων στον ιδιωτικό τομέα τα οποία θα έπρεπε να ήταν αποτελεσματικά¹¹⁶⁶.

¹¹⁶¹ D. Kavanagh, “L’ évolution générale du système politique”, *Notes et Études Documentaires*, No 4997, Δεκέμβριος, 1994, σ. 21

¹¹⁶² “The Conservative Manifesto 1983”, σ. 290, στο I. Dale (επιμ.), *Conservative party general election manifestos 1900-1997. With an introduction by Alistair B. Cooke*, *ibid*

¹¹⁶³ “The Conservative Manifesto 1987: The next moves forward”, σ. 327, στο I. Dale (επιμ.), *ibid*

¹¹⁶⁴ P. Riddell, *The Thatcher Legacy*, εκδ. Basil Blackwell, Οξφόρδη, 1991

¹¹⁶⁵ “The Conservative Manifesto 1987”, σ. 320, στο I. Dale (επιμ.), *Conservative party general election manifestos 1900-1997. With an introduction by Alistair B. Cooke*, *ibid*

¹¹⁶⁶ E. J. Bredan, *Thatcherism and British politics: 1975-1999*, εκδ. Sutton, Στρώουντ, 1999, σ. 85

Ο θατσερισμός ήταν εμφανώς επηρεασμένος από το νεοφιλελεύθερο δόγμα της Νέας Δεξιάς, που είχε σαν σημαία του το σλόγκαν: *“private good; public bad”*¹¹⁶⁷. Με άλλα λόγια, ο ισχυρισμός ότι η κρατική παρέμβαση δεν λειτουργεί θετικά, αποτέλεσε την πιο ισχυρή και διαδεδομένη ιδέα στην πολιτική οικονομία της Νέας Δεξιάς, καθώς ήταν η κεντρική θεματική στο έργο του Μ. Φρίντμαν. Σε όσους τομείς η κυβέρνηση ήταν υπεύθυνη εμφανίζονταν ανεπάρκειες και αποτυχίες, και επομένως η λύση της ελεύθερης αγοράς ήταν αναπόφευκτη. Οι έλεγχοι ήταν αναποτελεσματικοί καθώς οδηγούσαν σε αποτελέσματα λιγότερο ευεργετικά σε σχέση με την υπάρχουσα κατάσταση. Αντίστοιχες απόψεις κυριάρχησαν και στον τομέα του κράτους πρόνοιας: τα κόστη ήταν υψηλότερα σε σχέση με τον ιδιωτικό τομέα λόγω έλλειψης ανταγωνισμού με αποτέλεσμα οι σπατάλες να είναι μεγάλες. Η λύση για αυτά τα προβλήματα δεν ήταν άλλη από την ιδιωτικοποίηση των δημοσίων υπηρεσιών¹¹⁶⁸.

Η πολιτική των ιδιωτικοποιήσεων ήταν συνεπής με τα πιστεύω της Μ. Θάτσερ, καθώς ήταν παρακινήμενη από οικονομικά κίνητρα: μείωση του ρόλου του κράτους στην διαδικασία λήψης οικονομικών αποφάσεων· αύξηση της αποτελεσματικότητας και της καινοτομίας στο εσωτερικό μιας επιχείρησης μέσω της συμμετοχής του προσωπικού· αποκέντρωση των οικονομικών αποφάσεων και των μισθολογικών διαπραγματεύσεων και των συνθηκών εργασίας. Με άλλα λόγια, περισσότερη ευελιξία στους μισθούς και στην αγορά εργασίας. Το εκλογικό μανιφέστο του 1979 υποστήριζε ότι η ισορροπία της κοινωνίας είχε χαθεί καθώς δινόταν μεγαλύτερη σημασία στο κράτος εις βάρος της ατομικής ελευθερίας¹¹⁶⁹. Η Μ. Θάτσερ πίστευε ότι οι δημόσιες επιχειρήσεις ήταν αναποτελεσματικές και αποτελούσαν τροχοπέδη στην δημιουργία μίας πιο δυναμικής και ευπροσάρμοστης οικονομίας¹¹⁷⁰.

¹¹⁶⁷ A. Heywood, *Political Ideologies*, ibid, σ. 94

¹¹⁶⁸ A. Gamble, “The political economy of freedom”, σ. 39, στο R. Levitas (επιμ.), *The ideology of the New Right*, ibid

¹¹⁶⁹ “The Conservative Manifesto 1979”, σ. 279, στο I. Dale (επιμ.), *Conservative party General Election Manifestos 1900-1997, With an introduction by Alistair B. Cooke*, ibid

¹¹⁷⁰ J. Leruez, *Le phénomène Thatcher*, ibid, σ. 147· D. Kavanagh, *Thatcherism and British Politics. The end of Consensus?*, ibid, σ. 218

Ο θατσερισμός προσέδωσε και μια ηθική διάσταση στο μέτρο των ιδιωτικοποιήσεων. Οι πολιτικές πεποιθήσεις της Μ. Θάτσερ την έκαναν να πιστεύει ότι οι εθνικοποιήσεις ήταν λάθος, καθώς φόρτωναν το κράτος με ιδιοκτησίες, οι οποίες στοίχιζαν στον έντιμο φορολογούμενο χρήματα. Δεν ήταν δουλειά της κυβέρνησης να διοικεί τις επιχειρήσεις, αλλά οι επιχειρηματίες ήταν πιο κατάλληλοι γι' αυτό. Παράλληλα, έδωσε και μια πολιτική διάσταση υποστηρίζοντας ότι η συλλογική ιδιοκτησία αποτελούσε το αναπόφευκτο παρεπόμενο του σοσιαλισμού, με τον σοσιαλισμό να αντικατοπτρίζει στα μάτια της μια μορφή σκλαβιάς¹¹⁷¹.

Οι ιδιωτικοποιήσεις πήραν διάφορες μορφές, ανάλογα πάντα με την περίπτωση. Πολύ συχνά το κεφάλαιο της καινούργιας εταιρείας μετατράπηκε σε μετοχές που παραχωρούνταν στο κοινό, στο προσωπικό και στους θεσμικούς επενδυτές, με συνθήκες ιδιαιτέρως ευνοϊκές για τις δύο πρώτες κατηγορίες¹¹⁷². Η Μ. Θάτσερ ήλπιζε ότι η πώληση των εταιρειών θα αύξανε την κατοχή μετοχών στην κοινωνία και θα προωθούσε τις καπιταλιστικές αξίες περισσότερο. Με άλλα λόγια, πρόκειται για μια διεύρυνση του "popular capitalism", καθώς οι μικροί κάτοχοι των μετοχών μιας ιδιωτικοποιημένης επιχείρησης θα ήταν περισσότερο συμφιλωμένοι με τον οικονομικό φιλελευθερισμό. Επιπρόσθετα, αποτελούσε και έναν τρόπο για να περιοριστεί η επιρροή των συνδικάτων, καθώς στον δημόσιο τομέα τα συνδικάτα ήταν καλύτερα «ριζωμένα» και πιο δραστηριοποιημένα. Με την αποεθνικοποίηση ορισμένων επιχειρήσεων οι υπεύθυνοι των συνδικάτων έγιναν περισσότερο ελαστικοί στις διεκδικήσεις τους¹¹⁷³. Μια άλλη μορφή ιδιωτικοποίησης ήταν αυτή της πώλησης του συνόλου των μετοχών μιας ιδιωτικής επιχείρησης σε έναν επιχειρηματία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πώληση της αυτοκινητοβιομηχανίας της Rover στην British Aerospace και η πώληση των

¹¹⁷¹ E. J. Evans, *Thatcher and Thatcherism*, 2^η έκδοση, εκδ. Routledge, Λονδίνο & Ν. Υόρκη, 2004, σ. 35· J. Leruez, *Le phénomène Thatcher*, *ibid*, σ. 147

¹¹⁷² J.-C. Sergeant, *La Grande-Bretagne de M. Thatcher: 1979-1990*, *ibid*, σ. 57· "The Conservative Manifesto 1983", σ. 290· "The Conservative Manifesto 1987", σ. 319-320, στο I. Dale (επιμ.), *Conservative party General Election Manifestos 1900-1997, With an introduction by Alistair B. Cooke*, *ibid*

¹¹⁷³ E. J. Evans, *Thatcher and Thatcherism*, *ibid*, σ. 86· J.-C. Sergeant, *ibid*, σ. 57· "The Conservative Manifesto 1983"· "The Conservative Manifesto 1987" σ. 319-320 στο I. Dale (επιμ.), *ibid*

«φυσικών μονοπωλίων» δημόσιας χρήσης, όπως το νερό, το γκάζι και η ηλεκτροδότηση¹¹⁷⁴.

Το πρόγραμμα των ιδιωτικοποιήσεων θεωρείται η μεγάλη ρήξη με την πολιτική της μεικτής οικονομίας. Αποτέλεσε, επίσης, ένα καλό μέσο για την απορρυθμισμό της οικονομίας και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Απορρυθμίζοντας δηλαδή τον δημόσιο τομέα, ο θατσερισμός είχε σαν στόχο να αυξήσει τις επιλογές των καταναλωτών, επιχειρώντας ένα άνοιγμα της τοπικής κυβέρνησης και των δημοσίων υπηρεσιών στις αγορές, αυξάνοντας ταυτόχρονα την αποτελεσματικότητά και την ανταγωνιστικότητά τους. Εξάλλου, το τέλος του μονοπωλίου στις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας είναι απολύτως συμβατό με την θεωρία της Public choice ¹¹⁷⁵.

1.1.4. Φορολογία

Οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα της φορολογίας είχαν σαν κατευθυντήρια γραμμή την απελευθέρωση της ατομικής πρωτοβουλίας και την μείωση της κρατικής παρέμβασης για τις επιχειρήσεις. Ο θατσερισμός παρέμεινε πιστός στο νεοφιλελεύθερο δόγμα, το οποίο πρόσταζε την μείωση της φορολογίας με στόχο την αύξηση της παραγωγικής δραστηριότητας και της ανταγωνιστικότητας¹¹⁷⁶.

Η Μ. Θάτσερ πίστευε ότι οι άμεσοι φόροι, και ιδιαίτερα η προοδευτική άμεση φορολογία, δεν αποτελούσαν κίνητρο για να εργαστεί κανείς. Φυσικά, δεν είχε την ίδια στάση απέναντι στους έμμεσους φόρους, για τους οποίους θεωρούσε ότι οι πολίτες τους πλήρωναν χωρίς να το αντιλαμβάνονται και άρα δεν λειτουργούσαν αποτρεπτικά στο να εργάζονται. Επιπρόσθετα, επειδή η αναλογία των έμμεσων φόρων δεν συνάδει με το εισόδημα, παρακινούσε τους ανθρώπους να δουλέψουν σκληρότερα για να κερδίσουν περισσότερα χρήματα. Πράγματι, πολλοί έμμεσοι φόροι, όπως ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας και ο φόρος στα καύσιμα ήταν υψηλοί και οι λιγότερο προνομιούχοι ξόδευαν το

¹¹⁷⁴ J.-C. Sergeant, *ibid*, σ. 58· “The Conservative Manifesto 1983”, σ. 291· “The Conservative Manifesto 1987”, σ. 319-320, στο I. Dale (επιμ.), *ibid*

¹¹⁷⁵ B. Evans, *Thatcherism and British politics: 1975-1999*, *ibid*, σ. 88· D. Kavanagh, *Thatcherism and British politics. The end of consensus?*, *ibid*, σ. 221, 223

¹¹⁷⁶ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 27

μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματος τους σε αυτούς χωρίς να το αντιλαμβάνονται¹¹⁷⁷.

Η φορολογική φιλοσοφία της Μ. Θάτσερ ήταν ξεκάθαρη από το 1979, όπου στόχος της αποτέλεσε η μείωση της φορολογίας μέσω της αύξησης των προσωπικών κινήτρων. Παρόλα αυτά, το 1981 ανακοίνωσε την αύξηση της φορολογίας (στον φόρο εισοδήματος και στις εισφορές για το σύστημα εθνικής ασφάλισης), καθώς έγινε εμφανές ότι η μείωση των φόρων που στόχευε στον περιορισμό του πληθωρισμού δεν έφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα. Το 1984, που η οικονομία βρισκόταν πάλι σε καλό δρόμο, ο θατσερισμός συνέχισε να διακηρύττει τις ευεργετικές ιδιότητες από την μείωση των φόρων¹¹⁷⁸.

Η Μ. Θάτσερ φιλοδοξούσε ότι η μείωση της φορολογίας και ο περιορισμός των κοινωνικών επιδομάτων θα οδηγούσε σε λιγότερη εξάρτηση από το κράτος και σε ενίσχυση της ατομικής πρωτοβουλίας και της επιχειρηματικής νοοτροπίας. Τα οικονομικά αυτά μέτρα θα βοηθούσαν στην αλλαγή της κατάστασης που επικρατούσε μέχρι τότε. Για να ήταν αποτελεσματικά τα οικονομικά και κοινωνικά προγράμματα ήταν απαραίτητο να αξιολογηθούν με βάση τον βαθμό πρωτοβουλίας και ενθάρρυνσης λήψης ρίσκων. Μειώνοντας ή καταργώντας φόρους η Μ. Θάτσερ απομάκρυνε από το κράτος την διαδικασία λήψης αποφάσεων και την έδινε στα άτομα, τα οποία θα έπρατταν πάντα σύμφωνα με τον δικό τους συμφέρον και κώδικα ηθικής¹¹⁷⁹.

Οι μεταρρυθμίσεις που εισήγαγε ο θατσερισμός στον τομέα της φορολογίας, σύμφωνες πάντα με την οικονομία της προσφοράς, είχαν σαν στόχο την μείωση του ύψους των υποχρεωτικών αναλήψεων και την εξάλειψη της ανισότητας στα άτομα και στις επιχειρήσεις. Με άλλα λόγια, βασική επιδίωξη αποτέλεσε η ενθάρρυνση της εργασίας, της αποταμίευσης και των

¹¹⁷⁷ J. Leruez, *Le phénomène Thatcher*, *ibid*, σ. 155· A. Gamble, "The political economy of freedom", σ. 39, στο R. Levitas (επιμ.), *The Ideology of the New Right*, *ibid*

¹¹⁷⁸ J. Leruez, *ibid*, σ. 155

¹¹⁷⁹ D. Kavanagh, "L' évolution générale du système politique", *Notes et Études Documentaires*, *ibid*, σ. 21

επενδύσεων, κάτι το οποίο θα διευκολυνόταν από την μείωση των φόρων στις επιχειρήσεις και την μείωση των κοινωνικών επιβαρύνσεων¹¹⁸⁰.

1.1.5. Μεταρρύθμιση των σχέσεων εργασίας

Ο θατσερισμός ήταν άμεσα συνδεδεμένος με τις νεοφιλελεύθερες ιδέες και με μια συγκεκριμένη αντίληψη του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, γεγονός το οποίο εξηγεί την εμμονή της Μ. Θάτσερ να επιβάλει το νεοφιλελεύθερο δόγμα στην αγορά εργασίας, μέσω της μείωσης της επιρροής των συνδικάτων και της επιβολής μεγαλύτερης ευελιξίας.

Για να μπορέσει ο θατσερισμός να δώσει μεγάλη ελευθερία στους εργοδότες στην στρατολόγηση και στην διαχείριση του προσωπικού, έθεσε υπό αμφισβήτηση τους νόμους που αφορούσαν τις σχέσεις εργοδοσίας και συνδικάτων. «Χτυπώντας» την εξουσία των συνδικάτων στο εσωτερικό των επιχειρήσεων είχε σαν αποτέλεσμα την μείωση του αριθμού των συνδικαλισμένων, αλλά και την άμεση μείωση των κοινωνικών διαμαχών. Τα συνδικάτα θεωρούνταν ως οι βασικοί εχθροί που αποπροσανατόλιζαν την αγορά εργασίας, καθώς καθιστούσαν τους μισθούς τεχνητά υψηλούς και κρατούσαν τους εργαζόμενους εκτός εργασίας, γεγονός το οποίο με την σειρά του εμπόδιζε την βιομηχανική ανάπτυξη και παραγωγή. Κατά συνέπεια, η Συντηρητική κυβέρνηση επιχείρησε να μειώσει την επιρροή των συνδικάτων, διαμορφώνοντας ένα νομικό πλαίσιο το οποίο περιχαράκωνε την δράση τους¹¹⁸¹. Στόχος ήταν να μειωθεί το μονοπώλιο των συνδικάτων των επιχειρήσεων (closed shop), να απαγορευτούν οι απεργίες αλληλεγγύης και να εξαφανιστούν οι δευτερεύουσες ομάδες περιφρούρησης των απεργιών¹¹⁸².

¹¹⁸⁰ M. Azuelos, "Le Royaume-Uni, de Margaret Thatcher à Tony Blair", *Documentation photographique, Bimestriel*, No 7043, Οκτώβριος 1997, Le Dossier

¹¹⁸¹ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 64

¹¹⁸² J. Leruez, *Le phénomène Thatcher*, *ibid*, σ. 151-53. "The Conservative Manifesto 1979", σ. 268-269. "The Conservative Manifesto 1983", σ. 288-289. "The Conservative Manifesto 1987", σ. 323-324, στο I. Dale (επιμ.), *Conservative party General Election Manifestos 1900-1997, With an introduction by Alistair B. Cooke*, *ibid*

Ο θατσερισμός, πάντα σύμφωνος με την νεοφιλελεύθερη θεωρία και τις απαιτήσεις της καπιταλιστικής επιχείρησης, παρουσιάστηκε σαν μία οργανωμένη επίθεση στις οργανώσεις των εργατών. Πράγματι, οι νεοφιλελεύθεροι υποστήριζαν ότι τα συνδικάτα είχαν την τάση να μονοπωλούν, να ελέγχουν και να υπονομεύουν την ελεύθερη αγορά σε ό,τι είχε σχέση με το ανθρώπινο δυναμικό. Παραμόρφωναν, με άλλα λόγια, τις αμοιβές των εργατών θέτοντας αυτές σε υψηλότερα επίπεδα από αυτά που όριζε η αγορά εργασίας, καθήλωναν την ανεργία, τις επενδύσεις και την παραγωγή, λειτουργούσαν αποτρεπτικά στην ανάγκη για αλλαγές και αύξαναν την ανεργία, κρατώντας σε υψηλά επίπεδα τον πληθωρισμό¹¹⁸³.

Σύμφωνα με την Μ. Θάτσερ, σε μια οικονομία επιχειρήσεων, οι επιχειρηματίες παίζουν ένα κεντρικό ρόλο και όχι τα συνδικάτα, και γι' αυτό τον λόγο τους αποκαλεί "wealth creators". Σε αυτό επίσης το σημείο ο θατσερισμός απηχούσε τις νεοφιλελεύθερες απόψεις για τους επιχειρηματίες, οι οποίοι αποτελούσαν μια ξεχωριστή και αναγνωρίσιμη κοινωνική ελίτ, η οποία ήταν εφευρετική, έπαιρνε ρίσκα και χωρίς αυτήν η ελεύθερη αγορά δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει σωστά. Είναι αυτοί, οι οποίοι κατείχαν ή έλεγχαν τους οικονομικούς πόρους με τις ικανότητες τους (φυσικές ή οικονομικές) και έπαιζαν καταλυτικό ρόλο στην παραγωγική διαδικασία¹¹⁸⁴. Για τον λόγο αυτό τους δίνονταν διάφορα κίνητρα και ανταμοιβές. Έχοντας αντιληφθεί από την αρχή τον καίριο ρόλο των επιχειρηματιών, αποφάσισε να τους δώσει κίνητρα φορολογικής φύσεως, όπως για παράδειγμα μείωση του φόρου εισοδήματος για τα υψηλά εισοδήματα· αύξηση του ορίου της φορολόγησης για τα κέρδη του κεφαλαίου και της μεταφοράς του κεφαλαίου· μείωση των επενδυτικών φόρων¹¹⁸⁵.

¹¹⁸³ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 29

¹¹⁸⁴ M. Hayes, *ibid*, σ. 30· "The Conservative Manifesto 1979", σ. 271· "The Conservative Manifesto 1983", σ. 292· "The Conservative Manifesto 1987", σ. 319-230, στο I. Dale (επιμ.), *Conservative party General Election Manifestos 1900-1997, With an introduction by Alistair B. Cooke*, *ibid*

¹¹⁸⁵ M. Hayes, *ibid*, σ. 66· "The Conservative Manifesto 1979", σ. 270-271· "The Conservative Manifesto 1983", σ. 288· "The Conservative Manifesto 1987", σ. 325-326 στο I. Dale (επιμ.), *ibid*

Για να μπορέσει η Μ. Θάτσερ να ενισχύσει τον ρόλο των επιχειρηματιών έπρεπε πρώτα να περιορίσει την δράση των συνδικάτων. Η θατσερική πολιτική δεν αφορούσε την άμεση επέμβαση της κυβέρνησης στις απεργίες του ιδιωτικού τομέα. Πίστευε ότι οι εργαζόμενοι θα έπρεπε να αντιμετωπίσουν την ανεργία από την στιγμή που με τις απεργίες τους οδηγούσαν στην πτώχευση των εργοδοτών τους, ενώ κύριο μέλημά τους θα έπρεπε να ήταν η διατήρηση των θέσεων εργασίας τους. Κατά την διάρκεια της θητείας της στο πρωθυπουργικό αξίωμα υιοθετήθηκαν διάφορες νομοθεσίες (Employment Acts of 1980, 1982, 1988· Trade Union Act 1984, 1988) που είχαν σαν στόχο τον περιορισμό της δύναμης των συνδικάτων μέσω του περιορισμού και της κατάργησης των απεργιών, καθώς σύμφωνα με την ίδια οι απεργίες ήταν ένα θέμα ανάμεσα στους εργαζόμενους και την διοίκηση¹¹⁸⁶.

Δεύτερος στόχος του θατσερισμού ήταν η μείωση του κόστους του εργατικού δυναμικού και η απόδοση μεγαλύτερης ευελιξίας στην αγορά εργασίας. Οι νόμοι που αφορούσαν τις συνθήκες πρόσληψης και απόλυσης έγιναν πιο ελαστικοί και οι επιχειρήσεις μπορούσαν για παράδειγμα να απολύουν χωρίς ειδοποιήσεις και χωρίς αποζημιώσεις τους εργαζόμενους που εργάζονταν γι' αυτές για λιγότερο από δύο χρόνια. Επιπρόσθετα, η τροποποίηση του νόμου που όριζε την εβδομαδιαία διάρκεια εργασίας συνέβαλε στην ενίσχυση της μερικής εργασίας που οδήγησε σε μεγαλύτερη ευελιξία¹¹⁸⁷.

1.2. Το περιορισμένο αυταρχικό κράτος

Είναι προφανές ότι ο θατσερισμός ήταν πεπεισμένος για την αποτελεσματικότητα της καπιταλιστικής ελεύθερης αγοράς και για την ανάγκη δημιουργίας ενός ευρύτερου, κερδοφόρου ιδιωτικού τομέα. Αυτή η δέσμευση για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις υπαγορευόταν επίσης και από την φύση και τον ρόλο του κράτους στην κοινωνία. Η θατσερική ιδεολογία οραματίστηκε ένα

¹¹⁸⁶ "The Conservative Manifesto 1979", σ. 268-269· "The Conservative Manifesto 1983", σ. 288-289· "The Conservative Manifesto 1987", σ. 323-324, στο I. Dale (επιμ.), *ibid*

¹¹⁸⁷ M. Azuelos, " Le Royaume-Uni, de Margaret Thatcher à Tony Blair", *ibid*· "The Conservative Manifesto 1983", σ. 290-291, στο I. Dale (επιμ.), *ibid*

σημαντικό και συγκεκριμένο ρόλο για το κράτος που θα συνέβαλε στην ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας. Δεν πρόκειται για ένα αδύναμο κράτος, αλλά για ένα δυνατό και αρκετά περιορισμένο κράτος¹¹⁸⁸.

Στην προσπάθειά της η Μ. Θάτσερ να απελευθερώσει την οικονομία διακήρυττε την εξαφάνιση του κρατικού παρεμβατισμού στον τομέα της οικονομίας. Παράλληλα, ο παραδοσιακός ρόλος του κράτους - στον τομέα της εθνικής άμυνας, της εσωτερικής ασφάλειας και της διατήρησης της τάξης - ενισχύθηκε περισσότερο. Με άλλα λόγια, παρατηρούμε μια επιστροφή του Κράτους-φύλακα εις βάρος του Κράτους Πρόνοιας, το οποίο όμως μετασχηματίστηκε¹¹⁸⁹.

Ο ρόλος του κράτους θα μελετηθεί σε τρεις βασικούς τομείς, αυτόν της οικονομίας, της κοινωνικής πρόνοιας και του νόμου και τάξης.

1.2.1. Οικονομία: το τέλος του παρεμβατικού κράτους

Η Μ. Θάτσερ είχε μια κριτική στάση απέναντι στο κράτος, το οποίο κατηγορούσε ότι παρέλυε την ατομική πρωτοβουλία. Το κράτος, ως ο κυρίαρχος παράγοντας της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας, αποτελούσε έναν μύθο, γιατί η δημόσια εξουσία δεν μπορούσε να διορθώσει τις ανισότητες που υπήρχαν. Η θεωρία της Μ. Θάτσερ για το κράτος αποτέλεσε μια περίπλοκη σύνθεση δύο ρευμάτων της Νέας Δεξιάς, του αυταρχισμού και του συντηρητισμού¹¹⁹⁰. Το κράτος θα έπρεπε να απεμπλακεί από συγκεκριμένους τομείς της πολιτικής. Ο θατσερισμός είχε μια ξεκάθαρη ατζέντα, η οποία απαιτούσε άμεση κρατική δράση. Ενώ ορισμένη κρατική παρέμβαση θεωρήθηκε απαραίτητη¹¹⁹¹.

Ο ρόλος του κράτους σύμφωνα με την θατσερική αντίληψη έγκειται στη συμβολή του ώστε ο καθένας να έχει την δυνατότητα να εκμεταλλευτεί

¹¹⁸⁸ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, ibid, σ. 71

¹¹⁸⁹ J. Leruez, *Le phénomène Thatcher*, ibid, σ. 164

¹¹⁹⁰ M. J. Smith, "Reformimg the state" σ. 148, στο St. Ludlam, M. J. Smith (επιμ.), *Contemporary British conservatism*, εκδ. Macmillan-St. Martin's Press, Μπεϊσινγκστόουκ-Νέα Υόρκη, 1996

¹¹⁹¹ A. Gamble, *The Free economy and the Strong state. The politics of Thatcherism*, ibid, σ. 98

καλύτερα τα ταλέντα του και τις δυνατότητες που του δίνονται. Το 1979 το κράτος δεν ήταν ικανό να αναλάβει αυτή την υποχρέωση εξαιτίας της υπερτροφίας του, που ήταν το αποτέλεσμα του παρεμβατισμού των προηγούμενων ετών. Το κράτος σε συνδυασμό με την γραφειοκρατία του αποτελούσαν τροχοπέδη στην οικονομική ανάπτυξη. Ήταν λοιπόν απαραίτητο να μειωθεί ο ρόλος της δημόσιας εξουσίας και να ενισχυθεί το κράτος-επιχειρηματίας πολύ περισσότερο απ' ό τι η ιδιωτική επιχείρηση¹¹⁹².

Άλλο ένα χαρακτηριστικό του θατσερικού κράτους ήταν ο δημόσιος τομέας, ο οποίος αντιμετωπιζόταν ως ένα παράσιτο, το οποίο τρεφόταν εις βάρος της παραγωγικής ιδιωτικής οικονομίας. Παρόλο που σεβόταν και εμπιστευόταν ατομικά τους δημόσιους υπαλλήλους, μισούσε την δημόσια υπηρεσία. Θεωρούσε την εργασία στον δημόσιο τομέα σαν ένα αναγκαίο κακό και ήταν αποφασισμένη να μειώσει το φορτίο του κράτους. Οι δημόσιοι υπάλληλοι ήταν στο στόχαστρό της. Σύμφωνα με τις πεποιθήσεις της, δεν δημιουργούσαν πλούτο, αλλά συνέβαλαν στην μείωσή του, λόγω του μεγάλου χρονικού διαστήματος που έπαιρναν για την λήψη αποφάσεων. Οι ανώτεροι δημόσιοι λειτουργοί αποτελούσαν ένα κατεστημένο με εξουσίες, εναντίον των οποίων η Μ. Θάτσερ ξεκίνησε πόλεμο, διότι είχαν εφόρου ζωής εργασία, έδιναν συμβουλές και ήταν προστατευμένοι από τις διάφορες οικονομικές συνέπειες¹¹⁹³.

Επιπλέον, οι δημόσιες υπηρεσίες ήταν αναποτελεσματικές, και επομένως προσέφεραν κατώτερης ποιότητας υπηρεσίες και περιόριζαν τις επιλογές του πολίτη. Για τον λόγο αυτό ο θατσερισμός διακήρυττε την μείωση του εύρους του δημόσιου τομέα, ταυτόχρονα με την μείωση των δημοσίων δαπανών, οι οποίες θα δημιουργούσαν το κατάλληλο κλίμα για την ανάδυση μιας οικονομίας προσανατολισμένης στην ελεύθερη αγορά. Η Μ. Θάτσερ ήταν εχθρική απέναντι στον δημόσιο τομέα, με εξαίρεση τον τομέα της δημόσιας τάξης, που τον θεωρούσε βασική αποστολή του κράτους. Το μεγαλύτερο μέρος του δημόσιου

¹¹⁹² J.-C. Sergeant, *La Grande-Bretagne de M. Thatcher: 1979-1990*, ibid, σ. 27

¹¹⁹³ E. J. Evans, *Thatcher and Thatcherism*, ibid, σ. 53

τομέα, που δεν ήταν υποταγμένο στον ανταγωνισμό και εχρηματοδοτείτο από τα χρήματα των φορολογούμενων, χαρακτηριζόταν ως αναποτελεσματικό¹¹⁹⁴.

Είναι προφανές ότι ο θατσερισμός δεν αντικατόπτριζε μόνο τα νεοφιλελεύθερα επιχειρήματα για τις ευεργεσίες της καπιταλιστικής ελεύθερης αγοράς, αλλά προωθούσε μια κριτική για τον κρατικό σχεδιασμό και τον δημόσιο τομέα. Αυτό συνεπαγόταν την εγκατάλειψη των μεταπολεμικών κορπορατιστικών μεθόδων για την λειτουργία της οικονομίας. Το πρόγραμμα των ιδιωτικοποιήσεων σηματοδότησε την ρήξη με τον κρατισμό της μεταπολεμικής περιόδου, καθώς περιελάμβανε ιδιωτικοποιήσεις δημόσιων επιχειρήσεων και υπηρεσιών, καταργώντας τους «άκαμπτους» κανονισμούς στη δράση των επιχειρήσεων. Η κυβέρνηση δεν θα λειτουργούσε ως εγγυητής ούτε θα επιδοτούσε επ' αόριστον τις μη παραγωγικές βιομηχανίες. Λιγότερες δαπάνες σήμαιναν μείωση της φορολογίας, και αυτή με την σειρά της θα ενίσχυε την οικονομική ανάπτυξη και την δημιουργία νέων επιχειρήσεων¹¹⁹⁵.

1.2.2. Το τέλος του Κράτους Πρόνοιας

Το κράτος πρόνοιας, το οποίο κατείχε κεντρική θέση στην συντηρητική σκέψη, στα τέλη της δεκαετίας του 1950 και στις αρχές του 1960 δεν ήταν άλλο από το “κράτος ευκαιριών” (opportunity state)¹¹⁹⁶, το οποίο προσέφερε πρόνοια και θεωρούσε την πλήρη απασχόληση ως το μέσο διατήρησης της ενότητας του έθνους¹¹⁹⁷. Η ρητορική της Μ. Θάτσερ, εντούτοις, στόχευε στην μείωση του ρόλου της κυβέρνησης στον τομέα της οικονομίας αλλά και σε αυτόν της κοινωνικής πρόνοιας.

Η κοινωνική πρόνοια σύμφωνα με τον θατσερισμό εκλαμβάνόταν σαν ένα επιλεκτικό δίκτυ ασφάλειας που παρείχε ένα ελάχιστο βαθμό προστασίας για τους αρρώστους, τους ανέργους και τους ανάπηρους, και δεν αποτελούσε

¹¹⁹⁴ D. Kavanagh, “L’ évolution générale du système politique”, *ibid*, σ. 20· D. Kavanagh, *Thatcherism and British politics. The end of consensus?*, *ibid*, σ. 225

¹¹⁹⁵ D. Kavanagh, *ibid*, σ. 12-13· M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 72-73

¹¹⁹⁶ E.H.H. Green, *Ideologies of Conservatism*, *ibid*, σ. 13

¹¹⁹⁷ I. Gilmour, *Inside Right. A study of conservatism*, εκδ. Hutchinson and Co, Μεγάλη Βρετανία, 1977

μία επιμεριστική μηχανή που προάγει την ισότητα και την κοινωνική αρμονία. Οι παροχές κοινωνικής πρόνοιας συνεπάγονταν την ύπαρξη μιας ισότητας, γεγονός το οποίο δεν ήταν αρεστό ούτε από την Μ. Θάτσερ ούτε από τους νεοφιλελεύθερους, καθώς υπονόμει τους οικογενειακούς δεσμούς, την ατομική ευθύνη, την πρωτοβουλία και την εργατική ηθική. Υπό αυτή την έννοια ο θατσερισμός περιείχε μια χρηστική αντιμετώπιση για τις παροχές της κοινωνικής πρόνοιας. Στόχος αποτέλεσε η διατήρηση των εξόδων πρόνοιας σε ένα χαμηλό και στατικό επίπεδο μέσω των περικοπών των επιδομάτων και του ελέγχου του προϋπολογισμού, προκειμένου να αναπτυχθεί η οικονομία¹¹⁹⁸.

Παρόλα αυτά, δεν έγινε καμιά επίθεση στο σύνολο του κράτους πρόνοιας. Σε κάθε περίπτωση ο θατσερισμός δεν επεδίωκε να καταργήσει το κράτος πρόνοιας, αλλά να το μεταβάλλει ποιοτικά, αφαιρώντας όλες εκείνες τις προϋποθέσεις που στήριζαν την μεταπολεμική πρόνοια, όπως για παράδειγμα την έμφαση στην κοινωνική δικαιοσύνη, στην ισότητα, στα κοινωνικά δικαιώματα και στα καθήκοντα του πολίτη. Πράγματι, από την μία πλευρά, η παροχή κοινωνικής πρόνοιας αποδείχτηκε αρκετά ακριβή και η ανάγκη για παροχές αυξανόταν γρηγορότερα απ' ό,τι το εθνικό εισόδημα το οποίο θα χρηματοδοτούσε υπηρεσίες και παροχές. Η επιλογή ήταν ανάμεσα στην αύξηση των φόρων για να καλυφθούν τα δημόσια έξοδα για τις υπηρεσίες αυτές ή στη μείωση των κρατικών παροχών. Από την άλλη πλευρά, υπήρχε η άποψη ότι η επικράτηση του κράτους αποδυνάμωνε τις αξίες της εμπιστοσύνης στον εαυτό, της οικογένειας, της κοινωνικής αλληλεγγύης και της ιδιωτικής φιλανθρωπίας. Οι άνθρωποι θα έπρεπε να παρακινούνται ώστε να προνοούν για τους εαυτούς τους και για τις οικογένειες τους, και η κρατική βοήθεια θα έπρεπε να αποτελεί ένα δίκτυο προστασίας για τους φτωχούς, χωρίς να «στραγγαλίζεται» η ιδιωτική πρωτοβουλία και η αυτοσυντήρηση¹¹⁹⁹. Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα του εκλογικού μανιφέστου του 1983: *"Conservatives believe equally strongly in the duty of Government to help those who are least able to help themselves. We have more than carries out our pledges to protect pensioners against price rises and to maintain standards in the NHS... We are determined that our public services*

¹¹⁹⁸ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 37-38, 74

¹¹⁹⁹ M. Hayes, *ibid*, σ. 75· D. Kavanagh, *Thatcherism and British politics. The end of Consensus?*, *ibid*, σ. 212

should provide the best possible value both for people they seek to help and for the taxpayer who pays the bill"¹²⁰⁰

Θεωρώντας ως δεδομένο ότι οι πολιτικές της κρατικής πρόνοιας βρίσκονταν στην καρδιά της οικονομικής αναποτελεσματικότητας, η Μ. Θάτσερ έβαλε στον στόχο της αρκετές πολιτικές και προγράμματα κοινωνικής φύσεως. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσαν τα επιδόματα τέκνων τα οποία θα έπρεπε να ήταν διαθέσιμα μόνο σε εκείνες τις μητέρες που τα είχαν πραγματικά ανάγκη, και γι' αυτό τον λόγο σκλήρυνε τους όρους και τις προϋποθέσεις για την απόκτησή τους¹²⁰¹.

1.2.3. Νόμος και Τάξη

Η απεμπλοκή του κράτους από τον τομέα της παραγωγής και η χαλάρωση των ρυθμίσεων στον τομέα της εργασίας δεν συνεπαγόταν και την απομείωση της δημόσιας εξουσίας. Η τελευταία αποστολή του κράτους αφορούσε την διατήρηση της ασφάλειας, τόσο εξωτερικής όσο και εσωτερικής.

Όπως παρατηρήσαμε και παραπάνω, το θατσερικό κράτος ήταν ένα κράτος περιορισμένο, που έπαιζε όμως σημαντικό ρόλο σε συγκεκριμένους τομείς, όπως αυτό του νόμου και της τάξης. Οι κανόνες δικαίου μεταφράζονταν από τους Συντηρητικούς ως το μέσο για την διατήρηση της εσωτερικής ασφάλειας. Η αύξηση της δύναμης της αστυνομίας και η επιβολή της δημόσιας τάξης αποτέλεσαν σημαντικά θέματα στην προεκλογική εκστρατεία για τις εθνικές εκλογές του 1979¹²⁰². Οι πολιτικές αυτές είχαν έναν κατασταλτικό χαρακτήρα και στόχευαν τους «εχθρούς εκ των έσω» (enemies within), που δεν ήταν άλλοι από τους τρομοκράτες και τους διαδηλωτές. Η καταστολή ήταν ιδιαίτερος αυστηρή στις πόλεις, και κατευθυνόταν κυρίως στην μαύρη κοινότητα¹²⁰³.

¹²⁰⁰ "Conservative Manifesto 1983", σ. 298, στο I. Dale (επιμ.), *Conservative Party General Election Manifestos 1900-1997, with an introduction by Alistair B. Cooke*, *ibid*

¹²⁰¹ Manfred B. Steger, R. K. Ravi, *Neoliberalism. A very short introduction*, *ibid*, σ. 43. "The Conservative Manifesto, 1979" σ. 279, στο I. Dale (επιμ.), *ibid*

¹²⁰² "The Conservative Manifesto, 1979" σ. 274-275, στο I. Dale (επιμ.), *ibid*

¹²⁰³ A. Gamble, *The Free Economy and the Strong State. The politics of Thatcherism*, *ibid*, σ. 242

Πιο συγκεκριμένα, ο θατσερισμός δεν είχε μόνο σαν στόχο του να οριοθετήσει την δράση του κράτους σε όλους τους τομείς, αλλά και να ενισχύσει την δύναμη του κράτους στην χρήση μέτρων εξαναγκασμού και ελέγχου του πληθυσμού. Το γεγονός αυτό δεν πρέπει να προκαλεί έκπληξη, γιατί για τους Συντηρητικούς η διατήρηση της εξουσίας του κράτους αποτελεί επιδίωξη ζωτικής σημασίας. Η Μ. Θάτσερ συνέβαλε στην ενίσχυση της πολιτικοποίησης των υπηρεσιών του νόμου και της τάξης. Η αστυνομία και το δικαστικό σύστημα είχαν κεντρικό ρόλο, σύμφωνα με τον θατσερισμό, για την αντιμετώπιση των απεργιών, με πιο γνωστή αυτή των ανθρακωρύχων. Υπό την ηγεσία της Μ. Θάτσερ ενισχύθηκε η εξουσία της αστυνομίας και των δικαστικών λειτουργιών, με την δικαιολογία ότι αποτελούν συμπληρωματικά μέσα της διοίκησης για την αντιμετώπιση προβλημάτων, όπως αυτό της αύξησης της εγκληματικότητας, της αύξησης των συλλογικών πράξεων βίας, των απεργιών, των διαδηλώσεων, του χουλιγκανισμού, των κοινωνικών και φυλετικών διαφορών που κατέληγαν σε φόνους και της τρομοκρατίας. Η θατσερική πρόταση για την επαναφορά της θανατικής ποινής αποτέλεσε χαρακτηριστικό των αλλαγών στον τομέα του νόμου και της τάξης¹²⁰⁴.

Ο θατσερισμός έδινε ξεκάθαρα έμφαση στην σπουδαιότητα της εξουσίας και της τάξης, καθώς γι' αυτόν και τον νεοσυντηρητισμό, πρωταρχικό μέλημα ήταν η προστασία του κοινωνικού οικοδομήματος και των ανισοτήτων που το χαρακτήριζαν. Αυτή η αποφασιστικότητα για την διατήρηση της τάξης συνοδευόταν από μια μεγάλη συγκέντρωση της κρατικής εξουσίας και μια διάβρωση των πολιτικών ελευθεριών υπό την εξουσία της Μ. Θάτσερ¹²⁰⁵. Κατά συνέπεια τί περιεχόμενο αποδίδει ο θατσερισμός στην έννοια της ελευθερίας και πώς περιχαράκώνεται η εξουσία;¹²⁰⁶ Η ελευθερία εκλαμβάνονταν σαν ένας

¹²⁰⁴ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 79-80· J. Leruez, *Le phénomène Thatcher*, *ibid*, σ. 164-165· A. Gamble, *ibid*, σ. 242· "The Conservative Manifesto, 1979" σ. 274, στο I. Dale (επιμ.), *Conservative Party General Election Manifestos 1900-1997, with an introduction by Alistair B. Cooke*, *ibid*

¹²⁰⁵ M. Hayes, *ibid*, σ. 80-81

¹²⁰⁶ M. Hayes, *ibid*, σ. 8

κοινωνικός σκοπός από την στιγμή που υποτασσόταν σε κάτι άλλο, σε μία οργάνωση ή συμφωνία που καθόριζε τον ατομικό σκοπό¹²⁰⁷.

Η αλλαγή του ρόλου του κράτους από «νταντά» σε «νυχτοφύλακα» αποτέλεσε βασικό χαρακτηριστικό τόσο του θατσερισμού όσο και του νεοσυντηρητικού δόγματος. Η θατσερική οπτική για το κράτος βασιζόταν περισσότερο σε μια πραγματικίστικη αντίληψη: ένα δυνατό κράτος ήταν απαραίτητο για την προστασία και την επιβολή της ελεύθερης αγοράς, η οποία θεωρούνταν ως το πραγματικό βασίλειο της ελευθερίας και της δημοκρατίας. Το «αυταρχικό» κράτος ήταν επίσης απαραίτητο για να αντιμετωπιστούν οι κοινωνικές αναταραχές, οι οποίες ήταν το αποτέλεσμα της καπιταλιστικής ελεύθερης αγοράς, καθώς προωθούσε τον ατομικισμό, την αποξένωση και είχε άδικα αποτελέσματα¹²⁰⁸.

1.3. Η Θατσερική Κοινωνία : Κοινωνικός Αυταρχισμός

Ο θατσερισμός δεν αντιπροσώπευε μόνο μια δέσμευση στην καπιταλιστική ελεύθερη αγορά και στο περιορισμένο αυταρχικό κράτος, αλλά αποτέλεσε και μια προσπάθεια επαναπροσδιορισμού των κοινωνικών σχέσεων και συμπεριφορών έχοντας σαν στόχο να σφυρηλατήσει μια ανθεκτική βάση για τα πιστεύω της Νέας Δεξιάς. Επιδίωξή του αποτέλεσε η υπονόμηση και εξαφάνιση των πεπαλαιωμένων μεταπολεμικών κοινωνικών συμπεριφορών και συμπερασμάτων, προκειμένου να θεμελιώσει μια καινούργια κοινωνική και πολιτισμική ατζέντα. Με άλλα λόγια, η Μ. Θάτσερ επεδίωξε να δημιουργήσει μια νέα κοινωνική τάξη πραγμάτων¹²⁰⁹.

Η θατσερική ιδεολογία στην ουσία αποτελείτο από δύο βασικά στοιχεία: το άτομο και την εγκαθίδρυση των ατομικών και συλλογικών αξιών, που

¹²⁰⁷ R. Scruton, *The Meaning of Conservatism*, 3^η έκδοση, εκδ. Macmillan, Μπεϊσινγκστούουκ, 2002, σ. 19· A. Belsey, "The New Right, Social order and civil liberties", σ. 175, στο R. Levitas (επιμ.), *The Ideology of the New Right*, *ibid*

¹²⁰⁸ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 83

¹²⁰⁹ M. Hayes, *ibid*, σ. 84

θεωρούνταν το κλειδί για την βικτωριανή ευημερία, συνδυάζοντας το επιχειρηματικό πνεύμα με τις ηθικές παραδόσεις¹²¹⁰.

1.3.1. “Βικτωριανές αξίες” / Αστικές αξίες

Στη Μεγάλη Βρετανία ο νέος συντηρητισμός που αναδύθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1970 επιθυμούσε να αλλάξει τις πολιτιστικές αξίες της χώρας, προσφέροντας μεγαλύτερη φιλελευθεροποίηση στον τομέα των σεξουαλικών σχέσεων, όπως για παράδειγμα τη νομιμοποίηση της πορνογραφίας, την αντισύλληψη, την εκούσια διακοπή κύησης, την συγκατοίκηση και την ομοφυλοφιλία. Το Συντηρητικό Κόμμα μετά το 1975 επικεντρώθηκε κυρίως στην ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και στον περιορισμό του κράτους. Εντούτοις, η ήττα στις γενικές εκλογές του Φεβρουαρίου 1974 έδωσε το έναυσμα για μια επανεξέταση της κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής που επικράτησε μετά το 1945¹²¹¹.

Ο θατσερισμός υπερασπίστηκε και ταυτίστηκε με μια σειρά από κοινωνικές αξίες. Δεν προσέφερε έναν σταθερό και συνεπή κώδικα ή ένα μανιφέστο κοινωνικών αξιών, καθώς οι αξίες εκφράζονταν περισσότερο μέσα από τους όρους της κοινής λογικής για τον τρόπο που οι άνθρωποι θα ζούσαν σε ένα κοινωνικό περιβάλλον. Οι αξίες αυτές ήταν οι αξίες της «μεσαίας τάξης» ή της «μπουρζουαζίας», όπως για παράδειγμα ο σεβασμός και η εμπιστοσύνη στον εαυτό σου, η οικογενειακή πειθαρχία, ο έλεγχος του εαυτού μας με βάση την ηθική ανοχή, ο πατριωτισμός, η ατομική πρόνοια ενάντια στις αβεβαιότητες του μέλλοντος, η σκληρή δουλειά, η ατομική ευθύνη, η αυτοσυγκράτηση, ο ετερόφυλος γάμος και η πατριαρχική οικογένεια. Οι αξίες αυτές στην ρητορική της Μ. Θάτσερ αναφέρονταν ως «Βικτωριανές αξίες» (“Victorian values”)¹²¹².

¹²¹⁰ J.-C. Sergeant, *La Grande – Bretagne de M. Thatcher: 1979-1990*, ibid, σ. 21· “The Conservative Manifesto 1983” σ. 301, στο I. Dale (επιμ.), *Conservative Party General Election Manifestos 1900-1997, with an introduction by Alistair B. Cooke*, ibid

¹²¹¹ G. Peele, “Culture, religion and public morality”, σ.70, 82, στο A. Adonis, T. Hames (επιμ.), *A Conservative revolution? The Thatcher-Reagan decade in perspective*, 2^η έκδοση, εκδ. Manchester University, Μάντσεστερ, 1994

¹²¹² M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, ibid, σ. 84· J. Gould, D. Anderson, “Thatcherism and British society”, σ. 42, στο K.

Δόθηκε έμφαση στην μείωση του ρόλου του κράτους και στην επιστροφή της εξουσίας στα άτομα και στις οικογένειες. Η Μ. Θάτσερ υποστήριζε ότι ορισμένα από τα οικονομικά προβλήματα της Μεγάλης Βρετανίας είχαν μια ηθική διάσταση ή είχαν τις ρίζες τους σε μια ηθική που ήταν επηρεασμένη από τις σοσιαλιστικές προνοιακές πολιτικές¹²¹³. Με άλλα λόγια, η Μ. Θάτσερ ήταν αποφασισμένη να συντρίψει όσα είχε καταφέρει το New Deal και το κράτος πρόνοιας, αλλά και να αντιμετωπίσει τον κοινωνικό φιλελευθερισμό που επηρέασε την κοινωνική πολιτική και τις συμπεριφορές την δεκαετία του 1960, με τα αντιμιλιταριστικά και αντιρατσιστικά κινήματα, με την ελευθεροποίηση της σεξουαλικής ζωής και των γυναικών, και με την προστασία του περιβάλλοντος¹²¹⁴.

Ο θατσερισμός ήταν εμφανώς επηρεασμένος από τον νεοσυντηρητισμό, ο οποίος θεωρούσε απειλή οτιδήποτε κατέστρεφε την κοινωνική τάξη και συνοχή και εμφανιζόταν ως ο θεματοφύλακας των παραδοσιακών (χριστιανικών) αξιών. Σύμφωνα με τους Νεοσυντηρητικούς, ο νεοφιλελευθερισμός εκλαμβάνεται ως ατομικιστικός που ικανοποιεί βραχυπρόθεσμες επιθυμίες και οδηγεί στην ανομία του κράτους, γεγονός το οποίο εξηγεί την επίθεση που κάνουν ενάντια στην ομοφυλοφυλία, πορνογραφία, κοινωνική εργασία και στο έγκλημα. Με άλλα λόγια, η ηθική ανυπακοή και οτιδήποτε υπονομεύει την συνοχή του κράτους καταδικάζεται εν ονόματι των παραδοσιακών αξιών, της ευπρέπειας και των καλών τρόπων¹²¹⁵. Πιο συγκεκριμένα, οι Νεοσυντηρητικοί υποστηρίζουν ότι οι παραδοσιακές αξίες πρέπει να προστατευθούν και να διατηρηθούν πάσει θυσία, καθώς θεωρούνται ως τα φυσικά γνωρίσματα της καλής κοινωνίας με τάξη. Πρόκειται για μια προσπάθεια επιβολής μιας ηθικής ορθοδοξίας. Δηλαδή, ο Νεοσυντηρητισμός καταδικάζει όλες τις όψεις της φιλελεύθερης κοινωνίας, οι οποίες υπονομεύουν τις παραδοσιακές αξίες, που

Minogue, M. Bidiss (επιμ.), *Thatcherism: Personality and Politics*, εκδ. Macmillan, Μπείσινγκστούκ, 1987

¹²¹³ G. Peele, "Culture, religion and public morality", σ. 86, στο A. Adonis, T. Hames (επιμ.), *A Conservative revolution? The Thatcher-Reagan decade in perspective*, ibid

¹²¹⁴ D. Edgar, "The free or the good", σ. 56, στο R. Levitas (επιμ.), *The Ideology of the New Right*, ibid

¹²¹⁵ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, ibid, σ. 6-7· A. Gamble, *The Free economy and the Strong State*, ibid, σ. 61

δεν είναι άλλες από την πειθαρχία, την σκληρή δουλειά, την πρωτοβουλία, τους καλούς τρόπους, την υπευθυνότητα, την ακεραιότητα, την αυτοσυγκράτηση, κ.λ.π.¹²¹⁶. Αντιθέτως, οι Νεοφιλελεύθεροι είχαν απεριόριστη εμπιστοσύνη στους μηχανισμούς της ελεύθερης αγοράς και θεωρούσαν ότι αυτή συμβάλει στην δημιουργία μιας παραγωγικής κοινωνίας με τάξη. Η νεοφιλελεύθερη κοινωνία είναι προσανατολισμένη στα άτομα, τα οποία δρουν όπως αυτά επιθυμούν και με βάση την δική τους ηθική, με την προϋπόθεση ότι δεν παραβιάζουν τα δικαιώματα των άλλων¹²¹⁷.

1.3.2. Άτομο / Ατομικισμός

Σύμφωνα με τον Ian Gilmour ο θατσερισμός ήταν «το σύγχρονο avatar του ατομικισμού του 20^{ου} αιώνα»¹²¹⁸. Το άτομο βρισκόταν στην καρδιά του θατσερικού σχεδίου και αποτελούσε για την Μ. Θάτσερ το πρωταρχικό στοιχείο στην κοινωνία.

Το άτομο είχε γεννηθεί με αμαρτίες, αλλά εθεωρείτο υπεύθυνο, δηλαδή ικανό να επιλέξει ανάμεσα στο καλό και στο κακό. Το άτομο, με άλλα λόγια, μπορεί να είναι υπεύθυνο για τις πράξεις του. Αυτό αποτελούσε έμμεση αναφορά στην έννοια των δικαιωμάτων. Ο θατσερισμός αντιλαμβανόταν τα δικαιώματα ως εν δυνάμει ανεύθυνες απαιτήσεις ορισμένων εξτρεμιστών, οι οποίοι δημιουργούσαν ατομικά και καθολικά δικαιώματα τα οποία αποτελούσαν απειλή για τον κοινωνικό ιστό. Παρόλα αυτά, η Μ. Θάτσερ ήταν διατεθειμένη να περιορίσει τα δικαιώματα αυτά με αντίστοιχες υποχρεώσεις. Ενώ είναι συνηθισμένο φαινόμενο για όλες τις ιδεολογίες τα δικαιώματα να περικλείουν υποχρεώσεις, η ύπαρξη υποχρεώσεων για την Συντηρητική ιδεολογία δεν βασίζεται στην έννοια της αμοιβαιότητας, αλλά σε μία πολιτιστική ανάγκη να υιοθετηθεί η ατομική ευθύνη¹²¹⁹.

¹²¹⁶ M. Hayes, *ibid*, σ. 17-18

¹²¹⁷ M. Hayes, *ibid*, σ. 45-46

¹²¹⁸ I. Gilmour, *Dancing with dogma. Britain under Thatcherism*, εκδ. Simon and Schuster, Λονδίνο, 1992 σ. 8

¹²¹⁹ M. Freeden, *Ideologies and Political theory. A conceptual Approach*, εκδ. Clarendon, Οξφόρδη, 1996, σ. 389· "Conservative Manifesto 1979" σ. 266-267,

Το άτομο, σύμφωνα με το θατσερικό ιδεώδες, ήταν απότομο, δραστήριο, τολμηρό, ανεξάρτητο, πιστό στους φίλους του και αγενές στους εχθρούς του¹²²⁰. Αυτό το υποκείμενο, προσδιορισμένο από ηθικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά, ξέφευγε από τους ταξικούς προσδιορισμούς. Ήταν, με άλλα λόγια, κοινωνικά αταξικό, γεγονός που εξηγούσε τους ενστικτώδεις δισταγμούς της Μ. Θάτσερ στην άποψη ότι η κοινωνία ήταν το αποτέλεσμα των αντιφατικών προσαρμογών ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις¹²²¹.

Στα μάτια της Μ. Θάτσερ, οι σχέσεις των ανθρώπων είχαν λιγότερη αξία απ' ό,τι τα ίδια τα άτομα, ορίζοντας την αρμονία ως την «ελεύθερη και συγκαταβατική συνεργασία μεταξύ ελεύθερων ανθρώπων». Γι' αυτό τον λόγο, ήταν αδιανόητο για το άτομο να μπορεί απομονωμένα να γνωρίσει την ευτυχία ή να βρεί την σωτηρία αν δεν αποτελούσε μέρος της κοινωνίας, καθώς ο άνθρωπος από την φύση ήταν ένα «κοινωνικό όν»¹²²². Όταν η Μ. Θάτσερ μιλούσε απευθυνόταν στα άτομα και γι' αυτό δεν υπάρχει αμφιβολία κατά πόσο η ίδια πίστευε ότι υπάρχει κοινωνία. Όπως ξεκάθαρα είχε δηλώσει το 1987: «δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα όπως η κοινωνία. Υπάρχουν άτομα, γυναίκες και άντρες, αλλά και οικογένειες» (*“there is no such thing as society. There are individual men and women, and there are families”*). Η κοινωνία ως κατασκευή και ως ένα είδος ανθρώπινης οργάνωσης, η οποία ήταν ικανή να δρά συλλογικά για κοινούς σκοπούς, δεν υπήρχε στο θατσερικό σχέδιο¹²²³.

Από αυτή την απόλυτη ανεξαρτησία θα εδημιουργείτο ένα αίσθημα αλληλεγγύης, το οποίο θα εκφραζόταν μέσα από τα δίκτυα εγγύτητας στο εσωτερικό μιας οικογένειας, στην κοινότητα και ύστερα στο έθνος. Σύμφωνα με τα ιδεολογικά πιστεύω του θατσερισμού, η ανακούφιση από την θλίψη και την πενία δεν αποτελούσαν προτεραιότητες του κράτους, αλλά του ατόμου. Η φτώχεια εκλαμβάνόταν σαν ένα πολιτισμικό πρόβλημα, με την ανισότητα στον πλούτο να αντικατοπτρίζει ένα ηθικό δίλημμα. Οι φτωχοί πολύ απλά είχαν πάρει

στο I. Dale (επιμ.), *Conservative Party General Election Manifestos 1900-1997, with an introduction by Alistair B. Cooke*, ibid· J.-C. Sergeant, *La Grande-Bretagne de M. Thatcher: 1979-1990*, ibid, σ. 23

¹²²⁰ S. R. Letwin, *The Anatomy of Thatcherism*, εκδ. Flamingo, 1992, σ. 33

¹²²¹ J.-C. Sergeant, *La Grande-Bretagne de M. Thatcher: 1979-1990*, ibid, σ. 24

¹²²² J.-C. Sergeant, *ibid*, σ. 24

¹²²³ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, ibid, σ. 89

τις λάθος αποφάσεις και επιδείκνυαν μια λάθος εναλλακτική καταναλωτική συμπεριφορά και δεδομένου ότι θα έπρεπε να φροντίζονται σύμφωνα με τις αρχές της φιλανθρωπίας, έπρεπε να ήταν ευγνώμονες για την καλοσύνη των εύπορων κοινωνικών ελίτ¹²²⁴. Παρόλα αυτά, οποιαδήποτε είδους βοήθεια ή εξάρτηση εκλαμβανόταν ως απειλή για την αξιοπρέπεια του ατόμου, το οποίο δεν είχε την δυνατότητα να είναι αυτόνομο¹²²⁵. Ο θατσερισμός υπήρξε ο εμπνευστής και ο εκπρόσωπος της ατομικής ελευθερίας.

Το ενδιαφέρον σημείο στην προσπάθεια του θατσερισμού να οικοδομήσει μια καινούργια ηθική τάξη πραγμάτων έγκειται στο γεγονός ότι περιέκλειε τόσο οικονομικά όσο και ηθικά κίνητρα. Το άτομο θα αποτελούσε κινητήρια δύναμη για τον εθνικό πλουτισμό και θα εκμεταλλευόταν τα ταλέντα του μόνο μέσα στο πλαίσιο της σωστής λειτουργίας της ελεύθερης αγοράς σε μια ελεύθερη κοινωνία¹²²⁶. Ο θατσερισμός υπήρξε ο εμπνευστής και ο εκπρόσωπος της ατομικής ελευθερίας. Για να μπορέσει όμως να λειτουργήσει αποτελεσματικά η ελεύθερη αγορά είχε ανάγκη από μία αυταρχική επιβολή των αξιών της. Η ατομική ελευθερία και επιλογή ήταν υποταγμένες στη σφαίρα των εργασιακών σχέσεων, καθώς έπρεπε να βασίζονται σε ένα κοινό πολιτισμικό και ηθικό στερέωμα. Οτιδήποτε συνέβαινε στις οικογένειες, στα σχολεία, στους δρόμους ήταν πολύ σημαντικό για να αφεθεί στην εξουσία των ιδιωτικών δυνάμεων. Η κοινωνική ζωή έπρεπε να καθοδηγείται και να διοικείται από σωστές συμπεριφορές. Κατά συνέπεια δεν υπήρχε φυσικά καθόλου χώρος για φιλελευθεροποίηση στη σφαίρα των κοινωνικών σχέσεων¹²²⁷. Με άλλα λόγια, η Μ. Θάτσερ υπήρξε υποστηρικτής μιας αρνητικής ελευθερίας, την οποία συνέδεε με την διατήρηση της κοινωνικής τάξης και συνοχής και μιας κοινωνικής δικαιοσύνης¹²²⁸.

Σε αυτό το σημείο παρατηρούμε ότι ο θατσερισμός ήταν εμφανώς επηρεασμένος από τον Νεοσυντηρητισμό. Οι Νεοσυντηρητικοί

¹²²⁴ M. Hayes, *ibid*, σ. 86-87

¹²²⁵ J.-C. Sergeant, *La Grande-Bretagne de M. Thatcher: 1979-1990*, *ibid*, σ. 24

¹²²⁶ J.-C. Sergeant, *ibid*, σ. 46

¹²²⁷ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 89

¹²²⁸ "Conservative Manifesto 1983" σ. 296-297· "Conservative Manifesto 1987" σ. 339, στο I. Dale (επιμ.), *Conservative Party General Election Manifestos 1900-1997, with an introduction by Alistair B. Cooke*, *ibid*

αντιλαμβάνονταν την κοινωνία σαν ένα οργανισμό, σαν μία οντότητα και όχι σαν ένα σύνολο από άτομα. Πρόκειται για μία περίπλοκη, οργανική, συγκροτημένη δομή, στην οποία το άτομο δεν ήταν εντελώς αυτόνομο. Πράγματι, ο Νεοσυντηρητισμός δεν προώθησε ή προστάτευε τον άκρατο ατομικισμό, αλλά αποτελούσε τον θεματοφύλακα των θεσμών, παραδόσεων και ηθών, τα οποία αποτελούσαν την βασική προϋπόθεση για την ύπαρξη της κοινωνίας, στην οποία το άτομο αποτελούσε αναπόσπαστο κομμάτι. Το άτομο ήταν *de facto* μέρος της κοινωνίας και γι' αυτό θα έπρεπε να έχει μια ξεκάθαρη αντίληψη για την συλλογική του ταυτότητα και για την θέση του στην κοινωνική τάξη πραγμάτων. Θεωρείται, με άλλα λόγια, ότι ήταν στο φυσικό του «σπίτι» και είχε υποχρεώσεις και καθήκοντα. Γι' αυτό τον λόγο, οι Νεοσυντηρητικοί δεν αποδέχονταν την έννοια της ελευθερίας, η οποία αποκόβει το άτομο από την ιστορική συνέχεια της κοινωνίας¹²²⁹. Η ιδέα ότι η επιδίωξη της ατομικής ελευθερίας οδηγούσε στο γενικό καλό είχε απορριφθεί από τους Νεοσυντηρητικούς, καθώς η ελευθερία προσδιοριζόταν με τέτοιο τρόπο ούτως ώστε να συμπίπτει με την ιδέα μιας καλής και ενάρετης κοινωνίας¹²³⁰. Στον αντίποδα αυτών των απόψεων είναι το Νεοφιλελεύθερο δόγμα, το οποίο προωθούσε τον άκρατο ατομικισμό, στον οποίο τα άτομα ήταν γυμνά μπροστά στην ελεύθερη αγορά, απομονωμένα, αποξενωμένα, επεδίωκαν την εκπλήρωση των προσωπικών τους συμφερόντων και επιθυμιών, και ασχολούνταν μόνο με τα προσωπικά τους ζητήματα. Στόχος ήταν η χωρίς εμπόδια λειτουργία της ελεύθερης αγοράς, ούτως ώστε να φέρει τα επιθυμητά οικονομικά αποτελέσματα. Γι' αυτό τον λόγο οι Νεοφιλελεύθεροι ήταν υπέρμαχοι της απόλυτης ελευθερίας¹²³¹.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο το άτομο ήταν ελεύθερο να ξεδιπλώσει και να εκμεταλλευτεί τα ταλέντα του. Ο εξισωτισμός δεν αποτελούσε επιδίωξη της κοινωνικής πολιτικής του θατσερισμού. Σύμφωνα με αυτήν, η ισότητα όλων των ατόμων και οι ίσες ευκαιρίες αποτελούσαν εμπόδια στην ανάπτυξη των

¹²²⁹ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 6, 23

¹²³⁰ R. Levitas, "Competition and Compliance. The utopians of the New Right", σ. 92, στο R. Levitas (επιμ.), *The Ideology of the New Right*, *ibid*

¹²³¹ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 45

ταλέντων και στην εργασία. Η ελευθερία εξάλλου συνεπαγόταν την ικανότητα του να είσαι διαφορετικός και άνισος. Η ανισότητα αποτελούσε βασικό στοιχείο της θατσερικής ιδεολογίας. Η κοινωνία, σύμφωνα με την ίδια, χαρακτηριζόταν από ανισότητες σε όλα τα επίπεδα, γιατί μόνο έτσι θα μπορούσε να λειτουργεί αποτελεσματικά. Η ύπαρξη των ανισοτήτων ανάμεσα στους ανθρώπους συνέβαλε επίσης και στην προώθηση της ελεύθερης αγοράς, καθώς και η ίδια χαρακτηριζόταν από ανισότητες¹²³².

Τόσο ο θατσερισμός, όσο και ο νεοσυντηρητισμός και νεοφιλελευθερισμός, θεωρούσαν την ισότητα ανάθεμα και υποστήριζαν την ανισότητα, αποδίδοντας της διαφορετικό περιεχόμενο. Οι Νεοσυντηρητικοί πίστευαν στην ύπαρξη μιας φυσικής κοινωνικής διαστρωμάτωσης, στην οποία ορισμένοι άνθρωποι ήταν φυσιολογικό να έχουν περισσότερα talenta και ικανότητες από τους άλλους, και επομένως έπρεπε να κατέχουν θέσεις εξουσίας¹²³³. Αντιθέτως, οι Νεοφιλελεύθεροι θεωρούσαν την ανισότητα σημαντική και οικονομικά χρήσιμη. Γι' αυτό τον λόγο, μέσα σε μια κοινωνία ήταν φυσιολογικό να υπάρχουν ανισότητες στον πλούτο και στο εισόδημα. Με άλλα λόγια, οι ανισότητες αντανakλούσαν τις αξίες της ελεύθερης αγοράς και δεν περιέκλειαν μια ηθική διάσταση¹²³⁴. Επομένως, ο θατσερισμός συνδύασε τις απόψεις τόσο του νεοσυντηρητικού όσο και του νεοφιλελεύθερου δόγματος.

1.3.3. Οικογένεια ή Οικογένειες;

Η Νέα Δεξιά στη Μεγάλη Βρετανία ανέπτυξε μια καινούργια ηθική διάσταση για να μπορέσει να προσεγγίσει τα οικογενειακά και σεξουαλικά ζητήματα. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στον επαναπροσδιορισμό της θέσης της γυναίκας ως μητέρας μέσα στην οικογένεια. Η οικογένεια αποτελούσε κεντρικό

¹²³² D. Kavanagh, "L' évolution générale du système politique", *ibid*, σ. 20

¹²³³ M. Hayes, *ibid*, σ. 7-8

¹²³⁴ M. Hayes, *ibid*, σ. 31-32

σημείο για τη Νέα Δεξιά ιδεολογία, όπως και για τον θατσερισμό, ο οποίος έδωσε απαντήσεις στις νεοφιλελεύθερες πολιτικές των δεκαετιών 1960 και 1970¹²³⁵.

Σύμφωνα με τον θατσερισμό, η οικογένεια ήταν κάτοχος βασικών αξιών που εξασφάλιζε την μετάδοσή τους από γενιά σε γενιά, μέσω της μίμησης και της παρότρυνσης, και συνέβαλε στην διατήρηση της ενότητας στη βάση της κοινωνίας¹²³⁶. Υποστήριζε με σθένος, η Μ. Θάτσερ την παραδοσιακή ετερόφυλη μορφή οικογένειας, που απαρτιζόταν από δύο γονείς διαφορετικού φύλου και από τα παιδιά, καθώς αντιλαμβανόταν ότι εξασθενούσε η μορφή αυτή υπό την πίεση των πολιτικών των προηγούμενων κυβερνήσεων¹²³⁷. Διακήρυττε ότι οι πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας ενθάρρυναν τις αλλαγές στην σύνθεση της οικογένειας, η οποία δεν μπορούσε να είναι άλλη από την παραδοσιακή πατριαρχική οικογένεια, με τον άντρα αρχηγό και κουβαλητή του σπιτιού. Πιστή στο Νεοσυντηρητικό δόγμα, το οποίο υμνεί την πατριαρχική οικογένεια, η οποία είναι αποτέλεσμα του χριστιανικού γάμου μεταξύ δύο ατόμων διαφορετικού φύλου, και η οποία αποτελεί την βάση των παραδοσιακών αξιών. Η παραδοσιακή οικογένεια κατέχει σημαντικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη, καθώς ο άντρας είναι αυτός που παρέχει τους οικονομικούς πόρους από την εργασία του και η γυναίκα, ως υπεύθυνη του σπιτιού, αγοράζει προϊόντα και χρησιμοποιεί υπηρεσίες προς όφελος της οικογένειάς της. Συνδέουν δηλαδή την οικογένεια άμεσα με τις οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές. Πιο συγκεκριμένα, στόχος της Μ. Θάτσερ ήταν να αντιστρέψει αυτές τις τάσεις με πολιτικές που στόχευαν στην επαναφορά της ιδιωτικότητας στον παραδοσιακό πυρήνα της οικογένειας¹²³⁸, όπως ακριβώς διακήρυτταν οι Νεοσυντηρητικοί, σε αντίθεση με τους Νεοφιλελεύθερους, οι οποίοι υποστήριζαν την πλήρη φιλελευθεροποίηση των οικογενειακών – προσωπικών ζητημάτων, καθώς

¹²³⁵ M. David, "Moral and Maternal. The family in the Right", σ. 136, στο R. Levitas (επιμ.), *The Ideology of the New Right*, *ibid*

¹²³⁶ "Conservative Manifesto 1987" σ. 337, στο I. Dale (επιμ.), *Conservative Party General Election Manifestos 1900-1997, with an introduction by Alistair B. Cooke*, *ibid*

¹²³⁷ J.-C. Sergeant, *La Grande-Bretagne de M. Thatcher: 1979-1990*, *ibid*, σ. 25· M. Hayes, *The New Right in Britain : an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 17· A. Gamble, "The political economy of freedom", σ. 47, στο R. Levitas (επιμ.), *The Ideology of the New Right*, *ibid*

¹²³⁸ M. David, "Moral and Maternal. The family in the Right", σ. 138-139, στο R. Levitas (επιμ.), *ibid*

πίστευαν ότι το άτομο ήταν ελεύθερο να επιλέξει μόνο του το κοινωνικό στάτους που επιθυμούσε¹²³⁹.

Ποιά ήταν η θέση και ο ρόλος της γυναίκας στην οικογένεια και στην κοινωνία σύμφωνα με τον θατσερισμό; Σύμφωνα με την Μ. Θάτσερ, η γυναίκα έπαιζε ένα πάρα πολύ σημαντικό ρόλο στην οικογένεια ως μητέρα και ως στυλοβάτης του σπιτιού. Η οικογένεια και ο ρόλος της γυναίκας μέσα σε αυτήν θεωρούνταν ως κάτι το φυσικό, το βιολογικό που προερχόταν από τον τρόπο ζωής. Σε πολλές περιπτώσεις, υποστήριζε ότι οι γυναίκες και οι άντρες θα έπρεπε να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες στον εργασιακό τομέα. Παρόλα αυτά, προώθησε μέτρα αποτρεπτικά για την εργασία των γυναικών εκτός σπιτιού, καθώς το ποσοστό των γυναικών στην αγορά εργασίας είχε αυξηθεί σημαντικά. Τα μέτρα αυτά αφορούσαν κυρίως μειώσεις στις κοινωνικές παροχές προς τις γυναίκες¹²⁴⁰.

Ο θατσερισμός μαχόταν υπέρ της οικογένειας γιατί της είχε προσδώσει μια πραγματική αξία. Αυτό έγινε φανερό και από την πρόθεση της Μ. Θάτσερ να βοηθήσει κάθε οικογένεια να γίνει κάτοχος της οικίας της ή να συμμετάσχει στα κέρδη μιας ιδιωτικοποιημένης επιχείρησης μέσω της κατοχής των μετοχών, γεγονός που θα ενίσχυε την υλική ασφάλεια και παράλληλα θα διευκόλυνε τον παιδαγωγικό ρόλο της οικογένειας σε τομείς που το σχολείο δεν εκπλήρωνε¹²⁴¹. Υιοθετώντας πλήρως τις θέσεις των Νεοσυντηρητικών οι οποίοι αξιολογούσαν την ατομική ιδιοκτησία και την ιδιωτική επιχείρηση ως τους προστάτες της οικογένειας και της ελευθερίας και επομένως όλο και περισσότεροι άνθρωποι έπρεπε να γίνουν κάτοχοι της δικής τους ιδιοκτησίας. Η ατομική ιδιοκτησία ήταν σημαντικό συστατικό της σταθερότητας της κοινωνίας και της συνέχισης ύπαρξης μιας χώρας καθώς φρόντιζε για την μετάδοση των ηθικών αξιών. Οι νεοφιλελεύθεροι, αντιθέτως, αντιλαμβάνονταν την ατομική

¹²³⁹ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, ibid, σ. 17-18· M. David, "Moral and Maternal. The family in the Right", σ. 139, στο R. Levitas (επιμ.), *The ideology of the New Right*, ibid

¹²⁴⁰ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, ibid, σ. 85-86· A. Gamble, *The Free Economy and the Strong state. The politics of Thatcherism*, ibid, σ. 243

¹²⁴¹ J.-C. Sergeant, *La Grande-Bretagne de M. Thatcher: 1979-1990*, ibid, σ. 25· "Conservative Manifesto 1983" σ. 296, 299, 301, στο I. Dale (επιμ.), *Conservative Party General Election Manifestos 1900-1997, with an introduction by Alistair B. Cooke*, ibid

ιδιοκτησία ως το απαραίτητο συστατικό για την σωστή λειτουργία της ελεύθερης αγοράς και γι' αυτό η ύπαρξη μεγάλων, ιδιωτικών περιουσιών παρείχε τα «αναχώματα» ενάντια στις κρατικές καταχρήσεις¹²⁴².

Στόχος της Μ. Θάτσερ ήταν η δημιουργία μιας «δημοκρατίας ιδιοκτητών» (“property-owning democracy”) ¹²⁴³, γιατί οι άνθρωποι είχαν ένα φυσικό ένστικτο για ιδιοκτησία και κατοχή, και η ιδιωτική επιχείρηση παρέχει τα κίνητρα για εργασία. Για να υλοποιηθεί το θατσερικό όνειρο της «δημοκρατίας των ιδιοκτητών», προτάθηκαν και υιοθετήθηκαν διάφορα μέτρα. Πρώτον, το μέτρο των αποεθνικοποιήσεων είχε σαν πρωταρχικό του στόχο την αύξηση των εσόδων του κράτους και στην συνέχεια την επέκταση της ατομικής ιδιοκτησίας. Δεύτερον, η κυβέρνηση της Μ. Θάτσερ στόχευε στην αύξηση των ιδιοκτησιών μέσα από φορολογικές παραχωρήσεις. Ενώ αύξησε την φορολογία στα κέρδη του κεφαλαίου και στην μεταφορά των κεφαλαίων, μείωσε τους φόρους στα υψηλά εισοδήματα και στα εισοδήματα που προέρχονταν από επενδύσεις. Τρίτον, ένα μέτρο κλειδί για την εξάπλωση της «δημοκρατίας των ιδιοκτητών» αποτέλεσε η επέκταση του δικαιώματος των κατόχων των δημοτικών κατοικιών (council house tenants) ούτως ώστε οι πολίτες να αγοράσουν τα σπίτια στα οποία κατοικούσαν σε χαμηλότερες τιμές¹²⁴⁴. Απώτερος στόχος όλων αυτών των μέτρων για τον θατσερισμό ήταν η δημιουργία ενός “popular capitalism”¹²⁴⁵. Οι οικονομικές πολιτικές προϋπέθεταν μια συγκεκριμένη μορφή οικογένειας και μία συγκεκριμένη θέση για την οικογένεια στην οικονομική δραστηριότητα. Ο θατσερισμός στόχευε στην μεταμόρφωση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής μέσω ενός μείγματος πολιτικών που βασιζόταν στην ιδιωτική οικογένεια και όχι στην δημόσια και κοινωνική ευθύνη¹²⁴⁶.

¹²⁴² I. Gilmour, *Inside Right. A study of conservatism*, *ibid*, σ. 148-150· M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 29-30

¹²⁴³ “The Conservative Manifesto 1979” σ. 271· “The Conservative Manifesto 1983” σ. 296· “The Conservative Manifesto 1987” σ. 317, στο I. Dale (επιμ.), *ibid*

¹²⁴⁴ A. Gamble, *The Free Economy and the Strong state. The politics of Thatcherism*, *ibid*, σ. 245

¹²⁴⁵ “The Conservative Manifesto 1983” σ. 287, στο I. Dale (επιμ.), *Conservative Party General Election Manifestos 1900-1997, with an introduction by Alistair B. Cooke*, *ibid*

¹²⁴⁶ M. David, “Moral and Maternal. The family in the Right”, σ. 136-137, στο R. Levitas (επιμ.), *The Ideology of the New Right*, *ibid*

Πράγματι, προσωπικά ζητήματα, όπως οι σεξουαλικές και κοινωνικές σχέσεις αποτελούσαν πλέον το επίκεντρο της πολιτικής ατζέντας, αλλά ο στόχος ήταν το πέρασμα αυτών των ζητημάτων από την δημόσια σφαίρα, στην ιδιωτική. Η κατάσταση αυτή όμως δεν άλλαξε υπό την πίεση των νόμων που είχαν σαν στόχο να επεμβαίνουν στις προσωπικές σχέσεις, με την αναγνώριση της ομοφυλοφυλίας για τους ενήλικες και τη νομιμοποίηση της εκούσιας διακοπής κύησης, παρόλο που η Μ. Θάτσερ τα απεχθανόταν. Σύμφωνα με την ίδια, αυτού του είδους η ανεκτικότητα περιόριζε τον σεβασμό στις ατομικές επιλογές, γεγονός το οποίο δεν την εμπόδιζε, με κάθε ευκαιρία, να μάχεται οτιδήποτε αποτελούσε απειλή για την παραδοσιακή οικογένεια¹²⁴⁷.

1.3.4. Έθνος – Εθνικισμός

Για τους Βρετανούς Συντηρητικούς η ηθική ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με την εθνική ταυτότητα, όπως εκφραζόταν με τον όρο «Βρετανική ηθικότητα», και κατ' επέκταση ο εθνικισμός αποτέλεσε απαραίτητο συστατικό του θατσερισμού. Ο θατσερικός εθνικισμός αποτελείτο από δύο κατευθυντήριες γραμμές: προσήλωση στον πολιτισμό και νεοφιλελεύθερη έμφαση στα άτομα και στην ελεύθερη αγορά¹²⁴⁸.

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, οι Συντηρητικοί θεωρούσαν ότι ο εθνικισμός ήταν μια ριζοσπαστική και επικίνδυνη δύναμη, μια απειλή για την τάξη και την πολιτική σταθερότητα. Παρόλα αυτά, με το πέρασμα των χρόνων, οι Συντηρητικοί, όπως ο Μπέντζαμιν Ντισραέλι, έγιναν πιο επιεικείς απέναντι στον εθνικισμό, εκλαμβάνοντάς τον ως έναν φυσικό σύμμαχο για την διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και τάξης, και για την προστασία των παραδοσιακών θεσμών. Στην σύγχρονη περίοδο, ο εθνικισμός μετατράπηκε σε δύναμη πίστης για τους Συντηρητικούς. Ο θατσερισμός, εντούτοις, χαρακτηριζόταν από ένα

¹²⁴⁷ M. David, *ibid*, σ. 26,

¹²⁴⁸ B. Pilbeau, "Social Morality", σ. 173, στο K. Hickson (επιμ.), *The political thought of the Conservative Party since 1945*, εκδ. Palgrave Macmillan, Μπεϊσινγκστούουκ, 2005· Ph. Lynch, *The politics of nationhood: sovereignty, britishness and conservative politics*, εκδ. Macmillan, Μπεϊσινγκστούουκ, 1999, σ. 131

ιδιότυπο είδος πατριωτισμού και ξενοφοβικού εθνικισμού. Πιο συγκεκριμένα, η Μ. Θάτσερ περιχαράκωσε τον εθνικισμό με βάση τις δικές της πολιτικές και ηθικές αξίες, περιβάλλοντάς τον με τον μανδύα του πατριωτισμού, γεγονός που σηματοδότησε την επιστροφή της θεματικής στον πυρήνα των βασικών αξιών των Τόρηδων, αλλά και την επικράτηση των αρχών του Νεοσυντηρητισμού¹²⁴⁹.

Στα μάτια της Μ. Θάτσερ, το έθνος δεν ήταν τίποτε άλλο από την διεύρυνση των οικογενειακών σχέσεων. Βασική της επιδίωξη ήταν η αντιστροφή του αρνητικού κλίματος που είχε δημιουργηθεί με την επαναφορά της θεματικής της πατριωτικής υπερηφάνιας των Βρετανών μέσω της απόδοσης του μεγαλείου της Μ. Βρετανίας. Η εθνική μεγαλοπρέπεια δεν ήταν αποτέλεσμα τύχης ή ενός απλού βολонταρισμού, αλλά απέρρεε από την επιθυμία των υπερήφανων ατόμων να προσφέρουν στο σύνολο. Το δίπολο που δημιουργήθηκε ήταν ανάμεσα στο αξιοπρεπές άτομο που δρούσε με βάση τις δικές του αποφάσεις και στο έθνος, που δεν μπορούσε να βρεί την ανεξαρτησία και την υπερηφάνια του, εφόσον δεν είχαν αποκατασταθεί οι ατομικές ικανότητες δράσης και καινοτομίας¹²⁵⁰.

Ο εθνικισμός και η εθνική ταυτότητα συνιστούν δυνατούς μηχανισμούς ένταξης με απελευθερωτικές ενέργειες, που είχαν αγνοηθεί τα προηγούμενα χρόνια. Η ιστορία συχνά ξαναγράφεται και προσαρμόζεται περικλείοντας συγκεκριμένες εικόνες, και ο θατσερισμός, εμφανώς επηρεασμένος από το Νεοσυντηρητικό δόγμα, αποτέλεσε εξαιρετικό παράδειγμα αυτής της τακτικής, έχοντας σαν στόχο την τόνωση της πατριωτικής διάθεσης και την σχηματοποίηση της εθνικής οπτικής της. Ο πόλεμος στα Φώκλαντ (Falklands) έδωσε στην Μ. Θάτσερ την τέλεια ευκαιρία να προωθήσει τα πατριωτικά της αίσθηματά και την «Βρετανική μεγαλοπρέπεια» (Britain's «greatness»). Κατά αυτόν τον τρόπο, της δόθηκε παράλληλα η ευκαιρία να κρατήσει κρυμμένη την

¹²⁴⁹ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 92-93· A. Heywood, *Political Ideologies*, *ibid*, σ. 173· Ph. Lynch, *ibid*, σ. 51

¹²⁵⁰ J. – C. Sergeant, *La Grande-Bretagne de M. Thatcher: 1979-1990*, *ibid*, σ. 26-27· H. Larsen, *Foreign policy and discourse analysis. Britain and Europe*, εκδ. Routledge, Λονδίνο, 1997, σ. 45

πραγματικότητα για την οικονομική και πολιτική παρακμή της Βρετανίας και να μετακινήσει το πολιτικό κέντρο προς τα δεξιά του ιδεολογικού φάσματος¹²⁵¹.

Ο θατσερισμός όμως δεν χαρακτηριζόταν μόνο από έναν ιδιότυπο εθνικισμό και μια επιλεκτική ξеноφοβία, αλλά περιέκλειε και συγκεκριμένα συμπεράσματα για την «Βρετανικότητα» (Britishness) με όρους κουλτούρας και φυλής. Ο εθνικισμός της Μ. Θάτσερ αποτελείτο από ένα αίσθημα διαφορετικότητας από τον υπόλοιπο κόσμο, κοινών χαρακτηριστικών που δεν μπορούσαν οι Βρετανοί να τα μοιραστούν με όσους βρισκόντουσαν εκτός των συνόρων τους. Κατά αυτό τον τρόπο, ο θατσερισμός δεν χρησιμοποιούσε τον όρο «Βρετανική εθνικότητα» απλά για να περιγράψει ένα νομικό status, αλλά για να φέρει στην επιφάνεια μία σχεδόν υπερφυσική αντίληψη ενός κοινού δεσμού μεταξύ υποθετικά όμοιων ανθρώπων. Για την ίδια ο όρος «Βρετανία» ήταν συνώνυμος με τον όρο «Αγγλία» ή καλύτερα με τους Άγγλους ανθρώπους που συμεριζόντουσαν τις προτεραιότητές της. Για να είναι κανείς αυθεντικά Βρετανός έπρεπε να σκέφτεται και να συμπεριφέρεται με έναν συγκεκριμένο τρόπο¹²⁵². Ήταν εμφανώς επηρεασμένη από τους Νεοσυντηρητικούς, οι οποίοι υποστήριζαν την διαφορετικότητα και την ανωτερότητα, δίνοντας έμφαση σε όλα εκείνα τα στοιχεία που κρατάνε ενωμένο έναν λαό¹²⁵³. Το έθνος δεν προσδιορίζεται μόνο με φυλετικούς όρους, αλλά και με όρους μιας ομοιογενούς κοινής ταυτότητας, κοινής ιστορίας και παραδόσεων, και πατριωτικής πίστης. Η υπεράσπιση αυτής της κοινής κουλτούρας από εσωτερικές και εξωτερικές απειλές θα οδηγούσε στην ενδυνάμωση της Βρετανικής ταυτότητας, η οποία εκλαμβάνόταν ως ένα ηθικό και πολιτικό καθήκον¹²⁵⁴.

Με τον ίδιο τρόπο που οι Νεοσυντηρητικοί της Νέας Δεξιάς χρησιμοποιούσαν τον όρο της «πολιτισμικής διαφορετικότητας», έτσι και η Μ. Θάτσερ τον χρησιμοποιούσε αντί του όρου της ανωτερότητας ως μέσο αποκλεισμού. Το ζήτημα της μετανάστευσης δεν ήταν βαρύνουσας σημασίας, αλλά υπήρχε ανησυχία για την σταθερότητα της κοινωνίας από την

¹²⁵¹ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 12-13, 95-96

¹²⁵² M. Hayes, *ibid*, σ. 96· M. Garnett, *Principles and Politics in contemporary Britain*, 2^η έκδοση, εκδ. imprint-academic.com, Η.Π.Α., 2006, σ. 137-138

¹²⁵³ M. Hayes, *ibid*, σ. 12-14

¹²⁵⁴ Ph. Lynch, *The politics of nationhood: sovereignty, britishness and conservative politics*, *ibid*, σ. 132

μετανάστευση των μαύρων. Η Μ. Θάτσερ επαναλάμβανε τις ιδέες του Πάουελ και των κοινωνικών αυταρχικών, οι οποίοι εξέφραζαν φόβους για τον βρετανικό τρόπο ζωής. Η κοινωνία που οραματιζόταν ήταν μια κοινωνία που δεν εμπιστευόταν την μετανάστευση και την θεωρούσε ανεπιθύμητη. Η συντηρητική κυβέρνηση πήρε μέτρα για να περιορίσει την μετανάστευση, όπως για παράδειγμα την μεταρρύθμιση για τον ορισμό της εθνικότητας που υιοθετήθηκε το 1981, και τον νόμο για την μετανάστευση του 1988, που επέτρεπε έναν πιο αποτελεσματικό έλεγχο της εισόδου των μεταναστών στα πλαίσια μιας οικογενειακής πολιτικής. Κοινό στοιχείο όλων αυτών των μεταρρυθμίσεων ήταν η αποδοχή και η υιοθέτηση από τους μετανάστες των βρετανικών αξιών για την ένταξή τους στην κοινωνία. Στον θατσερισμό δεν υπήρχε σίγουρα καμία υπόνοια νεοφιλελευθερισμού στην ελεύθερη μετακίνηση των ανθρώπων ανάμεσα στα σύνορα κάθε χώρας, όπως επίσης και της ελεύθερης επιλογής σε θέματα κουλτούρας. Εστίαζε στην προώθηση ενός πολιτισμικού ρατσισμού, ο οποίος θα χρησιμοποιούνταν ως μέσο για την κατασκευή μιας κοινής εθνικής ταυτότητας μέσα από έναν εξαιρετικά ετερογενή πληθυσμό¹²⁵⁵.

Μία ακόμη απειλή για την βρετανική ταυτότητα αποτέλεσε και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Μ. Θάτσερ δεν συμμεριζόταν την συμπάθεια του Ε. Χίθ για το ευρωπαϊκό ιδεώδες, ούτε επίσης την άποψη ότι το μέλλον της Μεγάλης Βρετανίας βασιζόταν στις πιο στενές σχέσεις με την Ευρώπη. Ήταν επιφυλακτική και καχύποπτη στην ιδέα δημιουργίας ενός μεγάλου γραφειοκρατικού, ομοσπονδιακού οικοδομήματος, το οποίο γνώριζε καλά ότι θα ήταν εχθρός της «ελευθερίας» που τόσο υποστήριζε. Δήλωνε ξεκάθαρα ότι τα έθνη ήταν και θα έπρεπε να παραμείνουν ξεχωριστές οντότητες και ότι η Βρετανία δεν θα έπαιζε κανένα ρόλο στην υιοθέτηση αυτού του ευρωπαϊκού ιδεώδους. Ήταν εχθρική σε οποιαδήποτε ιδέα δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού υπέρ-κράτους, το οποίο θα ασκούσε εξουσία από τις Βρυξέλλες, και αντί αυτού έκανε λόγο για μια πιο ενεργή συνεργασία μεταξύ ανεξάρτητων, κυρίαρχων

¹²⁵⁵ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 14-15, 96-98· J.-C. Sergeant, *La Grande Bretagne de M. Thatcher: 1979-1990*, *ibid*, σ. 171-175· A. M. Smith, *New Right discourse on race and sexuality. Britain, 1968-1990*, εκδ. Cambridge University, Κεμπριτζ, 1994, σ. 2-5, 25-26· Ph. Lynch, *ibid*, σ. 132-142

κρατών, ως τον καλύτερο τρόπο για την οικοδόμηση μιας επιτυχούς Ευρωπαϊκής κοινότητας. Επιπρόσθετα, η εχθρική της στάση απέναντι στα ευρωπαϊκά σχέδια εξηγείται και από το γεγονός ότι το ευρωπαϊκό μοντέλο κοινωνικής αγοράς έδινε έμφαση σε πιο κορπορατίστικες και παρεμβατικές πολιτικές, οι οποίες βρίσκονταν σε πλήρη αντίθεση με τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές της. Η Ευρώπη, στα μάτια της, περιόριζε τον παγκόσμιο οικονομικό ρόλο της Μ. Βρετανίας στην ελεύθερη αγορά. Αυτά μπορούν να θεωρηθούν τα βασικά χαρακτηριστικά της θατσερικής ευρωπαϊκής πολιτικής, όπως εκφράστηκαν από τον πολύ γνωστό πολιτικό της λόγο στην Bruges στις 20 Σεπτεμβρίου 1988, στον οποίο δήλωνε ξεκάθαρα ότι το εθνικό συμφέρον προηγείται του ευρωπαϊκού¹²⁵⁶.

Άλλο ένα βασικό χαρακτηριστικό του εθνικισμού της ήταν ότι η επιτυχία της χώρας της στην διεθνή καπιταλιστική ελεύθερη αγορά είχε άμεση σχέση με τις οικονομικές της ιδέες. Υιοθετώντας τις απόψεις του Πάουελ, η Μ. Θάτσερ αντιλαμβανόταν τον εθνικισμό και τον καπιταλισμό ως αμοιβαίως αλληλένδετα, υπό την έννοια ότι η καπιταλιστική επιτυχία ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με την εθνική υπερηφάνια και τον σεβασμό στον εαυτό. Ήταν ξεκάθαρο ότι ο εθνικισμός για τον θατσερισμό δεν υπονοούσε απλά μία κοινή ιστορία και κοινούς Βρετανικούς θεσμούς, αλλά και μία δέσμευση για επιτυχία της Μεγάλης Βρετανίας στον καπιταλιστικό κόσμο ¹²⁵⁷. Επίσης, όσον αφορά την μετανάστευση, αποδεχόταν εκείνους του μετανάστες, οι οποίοι μέσω της εργασίας τους θα συνέβαλαν στην ανάπτυξη της οικονομίας¹²⁵⁸.

¹²⁵⁶ J. Leruez, *Le phénomène Thatcher*, ibid, σ. 248-290· D. Elles, "The Foreign policy of the Thatcher government", σ. 100-101, στο K. Minogue, M. Biddiss (επιμ.), *Thatcherism: Personality and Politics*, ibid· E. J. Evans, *Thatcher and Thatcherism*, ibid, σ. 82-87· J. Turner, *The Tories and Europe*, εκδ. Manchester University, Μάντσεστερ, 2000, σ. 85

¹²⁵⁷ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, ibid, σ. 93-94

¹²⁵⁸ Ph. Lynch, *The politics of nationhood: sovereignty, britishness and conservative politics*, ibid, σ. 133

1.4. Συμπεράσματα

Ο θατσερισμός ως ιδεολογία δομήθηκε στη βάση δύο ανόμοιων δογμάτων της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας – νεοφιλελεύθερο και νεοσυντηρητικό – τα οποία οδήγησαν στην διατύπωση ενός πολιτικού προγράμματος με συνοχή. Οι πολιτικές που υιοθέτησε η Μ. Θάτσερ είχαν σαν στόχο να αντιστρέψουν το μεταπολεμικό πολιτικό κλίμα που επικρατούσε στη Μ. Βρετανία την περίοδο 1945-1975, προκειμένου να εγκαταλειφθούν όλα εκείνα τα πιστεύω, οι αξίες, οι αρχές και οι πολιτικές που οδήγησαν στην παρακμή της χώρας. Με άλλα λόγια, ο θατσερισμός έγινε φορέας ενός πολιτικού και οικονομικού προγράμματος με συνοχή, που είχε τις ρίζες του στη Νέα Δεξιά ιδεολογία.

Η Μ. Θάτσερ εισήγαγε ιδιαίτερα τολμηρές για την εποχή οικονομικές πολιτικές, οι οποίες είχαν μεγάλο αντίκτυπο στην οικονομία της Μ. Βρετανίας. Από την μία πλευρά, ο θατσερισμός είχε επηρεαστεί από την οικονομική θεωρία του μονεταρισμού, σύμφωνα με την οποία η μείωση του πληθωρισμού μέσω του ελέγχου των χρηματικών αποθεμάτων ήταν πολύ πιο σημαντική από την μείωση της ανεργίας. Από την άλλη πλευρά, ο θατσερισμός συνδέθηκε με τις οικονομικές πολιτικές της προσφοράς (supply-side), σύμφωνα με τις οποίες η κυβέρνηση θα έπρεπε να δημιουργήσει το κατάλληλο κλίμα για την ελεύθερη αγορά μέσω της μείωσης των φόρων, των ιδιωτικοποιήσεων των δημόσιων επιχειρήσεων και της μείωσης της επιρροής των συνδικάτων. Με άλλα λόγια, οι κατευθυντήριες ιδέες της οικονομικής πολιτικής της Μ. Θάτσερ ήταν οι εξής: ιδιωτικοποίηση δημόσιων περιουσιακών στοιχείων (“popular capitalism”)· απορρύθμιση με στόχο να γίνει πιο ανταγωνιστικό το εμπόριο· απορρύθμιση της βιομηχανίας· μείωση της εξουσίας των συνδικάτων· απελευθέρωση των εργασιακών σχέσεων· μείωση της φορολογίας εισοδήματος. Οι περισσότερες από αυτές τις πολιτικές αντανάκλουν τις βασικές ιδέες του παραδοσιακού φιλελευθερισμού του 19^{ου} αιώνα: ελεύθερη αγορά, ελεύθερο εμπόριο, ανταγωνισμός, μικρότερο κράτος, χαμηλότερη φορολογία.

Ο θατσερισμός παρόλο που βασιζόταν στην αυστηρή φιλοσοφία του μονεταρισμού, επιθυμούσε να δώσει μια ανθρώπινη διάσταση στις πολιτικές του. Στόχος της Μ. Θάτσερ ήταν να επαναπροσδιορίσει τις κοινωνικές σχέσεις και συμπεριφορές, και να δημιουργήσει μία νέα κοινωνική τάξη πραγμάτων, η οποία θα βασιζόταν στις «Βικτωριανές αξίες», συνδέοντας κατά αυτό τον τρόπο

την υπευθυνότητα με τις κοινωνικές αξίες. Θεμέλιος λίθος των «Βικτωριανών αξιών» αποτέλεσε η παραδοσιακή, πατριαρχική, ετερόφυλη οικογένεια, η οποία θα προωθούσε τις αξίες του σεβασμού, της σκληρής δουλειάς, της ατομικής ευθύνης, της αυτοσυγκέντρωσης και της ελευθερίας των ατόμων. Με άλλα λόγια, οι θατσερικές αρχές της ελεύθερης αγοράς συνδυασμένες με μια κοινωνία ηθικού σκοπού αποτέλεσαν τις βασικές αρχές του Συντηρητισμού.

Οι «Βικτωριανές αξίες» λειτούργησαν σαν μια τονωτική ένεση για τον θατσερισμό, καθώς η επαναισαγωγή τους στα δικαιώματα και καθήκοντα του πολίτη θα αναζωογονούσαν την επιχειρηματική δραστηριότητα της Μ. Βρετανίας, η οποία θα γινόταν πάλι το ένδοξο έθνος που κάποτε ήταν. Η Μ. Θάτσερ μπορεί να χαρακτηριστεί ως μία παραδοσιακή οπαδός του εθνικισμού, η οποία αναγνώρισε τις μοναδικές ιστορικές και πολιτιστικές συνθήκες που οδήγησαν στην ανάπτυξη της οικονομίας του νεοφιλελευθερισμού στη χώρα της και σε άλλες κοινωνίες. Είχε αντιληφθεί ότι η ενίσχυση και η διατήρηση της ελευθερίας στον τομέα της οικονομίας ήταν άμεσα συνδεδεμένη με την ανάπτυξη και διατήρηση μιας πολιτικής ελευθερίας όπως αυτή υπαγορευόταν από την ύπαρξη ενός ανεξάρτητου κράτους-έθνους και ενός διεθνούς συστήματος ελεύθερου εμπορίου. Από αυτό πήγαζε η εχθρική στάση της για την δημιουργία της Ε.Ε., καθώς θα περιόριζε τον παγκόσμιο οικονομικό ρόλο της Μ. Βρετανίας στην ελεύθερη αγορά. Πρόκειται για έναν ιδιότυπο εθνικισμό, για μια επιλεκτική ξеноφοβία με συγκεκριμένο περιεχόμενο για την «Βρετανικότητα» με όρους κουλτούρας, φυλής και ανωτερότητας. Στα πλαίσια αυτού του εθνικισμού δόθηκε μεγάλη έμφαση στο κράτος-φύλακα, του οποίου αποστολή ήταν η διατήρηση της εθνικής άμυνας, της εσωτερικής ασφάλειας και της τάξης.

Η θητεία της Μ. Θάτσερ, παρόλο που συγκλόνισε τη χώρας, δεν αποτέλεσε προδοσία για τις συντηρητικές αξίες. Ο θατσερισμός αντικατόπτριζε τις αξίες τόσο του νεοφιλελεύθερου δόγματος όσο και του νεοσυντηρητικού δόγματος της Νέας Δεξιάς, πραγματοποιώντας μια πολιτική σύνθεση των δύο ιδεολογικών ρευμάτων, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι υιοθέτησε επακριβώς τα αξιώματά τους. Για τον λόγο αυτό θα ήταν λάθος να υποστηρίξουμε ότι ο θατσερισμός αποτέλεσε ξένο σώμα για την συντηρητική παράδοση, καθώς ορισμένες ιδέες της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας αποτέλεσαν αναβαθμισμένες θεματικές της Συντηρητικής ιδεολογίας πριν και μετά το 1945. Με άλλα λόγια, ο

θατσερισμός αποτέλεσε μια παραλλαγή της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας, καθώς η Μ. Θάτσερ υπήρξε ο αρχιτέκτονας μιας νέας πολιτικής ατζέντας, η οποία συνδύασε την ελεύθερη οικονομία (χαμηλότεροι φόροι, ανεξάρτητοι πολίτες που βασίζονται στον εαυτόν τους, λιγότερο κράτος) με ένα δυνατό κράτος (πολιτικές Νόμου και Τάξης και ασφάλεια).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Θατσερισμός και Σαρκοζισμός : Δύο ίδια πολιτικά φαινόμενα;

Η εκλογή της Μ. Θάτσερ στην ηγεσία του Συντηρητικού κόμματος και στην συνέχεια στο ανώτατο πολιτικό αξίωμα της Μ. Βρετανίας σηματοδότησε την απαρχή νέων πολιτικών εξελίξεων. Από την μία πλευρά επηρέασε την πολιτική ιδεολογία του κόμματος της και αποτέλεσε σημείο αναφοράς μέχρι και σήμερα, και από την άλλη έθεσε σε νέα τροχιά την πολιτική ζωή της Μ. Βρετανίας και έβαλε τα θεμέλια για την επικράτηση μιας νέας ιδεολογίας που επηρέασε στο σύνολο της όλες τις πολιτικές παρατάξεις. Η εκλογική και ιδεολογική επικράτηση του θατσερισμού προκάλεσε πολλές συζητήσεις και διαφωνίες για το περιεχόμενο του στους κύκλους των θεωρητικών, με βασικό ερώτημα αν η Νέα Δεξιά ιδεολογία επηρέασε στο σύνολο της τον ιδεολογικό χαρακτήρα του Συντηρητικού κόμματος και κατ' επέκταση αν αυτό παρέμεινε πιστό στην παραδοσιακή Συντηρητική ιδεολογία.

Αντιστοίχως, η εκλογή του Ν. Σαρκοζί στην ηγεσία της γαλλικής συντηρητικής παράταξης UMP το 2006 σηματοδότησε, κατά πολλούς, την αφετηρία για μια νέα εποχή για την γαλλική δεξιά, η οποία επισφραγίστηκε με την εκλογή του υποψήφιου της, το 2007, στο αξίωμα του Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας μέχρι το 2012. Η εκλογή αυτή σύμφωνα με πολλούς θεωρητικούς έφερε την ρήξη τόσο σε επίπεδο άσκησης της πολιτικής όσο και σε επίπεδο ιδεολογίας, καθώς γινόταν λόγος για έναν εξευρωπαϊσμό της γαλλικής συντηρητικής παράταξης και για την εμφάνιση, για πρώτη φορά για τα γαλλικά δεδομένα, μιας Συντηρητικής επανάστασης σύμφωνα με τα πρότυπα των αντίστοιχων που έλαβαν χώρα στη Μ. Βρετανία υπό την Μ. Θάτσερ και στις Η.Π.Α. υπό τον Ρ. Ρήγκαν. Η πρόταση αυτή οδήγησε πολλούς αναλυτές στην διαπίστωση ότι ο σαρκοζισμός αποτέλεσε μια γαλλική εκδοχή της θατσερικής επανάστασης, καθώς έφερε πολλά χαρακτηριστικά της. Άλλοι πάλι υποστήριξαν ότι πρόκειται για έναν νεοφιλελευθερισμό γαλλικής εκδοχής που ήταν σημαντικά επηρεασμένος από την πολιτική, κοινωνική και οικονομική ιστορία της Γαλλίας. Η αλήθεια βρίσκεται κάπου στην μέση.

Παρακάτω θα μελετηθούν, κατά πρώτον, οι διάφορες ερμηνείες που δόθηκαν κατά καιρούς για το περιεχόμενο του θατσερισμού και σαρκοζισμού και κατά δεύτερον θα αναδειχθούν τα κοινά σημεία και οι διαφοροποιήσεις μεταξύ τους σε επίπεδο ιδεολογίας, που θα μας οδηγήσουν στο τελικό μας συμπέρασμα.

2.1 Δύο φαινόμενα, πολλές ερμηνείες

Ως πολιτικά φαινόμενα, τόσο ο θατσερισμός στη Μ. Βρετανία, όσο και ο σαρκοζισμός στη Γαλλία, αποτέλεσαν πηγή συζητήσεων οι οποίες κατέληγαν σε διαφορετικές ερμηνείες για την φύση των όσων πρόσβευαν.

Μια πρώτη ερμηνεία για το περιεχόμενο του θατσερισμού δόθηκε από τον Συντηρητικό στοχαστή Ντρίβιντ Υίλετς (David Willetts)¹²⁵⁹, ο οποίος υποστήριξε ότι ο θατσερισμός κινήθηκε στα πλαίσια της Συντηρητικής παράδοσης με στόχο την προώθηση των ιδεών της ελεύθερης αγοράς¹²⁶⁰. Σύμφωνα με τον ίδιο υπήρχε μία συνεπής Συντηρητική φιλοσοφική παράδοση, η οποία αποτελείτο από τον “One Nation” Συντηρητισμό του Μπ. Ντισραέλι και από τις ιδέες του κλασικού φιλελευθερισμού. Οι αρχές με τις οποίες το Συντηρητικό Κόμμα ήταν πάντοτε συνδεδεμένο ήταν αυτές του ατομικισμού και της ελεύθερης αγοράς, οι οποίες εντοπίζονταν και στην ρητορική της Μ. Θάτσερ. Ο Συντηρητισμός δεν ενδιαφερόταν μόνο για την ελεύθερη αγορά, την φορολογική υπευθυνότητα, την δημιουργία πλούτου και την καταπολέμηση του πληθωρισμού, αλλά βασική του φροντίδα αποτέλεσε η διατήρηση της κοινωνικής τάξης και συνοχής. Οι άνθρωποι δεν αποτελούσαν μόνο οικονομικά όντα, αλλά ήταν άτομα τα οποία επιθυμούσαν να μένουν πιστά στην κοινωνία με την οποία ταυτίζονταν. Η αμοιβαία εξάρτηση κοινωνίας και ελεύθερης αγοράς αποτέλεσε βασικό στοιχείο του Συντηρητισμού¹²⁶¹.

¹²⁵⁹ D. Willetts, “Modern Conservatism”, *Political Quarterly* (London 1930), 63 (4), Οκτώβριος-Δεκέμβριος, 1992

¹²⁶⁰ D. Willetts, *ibid*, σ. 47-61

¹²⁶¹ B. Evans, *Thatcherism and British politics 1975-1999*, *ibid*, σ. 220-224. B. Evans, A. Taylor, *From Salisbury to Major. Continuity and change in conservative politics*, εκδ. Manchester University, Μάντσεστερ, 1996, σ. 210-211

Μια δεύτερη ερμηνεία δόθηκε από τον Τζιμ Μπούλπιτ (Jim Bulpitt)¹²⁶², ο οποίος αντιλαμβανόταν τον θατσερισμό σαν μια τέχνη της πολιτικής (“statecraft”), που επεδίωκε την εκλογική του επικράτηση και την ανάληψη της εξουσίας με την κατάκτηση του πολιτικού κέντρου, γιατί μόνο έτσι θα κέρδιζε την εξουσία. Κατά συνέπεια, όπως ο κεϋνσιανισμός αποτέλεσε το ιδεολογικό μέσο για την κατάκτηση της εξουσίας από τους σοσιαλδημοκράτες, έτσι και ο μονεταρισμός αποτέλεσε μια εναλλακτική στρατηγική για το Συντηρητικό κόμμα¹²⁶³.

Η Σέρλι Ρόμπιν Λέτιν (Shirley Robin Letwin)¹²⁶⁴ παρουσίασε την τρίτη εκδοχή του θατσερισμού ως την πολιτική μιας προσωπικής πεποίθησης. Βασικό επιχείρημά της ήταν ότι η Μ. Θάτσερ ήταν υπέρμαχος της δράσης και όχι της θεωρίας, και ότι στόχος του θατσερισμού αποτελούσε η προώθηση ατομικών αρετών, καθώς θεωρούσε ότι η ενθάρρυνσή τους ήταν μια πρακτική απάντηση στην τάξη πραγμάτων της Μ. Βρετανίας εκείνη την χρονική στιγμή¹²⁶⁵. Σύμφωνα με την ίδια βασικό στοιχείο του θατσερισμού ήταν το άτομο, το οποίο ήταν μέλος μιας οικογένειας, η οποία προωθούσε τις ατομικές αρετές (αποτελεσματικότητα, ενέργεια, αυτονομία, πίστη στους φίλους και θάρρος απέναντι στους εχθρούς)¹²⁶⁶.

Μια τέταρτη εκδοχή του θατσερισμού δόθηκε από τον Πίτερ Ριντεϊλ (Peter Riddell)¹²⁶⁷, ο οποίος υποστήριζε ότι οι πολιτικές του θατσερισμού είχαν μια πραγματιστική βάση, καθώς ήταν επηρεασμένες από τις προκαταλήψεις με τις οποίες μεγάλωσε η Μ. Θάτσερ και όχι από τα δόγματα της Νέας Δεξιάς. Πράγματι, οι αξίες που υποστήριζε δεν είχαν την ίδια συνοχή με αυτές της Νέας Δεξιάς, γιατί αντικατόπτριζαν τις αξίες της Μ. Βρετανίας της δεκαετίας του 1920 και ειδικότερα της περιοχής Grantham, στην οποία μεγάλωσε. Αυτό εξηγούσε την δέσμευσή της σε αρχές όπως της εργασίας, της οικογένειας και του

¹²⁶² J. Bulpitt, “The discipline of the New Democracy: Mrs Thatcher’s domestic statecraft”, *Political Studies*, 34, 1986, σ. 19-39

¹²⁶³ J. Bulpitt, *ibid*, σ. 26, 32· B. Evans, *Thatcherism and British politics 1975-1999*, *ibid*, σ. 224-226· B. Evans, A. Taylor, *From Salisbury to Major. Continuity and change in conservative politics*, *ibid*, σ. 214-215

¹²⁶⁴ S. R. Letwin, *The Anatomy of Thatcherism*, *ibid*, σ. 30

¹²⁶⁵ S. R. Letwin, *ibid*, σ. 31

¹²⁶⁶ S. R. Letwin, *ibid*, σ. 32-33

¹²⁶⁷ P. Riddell, *The Thatcher Government*, *ibid*, σ. 7

πατριωτισμού. Εν συντομία, ο θατσερισμός αποτελείτο από ένα σύνολο ενστίκτων και πεποιθήσεων και όχι από μια συγκεκριμένη ιδεολογία¹²⁶⁸.

Τέλος, υπάρχει και μία ομάδα Συντηρητικών πολιτικών, οι οποίοι αποκαλούνταν *wets*, με εξέχουσα μορφή αυτή του Ian Gilmour. Η ομάδα αυτή υποστήριζε ότι ο θατσερισμός αποτελούσε όντως μια ιδεολογία, η οποία είχε σαν βασικό χαρακτηριστικό της την προστασία της παράδοσης που ήταν η ουσία του Τορισμού¹²⁶⁹.

Αντιστοίχως, ο σαρκοζισμός προκάλεσε πολλές συζητήσεις και αντιπαραθέσεις στους κύκλους των θεωρητικών στη Γαλλία για το περιεχόμενο του και για το αν αποτελεί μια ιδεολογία με συγκεκριμένες θέσεις και αξίες ή αν απλώς αποτελεί ένα κίνημα. Η πρώτη άποψη υποστήριζε ότι ο σαρκοζισμός δεν παρουσίαζε μια συγκροτημένη ιδεολογία, αλλά ήταν ένας «πραγματισμός». Πρόκειται για μια σύνθεση των αντιφατικών τάσεων της γαλλικής κοινωνίας, γι' αυτό ο οικονομικός νεοφιλελευθερισμός ήταν παρών, συνδυασμένος με ένα είδος παρεμβατισμού, ο οποίος παρουσιαζόταν ως αρετή. Στον τομέα επίσης της πολιτικής, ο Ν. Σαρκοζί παρουσιάστηκε ως ένας πρόεδρος συλλογικός, που ένωνε όλες τις πολιτικές τάξεις και κατηγορίες ανθρώπων, αλλά δεν δίσταζε να θέσει σε αντιπαράθεση τους ανθρώπους μεταξύ τους (αυτοί που σηκώνονται νωρίς το πρωί και πηγαίνουν στην δουλειά τους σε αντίθεση με αυτούς που δεν δουλεύουν και προτιμούν να ζούν από τα επιδόματα του κράτους). Με άλλα λόγια, ο σαρκοζισμός πολύ περισσότερο από ιδεολογία, ήταν μια ρητορική, η οποία συνδεόταν στενά με τις πραγματικότητες της γαλλικής κοινωνίας και αποσκοπούσε, ως πραγματικό διάβημα, στην αποτελεσματικότητα¹²⁷⁰.

Μια δεύτερη άποψη παρουσίαζε τον σαρκοζισμό ως την πολιτική του “τριγωνισμού” (*“politique de la triangulation”*)¹²⁷¹. Σύμφωνα με την πολιτική αυτή, υπάρχει ένας συγκεκριμένος αριθμός διακυβευμάτων, ο οποίος δεν πρέπει

¹²⁶⁸ P. Riddell, *ibid*, σ. 7

¹²⁶⁹ I. Gilmour, *Dancing with dogma: Britain under Thatcherism*, *ibid*· B. Evans, *Thatcherism and British politics 1975-1999*, *ibid*, σ. 228-230· B. Evans, A. Taylor, *From Salisbury to Major. Continuity and change in conservative politics*, *ibid*, σ. 213-214

¹²⁷⁰ M. Foessel, O. Mongin, “ Les mises en scène de la réussite. Entreprendre, entraîner, animer”, *Esprit*, No 339, Νοέμβριος, 2007, σ. 22-23

¹²⁷¹ G. Grumberg, F. Haegel, *La France vers le bipartisme? La présidentialisation du PS et de l'UMP*, εκδ. Science Po, Παρίσι, σ. 111

να γίνεται αντιληπτός με βάση τον άξονα αριστεράς-δεξιάς. Βασικό αξίωμά της αποτέλεσε η παραδοχή ότι υπάρχουν διακυβεύματα που ξεπερνάνε τα καθιερωμένα ιδεολογικά πλαίσια και κάθε πολιτικός θα έπρεπε να τα λαμβάνει υπ' όψιν του, καθώς οι πολίτες ταυτίζονταν όλο και λιγότερο με τα κόμματα. Για να αντιπαρατεθούν με τον αντιπαλό τους, η καλύτερη μέθοδος δεν ήταν η απονομιμοποίηση των θεματικών του αντιπάλου, αλλά η μερική προσαρμογή στην ιδεολογία του, χωρίς πλήρη απόρριψη των θεματικών διακυβευμάτων και λύσεων που αυτός προωθεί. Η πολιτική του “τριγωνισμού” υπακούει σε δύο βασικές, αντιφατικές απαιτήσεις της πολιτικής: να διαιρεί και να ενώνει¹²⁷². Σύμφωνα με τα παραπάνω ο Ν. Σαρκοζί εισχώρησε στο ιδεολογικό πεδίο της παραδοσιακής αριστεράς και ιδιοποιήθηκε θεματικές όπως αυτές του σχολείου, της εργασίας, των αδικιών και των διακρίσεων. Αντιστοίχως, από την άκρα δεξιά ιδιοποιήθηκε την θεματική της ασφάλειας, της μετανάστευσης και του έθνους¹²⁷³. Η πολιτική αυτή οδήγησε σε μια τρίτη κατηγορία απόψεων, σύμφωνα με την οποία ο σαρκοζισμός ήταν μία πολυσυλλεκτική ιδεολογία, καθώς ο Ν. Σαρκοζί πέρασε από θέματα της παραδοσιακής δεξιάς, όπως αυτό της ασφάλειας, σε θέματα πιο οικουμενικά της παραδοσιακής αριστεράς, όπως η προστασία των εργατών, χωρίς να προδώσει τις προηγούμενες δεσμεύσεις του¹²⁷⁴.

Παρόλες τις διαφορετικές ερμηνείες που αποδόθηκαν στα πολιτικά φαινόμενα του θατσερισμού και του σαρκοζισμού μπορούμε να εντοπίσουμε ένα κοινό σημείο, αυτό του αυταρχικού λαϊκισμού. Ο Στούαρτ Χολ (Stuart Hall) χαρακτήρισε τον θατσερισμό σαν έναν αυταρχικό λαϊκισμό, ο οποίος αποτέλεσε ένα σχέδιο εκμοντερνισμού της Μ. Βρετανίας. Το σχέδιο αυτό είχε σαν στόχο να

¹²⁷² G. Grumberg, F. Haegel, *ibid*, σ. 95-117

¹²⁷³ Ph. Marlière, “A gauche, comment combattre le sarkozysme?”, *Mouvements*, No 52, Νοέμβριος-Δεκέμβριος, 2007, σ. 378· Ph. Marlière, “Sarkozysm as an Ideological Theme Park. Nicolas Sarkozy and right-wing political thought”, *Modern and Contemporary France*, *ibid*, σ. 378

¹²⁷⁴ Ch. Gambotti, *Sarkozy: la metamorphose 1999-2007*, *ibid*, σ. 145· E. Maigret, *L' Hyperprésident*, *ibid*, σ. 47· P. Charandeau, *Entre populisme et peopolisme. Comment Sarkozy a gagné*, *ibid*, σ. 46· Ph. Marlière, “A gauche, comment combattre le sarkozysme?”, *ibid*, σ. 164-165· O. Duhamel, M. Field, *Le starkozysme*, εκδ. Seuil, Παρίσι, 2008, σ. 23· W. M. Hale, “Kirchheimer's French twist: a model of the catch-all thesis applied to the French case”, *Party Politics*, τχ 15, No 5, 2009, σ. 592-614

αντικαταστήσει την σοσιαλδημοκρατική ηγεμονία επαναπροσδιορίζοντας τον ρόλο του κράτους, την οικονομική πολιτική, την κοινωνία και τις κοινωνικές και πολιτικές αξίες μέσα από μια λαϊκίστικη δεξιόστροφη πλατφόρμα. Το νεοφιλελεύθερο και κοινωνικό αυταρχικό δόγμα της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας έπαιξε σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια αυτή, συνδυασμένο με την θατσερική ρητορική, η οποία έδινε απαντήσεις στους ηθικούς πανικούς της κοινωνίας, όπως για παράδειγμα τη μετανάστευση, την αναρχία και την ανεκτικότητα, με την υιοθέτηση λαϊκίστικων αξιών (πατριωτισμός, ρατσισμός) ως μέρος του εθνικο-λαϊκίστικου προγράμματος της. Ο Στούαρτ Χολ αναγνώρισε τον θατσερισμό ως ένα επιτυχημένο συνεκτικό σχέδιο επαναπροσδιορισμού των κοινωνικών και πολιτικών αξιών, και επιβολής μια οικονομικής πολιτικής που κάλυπτε μια ευρύτερη κοινωνική βάση¹²⁷⁵.

Η Μ. Θάτσερ θεωρείται, συχνά, ως ο εκφραστής της σιωπηλής πλειοψηφίας, η οποία επιθυμούσε την επαναφορά της θανατικής ποινής και ήταν εχθρική στην απελευθέρωση των ηθών. Το μήνυμα του θατσερισμού που υποσχόταν την απελευθέρωση του ατόμου από τα δεσμά των φεουδαρχιών και του κράτους, βρήκε πρόσφορο έδαφος ανάμεσα σε εκείνους που επιζητούσαν μια κοινωνία πιο δυναμική και ένα έθνος υπερήφανο. Ο θατσερισμός αποτέλεσε τον εκφραστή απλών και πρωταρχικών πεποιθήσεων και δεν έδινε σημασία στον αντίκτυπο που θα είχαν στην πλειοψηφία του κόσμου. Επιθυμούσε την δημιουργία μιας νέας τάξης πραγμάτων η οποία θα ήταν επηρεασμένη από τις αξίες του οικονομικού ατομικισμού, της εθνικής ανεξαρτησίας και την συντηρητική ηθική, αξίες που αντιστοιχούσαν και με τις αξίες της πλειοψηφίας των πολιτών¹²⁷⁶. Άλλη μια όψη του αυταρχικού λαϊκισμού του θατσερισμού αποτέλεσε και ο τρόπος άσκησης της εξουσίας, ο οποίος πήρε μια πιο επιθετική μορφή. Η Μ. Θάτσερ επικράτησε στο κόμμα της και στους πολιτικούς της εποχής της, και η προσωπικότητά της και ο τρόπος που ασκούσε την πολιτική επηρέασε την λειτουργία της κυβέρνησης στην οποία ηγείτο. Η συμπεριφορά της ήταν

¹²⁷⁵ S. Hall, *The hard road to renewal. Thatcherism and the crisis of the Left*, εκδ. Veso, Λονδίνο, 1988· Ph. Lynch, *The politics of nationhood: sovereignty, britishness and conservative politics*, ibid, σ. 56· A. Gamble, "An ideological party", σ. 25-26 στο St. Ludlam, M. J. Smith (επιμ.), *Contemporary British Conservatism*, ibid

¹²⁷⁶ J.-C. Sergeant, *La Grande-Bretagne de M. Thatcher 1979-1990*, ibid, σ. 28-30

άμεση και επιθετική, καθώς επιθυμούσε να είναι μία πολιτικός με «πεποίθηση» και όχι με «συναίνεση», γιατί οι συμβιβασμοί δεν την ενδιέφεραν και έπρεπε να γίνει αυτό το οποίο θεωρούσε σωστό¹²⁷⁷.

Αντίστοιχα, η πολιτική ιστορία της Γαλλίας ήταν διανθισμένη από πολιτικούς ηγέτες των οποίων ο τρόπος άσκησης της εξουσίας μπορούσε να χαρακτηριστεί ως αυταρχικός και λαϊκίστικος. Ανάμεσα στους ηγέτες αυτούς εντοπίζουμε προσωπικότητες όπως ο Σ. Ντε Γκώλ και ο Φιλίπ Πεταίν, με τελευταίο παράδειγμα αυτό του Ν. Σαρκοζί. Αρκετοί πολιτικοί αναλυτές είχαν χαρακτηρίσει τον σαρκοζισμό ως ένα νέο βοναπαρτισμό, καθώς μοιραζόταν με αυτόν πολλά στοιχεία στο στυλ και στην ουσία. Τα στοιχεία αυτά δεν ήταν άλλα από μία προσωποποιημένη αυταρχική μορφή διακυβέρνησης της χώρας, ένα μείγμα ιδεολογικών αναφορών για την εθνική σωτηρία της χώρας, μια λαϊκίστικη προσέγγιση των σχέσεων του με τους γάλλους πολίτες, που είχε σαν στόχο να συγκινεί άμεσα τους καθημερινούς ανθρώπους, συχνή χρήση των μέσων ενημέρωσης για την επίτευξη των σκοπών του και μία ξεκάθαρη προσπάθεια να κάνει την ρήξη με ό,τι ίσχυε στο παρελθόν¹²⁷⁸.

Κατά την διάρκεια της προεκλογικής περιόδου του 2007 έγινε φανερό ότι ο Ν. Σαρκοζί μετέτρεπε την εκλογική αναμέτρηση σε δημοψήφισμα, από το οποίο, αν κέρδιζε, θα του επέτρεπε να κυβερνήσει με συγκεντρωτικό τρόπο. Παρουσίασε τον εαυτό του σαν τον κομιστή μιας απαραίτητης “συνταγής” που θα ξύπναγε την Γαλλία από τον λήθαργο και την οικονομική κρίση στην οποία βρισκόταν, μέσω ενός προγράμματος το οποίο περιείχε σύνθετες ιδεολογικές αναφορές, με κεντρική τη νεοφιλελεύθερη λογική. Όταν βρέθηκε στην εξουσία κυβέρνησε πράγματι την χώρα με συγκεντρωτικό τρόπο, παρεμβαίνοντας στα

¹²⁷⁷ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, ibid, σ. 81· D. Kavannagh, “L’ évolution générale du système politique”, *Notes et Études Documentaires*, ibid, σ. 20

¹²⁷⁸ A. Duhamel, *La Marche consulaire*, εκδ. Plon, Παρίσι, 2009· N. Hewlett, “Nicolas Sarkozy and the legacy of Bonapartism. The French presidential and parliamentary elections of 2007”, *Modern and Contemporary France*, τχ 15, No 4, Νοέμβριος, 2007· P. Musso, *Le sarkoberlusconisme*, εκδ. Aube, Παρίσι, 2008· St. Rozès, “Epuisement d’ un compromis social et contournement politique”, *La Revue Socialiste*, 29, 2007, σ. 29· R. Rémond, *Les Droites en France*, ibid· N. Hewlett, “Reviving the French exception? Sarkozy, Authoritarian Populism and the Bonapartist Tradition”, σ. 39-54, στο T. Chafer, E. Godin (επιμ.), *The end of French exception? Decline and Revival of the French Model*, εκδ. Palgrave, Macmillan, 2010

Υπουργεία και “εξαφανίζοντας” τον Πρωθυπουργό του. Αυτό οδήγησε πολλούς να του αποδώσουν διάφορα υποκοριστικά όπως *υπερπρόεδρος (hyperprésident)*¹²⁷⁹. Αυτή η υπερδραστήρια και δεσπόζουσα προσέγγιση συνοδεύτηκε από ένα μεγάλο αριθμό μεταρρυθμίσεων, ιδιαίτερα κατά τους πρώτους μήνες της διακυβέρνησής του, οι οποίες ήταν επηρεασμένες από το αγγλοσαξονικό νεοφιλελεύθερο μοντέλο, αλλά και από την νεοσυντηρητική ατζέντα, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις πολιτικές του νόμου και της τάξης. Το τρίπτυχο του σαρκοζισμού δεν ήταν άλλο από σκληρή δουλειά, προσωπική επιτυχία και αποφασιστικότητα¹²⁸⁰.

Το μείγμα υπεροψίας και αυταρχισμού παίζει με τις ανησυχίες των καθημερινών ανθρώπων και συνοψίζει αυτό το οποίο έχει διατυπωθεί για τον Ν. Σαρκοζί ότι κυβερνά με βάση τον φόβο (*gouverner par la peur*)¹²⁸¹. Αυτό αποτέλεσε μέρος του στύλ και της εικόνας του 6^{ου} Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας, γεγονός που οδήγησε πολλούς αναλυτές στο συμπέρασμα ότι έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τους λαϊκιστές ηγέτες. Χρησιμοποιούσε μία ρητορική που είχε σαν στόχο να αντλήσει υποστήριξη από τα λιγότερο προοδευτικά τμήματα της κοινωνίας, αλλά και μία ρητορική η οποία είναι ηθικοπλαστική και η οποία διαιρεί και καθοδηγεί τις κοινωνικές τάξεις. Το κράτος έπαιζε σημαντικό ρόλο, όπως και η πίστη στον ηγέτη, ο οποίος αποτελούσε ενσάρκωση του κράτους, και οι δύο ήταν η φωνή και οι προστάτες των καθημερινών απλών ανθρώπων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν ο τρόπος που μιλούσε απευθείας στους Γάλλους πολίτες ως άτομα, ενώ παράλληλα διαχώριζε την πλειοψηφία των πολιτών από μία μειοψηφία, κάνοντας λόγο για «καλά» και «κακά» άτομα. Δηλαδή, αυτοί που εργάζονται σκληρά με αυτούς που δεν εργάζονται σκληρά· αυτοί οι οποίοι είναι αυτόνομοι και βασίζονται στους δικούς τους πόρους και αυτοί που περιμένουν από το

¹²⁷⁹ E. Maigret, *L'Hyperprésident*, *ibid*

¹²⁸⁰ N. Hewlett, “Reviving the French exception? Sarkozy, Authoritarian Populism and the Bonapartist Tradition”, σ. 44-45, στο T. Chafer, E. Godin (επιμ.), *The end of French exception? Decline and Revival of the French Model*, *ibid*

¹²⁸¹ L. Dakhi, B. Maris, R. Sue, G. Vigarello, *Gouverner par la peur*, *ibid*

κράτος να τους βοηθήσει· αυτοί οι οποίοι είναι υπεύθυνοι και δραστήριοι νέοι σε αντίθεση με τους αλήτες (racaille)¹²⁸².

Αν τα προηγούμενα δίνουν μια πρώτη συγκριτική εικόνα των δύο αυτών φαινομένων, επιβάλλεται για την διαμόρφωση μιας πιο ολοκληρωμένης θεώρησης να προβούμε σε μια σύγκριση της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής τους, του εθνικισμού τους αλλά και του μοντέλου κοινωνίας που προωθούν προκειμένου να δοθεί μια απάντηση στο ερώτημα αν ο σαρκοζισμός είναι μια γαλλική εκδοχή του θατσερισμού.

2.2. Η πολιτική ατζέντα του θατσερισμού και του σαρκοζισμού

Η Μ. Θάτσερ παρουσίασε την προοπτική μιας θεμελιακής αλλαγής της πορείας της Βρετανικής πολιτικής, προτείνοντας μια ξεκάθαρη και ριζική εναλλακτική στις πολιτικές των αντιπάλων της, γεγονός το οποίο οδήγησε στην εκλογική της επικράτηση το 1979. Το κλίμα αποτυχίας και αναποφασιστικότητας των κυβερνήσεων των δεκαετιών του 1960 και 1970 έδωσε την πολιτική ευκαιρία για μια ρήξη τόσο σε επίπεδο ρητορικής όσο και σε επίπεδο πολιτικών.

Η ηγεσία της Μ. Θάτσερ πήρε πολιτικές και πνευματικές αποστάσεις από τις προηγούμενες συντηρητικές ηγεσίες και από το ήθος του μεταπολεμικού Τορισμού. Ο θατσερισμός διακήρυττε την ρήξη με τις προηγούμενες πολιτικές και μία επιστροφή στις «βασικές αξίες», δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην προσωπική ευθύνη, στην σκληρή δουλειά και στην αποταμίευση. Με άλλα λόγια, επιχείρησε να επιβάλλει μια καινούργια ατζέντα και να δομήσει μια καινούργια πολιτική τάξη πραγμάτων γύρω από τις αλήθειες της νεοφιλελεύθερης οικονομίας και της ελεύθερης αγοράς. Κεντρικός άξονας του προγράμματός του ήταν η αναστροφή της μεταπολεμικής παρακμής και η αποκατάσταση της

¹²⁸² N. Hewlett, "Reviving the French exception? Sarkozy, Authoritarian Populism and the Bonapartist Tradition", σ. 45-46, στο T. Chafer, E. Godin (επιμ.), *The end of French exception? Decline and Revival of the French Model*, ibid

οικονομικής ευημερίας της χώρας. Αυτό περιελάμβανε την πλήρη απόρριψη της μεταπολεμικής νοοτροπίας. Επιπρόσθετα, ένα βασικό χαρακτηριστικό της πολιτικής δραστηριότητας της Μ. Θάτσερ, το οποίο την διαφοροποίησε από τους προκατόχους της, αποτέλεσε η ηθική διάσταση της δράσης της, κάνοντας άμεση επίθεση στην ανεκτικότητα που επικράτησε στον τομέα των ηθών και αξιών τις δεκαετίες 1960 και 1970, με την δημιουργία μιας νέας πολιτισμικής νοοτροπίας, η οποία βασιζόταν στις «Βικτωριανές αξίες»¹²⁸³.

Αντιστοίχως ο σαρκοζισμός κινήθηκε στο ίδιο μήκος κύματος στη Γαλλία, επιχειρώντας μια ρήξη σε όλα τα επίπεδα. Οι Προεδρικές εκλογές του 2007 αποτέλεσαν μια προσπάθεια ιδεολογικής αναδόμησης και δημιουργίας ενός συνεκτικού προγράμματος που θα έδινε απαντήσεις στις καινούργιες οικονομικές και κοινωνικές δομές της Γαλλίας αλλά και στους ηθικούς πανικούς της γαλλικής κοινωνίας. Η εκλογική επιτυχία του σαρκοζισμού έγκειται στο γεγονός ότι επιχείρησε έναν εκμοντερνισμό των βασικών αξιών της δεξιάς. Ο Ν. Σαρκοζί έκανε λόγο για μια *“droite décomplexée”*, η οποία δεν αισθανόταν ενοχές για τις παραδοσιακές αξίες της δεξιάς που υπερασπιζόταν. Μέρος επίσης αυτής της δεξιάς αποτέλεσε και η εγκατάλειψη του “πολιτικά σωστού” και των ιδεών και αξιών που ξεπήδησαν από τον Μάη του ’68¹²⁸⁴.

Η ρήξη που υποσχόταν ο σαρκοζισμός περιείχε όλα εκείνα τα στοιχεία για την τότε πολιτική και κοινωνική κατάσταση της Γαλλίας. Σύμφωνα με αυτόν, η κοινωνία ήταν μπλοκαρισμένη, καθώς το πολιτικό, κοινωνικό, εκπαιδευτικό και δικαστικό σύστημα ήταν σε παρακμή και επομένως η Γαλλία είχε ανάγκη από ένα δυνατό σοκ για να ανακάμψει και να αντιστρέψει την καταστροφική της πορεία: *“La rupture que je vous propose, c’ est la rupture avec les archaïsmes et avec les conservatismes. La rupture avec l’ injustice des discriminations, avec l’ injustice du travail méprisé, avec l’ injustice de l’ effort non récompensé. La rupture avec cette société bloquée où les destins sont écrits à l’ avance. Je vous propose la*

¹²⁸³ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, ibid, σ. 61, 87· A. Gamble, “The political Economy of Freedom”, σ. 48-49, στο R. Levitas (επιμ.), *The Ideology of the New Right*, ibid

¹²⁸⁴ N. Hewlett, “Reviving the French exception? Sarkozy, Authoritarian populism and the Bonapartist tradition”, σ. 49, στο T. Chafer, E. Godin (επιμ.), *The end of French exception? Decline and Revival of the French Model*, ibid

*rupture avec l'Etat managere et inefficace..."*¹²⁸⁵. "... *Moi je n'ai pas peur de dire que je veux la rupture, la rupture avec les habitudes de pensée, avec les idées, avec les comportements du passé qui nous ont empêchés d'avancer, de prendre notre avenir à bras-le-corps et de renouer avec la croissance... je veux la rupture avec le malthusianisme, je veux la rupture avec le conservatisme, je veux la rupture avec l'immobilisme...*"¹²⁸⁶.

Ιδεολογικά η φύση αυτής της ρήξης ήταν διττή. Από την μία πλευρά ήταν σαφώς νεοφιλελεύθερη, καθώς το πολιτικό σχέδιο του Ν. Σαρκοζί περιείχε όλες εκείνες τις συνταγές για την απελευθέρωση της οικονομίας για την δημιουργία πλούτου· και από την άλλη πλευρά εμφάνιζε όλα τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού συντηρητισμού, με μια ιδιαίτερη έμφαση στην ενίσχυση ξεχασμένων ηθικών αξιών, οι οποίες ήταν σημείο αναφοράς για ένα μεγάλο κομμάτι των πολιτών, και δεν είναι άλλες από την τάξη, την ασφάλεια, την αυστηρότητα, την εργασία και την εθνική ταυτότητα¹²⁸⁷.

2.2.1. Οικονομική πολιτική νεοφιλελεύθερης έμπνευσης

Με μια πρώτη ματιά μπορεί κανείς να αντιληφθεί ότι ο σαρκοζισμός μοιράζεται πολλά στοιχεία με τον θατσερισμό. Και οι δύο ήρθαν στην εξουσία με φόντο μια οικονομική παρακμή και ένα αίσθημα ακυβερνησίας· είναι και οι δύο δυνατοί, χαρισματικοί ηγέτες· και οι δύο συνδύασαν τον οικονομικό φιλελευθερισμό με μια αυταρχική προσέγγιση σε θέματα νόμου και τάξης. Στην παρούσα φάση θα αναδείξουμε τα κοινά στοιχεία και τις διαφοροποιήσεις ανάμεσα στον σαρκοζισμό και τον θατσερισμό, προκειμένου να δούμε αν πρόκειται για δύο συγγενή πολιτικά γεγονότα ή αν έχουν το ίδιο σημείο αναφοράς (Νέα Δεξιά ιδεολογία- νεοφιλελεύθερο δόγμα) και ακολούθησαν διαφορετικές πορείες.

Οι αναλογίες στο οικονομικό πρόγραμμα της Μ. Θάτσερ και του Ν. Σαρκοζί ήταν εμφανείς: και οι δύο έδιναν την ίδια προτεραιότητα στην αξία της

¹²⁸⁵ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στην Ανζέ (1/12/2006)

¹²⁸⁶ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Θερινό Πανεπιστήμιο του MEDEF στο Jouy-en-Josas (30/8/2007)

¹²⁸⁷ X. Jardin (επιμ.), *Dictionnaire de la droite*, εκδ. Larousse, Παρίσι, 2007, σ. 219-220

εργασίας· είχαν την ίδια επιθυμία να αναπτύξουν μια οικονομία προσφοράς· την ίδια θέληση να καλυτερεύσουν την αποτελεσματικότητα της αγοράς, και ειδικότερα της αγοράς εργασίας με την καθιέρωση ενός «μοναδικού συμβολαίου» (contrat unique)· είχαν κοινό στόχο την καλύτερη διαχείριση και μείωση των δημοσίων δαπανών και του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων καθώς και την μείωση της φορολογίας.

Πιο συγκεκριμένα, και οι δύο πολιτικοί ηγέτες έθεσαν την εργασία στην καρδιά των πολιτικών προγραμμάτων τους. Η εργασία εκλαμβάνόταν σαν μία αξία και μάλιστα μία από τις πρωταρχικές αξίες της Γαλλικής Δημοκρατίας σύμφωνα με τον Ν. Σαρκοζί, αποδίδοντας κατά αυτό τον τρόπο μια ηθική διάσταση εξυψώνοντάς την. Η εργασία και για τους δύο αποτέλεσε την κινητήρια δύναμη για την ανάπτυξη της οικονομίας και σχετιζόταν με έννοιες και αξίες όπως ελευθερία, σεβασμός του καθενός στον εαυτό του και πίστη. Μόνο μέσω της σκληρής δουλειάς θα μπορούσε να αναπτυχθεί μια οικονομία της προσφοράς. Τόσο η Μ. Θάτσερ όσο και ο Ν. Σαρκοζί ήταν οπαδοί του μονεταρισμού, δείχνοντας ιδιαίτερη πίστη στις ευεργετικές ιδιότητες της ελεύθερης αγοράς και γι' αυτό είχαν σαν στόχο την απελευθέρωση της οικονομίας. Ο Ν. Σαρκοζί πίστευε ότι η Γαλλία έχει ανάγκη από μία πολιτική προσφοράς – παραγωγής αγαθών καλής ποιότητας με χαμηλό κόστος - και όχι ζήτησης και ενθάρρυνσης της καταναλωτικής συμπεριφοράς. Για να καταστεί αυτό εφικτό έπρεπε να μεταρρυθμιστεί η αγορά εργασίας και να αρθούν όλα εκείνα τα εμπόδια που αποτελούσαν τροχοπέδη για την σωστή λειτουργία της (παραδείγματος χάριν στη Γαλλία καταργήθηκε η 35ωρη διάρκεια εργασίας και αυξήθηκαν τα όρια συνταξιοδότησης, ενώ στη Μ. Βρετανία απελευθερώθηκε το εμπόριο και περιορίστηκε η ισχύς των συνδικάτων). Με άλλα λόγια, η απελευθέρωση των δυνάμεων εργασίας μέσω μεγαλύτερης ευελξίας στον χώρο εργασίας είχε σαν στόχο την ανάπτυξη της οικονομίας. Οι νόμοι που αφορούσαν τις συνθήκες πρόσληψης και απόλυσης έγιναν πιο ελαστικοί και προωθήθηκε η μερική αποσχόληση και από τους δύο πολιτικούς. Σύμφωνα με τον Ν. Σαρκοζί δεν υπήρχε λόγος να προστατευθούν οι θέσεις εργασίας, οι οποίες ήταν καταδικασμένες από την παγκοσμιοποίηση, αλλά ήταν προτιμότερο να βοηθηθούν οι άνεργοι μέσω της κρατικής εκπαίδευσης. Από την πλευρά της η Μ. Θάτσερ θεωρούσε ότι δεν ήταν ευθύνη του κράτους η εύρεση εργασίας, αλλά

ήταν ατομική ευθύνη, υποστηρίζοντας ότι τα καλά εκπαιδευμένα και ικανά άτομα θα μπορούσαν πιο εύκολα να βρουν μια θέση εργασίας και να αφήσουν πίσω τους τους άλλους. Στα πλαίσια αυτής της αγοράς εργασίας, κυρίαρχο ρόλο είχαν οι επιχειρηματίες, τους οποίους η Μ. Θάτσερ αποκαλούσε “δημιουργούς πλούτου”, καθώς συνέβαλαν στην ανάπτυξη της οικονομίας και γι’ αυτό και οι δύο τους προσέφεραν διάφορα κίνητρα φορολογικής φύσεως.

Το κράτος τόσο για τον θατσερισμό όσο και για τον σαρκοζισμό έπαιζε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της οικονομίας με την επιβολή της ελεύθερης αγοράς και την διατήρηση της τάξης με αυταρχικά μέσα για να μην διαρρηχθεί ο κοινωνικός ιστός, όπως θα δούμε στην συνέχεια. Σύμφωνα και με τις δύο ιδεολογίες πρόκειται για ένα κράτος περιορισμένο, αλλά όχι αδύναμο, με συγκεκριμένες αρμοδιότητες για την ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας. Το κράτος αυτό, επίσης, διέφερε σημαντικά από το κράτος πρόνοιας, όπως διαμορφώθηκε τα προηγούμενα χρόνια, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι καταργήθηκαν όλες οι διαστάσεις του. Πρόκειται για ένα κράτος το οποίο θα όφειλε να ήταν στην υπηρεσία όσων πραγματικά το είχαν ανάγκη και το οποίο θα λειτουργούσε ως δίκτυ ασφαλείας για τους αρρώστους, τους ανέργους, τους ηλικιωμένους και τους ανήμπορους. Θα ήταν στην ουσία, στην υπηρεσία όσων πραγματικά επιθυμούσαν να καλυτερέψουν την προσωπική τους κατάσταση και όχι σε όσους επιθυμούν να ζούν εις βάρος του. Ο θατσερισμός και ο σαρκοζισμός προέβησαν σε καταγγελία των δικαιούχων επιδομάτων, ή, όπως τους αποκαλούσε ο Ν. Σαρκοζί “assistées”, οι οποίοι προτιμούσαν να παίρνουν επιδόματα και να μην εργάζονται. Για να μπορέσει αυτό το κράτος να λειτουργήσει αποτελεσματικά και να προωθήσει την ελεύθερη αγορά θα έπρεπε να περιορίσει τις δημόσιες δαπάνες του και τον αριθμό των δημοσίων υπαλλήλων του. Και οι δύο ηγέτες τάχθηκαν υπέρ της μείωσης της φορολογίας υιοθετώντας την πολιτική των φορολογικών ελαφρύνσεων.

Παρόλα αυτά, ο Ν. Σαρκοζί ήταν λιγότερο δεσμευμένος στις νεοφιλελεύθερες αρχές από την Μ. Θάτσερ. Ο έκτος Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας διεκδίκησε την ετικέτα του νεοφιλελεύθερου, αλλά ο οικονομικός του νεοφιλελευθερισμός ήταν μετριασμένος από την κλίση του προς τον οικονομικό προστατευτισμό και από μία ισχυρή τάση προς τον παρεμβατισμό, εθνικό αλλά και ευρωπαϊκό. Ήταν ένας φιλελεύθερος που πίστευε στον ρόλο

του κράτους και αποδεχόταν τον παρεμβατισμό ως πολιτική φιλοσοφία όταν επρόκειτο για την σωτηρία μιας βιομηχανικής μονάδας ζωτικής σημασίας για την χώρα. Ως Υπουργός Οικονομικών το 2006 δεν δίστασε να υποστηρίξει πολιτικές κρατικής παρέμβασης σε ορισμένους μεγάλους παραγωγικούς τομείς, όπως αυτόν της κατασκευής φαρμάκων, των τηλεπικοινωνιών και της ενέργειας, τους οποίους το κράτος θα χρηματοδοτούσε για να συμβάλει στην ανάπτυξή τους και να γίνουν μεγαθήρια.

Ενώ ο Ν. Σαρκοζί ήταν εμφανώς επηρεασμένος από τις νεοφιλελεύθερες ιδέες, υπήρξε περισσότερο φίλος των γαλλικών επιχειρήσεων απ' ό,τι των ελεύθερων αγορών. Ανάμεσα στους φίλους του συγκαταλέγονται πολλοί γάλλοι επιχειρηματίες και αμέσως μετά τον εκλογικό του θρίαμβο έκανε πολυτελείς διακοπές με έξοδα των επιχειρηματιών. Επίσης, ο Ν. Σαρκοζί είναι ένα πολιτικό όν, του οποίου οι οικονομικές αποφάσεις ήταν πάντα σε συνάρτηση με την απήχησή του στις κάλπες. Για τον λόγο αυτό, ο πρώτος προϋπολογισμός που παρουσίασε η κυβέρνηση του, αμέσως μετά τις εκλογές του 2007, περιελάμβανε πολλές μειώσεις φόρων. Παρόλο που η πολιτική των μειώσεων στην φορολογία αποτέλεσε αναπόσπαστο κομμάτι της νεοφιλελεύθερης ατζέντας, ένας από τους λόγους του “φορολογικού σοκ” (“shock fiscal”) που έθεσε σε εφαρμογή είχε εκλογικά κίνητρα.

Η οικονομική πλατφόρμα του σαρκοζισμού μπορεί να θεωρηθεί ως ένα περίεργο μείγμα από νεοφιλελεύθερες λύσεις για την επανεκκίνηση της οικονομίας, αλλά και ενός «οικονομικού πατριωτισμού» και επιχειρηματικού παρεμβατισμού, σε αντίθεση με αυτήν της Μ. Θάτσερ, η οποία πίστευε στις ευεργετικές ιδιότητες της ελεύθερης αγοράς και ήθελε να την επιβάλλει σε όλους τους τομείς. Το κράτος συνέχιζε να παίζει έναν επιλεκτικό ρόλο στην αναδόμηση του γαλλικού καπιταλισμού. Από τις πρώτες κιόλας ημέρες τις Προεδρίας του έθεσε σε εφαρμογή μια *Γαλλική Επιχειρηματική πολιτική*, χαράζοντας μια βολονταριστική προσέγγιση για μια επιλεκτική κρατική δράση. Απέρριπτε πιθανές ασυνέπειες με τους φιλελεύθερους ευρωπαϊκούς κανόνες, χωρίς αυτό να σήμαινε ότι δεν επεδίωκε μία πιο δυνατή επιχειρηματική πολιτική για την Γαλλία. Όσο διετέλεσε Υπουργός Οικονομικών, διαμεσολάβησε προκειμένου να σωθεί η φαρμακοβιομηχανία Aventis, προωθώντας την συγχώνευση της με την γαλλική εταιρεία Sanofi και δεν επέτρεψε την εξαγορά

της από την ελβετική εταιρεία Novartis. Τον Σεπτέμβριο του 2007, όντας Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας, ο κρατισμός του πήρε σάρκα και οστά, δηλώνοντας ότι το κράτος χρειάζεται μια στρατηγική μέσα στην παγκοσμιοποίηση και γι' αυτό τον λόγο προώθησε την συγχώνευση της GDF με την Suez¹²⁸⁸. Υπάρχουν και άλλα σχέδια στα οποία το κράτος παίζει πρωταρχικό ρόλο στην οικονομία, όπως για παράδειγμα στον τομέα της ενέργειας με την εταιρεία Areva να προσβλέπει σε συνεργασία με την Bouygues και την Alstom (η Alstom είχε σωθεί ύστερα από πρόταση του Ν. Σαρκοζί για κρατική της επιχορήγηση το 2004). Το γαλλικό κράτος με άλλα λόγια είχε ένα ρόλο κλειδί στην αναδιαμόρφωση του γαλλικού τομέα ενέργειας¹²⁸⁹.

Ο νέος παρεμβατισμός του Ν. Σαρκοζί δεν ήταν ακριβώς κρατικός, αλλά απεικόνιζε μια νέα ισορροπία ανάμεσα στο κράτος και την ελεύθερη αγορά στα πλαίσια της γαλλικής οικονομικής πολιτικής. Η σαρκοζική αυτή πολιτική ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με τα θατσερικά πιστεύω για την ελεύθερη αγορά, τον περιορισμό του κράτους από οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα και την πλήρη ιδιωτικοποίηση όλων των εταιρειών, ακόμα και αυτών της κοινής ωφέλειας (νερό, ηλεκτρισμός). Για τον λόγο αυτό, ο Ν. Σαρκοζί δεσμεύτηκε για την εισαγωγή μιας γαλλικής "Small Businesses Act", σύμφωνης με το αμερικάνικο μοντέλο, δείχνοντας μια προτίμηση στις γαλλικές μικρές επιχειρήσεις με δημόσιες συμβάσεις¹²⁹⁰. Ο οικονομικός πατριωτισμός του Ν. Σαρκοζί είχε βλέψεις στο να προσανατολίσει το ευρωπαϊκό και παγκόσμιο εμπόριο σε περισσότερες κρατικές πολιτικές. Οι πολιτικοί του λόγοι για τον βιομηχανικό τομέα τόνιζαν την ανάγκη για μια πιο επιθετική ευρωπαϊκή εμπορική πολιτική για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων ανταγωνιστών τους¹²⁹¹. Επιπρόσθετα, έκανε φανερή την εχθρική του διάθεση απέναντι στις

¹²⁸⁸ Le Monde, 5 Σεπτεμβρίου 2007

¹²⁸⁹ Le Monde, 5 Σεπτεμβρίου 2007

¹²⁹⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί με αφορμή την εγκατάσταση της Επιτροπής για την απελευθέρωση της ανάπτυξης στα Ηλύσια Πεδία (30/8/2007)· στην Συνέλευση των επιχειρηματιών CGPME στο Παλέ ντε Κονγκρέ στη Λυών (Ροδανός) (7/12/2007)· Παρέμβαση του Ν. Σαρκοζί στην VII συνάντηση της Ένωσης των μεσαίων Επιχειρήσεων (ASNPE) στη Γερουσία στο Παρίσι (5/3/2008)

¹²⁹¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (27/4/2007)

αμερικάνικες και κινέζικες πολιτικές που αφορούσαν το εμπόριο, κάνοντας λόγο για αθέμιτο ανταγωνισμό και μη σεβασμό των κανόνων εμπορίου¹²⁹².

Οι πολιτικές επίσης της μη μετεγκατάστασης των επιχειρήσεων και πρόσληψης ενίσχυαν τις μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας. Μια πιο ελαστική αγορά εργασίας, με τον εκμοντερνισμό των συμβολαίων εργασίας, θα βοηθούσε τις πολιτικές πρόσληψης και θα λειτουργούσε αποτρεπτικά στην μεταφορά κεφαλαίων σε άλλες χώρες. Αυτή η *flexicurité* γαλλικής έμπνευσης θα καθιστούσε τις προσλήψεις πιο εύκολες για τις επιχειρήσεις και θα βοηθούσε τους ανέργους να επανενταχθούν στην αγορά εργασίας. Προβλεπόταν επίσης η δια βίου κρατική εκπαίδευση που θα θωράκιζε τους ανέργους με γνώσεις και ικανότητες και θα συνέβαλε στην πιο εύκολη μετακίνηση ανθρωπίνου εργατικού δυναμικού. Σε αυτά θα πρέπει να προστεθεί και η νεοφιλελεύθερη φορολογική πολιτική του Ν. Σαρκοζί η οποία βασιζόταν στην πεποίθηση ότι αν η φορολογία ήταν υψηλή στην εργασία αυτή θα άλλαζε χώρα, όπως επίσης και το κεφάλαιο¹²⁹³.

Οι πολιτικές αυτές βρισκόντουσαν σε πλήρη αντίθεση με το περιεχόμενο και τον προσανατολισμό των πολιτικών του θατσερισμού, ο οποίος ήταν υπέρμαχος της ελεύθερης αγοράς σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας, χωρίς να αναγνωρίζει κάποιες ζώνες, οι οποίες θα έπρεπε να προστατευθούν για το εθνικό συμφέρον και την εθνική υπερηφάνια. Στο όνομα της ελεύθερης αγοράς η Μ. Θάτσερ προώθησε ένα μεγάλο πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων και ιδιωτικοποιήσεων, με την πώληση επιχειρήσεων σε ξένους κολοσσούς, ακόμα και επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας. Η Μ. Θάτσερ ήταν λιγότερο βολонταριστική από τον Ν. Σαρκοζί, χωρίς αυτό να την κάνει λιγότερο πατριώτισα.

¹²⁹² A. Cole, P. Le Galès, J. D. Levy (επιμ.), *Developments in French Politics 4*, ibid, σ. 204-205· Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Κλερμόν-Φεράν (27/4/2007)

¹²⁹³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Λίλ (30/8/2012)· στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)· στη Τουρ (10/4/2007)· στο Μω (13/4/2007)

¹²⁹³ A. Cole, P. Le Galès, J. D. Levy, (επιμ.), *Developments in French Politics 4*, ibid, σ. 205-206

2.2.2. Το Έθνος και η Εθνική ταυτότητα

Το έθνος και η εθνική ταυτότητα αποτέλεσαν μία θεματική ταμπού, ξεχασμένη από τους πολιτικούς ηγέτες της δεξιάς συντηρητικής παράταξης των προηγούμενων ετών. Η άνοδος της Μ. Θάτσερ στη Μ. Βρετανία σηματοδότησε την επαναφορά της με βασική προγραμματική ιδέα «να γίνει η Βρετανία και πάλι μεγαλοπρεπής». Η Συντηρητική πλατφόρμα περιελάμβανε μια βούληση για «Αναγέννηση της Βρετανίας» και για αποκατάσταση της βρετανικής υπερηφάνειας. Αντιστοίχως, η υποψηφιότητα του Ν. Σαρκοζί στη Γαλλική Προεδρία το 2007 και η πενταετής θητεία του στο Προεδρικό αξίωμα, σηματοδότησε την επιστροφή της θεματικής αυτή στο δημόσιο πολιτικό λόγο στη Γαλλία.

Σύμφωνα με το Νεοσυντηρητικό δόγμα της Νέας Δεξιάς, το κράτος και η κοινωνία συνδέονταν άμεσα με το έθνος και τον εθνικισμό, τα οποία αποτελούσαν δυνατούς ενταξιακούς μηχανισμούς ¹²⁹⁴. Με βάση αυτό το πιστεύω ο θατσερισμός και ο σαρκοζισμός ξεδίπλωσαν τις απόψεις τους για το έθνος και την εθνική ταυτότητα, προωθώντας έναν ξενοφοβικό, πατριωτικό εθνικισμό. Αντλώντας έμπνευση από τον Νεοσυντηρητισμό τόσο ο Ν. Σαρκοζί όσο και η Μ. Θάτσερ έκαναν λόγο για ένα υπερήφανο έθνος με μεγαλοπρέπεια και για ένα κοινό πεπρωμένο που ένωνε όλους τους ανθρώπους. Πιο συγκεκριμένα, για τον σαρκοζισμό υπήρχε ένα κοινό παρελθόν, το οποίο περιέκλειε ορισμένες αξίες που θεωρούσε εκείνος ότι ήταν σημαντικές για τη Γαλλία του σήμερα. Στόχος του ήταν η δημιουργία ενότητας ανάμεσα στους Γάλλους, προκειμένου να ενωθούν κάτω από το ιδανικό της Γαλλίας. Γι' αυτό τον λόγο ιδιοποιήθηκε το σύνολο της γαλλικής ιστορίας, υποστηρίζοντας ότι η γαλλική εθνική ταυτότητα καθοριζόταν από την ιστορία μέσω της ένωσης και του συνδυασμού διαφορετικών ιδεών, ανθρώπων και γεγονότων. Εξάλλου, κάθε έθνος είχε την ιστορία του, τις παραδόσεις του και τον πολιτισμό του, από τα οποία διαμορφωνόταν η εθνική ταυτότητα.¹²⁹⁵ Στόχος του ήταν να αναδείξει το γαλλικό ιδεώδες, να εξυψώσει τη Γαλλία στα μάτια, όχι μόνο των Γάλλων πολιτών, αλλά και στο διεθνές περιβάλλον.

¹²⁹⁴ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 11

¹²⁹⁵ A. Heywood, *Political Ideologies*, *ibid*, σ. 100

Αντιστοίχως, η Μ. Θάτσερ ήθελε να προωθήσει την «Βρετανική μεγαλοπρέπεια» με τον όρο της «Βρετανικότητας» (Britishness), ο οποίος περιελάμβανε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά με όρους κουλτούρας. Ο θατσερικός εθνικισμός υποστήριζε ένα αίσθημα διαφορετικότητας από τον υπόλοιπο κόσμο, καθώς οι Βρετανοί μοιραζόντουσαν κάποια κοινά χαρακτηριστικά, τα οποία όμως δεν μπορούσαν να μοιραστούν με τους ξένους και όσους ήταν εκτός των συνόρων τους. Παρατηρούμε ότι οι δύο αυτές πολιτικές ιδεολογίες επηρεάστηκαν από τη Νεοσυντηρητική ιδεολογία, η οποία υποστήριζε την «ανωτερότητα» και την διαφορετικότητα ενός έθνους, δίνοντας έμφαση σε όλα εκείνα τα στοιχεία που κρατούσαν ενωμένο έναν λαό. Το έθνος δεν προσδιοριζόταν μόνο ή κυρίως με φυλετικούς όρους, αλλά και με όρους μιας ομοιογενούς κοινής ταυτότητας, ιστορίας, κοινών παραδόσεων και κοινής πατριωτικής πίστης. Η παράδοση και οι θεσμοί αποτελούσαν ένα είδος συνέχειας στην οποία το άτομο ένιωθε πίστη για το έθνος και το κράτος. Η παράδοση επομένως περιελάμβανε όλα εκείνα τα τελετουργικά, τις πράξεις και τις δραστηριότητες που καθόριζαν το άτομο σαν μέλος της κοινωνίας¹²⁹⁶.

Για να μπορέσουν ο Ν. Σαρκοζί και η Μ. Θάτσερ να δημιουργήσουν μια ισχυρή εθνική ταυτότητα άντλησαν ερείσματα από την ιστορία της χώρας τους. Οι πολιτικοί λόγοι και των δύο προώθησαν μια επιλεκτική διήγηση της ιστορίας, εξαιρώντας τις μαύρες σελίδες αυτής, με βασικό στόχο την ανάκληση και ανάδειξη της πατριωτικής και εθνικής ταυτότητας. Κατά αυτό τον τρόπο, η ιστορία ξαναγράφεται και προσαρμόζεται με συγκεκριμένες εικόνες και πρωταγωνιστές, προκειμένου οι Γάλλοι και οι Άγγλοι να ήταν υπερήφανοι για την χώρα τους και τα επιτεύγματά της. Αυτό εξάλλου αποτελούσε και την βασική πεποίθηση του Νεοσυντηρητικού δόγματος, σύμφωνα με την οποία η ιστορία αποτελούσε μια συλλογή μύθων, και αν η ιστορία του έθνους δεν ήταν τόσο εξαιρετική μπορούμε να την επινοήσουμε. Επομένως, κύριο καθήκον για τους Νεοσυντηρητικούς ήταν η τροφοδότηση με «καλούς μύθους»¹²⁹⁷.

Επιπρόσθετα, ο Νεοσυντηρητισμός μαζί με τον θατσερισμό και τον σαρκοζισμό αναδείκνυαν την ανάγκη ύπαρξης ενός πολιτισμικά ομοιογενούς

¹²⁹⁶ R. Scruton, *The Meaning of Conservatism*, ibid, σ. 45, 38, 42, 173

¹²⁹⁷ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, ibid, σ. 11-13

έθνους. Η ανάγκη ενίσχυσης της εθνικής ταυτότητας έγινε λόγω εσωτερικών και εξωτερικών απειλών. Η αξία του έθνους, από τη Νεοσυντηρητική οπτική, έγκειται στο γεγονός ότι ένωνε την κοινωνία, παρέχοντάς της μια κοινή πολιτισμική ταυτότητα, που ήταν ισχυρή γιατί είχε τις ρίζες της στην ιστορία και στην παράδοση¹²⁹⁸. Η μεγαλύτερη εσωτερική απειλή για το έθνος ήταν η πολυπολιτισμικότητα που προέκυπτε από την μη ελεγχόμενη μετανάστευση. Τόσο ο Ν. Σαρκοζί όσο και η Μ. Θάτσερ έκαναν λόγο για έλεγχο και περιορισμό των μεταναστευτικών κυμάτων, αλλά και για ένταξη των μεταναστών στην γαλλική και βρετανική κοινωνία αντίστοιχα. Η ένταξη των μεταναστών, σύμφωνα και με τους δύο, θα λάμβανε χώρα ύστερα από την αποδοχή και υιοθέτηση από αυτούς των σαρκοζικών και θατσερικών αξιών, αλλά και των γαλλικών και βρετανικών αξιών γενικότερα. Ήταν κατηγορηματικά αντίθετοι στην ελεύθερη μετακίνηση τους, καθώς, σύμφωνα και με τους Νεοσυντηρητικούς, η αυξανόμενη πολιτισμική ποικιλία εξασθενούσε τους δεσμούς του έθνους, απειλούσε την πολιτική ταυτότητα και δημιουργούσε συνθήκες για εθνική και φυλετική διαμάχη¹²⁹⁹. Η εξωτερική απειλή για την εθνική ταυτότητα προερχόταν από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης που εκφράστηκε μέσω του εθνικισμού. Για την Μ. Θάτσερ η Ευρώπη αποτελούσε απειλή για την οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας. Για τον λόγο αυτό ήταν αρνητική στην δημιουργία ενός ευρωπαϊκού υπέρ-κράτους που θα ασκούσε την εξουσία από τις Βρυξέλλες και θα εξαφάνιζε τις εθνικές κυριαρχίες των κρατών-μελών. Αντί αυτού, πρότεινε μια συνεργασία μεταξύ των ανεξάρτητων, κυρίαρχων κρατών. Ο Ν. Σαρκοζί, και οι πολιτικές του βρισκότουσαν στον αντίποδα αυτών των απόψεων. Ο ίδιος δήλωνε ότι ήταν ένας ευρωπαίος εκ πεποιθήσεως και ότι το μέλλον της Γαλλίας βρισκόταν στην Ευρώπη. Για τον λόγο αυτό πρότεινε θεσμικές μεταρρυθμίσεις που θα ξεμπλόκαραν το ευρωπαϊκό οικοδόμημα και θα οδηγούσαν στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Έκανε λόγο για μια ευρωπαϊκή ταυτότητα, η οποία έπρεπε να διαφυλαχθεί, καθώς βρισκόταν υπό απειλή, και πρότεινε μεταρρυθμίσεις που οδηγούσαν σε ένα διακυβερνητικό τρόπο λειτουργίας της

¹²⁹⁸ A. Heywood, *Political Ideologies*, *ibid*, σ. 100

¹²⁹⁹ A. Heywood, *ibid*, σ. 14-15

Ένωσης, με την δημιουργία νέων θεσμών και την συνεργασία των αρχηγών κρατών με την κατάργηση των ενδιάμεσων θεσμών.

Τέλος, παρατηρούμε ότι τόσο ο σαρκοζικός όσο και ο θατσερικός εθνικισμός ήταν άρρηκτα συνδεδεμένοι με τις οικονομικές ιδέες και την επιτυχία της χώρας τους στη διεθνή καπιταλιστική ελεύθερη αγορά, επιβεβαιώνοντας το νεοφιλελεύθερο δόγμα της Νέας Δεξιάς.

2.2.3. Το άτομο και η αυταρχική κοινωνία

Ο θατσερισμός δεν αποτέλεσε μόνο φορέα μιας συγκεκριμένης και συγκροτημένης οικονομικής πλατφόρμας. Αποτέλεσε παράλληλα και μία βασική προσπάθεια επαναπροσδιορισμού των κοινωνικών σχέσεων και συμπεριφορών σε μία χώρα όπου τα προηγούμενα χρόνια επικρατούσε η ανοχή και η φιλελευθεροποίηση των ηθών. Στόχος του ήταν να εξαφανίσει τις μεταπολεμικές κοινωνικές συμπεριφορές και να δημιουργήσει μια νέα τάξη πραγμάτων στην κοινωνία. Αντιστοίχως, και ο σαρκοζισμός με το επιχείρημα ότι η γαλλική κοινωνία βρίσκεται σε κρίση, και μάλιστα ηθική, πρότεινε ένα πολιτικό σχέδιο για μια κοινωνία, στην οποία οι κοινωνικές σχέσεις τοποθετούνταν σε νέες βάσεις.

Πιο συγκεκριμένα, ο θατσερισμός, επηρεασμένος από το Νεοσυντηρητικό δόγμα, εμφανιζόταν ως ο θεματοφύλακας των παραδοσιακών αξιών. Δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση σε ορισμένες ηθικές αξίες, ή όπως τις αποκαλούσε η Μ. Θάτσερ «Βικτωριανές αξίες», οι οποίες δεν ήταν άλλες, από την σκληρή δουλειά, την ατομική ευθύνη, τον πατριωτισμό, την αξιοκρατία, προκειμένου να εγκαθιδρυθεί μια «ηθική τάξη» στην κοινωνία. Βασική της επιδίωξη ήταν η δημιουργία μιας κοινωνίας ηθικής προοπτικής. Ο σαρκοζισμός επιχείρησε την ρήξη με την παλιά δεξιά και επιθυμούσε να επαναφέρει μια ηθική τάξη ξεχασμένη, και όχι να δημιουργήσει μια καινούργια κοινωνία: *“Je veux remettre à l’endroit la hiérarchie des valeurs”*¹³⁰⁰. Ο Ν. Σαρκοζί ανανέωσε τον πολιτικό λόγο προτείνοντας ένα πρόγραμμα που τοποθετείται στα δεξιά του πολιτικού φάσματος, καθώς ριζοσπαστικοποίησε την πολιτική του σκέψη όσον αφορά τον προσανατολισμό που θα έπρεπε να έχει η γαλλική κοινωνία και αφουγκράστηκε

¹³⁰⁰ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Γουαδελούπη (22/3/2007)

τις προσδοκίες του λαού του για μία κοινωνία ηθικής τάξης και κοινωνικής ιεραρχίας, στο όνομα της αξιοκρατίας και της υπευθυνότητας. Οι αξίες τις οποίες υπερασπιζόταν ήταν οι Συντηρητικές αξίες της αυστηρότητας, της προσπάθειας, της εργασίας, του πλουτισμού, της οικογένειας, του έθνους, της πατρίδας, της ασφάλειας και της πειθαρχίας. Οι πολιτικοί λόγοι του σαρκοζισμού για τις αξίες παρέπεμπαν στη Νεοσυντηρητική αγγλοσαξονική πολιτική σκέψη, η οποία είχε χαρακτηριστεί ως «Συντηρητική Επανάσταση», καθώς επιθυμούσε να δημιουργήσει έναν καινούργιο κόσμο με βάση μια ηθική αξιολόγηση καλού/κακού και ορισμένων παλιών αξιών που ο Ν. Σαρκοζί χαρακτήριζε ως «αιώνιες αξίες»¹³⁰¹. Πρόκειται στην ουσία για μια μετατόπιση των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών ζητημάτων σε ηθικές κρίσεις και σε ηθικές αξίες, γεγονός που μαρτυρά έναν συντηρητικό πολιτικό λόγο που θέτει στο επίκεντρο του την υπευθυνότητα και την ατομική ενοχή. Η εργασία, η ανεργία και το σύνολο των οικονομικών ζητημάτων δεν αποτελούσαν μόνο ένα πρόβλημα τεχνικό, αλλά ηθικό¹³⁰². Η ίδια φόρμουλα χρησιμοποιήθηκε και για το καίριο ζήτημα της εκπαίδευσης: *“ce ne sont pas les moyens qui nous manquent... un problème de civilisation”*¹³⁰³.

Ο θατσερισμός και ο σαρκοζισμός επιθυμούσαν να εγκαθιδρύσουν μια ηθική τάξη και να προάγουν τις αξίες της παράδοσης, προκειμένου να διαιωνίσουν ένα οικονομικό σύστημα και μια κοινωνική ιεραρχία που θα ήταν αμετάβλητα. Διεκδίκησαν την τοποθέτησή τους στα δεξιά του πολιτικού φάσματος, καθώς τρέφονταν από νεοφιλελεύθερες πεποιθήσεις, που βασίζονταν στην εξύψωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, στην προώθηση της αξιοκρατίας, στην ελευθερία των ατομικών αποφάσεων και στον σεβασμό της κοινωνικής τάξης. Επίσης, ο σαρκοζισμός έθεσε υπό αμφισβήτηση τον δημοκρατικό ουνιβερσαλισμό, σε αντίθεση με την παραδοσιακή γαλλική δεξιά, υποστηρίζοντας μια καινούργια τάξη πραγμάτων στη θρησκεία ή υιοθετώντας μέτρα για μια “discrimination positive”.

Στα πλαίσια αυτών των απόψεων τους οραματίζονταν μια κοινωνία ηθικής τάξης, κοινωνικής συνοχής και εγκαθιδρυμένης τάξης. Ο σαρκοζισμός είχε μια

¹³⁰¹ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στη Τουλούζη (11/4/2007)

¹³⁰² Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Σαίν-Κουεντίν (25/1/2007)

¹³⁰³ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί στο Περπινιάν (23/2/2007)

πεσιμιστική εικόνα για το άτομο, το οποίο δεν αποτελούσε ένα προϊόν της κοινωνίας και ήταν υπεύθυνο για τις πράξεις του. Για τον λόγο αυτό η κοινωνία δεν ήταν μια απλή πρόσθεση ατόμων. Ο Ν. Σαρκοζί υποστήριζε την άποψη μιας οργανικής κοινωνίας, όπως και η παραδοσιακή δεξιά, θεωρώντας ότι δεν υφίσταται και δεν αναπτύσσεται εάν κάθε πολίτης δεν εκπληρώνει τον ρόλο του¹³⁰⁴. Αντιθέτως, ο θατσερισμός απευθυνόταν στα άτομα, γιατί δεν πίστευε ότι υπάρχει κοινωνία. Τα άτομα γεννιούνται με αμαρτίες και είναι υπεύθυνα για τις πράξεις τους. Η νεοφιλελεύθερη αντίληψη του θατσερισμού για το άτομο, ως αυτόνομο και υπεύθυνο των πράξεων του, ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με το Νεοσυντηρητικό δόγμα, το οποίο αντιλαμβανόταν την κοινωνία σαν έναν οργανισμό, σαν μία ουτοπία και όχι σαν ένα σύνολο από άτομα¹³⁰⁵. Αντιλαμβάνεται κανείς ότι ο Ν. Σαρκοζί έχει επηρεαστεί σημαντικά από το Νεοφιλελεύθερο δόγμα της Νέας Δεξιάς, όπως εκφράστηκε και εφαρμόστηκε την δεκαετία του '80 από την Μ. Θάτσερ στη Μ. Βρετανία.

Άλλο ένα βασικό στοιχείο που χαρακτήριζε τόσο την σαρκοζική όσο και την θατσερική κοινωνία ήταν η ανισότητα. Ο σαρκοζισμός επηρεασμένος από τη Νεοσυντηρητική επανάσταση σε αυτό το θέμα, μετέτρεψε την θεματική της ανισότητας σε θεματική φετίχ της ιδεολογίας του. Οι Νεοσυντηρητικοί εξήγησαν ότι η ισότητα αποτελούσε μια απειλή και υποστήριζαν ότι ήταν οικονομικά, πολιτικά και ηθικά επικίνδυνα. Το θέμα της ανισότητας πριν εισαχθεί στη Γαλλία, γνώρισε μεγάλη δόξα και αναπτύχθηκε στις αγγλοσαξονικές χώρες και ειδικότερα στη Μ. Βρετανία από την Μ. Θάτσερ. Μεγάλη απειλή για την κοινωνία αποτελούσε η ισότητα, η οποία έπαιρνε την μορφή της *assistance*, και των κοινωνικών επιδομάτων. Για τον λόγο αυτό και οι δύο ιδεολογίες θεωρούσαν ότι οι φτωχοί ήταν υπεύθυνοι για την κατάστασή τους και ότι τα κοινωνικά επιδόματα αποτελούσαν απειλή για την αξιοπρέπεια του ατόμου, το οποίο θα έπρεπε να αλλάξει την κατάστασή του μέσω της εργασίας. Αυτός εξάλλου ήταν και ο σκοπός της δημιουργίας ενός «μοναδικού συμβολαίου» (*contrat unique*) από τον Ν. Σαρκοζί.

¹³⁰⁴ M. Gaudin, *Du candidat au Président: Discours et Boniments de N. Sarkozy*, *ibid*, σ. 148-149

¹³⁰⁵ M. Hayes, *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, *ibid*, σ. 6

Με άλλα λόγια, ο σαρκοζισμός και ο θατσερισμός εμπνεύστηκαν από τα κείμενα των πατέρων του φιλελευθερισμού. Ο Ν. Σαρκοζί και η Μ. Θάτσερ υιοθέτησαν ανοιχτά τις απόψεις του Χάγιεκ, υποστηρίζοντας ότι η αξιοκρατία ήταν ο καλύτερος τρόπος να καταπολεμηθεί η ιδέα της ισότητας. Ο θατσερισμός οραματίστηκε μια κοινωνία στην οποία οι ικανότητες ώφειλαν να μετράνε και η οποία υπαινισόταν ένα βαθμό αξιοκρατίας. Αντιστοίχως, για τον σαρκοζισμό οι ικανότητες και οι δεξιότητες ήταν αυτές που θα ανύψωναν ένα άτομο μέσα στην κοινωνία, μέσω της εργασίας του και θα του προσέφεραν καλύτερη ποιότητα ζωής. Στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκε ο θατσερισμός, ο οποίος δεν έκανε λόγο για ισότητα ευκαιριών, αλλά για «*καριέρα ανοιχτή στα ταλέντα*». Όλοι δηλαδή έχουν την δυνατότητα να βγούν έξω στον κόσμο και να αναρριχηθούν τόσο ψηλά όσο τους επιτρέπουν οι ικανότητές τους. Αντιθέτως, ο Ν. Σαρκοζί τόνιζε ιδιαίτερα την ισότητα των ευκαιριών, για να ενθαρρύνει όλους εκείνους που ξεκινούσαν από τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα να ανέβουν κοινωνικά. Η Μ. Θάτσερ διεκδικούσε την ανισότητα ως μία αξία, μία βασική αξία σύμφωνα με την οποία βοηθάει κάποιος τον εαυτό του (*self-help*).

Επομένως, οι ανισότητες ήταν φυσικές και επιθυμητές, αλλιώς ο κοινωνικός ιστός θα διαλυόταν. Μέσα στα πλαίσια αυτής της κοινωνικής ανισότητας, το σύνολο των πολιτικών λόγων και των δύο αρχηγών επικεντρώθηκε στην ατομική αξία και την ατομική ευθύνη. Το άτομο δηλαδή ήταν υπεύθυνο για τις πράξεις του ή τις παραλείψεις του. Παρόλα αυτά του αναγνωρίζονταν ορισμένα δικαιώματα, τα οποία συνοδεύονταν πάντα με αντίστοιχες υποχρεώσεις. Στην Συντηρητική ιδεολογία, από την οποία επηρεάστηκε ο σαρκοζισμός και ο θατσερισμός, η ύπαρξη υποχρεώσεων δεν βασιζόταν στην έννοια της αμοιβαιότητας, αλλά στην προώθηση της ατομικής ευθύνης.

2.3. Ο Σαρκοζισμός υπό το φώς του θατσερισμού

Βασικό επιχείρημα του θατσερισμού και του σαρκοζισμού ήταν η διαπίστωση ότι η κοινωνία διέρχεται μια κρίση, και μάλιστα ηθική, και για να αντιμετωπίσει τις καινούργιες προκλήσεις θα έπρεπε να μετασχηματιστεί. Στο στόχαστρο βρέθηκαν οι πολιτισμικά φιλελεύθερες πολιτικές των προηγούμενων

κυβερνήσεων, οι οποίες οδήγησαν σε μία ανεκτικότητα και χαλάρωση των ηθικών αξιών.

Οι πολιτικοί λόγοι του Ν. Σαρκοζί και της Μ. Θάτσερ διακρίνονταν από μία προσπάθεια αναδιοργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων. Πιστοί και οι δύο στο Νεοσυντηρητικό δόγμα της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας μάχονταν για την προστασία ορισμένων παραδοσιακών αξιών (πειθαρχία, σκληρή δουλειά, πρωτοβουλία, υπευθυνότητα, οικογένεια, θρησκεία, έθνος, ακεραιότητα) που αποτελούσαν τους πυλώνες της καλής και ηθικής κοινωνίας. Στην περίπτωση της Μ. Βρετανίας, αυτή η προσπάθεια πήρε την μορφή μιας ρητορικής υπέρ των βικτωριανών αξιών και μίας κριτικής στην μεταπολεμική σοσιαλδημοκρατική ανεκτικότητα. Αντιστοίχως, ο Ν. Σαρκοζί επικέντρωσε τις προεκλογικές του εκστρατείες και την θητεία του στο Προεδρικό αξίωμα, στην επιστροφή της “ηθικής” στην πολιτική και κοινωνική ζωή της Γαλλίας. Μέσω της “ηθικής” προώθησε τις βασικότερες αξίες για την σωστή και καλή λειτουργία της γαλλικής κοινωνίας: εξουσία, πειθαρχία, ασφάλεια, αξιοκρατία, υπευθυνότητα, οικογένεια, έθνος. Θεωρούσε ότι οι αξίες αυτές έχουν ξεχαστεί και εκφυλιστεί, λόγω της ηθικής και κοινωνικής ανεκτικότητας που επέβαλε το κίνημα του Μάη του ‘68 σε όλους τους τομείς. Για τον λόγο αυτό, επιθυμούσε την ρήξη με τις πρακτικές αυτού του κινήματος, το οποίο, σύμφωνα με τον ίδιο, υποβάθμισε την εκπαίδευση και διέλυσε τις κοινωνικές και προσωπικές σχέσεις.

Επιπρόσθετα, η θατσερική και σαρκοζική ιδεολογία έγιναν φορείς των πολιτικών του Νόμου και της Τάξης, όπως ακριβώς υπαγορεύτηκαν από το Νεοσυντηρητικό δόγμα, το οποίο διακήρυττε την διασφάλιση της κοινωνικής τάξης και ισορροπίας, μέσω της ενίσχυσης της ασφάλειας, η οποία παρέχεται από την εξουσία. Η εξουσία αυτή είχε διάφορες μορφές, δηλαδή η εξουσία του πατέρα στην οικογένεια, του δασκάλου στο σχολείο, του διευθυντή στον χώρο εργασίας και του κράτους στην κοινωνία¹³⁰⁶. Πράγματι, για τον Ν. Σαρκοζί η ασφάλεια αποτελεί το «πρώτο δημοκρατικό δικαίωμα»¹³⁰⁷ και γι’ αυτό τον λόγο η τάξη και η ασφάλεια αποτέλεσαν τις κατευθυντήριες ιδέες του ιδεολογικού του προγράμματος. Αυτό τον οδήγησε στην ενίσχυση των εξουσιών της

¹³⁰⁶ A. Heywood, *Political Ideologies*, ibid, σ. 98-99

¹³⁰⁷ Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί για την ασφάλεια με αφορμή την ανάληψη καθηκόντων του καινούργιου Νομάρχη στη Νομαρχία του Σεν-Σαν-Ντενί (20/4/2010)

αστυνομίας και των δικαστικών λειτουργών, προκειμένου να προστατέψει τους Γάλλους πολίτες από την παράνομη μετανάστευση, την εγκληματικότητα, τις τρομοκρατικές ενέργειες και την σχολική βία. Η ασφάλεια, με άλλα λόγια, αποτέλεσε το μέσο διατήρησης της τάξης, αλλά και μέσο καταστολής. Για να επιτευχθεί η ασφάλεια θα έπρεπε να αποκατασταθεί η εξουσία και να γίνει πιο ισχυρή. Όπως οι Νεοσυντηρητικοί, έτσι και ο σαρκοζισμός θεωρούσε ότι τρεις ήταν οι βασικοί πυλώνες στους οποίους θα πρέπει να αποκατασταθεί η εξουσία: η οικογένεια, το σχολείο και το κράτος. Ο θατσερισμός, πιστός και αυτός στα πιστεύω του Νεοσυντηρητικού δόγματος, θεωρούσε ότι έπρεπε να ενισχυθεί η εσωτερική ασφάλεια της χώρας, μέσω των πολιτικών του Νόμου και της Τάξης. Για να μπορέσει να αντιμετωπίσει την αυξανόμενη εγκληματικότητα, τον χουλιγκανισμό, τις βιαιοπραγίες και τις φυλετικές διαμάχες, αποφάσισε να αυξήσει την δύναμη της αστυνομίας και των δικαστικών λειτουργών. Κοινός στόχος τους ήταν εξάλλου η προστασία της κοινωνικής τάξης και συνοχής με συγκέντρωση της κρατικής εξουσίας.

Όσον αφορά την εξέλιξη των ηθών, ο σαρκοζισμός αμφιταλαντευόταν ανάμεσα στην αυστηρότητα και στον φιλελευθερισμό, καθώς βρισκόταν αντιμέτωπος με μία κοινωνία σε πλήρη μεταμόρφωση. Υποστήριζε, όπως η Μ. Θάτσερ και το Νεοσυντηρητικό δόγμα, ότι η οικογένεια αποτελούσε τον βασικότερο πυρήνα της κοινωνίας, καθώς ήταν το μέσο μετάδοσης των αξιών, ήταν ένα σύστημα πειθαρχίας και διατηρούσε την ενότητα στην κοινωνία. Επομένως το πρότυπο της οικογένειας ήταν αυτό της παραδοσιακής ετερόφυλης οικογένειας, γι' αυτό τον λόγο ο σαρκοζισμός ήταν κατηγορηματικά αντίθετος στην υιοθέτηση παιδιών από τα ομοφυλόφυλα ζευγάρια. Εντούτοις, εμφανίστηκε πιο φιλελεύθερος, σε σχέση με τον θατσερισμό και τον νεοσυντηρητισμό, και αναγνώρισε νομικά την ένωση των ομοφυλόφλων και ετερόφλων ζευγαριών με την εισαγωγή ενός συμφώνου συμβίωσης, το οποίο παρείχε κοινωνικά, φορολογικά και κληρονομικά δικαιώματα. Όσον αφορά την θέση των γυναικών, αναγνώρισε ότι κατέχουν έναν σημαντικό ρόλο στην οικογένεια και στην κοινωνία, όπως ακριβώς και ο θατσερισμός και οι νεοσυντηρητικοί, αλλά σε αντίθεση με αυτούς προώθησε μέτρα για την επαγγελματική τους ισότητα και αποκατάσταση, θεωρώντας ότι και τα δύο φύλα θα έπρεπε να έχουν τις ίδιες επαγγελματικές ευκαιρίες.

Βασικό αξίωμα επίσης της Συντηρητικής ιδεολογίας αποτελούσε και η κατοχή ακίνητης περιουσίας, ως μέσο προστασίας του ατόμου και προαγωγής της κοινωνικής τάξης και ασφάλειας. Γι' αυτό τον λόγο, τόσο ο Ν. Σαρκοζί όσο και η Μ. Θάτσερ διακήρυτταν την δημιουργία μιας «δημοκρατίας ιδιοκτητών», μέσω της προώθησης συγκεκριμένων μέτρων (φορολογικές ελαφρύνσεις και πολιτική δημιουργίας κατοικιών). Τέλος τόσο ο θατσερισμός, όσο και ο σαρκοζισμός και ο νεοσυντηρητισμός υποστήριζαν την συμμετοχή των εργαζομένων στα κέρδη των επιχειρήσεων, γιατί κατά αυτό τον τρόπο θα πλούτιζαν και θα εδιατηρείτο η τάξη στην κοινωνία.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΡΙΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Ο Σαρκοζισμός ως ο γαλλικός Συντηρητισμός του 21^{ου} αιώνα

Η σκιά της Μ. Θάτσερ περιπλανιόταν κατά την διάρκεια της προεκλογικής περιόδου για τις γαλλικές Προεδρικές εκλογές του 2007 και 2012. Το Νοέμβριο του 2006, το περιοδικό *"The Economist"* είχε για τίτλο του *"What France needs"* («Τι χρειάζεται η Γαλλία») και παρουσίαζε μια φωτογραφία της Σιδηράς Κυρίας με φόντο την γαλλική σημαία. Την ίδια περίοδο, η Σ. Ρουαγιάλ χαρακτήριζε τον αντίπαλό της Ν. Σαρκοζί *"Thatcher en veston"*. Γεγονός είναι ότι η σύγκριση μεταξύ των δύο πολιτικών ηγετών ήταν συνεχής.

Ο θατσερισμός δομήθηκε ως πολιτικός λόγος από έναν συνδυασμό ανόμοιων ιδεολογικών ρευμάτων, τα οποία είχαν τις ρίζες τους στη Νέα Δεξιά ιδεολογία και τα οποία δημιούργησαν ένα πολιτικό πρόγραμμα με συνοχή. Ως πρόγραμμα, ο θατσερισμός έγινε φορέας μιας πολιτικής αλλαγής που στόχευε, παρά τον πραγματισμό του, στην αναδιαμόρφωση του κράτους και της κοινωνίας. Κατευθυντήρια ιδέα των κυβερνήσεων της Μ. Θάτσερ αποτέλεσε η επιβολή νεοφιλελεύθερων πολιτικών προκειμένου να αντιστραφεί το μεταπολεμικό κλίμα.

Με άλλα λόγια, η θατσερική ιδεολογία αποτέλεσε μία παραλλαγή της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας, καθώς συνδύασε με απόλυτη επιτυχία τα αξιώματα του Νεοφιλελεύθερου και Νεοσυντηρητικού δόγματος. Στον οικονομικό τομέα, ο θατσερισμός διακήρυτε την πλήρη επιστροφή στην ελεύθερη αγορά και τον ανταγωνισμό, με περιορισμό της κρατικής παρέμβασης στην οικονομική δραστηριότητα, με μείωση δημόσιων δαπανών και φόρων, με περιορισμό του πληθωρισμού, με αποκρατικοποιήσεις και ιδιωτικοποιήσεις δημόσιων υπηρεσιών και επιχειρήσεων για να καταστεί η αγορά εργασίας πιο ευέλικτη και να περιοριστεί η δύναμη των συνδικάτων. Στον κοινωνικό τομέα, οι αξίες του νεοσυντηρητικού δόγματος αποτέλεσαν τον οδηγό για τον επαναπροσδιορισμό των κοινωνικών σχέσεων και συμπεριφορών, που πήραν την μορφή των «Βικτωριανών αξιών»: ατομική πρόνοια που συνεπαγόταν τον περιορισμό του κράτους πρόνοιας· σκληρή δουλειά και ατομική ευθύνη, με το άτομο να είναι ελεύθερο να ξεδιπλώσει τα ταλέντα του σε μια άνιση κοινωνία· οικογενειακή πειθαρχία μέσω της παραδοσιακής πατριαρχικής ετερόφυλης οικογένειας·

απόκτηση ατομικής ιδιοκτησίας· πατριωτισμός και εθνικισμός μέσω ενός ισχυρού εθνικού κράτους που θα επέβαλε την τάξη και την ασφάλεια από την αύξηση της εγκληματικότητας και της μετανάστευσης· δυσπιστία προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, η οποία θα περιόριζε τον παγκόσμιο οικονομικό ρόλο της Μ. Βρετανίας και την εθνική της κυριαρχία.

Με άλλα λόγια, για την Μ. Θάτσερ το σύστημα που προώθησε ήταν εξίσου ηθικό και οικονομικό. Οι πολιτικές και οι αξίες που προώθησε ο θατσερισμός δεν ήρθαν σε ρήξη με τον βασικό κορμό του παραδοσιακού Συντηρητισμού, αλλά αποτέλεσαν μία μοντέρνα, νεοφιλελεύθερη προσαρμογή των αρχών του, δεδομένου ότι ο θατσερισμός δομήθηκε στη βάση μίας ξεχωριστής ιδεολογίας με συγκεκριμένα πιστεύω και αρχές, η οποία προήλθε από τις αξίες του παραδοσιακού Συντηρητισμού και του κλασσικού Φιλελευθερισμού. Πολλές ιδέες της Νέας Δεξιάς αποτέλεσαν αναβαθμισμένες θεματικές του Συντηρητισμού από το 1945 και ήταν το αποτέλεσμα της επανεκτίμησης του Συντηρητισμού, ο οποίος αποτέλεσε απάντηση στην κατάρρευση των σοσιαλδημοκρατικών πολιτικών. Προσέφερε δηλαδή, μια δομημένη και ριζική εναλλακτική στα διάφορα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα που επικρατούσαν την εποχή εκείνη. Επομένως, η θατσερική ιδεολογία αποτέλεσε μια αυθεντική μορφή Συντηρητισμού.

Όπως η Μ. Θάτσερ παρουσίασε τον εαυτόν της ως το μοναδικό άτομο ικανό να λύσει τα προβλήματα της Μ. Βρετανίας, έτσι και ο Ν. Σαρκοζί προώθησε την άποψη ότι δεν υπήρχε άλλη εναλλακτική, ότι θα ήταν εκείνος που θα έσωζε τη Γαλλία, την Ευρώπη και τον κόσμο από την χειρότερη απειλή και ότι αυτός έπρεπε να «κάνει την σκληρή δουλειά», παίρνοντας σκληρές αποφάσεις προκειμένου να αντιστρέψει την παρακμή της Γαλλίας. Μέσω της σύγκρισης της θατσερικής και σαρκοζικής ιδεολογίας εντοπίσαμε ορισμένες ευδιάκριτες θατσερικές αποχρώσεις στις πολιτικές προτάσεις του Ν. Σαρκοζί που παραπέμπουν στο νεοφιλελεύθερο και νεοσυντηρητικό δόγμα: εξύψωση της αξίας της εργασίας· επιθυμία για ανάπτυξη μιας οικονομίας προσφοράς· θέληση για καλυτέρευση της αποδοτικότητας της αγοράς και ειδικότερα της αγοράς εργασίας μέσω της υιοθέτησης ενός μοναδικού συμβολαίου· διαχείριση των δημοσίων δαπανών και μείωση του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων· επιβολή πολιτικών Νόμου και Τάξης· απόκτηση ατομικής ιδιοκτησίας· πίστη στο

έθνος και την εθνική ταυτότητα μέσω της προώθησης ενός ξενοφοβικού, πατριωτικού εθνικισμού· επιβολή μιας κοινωνίας ηθικής τάξης, μιας κοινωνικής συνοχής και εγκαθιδρυμένης τάξης, στην οποία το άτομο κατείχε σημαντική θέση και είχε ατομική αξία και ατομική ευθύνη. Με άλλα λόγια, ο Ν. Σαρκοζί σκόπευε να αναπαράγει αυτό το οποίο έκανε η Μ. Θάτσερ στη Μ. Βρετανία, να αρχίσει δηλαδή μια στοχευμένη επίθεση σε ό,τι μέχρι τώρα αποτελούσε εμπόδιο για το νεοφιλελευθερισμό και να επιβάλλει τις βασικές αρχές του νεοσυντηρητικού δόγματος. Αυτή η πολιτική δέσμευση για αλλαγή κατείχε σημαντική θέση στον πολιτικό λόγο του Ν. Σαρκοζί.

Εντούτοις, η έρευνά μας έφερε στο φώς και ορισμένες βασικές διαφορές, οδηγώντας μας στο συμπέρασμα ότι ο σαρκοζισμός δεν αποτέλεσε αντίγραφο του θατσερισμού, καθώς ο σαρκοζικός νεοφιλελευθερισμός ήταν πιο μετριοπαθής και λιγότερο ριζοσπαστικός, με πολλές δόσεις οικονομικού εθνικισμού, παρόλο που προώθησε μεταρρυθμίσεις για περισσότερη φιλελευθεροποίηση του οικονομικού συστήματος (Πίνακας 8). **Επομένως, ο σαρκοζισμός δεν αποτέλεσε έναν θατσερικό νεοφιλελευθερισμό, αλλά περισσότερο έναν θατσερικό νεοσυντηρητισμό.** Οι Πίνακες 9, 10, 11 απεικονίζουν τα κοινά στοιχεία μεταξύ νεοσυντηρητικού δόγματος, σαρκοζισμού και θατσερισμού στον τομέα της κοινωνίας, των ηθικών αξιών και της εθνικής ταυτότητας. Πρόκειται, δηλαδή, για ένα νεοφιλελευθερισμό γαλλικής εκδοχής, επηρεασμένο από, και εναρμονισμένο με τα γαλλικά δεδομένα. Τόσο ο θατσερισμός όσο ο σαρκοζισμός συνδύασαν τις αρχές της ελεύθερης αγοράς με μια κοινωνία ηθικού σκοπού.

Είναι εμφανές ότι η Μ. Θάτσερ με την ιδεολογία της επηρέασε και στιγμάτισε το πεδίο όχι μόνο των βρετανικών πολιτικών, αλλά και των αντίστοιχων ευρωπαϊκών. Ο θατσερισμός αποτέλεσε μια ξεκάθαρη ιδεολογία που συνδύασε με επιτυχία το νεοφιλελεύθερο και νεοσυντηρητικό δόγμα, προτείνοντας μια ιδεολογική φόρμουλα ικανή να αντιμετωπίσει τα προβλήματα της βρετανικής κοινωνίας και οικονομίας. Ο Ν. Σαρκοζί σηματοδότησε την ιστορία της γαλλικής δεξιάς, καθώς αντιπροσώπευσε μια γαλλική εκδοχή αυτού το οποίο αποκαλούμε «Νέα Δεξιά» στη Μ. Βρετανία την περίοδο πρωθυπουργίας της Μ. Θάτσερ. Με άλλα λόγια, ο 6^{ος} Πρόεδρος αποτέλεσε κομβικό σημείο στην πορεία της γαλλικής δεξιάς παράταξης, καθώς ενσωμάτωσε στον πολιτικό λόγο

ορισμένα από τα αξιώματα της Νέας Δεξιάς ιδεολογίας, όπως και η Μ. Θάτσερ, και αποτέλεσε μια γαλλική εκδοχή της. Στην ουσία, ο σαρκοζισμός αποτέλεσε μια μετακίνηση της γαλλικής δεξιάς προς μία πραγματική δεξιά, δηλαδή μια Συντηρητική Δεξιά, σηματοδοτώντας την ρήξη με την «Παλιά Δεξιά» στη Γαλλία, καθώς υπερασπίστηκε ανοιχτά και χωρίς δισταγμό τις νεοσυντηρητικές αξίες.

ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ

Βιομηχανική πολιτική : η αγορά στην υπηρεσία ενός χρηματιστηριακού καπιταλισμού/ πλήρη ελευθερία στις επιχειρήσεις/ ο ανταγωνισμός είναι ζωτικής σημασίας/ το κράτος είναι παθητικό δεν επηρεάζει/ χρήση ξένων τεχνολογιών/ ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων/ εξαγορά επιχειρήσεων από ξένα κεφάλαια/ οικονομικός τρόπος διακυβέρνησης

Πληθωρισμός: κίνδυνος για ελεύθερη οικονομία και πρέπει να περιοριστεί/ είναι το αποτέλεσμα της υπερβολικής ανάπτυξης των νομισματικών αποθεμάτων/ το χρήμα πρέπει να έχει μια σταθερή αξία/ η πλήρης απασχόληση απειλεί την ελεύθερη οικονομία και η ανεργία είναι μια λύση/ μέτρα: μείωση ρόλου κράτους, άνοιγμα αγορών, μείωση δημοσίου δανεισμού και δημοσίου τομέα

Ευρωπαϊκή Ένωση: καχυποψία απέναντι στην ευρωπαϊκή οικοδόμηση, καθώς διαλύει την τάξη και περιορίζει την ελευθερία/ δυσπιστία απέναντι στους υπερεθνικούς οργανισμούς

ΣΑΡΚΟΖΙΣΜΟΣ

Βιομηχανική πολιτική: το κράτος στην υπηρεσία ενός βιομηχανικού πατριωτικού καπιταλισμού/ νεοφιλελεύθερος οικονομικός πατριωτισμός/ το κράτος προστατεύει και χρηματοδοτεί επιχειρήσεις ζωτικής σημασίας για την γαλλική οικονομία/ χρήση γαλλικών τεχνολογιών/ *réciprocité/ European Buy Act/ Small Business Act/*μη εξαγορά γαλλικών επιχειρήσεων από ξένα κεφάλαια/ μείωση φορολογίας/ Ηθικοποίηση- Ρύθμιση καπιταλισμού/σταθερή ανάπτυξη

Πληθωρισμός: η εισαγωγή ενιαίου νομίσματος οδήγησε σε αύξηση του πληθωρισμού με αύξηση τιμών και μείωση μισθών/ αποκατάσταση- αναβάθμιση εργασίας/ πλήρης απασχόληση/ μέτρα: κρατικές επενδύσεις, άνοιγμα γαλλικών αγορών, μείωση δημοσίου χρέους και ελλείματος, προστασία εργασίας και όχι απόδοση μεγάλης αξίας στο νόμισμα

Ευρωπαϊκή Ένωση : δυνατή Ευρώπη που δρά, υπερασπίζεται και προστατεύει τα συμφέροντά της από την παγκοσμιοποίηση/ η Γαλλία θα έχει πρωταρχικό ρόλο/ η ευρωπαϊκή ταυτότητα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με εθνική ταυτότητα/ δομείται στα ελεύθερα και κυρίαρχα κράτη/ *Traité Simplifié/ Union pour la Méditerranée/* αλλαγή όρων Συνθήκης Σένγκεν

ΘΑΤΣΕΡΙΣΜΟΣ

Βιομηχανική πολιτική: η αγορά στην υπηρεσία ενός χρηματιστηριακού καπιταλισμού/ εξαφάνιση κρατικού παρεμβατισμού / ιδιωτικοποιήσεις/ εμπιστοσύνη στις ευεργετικές ιδιότητες της ελεύθερης αγοράς

Πληθωρισμός: πρέπει να εξαλειφθεί/ οφείλεται στον μη έλεγχο των χρηματικών αποθεμάτων/ απόδοση σταθερής αξίας στο νόμισμα/ μέτρα: μείωση δανεισμού δημοσίου τομέα με μείωση κρατικών δαπανών και φορολογίας, ιδιωτικοποιήσεις, αποεθνικοποιήσεις

Ευρωπαϊκή Ένωση: εχθρικός απέναντι στην ιδέα ενός μεγάλου γραφειοκρατικού ομόσπονδου οικοδομήματος/ τα έθνη είναι ξεχωριστές οντότητες, ανεξάρτητες και αυτόνομες/ περιόριζε τον παγκόσμιο οικονομικό ρόλο της Μ. Βρετανίας στην ελεύθερη αγορά

Πίνακας 8: Διαφορές μεταξύ Νεοφιλελευθερισμού, Σαρκοζισμού και Θατσερισμού στον οικονομικό τομέα

ΝΕΟΣΥΝΤΗΡΗΤΙΣΜΟΣ	ΣΑΡΚΟΖΙΣΜΟΣ	ΘΑΤΣΕΡΙΣΜΟΣ
Τα ανθρώπινα όντα είναι ψυχολογικά και συναισθηματικά ατελή, αδύναμα και εξαρτώμενα	Ο άνθρωπος είναι προορισμένος και γενετικά προσδιορισμένος	Το άτομο έχει γεννηθεί με αμαρτίες, είναι απότομο, δραστήριο, τολμηρό, ανεξάρτητο και υπεύθυνο για τις πράξεις του
Η κοινωνία είναι ένας οργανισμός και άρα κάτι περισσότερο από συνάθροιση ατόμων	Η κοινωνία δεν αποτελεί ένα απλό συνάθροισμα ατόμων, αλλά ένα μείγμα αυτόνομων ατόμων, υπεύθυνων για τις πράξεις και επιλογές τους	"Δεν υπάρχει κοινωνία, παρά μόνο άτομα, γυναίκες, άντρες και οικογένειες"
Η ανισότητα είναι το φυσικό χαρακτηριστικό της κοινωνίας και η ισότητα εκλαμβάνεται ως ανάθεμα	Εχθρός της ισότητας και της θεωρίας της κοινωνικής ισότητας/ Υπέρ της ισότητας των δυνατοτήτων και της κοινωνικής κινητικότητας	Η ισότητα είναι απειλή για την κοινωνία και μόνο οι δεξιότητες και οι ικανότητες αποτελούν το μέσο αναρρίχησης μέσα στην κοινωνία
Τα άτομα έχουν δικαιώματα, υποχρεώσεις και καθήκοντα μέσα στην κοινωνία	Τα άτομα έχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις και ειδικότερα οικονομικά δικαιώματα	Τα δικαιώματα θεωρούνται υπέρτατης σημασίας, όπως και οι υποχρεώσεις
Διατήρηση τάξης και κοινωνικής συνοχής με ενίσχυση πολιτικών "Νόμου και Τάξης" καθώς ο ατομικισμός, η τρομοκρατία, η μετανάστευση και το έγκλημα απειλούν την ασφάλεια	Διατήρηση τάξης και κοινωνικής συνοχής με ενίσχυση πολιτικών "Νόμου και Τάξης" με την ασφάλεια να καθίσταται το "πρώτο δημοκρατικό δικαίωμα"	Διατήρηση τάξης, κοινωνικής συνοχής και κοινωνικής δικαιοσύνης μέσω της υιοθέτησης πολιτικών "Νόμου και Τάξης"

Πίνακας 9: Άνθρωπος και Κοινωνία: Ομοιότητες μεταξύ Νεοσυντηρητισμού, Σαρκοζισμού και Θατσερισμού

ΝΕΟΣΥΝΤΗΡΗΤΙΣΜΟΣ	ΣΑΡΚΟΖΙΣΜΟΣ	ΘΑΤΣΕΡΙΣΜΟΣ
Ενάντια στην ηθική ανεκτικότητα του νεοφιλελευθερισμού/ Ηθικές αξίες: αυτοσυγκράτηση, πειθαρχία, σκληρή δουλειά, πρωτοβουλία, καλοί τρόποι, υπευθυνότητα, ασφάλεια, παραδοσιακή οικογένεια	Η Γαλλία διέρχεται μία ηθική κρίση/ Ηθικές αξίες: πειθαρχία, ασφάλεια, αξιοκρατία, προσπάθεια, οικονομία της αγοράς, τάξη, υπευθυνότητα, εργασία, ασφάλεια, δικαιοσύνη, οικογένεια (Δημοκρατική Δεξιά)	Η βρετανική κοινωνία διέρχεται από μία ηθική κρίση/ "Βικτωριανές αξίες" ή "Αξίες της μπουρζουαζίας": σεβασμός και εμπιστοσύνη στον εαυτό, οικογενειακή πειθαρχία, έλεγχος του εαυτού, πατριωτισμός, σκληρή δουλειά, αυτοσυγκράτηση
Αντίδραση στην ηθική ανεκτικότητα που προώθησε η Αριστερά την δεκαετία του '60, καθώς απειλεί τις καθιερωμένες αξίες και την κοινή ηθική	Κατάργηση της κληρονομιάς του κινήματος του Μάη '60, καθώς καταγορεύεται για ηθική χρεοκοπία, αποδυνάμωση των ηθών και για την λάθος πορεία που πήρε ο καπιταλισμός	Η Αριστερά κατηγορείται για επιβολή προοδευτικών αξιών που οδήγησαν σε ελαστικότητα και ανεκτικότητα σε όλους τους τομείς της κοινωνίας και σε μία πτώση ηθών
Παραδοσιακή, πατριαρχική οικογένεια, με τον άντρα να εργάζεται και την γυναίκα να μένει στο σπίτι/ Κατά της ομοφυλοφιλίας	Παραδοσιακή οικογένεια, αλλά αναγνωρίζει ότι έχουν αυξηθεί τα διαζύγια/ Νομικό σύμφωνο για τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια (PACS)/ Κατά στο γάμο και στην υιοθέτηση παιδιών από ομοφυλόφιλους/ Ισότητα γυναικών-αντρών/ Κατά σε οποιαδήποτε μορφή αυτοκτονίας	Παραδοσιακή ετερόφυλη οικογένεια, με τον άντρα κουβαλητή και την γυναίκα στυλοβάτη του σπιτιού/ Κατά της ομοφυλοφιλίας

Πίνακας 10: Ηθικές αξίες: Ομοιότητες μεταξύ Νεοσυντηρητισμού, Σαρκοζισμού και Θατσερισμού

ΝΕΟΣΥΝΤΗΡΗΤΙΜΟΣ	ΣΑΡΚΟΖΙΣΜΟΣ	ΘΑΤΣΕΡΙΣΜΟΣ
Εθνικισμός: το μέσο διατήρησης της εθνικής ενότητας, μέσω μιας πατριωτικής πίστης και αισθήματος υπερηφάνειας για την πατρίδα/ δίνει έμφαση στον πολιτισμό, στην παράδοση και θρησκεία	Νεο-κρατικός εθνικισμός Επιστροφή της θεματικής στον δημόσιο πολιτικό λόγο μέσω μια επιθετικής ρητορικής	Ιδιότυπο είδος πατριωτισμού και ξενοφοβικού εθνικισμού, με έμφαση στον πολιτισμό και μια νεοφιλελεύθερη έμφαση στα άτομα και την ελεύθερη αγορά
Εθνική ταυτότητα: είναι μια κατασκευή που βασίζεται στην ιστορία. Η ιστορία αποτελείται από μια συλλογή μύθων, οι οποίοι αν δεν είναι εξαιρετικοί επινοούνται και επομένως ξαναγράφεται και αποκτά μια συνθετική διάσταση	Εθνική ταυτότητα: ταυτίζεται με την κρίση ηθικής/ αποτελεί κατασκευή που βασίζεται στη λήθη και όχι στη μνήμη/ καινούργια ανάγνωση και γραφή της ιστορίας/ ιδιοποιείται το σύνολο της γαλλικής ιστορίας (συνθετική άποψη)/ στόχος είναι η ένωση όλων των Γάλλων κάτω από το ιδανικό της Γαλλίας	Εθνική ταυτότητα: κοινή ιστορία, κοινοί βρετανικοί θεσμοί, συγκεκριμένος τρόπος ζωής, κοινές παραδόσεις/ ιδιοποιείται το σύνολο της ιστορίας/ η ιστορία ξαναγράφεται για να προσαρμοστεί με συγκεκριμένες εικόνες/ στόχος η δημιουργία ενότητας ανάμεσα στους Βρετανούς
Έθνος: προσδιορίζεται με όρους μιας ομοιογενούς κοινής ταυτότητας, ιστορίας, παραδόσεων και πατριωτικής πίστης/ "Πολιτισμική ανωτερότητα"	Έθνος: έχει ιστορία, πολιτισμό, παραδόσεις, σύνορα/ εξύμνηση "Αιώνιας Γαλλίας"/ το μέσο για διατήρηση εθνικής ταυτότητας, αλληλεγγύης, προσασίας και συλλογικής δράσης απέναντι στην παγκοσμιοποίηση	Έθνος: έμφαση στα στοιχεία που κρατάνε ενωμένο ένα έθνος (ιστορία, παραδόσεις)/ ο όρος "Βρετανία" είναι συνώνυμος με τον όρο "Αγγλία"/ ο αυθεντικός Βρετανός έπρεπε να σκέφτεται και να συμπεριφέρεται με συγκεκριμένο τρόπο
Μετανάστευση: φόβος για τη μετανάστευση των μαύρων/ οι μετανάστες πρέπει να αφομοιώσουν τον πολιτισμό και τις αρχές της χώρας που τους υποδέχεται	Μετανάστευση: απειλή για την εθνική ταυτότητα/ οι μετανάστες πρέπει να προσαρμοστούν στην γαλλική πραγματικότητα και να υιοθετήσουν τις αρχές και αξίες της Γαλλίας/ "επιλεκτική-ελεγμένη" μετανάστευση οικονομικά χρήσιμη και κοινωνικά ανεκτή/ σκλήρυνση μέτρων για εισαγωγή μεταναστών στο γαλλικό έδαφος/ Discrimination positive/ Υπουργείο Μετανάστευσης	Μετανάστευση: φόβος από τη μετανάστευση των μαύρων/ αποδοχή μεταναστών που συνέβαλαν στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας και εφόσον είχαν αποδεχθεί και υιοθετήσει τις θατσερικές και βρετανικές αξίες

Πίνακας 11: Εθνικισμός-Εθνική ταυτότητα: Ομοιότητες μεταξύ Νεοσυντηρητισμού, Σαρκοζισμού και Θατσερισμού

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα διατριβή είχε σαν στόχο να φωτίσει το φαινόμενο του σαρκοζισμού στην πολιτική, την κοινωνική, την ιστορική και την επικοινωνιακή του διάσταση προκειμένου να αποτυπωθεί η ιδεολογική και προγραμματική γλώσσα του νεο-συντηρητισμού στη Γαλλία των αρχών του 21^{ου} αιώνα. Με άλλα λόγια, επιδίωξή μας υπήρξε η καλύτερη κατανόηση του σαρκοζικού φαινομένου και πιο συγκεκριμένα της ιδεολογικής – προγραμματικής πλατφόρμας, της οποίας υπήρξε φορέας ο Ν. Σαρκοζί, και η οποία αναδιατύπωσε τις σταθερές και το περιεχόμενο του γαλλικού συντηρητισμού.

Πρόκειται για μια κλασική μελέτη περίπτωσης με συγκριτική προοπτική, καθώς από την μία πλευρά επιχειρήθηκε η κατανόηση του σαρκοζισμού υπό το φως του γκωλισμού, μέσω δηλαδή της σύγκρισης αναδείξαμε τις συνέχειες και τις τομές που έφερε ο σαρκοζισμός στο εσωτερικό του γκωλικού συντηρητισμού· από την άλλη πλευρά επιχειρήθηκε η κατανόηση του σαρκοζισμού υπό το φως της ιδεολογίας της Νέας Δεξιάς και του θατσερισμού, σε μια προσπάθεια ανάδειξης των βασικών ιδεολογικών και προγραμματικών χαρακτηριστικών της σαρκοζικής ιδεολογίας, τα οποία σηματοδότησαν την ρήξη και κατέστησαν τον σαρκοζισμό πρωτότυπο. Αξιολογήσαμε, με άλλα λόγια, τις βασικές ιδέες της σαρκοζικής ιδεολογίας μέσω της σύγκρισης με την Νέα Δεξιά (νεοφιλελεύθερο-νεοσυντηρητικό δόγμα), την Παλαιά Δεξιά, τον ακροδεξιό λαϊκισμό, αλλά και με τον θατσερισμό, ο οποίος επηρέασε καταλυτικά τον σύγχρονο ευρωπαϊκό συντηρητισμό και αναπόφευκτα η σύγκριση με τον σαρκοζισμό μας βοήθησε να αναδείξουμε καλύτερα την ιδεολογική και προγραμματική ιδιαιτερότητά του τελευταίου.

Η ιδεολογική και προγραμματική ταυτότητα του 6^{ου} Προέδρου της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας αρθρώθηκε μέσα από τους πολιτικούς λόγους και παρεμβάσεις του τόσο ως υποψηφίου για τις Προεδρικές εκλογές (2007, 2012), όσο και ως Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας (2007-2012). Η ποιοτική ανάλυση των πολιτικών λόγων, συνέβαλε στην καλύτερη κατανόηση όλων των διαστάσεων της γλώσσας και της στρατηγικής που χρησιμοποίησε ο Ν. Σαρκοζί. Οι γάλλοι πολίτες δεν αποδέχθηκαν ή απέρριψαν απλά τους πολιτικούς λόγους

ενός υποψηφίου που οι ίδιοι θεώρησαν ότι διέφερε από τους υπόλοιπους υποψηφίους. Ο πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί σηματοδότησε μια ουσιώδη αλλαγή στην ιστορία των πολιτικών λόγων της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας, καθώς ήρθε σε ρήξη με τη συνήθη δημοκρατική πρακτική που είχαν υποβάλει οι πρώην Πρόεδροι τα προηγούμενα χρόνια. Κατά συνέπεια, ο Ν. Σαρκοζί ανανέωσε τον πολιτικό λόγο, προτείνοντας ένα πρόγραμμα με συνοχή και χωρίς φόβο, πρόγραμμα που αυτοτοποθετείται αποφασιστικά στα δεξιά του πολιτικού φάσματος και παρουσιάστηκε με τον όρο «αποενεχοποιημένη δεξιά». Η ιδεολογική και προγραμματική του ιδιαιτερότητα ενσαρκώθηκε μέσω ενός εκσυγχρονισμένου, ντελικάτου, σύνθετου, πολυσυλλεκτικού πολιτικού λόγου, ο οποίος παράγει απλά και εύκολα μηνύματα για να μπορέσει να μεταδώσει μεγάλες ιδέες. Πράγματι, περιλαμβάνει δυνατές έννοιες, λέξεις-κλειδιά και ένα σχετικά σύστημα ιδεών, κάνοντας χρήση ενός μαχητικού λεξιλογίου. Επίσης, παρόλου που ο Ν. Σαρκοζί εξελίσσει τις απόψεις του, διακρίνεται από μία σταθερότητα στα κεντρικά μοτίβα που συγκροτούν τις ιδέες του, τονίζοντας κατά αυτό τον τρόπο την πρωτοτυπία που τον χαρακτηρίζει. Στοιχείο τέλος της στρατηγικής του και της πολιτικής του υπήρξε η δραματοποίηση του πολιτικού του λόγου, προσδίδοντας του περισσότερη συναισθηματικότητα, προκειμένου να έρθει πιο κοντά και να αποκτήσει μια εγγύτητα με το ακροατήριό του. Δηλαδή καθίσταται πιο «ανθρώπινος», δημιουργώντας ένα κλίμα αμεσότητας με τους καθημερινούς απλούς πολίτες μέσα σε ένα εντόνο συγκινησιακό κλίμα. Αυτό έγινε εφικτό από την ικανότητά του να δημιουργεί δυνατές και διεισδυτικές εικόνες, γεγονός που συνιστά μία από τις όψεις της πρωτοτυπίας της ιδεολογίας.

Ο σαρκοζισμός ήταν κάτι περισσότερο από ένα προσωπικό στύλ. Υπήρξε μια δομημένη πολιτική ιδεολογία και, πιο συγκεκριμένα μία μεταμοντέρνα έκφραση της Συντηρητικής ιδεολογίας η οποία σηματοδότησε την καμπή στην ιστορία της γαλλικής δεξιάς και μία νέα γαλλική εκδοχή της «Νέας Δεξιάς». Συνεπώς, η παρούσα διατριβή ανέδειξε τον ιδεολογικό μετασχηματισμό της γαλλικής συντηρητικής Δεξιάς και πρόκειται για τον μετασχηματισμό του γκωλισμού. Με το σύνολο των Ευρωπαϊκών χωρών επηρεασμένο από τη Νέα Δεξιά ιδεολογία, ο θατσερισμός εκπροσώπησε μια αποφασιστική ρήξη στο εσωτερικό του σύγχρονου ευρωπαϊκού συντηρητισμού, καθώς η Μ. Θάτσερ

παρουσίασε ένα πολιτικό και οικονομικό πρόγραμμα με συνοχή, το οποίο είχε τις ρίζες του στη Νέα Δεξιά ιδεολογία. Η έρευνά μας έδειξε ότι η θατσερική ιδεολογία αποτέλεσε μια παραλλαγή της Νέας Δεξιάς, δεδομένου ότι το οικονομικό της πρόγραμμα περιείχε όλες εκείνες τις συνταγές που πρέσβευε το νεοφιλελεύθερο δόγμα για την πλήρη απελευθέρωση και ανάπτυξη της οικονομίας, και οι κοινωνικές της πολιτικές αντανάκλουν πλήρως τις βασικές αρχές του νεοσυντηρητικού δόγματος. Ο μεταπολεμικός γαλλικός συντηρητισμός είχε ως κυρίαρχο εκφραστή του τον Σ. Ντε Γκώλ με το γκωλικό κόμμα, το οποίο αποτέλεσε μία γαλλική ιδιαιτερότητα Συντηρητικού κόμματος που δύσκολα κατατάσσεται στις παραδοσιακές κατηγορίες. Ο γκωλισμός συγκαταλέγεται, για τους Γάλλους, τουλάχιστον σε ένα βαθμό, στις μεγάλες πολιτικές ιδεολογίες μαζί με τον φιλελευθερισμό, κομμουνισμό και σοσιαλισμό και ίσως αποτελεί την μοναδική ιδεολογία του 20ου αιώνα που υφίσταται μόνο σε εθνικό επίπεδο και ορίζεται από το όνομα μιας χαρισματικής προσωπικότητας. Ο γκωλισμός ήταν ένας ιδιότυπος Συντηρητισμός με πολλά προοδευτικά και πρωτότυπα στοιχεία, καθώς εισήγαγε πολλές νεοτεριστικές και ριζοσπαστικές ιδέες στην Απελευθερωμένη Γαλλία.

Επομένως, κεντρική μας θέση ήταν ότι ο σαρκοζισμός εκπροσωπεί στον πυρήνα του ένα είδος *νεοφιλελεύθερου νεο-γκωλισμού*, ο οποίος παραπέμπει σε ένα νέο είδος Συντηρητισμού που συνδυάζει στον προγραμματικό και ιδεολογικό του κορμό βασικά ιδεολογικά επιχειρήματα των Νεοφιλελεύθερων, Νεοσυντηρητικών, Αριστερών και Ακροδεξιών.

Πράγματι, στον τομέα της οικονομίας, ο Ν. Σαρκοζί υπήρξε φορέας ενός πατριωτικού οικονομικού φιλελευθερισμού, ο οποίος αναμείγνυε νεοφιλελεύθερες ιδέες με μια εθνικίστική αντίληψη για την οικονομία, σε μια προσπάθεια ρήξης με το παρελθόν και εκμοντερνισμού μέσω ενός φιλελευθερισμού γαλλικής εκδοχής (*liberalisme à la française*). Αυτός σαρκοζικός νεοφιλελευθερισμός, ο οποίος παρέπεμπε σε ένα σύγχρονο οικονομικό πατριωτισμό, είχε σαν στόχο την προστασία της γαλλικής και ευρωπαϊκής βιομηχανίας από τα κακά παράγωγα της παγκοσμιοποίησης, έχοντας ως βασικό του πρωταγωνιστή το Κράτος-επιχειρηματία του οποίου βασική αποστολή ήταν η αύξηση της παραγωγικότητας του μισθωτού πολίτη και η οργάνωση σε νέα βάση της αγοράς με βάση το νεοφιλελεύθερο μοντέλο

(επιμήκυνση του χρόνου εργασίας, αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης, μείωση της φορολογίας για τις επιπλέον ώρες εργασίας, επιβολή κλίματος ανταγωνιστικότητας στον δημόσιο τομέα, αμφισβήτηση του δικαιώματος απεργίας με επιβολή της ελάχιστης υπηρεσίας, μείωση του εύρους της κρατικής μηχανής με μη αντικατάσταση των δημοσίων υπαλλήλων που συνταξιοδοτούνται), με τη ταυτόχρονη προστασία της γαλλικής οικονομίας (πλήρης απασχόληση, επενδύσεις δημοσίων χρημάτων σε επιχειρήσεις που παράγουν στο ευρωπαϊκό έδαφος, μέρος των δημοσίων αγορών θα ήταν προσανατολισμένο στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, κρατική χρηματοδότηση σε επιχειρήσεις που αντιμετώπιζαν οικονομικές δυσκολίες, ηθικοποίηση καπιταλισμού). Ο νεο-φιλελεύθερος αυτός κρατισμός του Ν. Σαρκοζί θυμίζει σε πολλά σημεία τον γκωλικό κρατισμό ο οποίος συνδύαζε φιλελεύθερες πολιτικές (σταθερό νόμισμα, ισοσκελισμένοι προϋπολογισμοί, διαχείριση πληθωρισμού με μείωση κρατικών δαπανών, ελεύθερη διακίνηση) με κρατικίστικες απόψεις (πλάνο, ισχυρό κράτος το οποίο θα παρέμβαινε στην ανάπτυξη της οικονομίας, ανάπτυξη βιομηχανικών κλάδων εθνικού συμφέροντος με ταυτόχρονη ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των εθνικών επιχειρήσεων) πραγματοποιώντας, εντούτοις, την ρήξη. Αντιθέτως, ο σαρκοζικός οικονομικός πατριωτισμός και επιχειρηματικός παρεμβατισμός βρίσκεται στον αντίποδα με τον θατσερικό φιλελευθερισμό, οδηγώντας μας στο συμπέρασμα ότι ο Ν. Σαρκοζί ήταν ένας πιο μετριοπαθής νεοφιλελεύθερος.

Στον τομέα της κοινωνίας ο Ν. Σαρκοζί έγινε φορέας ενός πρωτότυπου νεοσυντηρητικού λόγου στον οποίο συνδυάστηκαν οι νεοφιλελεύθερες επιλογές για την οικονομία με τις νεοσυντηρητικές επιλογές. Με άλλα λόγια, η σαρκοζική ιδεολογία περιελάμβανε όλες εκείνες τις νεοσυντηρητικές αξίες για το άτομο και την κοινωνία (κοινωνική ιεραρχία, αξιοκρατία, υπευθυνότητα, τάξη, ασφάλεια, εθνική ταυτότητα, εργασία, προσπάθεια, ατομική ευθύνη-επιτυχία-αποτυχία, παραδοσιακή οικογένεια) περιβλημένες με το νεοφιλελεύθερο μανδύα της αποτελεσματικότητας και οικονομικής ανάπτυξης (ηθικοποίηση καπιταλισμού, δημιουργία οικονομικού ανθρώπου που δρά με επιχειρηματική κριτήρια αλλά στη βάση ενός συγκροτημένου συστήματος ηθικών αξιών). Στις αξίες αυτές αποδίδει μια ηθική χροιά και διάσταση και γι' αυτό καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για έναν πολιτικό λόγο «post-Etat providence», ο

οποίος προσπαθεί να βρεί μια ισορροπία ανάμεσα στον καπιταλισμό και την ηθικοποίηση του και αντανακλούσε μια αναπτυξιακής κοινωνίας, η οποία υπέφερε από την απώλεια ηθικών αξιών και αρχών, και η οποία πάλευε να βρεί την θέση της σε ένα παγκοσμιοποιημένο κόσμο. Αυτού του είδους ο πολιτικός λόγος δεν είχε διατυπωθεί ποτέ έως τώρα ξεκάθαρα στο δημόσιο πολιτικό λόγο. Αντιστοίχως και ο θατσερισμός αντανακλούσε πλήρως τις βασικές αρχές του νεοσυντηρητικού δόγματος, σε μια προσπάθεια επαναπροσδιορισμού των κοινωνικών σχέσεων και συμπεριφορών μέσω ενός κοινωνικού αυταρχισμού που πήρε την μορφή των “Βικτωριανών αξιών”, χωρίς όμως να έρχεται σε ρήξη με την παραδοσιακή ιδεολογία του Συντηρητισμού, αλλά να αποτελεί μία μοντέρνα εκδοχή του. Επομένως, ο Ν. Σαρκοζί σε σχέση με την Μ. Θάτσερ είναι ένας πιο συνεπής νεοσυντηρητικός δεξιός, γεγονός που τον φέρνει σε πλήρη αντίθεση με τον γκωλισμό και τις πρωτότυπες κοινωνικές πολιτικές που εισήγαγε (αύξηση φορολογίας σε υψηλά εισοδήματα, “Συμμετοχή”), οι οποίες εγκαταλήφθηκαν πλήρως.

Όπως έχει διατυπωθεί, ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του νεοφιλελεύθερου νεο-γκωλισμού είναι ο συνδυασμός στο εσωτερικό του διαφορετικών ιδεολογικών στοιχείων, καθιστώντας τον σαρκοζικό πολιτικό λόγο πρωτότυπο. Πράγματι, ο τρόπος με τον οποίο αναδινύεται η θεματική της εθνικής ταυτότητας στον σαρκοζισμό αποτελεί καινοτομία. Ο Ν. Σαρκοζί προέβαλε έναν κρατικό νεο-εθνικισμό, ο οποίος ήταν σύμφωνος με τα αξιώματα του Νεοσυντηρητικού δόγματος, όπως ακριβώς έκανε και η Μ. Θάτσερ, ο οποίος όμως περιέκλειε ένα επιθετικό λεξιλόγιο και μια επιθετική ρητορική. Κατά αυτό τον τρόπο εισχώρησε στα ιδεολογικά μονοπάτια της άκρας δεξιάς σηματοδοτώντας την ρήξη με τους πρώην Προέδρους. Στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκε και η μεταναστευτική του πολιτική, στην οποία κυριάρχησε ο εθνικιστικός λόγος. Τέλος, παρατηρήσαμε και την εισαγωγή ορισμένων πρωτότυπων στοιχείων στο νεοσυντηρητικό του λόγο που κατέστησαν την πρωτοτυπία του ακόμα πιο εμφανή (η ασφάλεια καθίσταται το “πρώτο δημοκρατικό δικαίωμα” και τοποθετήθηκε στην καρδιά του δημόσιου δημοκρατικού λόγου· discrimination positive· επαναφορά της laïcité). Επομένως, ο Ν. Σαρκοζί εκπροσώπησε έναν αυταρχικό πολιτικό δημοκρατισμό, ο οποίος ήταν σε πλήρη αντίθεση με τον Δημοκρατικό εθνικισμό του Σ. Ντε

Γκώλ («Συγκεκριμένη ιδέα» για τη θέση της Γαλλίας στην διεθνή σκηνή, έμφαση στην εθνική κυριαρχία και στον πατριωτισμό, αποκλείοντας οποιαδήποτε κατακτητική ή επεκτατική διάθεση), ο οποίος ήταν αυθεντικός στα πλαίσια της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας, καθιστώντας τον γκωλικό συντηρητισμό πρωτότυπο.

Τέλος, όσον αφορά την θεματική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρατηρήσαμε ότι ο Ν. Σαρκοζί ήταν ένας ένθερμος υποστηρικτής της Ε.Ε., της ευρωπαϊκής κουλτούρας και ταυτότητας, προτάσσοντας ένα ευρωπαϊκό προστατευτισμό τόσο στην οικονομία (ευρωπαϊκή βιομηχανική πολιτική) όσο και στην μετανάστευση (κλείσιμο συνόρων, ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική με σήμα κατατεθέν την “χρήσιμη” μετανάστευση). Οι σαρκοζικές θέσεις για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ήρθαν σε αντίθεση με την γκωλική άποψη περί εθνικής κυριαρχίας, παρόλο που η σαρκοζική οπτική για μια δυνατή Ευρώπη συνδύαζε ορισμένες γκωλικές θέσεις (αποκλειστική κυριαρχία για τις εθνικές πολιτικές και συνεργασία ανάμεσα στα κράτη) με μια ομόσπονδη μορφή της Ένωσης. Η Μ. Θάτσερ, αντιθέτως, ήταν κατά της Ε.Ε. και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, γιατί πίστευε ότι αποτελούσε απειλή για την φιλόδοξη οικονομική της πολιτική.

Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η περίοδος της Προεδρίας του Ν. Σαρκοζί ήταν μια αρκετά πρωτότυπη περίοδος καθώς είχε ένα πολύ συγκεκριμένο ύφος, οδηγώντας στο συμπέρασμα ότι ο σαρκοζισμός ήταν μία θεσμική και πολιτική πρακτική αρκετά ιδιαίτερη, λόγω της υπερβολικής *hyperprésidentialisation* και της συνεχούς παρουσίας του στα Μ.Μ.Ε.. Ο σαρκοζισμός αποτέλεσε την πολιτική έκφραση μιας ηγετικής προσωπικότητας που είχε μία συγκεκριμένη εικόνα για τον κόσμο, την πολιτική, την οικονομία και την κοινωνία. Πάνω από όλα όμως ο σαρκοζισμός αποτέλεσε μία απάντηση στην ιδεολογική κρίση που ταλάνιζε την γαλλική δεξιά τα τελευταία 15 χρόνια και είχε ξεκινήσει από τον Ζ. Σιράκ. Ο Ν. Σαρκοζί εκμεταλλευόμενος την ιδεολογική κρίση τόσο της δεξιάς όσο και της αριστεράς, αλλά και υπό την απειλή της αυξημένης απήχησης που είχε η άκρα δεξιά, προέβη σε μία σύνθεση των βασικών αξιών αυτών των πολιτικών ρευμάτων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πολιτικοί λόγοι, Διαγγέλματα, Ανακοινώσεις, Ραδιοτηλεοπτικές συνεντεύξεις του Ν. Σαρκοζί ως υποψηφίου για τις Προεδρικές εκλογές (2007, 2012) και ως Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας (2007-2012)

➤ 2006

- Πολιτικός λόγος στο Ντουέ, 27/3/2006
- Πολιτικός λόγος στην Αζέν, 22/6/2006
- Πολιτικός λόγος στο Περπινιό, 12/10/2006
- Πολιτικός λόγος στην Ανζέ, 1/12/2006
- Πολιτικός στο Σαρλεβίλ-Μεζιέρ, 18/12/2006

➤ 2007

- Πολιτικός λόγος στο Συνέδριο του UMP, 14/1/2007
- Πολιτικός λόγος στο Παλάτι των Βερσαλλιών, 14/1/2007
- Πολιτικός λόγος στο Σαίν-Κουεντίν, 25/1/2007
- Πολιτικός λόγος στο Συνεδριακό χώρο του Futuroscope στο Πουατιέ, 16/1/2007
- Πολιτικός λόγος για το Σύμφωνο για την οικολογία στο Παρίσι, 31/7/2007
- Πολιτικός λόγος στο Μαιζόν-Αλφόν (Βαλ-ντε-Μαρν), 2/2/2007
- Συνέντευξη στο TF1, «Έχω μία ερώτηση να σας θέσω» (“J’ai une question à vous poser”), Φεβρουάριος 2007
- Πολιτικός λόγος στη Τουλόν, 7/2/2007
- Πολιτικός λόγος στο Μαιζόν ντε λα Μυτυαλιτέ, 11/2/2007
- Πολιτικός λόγος στη Ρεϋνιόν, 15/2/2007
- Πολιτικός λόγος στο Εθνικό Συνέδριο Κινηγιού στο Παρίσι, 20/2/2007

- Πολιτικός λόγος στο Στρασβούργο, 21/2/2007
- Πολιτικός λόγος στο Περπινιάν, 23/2/2007
- Πολιτικός λόγος στη Μαδρίτη, 27/2/2007
- Συνέντευξη τύπου για την διεθνή πολιτική στο ξενοδοχείο “Méridden” στο Παρίσι στο Μονπαρνάς, 28/2/2007
- Πολιτικός λόγος στο Μπορντώ, 1/3/2007
- Πολιτικός λόγος στην Αρτίγκ-ντε-Λασάκ, 1/3/2007
- Πολιτικός λόγος στο Κορμείγ-αν-Παριζί (Βαλ ντ’ Ουαζί), 6/3/2007
- Πολιτικός λόγος στην Ημερίδα του UMP για την άμυνα στο Παρίσι, 7/3/2007
- Πολιτικός λόγος στη Καέν, 9/3/2007
- Πολιτικός λόγος στη Μπεζανσόν, 13/3/2007
- Πολιτικός λόγος στη Νάντη, 15/3/2007
- Πολιτικός λόγος στη Ζενίτ, 18/3/2007
- Πολιτικός λόγος στο Βιλλεμπόν-συρ-Υβέτ, 20/3/2007
- Πολιτικός λόγος στο Λες Αμπίμ-Γουαδελούπη, 22/3/2007
- Πολιτικός λόγος στη Λίλ, 28/3/2007
- Πολιτικός λόγος στη Νίκαια, 30/3/2007
- Πολιτικός λόγος κατά την διάρκεια της Συνάντησης του με τους ναυτικούς της μητρόπολης στο Παρίσι, 31/3/2007
- Συνέντευξη τύπου στο ξενοδοχείο “Méridden” στο Μονπαρνάς στο Παρίσι, 2/4/2007
- Πολιτικός λόγος στη Λοριάν, 3/4/2007
- Πολιτικός στο Παρίσι, «Οι δεσμεύσεις μου για τον Πολιτισμό», 4/4/2007
- Πολιτικός λόγος στη Λυών, 5/4/2007
- Πολιτικός λόγος τη Τούρ, 10/4/2007
- Πολιτικός λόγος στο Βιλεπίντ, 11/4/2007
- Πολιτικός λόγος στη Τουλούζη, 11/4/2007
- Πολιτικός λόγος στο Μώ, 13/4/2007
- Πολιτικός λόγος κατά την διάρκεια της συνάντησης του με του φορείς του αθλητισμού, 14/4/2007
- Πολιτικός λόγος στο Κολομπέ-λε-Ντε-Εγκλίζ, 16/4/2007

- Πολιτικός λόγος, 18/4/2007
- Πολιτικός λόγος στο Ισσύ-λε-Μουλινώ, 18/4/2007
- Πολιτικός λόγος στη Μασσαλία, 19/4/2007
- Πολιτικός λόγος στη Ντιζόν, 23/4/2007
- Πολιτικός λόγος στη Ρουέν, 24/3/2007
- Πολιτικός λόγος στο Κλερμόν-Φεράν, 27/4/2007
- Πολιτικός λόγος στο Μπερσί, 29/4/2007
- Πολιτικός λόγος στο Μονπελιέ, 3/5/2007
- Πολιτικός λόγος που εκφώνησε το βράδυ του 2^{ου} γύρου των Προεδρικών εκλογών, 6/5/2007
- Πολιτικός λόγος στο Εθνικό Συμβούλιο του UMP στο ξενοδοχείο “Mérïdien” στο Μονπαρνάς στο Παρίσι, 14/5/2007
- Διάγγελμα με αφορμή την τελετή εγκατάστασης της νεάς κυβέρνησης στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 16/5/2007
- Πολιτικός λόγος στην Δημοκρατική Συγκέντρωση στη Χάβρη, 29/5/2007
- Πολιτικός λόγος στην Κοινοβουλευτική Πλειοψηφία στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 20/6/2007
- Πολιτικός στο Στρασβούργο, 2/7/2007
- Πολιτικός λόγος στο Επινάλ, 12/7/2007
- Πολιτικός λόγος στο Ντακάρ, 26/7/2007
- Διάγγελμα με αφορμή την εγκατάσταση της επιτροπής για την απελευθέρωση της ανάπτυξης στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 30/8/2007
- Πολιτικός λόγος στο Θερινό Πανεπιστήμιο του MEDEF στο Jouy-en-Josas, 30/8/2007
- Διάγγελμα στην Βουλή της Ουγγαρίας στην Βουδαπέστη, 14/9/2007
- Πολιτικός λόγος κατά την διάρκεια της 40^{ης} επετείου της Ένωσης Δημοσιογράφων στη Γερουσία, 18/9/2007
- Πολιτικός λόγος στην Συνδιάσκεψη για την κλιματική αλλαγή στα Ηνωμένα Έθνη στη Νέα Υόρκη, 24/9/2007
- Τηλεοπτική συνέντευξη στο TF1-France2, 20/9/2007

- Πολιτικός λόγος στο Στρογγυλό Τραπέζι για την επανένταξη στην εργασία στο Περιφερειακό Συμβούλιο στη Ντιζόν (Κοτ-ντ' όρ), 2/10/2007
- Δήλωση στην γαλλική κοινότητα της Βουλγαρίας στη Σόφια (Βουκουρέστι), 4/10/2007
- Παρέμβαση στους φοιτητές του Πανεπιστημίου της Σόφιας στη Σόφια (Βουλγαρία), 4/10/2007
- Διάγγελμα στην επιχείρηση Metso Minerals στη Μασόν (Σαόν-ε-Λουάρ), 8/10/2007
- Πολιτικός λόγος στο «Σπίτι της εργασίας» στη Μασόν (Σαόν-ε-Λουάρ), 8/10/2007
- Πολιτικός λόγος με αφορμή την διατύπωση συμπερασμάτων για την Συνθήκη της Γκρενέλ για το περιβάλλον στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 25/10/2007
- Πολιτικός στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο Στρασβούργο, 13/11/2007
- Πολιτικός λόγος «Η κοινωνική κατάσταση στη Γαλλία» στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 23/11/2007
- Πολιτικός λόγος στη συνάντησή του με την Αστυνομία-Χωροφυλακή, 29/11/2007
- Τηλεοπτική συνέντευξη στο TF1-France2, 29/11/2007
- Πολιτικός λόγος στη Συνέλευση των επιχειρηματιών CGPME στο Παλέ ντε Κονγκρέ στη Λυών (Ροδανός), 7/12/2007
- Πολιτικός λόγος στο Οτέλ ντε Βίλ ντε Σαίν-Μαρί ντε Μερ (Μπους-ντι-Ρον), 18/12/2007
- Πολιτικός λόγος κατά την διάρκεια της συνάντησης του με τους κοινωνικούς εταίρους στο Οτέλ ντε Μαρινί, 19/12/2007
- Πολιτικός λόγος στο Λατράν, 30/12/2007
- Ευχές για το νέο έτος, 31/12/2007

➤ **2008**

- Συνέντευξη τύπου, 8/11/2008
- Ευχές για το νέο έτος στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 17/1/2008

- Πολιτικός λόγος κατά την διάρκεια της παράδοσης της έκθεσης της επιτροπής για την απελευθέρωση της γαλλικής ανάπτυξης στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 23/1/2008
- Πολιτικός λόγος στο Ρουμανικό Κοινοβούλιο στο Βουκουρέστι (Ρουμανία), 4/2/2008
- Πολιτικός λόγος στα Εγκαίνια του τρένου μεγάλης ταχύτητας (AVG) Άλστόμ-Λα-Ροσέλ (Σαρέντ-Μαριτίμ), 5/2/2008
- Πολιτικός λόγος στη δεύτερη συνάντηση με τους κοινωνικούς εταίρους με αφορμή την κοινωνική ατζέντα στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 6/2/2008
- Πολιτικός λόγος «Μια καινούργια πολιτική για τα προάστια» στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 8/2/2008
- Διάγγελμα με αφορμή την ψηφοφορία για την ψήφιση νόμου ο οποίος επικύρωνει την Συνθήκη της Λισαβόνας στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 10/2/2008
- Πολιτικός λόγος στα Εγκαίνια του Ιστοριάλ Σ. ντε Γκώλ στο Οτέλ Νασιονάλ στο Ενβαλίντ, 22/2/2008
- Διάγγελμα στους υπαλλήλους και επιχειρηματίες του πόλου αγροτικής αριστείας στο Σαίν-Μπουρνέ-ντε-Ροσεφόρτ (Αλλιέ), 26/2/2008
- Παρέμβαση στην VIII συνάντηση της Ένωσης των μεσαίων επιχειρήσεων (ASMEP) στη Γερουσία (Παρίσι), 5/3/2008
- Διάγγελμα με αφορμή την Τελετή απονομής του διατάγματος πολιτικογράφησης στη Νομαρχία του Βάρ στη Τουλόν, 11/3/2008
- Κύριες ανακοινώσεις στις συνομιλίες στο Στρογγυλό Τραπέζι για την εργασία των ατόμων με αναπηρία στην Ταρμπ (Οτ-Πιρενέ) 25/3/2008
- Διάγγελμα στην γαλλική κοινότητα του Λονδίνου στην Κατοικία της Γαλλίας στο Λονδίνο (Ηνωμένο Βασίλειο), 27/3/2008
- Παρέμβαση στο Στρογγυλό Τραπέζι του Φόρουμ για την εργασία των μεγαλύτερων σε ηλικία στο Λες Ανγκλ (Γκάρ), 6/5/2008
- Διάγγελμα στους εργαζόμενους της επιχείρησης Yoplait στη Βιέν (Ισέρ), 13/5/2008
- Διάγγελμα για τις εργασιακές σχέσεις στο Μελάν, 16/5/2008

- Πολιτικός λόγος με αφορμή την μεταρρύθμιση των πρίμ και της συμμετοχής στα κέρδη στο Βερμπερί (Ουάζ), 26/5/2008
- Διάγγελμα για την Αγορά εθνικού ενδιαφέροντος στο Rungés, 27/5/2008
- Διάγγελμα στην γαλλική κοινότητα της Πράγας στην Πράγα (Τσέχικη Δημοκρατία), 16/6/2008
- Πολιτικός λόγος για την Άμυνα και την Εθνική Ασφάλεια στην Πύλη των Βερσαλλιών, 17/6/2008
- Πολιτικός λόγος για την ενεργειακή και επιχειρηματική πολιτική της Γαλλίας στο Λε Κρεσότ, 3/7/2008
- Πολιτικός λόγος στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο Στρασβούργο (Κάτω Ρήνος), 10/7/2008
- Πολιτικός λόγος στη Ζενίτ ντε Τουλόν, 25/9/2008
- Διάγγελμα στους εργαζόμενους του Chantiers de l' Atlantique στο Σαιν-Ναζέρ (Λουάρ-Ατλαντίκ), 5/9/2008
- Πολιτικός λόγος στην Παγκόσμια Διάσκεψη Πολιτικής στο Οτ-Σαβουά, 8/10/2008
- Διάγγελμα στην Διεθνή Έκθεση Αυτοκινήτου στο Παρίσι, 9/10/2008
- Πολιτικός λόγος στο Κολομπέ-λε-ντε-Εγκλίζ, 11/10/2008
- Διάγγελμα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο Στρασβούργο, 21/10/2008
- Πολιτικός λόγος στο Αργκονέ-Οτ-Σαβουά, 23/10/2008
- Πολιτικός λόγος για την κινητοποίηση της Εργασίας στη Ρετέλ-Αρντέν, 28/10/2008
- Πολιτικός λόγος με αφορμή την Συνέλευση των Νομαρχών και των Γενικών Γραμματέων του Κράτους στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 30/10/2009
- Διάγγελμα για το εορτασμό των 50 χρόνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις Βρυξέλλες, 7/11/2008
- Πολιτικός λόγος για το στρατηγικό ταμείο επενδύσεων στη Μονρισάρ, 20/11/2008
- Πολιτικός λόγος για την πολιτική υποστήριξης της κατοικίας στο Μώ, 28/11/2008

- Πολιτικός λόγος στην Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την χρηματοδότηση της ανάπτυξης στη Ντόχα, 29/11/2008
- Πολιτικός λόγος για το Πάνο ανάκαμψης της γαλλικής οικονομίας στο Ντουέ, 4/12/2008
- Πολιτικός λόγος στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο Στρασβούργο, 16/12/2008
- Ευχές για το νέο έτος, 31/12/2008

➤ **2009**

- Πολιτικός λόγος στο Συνέδριο «Καινούργιος κόσμος, καινούργιος καπιταλισμός» στη Στρατιωτική Σχολή στο Παρίσι, 8/1/2009
- Διάγγελμα στην τοποθεσία της πλατφόρμα λογισμικής PSA στη Βεσούλ (Οτ-Σαβουά), 15/1/2009
- Ευχές στους οικονομικούς φορείς στη Βεσούλ, 15/11/2009
- Ευχές στους κοινωνικούς εταίρους στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 19/1/2009
- Πολιτικός λόγος με αφορμή την έναρξη συζητήσεων για την ανεύρεση μιας εθνικής στρατηγικής για την έρευνα και την καινοτομία στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 22/1/2009
- Τηλεοπτική συνέντευξη στο TF1-France2 "Face à la crise", 5/2/2009
- Πολιτικός λόγος για την Πολιτική της Ενέργειας στο Φλαμαβίλ (Μάχη), 6/2/2009
- Διάγγελμα στην Συνδιάσκεψη για την ασφάλεια στο Μόναχο (Γερμανία), 7/2/2009
- Διάγγελμα με αφορμή την υπογραφή συμφωνίας για την στήριξη της αυτοκινητοβιομηχανίας στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 9/2/2009
- Πολιτικός λόγος με θέμα την οικογενειακή πολιτική στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 13/2/2009
- Ραδιοτηλεοπτική παρέμβαση με αφορμή την συνάντηση των κοινωνικών εταίρων στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 18/2/2009
- Πολιτικός λόγος για την Μεταρρύθμιση της επαγγελματικής κατάρτισης στην Αλιζάν (Ντρόμε), 3/3/2009

- Πολιτικός λόγος για τη Γαλλία στο κλείσιμο του Συνεδρίου για την Ευρωπαϊκή Άμυνα και το NATO στον XXI αιώνα στο Παρίσι, 11/3/2009
- Δήλωση με αφορμή το 11^ο Συμβούλιο των γαλλό-γερμανών Υπουργών στο Βερολίνο (Γερμανία), 12/3/2009
- Διάγγελμα : «Μάχη κατά των βίαιων ομάδων και επιθέσεων» στο Γκανί (Σεν-Σαίντ-Ντενίς), 18/3/2009
- Πολιτικός λόγος στο Σαίν-Κουεντίν (Έιν), 24/3/2009
- Διάγγελμα στο Συμβούλιο του Βόρειου Ατλαντικού στο Στρασβούργο, 4/4/2009
- Παρέμβαση με αφορμή την Συνάντηση με τους κοινωνικούς εταίρους για το ταμείο κοινωνικών επενδύσεων στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 10/4/2009
- Πολιτικός λόγος στο Ζουϊ-λε-Μουατιέ (Βαλ ντ' Ουαζί), 24/4/2009
- Διάγγελμα στους Επιτρόπους του επιχειρηματικού κλάδου στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 4/5/2009
- Πολιτικός λόγος «Η Γαλλία και η Ευρώπη» στη Νίμ (Γκάρ), 5/5/2009
- Διάγγελμα με αφορμή την Συνάντηση των επιχειρηματιών στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 14/5/2009
- Διάγγελμα: «οι 24 ώρες για τα κτίρια» στο Γυμναστήριο για όλα τα αθλήματα στο Παρίσι, 12/6/2009
- Πολιτικός λόγος με αφορμή την 98^η Σύνοδο της διεθνούς Συνδιάσκεψης για την εργασία στη Γενεύη (Σουηδία), 15/6/2009
- Δήλωση στη Βουλή που έχει συνέλθει σε Συνέδριο στις Βερσαλλίες, 22/6/2009
- Πολιτικός λόγος κατά την διάρκεια της συνάντησής του με τις επιχειρήσεις που προωθούν την εργασία των νέων, 15/7/2009
- Παρέμβαση στο τέλος της συνάντησής του με τους αντιπροσώπους του Τραπεζικού και Χρηματιστηριακού γαλλικού τομέα στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 25/8/2009
- Διάγγελμα με αφορμή την εγκατάσταση της Επιτροπής για τις στρατηγικές προτεραιότητες του εθνικού δανεισμού και επενδύσεων στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 26/8/2009

- Πολιτικός λόγος «Δράσεις για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων» στο Μέγαρο των Ηλυσίων (Παρίσι), 5/9/2009
- Πολιτικός λόγος για την στρατηγική της Γαλλίας ενάντια στη μάχη για την αύξηση της θερμοκρασίας του περιβάλλοντος στο Αρτεμάρ (Εν), 10/9/2009
- Πολιτικός λόγος στη Διεθνή Συνδιάσκεψη για την παρουσίαση των συμπερασμάτων της έκθεσης της Κομισιόν για την οικονομική επίδοση και την κοινωνική πρόοδο στο Μεγάλο Αμφιθέατρο της Σορβόνης (Παρίσι), 14/9/2009
- Πολιτικός λόγος στη Διάσκεψη κορυφής για το κλίμα στα Ηνωμένα Έθνη στη Νέα Υόρκη (Ηνωμένες Πολιτείες), 22/9/2009
- Πολιτικός λόγος «Δράσεις για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων» στο Συνεδριακό Κέντρο (Παρίσι), 5/10/2009
- Πολιτικός λόγος «Τα στελέχη του Rôle Emploi» στην Πύλη των Βερασλλιών (Παρίσι), 23/10/2009
- Πολιτικός λόγος στο Λα Σεν-συρ-Μερ, 1/12/2009
- Διάγγελμα με αφορμή την Συνδιάσκεψη του τύπου για τις χρηματοδοτούμενες προτεραιότητες από τον εθνικό δανεισμό στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 14/12/2009
- Παρέμβαση στο Κοινοβούλιο για την Σύμβαση για το κλίμα στα Ηνωμένα Έθνη στη Κοπεγχάγη (Δανία), 17/12/2009
- Πολιτικός λόγος κατά την διάρκεια της συνάντησης με τους υπευθύνους των επιχειρήσεων που τάχθηκαν υπέρ της προώθησης της εργασίας των νέων στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 15/6/2009
- Πολιτικός λόγος για την εργασία των νέων στο Ζουϊ-λε-Μουτιέ (Βαλ ντ' Ουάζ), 24/4/2009
- Ευχές για το νέο έτος στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 31/12/2009

➤ **2010**

- Ευχές στους οικονομικούς φορείς στο Σολέ (Μαίν-ε-Λουάρ), 6/1/2010
- Διάγγελμα στο Συνέδριο «Καινούργιος κόσμος, καινούργιος καπιταλισμός» στη Στρατιωτική Σχολή (Παρίσι), 7/1/2010

- Πολιτικός λόγος στο 40^ο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στο Νταβός, 27/1/2010
- Δήλωση με αφορμή την συνάντηση για την κοινωνική αντζέντα στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 15/2/2010
- Πολιτικός λόγος στο τέλος του Συνεδρίου των φορέων της Βιομηχανίας στη Μαρινιάν, Μπούς-ντυ-Ρόν, 4/3/2010
- Διάγγελμα στο άνοιγμα της Διεθνούς Συνδιασκέψεως για την πρόσβαση στην πυρηνική ενέργεια, OCDE, Παρίσι, 8/3/2010
- Πολιτικός λόγος για την ασφάλεια με αφορμή την ανάληψη καθηκόντων του καινούργιου Νομάρχη στη Νομαρχία του Σεν-Σαν-Ντενίς, 20/4/2010
- Πολιτικός λόγος για την σχολική βία, 5/5/2010
- Διάγγελμα στο τέλος της 2^{ης} συνόδου της Συνδιασκέψεως για το έλλειμμα στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 20/5/2010
- Διάγγελμα με αφορμή την έναρξη των προετοιμασιών του 6^{ου} διεθνούς φόρουμ για το νερό-Μασσαλία 2012 στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 2/6/2010
- Διάγγελμα “Planète PME” στο Συνεδριακό Κέντρο του Παρισιού, 15/6/2010
- Πολιτικός λόγος στο Δημαρχείο του Ντραγκινιάν (Βαρ), 21/6/2010
- Πολιτικός λόγος με αφορμή την ανάληψη καθηκόντων του νέου Νομάρχη στη Γκρενόμπλ, 30/7/2010
- Πολιτικός λόγος με αφορμή τα εγκαίνια του εργοστασίου Turbomeca στο Μπορντ (Πυρηναία-Ατλαντίκ), 22/6/2010
- Πολιτικός λόγος στη Ζενίτ ντε Τουλόν, 25/9/2010
- Διάγγελμα στην 8^η Συνάντηση Κορυφής Ευρώπης-Ασίας (ASEM) ΣΤΙΣ Βρυξέλλες, 4/10/2010
- Πολιτικός λόγος στην 40^η επέτειο από τον θάνατο του Στρατηγού Ντε Γκώλ στο Κολομπέ-λε-Ντεζ-Εγκλίζ, 9/10/2010
- Ευχές για το νέο έτος, 31/12/2010

➤ **2011**

- Ευχές στους κοινωνικούς εταίρους στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 6/11/2011

- Ευχές στις οικονομικές δυνάμεις στη Τουλούζη, 13/1/2011
- Παρέμβαση με αφορμή την έναρξη της γαλλικής προεδρίας των G20 και G8 στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 24/1/2011
- Πολιτικός λόγος για την Βιομηχανική πολιτική της Γαλλίας στο Σαίν-Ναζαίρ (Λουάρ-Ατλαντίκ), 25/1/2011
- Διάγγελμα στους Υπουργούς Οικονομικών του G20 στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 18/2/2011
- Ραδιοτηλεοπτικό διάγγελμα για την διεθνή κατάσταση στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 27/2/2011
- Πολιτικός λόγος για την εργασία και την επιμόρφωση “Η εργασία βρίσκεται στην καρδιά της πολιτικής μου δράσης” (“le travail est Coeur de mon action politique”) στο Μπομπινί (Σέν-Σαιντ Ντενίς), 1/3/2011
- Πολιτικός λόγος στους διευθυντές της επιχείρησης “Oséo Excellence” στο Γκραν Παλέ στο Παρίσι, 16/3/2011
- Πολιτικός λόγος για το ιντερνέτ και την ψηφιακή οικονομία στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 27/4/2011
- Πολιτικός λόγος για την 66^η επέτειο της νίκης της 8^{ης} Μαΐου 1945 στο Πορ-Λουίς (Μορμπιχάν), 8/5/2011
- Πολιτικός λόγος με αφορμή τους εορτασμούς για την ημέρα μνήμης της Συνθήκης για την δουλεία και την κατάργησης αυτής στους Κήπους του Λουξεμβούργου, 10/3/2011
- Πολιτικός λόγος στο άνοιγμα της Συνδιάσκεψης του G20 που ήταν αφιερωμένη στην ενίσχυση της κοινωνικής διάστασης της παγκοσμιοποίησης στο Κέντρο Υπουργικής Συνδιάσκεψης (Παρίσι), 23/5/2011
- Διάγγελμα με αφορμή την Συνδιάσκεψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις πρώτες ύλες στις Βρυξέλλες, 14/6/2011
- Εγκαίνια του 49ου Διεθνούς Σαλονιού για την Αεροναυτική και το διάστημα στο Λε Μπουρζέ, 20/6/2011
- Πολιτικός λόγος του Ν. Σαρκοζί και του Ε. Μπαλαντύρ στο Συνέδριο για την 100^η επέτειο της γέννησης του Ζ. Πομπιντού στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 22/6/2011

- Παρέμβαση στην Συνδιάσκεψη τύπου για τις επενδύσεις του μέλλοντος στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 27/6/2011
- Πολιτικός λόγος στη Συνεδρίαση των Υπουργών Εργασίας του G20 στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 26/9/2011
- Πολιτικός λόγος “Οι αγροτικές περιοχές” στο Ωμπυσσόν (Κρυούσε), 11/10/2011
- Πολιτικός λόγος στη Συνδιάσκεψη της γαλλικής προεδρίας του G20 για την ανάπτυξη στο Παρίσι, 21/10/2011
- Δήλωση του Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 1/11/2011
- Πολιτικός λόγος με αφορμή την γαλλο-αμερικανική τελετή στις Κάννες (Άλπεις), 4/11/2011
- Πολιτικός λόγος στο Μουσείο του Μεγάλου Πολέμου στη Μώ (Σεν-ε-Μαρν), 11/11/2011
- Πολιτικός λόγος στην 3^η επέτειο του Στρατηγικού ταμείου επενδύσεων στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 17/11/2011
- Πολιτικός λόγος στο άνοιγμα της Συνδιάσκεψης για την διεθνή οικονομία οργανωμένη υπό την αιγίδα του Φόρουμ ΒΟΑΟ στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 22/11/2011
- Πολιτικός λόγος με αφορμή το 94^ο Συνέδριο των Δημάρχων της Γαλλίας στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 23/11/2011
- Πολιτικός λόγος για την ενεργειακή πολιτική της Γαλλίας και την διαχρονικότητα της πυρηνικής ενέργειας στο Πιερραλάτε (Ντρομ), 25/11/2011
- Πολιτικός λόγος με αφορμή την απονομή του Μεταλλίου των Καλύτερων Εργατών της Γαλλίας στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 25/11/2011
- Πολιτικός λόγος στην Τελετή απονομής του βραβείου “Echarpes d’or” για την πρόληψη των αυτοκινητιστικών ατυχημάτων στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 30/11/2011
- Πολιτικός λόγος στη Τουλόν (Βαρ), 1/12/2011
- Πολιτικός λόγος στη Συνάντηση των ελεύθερων επαγγελματιών στο CESE (Παρίσι), 12/12/2011

- Διάγγελμα στην τελετή απονομής τιμής στην Anne Pavanagu στο Μπουργκ (Σερ), 15/12/2011
- Διάγγελμα με αφορμή την 50^η επέτειο της Εθνικής Συμμετοχής στην Αντίσταση στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 16/12/2011
- Ευχές για το νέο έτος στους Γάλλους, 31/12/2011

➤ **2012**

- Πολιτικός λόγος κατά την διάρκεια της συνάντησης του με τις δυνάμεις που διασφάλισαν τις βάρδιες τη νύχτα που εκδηλώθηκαν επεισόδια στο Σαίν-Συλβέστρ, 1/1/2012
- Ευχές για το νέο έτος στον Στρατό, 3/1/2012
- Ευχές στο προσωπικό της Παιδείας, της Ανώτερης Εκπαίδευσης και της Έρευνας στο Chasseneuil-du-Poiton (Vienne), 5/1/2012
- Πολιτικός λόγος με αφορμή την 600^η επέτειο από την γέννηση της Ζαν ντ' Αρκ στο Βανκουλιέρ (Μόσας), 6/1/2012
- Δήλωση με αφορμή την επίσκεψη του Μάριο Πρόντι, Προέδρου του Ιταλικού Συμβουλίου στο Μέγαρο των Ηλυσίων, 6/1/2012
- Πολιτικός λόγος στο τέλος του Συνεδρίου «Καινούργιος κόσμος», 6/1/2012
- Ευχές για το νέος έτος, 10/1/2012
- Ευχές για το νέος έτους στους Βουλευτές, 11/1/2012
- Ευχές για το νέο έτος στους δημόσιους υπαλλήλους και στους παράγοντες για την μεταρρύθμιση του κράτους, 12/1/2012
- Πολιτικός λόγος στην 100^η επέτειο γέννησης του Michel Debré, 15/1/2012
- Πολιτικός λόγος στην τελετή του Τάγματος του Χρυσόμαλλου Δέρατος στη Μαδρίτη, 16/1/2012
- Ευχές για το νέο έτος στους Γάλλους του εξωτερικού, 16/1/2012
- Ευχές για το νέος έτος στους αγρότες, 17/1/2012
- Δήλωση με αφορμή την Σύνοδο Κορυφής για την κρίση, 18/1/2012
- Ευχές για το νέο έτος στις οικονομικές δυνάμεις της Γαλλίας και στους παράγοντες εργασίας, 19/1/2012

- Ευχές για το νέο έτος στο Διπλωματικό Σώμα του εξωτερικού, 20/1/2012
- Διάγγελμα στο προσωπικό ασφαλείας της χωροφυλακής στη Καγιένν, 21/1/2012
- Ευχές για το νέο έτος Γαλλικά υπερπόντια διαμερίσματα, 22/1/2012
- Ευχές για το νέο έτος στον κόσμο του πολιτισμού, 24/1/2012
- Ευχές για το νέο έτος στις θρησκευτικές αρχές, 25/1/2012
- Διάγγελμα με αφορμή το δείπνο που δόθηκε προς τιμή του Alassane Outtara, 26/1/2012
- Διάγγελμα στο Εφετείο της Ντιζόν, 26/1/2012
- Πολιτικός λόγος με αφορμή την 4^η επέτειο του Σχεδίου Αλτσχαιμερ, 1/2/2012
- Πολιτικός λόγος στην 19^η Έκθεση Επιχειρηματιών, 1/2/2012
- Πολιτικός λόγος για το κινέζικο και βιετναμέζικο νέο έτος, 3/2/2012
- Μήνυμα στους Πολυνήσιους, 4/2/2012
- Πολιτικός λόγος για την οικογενειακή πολιτική, 7/2/2012
- Πολιτικός λόγος στο ετήσιο δείπνο του CRIF, 8/2/2012
- Πολιτικός λόγος για την ασφάλεια και την συνέχιση της πυρηνικής ενέργειας, 9/2/2012
- Συνέντευξη στο TF1, 15/2/2012
- Πολιτικός λόγος στο Ανεσί, 16/2/2012
- Πολιτικός λόγος στη Μασσαλία, 19/2/2012
- Πολιτικός λόγος στη Λίλ, 23/2/2012
- Δήλωση στο Διεθνές Σαλόνι Γεωργίας, 25/2/2012
- Πολιτικός λόγος στο Μονπελιέ, 28/2/2012
- Πολιτικός λόγος στο Μπορντώ, 3/3/2012
- Πολιτικός λόγος στο Βιλπέντ, 11/3/2012
- Πολιτικός λόγος στο Σαίν-Μπρις-σου-Φορέ, 12/3/2012
- Πολιτικός λόγος στο Ρεσί, 15/3/2012
- Πολιτικός λόγος στη Μάρνη, 15/3/2012
- Πολιτικός λόγος στο Μώ, 16/3/2012
- Πολιτικός λόγος στη Λυών, 17/3/2012

- Δήλωση μετά του πυροβολισμούς σε ένα σχολικό κτίριο Εβραϊκής πίστης στη Τουλούζη, 19/3/2012
- Δήλωση με αφορμή την συνάντηση με τους αντιπροσώπους της εβραϊκής και μουσουλμανικής κοινότητας, 21/3/2012
- Διάγγελμα απόδοσης τιμής στους δολοφονημένους αλεξιπτωτιστές στη Τουλούζη και το Μοντωμπάν, 21/3/2012
- Πολιτικός λόγος στο Στρασβούργο, 22/3/2012
- Πολιτικός λόγος στη Ρυέλ-Μαλμαιζόν (Ω-ντε-Σεν), 24/3/2012
- Πολιτικός λόγος στο Ορμ (Λουαρέ), 26/3/2012
- Πολιτικός λόγος στη Νάντη, 27/3/2012
- Πολιτικός λόγος στη δεξίωση απονομής τιμών στις υπηρεσίες που στρατεύτηκαν στις επιχειρήσεις της Αστυνομίας στην Τουλούζη, 27/3/2012
- Πολιτικός λόγος στην Ελανκούρ, 28/3/2012
- Πολιτικός λόγος στη Νιμ, 29/3/2012
- Πολιτικός λόγος στη Μπεζανσόν, 30/3/2012
- Πολιτικός λόγος στο Παλάτι των Βερσαλλιών, 31/3/2012
- Παρέμβαση στο Συνέδριο του Ινστιτούτου για την Δικαιοσύνη στο Παρίσι στο Στην Υπηρεσία της Χημείας, 31/3/2012
- Πολιτικός λόγος στους τοπικούς εκλεγμένους στην Λα Μυτυαλιτέ, 11/4/2012
- Πολιτικός λόγος στο Σαίν-Μπρις-σου-Φορέ, 12/4/2012
- Πολιτικός λόγος στο Αιάκειο, 13/4/2012
- Πολιτικός λόγος για την απονομή του εμβλήματος του Εξαιρετικού Αξιωματικού της Λεγεώνας της Τιμής στον Στρατηγό François Meyer στο Περπινιάν, 14/4/2012
- Πολιτικός λόγος στην Πλατεία Ομονοίας, 15/4/2012
- Πολιτικός λόγος στο Πουατιέ, 16/4/2012
- Πολιτικός λόγος στο Μολραί, 17/4/2012
- Πολιτικός λόγος στο Αρράς, 18/4/2012
- Πολιτικός λόγος στο Σαίν-Μορίς, 19/4/2012
- Πολιτικός λόγος στη Νίκαια, 20/4/2012

- Δήλωση μετά τον πρώτο γύρο των Προεδρικών εκλογών στο Παρίσι, 22/4/2012
- Πολιτικός λόγος στο Σερνέ, 25/4/2012
- Πολιτικός λόγος στο Ραινσί, 26/4/2012
- Πολιτικός λόγος στο Κλερμόν-Φεράν, 28/4/2012
- Πολιτικός λόγος στη Τουλούζη, 29/4/2012
- Διάγγελμα στην συνάντηση των ανθρώπων που διασφάλισαν την συνέχιση των δημόσιων υπηρεσιών τη νύχτα του Σαίν-Συλβέστρ στο Μετζ (Μοσέλ), 1/12/2012

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

➤ Ανάλυση Πολιτικών Λόγων – Μεθοδολογία

B

Bart Le Ch., “L’ analyse du discours politique: de la théorie des champs à la sociologie de la grandeur”, *Mots*, No 72, Ιούλιος, 2003, σ. 97-110

Brunet E., “Le vocabulaire français de 1789 à nos jours d’ après les données du trésor de la langue française”, *Actes du Congrès International informatique et Sciences Humaines*, Πανεπιστήμιο της Λιέγης, 1981

Budge I., *Postwar issues in 23 Democracies*, Institut de Ciències Politiques i Socials, Βαρκελώνη, 1992

Budge I., Klingemann H.-D., Volkens A., Bara J., Taneubaum E., *Mapping Policy Preferences. Estimates for Parties, Electors, and Governments 1945-1998*, εκδ. Oxford University, Οξφόρδη, 2001

Budge I., Laver M., “Policy, Ideology, and Party distance: Analysis of Election programmes in 19 Democracies”, *Legislative Studies Quarterly*, τχ 11, No 4, Νοέμβριος, 1986, σ. 607-617

Budge I., Laver., *Party Policy and government coalitions*, εκδ. Macmillan, Μπεϊσινγκστούουκ - St. Martin’s Press, Νέα Υόρκη, 1992

Budge I., Robertson D., Hearl D. (επιμ.), *Ideology, Strategy and Party change: spatial analyses of post-war election programmes in 19 Democracies*, εκδ. Cambridge University, Κέιμπριτζ, 1987

C

Cassell C., Symon G. (επιμ.), *Essential Guide to Qualitative Methods in Organizational Research*, εκδ. Sage, Λονδίνο, 2004

Charaudeau P., “A quoi sert d’analyse de discours politique?”, 2002 (Ημερομηνία Πρόσβασης 26/10/2017), <http://www.patrick-charaudeau.com/A-quoi-sert-d'-analyse-le-discours.html>

D

Denzin N.K., Lincoln Y.S., *Handbook of Qualitative Research*, εκδ. Sage, Η.Π.Α., 1994

Dijk Van T.A. (επιμ.), *Discourse studies: A multidisciplinary Introduction*, τόμος 2, εκδ. Sage, Μ. Βρετανία, 1997

Dijk Van T.A., “Discourse as Interaction in society”, στο Dijk Van T.A. (επιμ.), *Discourse studies: A multidisciplinary Introduction*, τόμος 2, εκδ. Sage, Μ. Βρετανία, 1997, σ. 1-37

H

Hartley J., “Case study research” στο Cassell C., Symon G. (επιμ.), *Essential Guide to Qualitative Methods in Organizational Research*, εκδ. Sage, Λονδίνο, 2004, σ. 323-334

K

Klingemann H.-D., Hoffrbert I. R., Budge I., *Parties, Policies, and Democracy*, εκδ. Westview Inc, ΗΠΑ, 1994

Klingemmann H.-D., *Mapping policy preferences II: Estimates for parties, electors and governments in Eastern Europe, European Union, and OECD 1990-2003*, εκδ. Oxford University, Οξφόρδη, 2001

S

Stake R., «Case studies», στο Denzin N.K., Lincoln Y.S., *Handbook of Qualitative Research*, εκδ. Sage, Η.Π.Α., 1994, σ. 236-247

R

Ritchie J., Lewis J., Naughton Nicholls C., Ormstone R. (επιμ.), *Qualitative Research practice: A guide for social science students and researchers*, εκδ. Sage, Λονδίνο, 2003

➤ Πολιτικές Ιδεολογίες – Πολιτικά Κόμματα – Κομματικές οικογένειες

A

Adam I., *Political Ideology today*, 2^η έκδοση, εκδ. Manchester University, Μάντσεστερ, 2001

B

Bale T., *European Politics: A comparative introduction*, 2^η έκδοση, εκδ. Palgrave Macmillan, Μπεϊσενγκσόουκ, 2008

Ball T., Dagger R., *Political Ideologies and the Democratic Ideal*, 3^η έκδοση, εκδ. Longman, Αγγλία, 2003

Beyme Klaus Von, *Political parties in western Democracies*, εκδ. Aldershot, Gower, Αγγλία, 1985

Bréchon P., *Les partis politiques*, εκδ. Montchrestien, Παρίσι, Collection Clefs Politiques, 1992

C

Crauston M., Mair P., *Ideology and Politics – Idéologie et Politique*, European University Institute of Italy, 1980

D

Διαμαντόπουλος Θ., *Κομματικές οικογένειες. Συντηρητικά, φιλελεύθερα, χριστιανοδημοκρατικά, σοσιαλιστικά, κομμουνιστικά κόμματα*, εκδ. Εξάντας, Αθήνα, 1991

Διαμαντόπουλος Θ., *Το κομματικό φαινόμενο: Μορφές, συστήματα, οικογένειες κομμάτων*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1993

Duverger M., *Les partis politiques*, εκδ. Armand Colin, Παρίσι, 1976

E

Eatwell R., Wright A., *Contemporary Political Ideologies*, 2^η έκδοση, εκδ. Biddles Ltd, Μεγάλη Βρετανία, 1999

F

Freeden M., *Ideologies and Political Theory. A conceptual approach*, εκδ. Clarendon, Οξφόρδη, 1996

Freeden M. (επιμ.) *Reassessing Political Ideologies. The durability of dissent*, εκδ. Routledge, Λονδίνο & Νέα Υόρκη, 2001

H

Heywood A., *Political Ideologies*, 3η έκδοση, εκδ. Palgrave Macmillan, Μπεϊσινγκστούκ, 2003

M

Mair P. (επιμ.), *The west european party system*, εκδ. Oxford University, Οξφόρδη, 1990

Mair P., Mudde C., "The party family and its study", *Annual Review of Political Science*, τχ 1, Ιούνιος, 1998, σ. 211-229

Minogue K., "On indentifying ideology" στο Crauston M., Mair P., *Ideology and Politics – Idéologie et Politique*, European University Institute of Italy, 1980, σ. 27-41

S

Sartori G., *Parties and Party Systems. A framework for analysis*, εκδ. Cambridge University, Κέμπριτζ, 1976

Sargeant L.T., *Contemporary Political Ideologies. A comparative analysis*, εκδ. Cengage Learning, 1996

Scwastzenberg R.-G., *Sociologie politique*, 5η έκδοση, εκδ. Montchrestien, Παρίσι, 1998

Seiler D.-L., *Partis et familles politiques*, εκδ. Universitaires de France, Παρίσι, 1980

Seiler D.-L., "De la classification des partis politiques", *Res Publica*, 27(1), 1985

T

Sargent L. T., *Contemporary Political Ideologies. A comparative analysis*, 10η έκδοση, εκδ. Wadsworth Publishing Compagny, Η.Π.Α., 1996

W

William Hale M., "Kirchheimer's French twist. A model of the catch-all thesis applied to the French case", *Party Politics*, τχ 15, No 5, 2009, σ. 592-614

Wordsworth W., "Conservatism", στο Ball T., Dagger R., *Political Ideologies and the Democratic Ideal*, 3η έκδοση, εκδ. Longman, Αγγλία, 2003, σ. 93-123

➤ Συντηρητισμός – Συντηρητικά Κόμματα- Συντηρητική Ιδεολογία

A

Anderson M., *Conservative Politics in France*, εκδ. George Allen and Unwin LTD, Λονδίνο, 1974

Ayghy A., Martin R. W. T., Jones Gr., *The Conservative Political Tradition in Britain and the United States*, εκδ. Pinter, Λονδίνο, 1992

B

Βούλγαρης Γ., *Φιλελευθερισμός, Συντηρητισμός, Κοινωνικό Κράτος 1973-1990*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 2003

Bell D.S., "La difficile reconversion du parti conservateur britannique" στο Delwit P. (επιμ.), *Démocraties chrétiennes et conservatismes en Europe. Une nouvelle convergence?*, εκδ. Université de Bruxelles, Βρυξέλλες, 2003, σ. 105-133

Bénéton Ph., *Le Conservatisme*, εκδ. PUF, Παρίσι, 1988

Bénéton Ph., "Que faut-il conserver du conservatisme?", *Esprits Libres*, Απρίλιος, 2000, No 1, σ. 20-27

Bonald L., *Théorie du pouvoir politique et religieux*, εκδ. Librairie d' Adrien le Clere, Παρίσι, 1976

Burke E., *Reflexions on the Revolution in France*, εκδ. Clays Ltd, St. Ives plc, Μεγάλη Βρετανία, 1993

C

Collier Ag. Al., Jardin X., *Anatomie des droites européennes*, εκδ. Armand Colin/SEJER, Παρίσι, 2004

Cowling M. (επιμ.), *Conservative Essays*, εκδ. Cassell, Λονδίνο, 1978

D

Delwit P. (επιμ.), *Démocraties chrétiennes et conservatismes en Europe. Une nouvelle convergence?*, εκδ. Université de Bruxelles, Βρυξέλλες, 2003

E

Eatwell R., Sullivan N. O', *The Nature of the Right. European and American politics and political thought since 1789*, εκδ. Pinter, Λονδίνο, 1989

Eccleshall R., "English conservatism as ideology", *Political Studies*, τχ XXV, No 1, 1977

Eccleshall R., "The doing of conservatism", *Journal of Political Ideologies*, 5(3), 2000, σ. 275-287

F

Fair D. J., Hutcheson A., "British conservatism in the 20th century: An emerging ideological tradition", *Albion: A Quarterly Journal concerned with British studies*, τχ 19, No 4, χειμώνας, 1987, σ. 549-578

"Les familles politiques en Europe occidentale au 19e siècle: actes du colloque international", 1 και 3 Δεκεμβρίου 1994, Ρώμη, École Française de Rome, 1998

G

Genèses (Paris), "Conservatisme, libéralisme, socialisme", 9, Οκτώβριος, 1992, σ. 2-59

Girvin B., *The transformation of contemporary conservatism*, εκδ. SAGE, Λονδίνο, 1988

Gilmour I., *Inside Right. A study of conservatism*, εκδ. Hunchinson and Co, Μεγάλη Βρετανία, 1977

Green E.H.H., *Ideologies of Conservatism*, εκδ. Oxford University Press, Οξφόρδη, 2002

Greenleaf W.H., *The British political tradition. Vol. II, The ideological heritage*, εκδ. Methuen, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, 1983

H

Harbour R. W., *The foundation of conservative thought: an Anglo-American tradition in perspective*, εκδ. University of Notre Dame, 1982

Hogg Q., *The case for conservatism*, εκδ. Penguin Books, Αγγλία, 1947

Honderich T., *Conservatism*, εκδ. Penguin Books, Αγγλία, 1990

Huntington P. S., "Conservatism as an ideology", *The American Political Science Review*, τχ 51, No 2, Ιούνιος, 1957, σ. 454-473

M

Maistre J., *Considérations sur la France*, εκδ. Complexes, 2006

Mendilow J., "What is conservatism? Some signposts in the wilderness", *Journal of Political Ideologies*, τόμος 1, τχ. 3, Οκτώβριος, 1996, σ. 221

Minogue K. (επιμ.), *Conservative Realism. New essays on conservatism*, εκδ. Harper Collins, Λονδίνο, 1996

Muller Z. J. (επιμ.), *Conservatism. An anthology of social and political thought from David Hume to the present*, εκδ. Princeton University, Πρίνστον, 1997

N

Nisbet R., *Conservatism: Dream and Reality*, εκδ. Open University Milton Keynes, Λονδίνο, 1986

O

Oakeshott M., *Rationalism in politics and other Essays*, εκδ. Methuen, Λονδίνο, 1962

Gorman F. O', *British Conservatism. Conservative Thought from Burke to Thatcher*, εκδ. Longman, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, 1986

Sullivan N. O', *Conservatism*, εκδ. J.M. Dent and sons, Λονδίνο, 1976

P

Pilbeau B., *Conservatism in crisis? Anglo-American Conservative Ideology after the Cold War*, εκδ. Palgrave Macmillan, Νέα Υόρκη, 2003

Q

Quinton A., *The politics of imperfection*, εκδ. Faber & Faber, Λονδίνο, 1978

R

Raynaud Ph., "Les origines philosophiques du conservatisme", *Les Grands Dossiers des Sciences Humaines*, No 14, Μάρτιος-Απρίλιος-Μάιος, 2009, σ. 40-42

S

Scruton R., *The meaning of conservatism*, 3η έκδοση, εκδ. Macmillan, Μπεϊσινγκσόουκ, 2002

V

Viereck P., *Conservative thinkers: from John Adams to Winston Churchill*, New Brunswick, εκδ. Transactions Publishers, Λονδίνο, 2006

W

Wilson Fr. L. (επιμ.), *The European center-right at the end of the twentieth century*, εκδ. St. Martin's Press, Νέα Υόρκη, 1998

Willetts D., "Modern Conservatism", *Political Quarterly (London 1930)*, 63 (4), Οκτώβριος-Δεκέμβριος, 1992, σ. 413-421

Willetts D., *Modern Conservatism*, εκδ. Clays Ltd, St Ives plc, Αγγλία, 1992

Willetts J. G., *Is conservatism dead?*, εκδ. Profile, Λονδίνο, 1997

Willmoore K., Carey W. G., "Towards a Definition of "conservatism"", *The Journal of Politics*, τόμος 26, No 2, Μάιος, 1964, σ. 406-422

➤ **Νέα Δεξιά Ιδεολογία**

A

Abbott P., Wallace Cl., *The Family and the New Right*, εκδ. Pluto Press, Λονδίνο, 1993

Anderson P., «Histoire et leçons du néo-libéralisme», *La Pensée*, No 320, Οκτώβριος-Νοέμβριος-Δεκέμβριος, 1999, σ. 47-59

B

Belsey A., «The New Right, and Social Order and civil liberties" στο Levitas R. (επιμ.), *The Ideology of the New Right*, εκδ. Polity, Κέϊμπριτζ, 1986, σ. 167-198

Bellamy J. F., McChesney R.W., Jamil R. J., "Monopoly and Competition in twenty-first century capitalism", *Monthly Review. An Independent Socialist Magazine*, τόμος 62, τχ. 11, Απρίλιος, 2011

Birch K., "Markets vs contract? The implications of contractual theories of corporate governance to the analysis of neoliberalism", *Ephemera. Theory & Politics in organization*, τόμος 17, No 1, Φεβρουάριος, 2017

Brasser-Pereira L. C., "The global financial crisis, neoclassical economics, and the neoliberal years of capitalism", *Revue de la régulation. Capitalisme, institutions, pouvoirs*, 7, 1ο τρίμηνο/άνοιξη, 2010, σ. 1-29

Bronner St. E., "The new right: Reflexions on an international phenomenon", *New Political Science*, Άνοιξη/Καλοκαίρι, 1993, No 24/25, σ. 87-98

Bosanquet N., *After the New Right*, εκδ. Heinemann, Λονδίνο, 1983

C

Clif B., Woll C., "Economic patriotism: re-inventing control over open markets", *Journal of European Public Policy*, τχ.3, No.19, 2012, σ. 307-323

Copelovits M., Frieden J., Walter St., "The Political Economy of the euro crisis", *Comparative Political Studies*, τόμος 49, τχ. 7, 2016, σ. 811-840

Crafts N., "The Eurozone: If only it were the 1930s", *VOX CEPR'S Political Policy Portal*, 2013, [www://voxen.org/CEPR](http://voxen.org/CEPR) (Ημερομηνία Πρόσβασης 5/4/2014)

Christakis G., «L' Etat capitaliste à l' ère du néo-libéralisme», quefaire.l'autre.net (Ημερομηνία Πρόσβασης 25/5/2007)

Crouch C., *The strange non-death of neoliberalism*, εκδ. Polity Press, Η.Π.Α., 2011

D

David M., "Moral and Maternal. The family in the Right" στο Levitas R. (επιμ.), *The ideology of the New Right*, εκδ. Polity, Κέιμπριτζ, 1986, σ. 136-167

Denord F., *Néo-Libéralisme. Version Française. Histoire d' une idéologie politique*, εκδ. Demopolis, Παρίσι, 2007

Dostalet G., "Du libéralisme au néolibéralisme", *Les Grands Dossiers des Sciences Humaines*, No 14, Μάρτιος-Απρίλιος-Μάιος, 2009, σ. 20-23

Douérin M., *Libéralismes. La route de la servitude volontaire*, εκδ. Les Éditions de la Passion, Παρίσι, 2002

Duménil G., Lévy D., *The crisis of neoliberalism*, εκδ. Harvard University, Η.Π.Α., 2013

E

Eatwell R., "The nature of the Right, 1: Is there an essentialist philosophical core?" στο Eatwell R., Sullivan O' N. (επιμ.), *The Nature of the Right: American and European politics and political thought since 1789*, εκδ. Pinter, Μ. Βρετανία, 1989, σ. 47-62

Edgar D., "The free or the good" στο Levitas R. (επιμ.), *The ideology of the New Right*, εκδ. Polity, Κέιμπριτζ, 1986, σ. 55-80

Edgar D., "Competition and Compliance. The utopians of the New Right" στο Levitas R. (επιμ.), *The ideology of the New Right*, εκδ. Polity, Κέιμπριτζ, 1986, σ. 80-107

F

Flynn N., "The New Right and social policy", *Policy and Politics*, τόμος 17, No 2, Απρίλιος, 1989, σ. 97-109

Friedman M., *Capitalism and Freedom*, 40^η επετειακή έκδοση, εκδ. University of Chicago, Σικάγο & Λονδίνο, 2002

G

Gamble A., "The political economy of freedom" στο Levitas R. (επιμ.), *The ideology of the New Right*, εκδ. Polity, Κέιμπριτζ, 1986, σ. 27-35

Grant J., Ashford N. (επιμ.), *Public Policy and the impact of the New Right*, εκδ. Pinter, Μεγάλη Βρετανία, 1993

Green G. D., *The New Right. The counter-revolution in political, economic and social thought*, εκδ. Wheatsheaf Books, Μεγάλη Βρετανία, 1987

H

Hartchwich O.M., "Neoliberalism: the genesis of a political swword", *Occasional Paper 114*, 21, Μάιος, 2009, www.ortedu.ny (Ημερομηνία Πρόσβασης 3/12/2012)

Hayek F., *La Constitution de la liberté*, εκδ. Lexis Nexis, Γαλλία, 1994

Hayek F., *La route de la servitude*, εκδ. PUF, Γαλλία, 2013

Hayes M., *The New Right in Britain: an introduction to theory and practice*, εκδ. Pluto, Λονδίνο, 1994

Holeindre J.-V., "Y a-t-il un néoconservatisme français?", *Les Grands Dossiers des Sciences Humaines*, No 14, Μάρτιος-Απρίλιος-Μάιος, 2009, σ. 45

Hoover K., Plant R., *Conservative capitalism in Britain and the United States*, εκδ. Routledge, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, 1989

I

Isaac U. J., "The New Right and the moral society", *Parliamentary Affairs*, τόμος 43, No 2, Απρίλιος, 1990, σ. 209-226

J

Jager J., Springler E. (επιμ.), *Asymmetric crisis in Europe and possible Futures. Critical political economy and post-keynesian perspectives*, εκδ. Routledge, Taylor & Francis Group, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, 2015

Jager J., Springler E., “Debating the future of Europe. Critical political economy and post-keynesian perspectives” στο Jager J., Springler E. (επιμ.), *Asymmetric crisis in Europe and possible Futures. Critical political economy and post-keynesian perspectives*, εκδ. Routledge, Taylor & Francis Group, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, 2015, σ. 1-14

Jaune L., “La démocratie libérale. Histoire et renouvellement”, *Les Grands Dossiers des Sciences Humaines*, No 14, Μάρτιος-Απρίλιος-Μάιος, 2009, σ.12-17

Jobert Br., *Le tournant néo-libérale en Europe. Idées et recettes dans les pratiques gouvernementales*, εκδ. L’Harmattan, Παρίσι, 1998

Josephson Jul. J., Burack C., “The political ideology of the neo-traditional family”, *Journal of Political Ideologies*, 3:2, 1998, σ. 213-321

K

Karamessini M., “Global Economic crisis and the European Union: Implications, Policies and challenges” στο Papadopoulou E., Sakellaris G. (επιμ.), *The Political Economy of Public Debt & Austerity in the EU*, εκδ. Transform, Βρυξέλλες, 2012, σ. 111-121

King S. D., *The New Right. Politics, Markets and Citizenship*, εκδ. Macmillan Education, Μπεϊσινγκστόουκ, 1987

L

Levitas R. (επιμ.), *The ideology of the New Right*, εκδ. Polity, Κέμπριτζ, 1986

M

Manfred B. St., Ravi K. R., *Neoliberalism. A very short introduction*, εκδ. Oxford University, Οξφόρδη, 2010

Marensin J., “Libéralisme et centralisme en France et en Angleterre”, *Commentaire*, τόμος 14, No 56, χειμώνας, 1991-1992, σ. 729-736

Melloni N., “The Political Economy of post-crisis economic policies”, 2013, www.progressiveeconomy.eu (Ημερομηνία Πρόσβασης 5/6/2016)

N

Nisbet R., *Conservatism: Dream and Reality*, εκδ. Open University, Αγγλία, 1986

P

Papadopoulou E., Sakellaridis G. (επιμ.), *The Political Economy of Public Debt & Austerity in the EU*, εκδ. Transform, Βρυξέλλες, 2012

Perraton J., Clift B. (επιμ.), *Where are National Capitalisms now?*, εκδ. Palgrave Macmillan, Μπείσινγκστον, 2004

Plant R., *The Neoliberal state*, εκδ. Oxford Univesrity, Οξφόρδη, 2010

Prasad M., *The politics of free markets: the rise of neoliberal economic policies in Britain, France, Germany, and the United States*, εκδ. University of Chicago, Σικάγο, 2006

S

Smith A. M., *New Right discourse on race and sexuality. Britain 1968-1990*, εκδ. Cambridge University, Κέιμπριτζ, 1994

Somerville J., "The New Right and family politics", *Economy and Society*, τόμος 21, No 2, Μάιος, 1992, σ. 93-128

T

Thompson Gr., *The political economy of the New Right*, εκδ. Pinter, Λονδίνο, 1990

Troy G., *Morning in America: How Ronald Reagan Invented the 1980s*, εκδ. Princeton, Πριντσέτον, 2007

W

Wilson L. Fr. (επιμ.), *The European center-right at the end of the twentieth century*, εκδ. St. Martin's, Νέα Υόρκη, 1998

www.econweb.com (Ημερομηνία Πρόσβασης 15/3/2014)

X

Χάρβεϊ Ντ., *Νεοφιλελευθερισμός, Ιστορία και παρόν*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 2007

➤ Πολιτικά κόμματα. Πολιτική ζωή – Γαλλία

A

Aliot L. , «Les présidents français et l' Europe sous la Ve République», *Revue du droit public*, τόμος 119, No 1, Ιανουάριος, 2003, σ. 163-191

Andersen R., Evans J. A.J., “Values, cleavages and party choice in France”, *French Politics*, τόμος 1, 2003, σ. 83-114

Annuaire Français de Relations Internationales, τόμος IX, La Documentation Française, 2008

Association Française de Science Politique, Congrès national (03;1988; Bordeaux), *L' UDF et le RPR à la fin des années 1980: unicité ou pluralité des projets: table ronde*, No 6, Παρίσι, AFSP, 1988

B

Baudouin J., “Le moment néo-libéral du RPR: essai d' interprétation”, *RFSP*, 40ο έτος, 1990, No 6, σ. 830-844

Bell D., *Parties and Democracy in France: parties under presidentialism*, εκδ. Aldershot Ashgate, 2000

Bell S. D., *French Politics today*, εκδ. Manchester University, Μάντσεστερ, 2002

Berstein S. (επιμ.), *Les cultures politiques en France*, εκδ. Seuil, Παρίσι, 1999

Blanc J.-M. Le, “Messages de voeux des présidents de la Cinquième République”, *Lexicométrica*, 4, 2003, <http://www.canl.univ-paris3.fr/lexicometrica>

Boy D., Mayer N., *L' électeur a ses raisons*, εκδ. Science PO, Παρίσι, 1997

Bourricand Fr., *Le retour de la Droite*, εκδ. Calmann-Lévy, Παρίσι, 1986

Bourricaud Fr., "The Right in France since 1945", *Comparative Politics*, τόμος 10, No 1, Οκτώβριος, 1977, σ. 5-34

Bréchon P. (επιμ.), *Les discours politique en France. Evolution des idées partisans*, εκδ. La Documentation Française, Παρίσι, 1994

Bréchon P., "Partis politiques et idéologies", *Notes et Études Documentaires*, No 4996, Νοέμβριος, 1994, σ. 5-13

Bréchon P. (επιμ.), *Les partis politiques*, εκδ. La Documentation Française, Παρίσι, 2011

Bréchon P., "La droite entre tradition gaulliste et recomposition unitaire", στο Bréchon P. (επιμ.), *Les partis politiques*, εκδ. La Documentation Française, Παρίσι, 2011

Bréchon P. (επιμ.), *Les élections présidentielles en France. Quarante ans d'histoire politique*, εκδ. La Documentation Française, Παρίσι, 2008

Bréchon P., *La France aux urnes. Soixante ans d'histoire électorale*, εκδ. La Documentation Française, Παρίσι, 2009

C

Cameron R. D., "The dynamics of Presidential Coalition Formation in France. From Gaullism to giscardism", *Comparative Politics*, τόμος 9, No 3, Απρίλιος, 1977, σ. 253-279

Chafer T., Godin E. (επιμ.), *The end of the French exception? Decline and Revival of the "French Model"*, εκδ. Palgrave Macmillan, Ηνωμένο Βασίλειο, 2010

Charlot J., "Tactique et stratégie du RPR dans l'opposition", *Pouvoirs*, 28, 1983, σ. 35-46

Cole A. (επιμ.), *French political parties in transition*, εκδ. Dartmouth, Αγγλία, 1990

Cole A., Galès Le P., Levy D. J. (επιμ.), *Developments in French politics 4*, εκδ. Palgrave Macmillan, Μπεϊσινγκστούκ, 2008

Cohen M., "Challenge in the right: the traditional Right and the National Front", *Contemporary French Civilization*, τόμος 20, No 1, χειμώνας/άνοιξη, 1996, σ. 7-37

Culpepper D. P., Hall A. P., Palier Br. (επιμ.), *Changing France. The politics the Markets make*, εκδ. Palgrave Macmillan, Μπεϊσινγκστούκ, 2006

Culpepper D. P., Hall A. P., Palier Br. (επιμ.), *La France en mutation 1980-2005*, εκδ. Fondation Nationale des Sciences Politiques, Παρίσι, 2006

D

Delwit P. (επιμ.), *Le Front National. Mutations de l'extrême droite française*, εκδ. Université de Bruxelles, Βρυξέλλες, 2012

Duhamel O., Grunberg G., "Les partis politiques et la Ve République: post-scriptum", *Commentaire*, τόμος 25, No 99, Φθινόπωρο, 2002, σ. 601-607

E

Evans A.J., *The French party system*, εκδ. Manchester University, Μάντσεστερ, 2003

F

Ferrand O., "UMP-FN: vers un bloc néoconservateur", *Le Monde*, 30 Μαρτίου 2011

Flood Ch., Bell L. (επιμ.), *Political Ideologies in Contemporary France*, εκδ. Pinter, Μ. Βρετανία, 1997

Fressoz Fr., "L'UMP en danger", *Le Monde*, 12 Μαρτίου 2011

G

Godin E., Chafer T. (επιμ.), *The end of the French exception? Decline and revival of the French model*, εκδ. Palgrave, Macmillan, Μπεϊσινγκστόουκ, 2010

Grawitz M., Leca J. (επιμ.), *Traité de Science Politique. 3. L'action politique*, εκδ. PUF, Παρίσι, 1985

Grumberg G., "The 2002 French elections: The re-establishment of the primacy of the president", *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 13:1, 2003, σ.3-16

Grossman R., *L'Appel au gaullisme, de Charles de Gaulle à Nicolas Sarkozy, 1958-2007*, εκδ. Rocher, Παρίσι, 2008

H

Haegel F., « Le RPR est-il encore gaulliste ? », *Mensuel, Marxisme, Mouvement*, No 94, Μάιος, 1998, σ. 39-41

Haegel F., « Faire l'Union: la refondation des partis de droite après les élections de 2002 », *RFSP*, 52^{ος} χρόνος, 2002, No 5-6, σ. 561-574

Haegel F., "The transformation of the French right: Institutional imperatives and organizational changes", *French Politics*, τόμος 2, No 2, 2004, σ. 185-202

Haegel F., "Pertinence, déplacement et renouvellement des analyses en termes de clivage en France", *Revue Internationale de politique Comparée*, τόμος 12, No 1, 2005, σ. 35-45

Haegel F. (επιμ.), *Partis politiques et système partisan en France*, εκδ. Fondation Nationale des Sciences Politiques, Παρίσι, 2007

Hainsworth P., "The Right: divisions and cleavages in "fin de siècle" France", *West European Politics*, τόμος 22, No 4, Οκτώβριος, 1999, σ. 38-56

Hale W., "Kirchheimer's French twist: a model of the catch-all thesis applied to the French case", *Party Politics*, τόμος 15, No 5, 2009, σ. 592-614

Hecht E., Mandonnet E., *Au cœur du RPR: enquête sur le parti du Président*, εκδ. Flammarion, Παρίσι, 1998

J

Jardin X. (επιμ.), *Dictionnaire de la droite*, εκδ. Larousse, Παρίσι, 2007

K

Knapp A., *Parties and the party system in France: a disconnected democracy?*, εκδ., Palgrave, Macmillan, Μπεϊσινγκστόουκ, 2004

Knapp A., Wright V., *The Government and Politics of France*, 5η έκδοση, εκδ. Routledge, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, 2006

L

Labbée D., "La richesse du vocabulaire politique: de Gaulle et Mitterrand", στο *Mots chiffrés et déchiffrés. Mélanges offerts à Étienne Brunet*, Textes rassemblés par Sylvie Mellet et Marcel Vuillaume, εκδ. Champion, Παρίσι, 1998, σ. 173-186

Lévêque P., *Histoire des forces politiques en France, de 1940 à nos jours, Τόμος 3*, εκδ. Armand Colin, Παρίσι, 1997

M

Martin P., "Les élections de 2002 constituent-elles un moment de rupture dans la vie politique française?", *RFSP*, 52 χρόνος, No 5-6, 2002, σ. 593-606

Martin P., Labouret S., "L' état des partis en France", *Commentaire*, No 125, Άνοιξη, 2009, σ. 121-131

O

Offerlé M., "Transformation d' une entreprise politique: de l' UDR au RPR (1973-1977)", *Pouvoirs*, 28, 1983, σ. 5-26

P

Perrineau P., Ysmal C. (επιμ.), *Le vote de tous les refus. Les élections législatives et présidentielle 2002*, εκδ. Sciences Po, Παρίσι, 2003

Ponceyri R., "Le RPR et l' achèvement de la banalisation électorale du gaullisme", *Pouvoirs*, 28, 1983, σ. 123-138

Portelli H., « L' élection présidentielle des 21 avril et 5 mai 2002 », *Regards sur l' actualité*, No 284, Οκτώβριος, 2002, σ. 65-71

Portelli H., "Les élections législatives des 9 et 16 juin 2002", *Regards sur l'actualité*, No 284, Οκτώβριος, 2002, σ. 73-77

R

Rémond R., « Que fera la droite ? », *Esprit* (1940), No 10, Οκτώβριος, 1977, σ. 103-109

Rémond R., *Les Droites en France*, 4η έκδοση, εκδ. Aubier Montaigne, Παρίσι, 1982

Rémond R., « Évolution des droites », *Débat* (1980), No 33, Ιανουάριος, 1985, σ. 25-33

Rémond R., « Les identités de la droite », *Autrement. Série mutations*, No 112, Μάιος, 1991, p. 56-64

Rémond R., *Les Droites aujourd' hui*, εκδ. Seuil, Παρίσι, 2007

S

Séguela J., Saussez T., *La prise de l' Élysée: les campagnes présidentielles de la Ve République*, εκδ. Plon, Παρίσι, 2007

Sirinelli J.-F. (επιμ.), *Les Droites Françaises*, εκδ. Gallimard, Παρίσι, 1992

V

Vendredi idées (Paris), « Où vont les droites ? », No 1, Νοέμβριος, 1992, σ. 11-65

W

Weill C. (επιμ.), *Les Droites en France: 1789-2008, avant-propos de Jean- Daniel*, εκδ. Saint-Simon, CNRS Editions, Παρίσι, 2008

Michel W., *La droite hier et aujourd'hui*, εκδ. Perrin, Παρίσι, 2012

Winock M., *La Droite depuis 1789. Les hommes, les idées, les réseaux*, εκδ. Seuil, Παρίσι, 1995

Y

Ysmal C., *Demain la Droite*, εκδ. Grasset et Fasquelle, Παρίσι, 1984

Ysmal C., *Les partis politiques sous la Ve République*, εκδ. Montchrestien, Παρίσι, 1989

➤ **N. Σαρκοζί – Σαρκοζισμός**

A

Ariès P., *Misère du sarkozysme. Cette droite qui n' aime pas la France*, εκδ. Darangon/VS, Παρίσι, 2005

Artufel C., Duroux M., *Nicolas Sarkozy et la communication*, εκδ. Pepper, Παρίσι, 2006

Artufel C., "Nicolas Sarkozy: ou la communication politique en action", *Mouvements (Paris 1998)*, No 52, Νοέμβριος, 2007, σ.45-56

Azoulay Y., Perrineau P., Teinturier, (επιμ.), *Présidentielle 2007. Qui choisir?*, εκδ. Philippe Ray, Παρίσι, 2007

Autret Fl., *Sarkozy à Bruxelles*, εκδ. Seuil, Παρίσι, 2008

B

Ballet M., *Campagnes présidentielles de 2002 et de 2007*, εκδ. La Documentation Française, Παρίσι, 2010

Barbet D., Mayaffre D., “Bibliographie thématique. Campagne présidentielle”, *Mots. Les langages du politique*, No 89, 2009, σ. 119-121

Bart Le Ch., “Les présidentiables de 2007 entre proximité et surplomb. Nicolas Sarkozy et Ségolène Royal vus par Libération”, *Mots. Les langages du politique*, No 89, Μάρτιος, 2009, σ. 39-55

Bègles D., “Le sarkozysme met la droite aux bords de l’implosion”, *L’Humanité*, 10 Μαρτίου 2011

Belisa M., “Révolution française, ses grands hommes” στο de Cock L., Fanny M., Offenstandt S.W. (επιμ.), *Comment N. Sarkozy écrit l’histoire de France. Dictionnaire critique*, εκδ. Agone, Μασσαλία, 2008, σ. 171-174

Benoit J.-M., “La communication dans la campagne présidentielle”, *Débat (Paris 1980)*, No 146, Σεπτέμβριος, 2007, σ. 73-83

Bettrand D., Dézé A., Missika J.-L., *Parler pour gagner. Sémiotique des discours de la campagne présidentielle de 2007*, εκδ. Fondation Nationale des Sciences Politiques, Παρίσι, 2007

Bertrand X., “Un changement de style, de méthodes et d’objectifs”, *Revue Internationale et Stratégique*, No 77, Άνοιξη, 2010, σ. 71-76

Billion D., “N. Sarkozy et la Turquie: une double rupture”, *Revue Internationale et Stratégique*, No77, Άνοιξη, 2010, σ. 157-162

Birubaunm J., "Comment les idées viennent à Sarkozy", *Le Monde*, 2 Σεπτεμβρίου 2004

Bischoff J., Gautier E., "Sarkozy ou le renouvellement de l' hégémonie du néolibéralisme", *Les Documents MarxEspaces*, 2008, www.EspacesMarx.com (Ημερομηνία Πρόσβασης 14/2/2011)

Boissieu de L., "Jean-Francois Sirinelli: "Nicolas Sarkozy est l' homme de synthèse des droites"", *La Croix*, 9/1/2008

Boudon R., "L' exception anti-libérale française", *Revue des deux mondes*, No 4, Απρίλιος, 2010, σ. 120-125

Boutté G., *Nicolas Sarkozy face à la crise*, εκδ. L' Harmattan, Παρίσι, 2010

Bourbon J., "Sarkozy dévot: faut-il y croire?", *Ecrits de Paris*, No 707, Μάρτιος, 2008, σ. 3-12

Brézet A., "Les trois piliers de Sarkozy", *Etat de l' Opinion*, 2008, σ. 67-78

Brochet Fr., *Inventaire après rupture. Comment Sarkozy a changé la France*, εκδ. François Bourin, Παρίσι, 2011

C

Cahuc P., *Les réformes ratées du Président Sarkozy*, εκδ. Flammarion, Παρίσι, 2010

Calaret Fr., "D' un sarkozysme à l' autre", *Les temps nouveaux*, 6 Μαρτίου 2011

Calvet L.-J., Véronis J., *Les mots de Nicolas Sarkozy*, εκδ. Seuil, Παρίσι, 2008

Cambadelis J.-Ch., “N. Sarkozy est partout, la France est nulle part”, *Revue Internationale et Stratégique*, No 77, Άνοιξη, 2010, σ. 77-85

Capital, “Spécial: Les candidats”, Απρίλιος 2007, σ. 53-66, 84-85

Carvalho J., Geddes A., “La politique d’immigration sous Sarkozy. Le retour à l’identité nationale” στο Maillard de J., Surel Y. (επιμ.), *Politiques Publiques. 3, Les politiques publiques sous Sarkozy*, εκδ. Fondation Nationale des Sciences Politiques, Παρίσι, 2012, σ. 279-293

Charandeau P., *Entre populisme et peopolisme. Comment Sarkozy a gagné!*, εκδ. Librairie Vuibert, Παρίσι, 2008

Chafer T., Godin E. (επιμ.), *The end of French exception? Decline and Revival of the French Model*, εκδ. Palgrave, Macmillan, 2010

Costes R., *Quand la droite change de visage. Une analyse des discours de campagne de J. Chirac et de N. Sarkozy aux élections présidentielles de 1988 à 2007*, Διπλωματική εργασία για το Μεταπτυχιακό Πολιτική και Κοινωνία στην Ευρώπη, Ειδικότητα Κοινωνιολογία, I.E.P. de Paris, Υπό την επίβλεψη της Florence Haegel, 2006-2007

Chapier Fr., *Nicolas Sarkozy: enquête sur un homme de pouvoir*, εκδ. la Cité, Παρίσι, 2007

Charnay J., Delnelle E., Giannesini E., Truong N., “Dossier: Quelles idées pour l’Elysée?”, *Philosophie Magazine*, No. 8, Απρίλιος, 2007

Chollet N., *Rêves de Droite. Défaire l’imaginaire sarkozyste*, εκδ. La Decouverte, Παρίσι, 2008

Cock De L., Fanny M., Offenstandt, Wannich S. (επιμ.), *Comment Nicolas Sarkozy écrit l’histoire de France. Dictionnaire critique*, εκδ. Agone, Μασσαλία, 2008

Cogan Ch., "Les grands axes de la présidence Sarkozy à l' international", *Revue Internationale et Startégique*, No 77, Άνοιξη, 2010, σ. 87-92

Confavreux J., Lindgaard J., "L' hémisphère droit. Comment la droite est devenue intelligente", *Mouvements (Paris 1998)*, 12/11, No 52, 2007, σ. 14-34

Coulomb-Gully M., "Le corps présidentiel. Représentation politique et incarnation dans la campagne présidentielle française de 2007", *Mots. Les langages du politique*, No 89, Μάρτιος, 2009, σ. 25-38

Coulon P., "Du MEDEF à Sarkozy: néolibéralisme, néoconservatisme, populisme face à la crise", 2009, *Les Documents MarxEspaces*, www.Espaces-Marx.org (Ημερομηνία Πρόσβασης 14/2/2011)

Cousin B., Vital T., "De Porto Rotondo à Wolfeboro. Vertus et faux-semblants de la comparaison Sarkozy-Berlusco", *Mouvements (Paris 1998)*, 12/11, No 52, 2007, σ. 105-113

D

Dakhi L., Makis B., Roger S., Vigarello G., Losson Ch., *Gouverner par la peur*, εκδ. Fayard, Παρίσι, 2007

Debbasch Ch., *Le sarkozysme gouvernante, un nouveau présidentielisme*, εκδ. L' Harmattan, Παρίσι, 2010

De Boissieu L., "François Sirinelli: Nicolas Sarkozy est l' homme de synthèse des droites", *La Croix*, 9 Ιανουαρίου 2008

Dimitrakopoulos G. D., Menon A., Passas G. A., "France and the EU under Sarkozy: Between European ambitions and National objectives?", *Modern and Contemporary France*, τόμος 17, No 4, Νοέμβριος, 2009, σ. 451-465

Dion J., "Sarkozy, laïc converti?", *Marianne*, No 722, 19 Φεβρουαρίου 2011

Dive Br., *La métamorphose de Sarkozy*, εκδ. Jacob-Duvernety, Γαλλία, 2012

Dorrigaud M., *Ces mots qui nous gouvernent: abécédaire de la France sarkozienne*, εκδ. Bayard, Παρίσι, 2008

Duhamel O., Field M., *Le starkozysme*, εκδ. Seuil, Παρίσι, 2008

Duhamel A., "Sarkozy: un bonapartisme de crise", *Libération*, 30 Οκτωβρίου 2008

Duhamel A., Gauchet M., "Retombées politiques de la crise", *Débat (1980)*, No 156, Σεπτέμβριος, 2009, σ. 35-51

Duhamel A., *La marche consulaire*, εκδ. Plon, Παρίσι, 2009

Dupin É., *À droite toute*, εκδ. Librairie Arthème Fayard, Παρίσι, 2007

Dupuy P.-O., Marchaud P., "Débat de l'entre-deux-tours 2007. La conquête de l'espace lexical", *Mots. Les langages du politique*, No 89, Μάρτιος, 2009, σ. 105-117

E

Erner G., "La Droite et le victimisme: Une victoire posthume de Mai 68", *Revue des deux mondes*, No 4, Απρίλιος, 2008, σ.131-136

F

Feldman J.-Ph., "La Droite est-elle (encore) conservatrice?", *Revue des deux mondes*, No 4, Απρίλιος, 2008, σ. 142-147

Finkielkrant, “Qu’ est-ce que le sarkozysme?”, *Le Point*, 10 Μαΐου 2007

Fossel M., Mongin O., “Les mises en scène de la réussite. Entreprendre, entraîner, animer”, *Esprit*, No 339, Νοέμβριος, 2007, σ. 22-43

G

Gambotti Ch., *Sarkozy. La métamorphose, 1999-2007*, εκδ. Privat, Τουλούζη, 2007

Gandillot Th., *Un an sous Sarkozy*, εκδ. Acropole, Παρίσι, 2008

Gattegno H., “Nicolas Sarkozy enterre le sarkozysme”, *Le Point*, 4 Μαρτίου 2011

Gauchet M., Slama A.-G., “Droite, gauche: la nouvelle donne”, *Débat (Paris 1980)*, No 146, Οκτώβριος, 2007, σ. 4-21

Gauchet M., “Entretien. Les beaux jours de la division droite-gauche”, *Revue des deux mondes*, No 4, Απρίλιος, 2008, σ. 148-162

Gaudin M., *Du candidat au président: discours et boniments de N. Sarkozy*, εκδ. Le Bord de l’ Eau, Παρίσι, 2008

Gauvin Fr., *Bayrou, Hollande, Joly, Le Pen, Melenchon, Sarkozy Leur philosophie*, εκδ. Gemina, Γαλλία, 2012

Gauvin Le J.-P., “Catharsis pour un changement d’ époque”, *Débat (Paris 1980)*, No 146, Οκτώβριος, 2007, σ. 39-59

Grielsamer L., *Le dico de la présidentielle*, εκδ. les Quatre Chemins, Παρίσι, 2007

Grumberg G., Haegel Fl., *La France vers le bipartisme ? La présidentialisation du PS et de l’ UMP*, εκδ. Le Presse de Science Po, Παρίσι, 2007

H

Halimi S., « Les recettes idéologiques du Président Sarkozy », *Le Monde Diplomatique*, Ιούνιος, 2007

Hanley D., "Party, Personality and Institutional constraint: the French presidential election of 2007", *Modern and Contemporary France*, τόμος 15, Νο4, Νοέμβριος, 2007, σ. 423-439

L' Hebdo des Socialistes, « La France d' après Sarkozy », No 431, 13 Ιανουαρίου 2007, σ. 12-23

Hervé Ch. de, "N. Sarkozy et la politique étrangère de la France: entre changement et continuité", *Revue Internationale et Stratégique*, No 70, Άνοιξη, 2007, σ. 7-12

Hewlett N., « Nicolas Sarkozy and the legacy of Bonapartism. The French presidential and Parliamentary Elections of 2007 », *Modern and Contemporary France*, τόμος 15, No 4, Νοέμβριος, 2007, σ. 405-422

Hewlett N., "Reviving the French exception? Sarkozy, Authoritarian Populism and the Bonapartist Tradition" στο Chafer T., Godin E. (επιμ.), *The end of French exception? Decline and Revival of the French Model*, εκδ. Palgrave, Macmillan, 2010, σ. 39-55

Heiden S., Pincemin B. (επιμ.), *JADT 9es journées internationales d' analyse statistique des données textuelles*, εκδ. Universitaires de Lyon, Λυόν, τόμος II, 2008

Hureaux R., "Sur l' élection présidentielle", *Débat (Paris 1980)*, No 146, Οκτώβριος, 2007, σ. 4-122

Hureaux R., « Nicolas Sarkozy peut-il réussir ? », *Débat (Paris 1980)*, No 146, Οκτώβριος, 2007, σ. 102-110

L

Labbé D., Monière D., “Des mots pour des voix. 132 discours pour devenir président de la République française”, *RFSP*, τόμος 58, No 3, Ιούνιος, 2008, σ. 433-455

Lacorne D., « Le rêve américain du Président Sarkozy », *Débat (Paris 1980)*, No 151, Οκτώβριος, 2008, σ. 20-25

Laidi De J., “Le sarkozysme est-il un libéralisme”, *Telos*, 5 Μαΐου 2008

Laine M., “Où va la droite?”, *Revue des deux mondes*, No 4, Απρίλιος, 2008, σ. 83

Laine M., “Droite réformatrice en quête de ligne”, *Revue des deux mondes*, No 4, Απρίλιος, 2008, σ. 84-101

Landfried J., “La remontée du FN n’est pas le résultat d’ une manipulation sarkozyste”, *Le Monde*, 30 Μαρτίου 2011

Laferrière A., « Le sarkozysme est-il inspiré par la droite américaine », *Revue des deux mondes*, No 4, Απρίλιος, 2008, σ. 102-110

Lebaron Fr., “La rhétorique réactionnaire. Le modèle social français”, *Savoir – Agir*, No 6, Δεκέμβριος, 2008, σ. 113-119

Lecoussin N., *L’ absolutisme efficace. Enquête sur la présidence de Nicolas Sarkozy*, εκδ. Plon, Παρίσι, 2008

Lefranc S., “Repetance” στο Cock de L., Fanny M., Offestandt S. W. (επιμ.), *Comment N. Sarkozy écrit l’histoire de France. Dictionnaire critique*, εκδ. Agone, Μασσαλία, 2008, σ. 156-160

Lequet St., “Nicolas Sarkozy et le gaullisme”, *French Politics Culture and Society*, τόμος 28, No 1, Άνοιξη, 2010, σ. 92-105

Libération, Hors-Serie, “C’ était Sarkozy. Histoire d’ une ambition”, Μάρτιος 2012

Liberti F., “Le retour de la France dans le processus européen?”, *Revue Internationale et Stratégique*, No 77, Άνοιξη, 2010, σ. 169-173

Liêm H.-N., *Sarkonomics*, εκδ. B. Grasset, Παρίσι, 2008

Liêm H.-N., “Le sarkonomics entre promesses électorales et crise économique. Bilan d’ étape fin 2008”, *Modern and Contemporary France*, τόμος 12, N. 4, Νοέμβριος, 2009, σ. 429-430

M

Maigret E., *L’ Hyperprésident*, εκδ. A. Colin, Παρίσι, 2008

Maillard de J., Surel Y. (επιμ.), *Politiques publiques 3, Les politiques publiques sous Sarkozy*, εκδ. Fondation Nationale des Sciences Politiques, Παρίσι, 2012

Mantoux A., *Nicolas Sarkozy: l’ instinct du pouvoir*, εκδ. First Editions, Παρίσι, 2003

Marlière P., “Do not be fooled by Sarkozy: France’s soul is still leftwing”, *The Gaurdian*, 24 Απριλίου 2007

Marlière P., “The President’s smokescreen”, *The Gaurdian*, 20 Απριλίου 2008

Marlière P., “A gauche comment combattre le sarkozysme?”, *Mouvements*, No 52, Νοέμβριος-Δεκέμβριος, 2007, σ. 146-169

Marlière P., “Sarkozism as an ideological theme park. Nicolas Sarkozy and right-wing political thought”, *Modern and Contemporary France*, τόμος 17, No 4, Νοέμβριος, 2009, σ. 375-390

Marlière Ph., Szarka J., “The Sarkozy Presidency: From rupture to crisis?”, *Modern and Contemporary France*, τόμος 17, No 4, Νοέμβριος, 2009, σ. 371-373

Martigny V., “Le débat autour de l’ identité nationale dans la campagne présidentielle 2007: quelle rupture?”, *French Politics Culture and Society*, τόμος 27, No 1, Άνοιξη, 2009, σ. 23-42

Marthaler S., « Nicolas Sarkozy and the politics of French immigration policy », *Journal of European Public Policy*, τόμος 15, τχ.3, 2008, σ. 382-397

Massa P., « Le mythe méritocratique dans la rhétorique sarkozyste: une entreprise de démoralisation », *Contretemps*, No 20, Σεπτέμβριος, 2007, σ. 130-144

Mately S., “Une politique économique internationale entre libéralisme et interventionnisme”, *Revue Internationale et Stratégique*, No 77, Φθινόπωρο, 2010, σ. 115-119

Mayaffre D., “Vocabulaire et discours électoral de Sarkozy: Entre modernité et pétainisme”, *Pensée*, No 352, Δεκέμβριος, 2007, σ. 68-80

Mayaffre D., “Quand “travail”, “famille”, “patrie” co-occurrent dans le discours de N. Sarkozy . Étude de cas et réflexion théorique sur la co-occurrence” στο Heiden S., Pincemin B. (επιμ.), *JADT 9es journées internationales d’ analyse statistique des données textuelles*, εκδ. Universitaires de Lyon, Λυόν, τόμος II, 2008, σ. 811-882

Mayaffre D., *Nicolas Sarkozy. Mesure et Démesure du discours 2007/2012*, εκδ. Fondation Nationale des Sciences Po, Παρίσι, 2012

Mayaffre D., “Sarkozysme et populisme. Approche logométrique du discours de N. Sarkozy (2007-2012)”, *Mots. Les Langages du politique*, No 103, Μάρτιος, 2013, σ. 73-87

Mayer N., “Comment N. Sarkozy a rétréci l’ électorat Le Pen”, *RFSP*, τόμος 57, No 3-4, Ιούνιος-Αύγουστος, 2007, σ. 429-445

Maunly J.-P., “N. Sarkozy et la politique de défense de la France”, *Revue Internationale et Stratégique*, No 77, Άνοιξη, 2010, σ. 109-114

Mbem A. J., *Nicolas Sarkozy à Dakar: débats et enjeux autour d’ un discours*, εκδ. L’ Harmattan, Παρίσι, 2008

Megnassan C., *Ce qui manque au plan de relance économique de Nicolas Sarkozy*, εκδ. Publibook, 2009

Mélenchon J.-L., *Laïcité. République au discours de Nicolas Sarkozy. Chanoine de Latran*, εκδ. Bruno Leprince, Γαλλία, 2008

Mélenchon J.-L., “Le discours de Latran de N. Sarkozy, président de la République contre la laïcité”, *Politique à Gauche*, No 33, Ιανουάριος, 2008 , www.jean-luc-melenchon.fr

Mennier S., “France and the world, from Chirac to Sarkozy” στο Cole A. Galès Le P., Levy J.D. (επιμ.), *Developments in French Politics 4*, εκδ. Palgrave Macmillan, Μπεϊσινγκστόουκ, 2008, σ. 243-258

Micheau Fr, “Croisades” στο Cock de L., Fanny M., Offestandt S. W. (επιμ.), *Comment N. Sarkozy écrit l’ histoire de France. Dictionnaire critique*, εκδ. Agone, Μασσαλία, 2008, σ. 64-67

Monde Diplomatique, “Les droites au pouvoir”, No 95, Δίμηνο, Οκτώβριος-Νοέμβριος, 2007

Le Monde, “Le sarkozysme, une doctrine économique non identifiée”, 3 Ιουλίου 2007

Mouhanna Ch., « Le miracle de la sécurité, vu de l’ intérieur », *Mouvements (Paris 1998)*, No 52, Νοέμβριος, 2007, σ. 35-44

Musso P., “Sarkozysme, néo-télévision et néo-management”, *Modern and Contemporary France*, τόμος 17, No 4, Νοέμβριος, 2009, σ. 391-406

Musso P., *Le sarkoberlusconisme*, εκδ. Aube, Παρίσι, 2008

Musso P., “Existe-t-il un sarkoberlusconisme?”, *Temps des médias*, No 10, Άνοιξη, 2008, σ. 129-141

N

Nielsberg J.-A., Sahuc St., “Le sarkozysme nouvelle étape de la mutation de la droite: synthèse idéologique et adaptation neoconservatrice”, *Nouvelle Fondation (Fondation Gabriel Péri)*, 1 (1), 2006, σ. 12-33

Nielsberg J.-A., Sahuc St., “Synthèse idéologique et adaptation neoconservatrice”, *Nouvelle Fondation (Fondation Gabriel Péri)*, 1 (1), 2006

P

Padioleau J.-G., *La société au radar. L’ Etat sarkozye au karcher*, εκδ. L’ Harmattan, Παρίσι, 2005

Perrineau P., “Les nouveautés de la sequence électorale d’ avril-juin 2007”, *Cités*, τόμος 3, No 1, 2007, σ. 137-147

Perrineau P., "L' image de Nicolas Sarkozy", *Etat de l' opinion*, 2007, σ. 75-94

Peyrelevade J., *Sarkozy: l' erreur historique*, εκδ. Plon, Παρίσι, 2008

Pineiro Tresmontant C., Tournier M., "Ségolène Royal entre François Bayrou et Nicolas Sarkozy. Approche lexicométrique", *Mots. Les langages du politique*, No 89, Ιανουάριος, 2009, σ. 83-104

Portelli S., *Le sarkozysme sans Sarkozy*, εκδ. Grasset et Fasquelle, Παρίσι, 2009

Perrineau P., "Les nouveautés de la séquence électorale d' avril-juin 2007", *Cités*, No 31, 2007, σ. 137-147

Q

Quême Ph., *Vertus et perversions françaises du discours politique... plaidoyer pour un discours vrai*, εκδ. L' Harmattan, Παρίσι, 2008

"Qu' est-ce que le sarkozysme?", *Forum Progressiste* 54, 21/9/2010, www.fp54.fr

R

Reynié D., Reuters, 7 Μαΐου 2007

Reynié D., "La montée du FN, un problème qui ne se pose pas qu' à la droite française", *Le Monde*, 30 Μαρτίου 2011

Rozès St., "La nouvelle France", *Débat (Paris 1980)*, No 146, Σεπτέμβριος – Οκτώβριος, 2007, σ. 60-72

Rozès St., "Epuisement d' un compromise social et contournement politique", *Le Revue Socialiste*, 29, Οκτώβριος-Νοέμβριος, 2007, σ. 29

Riot-Sarcey M., Thierry A., “Mai 68 ou L’ Actualité de la mémoire” στο Cock de L., Fanny M., Offestandt S. W. (επιμ.), *Comment N. Sarkozy écrit l’ histoire de France. Dictionnaire critique*, εκδ. Agone, Μασσαλία, 2008, σ. 125-129

“Où va la droite?”, *Revue des deux mondes*, No.4, 2008, σ. 83-162

S

Salin P., “Existe-t-il une pensée économique de droite?”, *Revue des deux Mondes*, No 4, Απρίλιος, 2008, σ. 111-119

Salin P., *Français, n’ ayez pas peur du libéralisme*, εκδ. Odile Jacob, Παρίσι, 2007

Sandre M., “Analyse d’un dysfonctionnement interactionnel? L’ interruption? Dans le débat de l’ entre-deux-tours de l’ élection présidentielle de 2007”, *Mots. Les Langages du politique*, No 89, Ιανουάριος, 2009, σ. 69-81

Saint-Upéry M., “Le peuple est-il de droite?. Un débat américain”, *Mouvements (Paris 1998)*, No 52, Νοέμβριος, 2007, σ. 93-104

Sanger N., “The French Legislative and Presidential Elections of 2007”, *West European Politics*, τόμος 30, No 5, Νοέμβριος, 2007, σ. 1166-1175

Sarkozy N., *Libre*, εκδ. Robert Laffont/XO, Παρίσι, 2001

Sarkozy N., “L’ état de la droite”, *Etat de l’ opinion*, 2001, σ. 29-45

Sarkozy N., *La République, les religions, l’ espérance*, εκδ. Cerf, Παρίσι, 2004

Sarkozy N., “La France doit porter des valeurs universelles et les faire vivre”, *Le Meilleur des Mondes*, No 2, Φθινόπωρο, 2006, σ. 81-93

Sarkozy N., *Temoignage*, εκδ. XO, Παρίσι, 2006

Sarkozy N., Onfray M., “Confidences entre ennemis”, *Philosophie Magazine*, No 8, Απρίλιος 2007

Sarkozy N., *Ensemble*, εκδ. XO, Παρίσι, 2007

Sarkozy N., *Mon projet. Ensemble tout devient possible*, www.sarkozy.fr (Ημερομηνία Πρόσβασης 10/2/2007)

Sarkozy N., “Europe: L’ engagement Français”, *Politique Internationale*, No 120, Καλοκαίρι, 2008, σ. 11-52

Schlegel J.-L., “Nicolas Sarkozy, la laïcité et les religions”, *Esprit (1940)*, No 342, Φεβρουάριος, 2008, σ. 13-23

Schneider V., Dupont L., Marteau St., “Sarkozy mène-t-il la droite au chaos”, *Marianne*, No 725, Μάρτιος, 2011

Schor R., “Les traitements des étrangers en France de François Mitterrand à Nicolas Sarkozy, 1981-2006”, *Études Internationales (Tunisie)*, No 102, 2007, σ. 59-68

Scweisguth É., “Le trompe – l’oeil de la droitisation”, *RFSP*, τόμος 57, No 3-4, Ιούνιος-Αύγουστος, 2007, σ. 393-410

Sgard J., “Nicolas Sarkozy, lecteur de Gramsci. La tentation hégémonique du nouveau pouvoir”, *Esprit*, Ιούλιος, 2007, σ. 10-22

Sieffert D., “L’ imposture Sarkozy”, *Politis*, No1023, 23-29 Οκτωβρίου, 2008, σ. 3

Simon P., “Comment la lutte contre les discriminations est passée à droite”, *Mouvements (Paris 1998)*, No 52, Νοέμβριος, 2007, σ. 153-163

Simon P., « La stratégie de la discrimination positive: Sarkozy et le débat français sur l' égalité », *Modern and Contemporary France*, τόμος 17, No 4, Νοέμβριος, 2009, σ. 435-450

Sitel F., "Sous le sarkozysme, la droite...", *Contretemps*, No 5, 1ο τρίμηνο, 2010, σ. 17-26

Sorman G., "Le sarkozysme, néo-conservateur?", *L' Hebdo*, 2 Νοεμβρίου 2009

Streiff G., "Remarques sur la conversion libérale de la droite", *Les Documents MarxEspaces*, 19 Οκτωβρίου 2007, www.espaces-marx.org (Ημερομηνία Πρόσβασης 20/11/2007)

Strudel S., "L'électorat de N. Sarkozy: rupture tranquille ou syncrétisme tourmenté?", *RFSP*, τόμος 57, No 3-4, Ιούνιος-Αύγουστος, 2007, σ. 459-479

Szarka J., « Nicolas Sarkozy as political strategist: rupture tranquille or policy continuity ? », *Modern and Contemporary France*, τόμος 17, No 4, Νοέμβριος, 2009, σ. 407-422

T

Tabard G., "Sarkozy, les mots et l' action", *Les Echos*, No 20889, 14 Μαρτίου 2011

Tevanian P., "United colors of travail, famille, patrie. Quelques remarques sur une révolution conservatrice", *Mouvements (Paris 1998)*, No 52, Νοέμβριος, 2007, σ. 71-81

Tissot S., Tevaniau P., *Les Mots sont importants*, εκδ. Libertalia, Παρίσι, 2010

Trocquer Le O., “Jules Ferry” στο Cock de L., Fanny M., Offestandt S. W. (επιμ.), *Comment N. Sarkozy écrit l’histoire de France. Dictionnaire critique*, εκδ. Agone, Μασσαλία, 2008, σ. 84-86

V

Vigarello G., Lougin O., *Sarkozy: corps et âme d’ un président*, εκδ. Perrin, Παρίσι, 2008

W

Wanquiez L., “La droite sociale au miroir de la crise”, *Commentaire*, No129, Άνοιξη, 2010, σ. 63-73

Winock M., “La dernière mêlée présidentielle”, *Débat (Paris 1980)*, No 146, Οκτώβριος, 2007, σ. 22-37

Winock M., “Une année de sarkozysme”, *Débat (Paris 1980)*, No 150, Οκτώβριος, 2008, σ. 4-19

➤ **Σ. Ντε Γκώλ – Γκωλισμός**

A

Alexandre Ph., *Le Duel de Gaulle – Pompidou*, εκδ. Bernard Grasset, Παρίσι, 1970

B

Baillet R., *De Gaulle et l’ Europe*, εκδ. L’ Hermès, Λυόν, 1979

Ballix C., "Discours politique et intégration européenne: les gaullistes face au projet de Banque Centrale Européenne", *Revue d'intégration européenne*, τόμος 17, No1, Φθινόπωρο, 1993, σ. 7-52

Barnavi E., Friedlandre S., (κείμενα συγκεντρωμένα από), *La politique étrangère du Général de Gaulle*, εκδ. PUF, Παρίσι, 1985

Baudouin J., "Gaullisme et chiraquisme: réflexions autour d' un adultère", *Pouvoirs*, 28, 1983, σ. 53-66

Berstein S., *Histoire du gaullisme*, εκδ. Perrin, Παρίσι, 2001

Boulanger Ph., "Le souverainisme arrière-garde nostalgique du gaullisme?", *Banquie*, No 23, Μάρτιος, 2006, σ. 225-238

Bréchon P., "Histoire électorale du mouvement gaulliste", *Regards sur l'actualité*, 165, Νοέμβριος, 1990, σ. 3-15

C

Calvet L.-J., Véronis J., *Combat pour l' Elysée. Paroles de prétendants*, εκδ. Seuil, Παρίσι, 2006

Cazenave M., *De Gaulle, une certaine idée de la France*, εκδ. Critérion, Παρίσι, 1990

Cerny Ph. G., *Une politique de grandeur. Aspects idéologiques de la politique extérieure de De Gaulle*, εκδ. Flammarion, Παρίσι, 1986

Charlot J., *L' UNR, étude du pouvoir, au sein d' un parti politique*, εκδ. Fondation Nationale des Sciences Politiques, Παρίσι, 1967

Charlot J., "L' Union pour la nouvelle République: un bilan", *RFSP*, 17e année, No1, 1967, σ. 78-86

Charlot J., "L' après-gaullisme", *RFSP*, 18e année, No1, 1968, σ. 68-76

Charlot J., *Le gaullisme d' opposition 1946-1958. Histoire du gaullisme*, εκδ. Fayard, Παρίσι, 1983

Charlot J., "Le Gaullisme" στο Sirinelli J.-F. (επιμ.), *Les Droites françaises*, εκδ. Gallimard, Παρίσι, 1992, σ. 653-689

Cogan G. Ch., "The break-up: General de Gaulle's separation from power", *Journal of Contemporary History*, τόμος 27, No1, Ιανουάριος, 1992, σ. 167-199

Compte G., "La République gaullienne", *Enquête sur l' histoire*, 15, Καλοκαίρι, 1995, σ. 68-73

Cotteret J.-M., Moreau R., *Recherches sur le vocabulaire du Général de Gaulle: analyse statistique des allocutions radiodiffusées, 1958-1965*, εκδ. Fondation Nationale de Sciences Politiques, Παρίσι, 1969

D

Derville J., "Le discours des partis gaullistes", *Regards sur l' actualité*, 165, Νοέμβριος, 1990, σ. 17-29

Derville J., "Les partis gaullistes: fidélité aux principes et évolutions doctrinales", *Notes et Études Documentaires*, No 4996, Νοέμβριος, 1994, σ. 37-58

Dreyfus F.-G., *De Gaulle et le gaullisme. Essai d' interprétation*, εκδ. PUF, Παρίσι, 1982

Duclos J., *Gaullisme, technocratie, corporatisme*, εκδ. Sociales, Παρίσι, 1963

E

Espoir (Paris 1972), "De gaulle et l' Europe", 82, Ιούνιος, 1992, σ. 4-143

G

De Gaulle C., *Discours et Messages. Tome I: Pendant la guerre, juin 1940-janvier 1946*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1977

De Gaulle C., *Discours et Messages. Tome II: Dans l' attente, février 1946-avril 1958*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1970

De Gaulle C., *Discours et Messages. Tome III: Avec le renouveau, mai 1958-juillet 1962*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1971

De Gaulle C., *Discours et Messages. Tome IV: Pour l' effort, août 1962-décembre 1965*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1970

De Gaulle C., *Discours et Messages. Tome V: Vers le terme, janvier 1966-avril 1969*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1982

De Gaulle C., *Mémoires d' Espoir. Tome I: Le Renouveau 1958-1962*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1985

De Gaulle C., *Mémoires d' Espoir. Tome II: L' effort 1962-1965*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1985

De Gaulle C., *Mémoires de guerre, L' appel 1940-1942· L' unité 1942-1944· Le salut 1944-1946*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1989

De Gaulle C., *Lettres Notes et Carnets, Tome 5, juin 1943-mai 1945*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1983

De Gaulle C., *Lettres Notes et Carnets, Tome 6, mai 1945-juin 1951*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1984

De Gaulle C., *Lettres Notes et Carnets, Tome 7, juin 1951-mai 1958*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1985

De Gaulle C., *Lettres Notes et Carnets, Tome 8, mai 1958-décembre 1960*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1985

De Gaulle C., *Lettres Notes et Carnets, Tome 11, juillet 1966-avril 1969*, εκδ. Plon, Παρίσι, 1987

De Gaulle C., *De Gaulle a dit. L'essentiel de la pensée de Charles de Gaulle*, εκδ. Pocket, Παρίσι, 1989

Le gaullisme aujourd' hui, Colloque, organisé par le Club Nouvelle Frontière, Παρίσι, Juillard, 27 Απριλίου 1985

Guiol P., "L' impasse sociale du gaullisme. Le RPR et l' Action ouvrière", *RFSP*, τόμος 36, No 2, 1986, σ. 279-280

Guiol P., "Destinée d' une pensée" στο *De Gaulle en son siècle, tome 3: Moderniser la France*, Actes des journées internationales tenues à l' UNESCO, Παρίσι 19-24 Νοεμβρίου 1990, Institut de Charles de Gaulle, εκδ. Plon, Παρίσι

H

Haegel Fl., "Mémoire, héritage, filiation. Dire le gaullisme et se dire gaulliste", *RFSP*, 40e année, No 6, 1990, σ. 864-879

Hoffman St., « De Gaulle, Europe, and the Atlantic Alliance », *International Organization*, τόμος 18, No 1, Χειμώνας, 1964, σ. 1-28

Hureau R., *L'actualité du gaullisme. Cinq études sur les idées et l'action du général de Gaulle*, εκδ. O.E.I.L., Παρίσι, 2007

I

Institut Charles de Gaulle, *De Gaulle en son siècle, tome 1: Dans la mémoire des hommes et des peuples*, Actes des journées internationales tenues à l' UNESCO, 19-24 Νοεμβρίου 1990, εκδ. Plon, Παρίσι, 1991

Institut Charles de Gaulle, *De Gaulle en son siècle, tome 2: La République*, Actes des journées internationales tenues à l' UNESCO, 19-24 Νοεμβρίου 1990, εκδ. Plon, Παρίσι, 1992

Institut Charles de Gaulle, *De Gaulle en son siècle, tome 3: Moderniser la France*, Actes des journées internationales tenues à l' UNESCO, 19-24 Νοεμβρίου 1990, εκδ. Plon, Παρίσι, 1992

Institut Charles de Gaulle, *De Gaulle en son siècle, tome 4: La sécurité et l'indépendance de la France*, Actes des journées internationales tenues à l' UNESCO, 19-24 Νοεμβρίου 1990, εκδ. Plon, Παρίσι, 1992

Institut Charles de Gaulle, *De Gaulle en son siècle, tome 5: L'Europe*, Actes des journées internationales tenues à l' UNESCO, 19-24 Νοεμβρίου 1990, εκδ. Plon, Παρίσι, 1992

J

Jaune L., "Le gaullisme et la crise de l'Etat", *Modern and Contemporary France*, 8:1, 2000, σ. 7-18

Johnson D., "The political principles of General de Gaulle", *International Affairs* (*Royal Institute of International Affairs 1944-...*), τόμος 41, No 4, Οκτώβριος, 1965, σ. 650-662

K

Knapp A., *Gaullism since de Gaulle*, εκδ. Antony Rowe Ltd, Μεγάλη Βρετανία, 1994

Knapp A., *Le gaullisme après de Gaulle*, εκδ. Seuil, Παρίσι, 1996

L

Labée D., "Le métaphores du général de Gaulle", *Mots*, 43, 1995, σ. 55-61

Labée D., "La structure du vocabulaire du général de Gaulle", στο *III Giornate internazionali di Analisi statistica dei Dati Testuali*, Rome, tome II, 1995, σ. 165-176

Labée D., "Le mots du général de Gaulle", *Quaderni di studi linguistici*, 4-5, 1998, σ. 331-354

Labée D., "La France chez de Gaulle et Mitterrand" στο Fiala P., Lafon P. (επιμ.), *Des mots en liberté. Hommages à Maurice Tournier*, εκδ. RNS, Παρίσι, 1998, σ. 183-193

Labée D., "Le général de Gaulle en campagne", 2013, <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00286814>

Lachaise B., "Le RPR et le gaullisme. Les infortunes d' une fidélité", *Vingtième Siècle. Revue d' histoire*, No 44, ειδική έκδοση, Οκτώβριος-Δεκέμβριος, 1994, σ. 25-30

Lachaise B., *A Saint-Orens. Du général de Gaulle à J. Chirac. Le gaullisme et les Français*, εκδ. CRDP d' Aquitaine, Ακουιτανία, 2006

Leban G., *De de Gaulle à Chirac: l' histoire d' un engagement*, εκδ. S.I., s.u., 1993

M

Mahoney J. D., *De Gaulle. Statesmanship, Grandeur and Modern Democracy*, εκδ. Praeger, ΗΠΑ, 1996

Mahoney J. D., "De Gaulle and the death of Europe", *The National Interest*, 48, 1997, σ. 46

Maier C., *De Gaulle et le gaullisme, une mythologie d' aujourd'hui*, εκδ. Milan, Τουλούζη, 2003

Marquet M. Ph., *Étude comparée de l' UDR et du RPR*, Διπλωματική εργασία για το μεταπτυχιακό Δίκαιο των Οικονομικών και των Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου του Παρισιού, Πρόεδρος της Επιτροπής ο M. Roger Gerard Schwartzberg, 1978

Mayaffre D., *Le discours présidentiel sous la Ve République. Chirac, Mitterrand, Giscard, Pompidou, de Gaulle*, εκδ. Fondation Nationale des Sciences Po, Παρίσι, 2012

Morelle Ch., *De Gaulle, le gaullisme et les gaullistes*, εκδ. Armand Colin, Παρίσι, 1998

N

Neumann G. R., "Formation and Transformation of Gaullism in France", *The Western Political Quarterly*, τόμος 6, No 2, Ιούνιος, 1953, σ. 250-274

P

Petitfils J.-Ch., *Le gaullisme*, 4η έκδοση, εκδ. PUF, Παρίσι, 1994

Q

Quagliariello G., *Gaullisme: une classification impossible: essai d'analyse comparée des droites française et italienne*, εκδ. L' Harmattan, Παρίσι, 2009

R

Reynaud P., *La politique étrangère du gaullisme*, εκδ. R. Juillard, Παρίσι, 1964

Robin Em., *Les Présidents de la Ve République. Charles de Gaulle 1958-1969*, εκδ. La Documentation Française, Παρίσι, 1999

Rosenthal H., "The electoral politics of Gaullists in Fourth French Republic: ideology or constituency interest?", *The American Political Science Review*, τόμος 63, No 2, Ιούνιος, 1969, σ. 476-487

S

Sebatier G., Ragneneau Ph., *Le Dictionnaire du gaullisme*, εκδ. Albin Michel, Παρίσι, 1994

Sirinelli J.-F. (επιμ.), *Les Droites françaises*, εκδ. Gallimard, Παρίσι, 1992

T

Tenzer N., "L' idéologie gaulliste ou la droite impossible", *Revue Socialiste (Paris 1999)*, No 7, Δεκέμβριος, 2001, σ. 62-74

Tenzer N., *La face cachée du gaullisme: de Gaulle ou l' introuvable tradition politique*, εκδ. Hachette Littératures, Παρίσι, 1998

David Thomson, "General de Gaulle and the Anglo-Saxons", *International Affairs*, τόμος 41, No 1, Ιανουάριος, 1965, σ. 11-21

Touchard J., *Le gaullisme: 1940-1969*, εκδ. Seuil, Παρίσι, 1978

V

Vaisse M., "Changement et continuité dans la politique européenne de la France" στο *Georges Pompidou et l' Europe*, Association George Pompidou, Colloque 25-26 Νοεμβρίου 1993, εκδ. Complexe, 1995, σ. 29-45

Vaisse M., *La Grandeur. Politique étrangère du général de Gaulle 1958-1959*, εκδ. Fayard, Παρίσι, 1998

Vatré É., "Le nationalisme du Général", *Enquête sur l' histoire*, 15, καλοκαίρι, 1995, σ. 22-25

W

Wilson L. F., "Gaullism without de Gaulle", *The Western Political Quarterly*, τόμος 26, No3, Σεπτέμβριος, 1973, σ. 485-508

➤ **Πολιτικά Κόμματα. Πολιτική ζωή – Μ. Βρετανία**

A

Adams I., *Ideology and Politics in Britain today*, εκδ. Manchester University, Μάντσεστερ, 1998

Allexandre-Collier A., “Le phénomène eurosceptique au sein du parti conservateur britannique”, *Politique européenne*, No 6, χειμώνας, 2002, σ. 353-373

B

Barberis P., McHugh J., Tyldesley M., *Encyclopedia of British and Irish political organizations: parties, groups and mouvements of the twentieth century*, εκδ. Pinter, Λονδίνο, 2000

Beer S., “The Conservative Party of Great Britain”, *The Journal of Politics*, τόμος 14, No 1, Φεβρουάριος, 1952, σ. 41-71

Budge I., McKay D., Newton K., Bartle J., *The New British Politics*, 4η έκδοση, εκδ. Pearson Longman, Λονδίνο, Νέα Υόρκη, 2007

Butler D., Kavanagh D., *The British General Election of 1979*, εκδ. Macmillan, Μπεϊσινγκστούκ, 1980

Butler D., Kavanagh D., *The British General Election of 1983*, εκδ. Macmillan, Μπεϊσινγκστούκ, 1984

C

Charmley J., *A history of Conservative politics since 1830*, 2η έκδοση, εκδ. Palgrave Macmillan, Μπεϊσινγκστούκ, 2008

Clarke D. H., Stewart C. M., Zuk G., "Politics, Economics and Party Popularity in Britain, 1979-1983", *Electoral Studies*, 5:2, 1986, σ. 123-141

Clarke J.C.D., *Ideas and Politics in Modern Britain*, εκδ. Macmillan, Μπεϊσινγκστόουκ, 1990

Clarke D. H., Stewart C. M., Zuk G., "Economics and Party popularity in Britain, 1979-1983", *Electoral Studies*, τόμος 5, No 2, Αύγουστος, 1986, σ. 123-141

Col N., *A la recherche du conservatisme britannique: Historiographie, britannicité, modernité (XVIIe-XXe siècles)*, εκδ. Universitaires de Rennes, Ρεν, 2007

Crewe I., Searing D. D., "Ideological change in the British Conservative Party", *The American Political Science Review*, τόμος 82, No2, Ιούνιος, 1988, σ. 361-384

D

Dale I. (επιμ.), *Conservative Party General Election Manifestos 1900-1997. With an introduction by Alistair B. Cooke*, εκδ. Routledge, Politico's Publishing, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, 2000

Denham A., Garnett M., "Sir Keith Joseph and the undoing of British conservatism", *Journal of Political Ideologies*, 7(1), 2002, σ. 57-75

Dunleavy P., Gamble A., Holliday I., Peele G. (επιμ.), *Developments in British politics 4.*, εκδ. Macmillan, Μπεϊσινγκστόουκ, 1993

Dunleavy P., Husbands T. Ch., *British Democracy at the crossroads. Voting and party competition in the 1980s*, εκδ. George Allen and Unwin, Λονδίνο, 1985

F

Fisher J., *British Political Parties*, εκδ. Prentice Hall, Λονδίνο, 1996

G

Garnett M., *Principles and politics in contemporary Britain*, 2η έκδοση, εκδ. imprint-academic.com, Η.Π.Α., 2006

Garner R., Kelly R., *British Political parties today*, 2η έκδοση, εκδ. Manchester University, Μάντσεστερ, 1998

Greenleaf W.H., *The British Political Tradition, Vol. II, The ideological Heritage*, εκδ. Methuen, Λονδίνο-Ν. Υόρκη, 1983

Green E.H.H., *Ideologies of Conservatism*, εκδ. Oxford University, Οξφόρδη, 2002

H

Hayward J., Norton Ph. (επιμ.), *The political science of british politics*, εκδ. Wheatsheaf Books, Μεγάλη Βρετανία, 1986

Hickson K. (επιμ.), *The political thought of the Conservative party since 1945*, εκδ. Palgrave Macmillan, Μπείσινγκστόουκ, 2005

K

Kavanagh D., “L’ évolution générale du système politique”, *Notes et Etudes Documentaires*, No 4997, Δεκέμβριος, 1994, σ. 17-35

L

Larsen H. *Foreign policy and discourse analysis. France, Britain, and Europe*, εκδ. Routledge, Λονδίνο, 1997

Letuez J., *Gouvernement et politique en Grande – Bretagne*, εκδ. FNSP, Dalloz, Παρίσι, 1989

Leach R., *British Political Ideologies*, εκδ. Allan, Νέα Υόρκη, 1991

Ludlam St., Smith J. M. (επιμ.), *Contemporary British Conservatism*, εκδ. Macmillan, Μπεϊσινγκστούκ, 1996

Lynch Ph., *The politics of nationhood: sovereignty, Britishness and Conservative politics*, εκδ. Macmillan, Μπεϊσινγκστούκ, 1999

M

Mabileau A., Merle M., *Les partis politiques en Grande-Bretagne*, 4η έκδοση, εκδ. PUF, Παρίσι, Συλλογή Que sais-je, 1979

N

Norton Ph., Aughey A., *Conservatives and Conservatism*, εκδ. Temple Smith, Λονδίνο, 1981

Norton Ph. (επιμ.), *The Conservative Party*, εκδ. T.J. Press Ltd, Μεγάλη Βρετανία, 1996

Norton Ph., « The principles of conservatism » στο Norton Ph. (επιμ.), *The Conservative Party*, εκδ. T.J. Press Ltd, Μεγάλη Βρετανία, 1996, σ. 68-83

P

Pilbeam Br., « The Conservative party and the problem of Contemporary Conservatism », *Contemporary Political Studies*, τόμος 1, 1998, σ. 279-287

Pilbeau B., "Social Morality" στο Hickson K. (επιμ.), *The political thought of the Conservative Party since 1945*, εκδ. Palgrave Macmillan, Μπεϊσινγκστόουκ, 1999, σ. 158-178

S

Seldon A., Ball St. (επιμ.), *Conservative century. The Conservative party since 1900*, εκδ. Oxford University, Οξφόρδη, 1994

T

Tivey L., Wright A. (επιμ.), *Party Ideology in Britain*, εκδ. Routledge, Λονδίνο, 1989

➤ **Μ. Θάτσερ - Θατσερισμός**

A

Adonis A., Hames T., *A Conservative Revolution? The Thatcher-Reagan decade in perspective*, 2^η έκδοση, εκδ. Manchester University, Μάντσεστερ, 1994

Aughey A., «Mrs Thatcher's Philosophy», *Parliamentary Affairs*, τόμος 36, No 4, 1983, σ. 389-398

Azuelos M., «Le Royaume-Uni de Margaret Thatcher à Tony Blair», *La Documentation photographique*, Δίμηνο, No 7043, Οκτώβριος, 1997

B

Bale T., *The Conservative Party: from Thatcher to Cameron*, εκδ. Malden MA: Polity, Κέιμπριτζ, 2010

Ball St. J., «Thatcherism, Majorism and the collapse of Tory statecraft», *Contemporary British History*, 16 :1, 2002, σ. 119-150

Blake R., *The Conservative Party from Peel to Major*, εκδ. Heinemann, Λονδίνο, 1997

Brassloff W., «The political economy of Thatcherism (part I)», *Wirtschaft und Gesellschaft*, τόμος 22, No 3, 1996, σ. 355-384

Bredan E. J., *Thatcherism and British politics: 1975-1999*, εκδ. Sutton, Στρώουντ, 1999

Bulpitt J., «The discipline of the New Democracy. Mrs Thatcher's domestic statecraft», *Political Studies*, 34, 1986, σ. 19-39

C

Charlot M., *L'effet Thatcher*, εκδ. Economica, Παρίσι, 1989

Charlot M., «The Greening of Mrs Thatcher», *Revue Française de Civilisation Britannique*, τόμος 6, No 4, Φεβρουάριος, 1992, σ. 91-100

Charlot M., «Bibliography: Thatcherism 1979-1990», *Revue Française de Civilisation Britannique*, τόμος 6, No 4, Φεβρουάριος, 1992, σ. 7-11

Charmley J., *A History of conservative politics: 1900-1996*, εκδ. Macmillan, Μπεϊσινγκστούκ, 1996

Coutts K., Godley W., «The British economy under Mrs Thatcher», *Political Quarterly*, τόμος 60, No 2, Απρίλιος-Ιούνιος, 1989, σ. 137-151

D

Dialogues européennes, «Le Royaume-Uni et l' Europe de Thatcher à Blair», No 4, χειμώνας, 2002/2003, σ. 1-14

Dixon K., «L' utopisme Thatcherien?», *Revue Française de Civilisation Britannique*, τόμος 6, No 4, Φεβρουάριος, 1992, σ. 115-132

Dolowitz D., Marsh D., O' Neill F., Richards D., «Thatcherism and the 3 «Rs»: radicalism, realism and rhetoric in the third term of the Thatcher government», *Parliamentary Affairs*, τόμος 49, No 3, Ιούλιος, 1996, σ. 455-470

E

Elles D., "The Foreign policy of the Thatcher government" στο Minogue K., Biddies M. (επιμ.), *Thatcherism. Personality and Politics*, εκδ. Macmillan, Μπεϊσινγκστούουκ, 1987, σ. 95-111

Evans E. J., Taylor A., *From Salisbury to Major: continuity and change in conservative politics*, εκδ. Manchester University, Μάντσεστερ, 1996

Evans E. J., *Thatcher and Thatcherism*, 2^η έκδοση, εκδ. Routledge, Λονδίνο, Νέα Υόρκη, 2004

G

Gamble A., *Conservative Nation*, εκδ. Routledge & Kegan Paul Books, Αγγλία, 1974

Gamble A., "The politics of economy", *Parliamentary Affairs*, τόμος 42, No 3, Ιούλιος, 1989, σ. 350-361

Gamble A., "La politique du Thatcherisme", *Temps Modernes*, 46e année, No 540-541, Ιούλιος-Αύγουστος, 1991, σ. 46-64

Gamble A., *The free economy and the strong state. The politics of Thatcherism*, 2η έκδοση, εκδ. Macmillan, Μπεϊσινγκστόουκ, 1994

Garnett G., "The political consequences of Thatcherism", *Political Behaviour*, τόμος 14, No 4, Δεκέμβριος, 1992, σ. 361-382

Gilmour I., *Dancing with dogma. Britain under Thatcherism*, εκδ. Simon and Schuster, Λονδίνο, 1992

Gilmour I., Garnett M., *Whatever happened to the Tories. The Conservatives since 1945*, εκδ. Fourth Estate, Λονδίνο, 1997

Gorman O' F., *British Conservatism. Conservative thought from Burke to Thatcher*, εκδ. Longman, Λονδίνο & Νέα Υόρκη, 1986

Gouiffes P.-Fr., "La fin du conformisme thatchérien", *Sociétal*, 4ο τρίμηνο, No 70, 2010, σ. 105-122

Gould J., Anderson D., "Thatcherism and British society" στο Minogue K., Bidiss M. (επιμ.), *Thatcherism: Personality and Politics*, εκδ. Macmillan, Μπεϊσινγκστόουκ, 1987, σ. 38-55

Gry G. Kingdom, *The politics of the Thatcher revolution: an interpretation of British politics, 1979-1990*, εκδ. Palgrave Macmillan, Νέα Υόρκη, 2008

H

Hall St., *The hard road to renewal. Thatcherism and the crisis of the Left*, εκδ. Veso, Λονδίνο, 1988

Hames T., Adonis A. (επιμ.), *A Conservative Revolution? The Thatcher-Reagan decade in perspective*, εκδ. Manchester University, Μάντσεστερ, 1994

Harris R. (επιμ.), *The collected speeches of Margaret Thtacher*, εκδ. Harper Collins, Λονδίνο, 1998

J

Jenkins P., *Mrs Thatcher's revolution: the ending of the socialist era*, εκδ. Cape, Λονδίνο, 1987

Jessop B., Bonnett K., Bromley S., Ling T., "Authoritarian populism, two nations, and Thatcherism", *New Left Review*, No 147, Σεπτέμβριος/Οκτώβριος, 1984, σ. 32-60

K

Kavanagh D., Seldon A. (επιμ.), *The Thatcher effect*, εκδ. Clarendon Press, Οξφόρδη, 1989

Kavanagh D., *Thatcherism and British politics. The end of consensus?*, εκδ. Oxford University, Οξφόρδη, 2002

L

Leruez J., *Le phénomène Thatcher*, εκδ. Complexe, Βρυξέλλες, 1991

Leruez J., "Bilan des privatisations sous les gouvernements Thatcher", *Revue Française de Civilisation Britannique*, τόμος 6, No 4, Φεβρουάριος, 1992, σ. 29-41

Leruez J., *La Grande-Bretagne à la fin du 20e siècle: l' héritage du thatcherisme*, εκδ. La Documentation Française, Παρίσι, 1994

Letwin S. R., *Anatomy of Thatcherism*, εκδ. Flamingo, 1992

Letwin S. R., *The anatomy of Thatcherism*, εκδ. Transaction, 1993

M

Macgregor S., "Poverty, the Poll tax and thatcherite welfare policy", *Political Quarterly*, τόμος 63, No 1, Ιανουάριος-Μάρτιος, 1992, σ. 57-67

Marsh D., "The politics of Thatcherism", *Contemporary Political Studies*, τόμος II, 1994, σ. 803-827

Marsh D., "Explaining Thatcherite policies: Beyond uni-dimensionale explanation", *Political Studies*, τόμος XLIII, No 4, Δεκέμβριος, 1995, σ. 595-614

Meziki K., "Idéologie et style politique au Royaume-Uni, du thatcherisme au blairisme", *Témoin (Paris)*, No 24, Μάιος, 2001, σ. 31-38

Minogue K., Biddies M. (επιμ.), *Thatcherism. Personality and Politics*, εκδ. Macmillan, Μπεϊσινγκστούκ, 1987

L

Ludlam St., Smith M.J. (επιμ.), *Contemporary British Conservatism*, εκδ. Macmillan – St' Martin's, Μπεϊσινγκστούκ – Νέα Υόρκη, 1996

P

Peele G., "Culture, religion and public morality" στο Adonis A., Hames T. (επιμ.), *A Conservative revolution? The Thatcher-Reagan decade in perspective*, 2^η έκδοση, εκδ. Manchester University, Μάντσεστερ, 1994, σ. 67-89

Poirier Fr., "La cohérence thatchérienne (1974-1980)", *Revue Française de Civilisation Britannique*, τόμος 6, No 4, Φεβρουάριος, 1992, σ. 13-28

R

Reitan A. E., *The Thatcher revolution: Margaret Thatcher, John Major, Tony Blair, and the transformation of modern Britain, 1979-2001*, εκδ. Lanhaum, Md, Rowman and Littlefield, Λανχαμ, 2003

Riddell P., *The Thatcher Government*, 2η έκδοση, εκδ. Blackwell, Λονδίνο, 1985

Riddell P., *The Thatcher Legacy*, εκδ. Basil Blackwell, Οξφόρδη, 1991

S

Segeant J.-C., *La Grande-Bretagne de Margaret Thatcher: 1979-1990*, εκδ. Universitaires de France, Παρίσι, 1994

Smith M. J., "Reforming the state" στο Ludlam St., Smith M.J. (επιμ.), *Contemporary British Conservatism*, εκδ. Macmillan – St' Martin's, Μπεϊσινγκστούκ – Νέα Υόρκη, 1996, σ. 143-166

Senker P., « Ten years of Thatcherism – triumph of ideology over economics », *Political Quarterly*, τόμος 60, No 2, Απρίλιος-Ιούνιος, 1989, σ. 179-189

Stevens R., « The evolution of privatisation as an electoral policy, 1970-1990 », *Contemporary British History*, 18 :2, 2004, σ. 47-75

T

Thatcher M., « *As i said to Dennis* » : *The Margaret Thatcher book of quotations*, εκδ. Robson, Λονδίνο, 1997

Turner J., *The Tories and Europe*, εκδ. Manchester University, Μάντσεστερ, 2000

W

Walters A. A., *Britain's economic renaissance : Margaret Thatcher's reforms, 1979-1984*, εκδ. Oxford University, Νέα Υόρκη, 1986

Wilding P., « The values of thatcherism and the values of welfare », *Indian Journal of Social Work*, τόμος 51, No 3, Ιούλιος, 1990, σ. 399-408

➤ Πολιτικοί Λόγοι Ν. Σαρκοζί

www.elysee.fr

www.vie-publique.fr

➤ Ηλεκτρονικές σελίδες

<http://blog.veronis.fr>

www.charles-de-gaulle.org

www.conservatives.com

<http://gaullisme.free.fr>

www.sarkozy.fr

<http://sites.univ-provence.fr/veronis/Discours/2007>

www.veronis.fr/discours/auteur/Sarkozy

